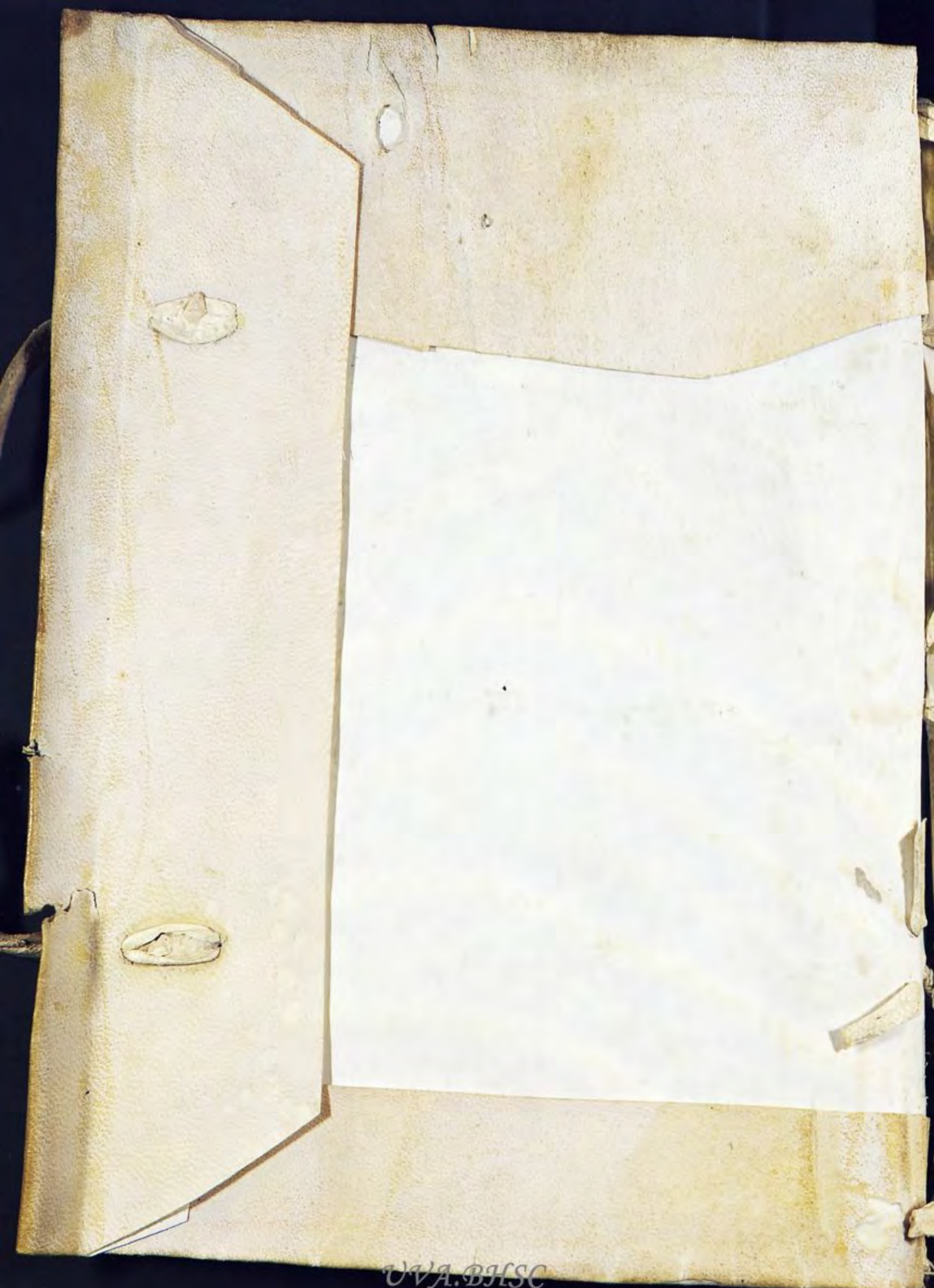

56.

~~274~~

218.

236

815

10
11
12

UVA.BHSC

Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

El autor es Cristobal Garcia
Guillen de Paredes
J. Ruena

Summula. L. L. Divij
Thomae doctoris angelici

Postquam in parte precedenti egimus de
vitijs et virtutibus in generalibus. nunc
agendum nobis est de eisdem in parti-
culari, tum quantum ad materiam ea-
rum in se ipsis; tum etiam quantum
ad diversos hominum status in quibus
reperiuntur conveniunt. Sermones enim
morales communes minus utilitatis af-
ferre solent quam si specialius enucleentur.
erit autem utriusque via, et expeditior
considerationis via, si simul sub eodem
tractatu consideratus processerit de virtu-
te et de vitijs sibi correspondente. Finitis op-
positis. et preceptis affirmativis, vel ne-
gativis.))

Quaestio. i. De Fide. In
Decem Articulos divisa.

Art. i. Unum obiectum fidei sit
veritas prima?

Et videtur quod non quia non solum proponitur
nobis credenda illa quae pertinent ad di-
vinitatem quae est prima veritas, sed et
spectantia ad humanitatem Christi domini
et ad conditionem creaturam. et 2. quia
infidelitas est error contra quae sunt in
sa

Sacra scriptura (siue sit de deo siue
de creaturis) ergo fides non est tantum
de prima ueritate / 3. qz charitate et
am diligimus proximum. ergo et fide
credimus quae sunt circa creaturas ~
Sed contra est diuinus. sub. de diu. nom.
c. 6. dicens qz fides est circa simplicem
et semper existentem ueritatem.

Dicendum qz obiectum formale fidei est
ueritas prima nulli enim rei assentit fi
des nisi quatenus a deo reuelat. obiecta
autem materialia sunt plura ut puta
effectus prima ueritatis. quibus ceteris
per fidem assentimus quatenus dicunt
aliquem ordinem ad ipsum deum. que
ad modum, et in mathematicis plures con
clusiones sciunt sub uno modo demon
strationis.

Ad. 1. Res dicitur. Et similiter Ad. 2.
Ad. 3. qz etiam charitas diligit proximum
propter deum. et eius obiectum est ipse
deus.

Ad. 2. Vm obiectum fidei sit
aliquid complexum per modum
enunciabile

Et uidet qz non. qz obiectum fidei est pri
ma ueritas. hec autem est quid in comple
xum / 2. qz in symbolo non dicimus qz deus
sit omnipotens. sed credimus in deum esse
omn-

omnipotentem / 3 qz fidei succedat vi
su ut dicit. 1. corint. 13. Sed visus est es
sentia simplicis et incomplexa. ergo et
fides.

Sed contra est qz fides est media inter sci
entiam et opinionem quae sunt circa
plexa, medium autem et extrema sunt
eiusdem generis.

Ad. 1. R. Dicendum qz cognitum est in
cognoscente ad modum ipsius cognoscentis
unde deus incomplexa incomplexe cognos
cit. Similiter autem incomplexa incomplexe
componendo, et dividendo; obiectum er
go fidei ex parte rei creditae in se est inco
plexum. est tamen incomplexum ex parte
cognoscentis et credentis.

Ad. 1. R. ex dictis. / Ad. 2. qz in symb
is ponuntur credenda in quantum ad ea
terminat actus credentis. enunciabilia
autem firmantur ut de rebus per ea cogniti
onem habeamus / Ad. 3. qz visus patris
erit primae veritatis prout in se ipsa est. ac
prout per modum simplicis intelligentis

Ar. 3. Vm Fidei possit subesse falsum?
Fides est qz sic quem ad modum et sps qua
multi sperant vitam aeternam quam non
consequerentur. et caritati qua multi diligunt
et ut boni qui tamen mali sunt / 2. qz Ab
rahama credidit Christum nasuturum ut
dicit Joannis. 8. et tamen postqz credidit po
tuit

tunc deus non incarnatus / 3. qz. fides antiquorum fuit q. Christus esset nasciturus. et hęc duravit in multis iam Christo nato / 4. qz. potest contingere q. S. Maria non recte consecretur sub quatuor tamen credimus verum Christi corpus contineri.

alternis

Sed contra est q. nulla virtus perficiens intellectum se habet ad falsum. secundum q. est malum intellectus. ut dicitur in 6 et sic. talis autem est fides. ergo ~

Dicendum q. quidquid subest fidei (sicut et alijs habitibus potentij et actibus) est sub ratione formali sui obiecti. formale autem obiectum fidei est prima veritas ac proinde. fides nullum falsum subesse potest.

Ad 1. R. q. virtutes perficientes partem appetitivam non excludunt totaliter falsum. potest enim quis secundum iustitiam aut temperantiam agere habens aliquam falsam opinionem de eo circa quod agit neq. spei subest falsum qz per hanc spei beatitudinem auxilium dei assequendam per illam vero diligimus deum in quo cuiq. fuerit vnde et refert ad charitatem v. tuum in ubi sic deus. qui propter deum diligitur / Ad 2. q. illa determinatio temporis non erat ex fide sed ex voluntate humana ex qua ne fidelis potest aliquid falsum existimare / Ad 3. q. fides credit verum corpus Christi

Charitati aut

Ad 3. q. illa determinatio temporis in qua esse deceptus non erat ex fide (que adhuc inclinabat q. christus qua de qz nas erat) sed ex voluntate humana -

Quia continentur sub speciebus rite consecra^{ti}
non tamen referuntur ad has. uel illas in par
ticulari.))))))))

Ar. 4. Vm obiectum fidei possit
esse aliquid vsum.

Et videtur q. sic. q. Thomas. 2. dicit dominus
Thomas. q. uideri me credidisti. | 2. q. 1.
cum. 13. dicit q. nunc uiderimus per specu
lum. et in enigmate. uiderimus aut. et lo
quitur de fide. | 3. q. fides est lumen lumine
uers aliquid uidetur. | 4. q. ut ait August
lib. de verbis domini quilibet sensus dicit
uisus. sed fides est ex auditu ut dicitur Rom. 10.
Sed contra hebr. 11. dicitur fides argumentu
non apparentium.

Dicendum q. fides est quidam assensus intel
lectus. assentimur autem alicui uel quoniam
uenit ab obiecto perse cognitum ut in pini
piss contingit. aut cognitum pro alio ut con
tingit in uinculis uinibus. Aut alio modo
assentimur per quamdam electionem uolun
tate declinantes magis in unam partem
q. in aliam. quod si fiat uisum in ordine al
terius partis pertinet ad opinionem. si autem
cum certitudine absq. tali firmitate parti
net ad fidem. ac proinde nec opinio nec fides
de visis esse possunt.

Ad. i. R. q. Thomas uidet Luminem et ali
ud credidit scilicet deum. Uide addit dominus
meus. et deus meus. | Ad. 2. q. ea que subsunt
fidei in speciali uisunt uisa, uident tamen
sub

Sub communi ratione credibiles ut credenda
Ad . 3 . q . lumen spirituale fidei facit uide
re credenda ut convenientia credenti . sicut
et per alios habet uirtutum . Erro dicitur
uidere illud quod est sibi convenientis / Ad
4 . q . auditus est solum uerborum significa
tum ea quae sunt fidei , non uero rerum ip
sarum de quibus est fides .

Ar . 5 . vñ ea quae sunt fidei possunt
esse scita .

2 cum ignorantia
ad infidelitatem
pertinet ut
immu . s . Tim . /
causa adhibent ad obedi
entiam fidei dicitur . ergo /
in incredulitate
te mea ~

Fides q . sic . qz non sunt ignorata . et
qz scita . qz uiam ignorantia opponitur
scientiae / 2 . qz per causas sumus . sed
causae adhibent ad obedi
entiam fidei dicitur . ergo / 3 . qz quaedam quae sunt de
demonstratione ostendunt a Philosophis
4 . qz opinio magis dubitat a scientia qz fi
des cum fides tremida inter utramqz
sed opinio et scientia possunt aliquo modo
esse de eadem re . ut dicit in . 1 . Posteriorum /
Sed contra dicit Gregorius q . apparentia
non habent fidem sed agnitionem ~
Dicendum q . scientia habet per aliqua
principia perseruta ac per consequens sci
tum debet esse aliquo modo uisum . sed sub
inde sicut dubium est idem requirit esse sciti
et creditum ab eodem in eodem tempore
alias enim angeli uident . quae nos credimus /
et in patria uidebimus . quae nunc fide tene
mus

mus. In statu etiam uic potest contini-
gere. ut id quod unus demonstratiue scit
siue uideat. alius qui demonstratiuam
ignorat fide credat

Ad. 1. Q. q. infideles omnino ignorant quod
sunt fidei. fideles autem cognoscunt et
sciunt illa in quantum credenda in gene-
rali. ut dictum est. / Ad. 2. q. illi rationes
non sunt demonstratiue sed ostendunt
non esse impossibilia, que credunt. uel sunt
rationes precedentes ex principijs fidei. ut
dicitur distictius. 2. cap. de diuin. rom. ex
quibus procedit apud fideles. siue ex prin-
cipijs perseueratis apud infideles. / Ad. 3. q.
illa presupponunt a fide. et a fidelibz.
qui de ipsis demonstratiuam non habent.

Ad. 4. q. scientia et opinio ab eadem de ea
dem re haberi non potest. ut ibi dicit Philo-
sophus. ab uno autem potest haberi scientia
et fides de eodem sed non secundum idem
ut puta fides de deo trino. et scientia de u-
no siue ueritate ipsius. et similiter opinio
et scientia de eodem secundum idem esse
non potest. alia tamen et alia ratione. scilicet
quod fides est de ueritate. et opinio cum
formidine oppositi ad scitum.

Ar. 6. Vm credibilia sunt percer-
tos articulos distinguenda?

Et uideatur quoniam quod de omnibus que sunt
in sacra scriptura est fides. ea autem propter
sui multitudine non possunt ad certum
nu

in theologica
scientia
in scientijs

secundum quod
scilicet de subiecto

Sūmula . d . Thomae

scilicet veritas
divina ~

indivisibilis
de deo

Numerum Dedigi / 2. qz ratio formalis
credibilem et unā. ergo ex ea sumi dist
inctu non potest. materialis autem disti
ctio credibilem quati infinita ab arte et
re scienda / 3. qz articulus et veritas ar
tans rōs ad credendum. credere autem est
voluntarium. ut ait Augustinus ~

Sed contra est. Fides dicitur qz articulus
est perceptio divine veritatis tendens in
ipsam / rōs autem simplicia multiplici
ter et ordinate percipimus. ergo.

Dicendum qz nomen Articulus a grece Ar
thron. dicitur et significat captationem
partium distinctarum. ut in grammatica
et Retorica ut Tullius ait ostendit. unde
et particula corporis sibi invicem captatqz
dicuntur membrum articulus. Cum ergo
fidelium fides sit aliquid indivisum. ubi
fuerit aliqua specialis difficultas non nisi
erit articulus in fidei differentia et sic
de morte et de resurrectione Christi domini
sunt duo articulus. cum tamen unus et idē
sit articulus de passione, morte et sepulta
ra ipsius qz uno creditis alia sine difficul
tate subsequuntur.

Ad. i. R. qz in fide quaedam proponuntur
ut perse credenda ad quā tendimus vider
da ut dicitur. Heb. ii. Et debet et articulus
distinctus. Alia vero proponunt credenda
tanqz ad ista ordinata / Ad. 2. qz procedit
de

scilicet

de Ratione formalis credibilis ex parte
rei credita. et secundum distinctionem articuli
sed ex parte nostrâ ratione formalis non
visi / Ad. 3. q. illa definitio procedit iux
ta quamdam et similitudinem. et non iuxta
nominis quæsi proprietatem. ac providendum
est magnificanda. Dicere tamen possu
mus q. licet non artemur ad credendum
necessitate rationis, artamur tamen ne
cessitate finis.

Ar. 7. Vm Articuli fidei secundum
1. temporum successione creverint.
Et videtur q. non. q. omnia tempora eadem
sunt speranda. ergo et eadem credenda cum
fides ut dicitur hebr. 11. sit sperandum re
substantia / 2. q. scientia idem crescit
per tempora q. humanitas acquirunt
ut dicitur in. 2. meta. ac fides dominandi
est. ut dicitur ephes. 2. inquit ab æterno et
semper est perfecta voluntas / 3. q. opera
tu nature semper a perfectione incipit. ut
dicit Boetius in lib. de consolatore. ergo
et operatu gratie et fidei / 4. q. secus ab
Apostolo (qui perfectissime credenda acce
perunt) tuis fidem accepimus. sic et antiqui
patres ab antiquioribus et antea nati iux
ta illud dicitur. 32. interroga patrem tuum
et annuntiabit tibi.

Sed contra dicit Gregorius q. per incrementa
temporis crevit scientia sanctorum patrum ex
uici

in virtute
perfectis

Vicinitate ad Christum) Dicendum
 q. quem ad modum condus uerū uerū
 et in principijs scientiarū. et principia ip
 sa alia in alijs prioribz. et sic reducunt
 omnia ad huc primum. scilicet de quibz
 sic affirmare, uel negare uerūm est. ita
 et articuli fidei omnes implicite continent
 et in aliquibz primis credibilibz. ut in huc
 q. credimus deum esse in quo includunt
 omnia que inde eternaliter existunt et
 ad que fruenda tendimus. et in huc quod cre
 ditur omniū prouidentiam sapere in
 quo includunt omnia que a deo tempo
 raliter dispensant ad hominum salutem
 et sunt uia ad eorum beatitudinem. Et
 per hunc modum infide aliorū alij arti
 culi includunt ut infide humana redem
 ptio implicite continet incarnatio Ch
 risti eius passio. et huiusmodi. creuerunt
 ergo articuli fidei per temporum successū
 nem in quantum ad substantiam cre
 dibilem. sed quantum ad explicitiōnem
 creuit articulorum numerus in posterioribz
 fidelibz. ut constat ex od. 6. et dauid super
 serus se intellexisse et ait. et apostolus ad
 ephes. 6.
 Ad. 1. R. q. eadem fuerunt fidelibz semper
 speranda. tamen sic de proximo uerū
 querida et cognoscenda. q. huc futurū erat
 per Christum. a quo plura et magis explicitē
 uisionē acceperunt. ut dicit ad hebr. 11.
 Ad. 2. q. perfectus cognitio uel est ex parte de
 uer

ut dicit
 v. 4. m.
 cap. 5.
 uel sim
 ut affir
 m. de. et
 negat. et
 imp. possi
 bili -

articulos

centis siue sic unus siue plures et hinc un-
 tingu in acquisitione scientiarum. uel ex
 parte addiscentis qui non potest omnia si-
 mul capere. et hoc secundo modo creuit fides
 ut dicitur ad galat. 3. / Ad. 3. q. secundum
 ordinem causae materialis quae recipit ab a-
 gente natura incipit ab imperfecto. siue
 no secundum ordinem efficientis. et simili-
 ter fides ex parte agentis dei a perfectione
 incipit. quamuis non sic ex parte hominis
 recipientis illam. nec patribus antiquis da-
 bit plus de fidei cognitione ad docendum a-
 liis q. status ille deposcebat. q. manifeste
 tatis spiritus dat ad communem utilitatem
 ut dicitur. 1. cor. 12 / Ad. 4. q. tempus
 ubi et tempus plenitudinis sic dicitur ad ga-
 lat. 4. ac prout de qui ipsi fuerunt propin-
 quiores. uel ante sic Baptista. uel post ut A-
 postoli magis de eius perfectione et pleni-
 tudine receperunt.

Ar. 3. Vni Articuli fidei conue-
 nienter enumerentur. ?

et uidet quoniam q. deum esse unum dem-
 onstrat a se ipsis plus maxime. et meta ergo
 non debet poni unus articulus fidei de eo
 2. q. sicut firmiter de omnipotentia ad
 credimus deum omnipotentem. sic debuit
 sic fieri de omni scientia et prudentia cir-
 que quidam errauerunt / 3. q. qui uidet fi-
 lium uidet et patrem Ioan. 14. ergo unus
 est utriusque articulus. et ex utroque spiritus
 sancti / 4. q. persona patris non est mi-
 nor

nor alijs ^{duobus} ergo non debuerunt circa eam
 pauciores articuli assignari / 5. q. inter ar-
 ticulos debuisse secundum diuinitatem
 aliquid appropriari filio. sicut patri approp-
 priat opus creationis. et spiritus sanctus q.
 locutus fuerit per prophetas / 6. q. de sacra-
 mentis eucharistiae ob sui specialem difficul-
 tatem debuisse poni specialis articulus
 Sed contra est auctoritas ecclesiae sic enume-
 rantis -

Dicendum q. ut dictum est illa pertinent
 ad fidem quorum uisione in beatitudine frue-
 mur. et perque ad illa diuimur. ac proinde
 quantum ad primum sunt articuli de ma-
 iestate diuinitatis et quantum ad secundum
 sunt articuli humanitatis Christi domini
 quae nos ad aeterna perducit. ut dicit Ioann.
 17. Roman. 5. et. 1. ad Timoth. 4. Sunt au-
 tem septem articuli de diuinitate. scilicet unus
 de unitate. et tres de tribus personis. et tres
 de operibus earum, creationis nimirum gra-
 tiae et gloriae / et similiter septem circa ^{sive} naturam
 humanitatem ut ex eorum ordine constat.
 Aliqui sex ad utramque naturam applicantes
 q. tres trium personarum sub uero compre-
 hendunt. articulum uero glorificationis dis-
 tingunt in duos. scilicet resurrectionem car-
 nis. et gloriam animae. similiter articulum
 conceptionis et natiuitatis coniungunt
 in unum

Ad. 1. D. q. sub articulo unitatis dei multa
 credimus quae philosophi demonstrare nequi-
 uerunt. scilicet prouidentiam. omnipotentiam

et

duo decim arti-
 culos tantum
 enumerant

Et ipse solus sic colendus est / Ad. 2. q. omni
 omnipotentia includit quosdam modo omni
 scientiam et providentiam q. deus operat
 per intellectum et voluntatem / Ad. 3. q.
 licet trium personarum sit una essentia ex
 ratione Avicenne circa personam filii minoris
 patris affirmans. et Macedonius circa perso
 nam spiritus sancti. et propterea congrue et
 signare ^{de eis} tres articulos. et similiter circa ali
 os articulos ^{fidei} dicendum est iuxta ea que in
 corpore istius ^{pro} tractantur / Ad. 4. q. filius
 et spiritus sanctus mitti sunt ad sanctifica
 dam creaturam. in quo plura concurrunt.
 pater vero nunquam mittitur. / Ad. 5. q. sancti
 ficatio creature. et consummatio in gloria et
 consistit per sapientiam que appropriat filio.
 Ad. 6. q. eucharistia ut sacramentum con
 tinet sub alijs operibus sanctificationis. pro
 ut vero mirabiliter ibi continet corpus Chris
 ti pertinet ad omnipotentiam. sicut et alia
 miracula dei.

An 9. vni convenienter fidei ar
 ticuli in symbolo ponantur?

Et inde q. vni. q. sacra scriptura est re
 gula fidei cui refertur est addere aut minu
 ere ut dicit deuter. 4. ergo male et illi
 cite aliud symbolum constitutum est.
 2. q. una est fides. ergo inconvenienter
 multiplex tradit symbolum / 3. q. cre
 dere in deum solum convenit fidem forma
 tam habentibus ergo inconvenienter ponit
 in

Sūmula d. Thomę

in professione generali fidei quę omnib;
est cōmunis credo in deum / 4 qz in sym
bōlo antiquorum patrum nō fit mentio
de descensu ad inferos. ut in dōstro / 5
qz ut Augustinus aut Ioan. 14 solum in
deum dicimur credere, credimus autem
Petro et Paulo. ergo cum ecclesia sic quid
creatum inconvēnienter dicit in sym
bōlo. in unam sanctam catholicam ecclē
siam / 6. qz quodlibet symbolum debet
publice in ecclesia decantari, quod tamē
nō fit.

Sed contra est qz ecclesia spiritus sancto
gubernata errare nō potest ut dicit Io
an. 16 et symbolum nobis proponit.

Dicendum qz ut habet hiebr. 11. accedente
ad deum oportet credere. ad credendum
verū necessarium est ut credenda in unū
collecta proponantur. unde symboli nōmē
dictum est.

Ad. 1. R. qz symbolum et quę in eo con
tinentur nō sunt additum quod ad sacrā
scripturam. sed ex ea collectum studij pa
trū ut omnibus breviter veritates cre
dendę innotescant / Ad. 2. qz plura sym
bōla nō differunt in substantia credendę
sed in explicatōne ^{magis} ~~explicita~~ aliquorum
quę deprecabat hiebr. 11. instantia
Ad. 3. qz confessio fidei in symbolo fit ex
persona ecclesię in qua fides firmata deesse
nō

non potest. Et ad quam singuli fideles ex-
 citantur / Ad. 4. q. circa descensum ad in-
 feros non fuit etiam. et sic non explicatur
 in symbolo patrum. sed supponitur ex sym-
 bolo apostolorum / Ad. 5. q. by in sancta
 ecclesiam. Sic et in spiritu sanctum ad
 sanctificantem. uel melius. by. in, non est
 addendum ad sanctam ecclesiam. ut Leo
 Papa dicit / Ad. 6. q. symbolum patrum
 editum fuit iam fide pro palata ac pro in-
 de publice decantatur. symbolum autem
 Apostolorum tempore persecutionis eccle-
 się conditum in secretis dicit ad primam
 et in fine complectitur. contra tenebras erro-
 rum, preteritorum, et futurorum ~

missa

Art. 10. Vm ad summum Pontifi-
 cem pertineat fidei symbolum
 ~ ordinare? ~

Et uidee q. non q. iam in noua lege cessat
 ratio explicandi magis ac magis misse
 ras fidei ut in ueteri contingebat ex mai-
 ri propinquitate ad Christum uenturum
 2. q. sub anathemate prohibet ingestis pi-
 nis Ephesine synodi et renouat ingestis
 synodi Calcedonensis noua symboli edi-
 tis aut compositis ab ea quod a sanctis pa-
 tribus in nicena constitutum est / 3. q. Ath-
 anasius non fuit Papa. sed Alexandrinus
 Patriarcha. et tamen symbolum condidit
 ergo non pertinet ad solum summum Pontifi-
 cem

cem / Sed contra est q. editio symboli facta
est in synodo generali cuius confirmatio
pertinet ad summum Pontificem ut habet
17. distinctio.

Dicendum q. cum nova editio symboli ad er-
rores eliminandos et tenendam fidem in
cuse ordinem, ad summum Pontificem cui
hec cura in persona Petri mandat Luc. 22
pertinet. quia graviores et difficiliores cau-
sę sunt determinandę ut dicitur. 24. dist.
quemadmodum et omnia alia que per-
tinent ad totam ecclesiam cuiusmodi
est congregare synodum generalem et si-
milia.

Ad. 1. Arg. q. doctrina sufficienter eesa
rite tradita a Christo et Apostolis perven-
tit ab hæreticis et perniciosis ad suam
ipsorum perditionem ut dicitur. 2. Petr. ulto
ideo necessaria est symboli editio manifes-
ta / Ad. 2. q. ulla sententia anathema-
tis fertur in singulares personas. neq. impe-
dit auctoritatem Pontificis ad videndam
aut confirmandam novam synodum nisi
ad diversam fidem statuendam. sed ad hæ-
reticos confutandos / Ad. 3. q. doctrina
Athanasij ex auctoritate Pontificis summi
adepta est nomen symboli, et regulę fidei.

Questio. 2. De actu fidei in
decem articulos divisa?

Ar. 1. Vm credere sit cum assen-
sione cogitare?

Fui

¶ Videtur quod non. quia cogitare dicitur inquisi-
tionem diligentem. ut ex nomine constat, et
Damascenus lib. 4. dicit quod fides est non in-
quisitus consensus / 2. quia fides ut dicitur
est in ratione; cogitare autem pertinet ad
potestatem sensitivam / 3. quia credere est
actus intellectus, assentire autem sicut et
consentire videtur ^{esse} actus voluntatis.

Sed contra est quod Augustinus sic definit cre-
dere in lib. de predestinatione sanctorum
dicendum quod cogitatio sumit tripliciter
primo pro qua cumque consideratione. secun-

actu intellectus

actu deliberationis
intellectus inquisi-
tionis deliberationis
sive in-
quisitiva alicuius
rei nondum for-
mata sed.

informis

¶ pro consideratione ^{ne} inquisitionis alicuius sine
certitudine verificatis. et sic dicit idem doc-
tor quod filius dei dicit verbum, sed non cogita-
tio. sed quia eiusmodi deliberationis motus
potest esse vel circa intentiones universa-
les. quibus pars pertinet ad partem intelec-
tuam. vel circa particulares, tertio mo-
do sumit pro actu cogitativa. cogitare er-
go secundo modo dicit totam rationem huius
quod est credere exterius cum assensu cer-
to cogitare et assentire, nunquam videndum
aut evidenter cogitatio secundo inquis distinguat
a scientia. nec in neutram partem declina-
do inquis distinguat a dubitatione, neque in-
clinando per se in idem, inquis distinguat
a suspensione. neque uniparti adhaerens
cum firmitate alterius. inquis distinguat ab
opinionem. Ac proinde distinguat esse actus cre-
den

magis in
unam par-
tem

Sūmula. D. Thomę

Deinde ab omnibus alijs actibus intellectus
libet qui sunt circa verum, vel falsum.

Ad. i. Per quę inquisitis fidei non est per ra-
tiones demonstrativas ad credendum sed
inducentes. ut puta qđ deus dicit, et mira-
cula confirmant. Ad. 2. patet ex dictis. Ad
3. qđ assensus hic sumit pro actu intellectus
secundum qđ a voluntate determinat ad v-
rum.

Ad. 2. Vm̄ conuenienter distingu-
ant actus fidei. Per hoc quod est cre-
dere deo, credere deum, et cre-
dere in deum?

Et videt qđ non. qđ fides est una virtus et
unus habitus. ergo unum debet habere
solum actum. 2. qđ credere deo est co-
mune omnibus actibus fidei (quoniam in
primis veritati) ergo inuenienter
distinguit ab alijs. 3. qđ credere deum
esse, conuenit etiam infidelibus. 4
qđ credere in deum importat multum infi-
dem. ergo non potest esse actus fidei sine
intellectus sed tantum voluntatis.

Sed contra est Augustinus ponens hanc
distinctionem. lib. de verbis domini. et
super Ioannem.

Vicendum qđ actus cuius libet potentie vel
habitus accipit secundum ordinem poten-
tie vel habitus ad suum obiectum. Obiec-
tum autem fidei potest comparari ad intel-
lectus

Solum in se ipso. Et sic uel quantum ad ma-
 teriale obiectum et sic accipitur actus qui est
 credere deo. uel quantum ad formale obiec-
 ti et sic sumitur actus qui est credere deum.
 Potest etiam obiectum fidei comparari
 ad intellectum secundum quod mouetur a uo-
 luntate (Credere enim pertinet ad intel-
 lectum prout mouetur a uoluntate motum)
 et sic sumitur actus qui est credere in deum.
 Veritas enim prima ad uoluntatem re-
 fertur secundum quod habet rationem finis.

^duplister

Ad. 1. Quod illi tres non sunt diversi actus
 sed unus habens diuersam relationem ad
 fidei obiectum / Ad. 2. patet ex hoc / Ad
 3. quod infideles non credunt deum sub con-
 ditionibus fidei. ac proinde nec uere deum cre-
 dunt. quod dicit Philosophus in 9. metaph
 in simplicibus defectibus cognitio est in
 non attingendo totaliter / Ad. 4. quod uo-
 luntas mouetur intellectum sicut et alias po-
 tentias. ponit actus credendi in deum

An. 3. Vm credere aliquid supra
 rationem naturalem sit neces-
 sarium ad salutem?

Fuit et quod non quod ad salutem et perfectio-
 nem cuiuslibet rei. uidentur ea sufficere.
 que illi. secundum suam naturam con-
 ueniunt. / 1. quod periculose assentire his
 que non possunt reduci in principia perse-
 nota nec de eis iudicari utrum sint uera
 uel falsa. quales sunt fides fidei / 3. quod ut
 dicit

^
per ea quae faci-
ta sunt

dicunt Thom. i. invisibilia dei eiusque vir-
tutes et divinitas ab homine intellecta cons-
piciunt. ergo non est necesse ea credere ~
Sed contra est hebr. 10. sine fide impossi-
bile est placere deo.

^
attingunt

Dicendum quod in naturis ordinatis invenit et
motus proprius et motus ex ordine ad supe-
riorem naturam. ut in orbibus inferioribus
motus proprius ab occidente in orientem. mo-
tus vero ex ordine ad primum mobile ab
orientem in occidentem. naturae autem inani-
matae et sensum viventes. aut sentientes
non ordinantur ad aliquid commune et uni-
versale sed participant divinam bonitatem
in aliquo particulari scilicet in essendo vi-
verendo, aut sentiendo. non sic autem ratio-
nalis natura quae cognoscit universale in
bonitate rationem et dicit ordinem ad ipsum
universale essendi principium ex quo non
sensum secundum suam naturam. sed ex
eo quod ei attribuitur per quamdam superna-
turalem perfectionem. eius perfectio consistit
usque ad divinam dei visionem. ad quam per-
venire non potest nisi per modum addiscentis
(ut dicit Bernardus. 6) et per consequens cre-
dentes. oportet enim addiscentem credere
ut dicit Philosophus. et paulatim ad perfec-
tam scientiam pervenire. ac propterea ne-
cessarium est ut homo deus credat tanquam magis
tuo docenti / Ad. i. patet quare homini non
suff

^
divinae boni-
tatis

sufficit cognitio naturalis / Ad. 2. q. per
 lumen fidei assentimus creditis. nihil autē
 damnatorius aut erroris est his, qui a christo
 per fidem illuminantur / Ad 3. q. aliter
 non percipiunt invisibilia per fidem. ut dicit
 eccles. 3.

Ar. 4. Vm̄ sit necessarium crede
 re ea que ratione naturali probari
 possunt?

¶ Vnde quoniam quod illud esset omnino sup
 fluum / 2. quod non de eodem est scienti
 a et fides / 3. quod cum omnia scibilia e
 iusdem sint rationis. que ratione unū
 credere teneremur. teneremur et omnia
 credere, quod minime dici potest!

Sed contra est quod necessarium est credere
 deum esse totum. et incorporeum. que
 tamen demonstrant a Philosophis

Dicendum quod multa ex illis que ratione
 naturalis cognoscuntur debentur perfideri
 teneri. primo ut citius homo ad divinam
 veritatis cognitionem perveniat scientia
 enim paulatim crescit: Secundo ut vniu
 ersa divina veritas cognoscatur. quod multi
 ob diferentes causas scientias non addis
 cunt. et tertio ut certius divina cognos
 cant. fides enim est certissima, et in falsū
 subesse non potest et videmus Philosophos
 etiam in rebus humanis perscrutantes in
 mul

et p̄ci
 p̄ce de
 des in hac
 uita car
 de acqui
 tur

multis defuisse) Ad. 1. R. q. cognitio
 naturalis diuini non sufficit ut dic-
 tum est) Ad. 2. q. de eodem apud eundem
 non potest esse scientia et fides. sed scitū
 ab uno est creditum ab alio) Ad. 3. q. li-
 cet illa uenerunt in ratione scientie.
 non tamen uenerunt in eo. q. q. qualiter
 ter ordinantur ad beatitudinem) L

Ar. 5. Vm homo teneat ad crede-
 dum aliquid explicitē?

Et uidet q. non q. hoc non est in hominis
 potestate. ut errandit Rom. 10. quomodo
 credent in eum. quem non uiderunt.
 etc. usq. nisi mittant) L. q. ad seruian-
 dum precepta charitatis sufficit animi
 preparatio. ut in illo matth. 5. si quis te
 percussit in una maxilla prebe ei alte-
 ram. ut exponit August. lib. de sermone
 domini in monte. ergo et ad fidem suffi-
 ut) 3. q. bonum fidei in quadam obedi-
 entia consistit ut in illo Rom. 1. ad obe-
 dientiam uero sufficit animi preparatio ad
 iussa exequenda. ergo non est necessarium
 aliquid explicitē credere)

Sed contra dicit ad hebr. 11. accedentem
 ad deum est.) Dicendum q. in obiecta
 licet virtutis quaedam uirtutem perse-
 quatur quasi consequenter ut in obiecto
 fortitudinis perse ~~consequenter~~ q. quis se pro-

bono communi exponat periculis et aggre-
diat viriliter hostes adversarios. per acci-
dens autem siue consequenter. q. se armet
et gladio. n. g. aut alio bello utat instru-
mento. Sic ergo ea per que quis beatus ef-
ficiendus est perse cadunt in obiecto fidei.
Ac prout quantum ad prima credibilia que
sunt articuli fidei est necessaria fides
explicita. sed quantum ad ea que in sacra
scriptura sparsim continentur sufficit fides
implicita aut animi preparatio. quandi-
u alicui non vultur ea in fidei doctri-
na contineri.

Ad. 1. R. q. illud dicit impossibile quod po-
terit cum auxilio gratie preparante quam-
vis quibus datur misericorditer docetur. et
quibus non datur exiustitia non datur in poena
peccati saltem originalis. Ad. 2. q. pro-
cedit de illis que non perse sed consequen-
ter pertinent ad obiectum charitatis. Ad. 3.
q. perse ad actum obedientie sufficit promp-
tudo voluntatis. Et autem vel illud pre-
ceptum per accidens se habet ad perse obiec-
tum obedientie.

Arti 6. Vm omnes tenentur
equaliter ad habendam fidem
explicitam.

Et videtur q. sic q. explicitate credere est de
necessitate salutis. Et q. etiam homines
sim

simplices examinare de minimis ar-
tibus fidei / 3. q. si minores haberent
fidem implicitam in fide maiorum. at-
maiores possent decipi. ergo illud non est
sufficiens /

Sed contra est Job. 1. bonus arabant et asi-
ne pascebant iuxta eos. sicut exponit gre-
gorius

Dicendum cum dicitur in. 12. cap. de ce-
lest. Hierarch. q. quemadmodum superio-
res angeli illuminant inferiores quod ple-
niter cognoscunt. et universaliter uni-
versales causas influunt in inferiores
sic et maiores divines ad quos pertinet
et alios credere tenent plura et magis
explicito credere.

Ad. 1. q. explicito credere non equali-
ter obligat omnes. / Ad. 2. q. simplices
non sunt examinandi de subtilitatibus
fidei. nisi sit suspitio q. ab hereticis cir-
ca illa sint depravati. ut instruant / Ad
3. q. simplices non credunt implicito in fi-
de maiorum nisi quatenus maiores ad-
scrent divina doctrina (iuxta illud. 1. cor
4. imitatores mei estote sicut et ego Christi)
et fidei universalis ecclesie que deficere
non potest. ut dicit Luc. 22. in personale
tri.

Ad. 7. Vm credere explicito myste-
rium incarnationis sit de necessita-
te salutis apud omnes?
Quid est quod explicito mysterio fidei
de

Derivat ad Summos per revelationem factam
per angelos. sed angeli incarnationem igno-
rarunt ut colligitur ex psalm. ubi quis est iste
rex glorie et ex Isai. quis est iste qui venit
de edom. iuxta expositionem dominici ergo.
2. q. Joannes baptista maior inter multos
mulierum incarnationem domini explici-
ter non videt cognovisse. siquidem ait mat-
th. 11. tu es qui venturus es? ergo multo mi-
nus alij inferiores! 3. quae ait dominus. 9. ca-
elestis Hierarchie multigentiles adepti su-
nt salutem per angelicam ministerium
quibus tamen neq. implicite videt factam re-
velatio de dominica incarnatione.

Sed contra ut expresse Augustinus in lib. de
correctione et gratia.

Dicendum quod omnia perueniendi ad gloriam
sive ministerium incarnationis aeterna ut
dicit alioq. 4. in omni tempore necessaria
fuit ad salutem ipsius fides diversimode per
personarum et temporum diversitate. nam
ante peccatum habuit Summo fidem explicitam
de incarnatione prout ordinabat ad consum-
mationem glorie ut ex genes. 2. et ephes. 5. col-
ligi videtur in omni ex parte. et sacramento Chris-
ti et ecclesie. quod primus Summo non videt ig-
norante. sed non habuit tunc fidem de morte
et passione. quod non fuit sui casus prescius!

Post peccatum vero maiores habuerunt fidem
explicitam etiam de passione et morte mino-
res vero implicitam sub sacrificio etiam in illamini-
ne adumbratam tanto magis aut minus quae

to Christus dominus erant propinquiores vel
remotiores. Sed iam in lege euangelica enucla
tione facta tam maiores q̄z minores tenent
Sabere fidem explicitam m̄terisꝝ Christi
sed non q̄ qualit̄er ut dictum est.

Ad. 1. R. q. ut ait August. 5. super genes in
omnino latuit angelis m̄terium regni dei
licet reuelante Christo aliquas eius rationes
cognouerunt / Ad. 2. q. Baptista iam per
hibuerat testimonium de Christo Ioan. 1. dicens
Ecce filius dei. et de morte dum dixit ecce
agnus dei qui tollit peccata mundi. questi
one ergo secundum Gregorium an in propria
persona esset ad inferos descendens. Quid an
teq̄z fieret scire non tenebat. Licet cognouis
set quous virtus usq̄ illuc extendere uedici
t. Quibus. 9. tu q̄tuq̄ in sanguine testamen
ti tui est. vel secundum Ambrosium su
per Lucam quous non ex dubitatione. sed
expectate / vel secundum Christum cum
ad instructionem suorum discipulorꝝ ex do
mini Responsione. et miraculis / Ad. 3. q.
multi gentiles Sabuerunt reuelationem de
Christo domino ut Job. 19. et Sybille / et ho
mo sepultus inuentus cum lamina in Petri
re tempore Constantini Augusti. q. si qui ex
eis saluati sunt sine expressa tali reuelato
ne. non tamen sine implicita fide mediator
Christi. quatenus in diuina prouidentia credi
derunt deum esse liberatorem omnium seculi
dum modos sibi bene placitos quibus docet omni
nes super iumenta terrę ut dicit Job. 35 -

(Quia fidem Christi
venturi precesta
bat)

AY

Ar. 3. Vm expresse credere trini-
tatem sic de necessitate salutis.

Et videtur q non q sine fide explicita trinita-
tis potest quis credere q dicitur et. ce q est re-
muneracione inquirentibus se. quod est neces-
sarium ued. u. h. g. r. 11. / 2. q. Augustinus
exponens illud matt. 17. pater manifesta-
ui nomen tuum hominibus. dicit q no-
men patris sui ius Christi qui tollit peccata
mundi fuit occultum antiquis. ergo no-
subueniunt fidem trinitatis / 3. q. illud te-
nemur credere. quod est obiectum beatitu-
dinis. hinc autem est bonitas summa. que pot-
est in deo intelligi sine personarum distinc-
tione /

Sed contra est q. in multis locis ueteris tes-
tamenti explicata est trinitas personarum
sic ut in principio genes. dicitur faciamus ho-
minem etc.

Dicendum q. mysterium incarnationis ex-
plicitate creditur potest sine fide trinitatis. et
enim de filio patris incarnato. et uirtute spi-
ritus sancti concepto. et per gratiam sancti spi-
ritus homines sanctificantur. ac proinde eo-
dem modo dicendum est de fidei necessita-
te circa mysterium trinitatis. et in carna-
tionis.

Ad. 1. R. q. illa dicitur credere omnitempore. et
que ad omnes fuit necessarium. non tamen
omnitempore. et que ad omnes sufficiens /

Ad. 2. q. mysterium trinitatis latens olim in
fide

fide maiorum per Christum dominum ma-
nifestata est et per Apostolos / Ad. 3. q. 2. sicut
in bonis prolix a beatis in seipsa fidee
non cognoscitur sine trinitate personarum
et iterum ipsa visus personarum ducit in
beatitudinem

~
Sicut et natu-
ra

Ar. 9. Vm credere sit meritorium?
Et videtur quod non quia fides est praeambula ad cha-
ritatem, ergo sicut non meremur naturalib.
69. sic neq. per actum credendi / 2. quia scire
aut scitari considerare, et etiam opinari non
sunt meritoria, ergo nec credere, quod est
medium inter ea / 3. quia cum sufficienti
69. inducitur ad credendum credere non est
in nostra libertate, et sine eis est levitatis
ut dicitur eccles. 18. ergo nullum modo est me-
ritorium /

Sed contra hebr. 11. sancti per fidem adepti
sunt reprobationes.

Dicendum quod actus credendi est actus intelle-
ctus assertivus veritati divinae ex imperio
voluntatis a deo motae per gratiam, et sic
subiacet libero arbitrio in ordine ad deum
ac proinde credere est meritorium

Ad. 1. Quae natura comparat ad charitatem
sicut materia ad formam, fides autem sicut
dispositivum formam praecedens, et quemadmo-
dum adveniente forma substantiali aquae
dispositivum praecedens N. g. calor virtute ignis,
et etiam ipsa materia informata. sic etiam
fidei, et naturalis liberi arbitrij adveniente
cha

Charitate sunt meritorij / Ad. 2. q. assen-
 tre scitis non est meritorium quod ad illud.
 cogit demonstratus effectus. sed est me-
 ritorium considerare dicta referendo il-
 lud ad utilitatem dei vel proximi. et ino-
 pinione autem assensus ~~est~~ non multum
 potest habere meriti quod procedit ex perfecta
 voluntate. sicut possit esse meritoria ex
 parte considerationis actualis. sed fides
 ex utraque parte potest esse meritoria quod sub-
 iacet hoc dictum est liber arbitrio / Ad. 3
 q. credens habet sufficientis inducivum ad
 credendum. scilicet auctoritatem divinam
 miraculis confirmatam. et instructionem
 intercessionem dei iuvantis unde nec leuiter
 credit. nec tollit ratio meriti.

Ob sui infirmitate,
 opinio.

Ar. 10. Vm Ratio inductiva ad crede-
 dum diminuat meritum fidei?

Et videtur quod sic quod ut dicit Gregorius in qua-
 dam Similia fides non habet meritum cuius
 Summa ratio prebet experimentum. / 2°
 quod per talem rationem tollere ratione non
 vult ergo et de ratione fidei et virtutis / 3°
 quod a contrariis videmus quod per persecutiones et
 rationes oppositas fidei crescit meritum cre-
 dentium. ergo per rationem inductivam me-
 ritum fidei minuit.

Sed contra ex. 1. Petri. 3. parati sumus redde-
 re rationem. de ea que in nobis est fide et spe.
 Dicendum quod ratio inductiva ad ea que sunt fi-
 dei potest se habere ad voluntatem dupliciter
 scilicet vel antecedenter ut putat aliquis non
 Sa

~ Summa d. Thomae

Saberet voluntatem alias ad credendum et
sic diminuit meritum fidei. qz sicut debemus
exercere actus virtutum moralium propter
iudicium rationis. et non propter passionem
sic debemus credere non propter rationem
sed ob auctoritatem divinam. Secundo
modo potest se habere ratio inducitur ad cre-
dendum consequenter cum quis scilicet post
veritatem creditam rationes ex cogitatione
magis infirmitate (sicut inveniat)
et sic auget et non minuit meritum fidei.
Ad. 1. Pro ex dictis iuxta ea enim intelligen-
dus est Gregorius / Ad. 2. q. rationes illae cir-
ca fidei articulos non sunt demonstrativae nec
causant visionem. unde nec minuit ratio-
nem fidei. qz si sint circa perambula ad fidem
voluntatem aliquid de ratione fidei. sed augent ha-
bitatem. per quam voluntas est prompta ad
credendum. etiam si non apparent. et sic
non diminuit rationem meriti / Ad. 3. q. per
secutores tyrannorum et Rationes Bisshoporum
contra fidem. auget eam in martyribus et
doctores sanctis qz promptiorem ostendunt
voluntatem ad credendum. sed ea que con-
veniunt fidei non semper diminuit prompti-
tudinem voluntatis ad credendum. //

^
eis resistendo

~ Quaestio. 3. De actu exteriori
fidei. in duos articulos divisa.

Ar. 1. Vn confessio sit actus fidei?

Et videtur qz non qz pertinet ad poenitentiam cui-
us est pars. non potest autem idem actus per-
tinere ad diversas virtutes / 2. qz interdum

Summa

Sonus retrahit a confessione fidei per timorē
aut confusionem. quę sibi auferri postulat
Apostolus ad ephes. ultimus. Hoc autem fit per
fortitudinem. ergo confessio fidei est actus
fortitudinis sicut continentia. 3. q. etiam a
sua bona opera fides per dilectiorē opera
et ut dicitur galat 5. ergo non magis confessio
est actus ipsius

Sed contra dicit Roman. 10. corde credit ad
iustitiam. ore autem confessio fit ad salutē
Dicendum q. confessio fidei cadit sub pcepto
affirmatiōis sicuti actus aliarum virtutum
et propterea quamuis semper obliget rō
tamen ad semper; sed pro loco et tempore
secundum debitas circūstantias ut pu
ta si ex dimissione falsis confessionis subtra
heret error de utilitate proximi. aut ex
taciturnitate posset presumi q. quis non cre
deret. aut existimaret quę fidei sunt vera
rōnesse.
Ad. i. It q. in dictis casibz non sufficit fidem
interius tenere. q. ordinat ad caritatem dei
et proximi quę est eius finis. sicut et aliarum
virtutum

Sed contra est Apostolus. 2. ad Thessal. 1. opus
fidei in virtute. et ibi glossa.

Dicendum q. actus exteriores illius virtutis pro
prie sunt actus ad quorum fines referuntur
exterior autem locus ordinat ad id quod in
te recipit. Ac proinde quemadmodum conceptus
interior eorum quę sunt fidei est proprie fidei
actus

actus. ita etiam et fidei exterior confessio -
ut immo. 2. corint. 4)

Ad. 1. R. q. triplex est confessio scilicet fidei
quam prædiximus. Alia gratiarum actionis
que est actus salutis. et tertia ordinata ad
remissionem peccatorum, que est actus poeni-
tentis. Ad. 2. q. fortitudo non est causa illius
actus perse. sed tanquam remouens perhibens.
Ad. 3. q. actus aliarum virtutum imperat
fides mediante dilectione. sed actum confes-
sionis elicit immediate perse ipsam.

Art. 2. Vm confessio fidei sit necessa-
ria ad salutem?

Et videtur quod non quia coniunctio mentis summa
ad diuinam ueritatem quod est propri-
um fidei. Sciri potest sine exteriori fidei co-
fessione. Et quia confessio exterior solum est
sec necessaria superioribus quibus competit
alios infide instruere. 3. quia sine pertu-
batione aliorum oportet esse uedicio
1. corint. 10. at sepe uideret imperitiorba-
tionem infidelium fidei confessione.

Sed contra est Apostolus. ad Rom. 10. corde
credit ad salutem. ore autem confessio fit
ad salutem. ~ ~ ~ ~ ~

Dicendum quod confessio fidei cadit sub precep-
to affirmatiuo. quod obligat semper. sed non
ad semper nisi pro certo loco et tempore et alijs
circumstantijs. quemadmodum alia affirma-
tiua precepta. tunc scilicet quando nisi se-
ret

ret talis confessio subtraheret honores,
aut utilitas proximi impenderda. ut puta
si quis de fide interrogatus taceret taliter
q. exultari posset q. fidem turbaret aut
q. fides vera non esset.

Ad. 1. Rr q. in praedictis casibus non suffi-
cit dicitur ut deo per fidem interioris cor-
inquit) Ad. 2. q. in praedictis casibus omnes fideles
tenent fidem propalare, quamvis alias ali-
os in fide instruere non pertineat ad omnes
Ad. 3. q. si illa perturbatio oriat ex talis confes-
sione sine ulla necessitate. aut utilitate fi-
delium. non est facienda publice ut matth.
7. insinuat. nolite secretum dare canibuset
alias sic contemptus infidelium scandala. ut
matth. 5. Dominus dixit seruite illis. loquens
de Iudaeis scandalizatis auditis verbo ipsius,

Quaestio. 4. de ipsa fidei virtute
in octo articulos diuisa.

Ar. 1. Vn fides sit substantia rerum
sperandarum argumentum non
apparentium?

Et videt q. inuenienter sic definiria
potest q. hebr. 11. q. fides est qualitas. ergo non
est substantia / 2. q. res speranda est obiectum
spei. et non fidei / 3. q. fides magis perficitur
per caritatem q. per spem. ergo potius de-
bit in eius definitione poni res diligenda
q. speranda / 4. q. substantia et argumē-
tum

tum sunt duo genera non subalterna-
 tim posita ergo nequeunt simul fidei conve-
 nire / 5. q. argumentum facit rem appa-
 re. ergo male dicit argumentum non ap-
 parentium.

In contrarium tamen sufficit auctoritas A-
 postoli.

Dicendum q. licet quidam dixerint predic-
 tam non esse fidei definitivam. q. ut dicitur
 in. 7. multa definitio explicat rei quidita-
 tem quod tunc verba satisfaciunt. In eis fir-
 mari potest exacta fidei definitio. Pro quo
 notandum q. cum credere sit actus intellec-
 tus determinati ad unum ex imperio vo-
 luntatis. dicit ordinem ad obiectum volun-
 tatis quod est bonum et finis. et ad obiectum
 intellectus. quod est verum. Obiectum ergo
 voluntatis successivis habet se ad fidem primo
 dum non vult non haberi. et sperari. et secun-
 do ut substantia. hoc est initium successiva
 mentum aut inchoatio rerum sperandarum.
 Sic enim sumit hic substantia. Habitu
 autem actus fidei ad obiectum intellectus se-
 cundum q. est obiectum fidei designat in hoc
 q. dicit argumentum non apparentium. ubi
 argumentum sumit pro argumenti effectu
 id est pro firma adhesionem ad veritatem cre-
 ditam. Sive in intellectu (sicut alia littera habet)
 q. si quis predicta Apostoli verba vellet in forma
 tam definitivam redigere. Sic fidem defini-
 et. fides est virtus qua credimus quae non vi-

Sunt habitus mentis qui inchoat vitam eter-
na in nobis faciens intellectum assentire
non apparentibus. ex qua definitione constat
differentia fidei ab opinione suspitione, du-
bitatione. et scientia. et quae ceterae definitio-
nes fidei. quae vel ab Augustino Damasceno
et Dionysio. et de divinis et alijs traditionibus
sueverunt sunt explanationes definitionis
assignatae et praedictae.

Ad. 1. Quod ex dictis quod substantia summi vel
de laige pro initio aut inchoatione in quolibet
genere) Ad. 2. quod fides pertinet ad intel-
lectum secundum quod imperat a voluntate
ac proinde oportet quod ordinet sicut ad finem ad
obiecta illarum virtutum. quibus perficitur
voluntas / Ad. 3. quod charitas sive dilectio po-
test esse visorum. et non visorum. presentium
et absentium / Ad. 4. quod substantia et argu-
mentum in definitione fidei solum impor-
tant diversas habitudines unius actus ad di-
versa obiecta / Ad. 5. quod argumentum quod
sumit ex proprijs principijs rei facit rem esse
apparentem in se nec ipsa. non sic autem quod
sumit ex auctoritate divina.

Ad. 2. Vnde fides sit in intellectu
tamquam in subiecto?

Respondetur quod non. quod dicit Augustinus in libro de
predestinatione sancti. quod fides incredulorum
voluntate consistit / 2. quod assensus fidei pro-
venit ex obedientia. obedientia autem per-
tinet ad voluntatem / 3. quod negat in intel-
lectu

Sedtu speculativu cum nihil dicat de evi-
tabili et fugiendo ut dicit in. 3. de anima
neq; etiam est in intellectu practico. q; est
circa verum eternum. ergo est /

Sed contra est q; fidei succedit visus sicut di-
cit. 1. corinth. 13. sed visus est in intellectu
ergo et fides.

Dicendum q; cum credere sit actus intellectus
prout movetur a voluntate ut sit perfectus
debet emanare a duabus his potentijs dis-
positis per habitus eas perfectentes et deter-
minantes. Cum enim aliquid a duobus ac-
tibus procedit ut perfectum sit perfectiorē
in utroq; actibus principis requirit. neq; ete-
rum quis recte sciat nisi et sciat. et ser-
va sit apte disposita ad secundum. iam ergo
cum credere immediate sit actus intellectus
q; obiectum sui actus est verum, quod pro-
prie pertinet ad intellectum. necesse est q; fi-
des. que est proprium principium sui actus
sit in intellectu, tanq; in subiecto.

Ad. 1. R. q; intelligit quatenus volunta-
tis imperium accedit ad credendum / Ad. 2.
q; non solum oportet esse habitum in volun-
tate imperante sed et in intellectu assenti-
ente, sicut et principabilem oportet esse be-
ne dispositam ad sequendum imperium ra-
tionis / Ad. 3. q; est intellectus speculativus
sed q; veritas prima ad quam terminat est
finis desideriorum et actuum nostrorum, inde
est q; charitas per dilectionem operat ut dicit
galat

galat. 5. Intellectus speculativus ex
tensione fit practicus ut dicitur in 3. de ani
ma.

Ar. 3. Vm charitas sit forma fidei?

Et videtur quod non quia fides et charitas condiui
duntur sicut dicitur qd forma unius generis ex
go altera alterius forma esse non potest. 2°
quod forma et id cuius est forma sunt in eodem
siquidem ex his fit unum simpliciter. Sed
fides est in intellectu charitas autem in
voluntate. ergo 1. 3. quod forma est principiu
rei. Sed magis obedientia est principiu cre
dendi ex parte voluntatis qm charitas. ut dicit
Rom. 1. ergo magis etiam est forma.

Sed contra est quod unumquodque operatur per suam
formam. fides autem per dilectionem opera
tur.

Quendum quod cum actus voluntarij sortiantur
speciem a fine. cumqz actus fidei ordinetur ad
obiectum voluntatis quod est bonum. sicut
ad finem et hoc bonum divinum quod est finis
fidei. Sic proprium obiectum charitatis ideo
charitas dicitur forma fidei. in quantum per
charitatem actus fidei perficitur et formatur.

Ad. 1. quod non invenitur eundem actum a
diversis habitibus informari ordine quoda
ut supra dictum est. Ad. 2. quod obiectum proce
dit de forma intrinseca. et rursus est chari
tas fidei. sed in quantum actum eius info
rmat. Ad. 3. quod etiam obedientia aut spes pos
sunt precedere actum fidei rationabiliter a
charitate informatum. ac proinde charitas dicitur
forma ipsius

Ar.

Ar. 4. Vm Fides informis possit
fieri formata. uel e conuerso?

Et uidetur q. non. qz informis ex parte est
imperfecta est respectu formata. cum autem
uenerit quod perfectum est euacuabit quod
est ex parte. ut dicit. 1. Corint. 13. ergo adue
niente fide formata, informis excludit ita
q. non sit unus habitus numerus / 2. qz
fides informis ut pote sine operibus inuita
est ut dicit Iacob. 1. sed inuitum nequit
fieri uinum. ergo / 3. qz gratia non est mi
nus potens in fidei. qz in infidei. sed gra
tia adueniens infidei deus causat unum
habitum fidei in illis. ergo et adueniens fi
dei causat alium habitum fidei ab infir
mi preexistenti / 4. qz secundum Boetium
accidentia alterari non possunt. ergo nec
fides de informi in formatam mutatur.

Sed contra est glossa Iacob. 2. dicens q. ope
ribus fides inuita reuinit.

Dicendum q. quidam putauerunt fidem
formatam et informem esse duos habitus -
quos ^{hic} alter desinebat esse illis adueniente
sed hoc admitti non potest. tum qz gratia ad
ueniens uellet deus donum scilicet fidem in
formem. tum. qz ex peccato uisus infunde
re donum aliquod donum. Alij dixerunt
q. erat unus habitus et tamen adueniente
formata manebat informis fides simul. sed
et hoc minus rationabiliter. quia si enim
maneret informis habitus otiosus? Ac primum
de

de teneriorem est q, fides firmata & informis
sunt idem habitus. Habituum enim distinc-
tio sunt secundum id quod habitui perse-
conuenit. fides autem id conuenit perse, q,
uod sumit ex ordine ad intellectum, non
uero id quod sumit ex ordine ad uoluntate
cuiusmodi est q, sit firmata, uel informis
Ad. 1. R. q, Apostoli dictum procedit quan-
do imperfectus est de ratione rei imperfecte
sicut rationem de ratione fidei, que non po-
terit fieri uisus. Alias non, nam Sim pu-
er sic uir est, / Ad. 2. q, id quod facit Sim-
nem uiuum est de essentia hominis uel ani-
malis, sed non sic de essentia fidei, id quod
ipsam firmatam reddit / Ad. 3. q, gratia ad-
ueniens etiam fidei causat fidem scilicet
firmatam efficiendo, q, autem non causat
ipsum habitum sicut in infidelibus et per acci-
dens, q, iam causatum inuenit, sicut con-
uerso. secundum peccatum mortale non
tollit gratiam per accidens, q, iam ipsam ab-
latam inuenit / Ad. 4. q, cum fides firma-
ta sit informis non mutat ipsa fides, sed sub-
iectum fidei, quod est anima, que quandoq;
habet fidem cum charitate, quandoq; uero
fidem sine charitate -

Ar. 5. Vm fides sit virtus necne?

Et uidetur q, non q, virtus ordinat ad bonum ut
dicit in. 2. ethic. fides autem ad uerum / 2.
q, ob sui imperfectum non ponit a Philo-
pho in. 6. ethic inter uirtutes acquisitas, ergo
multo minus ponenda est inter perfectiores in-

intellectuales

fusas
3.

3. q. fides formata & infirma est eiusdem

speciei. sed infirma non est virtus q. cum uir-

tutibus habeat connexionem. ergo neq. formata

Sed contra dicitur Roman. 5. iustificati ex fide,

Dicendum q. cum fides formata sit habitus

et principium boni actus scilicet suus-

quod est credere sine dubio est virtus ad.

Soc autem q. istiusmodi actus sic perfectus

duo requiritur scilicet ut q. infallibiliter or-

dinet ad suum bonum quod est uerum. et

q. infallibiliter ordinet ad ultimum finem

propter quem uoluntas assentit uero. fides

autem infirma deficit perfectio ex parte uo-

luntatis ac propterea uirtus non est. quem

admodum nec temperantia in uoluntate

bili habeat rationem uirtutis nisi sit prouide-

ria in ratione.

Ad. 1. R. q. ipsum uerum est bonum intel-

lecto cum sit eius perfectio. et ulterius fides

habet formari per charitatem. Ad. 2. q. fi-

des de qua loquitur Philosophus est Summana

et imitatio rationis Summanae. non sic fides diui-

na. Ad. 3. q. non differunt specie. sed sicut

perfectum. et imperfectum intra eandem spe-

ciem. uirtus autem perfectio est ut dicitur in

7. phys. / Ad. 4. q. cum annumerat inter gr-

tias gratis datas non sumit pro fide infirma q.

secundum quod fidelibus conuenit. sed pro aliqua

fidei excellentia. scilicet constantia eius. aut

efficaci sermone ut ibi dicitur glossa. Ponit uero

inter fructus secundum quod habeat aliquam delecta-

tionem in suo actu ratione certitudinis. ut ex

ipso citato loco colligitur ubi appellat de inuisibili-

bus certitudo

Ar.

1. q. 1. corint. 12
 annumerat inter
 gratias gratis datas.
 et ad galat. 5. inter
 fructus. quae a uir-
 tutibus sunt disiecta

Ar. 6. Vm Fides sit una virtus?

Unde q. non. q. Isai. 11. Sapientia et sciē
tia inter dona deij computantur differentia in
se. solum quod altera est de temporalibus
altera de eternis. ergo cum fides sit de temp
ralibz. et eternis non erit unus habitus si
ue virtus. 2. q. non est una fidei confessio
antiqui enim confitebantur futurum. quod
nō de fidei confitemur preteritum. 3. q.
q. fides est communis omnibz. fidelibz. Sed
unum acciderit non potest esse in pluribus et
subiectis. ergo non est una virtus.

Sed contra ad ephes. 4. unus dominus una fides
Dicendum q. fides sumpta pro habitu ipso qui
credimus est una specie ex ratione formalis ob
iecti. quod est prima veritas. quamuis distm
quat numerus in diversis subiectis. Si vero
sumat pro credibz. sic etiam est una fides
q. licet sint diversa credibilia omnia redu
cunt ad unum.

Ad. 1. R. q. non est similis ratio de illis et de
fide. q. hęc temporalia credit in ordine ad alij
quod eternum. Ad. 2. q. illa diversitas nō
est ex parte rei creditę. sed ex diversa habitu
dine credentium. Ad. 3. q. illa differentia est
numerica ex parte subiectorum.

Ar. 7. Vm Fides sit Prima inter
Virtutes?

Unde q. non. q. Luc. 9. dicit glossa q. fir
mitudo est fidei fundamentum. fundamen
tum vero prius est. 2. q. glossa que dam sup
illud psalm. nonli emulari. est dicit q. spes in
troducitur ad fidem. 3. q. intellectus inclinatur
ad

~ Summula d. Bone

credendum ex obedientia ergo etiam virtus
obediencie est prior / 4. qz glossa i. v. v. v.
13 dicit qz fundamentum est fides formata
sed formata a charitate. ergo potius charitas
est prima virtus / 5. qz in actu fidei concu-
rit actus voluntatis quem perficit charitas
actus autem voluntatis precedit actum in-
tellectus quem perficit fides. ergo cum ordi-
nabitur sic iuxta ordinem actuum pri-
or erit charitas

Sed contra est Apostoli auctoritas 1. cor. 13. di-
cens qz fides est substantia speranda qz
substantia vero prior est.

Dicendum qz per se virtutes theoreticę priores
sunt qz tendunt in ipsum finem ultimum
et inter eas prior fides quoniam est in intel-
lectu cuius apprehensio nem sequitur volun-
tas que spe et charitate perficitur. per accidens
tamen alie virtutes possunt esse priores fi-
de tanqz remouentes prohibens ad credendum
ut peccata fortitudo pellens timorem. et sumi-
litas superbiam ut subtrahat intellectus. et
alie similiter. quamuis non sint vere vir-
tutes nisi presupposita fide. ut ait Augus-
tinus lib. contra Iulianum. ex quo patet so-
lucio ad primum. / Ad. 2. qz spes in vniuersa
liter non introducit ad fidem immo sperat
qz credit possibile ad ipsam. sed spes dicit intro-
ducere ad fidem. quantum ad perseverandam
in ea. vel ad firmius inhezendum creditis.
Ad. 3. qz obedientia ut dicit generalis inclina-
tionem ad actus virtutum precedit fidem. sed sic
non est specialis virtus. nisi prout dicit inclina-
tio -

tionem ad implenda mandata prout habent
rationem debiti. et sic est virtus supponens
fidem. quia edocemur. quoniam sicut debita
Ad. 4. q. ad fundamentum non sufficit q.
sicut prius. nisi committat cum alijs partibus
aut virtutibus. Et auerem facit charitas. ne
q. tamen est prout fide. Ad. 5. q. altus in
suntatis prout exigit ad fidem non tamen cha-
ritate informatus quate supponit fidem non
erim potest voluntas perfecta amore indeum
tendere. nisi intellectus rectam fidem habeat
circa ipsum.

Ar. 8. Vm fides sit certior scientia
alijs virtutibus intellectualibus?

Fides quoniam quia circa credita potest insur-
gerentibus dubitationibus ac prout indeterminate
permixta est contrariis certitudinis. q. intel-
lectus aut scientia aut sapientia respectus
sunt circa quos sunt. 2. q. visus est certior
auditu. Sed scientia et sapientia sunt quaedam
visus species. fides autem est ex auditu ergo
3. q. per fidem ad intellectum peruenit iuxta
illud Isai. 7. nisi credideritis non intelligetis
et August. 14 de trinitate aut q. per scientiam ro-
borat fides. ergo perfectior et ex consequenti cer-
tior est intellectus et scientia q. fides.

Sed contra est Apostolus 1. Thessal. 2. Verbum fi-
dei non est verbum hominum sed dei; verbo-
autem dei nihil est certius. ergo.

Dicendum q. fides certior est habitibus intellec-
tualibus ante quidem et prudentia. q. circa con-
tingibilia versantur. intellectu autem scientia
et

Et Sapiencia ^{ex} ~~ratiōe~~ et ex parte causae perse
subiectae quae immittit fides ratiōi diuinae. prae
ta autem tria ratiōi Summanae quamuis ex
parte subiecti scilicet intellectus qui plenius
consequitur ea quae sunt naturalia. prae dicta
bitur sunt secundum quod certiores. quae si tria
praedicta considerentur prout sunt diuina presen
tis uita operantur ad fidem. sicut ad principi
um quod presupponunt unde etiam secundum
hoc fides est certior

Summan

Ad. 1. R. q. illa dubitatio non est ex parte fidei
sed ex ratione non plene assequenti quae sunt fi
dei / Ad. 2. q. certior paribus certior est uisus
sed non sic cum ille a quo audit in comparatione
litera excedit uisum. aut ratiōnem uidentis si
ue cognoscentis. ut in ratione casu contingit.

Ad. 3. q. perfectus intellectus et scientia exce
dit cognitionem fidei. quantum ad maiorem
manifestationem. sed non quantum ad cer
torem inhesionem.

Quaestio. 5. de Sabentibus fidem in quattuor articulos diuisa.

Ar. 1. Vm Angelus et Somus in prima
sui conditione Sabuerit fidem?

Et uidetur quod non. quod dicit Hugo de Sancto uict
q. q. 2. in oculum in contemplationis non Sabet
Deum uidere et ea quae in ipso sunt non ualeat
sed angelus in sui prima conditione Sabu
it oculum in contemplationis; uidebat enim
in uerbo ut ait Augustinus. 2. super genes. et
primus Somus in Hugonem citat hoc Sabuit
in primo statu cognitionem creaturis sui. non
ea

ea cognitio qua nunc ab habentibus fidem
 quere. ergo sed ea qua per presentiam write
 statum cernebat. ergo rite Sabine fidem
 2. qz neqz in angelis neqz in homine in sui
 prima condicione poterit esse aliquid enig
 matum (qz tenebrositas est poena peccati)
 ergo neqz fides qua videmus in enigmate
 ut dicit. 1. cor. 13 / 3. qz in primo illor
 statu non erat studium ab alio. ergo neqz
 fides. que ex auditu est ut dicit Rom. 10

Sed contra est qz in primo statu tantu
 mo qz angelus erant in statu accedendi ad
 deum. ergo habent fidem. iuxta Apolosum
 ad hebr. ii. accedentem ad deum. op. cred.
 Dicendum qz quidam putarunt non fuisse
 in homine aut angelis fidem in eorum prim
 condicione. propter manifestam cognitio
 qua de rebus divinis pollebant. sed post
 cum fidei succedat visus quam de prima
 veritate tunc rite Sabine rite asserendum
 est habuisse fidem. qz si dicamus eos in peccatis
 naturalibus fuisse creati discernimus conseque
 enter fide caruisse qz est cognitio super na
 turalis excedens tam hominis qz angeli natu
 ram. Sed notandum qz non qz Sabine rite fi
 dem tunc quin aliqua in illi primo statu
 manifeste rite rite. que nunc nos fide te
 nemus.

Ad. 1. R. Hugonem intelligendum esse
 firmiter ad ea que nunc nunc diximus. rite
 qz deus illis esset presens per lumen glorie
 Ad. 2. qz non erat tunc obscuritas culpa aut
 ppe

quod non ad
 mittim?

poem. sed Naturae quatenus omnis creatura
 tenebra et comparata immensitati divini
 luminis. et hae obscuritas sufficit ad fidei
 rationem / Ad . 3. q. tunc quamvis rursus
 sic audiret ab exteriori loquente. loqueba
 et tamen deo interiori et erat interwrauidus
 iuxta illud psalmi. audiam quid loquatur
 in me dominus deus.

Ar . 2. Vm in dmonibus sit fides?

Lib de pudes
 tm. sandry

Et videtur quod non quod credere ut ait Augustinus
 consistit in bona credentium voluntate, de
 minus vero bonam voluntatem delibera
 tam habere non possunt / 2. quod fides est do
 num divini gratiae ut dicit apostolus . 2. de mi
 nis autem dona gratuita amittuntur per
 peccatum. ~~et~~ ut dicit glossa in illud osee
 3. ipsi respiciunt ad deum alterius / 3. quod in
 fidelitas est gravissimum peccatum ut ait
 Augustinus . Ioan . 20. in illud si non uerissem
 etc. iam ergo cum in multis dmonibus sit pec
 catum infidelitatis. sequeretur quod in dmonibus
 essent graviora peccata, quod in dmonibus, quod
 videtur in contrarium.

Sed contra dicit Iacobus . 2. dmones credunt
 et contremunt.

Dicendum quod ea quae credunt neque in se ne
 que in suis principijs uidentur sed continentur in
 intellectu ea credere a prima ueritate reuelata
 et ex imperio et obedientia uoluntatis esse
 credere est actus meritorius. dmones autem
 credunt mysteria fidei sicut ea in scriptis
 non uidentur) ex euidencia signorum uisibili
 et rationalis sunt fideles credunt. ac proinde

de

deumnes credendo minime merent. Et per
se patet solutio ad Primum -

Ad 2. q. fides informis infidelibus in-
clinat ad credendum secundum aliquem
affectum boni. Sed deumnes coguntur ad cre-
dendum. ex perspicuitate naturalis intel-
lectus / Ad 3. q. si ipsum deumnes dis-
plicet q. fidei signa sunt tam evidenter ut
credere compellantur et ideo in nullum malitia
eorum minuit per hoc q. credunt.

Ad 3. Vm qui videt credit unum ar-
ticulum fidei possit habere fidem in-
formem de alijs articulis?

Et videt q. sic q. intellectus naturalis here-
tici non potest q. catholicis sed sicut credit quemcumq.

~~potest creditur tunc dicitur fidei. Ergo cumq.~~

ille / 2. q. potest quis per scientiam glo-
metrie scire aliquas conclusiones. ignorat
de alijs / 3. q. similiter potest aliquis es-
se obediens circa aliqua mandata. et non
circa alia mandata. ergo et discredendo u-
num aut plures articulos potest habere fi-
dem circa alios. " " " "

Sed contra est q. post unum peccatum invita-
le amittit charitas. ergo et per unum infi-
delitatis fides. " " " "

Dicendum q. unum species habitus dependeat
a ratione formali obiecti. quod infide est pri-
ma veritas revelata in sacra scriptura et
voluntate ecclesie. quicumq. pertinaciter des-
credit unum articulum ab ecclesia propositum
non inhereat doctrinae ecclesie tanq. infallibili

articulum fidei in
debet dori fidei ad
in unij. ergo et ille

aliquis
activitatis
v. g.

Summula D. Thomae

Secundum propriam voluntatem ~

Et a prima veritate procedente ac proinde de nullis articulis habet fidem sed Summam opinionem quamvis multis alijs assentiatur. quemadmodum qui sciret aliquam veritatem ignorat medium quod demonstrat non diceret eius scientiam habere.

Ad 1. R. q. non est simile ut ex dictis constat

Ad 2. q. in una scientia diversae conclusiones sciuntur per diversa media. sed in fide omnes articuli creduntur per unicum medium

divinae veritatis manifestata in doctrina ecclesiae / Ad 3. q. diversa precepta legis possunt referri ad diversa iustitia proxima et

secundum sine alio servari poterunt. vel ad unum iustitiam primam. quod est perfecte obedire deo. a quo decedit quicumque unum

preceptum transgreditur ac proinde Iacobus 2. dicit qui offendet in uno factus est omnium reus.

Ad 4. Vm. Fides possit esse maior in uno q. in alio. // ~

Et videtur quod non quod qui non credit omnia credenda fidem admittit. ergo est equalis in omnibus / 2. q. consistit in summa adhesionem ad primam veritatem. si in summa autem non recipit magis aut minus / 3. q. intellectus principiorum equaliter inveniunt in omnibus hominibus; ergo et fides que est de principijs cognitis gratis inveniunt equaliter in omnibus fidelibus / Sed contra est q. dominus dicit Petro Matt. 14. modice fidei / et Matt. 15. mulier magna

na

na est fides tua ergo potest esse maior
in uno q̄ in alio.

Dicendum q̄ fides potest considerari ex
parte subiecti et ex parte subiecti et ex p̄
te subiecti dupliciter scilicet ex parte sub
iecti formalis et ex hac rōd rēversificat
aut ex parte subiecti materialis sive cre
dibilitate. et sic maior est in uno q̄ in ali
o, quatenus plura et magis explicita
gr̄sunt. Secundo modo potest considera
ri fides ex parte subiecti. et sic rursus
dupliciter. nimirum aut ex parte in
tellectus et sic potest esse maior in uno
q̄ in alio propter maiorem certitudinē
et firmitatem aut ex parte voluntatis
et sic etiam maior aut minor reperitur
propter maiorem promptitudinem de
iustitiam vel confidentiam.

Ad. i. R̄ concessis antecedenti. q̄ ad huc
ex parte subiecti et ut dictum est maior
est fides in uno q̄ in alio / Ad. 2. q̄ qui
dam certius et deuotius q̄ alij fidei su
biciuntur / Ad. 3. q̄ magis capaces ma
gis etiam cognoscunt ueritatem principi
orum. preter q̄ q̄ cognitio principiorum
sequitur ipsam naturam q̄ qualiter in om
nibz existentem. fides autem consequitur
donum gratie. quod in q̄ qualiter participa

Quaestio. 6 De Causa fidei. in
Duos articulos diuisa

Art. i. Vm̄ fides sit homini a deo
infusa? F.

Summula D. Thomae,

Et videtur quod non dicitur enim August. 14
de tunc q. fides in verbis per scientiam
gignit. defendit et roborat, ^{sed} scientia
nobis per acquisitionem comparatur -
ergo / 2. q. ad credendum pervenerunt
Sunt uidentes et audiendo miracu-
la et doctrinam. ut habet Joan. 4. et Ro-
man. 10 / 3. q. consultat in Summis u-
luntate ut dicit August lib. de predi-
cacione saraboy ergo potest ab homine
acquiri.

Sed contra ephes. 2. fides non ex uerbis sed
donum dei est.

Dicendum quod ad explicitum credendum duo
concurrunt scilicet et quod credibilia propo-
nantur uel immediate a deo sicut Aposto-
lus et propheta. uel mediante predica-
tione aut ministro. ut dicit Rom. 10 / Secun-
dum quod requiritur ad fidem et assensus ip-
sius credentis. et huius duplex potest esse
causa scilicet exterior persuasio hominis
inducens, aut miraculum visum. et
deus interior mouens per gratiam. neque
enim initium fidei est ex uerbis et ex nos-
tro libero arbitrio uel mentis sunt Pela-
giani. solum consummationem fidei des-
tribuentis.

Ad. 1. R. q. procedit de exteriori persuadi-
te per scientiam. non de causa principalis fidei
Ad. 2. similiter / Ad. 3. q. oportet uolun-
tatem eleuari ad credendum que sunt su-
pernaturam / ~

Ar. 2. Vni fides informis sit donum dei?

et

Ac per consequens
ut cumq. fides co-
sideret est a deo
infusa ~ ~ ~

scilicet peccati

Fuerit q. non q. est quid imperfectum deij
 autem sic dicitur deuter 32. perfectasunt
 opera / 2. q. actus deformis q. careat de
 bita forma no est ad es. ergo neq. habitus
 fidei infirmis / 3. q. quem deus sanat per
 fecte et totum sanat ut colligit Ioan. 7
 ergo cum deus perfidem hominem sanat
 ab infidelitate sanat ex consequenti ab
 omnib. peccatis. sed hoc potestius non fit
 nisi perfidem formatam. ergo ipsa solum
 donum deij est /

Sed contra est quedam glossa. i. uinc. 13
 Dicendum q. infirmitas est privatio no
 que sit de ratione fidei sicut privatio
 debet inmensurati sumum est
 de ratione egitudinis, sed sicut tenebr
 sitas indiarpari. quemadmodum ergo
 cum quid dicitur causa alius intelligi
 esse causa eius quod ad speciem causa
 pertinet. sic illud quod dicitur causa fi
 dei infirmis est causa fidei simpliciter dic
 ta. et hoc est deus inderelinquit q. fides
 infirmis sit donum deij. " " "

quod ab aliquo causari potest si neq. q. can sic bene b. uisitate

Ad. 1. R. q. non est perfecta perfectiore vir
 tutis. sed ea que sufficit ad fidei rationem /
 Ad. 2. q. forma fidei infirmis est ~~illius~~
 sicut per privationem infirmam extrinsec. ac
 tus autem deformis per privationem fir
 mi intrinsec. in essentia ac proinde deus
 no est causa actus deformis, sicut causec illi
 in quantum alij est / uel dicendum q. de for
 mitas non solum importat privationem de
 bita

bita forme ^{et} sed dispositionem contrariam
sicut falsitas aduersat fidei. et uidemus
q. aliqui actus boni ex genere in peccatori
sunt a deo sicut manserunt charitate for
mati. Ad. 3. q. qui accipit a deo fidem si
ne charitate non sanatur simpliciter ab
infidelitate. sed secundum quid. quate
nus cessat ab infidelitatis actu. non e
nim remouet culpa precedentis infide
litate cum ei respondeat charitas. sicut et
aliquibus datur donum prophete uel ali
ud simile absq. charitate.

Quaestio 7. de effectibus fidei
in duos articulos diuisa.

Ar. 1. Vn. Timor sit effectus fidei?
Fides quoniam q. precedit illam iuxta il
lud eccl. 2. qui timetis deum credite il
li. 1. q. ut dicit glossa in illis. 1. causat
spem. ergo non causat timorem quia spei
contrariatur. 3. q. actus suberte peccem
ex obiecto. obiectum autem fidei est quod
dam bonum, timor autem malum. ergo
sunt contraria. ergo unum alterum non
potest causare.
Sed contra Iacob. 2. de timores credunt et
contremiscunt

Decendum q. motuum appetitiuum (qu
lis est timor) causa est aliqua apprehen
sio. per fidem autem sic in nobis apprehen
sio de quibusdam malis poenalibus. que se
cundum diuinam iustitiam inferuntur
et per hunc modum fides infirmus est causa

timoris servilis. formata autem est causa
timoris filialis. quia quis timet a deo se
parari. uel refugit ei comparari appetit
ipso tanquam summo et altissimo bono re-
uerentiter subiecti.

Ad. 1. R. q. timor universaliter non po-
test timorem precedere. immo ex cogni-
tione fidei. certitudinis nimirum dei
omne timor. unde ubi subdit. et non eva-
cuabitur merces vestra / Ad. 2. q. idem se-
cundum idem non potest esse contrarius
causa. sed bene secundum contraria. et
sic fides de poenis causat timorem. et de
premijs causat spem / Ad. 3. q. fides pro-
ponitur in obiectis materialibus quaedam
mala credenda. quamvis eius obiectum
formale sit bonum scilicet primaveritas.

Ar. 2. Impurificatio cordis sit
effectus fidei. ? ~

Unde arguitur quod purificatio cordis est in
affectu fides autem in intellectu / 2. quod si-
mul cum fide (scilicet infirmi) stat im-
puritas peccati / 3. quod maxime purifica-
ret intellectum. Sicut autem non puri-
ficat ab obscuritate ergo /
Sed contra dicit Petrus act. 15. fide purifi-
cans corda eorum.

Dicendum quod impuritas causat ex permix-
tione rei ad aliquod seipsa inferitas. sicut in
argenteo non ex immixtione cum auro sed
cum stanni aut plumbi. Et sic rationalis cre-
a

Summula. d. Thomae.

aliter impura reddi cum temporalibus
et corporalibus immisceat. et contra purifi-
cat cum ab his ad ea quae supra se sunt et
deum elevat. cuius principium est fides
liberans ab errore et si formata fuerit
perfectam purgationem causans.

Ad. 1. R. q. quae sunt intellectu sunt prin-
cipia eorum quae sunt in affectu. Ad. 2.
patet q. fides informis etiam quamdam
puritatem causat. impuritatem exclu-
dendo erroris. Ad. 3. q. obscuritas illa
est impuritas culpa. sed defectus natura-
lis intellectus secundum statum presen-
tis vitae.

Questio 3. De dono intelec-
tus et scientia. in octo ar-
ticulos divisa.

Ar. 1. Vm intellectus sit donum
spiritus sancti?

Et videtur quod non quia intellectus est habitus na-
turalis quod cognoscitur principia natura-
liter sicut dicitur in 6 ethicis. Et quod dona
divina participant ab omnibus. et diffundi-
ter ad suam naturam. ut scilicet non sim-
pliciter. sed per discursum et rationem ve-
ritatem cognoscant. ut ait dominus. cap. 7 de
div. nom. ergo magis debet dici donum ra-
tionis quam intellectus. 3. quod voluntas dividit
et contra intellectum in potentis animae,
sed nullum donum dicitur voluntas. ergo nul-
lum

lum etiam debet dici intellectus. / Sed con-
tradicitur. Isai. 55. requiescet super eum spi-
ritus intellectus.

Dicendum q. intelligere dicit cognitionem
interiorum rei usq. ad eius essentiam perti-
nentem. unde intelligere est quasi iterum
legere (quod sensibus non convenit cum
ea que exterioris apparent tantum disper-
cipiant) Latere autem naturarum et
substantiarum sub accidentibus, ^{vel} significatio in
verbis. Res figurata inferioris. et effectus
in causis. et quoniam supernaturalia
Sunt viribus nature penetrare non potest
nec intelligere. ideo ad ea dignoscenda ad-
datur donum intellectus qui est lumen quoddam
supernaturale.

Ad. 1. R. q. ad alia non sufficit intel-
lectus principum naturalium / Ad. 2.
q. discursus rationis incipit ab intellectu
et terminat ad intellectum perfectius in-
telligendo. donum vero gratie non proce-
dit ex lumine nature sed super addit ei quod
si non potest ea ad que datur intelligere / Ad
3. q. intellectus dicit excellentiam penetra-
di ad intima. voluntas vero simpliciter ter-
minat appetitum motum. Unde non est
similis fatis.

Ad. 2. Vm donum intellectus possit
simul esse cum fide?

Unde quis q. quod intelligit ut ait Aug
lib. 33. qq. cognitione finit et comprehendit
non sic autem quod credit ut dicit Philipp. 3 /

Summula. d. Thomae

intellctu

2. qz omne quod intelligit videt natu-
raliter. sed fides est de re apparentibus et
qz / 3. qz scientia et fides non possunt esse
se de eodem. ergo multo minus intellectus
et fides. cum intellectu sic certum qz scien-
tia / Sed contra est Gregorius in libro
rationalium. et lucqz ultimus ubi dominus age-
ruit discipulis sensum ut intelligerent
scripturas.

Deinde qz quaedam sunt de fide directe
et perse ut deum esse eternum et unum /
fuisse incarnatum filium dei. et aliaqz
nisi ordinata ad ista ut ^{illa} quae in divinis se-
riptura continentur. et Rursus ex parte in-
tellectus distinguendum est quaedam enim

durante statu fidei

Licet intelligamus qz propter
ea. quae exterius
apparent ^{scilicet} est
a fide recedendum

perfecte cognoscimus alia non item. tam-
en quae sunt fidei primo modo non possunt
naturaliter perfecte cognosci. ^{et} aliqua ^{tamquam}
quae sunt fidei secundo modo perfecte cognoscimus.

Et per hoc patet Responsus ad obiectores
et enim tres primo procedunt secundum
qz aliquid perfecte intelligit. Ultima autem
procedit de intellectu eorum quae ordinantur
ad fidem.

Ar. 3. Vm. Donum intellectus sit spe-
culativum tm an etiam practicum?
Et videt qz speculativum solum. qz altius
penetret ac dicit Gregorius in s. moralium
ea autem quae pertinent ad intellectum
practicum non sunt alta / 2. qz est dignitas
qz intellectus. quae est virtus intellectualis.

scientia

sed

sed circa
contingē
tia. et sin
gularia

sed hoc est circa necessaria. ut dicit in 6
et sic. Sed intellectus practicus non est cir
ca necessaria ergo / 3. q. donum intel
lectus illustrat mentem ad ea que na
turalem rationem excedunt. qualiter
sunt operabilia Sumana circa que est
practicus intellectus.

Sed contra dicit in psalmo intellectus bo
nus omnibus facientibus eum.

Dicendum q. donum intellectus non solum
se habet ad ea que directe sunt fidei. sed
ad ea etiam que ad fidem ordinant. im
mo q. fides per dilectionem operat exten
dit etiam se ad que dam operabilia in qua
tum in agendis regulamur rationibus q.
ternis. ut ait August. 12. detinuit.

Ad. 1. R. q. operabilia Sumana habent
excellentiā altitudinem non in se. sed ut
referunt ad regulam legis q. terre / Ad. 2
q. in hoc etiam consistit excellentia Sumana
domi. q. intelligibilia q. eterna et necessaria
considerat etiam ut sunt regula Sumana
cum alium ad multa se extendens / Ad
3. q. regula Sumana in actu est et
ratio. et lex q. eterna que excedit naturale
rationem. et ideo indiget supernaturali do
no spiritus sancti.

Ar. 4. Vm donum intellectus
inest omnibus Sabentibus gratiam?
Fuit et q. non. q. dicit Gregor. in. 1. mo
ral. q. dicit contra sebetudinem mentis. qua
multi ad huc in gratia existentes Sabent

2.

Summula. d. Thomae

^
in gratia existi-
tentes

2. q. q. inter ea quae ad cognitionem perti-
nent sola fides videtur necessaria ad salutem
ut innuit ap. 1. 3. sed non omnes habent
et fidem habent donum intellectus ut innu-
it Aug. lib. de trinitate / 3. q. ut dicit Gre-
gorius in 2. moral. qui sublimia contem-
plari quando q. circa imma. sebetudine
patiuntur. sed donum intellectus in omnibus
habentibus gratiam inuenitur talem hebe-
tudinem excluderet. ergo neq. se ab habi-
te gratiam subtraheret. expellit.

Sed contra est q. nullus habens gratiam
ambulat in tenebris. ut dicit Ioan. 8.
Dicendum q. sicut per donum caritatis
deus ordinat in libertatem hominis ut re-
te moueat in bonum supernaturale. ita
et per donum intellectus illustrat mentem
ut cognoscat veritatem in quam oportet
ut tendat recta voluntas.

^
omnium habentium gratiam
supernaturalem

Ad. 1. R. q. habentes gratiam non patiuntur
sebetudinem mentis circa necessaria
ad salutem de quibus omnibus edocet eos
uultu spiritus sancti. ut dicit. 1. Ioan. 2.
Ad. 2. q. licet non omnes habent et fidem
intelligant credenda. intelligunt tamen
esse credenda. neq. ab eis deiciendum / Ad
3. q. habentibus gratiam non subtrahitur
donum intellectus circa necessaria ad sa-
lutem. sed circa aliqua non necessaria ut
materia superbia subtrahatur eis.

Ad. 5. Vm donum intellectus inueni-
atur etiam in hominibus non habentibus
gratiam gratum facientem?

Fundet q. sic q. Augustinus in illud psal
 mi concipit anima, in des. iust. tuas
 dicit q. preualet intellectu et sequit car
 dy et infirmus affectus. quod esse non po
 test nisi in non habentibus gratiam (2
 q. daniel. 3. dicit q. intelligentia est ne
 cessaria in visione prophetica. et tamen
 prophetia inuenit etiam in non habenti
 bus gratiam. ut constat matt. 7. 1) 3. q.
 donum intellectu respondet donum fidei iux
 ta illud uer. 7 (secundum aliam litteram)
 nisi credideritis non intellegatis. sed fides
 potest esse sine gratia gratum faciente. ergo
 Sed contra est Iohannis. 6. omnis qui audi
 uit et didicit a patre uenit ad me. ut po
 derat Gregorius in. 1. moralium.

Dicendum q. intellectuale lumen gratie
 dat ad hoc ut intellectus hominis recte mo
 ueat a spiritalibus. Suiusmodi autem mo
 tus in eo consistit q. homo apprehendat ueri
 tatem circa finem rectam estimationem
 habens non solum de preambulis ad ipsum
 sed et de ipso firmiter adhaerens ei tanq. op
 timo. ac per consequens donum intellectus
 non reperit nisi in habente gratiam gratum
 facientem.

Ad. 1. R. q. Augustinus loquitur de quacunque
 intellectu illustratione. que ad donum in
 tellectus non pertinet / Ad. 2. q. ulla intelli
 gentia est illustrata que sufficit ad intellige
 da reuelata. non circa ipsum finem ultimum
 ut dictum est / Ad 3. q. fides importat solum
 as -

Summula .D. Thomæ

assensum ad ea que proponuntur) - ~

Art. 6. Vm donum intellectus dis-
tinguat ab alijs donis?

Et videtur quod non quia stultitia, hebetudo, precipitatio et ignorantia, ut dicit gregorius in 2. moral. opponuntur sapientie, intellectui, consilio et scientie, et tamen sunt idem ut videtur ergo et dona opposita non distinguuntur inter se | 2. quia ad principia naturalia sufficit habitus intellectus naturalis, ad supernaturalia sufficit fides, ergo donum intellectus non distinguatur ab alijs habitibus ^{donis} intellectualibus | 3. quia non est cognitio speculativa nec practica, sed utramque complectens, ergo non distinguatur ab alijs donis intellectualibus, sed ea in se continet Sed contra est quod, 1. cor. 12. enumerat alijs donis, et ponit in numero cum eis ~

Doni -

Dicendum quod distinctio intellectus a pietate, fortitudine et timore manifesta est quia nam illa pertinent ad partem appetitivam Et omnia primum differentia quam supra assignavimus inter donum intellectus, sapientie, consilij et scientie, que omnia ad partem intellectivam spectant ~ tenendum est, quod circa ea que deside proponuntur credenda duo requiruntur ex parte nostra, primum quidem ut intellectu penetrent vel capiant, et hoc pertinet ad donum intellectus. Secundo ut de eis homo habeat iudicium rectum, taliter quod scilicet sit esse insequendum et ab oppositis recedendum, et hoc iudicium
quan

quantum ad res divinas, pertinet ad donum
sipientie. quantum ad creatas ad donum
suentie. quantum vero ad applicationem
ad singularia opera pertinet ad donum
consilij.

Ad 1. R. q. illa quattuor que quattuor do-
nis intellectualibus opponuntur inter se etiam
distinguntur ut facile patebit consideranti
ea que singulis quattuor donis competere
intenc explicavimus. / Ad. 2. q. ad fidei
pertinet primis principis cognitio gratia
te assentire ad intellectum vero, illa pene-
trare, que dicuntur / Ad. 3. q. intellectus donum
pertinet ad utramque cognitionem scilicet prat-
ticam, et speculativam, non quantum ad
videntiam, sed quantum ad apprehensionem
ut capiant ea, que dicuntur. "

Ar. 7. Vm dono intellectus responde-
at 6. beatitudo scilicet beati.
mundo corde

Et videtur q. munditia cordis maxime perti-
net ad affectum, et non ad vim intellectualem /
2. q. ad 1. 15 fide dicuntur purificari et
ex consequenti mundari corda / 3. dona
perficiuntur in hac vita, visus autem
intellectus non habet nisi in gloria /
Sed contra est August. in lib. de sermone de
muni in morte.

Dicendum q. in sexta beatitudine sicut et in
alijs aliquid continetur per modum meriti sui
sicut munditia cordis, et aliquid per modum
premiij sicut ipsa deivisio. Et autem duplex
mun

~ Summula . D . Thomae

munditia altera praambula et dispositiva
tua. quae est de peccatis affectus ab inordi-
natis affectibus, quam faciunt virtutes
in presentia. Altera est munditia qua
suo impletiva respectu diuinae visionis, et
~~hanc~~ per remotionem aphantasmatis
et heresibus prauitatibus, quam facit donum
intellectus. Similiter duplex est dei visio
scilicet imperfecta in uia quam uidemus
quod deus non est. et haec pertinet ad donum
intellectus inchoatum, et perfecta in pa-
trua, quae pertinet ad donum intellectus co-
summatum, quae uidemus quod deus est -
et per haec patet solutio ad argumenta
Ar. 3. Vm in Fructibus fides res
pondeat dono intellectus.
et uidet^{non} q. q. intellectus est fructus fidei
iuxta illud Isai. 7. nisi credideritis non
permanebitis uel non intelligetis / 2.
q. fides est prius scilicet tanquam fundame-
tum totius spiritualis edificij / 3. q. inter
fructus, unus tantum scilicet fides proprie
pertinet ad appetitum intellectum. ~~ergo~~
quare ergo magis pertinebit ad donum
intellectus. q. sapientiae, scientiae, aut consi-
lij / Sed contra est q. intellectus principaliter
uidet ordinari ad certitudinem fidei quae
proprie fructus, ut dicit glossa. ad galat. 5.
Dicendum q. cum ultimum delectabile quod
conuenit fructui, habeat rationem finis qui
est proprium obiectum uoluntatis, donum uel
virtutis perficientis aliquam potentiam abig-
nan

mandus est duplex fructus unus pertinet
ad suam potentiam; alter quasi ultimus
pertinet ad voluntatem. et secundum
hoc, dono intellectus respondet pro proprio
fructu fides. id est fidei certitudo. sed pro ul-
timo fructu respondet ei gaudium, quod
pertinet ad voluntatem.

Ad. 1. R. q. intellectus est fructus fidei quia
est virtus sed non certitudinis fidei. Ad
2. q. credenda aliquantulum sunt prius intelli-
genda. sed perfectus intellectus consequitur fi-
dem quae est virtus. et ad intellectus perfectum
nem sequitur fidei certitudo quaedam. Ad. 3.
q. licet cognitio practica ordinat ad aliud
non habeat fructum in se ipsa. habet tamen
illum cognitio speculativa scilicet certitu-
dinem eorum, quorum est. et ideo dono con-
silio q. est practicum nullus proprius fructus
respondet. sapientia autem scientia et intel-
lectus unus tantum respondet scilicet fides
sive fidei certitudo. plures autem fructus per-
tinent in parte appetitiva ad quam magis per-
tinet ratio finis.

Quaestio. 9. De Dono scientiae,
in 4. articulos divisa.

Ar. 1. Vm scientia sit Donum?
Et videtur quod non quia est effectus naturalis ra-
tionis seu syllogismi demonstrativi ut di-
cit Philo. 2. in. 1. poster. / 2. q. dona
sunt communia omnibus sanctis. at ratio sci-
entia, quae non pollent plurimi fideles ut
dicit

Evidet q. sec. q. Aug. 13. ^{dicit} de trinit. q. per //
 scientiam fides gignit nutrit. et laborat //
 2. q. donum scientie dignius est q. scie-
 tia acquisita metaphysicis, que versat
 circa res divinas. ergo // 3. q. invisibilia
 dei (ut dicit Rom. 1.) per ea que facta
 sunt intellecta conspiciuntur.

Sed contra est August. 14. de trinitate //
 Dicendum q. certum iudicium rei datur
 maxime ex sua causa. ac proinde secun-
 dum ordinem causarum oportet esse ordi-
 nem iudicium. non enim autem scientie
 importat certitudinem iudicij ut dictum
 est. si certitudo iudicij fit per altissimam
 causam illius generis dicitur sapientiam
 illi genere. simpliciter autem dicitur sa-
 pientia sine sapientis qui vivit altissimam
 causam simpliciter, deum scilicet. et idem
 cognitio divinarum rerum ut sapientia
 humanarum vero sine creaturæ cognitio
 scientia vocatur communis nomine (ut in
 speciebus aliquid generis contingit) sibi
 referens.

Ad. 1. R. q. licet fides sit de rebus divinis //
 est tamen quod creatum. ac proinde se regit
 credendum sit ad scientiam pertinet, siue
 autem credenda per unionem quamdam ad
 ipsa pertinet ad donum scientie que magis
 respondet caritati que vivit mentem domi-
 nus des // Ad. 2. q. scientia ponit speciale do-
 num prout restringit ad iudicium quod fit per
 res creatas // Ad. 3. q. medium per quod res cog-
 nitus

Summula. D. Thomae -

in seum habet se ut formale cognitionis ut
se uero res cognitae ut materiale. Unde
ad scientiam pertinet cognoscere res diui-
nas per creatas. et ad sapientiam uero
iudicare de creatis per diuinas. ut inu-
itur in. 2. physioy.

Ar. 3. Vm scientia donum sit scie-
tia practica? ~

Fundat q. sic q. dicit August. in. 13. de
trinit. q. dicitur quae rebus exterioribus uni-
mox scientia deputat / 2. q. Gregorius in
1. moral. dicit q. scientia dirigit pietatem
ergo. agit et est practica / 3. q. scientia do-
num est solum in iustis. speculatiue autē
est etiam in peccatoribz. ut dicit Iacobus.
ult. scienti bonum et non scienti pecca-
tum est ei

Sed contra uidet Gregorius. 1. moral. dicens
q. ignorantiam excludit. ignorantia uero
non excludit nisi a scientia practica et spe-
culatiua.

totaliter

Dicendum q. donum scientie ordinat ad cer-
titudinem fidei (sicut et donum intellectus)
ac proinde sicut fides principaliter in spe-
culatiue consistit. et secundario ad opera-
tiones dirigit. q. prima ueritas est etiam
ultimus finis.

Ad. 1. R. q. August loquitur de scientia quā-
tum ad id quod illi secundario conuenit / Ad
2. Similiter / Ad. 3. q. donum scientie competit
relectum iudicium de credendis et agendis ita ut
in nullis demerit a Rectitudine iustitie. et hec
est

2. 2. 2. 9

est scientia sanctorum de qua sapientia. 10
dicit iustum deduxit. d. per vias rectas et
usque scientiam sanctorum

Ar. 4. vni dono scientia Respon
deat tertia beatitudo.

scilicet beati qui iugiter est

Et uidee q. 10. q. si uicium malum est causa
suis. sic bonum legitur. sed per scientiam
manifestantur bona. ergo / 2. q. conside
ratio ueritatis affert secum gaudium. ut
dicit sapientia. 3. q. 3. q. magis est specula
tina q. practica. speculatiua autem non
respondet sibi aliquid immitabile. aut
fugendum ut dicit in. 3. de anima. ergo
dono scientie non respondet tertia beatitu
do

Scientia

Sed contra est Augustinus lib. de sermone
domini in monte.

Dicendum q. rectum iudicium de creatu
ris (que ut dicit sapientia. 14. fallunt
in musculam pedibus insipientium)
pertinet ad donum scientie. ne in ipsius
tate nostra consideratur sed per ipsas ad de
um tendat. ac proinde tertia beatitudo suc
tus correspondet dono scientie

Ad. i. Arg. bona creata non excitant spiritu
ale gaudium nisi prout referunt ad diuina
et idem in tertia beatitudine ponit primo suc
tus pro merito. et consolatio deinde pro premio
Intellectus autem spiritualis pax et gaudium respo
ndet

Summula. D. Bone
det donis sapientie. / Ad. 2. q. potest esse
gaudium in ipsa consideratione veritatis
cum tristitia de re circa quam et verita-
tis consideratur; Ad. 3. q. scientie proprie
speculativa est non correspondet delecta-
tudo. Sic enim consistit in contemplatio-
ne dei. quamvis aliquando beatitudo in
chastitate in hac vita consistat in debito cre-
aturarum usu.

1. Questio. 10 De infidelitate
in communi. in. 12 art. 1. Divisa
Ar. 1. Vm infidelitas sit peccatum?

Et videtur quod non. quia omne peccatum est con-
tra naturam ut dicit Damasc. in 2. lib.

Sabere autem fidem et gratie ut dicit Au-
gustinus. lib. de predest. sanctorum. / Quod
quod nullus peccat in eo quod vitare non potest
est. sed infidelitas non potest vitari sine
predicatione et propositione quod non est in
potestate hominis. ergo / 3. quod sub nullo pecca-
to capitalium videtur infidelitas contineri.
" " " " "

Sed contra est quod contrariatur virtuti fidei
Dilectum quod infidelitas sumit dupliciter
scilicet negative pro eo quod est non habere
fidem. Et sic non est peccatum. sed ignorantia
quedam que est poena peccati primi parentis
consecuta; et qui sic sunt infideles damnantur
propter alia peccata. que sine fide remitti non
possunt. Secundo sumit infidelitas contra
re

circumscripta
tas.

ut dicit Rom
10 /

prore
in eis qui de
fide nihil au-
diunt.

ut in unum lo-
cum. 15. se-
cundum Augus-
tinum /

re ad fidem cum quis contemnit fidem -
 aut & repugnat. iuxta illud isai 53. qui
 credit auditui nostris! et sic est peccatum.
 Ad. 1. R. q. in natura humana est ut non
 repugnet interiori instinctui. et exteriori
 predicatiori veritatis. et sic infidelitas est
 contra naturam! Ad. 2. q. procedit de fide
 litate negative sumpta! Ad. 3. q. non cre
 dere provenit ex superbia. ut in simili in
 nuat Gregor. in 31. moral. vel R. q. sic ut
 virtutes theologice sunt proxime morales
 et ad eas non reducuntur. sic nec vitia eis op
 posita reducuntur ad septem capitalia.

^
 sicut non sunt
 fides

^
 virtutibus theo
 logicis.

Ad. 2. Vm infidelitas sit in intel
 lectu tanqz in subiecto?

Fundat q. non q. Augustinus dicit in lib
 de duobz animabz q. omne peccatum est
 in voluntate | 2. q. ex eo est peccatum
 q. fides contemnit. sed contemptus est in
 voluntate. ergo | 3. q. glossa. 2. viint. 11
 dicit q. cum quis credit angelo malo et sa
 charie trahit figurate in angelum lucis. no
 errat perniciose ob similitudinem voluntatis.
 ergo extaratur peccati infidelitatis iudicium
 sustere in peruersa voluntate.

^
 infideli
 tas

^
 bona sua
 venti

Sed contra est q. contraria sunt in eodem sub.
 iecto Sed fides est intellectu. ergo et infidelitas
 Dicendum dicit esse in aliqua potentia vel in
 in eliciente actum peccati. vel ut in imperan
 te. dissentire ergo qui est actus infidelitatis (si
 ut assentire fides) est in intellectu tanqz in
 pro

^
 q. pecca
 tum -

Summula . D. Thomae

proximo eliciente, sed in voluntate tan-
q̄ in proximo eliciente, q̄ ipsa imperat omnes
actus peccatorum. Unde est q̄ omne pecca-
tum est voluntarium.

Ad. 1. Rex dicitur / Ad. 2. q̄ contemptus
voluntatis causat infidelitatem, sed ipsa
infidelitas est in intellectu. / Ad. 3. q̄ cre-
dens malum angelum esse bonum non re-
cedit ab eo quod est fides, q̄ sensus corporis
fallit, secus si adhereret sabbane ad malum
suadenti.

Ar. 3. Vm̄ infidelitas sit maxi-
mum peccatorum?

Unde et q̄ nota. q̄ Augustinus ut Sabec
6. q. 1. non audit preferre catholicum pesti-
mis imbutum moribus, si rectus exceptat
velli bene morigerato / 2. q̄ infidelitas ex-
cusat potius et diminuit peccatum, ut de
se testatur Apostolus 1. ad Timot. 1. miseri-
cordiam consec. s. q̄ ignor. f. in increduli-
tate mea / 3. q̄ maior poena debet fide-
li- bus peccantibus q̄ infidelibus ut constat ad he-
br. 10. detentura merent supplicia etc.

Augustinus
explicans illud

Sed contra est Joannis. 15. Si non uerissem
et lo. eius fuissem peccat. n. Saberent etc.
Dicendum q̄ cum per infidelitatem magis
dum ad eo elongat (iniquo consilio formaliter
ratus et gravitas peccati) neq̄ enim quis fal-
sam de ipso opinionem habet quantum ad quod
id ipsum cognoscit cum id quod opinatur non
sit deo) sequitur q̄ infidelitas sit gravis
morbis

in multis peccatis que consistunt in peruersitate mensuram. Secus enim est de alijs peccatis, que opponuntur alijs virtutibus, theologicis, ut infra dicitur.

Ad. 1. Q. q. peccatum ex suo genere grauius, potest ex aliqua circumstantia minui et quod est leuius aggravari. et propterea Augustinus voluit precipitare sententiam.

Ad. 2. q. infidelitas adiuncta ignorantie habet aliquam excusationem, ne ita grauis iudicetur dissensus / Ad. 3. q. infidelitatis peccatum grauius punietur in infidelibus quam in alijs aliud peccatum fidelis consideratur peccati genere. Sed alia peccata ceteris paribus grauiora sunt in infidelibus. N. g. adulterium quod in infidelibus. ob maiorem cognitorem veritatis quam habent et irreuerentiam ad sacramenta quibus sunt imbuti.

^
fideles

Ad. 4. Vm̄ omnis actus infidelis sit peccatum.

Et videtur quod sic iuxta glossam. Rom. 14 omne quod non est ex fide peccatum est / 2. quod fides intentionem dirigit, ergo sine fide recte agere non potest / 3. quod corrupto prout subiecto fide ceteras omnes actiones corrumpi necesse est /

Sed contra dicitur quod eleemosine Cornelij ad hunc infidelis ex parte dei accepta.

Dicendum quod infideles possunt bona opera facere ad que sufficit bonum naturae quod non

Summula. d. Thome

corruptio ~~totaliter~~ per peccatum. sed
non possunt operari meritorie quia bonum
gratie totaliter eis est ablatum. omnis
ergo eorum actus ex infidelitate procedens
erit peccatum. alii non semper erunt
peccata. sicut nec in fidelibus

Ad. 1. R. ^{uel} q. vita infidelium sine pecca-
to esse non potest. cum peccata sine fide non
tollantur. uel quia quae aguntur ex infidelita-
te peccata sunt, ut ibidem etiam innuitur

Ad. 2. q. anima naturale lumen potest di-
rigere intentionem ad aliquod bonum natura-
le bonum. Ad. 3. q. per infidelitatem non
totaliter corrumpitur ratio naturalis. Cor-
nelius autem habebat fidem implicitam
alias eius opera non essent accepta deo
et ideo ad eum plenius instruendum mitti-
tur Petrus.

Ad 5. Vm sunt plures infidelitatis
species?

Indec q. non quia fides una est ex suo obiec-
to firmata. Sicut materialia credita sunt in-
ta. ergo similiter infidelitas ex prima ueri-
tate una erit specie. Sicut sunt diuersa quae
infideles discredunt. 2. quia sunt plures
pro ratione erunt infinitae. quia infinitus mo-
dus potest quis a ueritate deuiare. 3. quidem
infidelis est. ex eo quod errat circa diuersa. idem
autem in diuersis speciebus per inuenitur. et
ergo non sunt diuersae infidelitatis species. ~ 11.
Sed contra est quia in uirtuti opponuntur plures
spe

^
omnis et uni-
cuique.

Species virtutum. qz bonum contingit uno modo, malum autem multipliciter ut dicit Dionus. 4. de div. nom. et Philosophus in 2. et sic.

Dicendum qz virtus consistit in conformitate ad aliquam regulam cognitionis vel operationis humanę. attingere autem eius modi regulam contingit uno modo et ab ea deviare multipliciter. Virtus ergo sine eis transiendam sine contra aliam virtutem pot sunt considerari vel secundum habitudinem ad ipsam virtutem et sic sunt determinatę virtutę species. ut puta secundum excessum et defectum ab ea. vel possunt considerari secundum habitudinem ad ea que virtutem circumstant et sic multiplicentur in infinitum. ut Pythagorę et Augustinus ponderat lib. de heresibus. Species ergo infidelitatis per habitudinem ad ipsam fidem determinatę sunt. qz aut fit reverentia fidei mundum susceptę et sic est Paganismus, aut susceptę infidelitatis et non in re et sic est Iudaismus, aut susceptę in re et sic est heresis. — " " " " "

Ad 1. R. qz formalis ratio peccati potest sumi vel secundum intentionem peccantis et sic dat formaliter speciem. vel secundum rationem mali sive recessus ab omni et sic illud bonum a quo recedit est formale obiectum peccati sed ex hac parte peccatum non habet speciem. immo est privatio speciei. Sic ergo dicendum qz infidelitatis obiectum est veritas prima sicut a qua recedit. sed formale eius obiectum. sicut ad quod committitur est sententia

et ad eam pertinent.

dixerunt

sive generalitas

Summula . D . Thesis
tra falsa quam sequit̄. et ex hac parcedi
uersificatiue eius species / Ad . 2 . patet ex
dictis / Ad . 3 . q̄ infidelitas etiam quodam
modo est una in ordine ad unum. neq̄ est
impossibile eundem Siminem in diuersis
speciebus infidelitatis errare. sicut et di
uersis peccatis. sive diuersis corporalibus
morbis subiacere .

Ar . 6 . Vn̄ infidelitas gentilium
seu paganorum sit ceteris grauior.
Et uidet̄ q̄ sic q̄ magis recedunt ab unita
te fidei multitudinem deorum credentes.
2 . q̄ in plurib; et grauioribus a fide re
cedunt. q̄ heretici. et Iudqi. ergo sicut
et Arius peius errauit q̄ Nestorius qui su
manitatem ita etq̄ / 3 . q̄ Iudqi saltem
uetus testamentum admittunt. et here
tici nouum ac Paganorum utrumq̄ negant.
Sed contra est quod dicit . 2 . Petri . 2 . q̄ peius
est post cognitam ueritatem retrorsum
uertere

qui diuinitatem
a Persona filij dei
negauit

Dupliciter
nimirum

Dicendum q̄ infidelitas potest com
parari ut dictum est. uel ad fidem. uel ad
ea que ad fidem pertinent et ipsam imitati
tr̄. et primo modo grauior est infideli
tas hereticorum q̄ Iudq̄. et Iudq̄. q̄
gentilium q̄ peius est reniti suscepta
fidei. q̄ non admittere eam. Secundo ue
ro modo peior et grauior est infidelitas Pa
ganorum sive gentilium. q̄ Iudq̄. et
Iudq̄. q̄ hereticorum (exceptis manj
chis

chris, qui etiam circa credibilia magis erant q̄ gentiles) quoniam autem gravitas infidelitatis principaliter ex remittentia sumitur, simpliciter tenendum est q̄ infidelitas hereticorum est pessima

per hęc patet responsio ad obiecta.

Ar. 7. Vm sit cum infidelibus publice disputandum?

Et videtur q̄ non q̄ 2. ad Timot. 2. dicit noli verbis contendere. ad nihil enim uti legit nisi ad subversionem audientium / 2. q̄ lex martiani Augusti per canonem confirmata ^{concludit} ~~determinat~~ q̄ fit iniuria determinationi synodi. ^{quoniam} siquis ea dysposuit ^{sunt} revellere, aut publice disputare contendit / 3. q̄ argumentum est ratio rei dubie fauens fidem. ea uero que sunt fidei nec sunt dubia, nec rationibus probanda /

Sed contra faciebat Paulus act. 15. disputans cum gentibus. et confundens iudeos. Dicendum q̄ in disputatione fidei dyspos sunt considerari. unum ex parte disputantis et alterum ex parte audientium et ex parte disputantium si fiat dubitandum et ueluti experimentum procurando. est malum. dubietas scilicet et infidelitas / est autem laudabile si fiat exercitij causa aut ad confundendos errores. Ex parte uero audientium erit laudabile in casu quo sint expositi periculo deceptionis ^{et ne} ab infide

Liby pervertant, aut si ab illis ad contra-
ria fidei sint inducti. et tunc si disputantes
sint sapientes. et ad erreses confutandos
idonei. quod prosequitur Gregorius. in. 2
pastoral.

^
Alias tunc ne sim-
plices qui nihil
contrarium fidei
acciderunt scan-
dalizent.

Ad. i. R. q. Apostolus prohibet invidia-
tam. et invidiam contentionem / Ad. 2
q. ubi prohibet disputatio dubia de fide. nisi
illa que fidem confirmat / Ad. 3. q. quomodo
deus defendendo fidem. ut dicit. 1. Petri.
3. quandoque errantes convincendo ut di-
cit ad Titum. 1. convincens est de rebus
fidei disputare

Ar. 8. Vm infideles compellendi
sunt ad fidem?

Et videtur quod non quod matth. 14 non eradi-
cane zizania ut dicit Chrysostomus. in
signum. q. neque heretici sunt occidendi
ne scandalizent sancti / 2. quod in decretis
45. dicitur. precipit a sancta synodo ne
iudges ad fidem compellantur. ergo neque a
lij infideles sunt compellendi / 3. quod se-
cundum Augustinum cetera potest fieri
volens. credere autem non nisi volens. sed
voluntas nec potest. nec debet cogi. ergo
4. quod ezechiel. 18. dicit dominus volens.
mortem peccatoris. ergo nec nos debemus
aut possumus velle. q. infideles occidant
Sed contra est q. Luc. 14 convinci scilicet
ad fidem compellunt in domum dei intra-
re

^
vocati

re. Dicendum q. infideles quicunque
fidem susceperunt ut puta gentiles et
iudei non sunt ad fidem compellendi, sed
cohibendi etiam bello et occisione cum
fidem blasphemant publice, impediunt
aut dissuadent. infideles uero qui fide
repperunt quales sunt heretici et A-
postatę sunt etiam corporaliter compel-
lendi ut teneant quod promiserunt -

quando
13 -

Ad. 1. Rr q. locus intelligi debet sic q. here-
tici non solum sunt excommunicandi ut
Chrysostomus docet admittit. sed et occiden-
di ut Augustinus ad Vincentium. et in
epistola Parmeniam dicit. quando non
timeat eradicationem tristici. id est fidelium, ut
textus euangelicus subdit ibi / Ad. 2. q.
si Iudei fidem repperunt sunt ad eam
coherendi. sicut in eodem. 2. cap. dicit / Ad
3. q. sicut uicere ex uoluntate, reddere
autem uota necessitatis. sic et uolunta-
te crediti non deserere. sed tunc est neces-
sarium. et ita heretici compellendi ^{sunt} ut Au-
gustinus ad Bonifacium ^{trinitem} insinu-
at de uincione Pauli / Ad. 4. Rr q. si-
cut idem Augustinus in eadem epistola di-
cit nullus nostrum uult hereticum ali-
quem perire. sed sicut aliter non meruit
habere pacem domus dauid nisi Absalon
filius eius in bello quod contra eum gerebat
fuisse exterminatus. sic et tunc.

Ar. 9. Vm cum infidelibus possit
communari. et

ex Apolto. 1. Timot. 5. 11 Ad. 1. R
 q. ibi erat iusta causa timendi subcertu
 nem ut ibi subdit. q. seducet filium tuu
 ne sequat me) Ad. 2. q. poena spiritua
 lia infideles paganos aut iudq. non pu
 nit ecclesia. Sed in casu poenae temporali
 poena ob aliquas speciales culpas subtra
 hens eis communitatem fidelium; Ad. 3
 q. ex seruis infidelib. non sic imminet do
 minii periculum subuersoris, immo
 contra. q. si immincat abiciat pes ne
 scandaloret. ut dicit. Matth. 18.

Ad. 10. Vm infideles possunt habere
 Iurisdictionem siue dominium
 super fideles?

Fundat q. sic ex Apolto. 1. Timot. 6.
 generaliter dicens q. serui domini tui
 re prosequantur et colligunt qui de infide
 lib. q. subdit. qui autem fideles habent
 dominus non sunt terrarum. et. 1. Petri. 2
 etiam dicitur dominus precipiunt serui o
 bedere / 2. q. ad Philip. 4. dicit Apolto. q.
 saluantur ius saruti. qui de Caesaris domi
 sunt, qui erant fideles Christi subditi /
 3. q. in his que ad vitam sustentandam
 pertinent ut culturam agrorum. et col
 niam nihil prohibet fideles infidelibus
 esse subiectos. tanq. ministros et instru
 menta ut vocat Philosophus. in. 1. polit.
 Sed contra est q. infideles non possunt habere
 iudicium super fideles ut dicit. 1. Timot. 6
 Dicendum q. dominium infidelium supra
 f.

Summula. D. Thomae

fideles de rebus institui non potest. tum
quod cederet in scandalum et perniciem fidei
tum quod infideles uiderentur a fidelium defec-
tus fidem contemnerent. Sed dominum
uel prelatum infidelium supra fideles iam
preexistens tollerandum non est. quod in-
dulta sunt ex iure summo et humana
ratione, quod non tollit per diuinum a-
gus et fidelium ab infidelibus per gra-
uam distinctio. potest tamen iuste ab
ecclesia uices d'igerente eiusmodi prela-
to ab infidelibus auferri ob demeritum suae
infidelitatis. quod quandoque facit in illis
scilicet infidelibus qui sibi et membris su-
is subiciuntur temporali subiectione. uel cum
seruum iudicium ad fidem conuersum li-
bertate donat. maxime si fuerat uernacu-
lus aut ad seruitum a iudice emptus. in
alijs uero infidelibus qui temporaliter ec-
clesiae non subiciuntur ipsa tunc ius non sta-
tuit ob uitandum scandalum. propter
quod dominus matth. 17. dicit quod liberi essent
filij tributum solui mandauit.

uel eius mem-
bris.

Et ex his patet solutio ad Primum //
Ad. 2. quod illa Prelatus Cassanus preexistebat
distinctum infidelium ab infidelibus. et uale-
erat fidei fideles inter fideles eodem animo
uari ad inducendum ad fidem. Et se ipsi
conspiciunt ut faciebat Sebastianus in
domo Diocletiani // Ad. 3. quod illud genus sub-
iectionis non est ad totam uitam. neque peri-
culisq; conuersationis cum infidelibus. sicut
et

Et Rex Salomon. 3. Reg. 6. a Rege Ty
vi expetijt magistrus operum ad cedenda
signa in templi structuram.

Ar. 11. Vm infidelium ritus sint
tolerandi?

Fuider q. non. qz ne dicit Glossa Rom. 1.
peccant qui faciunt et qui consentiunt
facientibz, si prohibere possunt. / 2. qz
ritus iudgorum. ne dicit glossa galat. 5. cō
parat idolatrię. sed hec nullatenus tolerā
da et nec tolerat a princibz Christianis, ut
ponderat August. 18. de civit. de j. ergo nec
sunt tolerandi iudgi / 3. qz furtum et a
lia peccata non tolerant, ergo multo minus
est toleranda infidelitas que gravius pecca
tum est.

Sed contra est. Gregorius. 45. distincte
cap. qui sincera, de ritibz iudgorum loquens
Dicendum q. quemadmodum deus qui om
nia omnino mala posset aboleri aliqua
permittit, ob maiora bona inde sequentia
uel ob graviora mala vitanda. Sic et ec
clesia ritus iudgorum tolerat sicut et
meretrices et alia huiusmodi ne dicit August
binus) propter bonum nostrum scilicet
testimonium figurale, quod veritatis fidei
nostrę nullis ritibz cernimus. Ritus ve
ro gentiliū. et Syreticorum etiam to
lerant et quandoqz tolerat. ad vitanda
maiora in v. mōda maxime increbescen
te infidelium multitudine / et ex dictis solvuntur obiecta

A
inimico
rum

Ar. 12. Vm Pueri iudgorum et alioz
infidelium sint inuitis parentibz bap
tizandi. A. BHSC et

Et videtur quod sic quod maius est vinculum
 matrimoniale quod ius patris potestatis
 cum sic per se minime solui possit, aliud
 uero minime, sed vinculum matrimo-
 niale soluitur per infidelitatem et contu-
 meliam creaturam, ut habetur i. corinth. 7
 et per carnes. ergo 2. quod ab infideli in-
 terite filium corporaliter occidere esse
 filium auferendum et succurrendum est
 periclitanti in uita corporis. ergo multo
 magis in uita animae est 3. quod iudici
 sunt serui Regum et Principum. ergo
 habebunt potestatem de eis facere quod
 uoluerint, et de filiis eorum 4. quod pue-
 ri infidelium magis sunt dei agnitiua
 bene animam, quod pater carnalis agnus
 habet corpus. ergo uenerit iniustus in
 uitis parentibus per baptismum uideor con-
 secere 5. quod defectus predicatus
 imputatur non predicanti cum possit in
 necessitate alii uis. ergo et tunc baptiza-
 re imputabitur potestati facere maxime
 cum baptismus efficacius et breuius san-
 et iustificet

ut habetur. uel
 3. et 33.

aliquem

Sed contra est quod ius patris potestatis non
 potest tolli a parentibus. tolleret autem in
 filios ipsius iniustus baptizatos.

Dicendum quod consuetudo ecclesie que pre-
 ualeat doctrinae sanctorum doctrinam. nisi
 quod habuit ut pueri Iudeorum baptizarentur
 a parentibus iniusti. ut constat tempore Con-
 stantini qui familiaris fuit Siluestro. et
 Theodosij qui fuit familiaris Ambrosio. et

antequam ad uerum
 rationis perueni-
 rent

ius ratu est. qz cederet in iniuriam fidei
 dum baptizati postea a parentibz cum ad
 annos discretivnis pervenirent ad infide-
 litatem facile possent revocari. Et propterea
 qz est contra ius naturę infantem a pa-
 tria potestate abducere. qui sub tutela pa-
 tris tanqz in quodam utero continetur
 unde de pueris antiquorum dicit qz in fi-
 de parentum salvifaciuntur. Sed postqz pro duli pueri
 ad annos discretivnis pervenerint indu-
 cendi sunt ad baptismum naminis, aut
 waltone. sed suavisone et doctrina. qz
 iam sunt quantum ad hoc sui iuris.

Ad. 1. R. qz similitudo tenet in pueris sa-
 bente usum rationis si conuerti uoluerit
 quemadmodum uterqz coniugum ha-
 bet libertatem ad consentiendum fidei.

Ad. 2. qz contra ordinem iuris civilis nō
 est quis eripendus a morte qua punitur
 a suo iudice. nec similiter contra ius na-
 turę. ne spiritualiter pereat a parentibz
 subtrahendus.

Ad. 3. qz iudgi sunt seruij
 seruitute civili. que non excludit ordinē
 iuris naturalis, uel diuini.

Ad. 4. qz an-
 te usum rationis naturaliter ordinat puer
 in deum per rationem parentum. iuxtaqu
 am circa ipsum sunt diuina peragenda.

Ad. 5. qz persculum in omissione predica-
 tionis incumbit predicatibus ex officio
 prouidere autem pueris de baptismo pec-
 tat ad parentes.

Quas.

Quaestio. 11. De Haeresi. in
quattuor articulos diuisa.

Art. 1. Vm haereticus sit infidelitatis
species?

Et uidee q. Non q. fides est in intellectu
tu haereticus autem uidee Hieronymus
et Sabell. 24. q. 3. ab electioe dicitur
que ad uim appetitiuam pertinet / 2.
q. uidee in. 5. et sic. qui furat ob mechi
am. magis est mechus q. fur. sed secundu
Augustinum. lib. de uilitate credendi.
Haereticus sitis est cupiditas aut superbia
imperandi. quarum utraq. ad appetitum
spectat ergo haereticus non infidelitatis. sed
superbiae ponenda est species / 3. q. fidei
tas cum sit in intellectu non uidet ad car
nem pertinere. sed haereticus ad carnem per
tinet siue ^{ad} opera carnis. ut dicit ad galat
5. manifesta sunt opera carnis et interq.
annumerat dissensores. et sectas. que
sunt haereticus.

Sed contra est q. opponit ueritati que fidei
imitat. ergo sit infidelitate continet

Dicendum q. primarium in assensu fidei
est q. assentiamus Christo. secundarium
ut assentiamus his que ab eo sunt. et ad ip
sius doctrinam pertinent. deuiat ergo pa
ganus et iudeus per malam uoluntate
a fide ipsi qui est Christus. Haereticus u
o quati eligens (Haereticus enim electus

tanq. firri

lun

Suntatus prohibito appellat) Christi assi
 mens deficit circa media, assentendo il
 lus que propriamens suggerit. ac proinde
 heresis est infidelitatis species pertinens
 ad est. qui fidem Christi profitentur. sed eius
 dogmata corrumpunt.))))))

Ad. 1. R. q. es modo electus pertinet ad in
 fidelitatem. sicut voluntas ad fidem.

Ad. 2. q. uita habent speciem ex fine pro
 ximo. ex fine uero remoto habent genus
 et causam. et ita in eis que sunt ab me
 chiam ex species inchoat. sed causa est fut
 tum et ex fine ultimo ostendit q. sub fine
 continet sicut effectus sub causa uel si
 ene species sub genere. et sic in presentia
 proximus finis heresis est ad herere fal
 se doctrinae uel sententiae propriae. et uel
 ex superbia, quod ex eius fine remoto osten
 dit. Ad. 3. q. sicut heresis ab eligendo
 sic secta dicit a sectando ut dicit Isidorus
 lib. 1. et sim. et utrumque pertinet ad opera
 carnis. utrumque autem ad ipsum infide
 litatis actum. sed quantum ad causam proit.
 ex aliqua superbia cupiditate aut in
 talia cuius actus est cum organo uisoria

Ad. 2. Vm Heresis sit proprie
 circa ea quae sunt fides.

Unde q. non q. etiam circa iudicia sunt
 et circa christianos erant diuersae sectae. Ita

immis et
 circa phi
 losophos fidem. ergo nec nunc hereses. Ergo mate
 ria

Summula D. Thomae

na fidei sunt res que creduntur. at hec res
ut dicit Hieronymus consistunt in verbis in
ordinate prolatis. et in explicacione scriptu-
re a spiritibus sanctis aliena / 3. q. etiam cir-
ca quedam fides dissentiunt sancti docto-
res N. g. Hieronymus et Augustinus circa
cessationem legalium. nec tamen sunt hec
rebus. ergo hec res non sunt proprie circa
fidei.

etiam

Sed contra est Augustinus contra Mani-
chos. et Apostolus Rom. 1. dum dicit ius-
tus ex fide vivit.

Dicendum quod nunc loquimur de heresi
secundum quod importat corruptionem fidei
obstantem. quod potest contingere dupli-
citer scilicet contrariando his que direc-
te ad fidem pertinent ut sunt articuli
ipsius. vel indirecte et secundario ad ipsam
spectant ex quibus sequitur alius arti-
culus corruptus.

et primario
his que

sive

Ad 1. Per que hereses Iudeorum et Pharisaeorum
Sophorum erant contra dogmata Iudaica
et Philosophia. sic infide est / Ad
2. q. et qui sensum sacre scripture contra-
que ut dicit ezech. 13. aut fidem ver-
bis corruptis hec res annumeratur
ut Leo Papa ponderat ad Procerum epus-
copum Alexandrinum. utroque enim mo-
do sequitur corruptio fidei / Ad 3. q. des-
sensu a fide sine animi stabilitate pertinaci-
tate cum animo tenendi quod ecclesia
et summus Pontifex declaraverit. non annu-
merat hec res ut Augustinus dicit et habet

cuius auctoritas
dolorum aucto-
ritati preponderat

24. q. 3. cap. dixit Apostolus q. si doctores sancti (sunt) in his que non multum referunt an sic uel aliter intelligant, uel in his que non dum ab ecclesia sunt definita discordant. non sunt de eorum uelatenq. infide dissentire. et de hoc habet. 24. q. 1. et per Hieronymum in epistola ad Damasum Papam.

Art. 3. Vn heretici sunt tolerandi?
 Et uidee q. sic. q. alias aufert ab eis facultas peccandi. quod uidee improbare Apostolus. 2. ad Timot. 2. / 2. q. heretici sunt necessarij ut qui probati sunt manifestent. ut dicit. 1. Corint. 11. / 3. q. Quia. matth. 13. perque intelligi heretici non permittuntur ad omnem radicari usq. ad finem mundi. scilicet tempore messis.))))))

Sed contra est ad Timot. 3. q. post primam et secundam correptionem hereticus est uitandus.))))))

Dicendum q. circa hereticos consideranda sunt duo alterum ex parte ipsorum scilicet eximen heresis. qui non solum merentur ab ecclesia per excommunicationem excludi sed et uita brachio seculari traditi puniri. multo enim periculosius est esse in falsis q. pecuniam falsantium. Alteru quod considerat circa ipsos est ex parte ecclesie. benignitas nimium qua est sustinetur primo et secundo corruptens. quod Hi
 ero

Summula . D. Thomae

eximius hebr. 24. q. 3 dusserte de
monstrat.

Ad. 1. R. q. satis ostendit mansuetu
d et modestia in prima et secunda co
reptione. quam ponit Apostolus. 1. Cor. post
quas indicat quis in corrigibilis. unde
nec aufert facultas poenitendi / Ad. 2
q. posse et ex intentione hereticorum
nullum rubor sequit emulumentu qd
uis sic q. resubimus sandi patitur
et scripturas diligentius addiscimus.

Ad. 3. q. ut habet. 24. q. 4. aliud est
excommunicatu aliud eradicatu. sed et
eradicandi sunt heretici. nisi timeat
eradicatu triticij.

Ar. 4. Vm Revertentes ab he
resis sint ab ecclesia recipiendi.
Et videt q. omnino sunt recipiendi qd
Hierem. 3. dicit ex persona domini forni
cata et tamen revertere ad me. iuditi
urn autem ecclesie est iudicium dei ut
dicit deuter. 1. / L. q. Matt. 18. do
minus precipit Petro ut remittat fratri
septuagies septies. id est quotiescumqz
peccaverit tunc dicit tibi Hieronimus /
3. q. et alij infideles recipiunt ab eccle
sia ergo et infideles heretici.

Sed contra est decretalis ad abolendam
de hereticis post abiurata transgressim ite
rum fuerint in errore fuerint deprehē
si

simile debet

Di.

Dicendum q. Charitas extendit non solum ad amicos. sed et ad inimicos ut dominus precipit Matth. 5. sed bonum quod ex charitate operatur proximo si est spirituale semper optatum et procurandum est. non tamen si temporale. ut posses in mundana dignitas et fama. ac proinde Heretici quamvis relapsi admittunt ad bonum spirituale cumque scilicet ad poenitentiam. sed non ad temporale vitae corporales aut aliorum bonorum quod aliis inficerent. tunc quod et alij minus viderent a similibus perpetranda nisi tales heretici etiam vita perirent ut dicit eccles. 3.

^
nisi progredientes ad spirituale ordinat

Ad. 1. R. q. iudicium dei quantum ad occulta cordium ecclesiae imitari non potest. iudicium ergo dei omnes correcti admittunt. ecclesiae autem iudicium presumunt et non vere converti. qui recepti relabuntur ac proinde vitam salutis eis non denegat sed a periculo mortis eruitur / Ad. 2. q. ubi fit sermo de peccato contra ipsam personam commissis. non de commissis in deum. aut proximum de quo hic loquitur / Ad. 3. q. alij infideles admittunt et quod mundum ostenderunt inconstantes.
Signa

Quaestio. 12. De Apostasia in duos articulos divisa?

Ar. 1. Vm Apostasia pertineat ad infidelitatem?

Summula. d. Thomae

Unde quod non quod illud quod ex principi-
um omnis peccati non tunc ad infideli-
tatem pertinere (cum multa peccata si-
ne infidelitate committantur) ac Apos-
tasia est principium omnis peccati ut
dicit ezech. 14. ergo / 1. infidelitas est
in intellectu Apostasia vero in machinati-
one mali. ore peruerso et pravis gressibus
ut dicit psalm. 6. ac per consequens magis
videtur consistere in voluntate. sermone et
opere. maxime si quis circumcidere. aut
machinari sepulchrum adoraret / 3. quod
esset certa infidelitatis species. quae autem
sic non existat.

Sed contra dicit Iohannes. 6. quod multi ex disci-
pulis abierunt retrorsum quod ex apos-
tasia. de quibus praemisserat dominus quod
non crederent.

Dicendum quod Apostasia importat recessus
cessationem quamdam a deo; quae fit tripli-
citer scilicet ab obedientia mandatorum.
ab ordine religionis. vel ab ordine clero-
tus. et a fide. remoto autem posteriori
manet prius ac prorsus potest stare a
postasia. ab obedientia. et ordine. sine
eo quod quis Apostatet a fide. hoc enim dicitur
et simpliciter et gravissime apostatare
ac prorsus Apostasia a fide ad infideli-
tatem pertinet.

Ad. 1. Quod procedit de prima apostasia
quae invenitur in omni peccato mortali;
Ad. 2. quod ad fidem pertinet non solum cre-
ditur.

dubitas videtur, sed exterius prestatum per ver-
 ba et facta. quem ad modum enim sublata
 corporali vita. cessant omnes viventes o-
 perationes. sic cum isutus ex fide vivat
 fide per Apostasiam sublata apparet in-
 ordinatis spiritalibus involuntate, ore
 oculis. et in instrumentis motibus / Ad. 3
 q. qualitates non specificantur per hoc q. sunt
 termini motus a quo vel ad quem. immo
 motus specificantur a finibus vel qualitati-
 bus ad quas terminantur. Apostasia vero
 terminat ad infidelitatem tanquam ad ter-
 minum ad quem est motus recedens a
 fide. Unde Apostasia non importat de
 terminatam speciem infidelitatis; sed
 quamdam circumstantiam aggravantem
 iuxta illud. 2. Petri. 2. melius erat eis-
 veritatem non cognoscere. quam post cognitam
 retrahere.

Ar. 2. Vm Princeps propter Apos-
 tasiam a fide amittat dominium
 in subditos. itaque ei obedire non

teneantur.

Fuit et q. non. q. Ambrosius ut Sabie
 n. q. 4. Julianus Princeps Apostata Sabie
 hanc milites christianos subie. sibi obedi-
 entes in exercitu militum / 2. q. Iose-
 ph. Pharaoni. Daniel Nabuchodonosori. et
 mardocheus Assueri subditos fuisse legimus
 iussisse velut infidelibus. ergo / 3. q. utra-
 que quodlibet peccatum mortale Princeps
 recedit a des. ac per consequens videtur q.
 per

per quod libet peccatum inuamitteret in
incipandi)

Sed contra est Gregorius 7. eos dominus
privans tanq̄ excommunicatos hereticos
et habet extra. ad abolendam de heretici-
cis.

Dicendum q̄ infidelitas de se ipsa nō
repuat dominus quod introductum est
de re Summam sic diximus. potest tamen
Princeps qui fidem suscepit persenten-
tiam dominus privari (de infidelibus
enim qui facti sunt ueluti .i. cor. 15.
non pertinet ad ecclesiam iudicare) et
propterea ex ipso q̄ quis denunciatur ex-
communicatur propter Apostasiam a fide, q̄
betant subditi ab eis obedientia et cer-
set dominus privatus alias erimuer
geret in detrimentum fidei et religio-
nis Christiane.

Ad. 1. R. q̄ illis tempore non unuallise
rat ecclesia ^{ut} Principes infideles privaret
maxime in obedientia eorum. que nō
erant contra fidem; et ut minus peri-
culum vitaret.

Ad. 2. patet ex dictis
Ad. 3. q̄ Apostasia omnino separat a deo
quod non contingit in quibuscuq̄ alijs
peccatis.

Questio. 13. De Peccato Blasphemia
in general. in 4. ar-
ticulis divisa.

Ar. 1. Vn Blasphemia opponatur
tunc confessioni fidei.

et ab ea reves
sit per Apollon
tunc immo
et propter a
Sua et immo

Fuider q. r. n. Blasphemare enim est /
 contumeliam. vel contumeliam contumeliam
 profere. quod magis ad malevolentiam
 pertinere videtur.

2. q. Blasphemia potest
 se etiam in sanctis ut dicit glossa ad apoc
 es. 4. Confessio autem fidei solum videtur
 esse deus que circa ipsum deum sunt /
 3. q. blasphemare est vel deturbare
 quod ei non competit. vel negare ab eo que
 habet: vel etiam deturbare creature que
 dei sunt. ergo non omnis blasphemia oppo-
 nitur confessioni fidei.

Sed contra insinuat. i. ad Timotheum. i. pi-
 us fui blasphemus. et subdit ignorans fe-
 ci in incredulitate mea.

Dicendum q. blasphemia est derogatio a
 laudibus excellentie et bonitatis. que per
 essentiam solum in deo reperitur. ac proinde
 in deum blasphemus qui vel que illi in
 conueniunt ipsi tribuit. vel que habet
 ab eo remouet. aut negat. quod fieri po-
 test vel per solam intellectus opinionem
 vel ad iuncta etiam quadam affectus de-
 ceptione. unde potest tantum esse
 blasphemia cordis. aut etiam oris si foris
 erumpat. et secundum hoc confessio opo-
 nitur.

Ad. i. R. q. qui contra deum loquitur contumeli-
 um inferre intendens derogat diuine bo-
 nitati. non solum secundum ueritatem
 intellectus; sed etiam secundum prauitatem
 uoluntatis impediens per se diuinum
 su

11. Summula. 2. The

Sonorem. quod est blasphemia perfecta //
Ad 2. q. deus in sanctis et laudat et blas-
phemat; Ad. 3. q. tribuere deo quae in
conueniunt. uel negare quae scilicet. non
arguit specificam blasphemiam distinctiue
quae sunt sicut affirmatio et negatio, quae
altera per alteram cognoscitur ut dicitur in
1. posteriorum. Si autem creatura tribuamus
quae dei sunt iam sequitur q. deus tribuamus
quae illi non conueniunt scilicet identi-
tatem aliquam cum creatura ~ ~ ~ ~ ~

Ar 2. Vm Blasphemia semper
sit peccatum mortale?

Et uidetur q. non quia glossa super illud ubi
3. de portite uis est. dicit q. post grauiora
prohibet minora, sed ibi subdit inferius
de blasphemia ergo tantum q. uenialis
2. q. nulli precepto decalogi uidetur opponi,
3. q. quandoq. absq. deliberatione pro-
cedit /

Sed contra est q. Leuit. 24. punit morte
Dicendum q. blasphemia secundum ge-
nus suum repugnat caritati diuinae
quae est principium uitae spiritualis, quae
derogat diuinae bonitati. ac per consequens
ex suo genere est peccatum mortale.

Ad 1. Ar. q. subdit minora. sed non omnia
quae subdit minora sunt, immo et inter ea
quaedam de maioribus recenset / Ad. 2. q. pro-
hibet sunt infidelitas. cum dicitur in decalo-
g.

go ego sum dominus deus tuus; uel in
illis preceptis eius de decalogo. non assu-
mes nomen domini tui in uanum. Ad
3. q. blasphemia potest sine deliberatio-
ne ex susceptione procedere dupliciter
uno modo scilicet quod significata uerbo
non considerentur et tunc est peccatum ue-
niale. alio modo cum quis aduertit id
esse blasphemiam et significatiuam uer-
borum intelligit. et tunc est peccatum
male; sicut si ex subito motu irae occideret
hominem circa se sedentem.

Ar. 3. Vm Peccatum Blasphemie
sit maximum Peccatorum?

Et uidetur quod non quod malum secundum stu-
gustinum in enchi. dicitur quod non est. sed
blasphemiam nullum refert deo in cu-
mentum. Homicidium autem maxima
non est homini ergo grauius est quam blas-
phemia. 2. quod periurans uidetur asserere
re deum esse falsum. ad quod non attingit
blasphemiam. 3. quod glossa in illud psalmi
nolite exollere in altum cornu vestrum
dicit maximum esse excusationis peccati
sed contra est glossa in illud isai. 18. ad popu-
lum terribilem) grauissimum peccatum
est blasphemiam esse insinuantem.

Dicendum quod blasphemiam habet in se grauita-
tem infidelitatis. aggravatam si superue-
niat de contemptu uoluntatis et ad hoc magis
si presumat in uerba. unde grauissimum
est

est peccatum (sicut et infidelitas) se-
cundum genus suum.

Ad. 1. Quod blasphemia ex parte obiecti
et intentionis a quo principaliter sumit
gravitas peccati gravior est homicidio
licet non ex parte recurrenti et effectus
unde est quod homicidium gravius puni-
tur.

Ad. 2. quod ut dicit glossa in illud ephes. 4.
blasphemia tollat a verbis, patet et bl-
asphemare quod ^{per} errare percurans enim
in verum falsum et perimat de deo. Ad. 3. quod
excusatur dicit manus peccatum non in
se sed quod quodlibet peccatum (etiam in
sua blasphemia) facit manus.

Ad. 4. Vnde damnati blasphemant.
Fuit etiam quod non quod multi nunc a blas-
phemia impescunt. ob timorem il-
larum poenarum. ergo magis qui eas experi-
unt. 2. quod damnati iam non dene-
rent. ergo nec blasphemant. 3. quod
eccles. 11. dicit quod ubi lignum ceciderit
ibi erit. sed multi damnabunt et non
in peccato blasphemie. immo qui non
quod ipsa commiserunt, ergo in inferno
non blasphemabunt.

Sed contra immo Apocalyp. 16. reges
sa ibidem.

Dicendum quod damnati detestabuntur dei
bonitatem ex voluntate perversa qua di-
ligunt ea pro quibus puniuntur. unde
talis videtur detestatio divina iustitia est
in

et vellent pro
sequi. et tunc
du poenarum

Interior blasphemia. Et est credibile q, post resurrectionem erit in eis etiam vocalis blasphemia. sicut et in beatis vocalis deus laus.

Ad. 1. Q. q, damnati carent spe evadendi poenas, et ita feruntⁱⁿ blasphemias et effrenes / Ad. 2. q, mereti et demereri pertinent ad viatores. ac proinde mala in damnatis magis pertinent ad damnatis poenam / Ad. 3. q, discedens evita iniquus peccato mortalit, fert se cum voluntatem aliquam detestandi divinam iustitiam.

Questio. 14. De Blasphemia
in spiritum sanctum. in 4. ar. divisa

Ar. 1. Vm Peccatum in spiritum sanctum sit idem quod ex certa malitia?

Sciendum q, non est peccatum blasphemie. ut dicitur matth. ac non omne peccatum ex certa malitia est peccatum blasphemie. prout / 1. q, peccatum ex malitia opponit peccato ex infirmitate et ex ignorantia. Peccatum vero in spiritum sanctum opponit peccato contra filium hominis / 3. q, peccatum in spiritum sanctum est quoddam genus peccati. cuius determinate species assignantur. non sic autem ex certa malitia; immo est quoddam modum vel circumstantia generalis circa omnia

Summula V. Thome

a peccata l Sed contra et Magister
in. 2. dist. 43.

Dicendum q antiqui doctores alij aliter
explicarunt quod namsit peccatum in spi
ritum sanctum. At tamen tunc errant
errimus Hilarius et Ambrosius et Chri
stianus peccatum in spiritum sanctum
dicunt cum ad litteram aliquid blas
phemum dicit contra spiritum sanctum
sive ut est nomen personale. Sicut est
comune toti trinitati. ut cum opera a
Christo domino a spiritu sancto et trinita
te procedentia. Principi demoniorum as
signabant. ^{iudgi} Augustinus autem in lib
de verbis domini peccatum in spiritum
sanctum vocat finale in poenitentia,
que opponit remissioni peccatorum. que
fit per spiritum. qui est caritas patris
et filij. Alij vero peccatum in spiritu
sanctum intelligunt, quod committit con
tra appropriatum spiritui sancto scilicet
contumaciam. et cum peccat ex certa mali
electione. sicut peccatum in patrem dicit
ex impotentia, vel infirmitate. et pec
catum ex ignorantia dicit contra filium
dicit autem in spiritum sanctum non quod
ex habitu vitio committat. sed quod commit
tit ex contemptu eius. quod posset peccati
electionem impedire.

Ad. 1. R. q. sicut confessio fidei non solum
consistit in confessione oris. sed et in operis
protestatione. sic et blasphemia spiritus
sancti

Sancti potest considerari in corde ore et opere. Ad. 2. q. secundum tertiam acceptionem blasphemiam in spiritum sanctum distinguitur contra blasphemiam in filium hominis. secundumq. filius hominis est etiam filius dei. id est dei virtus et dei sapientia. Unde secundum hoc peccatum in filium hominis erit peccatum ex ignorantia. vel ex infirmitate Ad. 3. q. secundum primam et tertiam expositionem assignatam. peccatum in spiritum sanctum est spectale genus peccati; non sic autem peccata secundam q. finalis impenitentia potest esse circumstantia cuiuslibet generis peccati. ~.

Ar. 2. vñ conuenienter assignentur sex species peccati in spiritum sanctum scilicet Desperatio. presumptio. impenitentia. obstinatio. impugnatio veritatis agnitae, et inuidia fraternae græ. quas ponit magister in 2. distinctione 43.

Fuere q. non q. negare diuinam iustitiam vel misericordiam. quod illud fit per desperationem. Hoc autem per presumptionem infidelitatem pertinet potest. Si q. preteritum et futurum non variant speciem fidei. Ergo neq. impenitentia que de preteritis peccatis est et obstinatio de futuro variant peccatum in spiritum sanctum

Summula. D. Bonz

3. qz gratia et veritas per Iesum Chris-
tum facta est ut dicit Ioh. 1. ergo impug-
natio veritatis agnitio et invidentia
fraternae gratiae magis pertinet ad bl-
asphemiam in futurum qz in spiritum sanc-
tum / 4. qz Bernardus in lib. de dispo-
sitione et precepto. et glossa Levit. dicit
quod obediens et simulata ~~obediens~~
penitentia est resistere et blasphem-
are in spiritum sanctum / immo et scisma /
Sed contra est Augustinus lib. de fide
ad Petrum. et in invidio. et lib. de
verbis domini. et de sermone domini in mo-
te. et lib. de iure baptismi ~

Dicendum qz secundum qz peccatum in-
spiritum sanctum tertio modo accipit un-
uenienter productae species assignantur.
quae distinguunt peremptorium vel con-
temptum eorum quae electivum peccatum im-
pedire possunt. et hoc tripliciter. nimirum
vel ex parte divini iudicii. vel ex
parte dominandi. vel ex parte ipsius pec-
cati. Primo enim modo desperatio tollit
spem misericordiae iudicii dei. et presump-
tio tollit timorem iustitiae quae in dei iu-
dicio etiam reperit / Secundo modo im-
pugnatio veritatis tollit donum agnitio-
nis. et invidentia charitatis tollit donum
vel auxilium gratiae interius / et tan-
dem tertio modo ex parte peccati impeni-
tentia (sumpta non pro permanetia in
peccato usque ad mortem. sed pro proposito
non

^
sic enim est circum-
stantia peccati

non poenitendi) tollit considerationem
 largitudinis peccati. et obstinatus tollit
 considerationem parvitas, et brevitatis
 boni. quod per peccatum homo consequi
 t. Et de his duobus ultimis dicit Hee
 rem. 3. nullus est qui agat poenitentiam
 super peccato suo dicens quid feci? quan
 tum ad primum. omnes vincerti sunt
 ad cursum, quasi equus impetu vadens
 ad prelium quantum ad secundum.
 Ad. 1. R. q. desperatus non discedit divi
 nam misericordiam, aut iustitiam. Sed
 contemnit / Ad. 2. q. obstinatus et impoe
 nitentia. ut constat ex dictis differunt se
 cundum quasdam formales rationes, et
 non solum secundum preteritum, et fu
 turum / Ad. 3. q. gratiam et veritatem
 Christus fecit peccata spiritus sancti que
 hominibus dedit / Ad. 4. q. nolle obedire
 pertinet ad obstinationem. simulatus poe
 nitentia ad impoenitentiam. scilicet ad
 invidentiam gratie fraternae, per quam
 membra ecclesiae vivunt;

et sic assignant
 predictae species pec
 cati in spiritu
 sanctum etc.

Ar. 3. Utrum Peccatum in spiritu
 sanctum sit irremissibile?

Fuit q. non q. August. in lib. de verbis
 domini dicit q. de nullo est desperandum
 quandiu patientia domini ad poeniten
 tiam adducit / 2. q. deus omnipotentissime
 deus nullus est insanabilis languor. ut di
 cit psalms in illud psalmi. qui sanat om.
 infirmum. tuas / 3. q. homo potest a quacumque
 virtute excidere. ut innuit Job. 4. ergo
 et

Summula. D. Boni

Et quicumque peccato resurgere /
Sed contra fr. Matthe. 12. et Augustinus
lib. de serm. domini in monte.

Dicendum q. peccatum in spiritum sanc-
tum quod est finalis impenitentia est
irremissibile. q. nullo modo remittitur
mortale peccatum, inquit Dominus usq.
ad mortem perseuerat. Secundum autem
alias duas acceptiones dicit irremissibi-
le. n. n. q. nullo modo remittat, sed q.
quantum est de se habet meritum rem-
mittat ut Chrysostomus et Athana-
sius de peccatis ludorum ponderant.
et hoc dupliciter scilicet et quantum
ad poenam q. qui ex malitia peccat n-
habet causam excusantem. et quantum
ad culpam quemadmodum et ille mor-
bus dicit incurabilis secundum natu-
ram morbi. per quem tollit naturam virtus
vel causat fastidium cibi. Nec tamen
per hoc precludit via remittendi. et san-
di quoduis peccatum misericordie dei
per quam talia peccata aliquando qua-
si miraculose remittuntur spiritualiter
et sanantur.

q. tollit id per -
quod sit remissio

et omnipoten-
tia

Ad. 1. Ar. 2. non de omnipotentia dei sed
de indolentia peccantis potest esse diffide-
tia. ut habet. ephes. 2 / Ad. 2. similiter
Ad. 3. q. liberum arbitrium quamuis sem-
per in hac vita maneat vertibile, tamen
quandoq. abicit a se. id per quod ad ho-
minem potest.

Ar. 4. Vn homo possit primo peccare
1. in spiritum sanctum?

Et videtur quod non quod ad perfectum vel maxi-
 mum in quolibet genere pervenit per
 imperfectiora. et media. ut dicitur in 6. ma-
 iaphy / et de via iustorum prop. 4 / 2°
 quod ut dicitur in 6. elsa. licet quis possit si-
 ne gravius peccatis iniusta facere, non tamen
 minus peccare ut iniustus ex electione magis
 quod committit peccata in spiritum sanctum
 3. quod poenitentia non respicitur de peccatis
 preteritis. ergo neque impoenitentia. quae
 est peccatum in spiritum sanctum. //
 Sed contra est quod ut dicitur eccle. 11. sublevis
 conspectu dei potest honestari pauper. ergo
 contrarium est peccatum in spiritum sanctum
 tunc committi. // // // -
 Dicendum quod si peccatum in spiritum sanc-
 tum dicatur impoenitentia finalis sic mul-
 ta peccata ipsi peccato necesse est
 aut saltem peccati continuatio. Sed si pec-
 care in spiritum sanctum sumatur pro pec-
 care ex certa malitia distinguendum est
 quod peccare ex certa malitia. id est ex habi-
 tudine suppone alia antecedentia peccata sed
 sic non est proprie peccare in spiritum sanc-
 tum. Peccare autem ex electione malis per
 contemptum eorum quae amata retrahere
 re possunt (quod est proprium peccati in spi-
 ritum sanctum) quamvis plerumque suppo-
 nat alia peccata ut dicitur prop. 18 potest
 tamen contingere in primo actu peccati.
 (non in vitiis perfectis ut dicitur Origenes in 1.
 Periarchon). propter libertatem arbitrii, tum
 propter multas dispositiones precedentes, vel
 etiam propter aliquod vehementer motum

indinatione

Summula. D. Bone

ad malum & debilem affectum hominis
ad bonum.

Ad. 1. R. q. sicut illud a quo quis incipit
vel in bono vel in malo sic perfectum se-
cundum genus suum; et imperfectum
secundum seriem processus hominis in eo.

Ad. 2. q. procedit de peccato ab habitu ma-
lito procedente. Ad. 3. q. si loquamur
de poenitentia habituali secundum q.
ponit species peccati in spiritu sancto
manifestum est q. potest esse etiam an-
te peccata; potest enim ille, qui nunquam
peccavit habere propositum vel poeni-
tendi vel non poenitendi; si contingeret
eum peccare.

Quaestio. 15. De Vitijs oppositis scie-
tia et intellectui in tres art. Divisa.

Ar. 1. Vm cecitas mentis sit peccatum
Et videt q. non q. excusat a peccato iuxta
illud Ioan. 9. Si cecus essetis non haberetis pec-
catum. 2. q. est poena inflata a deo iux-
ta illud Isai. 6. execa cor populi huius. 3
q. cecitas mentis non est involuntaria. q.
omnes amant veritatem et lucem ut dicit
Augustinus. 10. confess. et ecd. 11.

Sed contra est q. Gregorius. 21. moral. equi-
tatem ponit inter peccata que causant
ex luxuria.))

Dicendum q. sicut cecitas corporalis est pri-
uatio eius quod est principium corporalis
visionis sic cecitas mentis est privatio eius
quod est principium intellectualis visionis
est

alicuius sum-
mularis.

Est autem triplex lumen in homine scilicet
 naturalis ratio. (quod impeditur exlestis
 ne vitium inferiorum potest privari tamen
 non potest ut patet in amentibus) aliud hu-
 men est habituale in anima ratio super
 additum. et huius privatio habet ratione
 poenae. sapiens. et exegitavit illis malitia eorum
 Tertium autem lumen est aliquid intel-
 ligibile principium per quod mens homines
 intelligit alia. et privatio huius habet ra-
 tionem culpa. vel quod homo spontanea se ab
 ea avertit. vel se a consideratione talis in-
 incipit. nolens intelligere ut bene agat. vel
 per occupationem circa alia. quae magis dili-
 git iuxta illud psalmi supercecidit ignis. et
 non viderunt solem. et privatio huius ter-
 tij luminis habet hoc utroque modo habet ratio-
 nem culpa, et peccati.

Ad. 1. Quod procedit de prima cecitate. quae
 est naturalis defectus / Ad. 2. quod procedit de
 secunda cecitate. quae est poena / Ad. 3. quod per
 se a quo libet est amabilis veritas. sed per ac-
 cidens alicui odibilis. in quantum per eam
 impedit ab alijs. quae magis amat.

Ar. 2. Vm̄ hebetudo sensus sit aliud
 peccatum a cecitate mentis?

Et videtur quod non quia unum opponit. dicitur
 autem intellectus opponit cecitas et hebe-
 tudo. ut dicit Gregorius in 2. mora. ergo hebetudo
 non distinguitur / 2. quia Gregorius in 3. mora
 de hebetudine loquens. nominat eam hebetu-
 dinem sensus circa intelligentiam / 3. quia si
 differentia essent. ergo hebetudo sensus ut pote
 de

Summula. d. Thomae

defectus naturalis non esset voluntaria
et sic nec peccatum quod est contra Grego-
rium.

Sed contra est q. Gregorius. 3. moral. dicit
q. hebetudo mentis oritur ex gula excitatio-
ne mentis ex luxuria

^
Sicut

Dicendum q. hebes sensu dicitur qui mediū
distantis obiecti penetrare non potest, aut ipsū
obiectum approximatum districte quoad su-
as partes percipere, sed hebes dicitur circa intel-
ligentiam ^{quod} dicitur acutus q. nec mediū
nec rem districte et perfecte penetrat nisi
per multa ei declarerit. et proinde hebetu-
do ~~mentis~~ sensus circa intelligentiam im-
portat quamdam mentis debilitatem cir-
ca spiritualia bona consideranda. excitatio
vero mentis importat omnimodam puritati-
verem cognitionis ipsorum. Et utrumq. op-
ponit bono intellectus. Et subest hebetu-
do (sicut et excitatio) rationem peccati. in qua-
tionem est voluntaria. vel negligit esse
Et ex his patet solutio ad obiectiones.

Ad 3. Vm excitatio mentis et hebetu-
do sensus oriuntur ex peccatis
carnalibus?

^
se ipsum retrac-
tans.

Et videtur q. non q. Augustinus in lib. re-
tract. dicitur multos etiam immundos mul-
ta uera scire. sed homines maxime effici-
untur immundi per peccata carnalia. ergo
2. q. carnis non agit in animam, sed e con-
uerso. hebetudo autem et excitatio ad ani-
mam spectant. ergo a vitijs carnalibus
non causantur? 3. q. unumquodq. magis
causatur a propinquiori, ergo predicti defectus
spirituales, magis causabuntur a peccatis spi-
ritualibus.

ritualibus) Sed contra est Gregorius in
31. moral. quod et luxuria perditos defec-
tus attribuens.

Dicendum q. perfectio intellectualis ope-
rationis consistit in quadam abstractio-
ne aphantasmatis sensibilibus. ut dixit
Anaxagoras, et Arist. 3. phys. cum autem
delectatio intentionem operantis ad se tra-
hat (ut dicitur in 12. ethic.) et tanto fortius
quanto ipsa fuerit vehementior. Hinc
est q. cum delectatio luxuriae sit fortissi-
ma maxime applicat intentionem ad
corporalia. et ex consequenti debilitat
Seminis operatio^{em} ab intelligibilibus
addit^{ur} causa^{rum} mentis cecitas. per gulam ue-
ro quae mirum potens est causa^{rum} stultitiae
betudo, quae reddit Seminem debilem ad
eiusmodi intelligibilia. et e converso ab-
stinencia et castitas maxime disponunt
Seminem ad perfectiorem intellectuales
operationes. ut innuit dan. 1.

Ad 1. q. licet immundi ex perspicui-
tate naturalis ingenij possint aliqua ve-
ra scire et speculari. retrahunt tamen per
delectationes carnales) Ad 2. q. carnis
agit in partem intellectuam alterando
eam, sed impediendo operationem ipsam,
Ad 3. q. peccata carnalia quae magis sunt
remota a mente magis illam distrahunt
et impediunt mentis contemplationem

Quaestio. 16. De Praeceptis pertine-
ntibus ad Praedicta in duos art. diuisa

- Sa -

Ar

que quasi totaliter
spiritualium bono-
rum cognitionem
excludit

uel ex habitu su-
peraddito

retrahi-
ent

Ar. 1. Vm in ueteri lege debuerint
dari precepta credendi?

Et uidetur q. sic q. credere semper fuit ma-
xime necessarium / 1. q. in ueteri tes-
tamento in ueteri lege. sed in no-
uo ut Joannis. 14. datur expressa precep-
ta credendi. ergo et in ueteri. / 3. q. in
lege ueteri dantur precepta prohibentia in-
fidelitatem. ~~ut~~ ut exod. 20. et deuter
13. ergo et de fide / 4. q. de promulga-
tione fidei ^{et} confessione dantur manda-
ta exod. 12. et deuter. 13. ergo / 5. q. ec-
cle. 2. dicitur qui timetis dominum credi-
te uobis. iste dicitur liber ad legem ueterem
spectat.

veluti

sed contra est q. Apostolus Rom. 10. legem
ueterem uocat legem factorum uerbi
uidens eam a lege fidei.

Dicendum q. dare legem pertinet ad Sabem
tem subditos. prima autem subiectio hu-
manis ad deum est per fidem ut dicitur he-
br. 11. et idem fides de deo presupponit ad

legis precepta. exod. 20. et deuter. 6. pre-
supposita ergo fide de ipso possunt dari

ut ait Augustinus
super Ioannem

precepta de alijs credendis sed q. in uete-
ri lege secreta fidei non erant populo ex-
ponenda idem supposita fidei tunc de
nulla alia precepta sunt in ueteri lege
data de fide sicuti in noua.

Ad. 1. Per ex dicitur q. fides est principium
uitae spiritualis / Ad. 2. q. Ioan. 14 sup-
ponit dominus fidem ueritatis dei dicens cre-
ditis in deum. et praecepit fidem incarnatio-
nis

nis per quam unus est deus et unus deus
 et in me credite / Ad. 3. q. prohibita
 illa precepta oportuit dari contra ea qui
 by fides trunpi posset / Ad. 4. q. Confes
 sus et doctrina fidei supponit subiectum
 Summus ad deum perfidem. et ides magis
 potuerunt dari precepta in veteri Lege,
 pertinentia ad confessionem. i. et doctri
 nam fidei. qz pertinentia ad ipsam fi
 dem / Ad 5. q. in ipsa auctoritate suppo
 nitur fides. qz credimus deum esse. dum
 dicitur timeate dominum. et adde fidem
 ad quosdam specialia credibilia. dum dicitur
 credite illi subdens. et non euacuabit
 merces vestra

Ar. 2. Vm in veteri Lege conueni
 enter tradant precepta pertinenti
 a ad scientiam. Et intellectum?

Et videtur q. non. qz pertinent ad cognitio
 nem. ^{et} cognitio dirigit actionem ergo precep
 ta pertinentia ad scientiam et intellectu
 procedere debent precepta pertinentia ad actionem.
 cum ergo prima precepta legis sint precep
 ta de obsequio videtur q. inter ea debuerunt
 poni precepta pertinentia ad scientiam et
 intellectum / 2. qz dantur in lege precep
 ta de doctrina tam affirmatiua qz negatiua
 ut dicitur. 4. docetis ea. et c. et non ad os
 eius) ergo et ad discendum sicut de discipli
 na debent dari. que doctrinam precedit
 prius enim est discere. qz docere / 3. qz sci
 entia legis ad discere mandat Regi dicitur

17. ergo multo magis debuit sacerdotibus
precipi. quibus magis congruit et est ne-
cessaria. ut dicit. Malact. 2.) 4. q. in
templatu et cognitu scientie in dominis sa-
beris non possunt ergo inuicemiter ~~etiam~~
precipiatur etiam dormientibus. deuter. 6.

Sed contra dicit deuter. 4. audientes
universi precepta hęc dicant in populo
sapiens et intelligens.

Dicendum q^o scientia et intellectu possu-
susceptionem per prius considerare tria scilicet disciplina
qua edocemur, et doctrinam qua alius in-
struimus. vnde deuter. 6. dicit erunt in ore
deus. et narrabis ea filiis tuis. 2° possumus
considerare usum eorum. et quantum ad
hoc subdit meditaberis ea sedens in domo
tua ambulans. et dormiens. 3° conserua-
tionem eorumque scientia et intellectu
tenemus. et quantum ad hoc addit et lega-
bis ea in manu tua in lumine. ante oculos
et hęc etiam abundantius in rursus tes-
tamento. tam in doctrina evangelica q^{uam} in
postolica mandata legunt

Ad. 1. R^{espondeo} q^{uod} primo fuerunt proponen-
da precepta. et post modum homines indu-
cendi et moriendi per alia ad illorum pi-
etatem scientiam. et intellectum / Ad 2. q^{uod}
etiam de disciplina dant precepta in lege
sed principaliter de doctrina. qua maiores
et prelati instruunt subditos / Ad 3. q^{uod}
instruere et scientia sacerdotis ipso officio
est annexa ac propria non requirit specialia
precepta

preceptis, et qd de Regibus qui temporalibus
 presunt non ex simile precepto uelle
 gem a sacerdotibus edocentur / Ad. 4. q. 5. e.
 per legem meditat. qui omnes actus suos
 etiam somnum secundum legem regulat.
 et dicit dormiens quos eam meditari, qd
 ex meditazione precedenti meliora in dor-
 mientibus phantasmatia relinquunt ut
 dicit in 3. ethic.

Quaestio 17. De spe in 8. ar. diuisa
 Ar. 1. Vm spes sit virtus?

Et uidet q. non qd ut ait August. in lib. de
 libero arb. virtute nullus male utit^{sed} spe
 utunt multi male. qd in ea est medior
 et sunt extrema. ergo / 2. qd virtuti
 deus in rebus sine rebus operat ut dicit
 August. ac spes est ex gratia. et meritis se-
 cundum magistrum in 3. dist. 26 / 3
 qd ut dicit in 7. ethic. virtus est dispositio
 perfecti spes autem imperfecti scilicet eius
 cui dicit quod sperat. " " " "

Sed contra est Gregor. in 1. moral. pater
 filius Iob intelligens tres has virtutes sci-
 licet fidem, spem. et caritatem. " "

Dicendum sicut supra. qd duplex est regula sive mensura
 humanorum altitum virtutum. quoniam
 per ipsos attingimus. scilicet bonum generale et proxima
 quae est ratio humana. et altera superior
 et excedens scilicet deus, obiectum autem
 spei est bonum aeternum futurum possibile
 haberi uel nostris viribus. uel auxilio dei et
 sic modo spes est virtus attingens deum cuius

au.

auxilio nititur / Ad 1. R. q. spe attinge
 te deum nullus potest male uti. sicut neq.
 virtute moralit attingente rationem / Ad
 2. q. spes. id est res sperata provenit ex me
 ritis. uel spes sumpta pro actu spei format
 non tamen habitus ipse spei de quo murmur
 quomur. q. est a ista de gratia. / Ad 3. q. spe
 rans caret quidem perfectione rei speratae
 sed ut perfectus quatenus in suis actu attin
 git propriam regulam scilicet deum ipsum

Ar. 2. Vm Beatitudo eterna sit
 proprium obiectum spei?

et videtur quod non quia beatitudo excedit omnem
 Summam animi motum, neq. animi in cor
 Summis ascendit ut dicitur. i. corint. 2. /
 2. q. Sum ex spe petit etiam liberationem
 a malis. et bona presentis uitae tam tempo
 ralia. q. spiritualia. in statum dominica
 matt. 6. / 3. q. in comparatione ad Sum
 nem multa etiam et alia bona sunt ad uia.
 praeter beatitudinem que sperari possunt /
 Sed contra est q. habet. ii. spes non incedere
 facit ut ibi aut glossa usq. ad interiora ue
 lamini. id est coelestem gloriam.

Dicendum q. spes de qua loquimur attingit
 deum ipsum imitens eius auxilio ad con
 sequendum bonum speratum. Sic autem
 bonum debet proportionari sue causae in
 fronte scilicet deo. ac propterea non est aliud
 q. vita eterna. neq. enim sperandum est mi
 nus ab eo. q. sit ipse; cum non sit minor eius
 bonitas per quam bona creaturae communicat

q̄ eius essentia. Et id est proprium et princi-
 pale obiectum spei. et beatitudo eterna.
 Ad. 1. R. q. beatitudo eterna in hac vita
 perfecte in se dominus non ascendit sed sub
 ratione cōmuni perfectissimi boni velati, ut
 dicit Apostolus. cum autem sperem incedere usq̄
 ad interiora uelaminis. Ad. 2. q. spes prin-
 cipaliter et primariè respicit beatitudinem
 eternam. cetera secundariè. et in ordine ad
 illam. Ad. 3. q. Dominus speranti aliquid
 magnū et ad illud antelanti. quicquid
 est eo minus paruum uidet. Licet sic mag-
 num in comparatione ad propriam speran-
 ti facultatem.

Ar. 3. Vñ aliquis possit sperare
 alteri beatitudinem eternam?

Et uidet q. sic. qz. Psal. 1. ^{sicut} confideris
 qz quicquid in uobis opus bonum perfici-
 et. sed huiusmodi perfectū est per bea-
 titudinem eternam. 1. Q. quid quod
 petimus speramus a deo. Sed oramus pro
 inuicem ut saluemur. ut dicit Iacobus.
 ulemus. ergo. 3. qz possumus desperare
 de beatitudine alterius. (aliter enim nō
 diceret Augustinus de nemine esse despe-
 randum dum uiuit) ergo possumus bea-
 titudinem sperare alteri.

Sed contra est Augustinus in enchiiridion.
 Dicendum q. spes potest esse alicuius dupl-
 iciter scilicet absolute. et sic solū est de
 bono ad se et proprio ad se pertinet. alio
 modo potest esse spes ^{ex} aliqua suppositione.

iarn

nam igitur cum amor dicat unionem amā-
 tis ad amatum. perseverantiam et exte-
 riorem in bonum proprium. Supposita
 unius ad alterum caritate per amorem
 potest quis alteri bona quaevis. et vitam
 precipue eternam sperare. sicut eadem
 est virtus caritatis. qua deum quis dili-
 git seipsum et proximum. et ex his
 patet solutio ad obiectiones.

Art. 4. Vm aliquis licite possit in
 Summe sperare?

Et videtur quod sic spes enim ex debeatitudi-
 ne cuius assensus immo et predestina-
 tio ~~maior~~ videtur Gregor. in lib. dialo-
 gorum. sanctis precibus adiuvatur. 2. quod
 invitum ^{aliqui} interpretatur quod quis in ^{eo} ~~alio~~ non sperare non
 potest ut Hierem. 9. 3. quod patet et ^{possit} ~~inter~~
 preterita spes. sed licite potest quis petere
 ab Summe. ergo et licite sperare de eo.
 Sed contra dicit Hierem. 17. maledictus
 homo. qui confidit in Summe. // //

Dicendum quod in spe est considerare bonum
 ipsum speratum. et auxilium per quod
 est obtinendum tale bonum. bonum au-
 tem eiusmodi habet rationem finis vel
 ultimi. vel ad ultimum ordinati. et
 auxilium habet rationem efficientis vel
 principalis quod est auxilium dei. vel
 instrumentalis et secundarij. quemadmo-
 dum ergo spes principaliter et primario est
 de ultimo fine. et minus principaliter si
 ve

quales est beati-
 tudo eterna

ue secundarum de bonis ad ipsam ordinatis
 sic etiam potest esse secundarum de boni-
 re. N. g. de salutis ad beatitudinem conse-
 quendam auxiliantibus. et ^{ides} ut superan-
 t illi de quibus aliquis confidere non
 potest ad auxilium ferendum // Et
 per hoc patet Responsio ad obiecta -

Ad 5. Vm spes sit Virtus theologica!
 Et videtur quod non. quia non solum deum sed et
 alia bona habet pro obiecto / 1. quia virtus
 theologica non consistit in medio duorum
 virtutum ut dicitur est. ac spes consistit in ex-
 desperationem. et presumptionem / 2. quia
 expectatio pertinet ad longanimitatem, quae
 est species fortitudinis, ergo spes est virtus
 moralis / 3. quia ad aduicium tendere quod dicit
 obiectum spei. pertinet ad magnanimita-
 tem. ergo idem)

Sed contra est q. 1. ar. 13. innumeratur
 fides. et charitati, quae sunt Virtutes theo-
 logicae / Dicendum quod cum ~~spes~~ spes in
 ratione virtutis consistat in eo quod attingit
 primam regulam (scilicet deum ut finem
 beatificantern. et ut efficienter auxiliā-
 tem cui immittit) est virtus theologica //

Ad 5. R. ut supra / Ad 7. q. virtus mo-
 ralis versat ^{circa} circa medium quod potest esse
 excessus aut defectus. sed virtus theologi-
 ca versat circa ipsum finem ultimum et
 ipsi etiam immittit. in quo non potest esse in-
 metas parte, nisi forte per accidens ex par-
 te eorum quae ad ipsum sunt vel ad ipsum
 iuuat

Ad . 3 . q . expectatio spei non importat utilitatem . sicut expectatio , quae pertinet ad longanimitatem . sed importat respectum ad auxilium divinum . sicut id quod sperat differat , sicut non differat . Ad . 4 . q . spei respicit ordinem , alterius auxilium assequendum . sicut magnanimitas autem non sic sperat enim id quod est sui potestatis unde proprie respicit operationem aliquorum magnorum .

Ar . 6 . Vm spes sit virtus distincta ab alijs virtutibus theologis ?

Et videtur quod non quod habet idem obiectum cum illis / 1 . quod in symbolo fidei dicitur ^{enim} expectatio resurrectionis mortuorum et vitam venturi saeculi / 2 . quod per spem homo tendit in deum , quod est proprium charitatis .

Sed contra est Gregor . in . 1 . lib . moralium dicens quod aliqua virtus dicitur theologica quod habet deum pro obiecto cui inhaeret haec autem inhaerentia vult esse propter se ipsum . quod pertinet ad charitatem . vel in quantum ab eo provenit nobis cognitio veritatis . quod est proprium fidei . vel in quantum in nobis est principium perfectae bonitatis et hoc est proprium spei quate- nus per eam divinum auxilium imitatur ad beatitudinem obtinendam)

Ad . 1 . ex his R . quod est diversarum obiecti

Ad . 2 . q . spes supponit fidem . ac propterea explicat in symbolo fides per actum spei

Ad . 3 . q . charitas tendit in deum vivendo affectu

ponit alij
spei

tanquam a prin
cipio

fectum taliter q. homo iam non sibi uiuat
sed deo. spes autem ut in quoddam bonū
finale adipiscendum. et sicut in quoddam
aductorium efficacē ad subueniendum.

Ar. 7. Vm spes precedat fidem?

Et uidet q. sic q. glossa in illud psalmi spe
ra in domino et fac bonitatem. dicit q. spes
est intrinsecus fidei et initium salutis; 2
q. ponit in definitione fidei. hebr. 11. cum
dicit sperandum regi substantia; 3
q. spes precedit alium meritum. dicit
enim Apostolus. 1. cor. 9. qui arat debet a
rare in spe fructus percipiendi. sed alius
fidei est meritorium. ergo spes precedit illū
sed contra est glossa in illud matt. 1. A-
brabam genuit Isaac. id est fides genuit
spem.

Dicendum q. tam beatitudo q. eterna q. di-
uinum auxilium. que adipiscenda est pro
ponit nobis per fidem. hebr. 11. ac per conse-
quens precedit spem.

Ad. 1. Ar. q. glossa seipsam explicat q. per
spem intrat ad uiderendum creditū; uel q.
fides roborat per spem; Ad. 2. q. ulla stue-
luti queq. am circumbentis per id quod seq-
uit ad fidem. q. secundum se non est de
apparentib; Ad. 3. q. non omnis alius Me-
ritum habet spem precedentem. sed sufficit
si habeat concomitantem, uel subsequen-
tem.

Ar. 8. Vm Charitas sit Prior spe?

Et uidet q. sic. dicit enim Ambrosius Luc. 17
ex fide est Charitas. ex Charitate spes; 2. q.
Arg.

^
Circaque spes
uicinat;
^ fides ~

Augustinus in. 14 de civitate dei. dicit qd bo-
ni motus ex caritate procedunt sed spera-
re est quidam bonus animus motus / 3 qd
Magister in. 26. dist. tertij. ait qd spes
ex merito provenit. que procedit ad rem
solum rem speratam. sed etiam spem quia
natura preter caritatem. ergo.

Sed contra est. 1 ad Timotheum. 1. finis precep-
ta caritas est de corde puro et consueti
bona. id est spe. ut dicit glossa.

Decendum qd ordine generationis et na-
turis que procedit ab imperfecto ad perfec-
tum pure est spes qd caritas; sed ordine per-
fectionis et forme que a perfectiori proce-
dit prius est caritas. qd spes et omnis ap-
titus motus ex caritate amore divina

Sicut et extirpare
penarum indu-
it que ad aman-
dum deum. ut di-
cit Augustinus su-
per primam cans-
nicam Joannis

et. amor autem duplex est scilicet alter perfectus
que aliquid propter se ipsum amat, et al-
ter concupiscentis que amat aliquid ob
bonum ipsius amantis. et ad hunc pertinet
et spes. que ex adveniente caritate per-
fecta spes perfectior redditur qd de amicitia ma-
ximam speramus. idem Ambrosius ait qd
spes est ex caritate. Unde Patet solutio
Ad. 1 / Ad. 2. qd spes et omnis motus ap-
petitivus ex aliquo amore procedit. sed non
omnis spes a caritate / Ad. 3. qd magis
ter loquitur de spe formata per caritatem

Questio. 13. De subiecto spei
in quatuor articulis divisa.

Art. 1. Unde spei in subiecto sicut in
Subiecto:

Et videtur quod non quod bonum arduum non est
 obiectum voluntatis. sed irascibilis; 1.
 quod ad perfecte perficiendum voluntatem
 sufficit caritas. ergo superflua est spes.
 3. quod una potentia non potest simul esse
 in duobus actibus. at ~~est~~ simul homo am
 et sperat. ergo non sunt actus voluntatis am
 bo.

quod obiectum spei
 scilicet.

Sed contra est quod anima non est
 pars dei nisi secundum mentem, in qua est
 memoria intelligentia. et voluntas. sed
 non est immensa neque intellectu. nec
 pertinet ad vim cognoscitivam. ergo est
 in voluntate.

Dicendum quod habitus peractus cognoscunt
 actus autem spei est motus quidam appe
 titivus partit. et consentivus. quod est ob
 iectum non est sensibile ut dicitur est. ac
 proinde fit consequens ^{spes} quod fit in appetitu su
 periori intellectu, quod dicitur voluntas.

Sed divinum

Ad 1. R. quod procedit de arduo sensibili. Ad
 2. quod ultra illam perfectiorem et necessa
 riam quod voluntas ad altum sperandi per
 faciat. Ad 3. quod illi motus sunt ad invicem
 ordinati. et ideo simul esse possunt in eadem
 voluntate. sicut et intellectus potest simul
 ea simul intelligere ad invicem ordinata.

Ar. 2. Vm̄ possit in Deatis?

Et videtur quod sic quod ex persona Christi quia ab
 instanti suo conceptus fuit beatus dicitur
 in psalmo (iuxta explanationem glossae) in
 te domine speravi. 2. quod continuatur bea
 titudinis est quoddam bonum arduum ergo
 sicut et eius adeptus potest sperari. 3. quod
 beati

3. quod beati expectant
 gloriam viatorum
 pro quibus orant
 ergo

Summula. 3. Thomae

beati expectant corporum gloriam ut Apo-
cal. 6. et 12 super genes. ad litteram dicit
Augustinus.

sed contra est Rom. 8. quod uidet quis quid
sperat.

Dicendum q. cum obiectum spei principa-
le sit beatitudo eterna futura possibilis
haberi auxilio diuino, non potest iam ha-
bere esse spei obiectum ac proinde spes si-
cut et fides euacuat in patria.

Ad 1. R. q. Christus dominus erat simul
uiator quantum ad passibilitatem natu-
rae et corporis mortalitatem respectu. ac
proinde ~~impossibilitatem~~ et immorta-
litatis gloriæ sperare
re potuit. nec tamen habuit uirtutem spei
que respicit fructuam diuinam tanquam ob-
iectum principale. / Ad 2. q. illa conti-
nuitas est quedam eternitas participa-
ta que non diuersificat per presens preteri-
tum. aut futurum / Ad 3. q. sperant non
ex uirtute spei. sed magis ex amore cha-
ritatis; sicut et quis potest quis proximum
diligere non habens amorem charitatis ex
alio quodam amore / Ad 4. q. obiectum principale
spei est gloria anime in fructu dei consist-
ens. gloria autem corporis est minimum
quod in comparatione gloriæ anime. neque gloria
habet rationem ardua respectu habentis // possi-
tam gloriam animæ.

Ar. 3. Vm spes sit in damnatis.
E uidet q. sic q. diabolus qui est damna-
torum caput. uelut Matth. 25. habet spei
iuxta illud Job. 41. spes eius frustrabitur
eum.

6

Cum 1. Quia saltem quemadmodum ut 11
 dicitur Jacobi 2. fide infirmi demonescere,
 dunt ut contentis sunt. sic et per reformis
 erit in ipsis. et in alijs damnatis 3. quia
 ut habet eccle. 11. iuxta modum, quis ce-
 cidere lignum manebit. sed multi ex
 damnatis habuerunt spem in nullo des-
 perantes. ergo manebit in illis!

Sed contra Est q. spes gaudium causat ut
 Rom. 12. dicitur spe gaudentes. damnati ve-
 ro erunt in perpetuo dolore et luctu ut
 habet Isai. 66. " " "

Dicendum q. voluntatem non potest que-
 rare neque ei repugnare quod ignorat unde
 dicit Augustinus super genesim ad litte-
 ram q. angeli in primo statu ante confir-
 mationem vel lapsum perfecte beati esse
 non poterant, quia non erant presciji sui et
 ventus. cum ergo de ratione beatitudi-
 nis sic certitudo perpetuitatis ipsius. et
 similiter in damnatis certitudo q. non
 poterant damnationis poenas evadere
 in ventus potest esse spes. in beatis quidem
 quia non possunt beatitudinem apprehen-
 dere ut futuram. nec damnati ut possi-
 bilem sibi ut dicit Isai. 35. non credit q.
 possit reverti de tenebris ad lucem.

Ad 1. Quia secundum Gregor. 33. moral
 quod dicit de diabolo secundum eius me-
 bra / vel de victoria. quam sperat de sanc-
 tis obtinere / sed de hac spe non loquimur.
 Ad 2. que ait August. in enchir. fides est
 et malay et bonarum rer. presentium, pre-
 certarum et futuray. suay. et alienarum.
 spes autem non est nisi bonarum futuray
 ad

ad se pertinentium. Fides magis potest
esse fides infirmis in damnatis / Ad. 3. q.
defectus spes in damnatis non auerit de
meritum. scilicet eius evacuatio in bea-
tis augeat meritum. sed ueris qz contingit
propter mutationem status.

Art. 4. Vm spes viatorum habeat cer-
titudinem?

Et uidetur qz non qz certitudo pertinet ad intel-
lectum, spes autem est in uoluntate / 2. qz
spes ex merito et gratia prouenit de quibus
non habemus certitudinem / 3. qz deficiunt
ut patet in multis qui sperant et defi-
ciunt a consecutione beatitudinis.

Sed contra est qz spes ut ait Magister in 26
dist. tertij est certa expectatio beatitudinis
et colligitur. 2. ad Timot. 1.

Dicendum qz natura certissime mouetur ab intellectu diuino. et uirtutes morales certij ^{ad suum} finem
qz ars mouetur a ratione per modum naturae
ad suos actus. et spes certitudinaliter et par-
ticipative mouetur a certitudine fidei qz agit
est in parte cognoscitiua. in hac enim parte
essentialiter est certitudo. in alijs per par-
ticipationem. ex quo patet solutio ad. 1. /

Ad. 2. qz spes inuicem non certitudinaliter
sambabit. sed fides de misericordia et om-
nipotentia dei / Ad. 3. qz illi deficiunt ex
defectu liberi arbitrij peccantis. non minus po-
tente aut misericordie, cui spes immititur.

Quaestio. 19. De dono timoris in. 17
Articulos diuisa.

Summula. d. t. Bone

nit sex timoris species. scilicet sequi em
erubescantiam est / 1. q. quilibet dicitur
est bonus aut malus. et preter hos est tim^r
naturalis. qui dicitur bonus moraliter
q. est in d. m. r. u. b. u. d. i. c. t. 2. / ne
q. malus. q. reperit in Ch. d. d. m. m.
g. 14 / 3. q. etiam est habitudo uxoris ad
uicium. in qua reperit timor castus preter
dicitur / 4. q. sicut alia est concupiscentia
oculorum. et alia carnis, sic alius uidetur
timor Sumarius a mundano et ab alijs
Sed contra est auctoritas Magistri in .34
dist. tertij lib. sententiarum.

Dicendum quod nunc agimus de timore secun
dum quod pertinet ad deum
uel ad deum. uel ad certum. et si quidem ob
mala que quis timet ad ea recedit est ti
mor mundanus uel humanus. si timore
seculis est timor; si ob malum cui
pater filialis ad patrem. In istis autem
propter horum duorum utrumque.

Ad .1. q. Damasc. diuidit timorem prout
est passio anime / Ad .2. q. timor natura
lis presupponit dicitur timoribus moralibus
de quibus loquimur / Ad .3. q. timor serui
lis sumit per se potestatem domini subti
cientis seruum. filialis autem per se affec
tum amoris qui uincit rationem et in pa
tris et filii in utroque. ac prout de timore fili
alis et castus ad eundem pertinet. ut in
ie Rom. 8. et 2 corint. 11 / Ad .4. q. Suma
ry

4. q. sicut timor
seculis timet poe
nam. sic et ista
les et mundanus.

quod quis timet
propter perso
nam.

Ob malum penes
conuertitur ad deum
quasi ad domi
num

in uerso
filij autem pater
ad patrem. et
pater ad filium
seruientium //

nus & mundanus timor respicit poenam
a deo auertentem. Seruus autem et iri-
talis respicit poenam ad deum trahentem
quam quidem poenam principaliter res-
picit seruus. Irregularis uero illam respicit
secundario. / Ad. 5. q. mundanus et mu-
danus ad eundem ~~timorem~~ timorem pertinet
(quoniam mala quae timeant sunt diuersa) q.
Saberit eundem retrahendi a deo mundum /

Ar. 3. Vm Timor mundanus sit
semper malus?

¶ Fuit q. timor Summarus lauda-
t et est necessarius ut homines reuerentur
pro ut inquit Luc. 18 / 2. q. pertinet
mundanum legibus obtemperat. ut dicit
Roman. 13 / 3. q. naturale est homini ti-
mere pro sui corporis detrimentum, et am-
issionem bonorum temporalium /

Sed contra. ^{est q.} Math. 15. Dominus dicit nolite
timere eos qui occidunt corpus //

prohibet ubi

Decendum q. Sabitus et actus morales ex fine obiecto
nomen sortuntur et speciem. proprium autem
obiectum appetiti uimetus est bonum finale
amor autem mundanus dicitur quod quis mu-
do immitit tanquam firmi. Et id est timor munda-
nus qui ab hominibus amore tanquam a radice
procedit semper est malus. ut inquit Aug-
ustinus. lib. 83. qq.

nec enim cupiditas
est amor laboris quo
pecuniam acquiruntur
sed amor pecuniarum.

Ad. 1. R. q. probat homines esse reuerendos in
quantum in illis est dei imago, aut gratia.
non ut peccatores sunt. ut constat eccl. 48

Ad.

Summula . D. Thomae

Ad . 2 . q . procedit de timore servili . vel in
trahit es enim et non mundano legibus et
quod latoribus obtemperat / Ad . 3 . q . dicit
illud verum sit . est tamen contrarium
naturalem q . ob metum amissio iuris illorum
bono recedat a iustitia .

Ad . 4 . Utrum timor servilis sit bonus .

Et videtur q . non . q . eius usus malus est
q . ut dicit glossa Roman . 8 . qui timore
aliquid facit et si bonum sit quod facit tamen
tamen benefacit / Et q . dicitur ex radice
peccati in illud ^{ut} Job . 3 . (quasi non in
velum mortuus sum) aut Gregorius . q . ti
mor ex timore non ex humilitate est / 3
q . et amor mercenarius semper est malus
tamq . oppositus caritati . ergo et timor ser
vilis qui casto videtur oppositus /

Sed contra est glossa in illud Roman . 8 . non
accepistis spiritum servitutis . etc .

Dicendum q . servilitas libertati opponitur qua
quis aliquid a seipso facit . et non alicuius
~~alio~~ ~~causa~~ ~~alterius~~ ~~ut~~ ~~contra~~
g . ~~causa~~ ~~ut~~ dicitur in . 1 . metaphy . et id est
contrarium servilitatis est q . quis ex amo
re operetur . ac proinde timor quantum ad ser
vilitatem malus est et caritati contrarius
Sed quantum ad substantiam bonus est obic
tum enim eius est poena . cui accidit q . bonum
cui contrariatur poena amet tamq . finis ultimus a natura
vel q . ordinat in deum tamq . in finem quod in
Sa

quicquid non cau
sas sui operatur . sed
quasi ab extrinseco
motus

^
servilis

^ servilitas tamen
non est de eius ra
tione tamq . pertine
ns ad eius speciem
sive neq . infirmi
tas ad speciem fidei
infirmis . et proinde

^ bentscha
^ rstatem

Sabere charitatem accidit / Ad. 1. R. q. procedit de timore servili quantum ad eius servilitatem / Ad. 2. q. servilitas ex timore nascit. sed non pro timore servilis securidum suum subiectum / Ad. 3. q. armis mercenarius quantum ad suam substantiam charitati contrariatur. et sic semper est malus /

Ar. 5. Vm. Timor servilis sit idem in substantia cum timore filiali. ?
 Et videtur q. sic. q. etiam securidum substantiam eadem est fides formata et informis. L. q. utroq. timore timetur idem deus / 3. q. eadem spes est qua speramus frui deo et beneficia ab eo obtinere ergo et idem timor quo timemus separari a deo. et poenas ab eo pati scilicet servilis.

scilicet filialis

Sed contra est Augustinus sup primam canonicam Joannis. predictos timores distinguens. Dicendum q. cum malum culpa quod refugit timor filialis sic specie distinctum a malo poenae, quod refugit timor servilis predictus timores substantia et specie differunt. Ad. 1. R. q. fidei formatae et informis idem est obiectum. differens solum ex aliquo extrinseco presentia rimirum aut absentia charitatis / Ad. 2. q. Sabent diversas rationes in ordine ad deum. ut pote ut a quo vel ut ad quem. et in naturalibus videmus q. non est idem motus qui est ab albedine. et qui est ad albe

albedinem / Ad. 3. q. spes respicit deum si
eius principium transmittitur dicens. qd
reppellit cuius vis alterius beneficii. vid
sic est de timore. ac proinde non est simile

Ar. 6. Vm timor seruus maneat
cum charitate?

Ei uidee q. non qd dicit August super 1. ca.
romicam. Idcirco q. pellit adueniente cha
ritate cui preparauit locum / Et. qd ut di
cit ~~1. cor. 3.~~ ubi est spiritus charitatis domi
ni ubi est libertas que excludit seruitutem /
3. qd causat ex amore sui. qui uo dicit Au
gustinus. 1. 4. de ciuitate dei. edificat ciuita
tem Babysonis.

Sed contra est q. timor seruus est ad dominum
Reptus sarthi. dona autem ipsius non tol
lunt charitate adueniente.

Dicendum q. amor sui tripliciter potest co
siderari scilicet ut in charitate inclusus.
quatenus quis se diligit propter deum; aut
ut charitati contrarius quatenus quis se
tanq. finem amat. aut tertio modo tan
q. a charitate dubitans ed ad eam ordina
bilis ut pote cum quis alium diligit ra
tione comunitatis, affinitatis sive consan
guinitatis aut alterius conditionis sum
m. et similiter timor cum ex amore sui
causet. tribus modis correspondentibus acci
pi potest. quatenus ergo seruitas a chari
tate excludat. substantia tamen timor
seruus cum charitate manere potest. sicut
amor serui manere potest cum charitate.

Ar.

Argumenta uero procedunt de timore in
quantum seruus est.

Ar. 7. Vm Timor sit initium Sa-
pientie?

Et uidet q non q initium est aliquid rei
timor autem timor sic sapientie. q ille est
in ui appetitiua. Sic autem in intellectu,
7 q ipse timor dei est sapientia uel dicit
Iob. 28. ergo non initium) 3. q fides
precedit timorem. principiu autem nihil est
prius.

Sed contra dicit in psalm. initium sapien-
tia timor domini

Dicendum q ~~initium sapientie est duplex~~
Sumens sapienciam in risolum scilicet phi-
losophi in quantum est cognoscitiua de deo. sed
~~etiam~~ in quantum est directiua Summan-
rum actuum per rationes Summanas. et
etiam diuinas. duplex habet principium al-
terum quantum ad sui essentiam ^{seruicet} ~~quod~~
prima principia sapientie ^{quod sunt} ~~seruicet~~ actiua fi-
dei. et secundum hoc dicit fides sapientie in-
itium. Alterum principium est quantum ad ef-
fectum unde incipit operari. et hoc principium
est timor: seruus quidem sicut extra disponis
et expellens peccatum ut dicit eccle. 1. casto
uero uel filialis timor tanqz primus sapien-
tie effectus ^{a quo} ~~unde~~ in omnibus secundum deum
regulat Sum.

Ad. 1. Rq timor non est principium sapientie qu-
antum ad essentiam) Ad. 2. q timor radicali-
ter dicit esse sapientia. ut enim dicit eccle. 1. ra-
dis sapientie est timere dominum) Ad. 3. q ali-
ter

summula d. Bone

ter est fides initium sapientie. et aliter ti-
mor. unde eccl. 25. dicitur timor dei initium
dilectionis est. initium autem fidei aggluti-
nandum est ei.

Ar. 8. Vñ timor initialis differat
secundum substantiam a filiali
Et videt q. sic q. filialis ex dilectione cau-
sat initialis autem est principium dilec-
tionis ut dicit eccl. 25 / 2. q. initialis
timor poenam, sicut et servilis. ergo est idē
cum servili. et ex consequenti alius a filia-
li / 3. q. initialis timor medium est in-
ter filialem et servilem. ergo ex equo
ab utroq. differt /

Sed contra est q. secundum Augustinum
in .i. canonicam Ioann. solum differt
secundum perfectum. et imperfectum -
Dicendum q. timor servilis etiam est sicut
modo initium sapientie; sed hic sumimus
timorem initialem prout est incipienti-
bus et modum caritate perfectus. ac prout
de es modo differt a filiali sicut imper-
fecta caritas a perfecta. quibus modo differt
secundum essentiam. sed secundum statu

Ad .i. R. q. timor servilis est initium ad
charitatem sicut seta ut ait Augustinus
introducet filium. sed initialis quantum
ad statum caritatis perfectae / Ad .2. q.
ille actus quantum ad timorem poenae ces-
sat in timore filiali adveniente caritate
perfecta / Ad .3. q. est medium, non sicut in-
ter

non absolute
sed

ter ea que sunt unius generis, sed sicut
imperfectum est medium inter ens perfec-
tum, et non ens. ut dicit in. 2. metaphy
quod est idem secundum substantiam cu-
entis perfectis, differt autem totaliter a no-
ente.

Ar. 9. Vm timor sit donum spiritus^h
et videt q. non q. opponit virtuti, poi qu^a
etiam est a spiritu sancto / 2. q. habet deū
pro obiecto in quantum timet, ergo non est
donum, sed virtus theologica / 3. q. ex amo-
re consequit. sed amor p. dicitur quaedam virtus
theologica ergo et timor theologica virtus
erit / 4. q. dicit Gregor. 2. moral. q. tim-
dat contra superbiam ergo magis pertine-
bit ad virtutem similitudinis / 5. q. dona
sunt perfectura virtutibus in eandem adiuta
virtuti data ut dicit Gregor in. 2. moral. sed
spes est perfectura timore, ergo timor non est do-
num

Sed contra est Isaias. 11. enumerans timorē
inter dona spiritus sancti.

Dicendum cum Augustino in lib. de gratia
et lib. arb. et in lib. de natura et gratia. q.
timor Sumarius non est donum spiritus san-
cti, q. ex timore potest quis (ut potuit Petrus)
negare Christum. nec timor servilis (sicut
a spiritu sancto) est inter septem eius donatis
numerandus, q. hęc non sunt sine caritate
servilis autem timor potest habere annexam
voluntatem peccandi. Ergo donum timor
filialis vel castus, quo quis reddit subiectus et
benemerabilis a spiritu sancto, primum l. cum
te

Summula .D. Tomq

tenens inter dona ascendendo, et ultimum descendendo, ut ait August. Lib. de sermone Domini in monte.

Ad .i. D. q. pertinet filialem timorem, ne nobis deficiat q. speramus, et ides subinvenem utiq. timor filialis et spes / Ad .ii. L. q. timor non respicit deum ut id quod refugit, sicut spes et alie virtutes theologice sunt circa ipsum / Ad .3. q. nihil obstat q. timor ex amore oriat ad hoc q. sic distinctus habitus, qui quoniam principaliter respicit malum cuius fugam importat et a aliquo minus virtute theologica / Ad .4. q. ut colligitur ex ecclie. 10 timor excludit principium superbie et est corrupta virtus Similitatis, sed principium eius. dona enim spiritus sancti sunt principia virtutum intellectualium, et moralium, sicut supra diximus, sed virtutes theologice sunt principia donorum.

Art. 10. Vm crescente Charitate diminuat timor?

Et videt q. sic expresse ex Augustino super l. caritatem Ioannis / 1. q. crescente charitate crescit spes, ergo minuit timor / 3. q. amor importat unionem, timor autem separationem, ac crescente unione minuitur separatio, ergo /

Sed contra est August. in. Lib. 23. qq.

Dicendum q. timor filialis crescit crescente charitate, sicut et effectus crescit crescente causa

Seu uis autem timor, quantum ad seruitu-
tatem totaliter tollit adueniente charita-
te; et manet quantum ad substantiam di-
minuit tamen charitate crescente, maxi-
me quantum ad altum: qz qui habet chari-
tatem perfectam, minus attendit ad propi-
um bonum, cui contraria est poena: Secundo
qz firmus in heretico deo, et magis confidit de-
premiis, ac per consequens minus timet de
poena.

Ad. 1. R. q. Augustus loquitur de timore poenae

Ad. 2. q. timor poenae est qui minuit cresce-
te spe. Sed ea crescente crescit timor filialis. Ad

3. q. timor filialis non importat separationem
sed subiectionem ad deum. nisi dicamus q. se-
parationem quodammodo importat. inquan-
tum non presumit se ei adaequare, sed subijci
sed hoc separatum etiam in charitate reperitur
in quantum diligit deum supra se, et supra
omnia ac proinde amor charitatis augmen-
tatur reuerentiam timoris non minuit, sed
auget. " " " " "

Ar. 11. Vm timor remaneat in Patria:

1. uidet quoniam q. debeat dicitur pro. 1. abun-
dantia perficitur timore malorum sublato.

2. qz in patria similes deo arimus ut dicitur
1. Ioan. 3. et deus nil timet | 3. qz spes qz

qz est boni perfectior est qz timor. non mane-
bit in patria ergo nec timor.

Sed contra dicitur in psalm. timor domini sanc-
tus permanet in saeculum saeculi.

Dicendum ut supra q. seruilis timor non mane-
bit in patria; filialis uero et castus quoniam ad

modum in via aucta gratia et charitate
 auget sic in patria perfecta charitate per
 fiet. cum autem motus timoris sit fuga ^{quasi}
 mali ardui (paruum enim malum non ti-
 met) et possibilis. cumq; bonum praeipu-
 um dominus consistat in hoc quod est subji-
 ci deo. fuga huius mali quod est deus non
 subici. ne possibilis naturae dominus impos-
 sibilis autem beatitudini erit in patria. in
 via autem fuga huius mali est omnino
 possibilis. Regis Gregor. 17. moral. in il-
 lud Job. 26. columinae caeli contremiscent
 et pauent ad nutum eius. et Augustinus
 14. declinat deus. quamuis Augustinus du-
 biter loquitur. Tunc magis declinet ad asseren-
 dum q; dictus timor maneat. concludere di-
 cent aut si nullus generis timor ibi esse
 poterit. ita timor domini dicitur et perma-
 nens in seculum sequi q; permanebit.
 quia timor ipse perducit.

Ad. 1. R. q; procedit non de timore securo
 sed de soluto. et malum praecauente ut
 ait Augustinus / Ad. 2. q; ne ait Dionysius
 9. cap. de diu. nom. eadem sunt deo similia
 et dissimilia in quantum ipsum imitantur
 et ab eo deficient in finibus mensuris. ac
 proinde. nonq; deo non competit timor, qui
 nulli subdit. non conueniet beatis. quorū
 beatitudo consistit in perfecta subiectione ad
 deum / Ad. 3. q; timor importat defectum
 naturalem creaturae ad deum, qui non potest
 non manere in patria; fides autem defectum
 diuini

Dei fructibus ac propterea spes manere
in patria non potest.

Ar. 17. Vm Paupertas spiritus
sit beatitudo Respondens
Dono timoris?

Fuiderit q. non q. hic pertinet ad perfectio-
nem uitae spiritualis ut habet Math. 19
timor autem ut dictum est ad initium eius-
dem uitae / 2. q. in psalms dicit confite-
timore tuo carnes tuas. ad reprimendam
autem carnem magis pertinet beatitudo luc-
ty. et sic timori respondebit / 3. q. donum
timoris respondet virtuti spei. spei autem ma-
gis uideet respondere ultima beatitudo scilicet
eet beati pacifici. quoniam filij dei uocabun-
t iuxta illud Rom. 8. gloriamur in spe glo-
ria filiorum dei / 4. q. beatitudines res-
pondent fructibus sed nihil in fructibus uide-
t respondere donum timoris. ergo neq. in bea-
tudinibus.

Sed contra est Augustinus. lib. de serm. domi-
ni in monte.

Dicendum q. cum ad timorem filialem per-
tineat perfecta subiectus ad deum, quia quis
~~magis in se ipso~~ ~~magis in se ipso~~ ex inana
et cetera propter deum parum faciens et a
se ne magnificet ~~in eis~~ in eis. timo-
ri proprie respondet paupertas spiritus iuxta
expositioem Augustini Ambrosij. et
Hieronymi "

Ad 1. R. q. timor filialis cui respondet pauper-
tatis spiritus. non solum dicit de electionem bo-
norum temporalium (quae est uia ad perfectio-
nem)

et temporalia con-
temnit
abdicans

beatitudo

Summula. D. Thomae

nem) sed etiam est cum perfectione sapi-
entia) Ad. 2. q. directius opponit subiecti-
oni ad deum (quam causat timor filialis) in
debita magnificentia sui. qz delectatio ex
transca. que opponit quasi ex consequenti;
Ad. 3. q. per ~~recessum~~ Nominat motum ex
habitudine terminum ad quem tendit. sed ti-
mor importat magis motum. secundum ha-
bitudinem recessus a termino a quo. et ideo
prima beatitudo respondet timori. et ultima
spes. / Ad. 4. q. in fructibus illa que perti-
nent ad moderatum usum temporalium
videntur deo timoris conuenire

uel abiectione)

Quaestio. 20 De vitijs oppo-
sitis in 4. articulos diuisa

Ar. 1. Vm desperatio sit peccatu?

Et uidetur q. non. qz non habet conuer-
sionem ad immutabile bonum. quod requi-
rit secundum August. in lib. de lib. arb.
ad rationem peccati. ergo / 2. qz uidetur
oriri ex bona radice scilicet uel ex timo-
re dei. uel ex horrore magnitudinis pro-
prium peccatorum. ergo. cum arbor bona
n. p. m. fr. facere. matth. 7. et / 3
qz desperatio in damnatis non est pecca-
tum. ergo nec in uiuibus /

cum auersione
a bono immu-
tabili.

Sed contra est q. ueritate Apostolus uisus
hanc peccatum sed et aliter est causa pecca-
torum ad ephes. 4. qui desperantes semetip-
sos impudenter tradiderunt etc. /

Dicen

Dicendum secundum Philosophum in //
6. ethic. q. id quod in intellectu est affir-
mativum vel negativum, in appetitu est prose-
cutivum et fuga, et quod in intellectu est verum
vel falsum, in appetitu est bonum
vel malum. Ne proinde motus despera-
tionis qui conformatur falsæ exhibitioni
boni de misericordia dei (qua multumque
bonum saluæ fieri) oppositus motus spi-
ritus est et peccatum.

quibus / ni de misericordia dei (qua multumque
18 bonum saluæ fieri) oppositus motus spi-
ritus est et peccatum.

Ad. 1. R. q. illa conuersio et auersio //
in omni peccato reperitur, aliter tamen et //
aliter. q. peccata opposita virtutibus theo-
logicis quarum obiectum est deus princi-
paliter consistunt in auersione ab ipso
et ex consequenti in aliquali conuersione
ad bonum immutabile; peccata uero alijs
virtutibus opposita et conuersio / Ad. 2. q.
directe ex bona radice directe peccatum non
potest procedere. bene tamen indirecte et
occasionaliter, ut in argumeto innuit
et cum quis ex virtute superbit ut dicit
Augustinus. q. superbia bonis operibus insi-
dit / Ad. 3. q. damnati sunt ex tra-
stium salutis. et ides desperatio ad damna-
tionem et non ad peccatum imputat. si-
cut nec quis peccat desperans dees quod non
potest ad ipsi. ut puta medicus de salute
infirmi.

Ar. 2. Vm desperatio sine infide-
litate esse Possit?

Et

Summula D. Thomae

Fides quoniam certitudo spei a fide non
est. ergo stante fide non deest certitudo
1. quia qui desperat profert uel
pau suam diuinam misericordiam et bonita-
tem. quod est ipsam negare. ut in multo gener-
4. ergo 3. quia desperans incidere uidet
in regressum uoluntarianorum dicentium pecca-
ta non dimitti post baptismum ergo -

Sed contra est quod remota posteriori manet
prius. fides autem est prior spe -

Dicendum quod spes cum sit motus appetitus
uersat circa singularia. fides uero cum
sit in intellectu uersat circa uniuersalia.
Et uniuersali autem non inferit parti-
cularis propositus. ut dicit in 3. de animi
nisi mediante alia particulari. ac prin-
de potest stare cum reuera existimatione
in uniuersali deprauiatus motus appeti-
tus quod cum impie et deprauiat existima-
tio in particulari. ut cum quis adultera-
re se uis et existimans adulterium esse
peccatum et malum. non tamen sibi sic
sic et nunc dispositus. et sic in desperante
manet fides cum falsa tamen existima-
tione in particulari. sicut et in alijs pecca-
tis mortalibus.

Ad 1. R. quod motus spei auferri potest sub
lata existimatione particulari. que est sicut
secunda causa. sicut maneat prima uniuers-
alis ut dictum est Ad 2. quod desperans non ex-
istimat diuinam misericordiam in generalibus
non

scilicet circa res
prout sunt in se.
ipsas.

secundum fidem

non esse infinitam. / Similiter Rad
3. Novitiam enim generaliter regunt
remissionem peccatorum fieri in ecclesia

Ar. 3. Vm desperatio sit maximum
Peccatorum?

Et videtur q. non q. potest esse sine infidelita
te. que maximum peccatum est. / 2. q. ma
ior virtuti maius peccatum opponit. sed
charitas est maior virtus. ergo eodum dei
maius peccatum. / 3. q. in alijs peccatis est
inordinata conversione ad creaturam. in des
peratione autem solum averse reperit. ergo
non est gravissimum peccatum.

^
cum averse
a deo -

sed contra est q. Hierem. 3. et. 15. plaga des
perabilis et fractura incurabilis et pessima
nocitat.

Dicendum q. in peccato quod precipue eius
gravitas ~~causat~~ causat ex averse a deo, tibi
ter q. ea secunda, conversione inordinata ad
bonum commutabile solum esse veniale
et ~~quod~~ ^{fit} peccata opposita virtutibus theolo
gicis esse graviora (q. eiusmodi virtutes
habent deum pro obiecto) hoc ordine q. gra
vius est peccatum odij ^{dei} contra charitatem
deinde infidelitatis peccatum contra fidem
et dei veritatem; et tertio desperationis
peccatum. sed respectu ~~istius~~ et in compara
tione ad nos gravius et periculosius est
desperatio. ut colligitur ex ps. 24. et ex
Isidorus. lib. de summo bono. / ex parte

^
secundum pro
priam pacem -
^ et bonitatem dei

patet Responsio ad obiecta -

Ar. 4. Vm desperatio ex accidia
oriat?

summula .D. Thome

¶ Videtur quod non quod desperatio futuri sequi
si procedit ex luxuria, ut ait Gregorius
31. moral. / 2 quod si uel spei opponit des-
peratio. seu gaudium spirituale accidit, sed
ex spe oritur gaudium iuxta illud Rom. 12
spe gaudentes. ergo accidia procedit ex des-
peratione, et non e converso / 3 quod spes
cui opponit desperatio nascitur ex conside-
ratione diuinitus beneficiorum, et maxi-
me incarnationis, sic dicit Augustinus. 13
de trin. ergo desperatio magis procedit ex
negligentia diuini considerationis quam ex
accidia.

Sed contra est Gregor. in. 31. moralium
Dicendum quod cum obiectum spei sit bonum magnum
arduum, possibile adipsius. desperatio potest
est oriri ex luxuria quatenus bonis de-
lectabilibus et ueneretis nimis adhaeremus,
taliter quod illa solum magna et ardua res
bis apparent. uel potest oriri ex accidia quatenus
quatenus per eam desinit spiritus non quendam
existimans se posse ad bonum adipsius
dum eleuari. et quoniam ratio boni possi-
bilis est magis propria spei quam arduum
(arduum etenim etiam ad alias passiones
pertinet) specialius desperatio nascitur ex
accidia / et ex hoc patet solutio ad Primum

Ad. 2. R. quod si uel spes causat delectatio-
nem sic etiam ex delectatione crescit spes. ut
dicitur in. 2. rethoric. et per hunc etiam modum
Sunt in tristitia existentes facilius in des-
perationem incidunt ut dicitur. 2. cor. 2. nihil

Humilius tamen directus ex spe ore gau-
dium. desperatus autem ex tristitia prop-
ter aliquod impedimentum ob quod ab o-
mnino sperato recedit. Ad. 3. q. illa negli-
gentia ex accidia provenit. Eius enim ali-
qua affectus passione illa precipue cogitat
que ad illam pertinent passionem.

Quæstio. 21 De Presumptio-
ne in 4. articulos divisa

Ar. 1. Vm Presumptio imitatur

Deo an proprie virtuti?

Evidet q. presumpcio que est peccatum in
spiritum sanctum magis imitatur virtuti
humane q. divine. q. minus est peccatu
cum imitatur maiori virtuti. ~~Superiore~~
~~quæsi gravius esset imitari virtuti humane~~
1. q. ex presumptione et amore sui plura
occurrunt peccata. ergo cum ex peccato in spiri-
tum sanctum alia originent signum est
q. presumpcio imitatur proprie virtuti. 3.
q. peccatum magis contribuit in conversio-
ne ad bonum inmutabile scilicet virtutem
humanaam. q. ex conversione ad virtutem
divinam.

Sed contra est q. sicut desperatus est per aver-
sionem a deo et ipsius misericordia. ita pre-
sumptus est per inordinatam conversionem
ad ipsum et ipsius iustitiam.

Dicendum q. presumpcio dicitur quamdam spei
immoderantiam. et hoc vel q. super virtuti mi-
nimum imitatur et non humiliter ad assequendum

bonum ut dicit Iudith. 6. uel qz immitte
auxilio diuino modo impossibili ad assecu-
tionem rei speratqz ut p̄cta gloria sine ul-
lis meritis. ad peccatoris remissionem sine
ulla omnino dispositione.

Ad. 1. Qz qz grauius peccat qui immitte
p̄uine virtuti ad consequendum impossi-
bile. qz per illud diuinam uirtutem minu-
it quantum est ex se. et ueluti contemnit.

Ad. 2. qz ipsa presumptio quia quis inordi-
nate presumit de deo amorem sui includit
quod quis proprium bonum inordinate desi-
derat. Ad. 3. qz ubi reperit etiam conuer-
sus ad bonum inmutabile. in quantum
procedit ex desiderio inordinato proprii boni.

Ar. 2. Vm̄ Presumptio sit peccatū?
Et uidet qz non. qz est causa ut exaudia-
mur a deo. ut Iudith. 6. exaudime domine
miseram deprecantem et de tuam misericor-
dia presumptentem. 2. qz in spe de deo in-
firmo non potest esse super excessus culpabi-
lis. presumptio autem super excessum spei
importat. 3. qz excusat a peccato ut con-
stat ex eo qz Magister. in. 2. dist. 22. di-
cit. qz Adam minus peccauit qz sub spe ue-
nit. quod uidet ad presumptionem pertinere.

Sed contra est qz ponit speciem peccati in spiri-
tum sanctum.

Dicendum qz presumptio importat motum
appetituum spei inordinatę conformem in-
tellectui falso. ac proinde peccatum est. minus
ta

tamen graue qz desperatio, quoniam magis proprium est des. miseris semper et parcere

Ar. 3. Vm Presumptio magis oppo- natur timori, qz spei.

et uidet q sic. qz dicit inordinatorem timi- ris. quoz tecto timori opponit. ut inuocet sapi- entie. 17 | 2. qz magis distat a timore qz a spe. nam importat instum in rem, sicut spes et non necessarium a re sicut timor | 3. qz tota- liter excludit timorem, non autem totaliter excludit spem. sed certitudinem ipsius - Sed contra qz q. sicut timiditas et audacia co- trariant fortitudinem, sic desperatio et presu- ptio contrariant spem.

Dicendum q. virtus inter vtra aliqua con- tinetur maiorem videt habere convenientiam cum vno qz cum altero, sicut fortitudo cum audacia et non cum timiditate est. sic ergo presumptio manifestam pre se fert opposi- tionem ad timorem, precipue seruilem. Sed secundum falsam similitudinem magis contrariat spem. qz importat quamdam in- ordinatam spem de des. et directius opponit et ea que sunt intra idem genus ac per se sequens directius opponit presumptio spei qz timori.

Ad. 1. Rr q. sicut spes proprie debetur et abusi- ue de malo dicit. ita et presumptio. et surri- dum hunc modum inordinatus timor presu- mptio dicit | Ad. 2. iuxta dicta. Rr q. presu- ptio contrariat spem ratione propriis differentie

Ad. 1. Rr q. presumptio sicut accipi pro spe. inquantum quis committitur bonitati diuine et non proprijs meritis | Ad 2. Rr q. presumptio dicit etiam quando quis a des- perat id quod ei non con- uenit sicut non sit cum casu excessu culpabili. spei. Ad 3. q. peccare sub spe uenit cum proposito perseveran- di pertinet ad presumptio- nem peccare autem sub spe uenit quando qz peric- uende cum proposito abs- tinendi a peccato et perni- tendi potius minuit pec- cato grauitatem -

Si

~ Summula. D. Bonae ~

Sicut inordinatum ordinabo. timorem
contrariatur ratione differentie sui generis. sicut
Sicut motus spei / Ad. 3. q. totaliter exclu-
dit timorem. qz contrariatur ei contrarieta-
te generis. sicut contrarietate differentie
excludendo eius ordinationem.

Ar. 4. Vm presumptio cause et ex
inani gloria?

Et videtur q. non qz presumptio maxime ui-
detur imitari diuinam misericordiam. misericordiam
autem respicit misericordiam. que opponit glori-
am / 2. qz opponit desperationem. Despe-
ratio autem oritur ex tristitia. cum et qz
oppositum oppositae sint cause. videtur qz
sonat ex delectatione. et ex uitijs carnalibus
69 / 3. qz tendit in impossibile quia in-
possibile. Sed autem magis procedit ex ig-
norantia.

Sed contra est Gregorius in. 31. moral
Dicendum q. presumptio que imitatur
proprie uirtuti ad aduersendum que uirtus
excedunt ut in plenitudine ex uirtutibus
quibus quis excellere nititur. ac proinde a
grego hoc uirtute ponit filiam inanis glorie
Presumptio autem que inordinate
imitatur diuinam misericordiam uel potentiam supra
uidetur directe ex superbia nasci. et per / delectum est
De pace Responsio ad obiecta.

Questio. 27 De Preceptis perti-
nentibus ad spem. et timorem in
duos articulos diuisa. Ar

Ar. 1. Vm despe debeat dari a
Siquod pceptum?

7

Fuidet q, nullum. q. ad sperandum suf-
ficienter inducet. Sicut ex ipsa naturali
inclinazione / 2. q. si despe daret pcep-
tum, cum esset de virtute theologica esset
valde principale. ac proinde inter decalo-
gi pcepta contineret. ac non apparere ad
quod eorum reducat. ergo / 3. q. non inue-
nit pceptum prohibens desperationem
ergo nec pceptum sperare.

Sed contra est Augustinus. super Ioan. 15
Hic est pceptum meum ut dil. inu. et c.

Dicendum est q, pcepta fidei et spe sunt
pambula ad ea pcepta que sunt de
substantia legis que in ipsa lege per modum
pcepti pponuntur. quemadmodum igitur
pceptum fidei in prima legis datione. per
modum denunciationis et commemoratio-

est datu) ^{hinc} ita et pceptum spei pponendum fuit
per modum pmissionis. et lege data mel-
tplexiter a sanctis uis inducunt. Sicut admonitionibus
ad sperandum ut in illo psalmo. sperate
in eo omnes congregationes populi. et alibi.

Ad. 1. Q. q. ad speranda supernaturalia
nec non sufficit naturalis inclinatio. im-
mo et ad ea que naturalis ratio inclinat ope-
tuit dari pcepta despe ad maiorem firmita-
tem. maxime natura ob tenebrata per culpa.

Ad. 2. q. pcepta decalogi sunt de prima legis
da

datone. in quibus non oportuit dari precepta
de spe. sed sufficit inducere ad eam per aliquas
ad promissiones. ut fit in primo et 4 prece
pto / Ad. 3. q. non semper dat preceptionem
negativam de opposito. quoniam in inclu
dit in affirmativam. ut q. parentes non de
honore. in hoc q. honorari precipiuntur.

Ar. 7. Vm de timore fuerit dandum
aliquod preceptum?

Et videtur q. non q. q. est preambulum ad legem
scilicet principium sapientie / 2. q. omnis
timor ex amore procedit ut dicit Augusti
lib. 83. q. ergo supposito precepto de amore
superfluum est preceptum timoris. posita enim
causa ponitur effectus / 3. q. nec de pres
umptione. quae timori videtur opposita dat
preceptum /

Sed contra deuter. 10. Ecce petit a te dominus
ut timeas dominum deum tuum.

Dicendum q. sicut de spe non dantur precepta
in ipsa prima legis datone. nisi per modum
promissionis tanquam de preambula ad legem
sic nec de timore breviter nisi per modum ad
monitionis. Postea vero sicut de spe per sa
pientes et prophetas data sunt precepta de ti
more sicut et de spe per modum admonitionis.

Sed de timore filiali q. pertinet ad di
lectiorem sicut de dilectione dantur precepta
in lege, sunt enim preambula ad exteriores
alios qui precipiunt in lege. ut consistat in auc
torita

timor filialis et
dilectio /

(quod multum dif-
ferat ab amore con-
cupiscentie)

Sophw. in. 8. ethicor. q. amicitia est a-
more gratia rei amatae et non ad modum
amantis cum re benevolentia reciproca
fundata in aliqua communicatione. ^{hincan} ^{tem-}
ut dicitur. 1. ad cor. 1. reperit inter deum
et homines, per quem uscat sumus in so-
cietatem filij eius. amor autem superis
tam communicationem fundatus est cha-
ritas. ex quo sic ut sequens q. charitas est
amicitia hominis ad deum.

Ad. 1. R. q. licet non secundum vitam op-
teruam et corporalem. secundum tamen
vitam spiritualem et communicationem et
communitatem hominis ad deum. ut dicitur
philip. 3. perficienda in patria uel dicitur
Apocal. ultimus / Ad. 2. q. amicitia prae-
est esse ad alium uel propter se. uel pro-
pter aliam personam propter quam om-
nes quomodo uicque ad ipsam pertinent
amant. etiam si sunt inimici ipsius am-
antis; et sic inimici diligunt in ordine ad
deum / Ad. 3. q. amicitia honesti non ha-
bet nisi ad virtutum sum, tanquam ad principa-
lem personam; sed eius intuitu habet ad
alios. et sic ad peccatores propter deum.

Ar. 2. Vm Charitas sit aliquid
creatum in anima?

Et uidetur q. non quod Augustinus in. 8. de trin-
ditate deus dilectus est. et in. 15. de trin. ait
sicut dictum est deus spiritus etc, ita et deus

cha

Charitas est. ergo non est quod creatum
 2. q. sicut anima corpus, ita et deus est
 vita animi. sed anima per se ipsam uiuifi-
 cat corpus. ergo et deus per se ipsum uiuifi-
 cat animam. sed uiuificat eam per chari-
 tatem. ut dicit. 1. 2. an. 3. ergo charitas id
 est quod creatum / 3. q. omnis creatura est
 unitas et quod finitum. charitas uero in-
 traria est unitati. et quod infinitum ut
 pote ad infinitum deum perducens. et ten-
 dens.

Sed contra est q. August. 1. 1. 3. de doctrina
 christi. uocat eam motum animi in deum.
 Dicendum q. magister in 2. d. 4. h. 17. ex-
 istimauit motum delectationis in rebus non
 causari ab habitu charitatis sed ab ipso spi-
 ritu sancto, quem uocat charitatem. per
 hoc excellentiam charitatis ut putabat ex-
 tollens. sed certe potius creditur in charitatis
 retinendum. non enim motus charitatis
 sic est a spiritu sancto, ut uoluntas sit solum
 mota ut non mouens se ipsam. nec se habeat
 ut instrumentum quod licet sit principiu
 alij non tamen in ipso est agere uel moue-
 gere. Ponendus est ergo habitus charitatis cre-
 atus in anima. qui deus (sicut et alij for-
 mis) animam mouet ad finem supernatu-
 ralem disponens omnia suauiter ut actus
 delectationis in homine sit promptus et delecta-
 bilis. / Ad 1. R. q. ipsa essentia diuina cha-
 ritas est sicut et sapientia est et bonitas est.
 Sicut ergo dicimus sapienter et boni sapientia
 et

Summula D. Thomae

Et bonitate quae deus ^{est} quatenus bonitatem
 et sapientiam ^{a deo} immobit a divina participa-
 mus. Quae formaliter sapienter et boni su-
 mus. Sic et charitas quae diligimus proxi-
 mum est participatio divinae charitatis. ne-
 que aliud voluit Augustinus imbutus doctri-
 na Platonum. Sine modum loquendi ser-
 vantium / Ad. 2. q. deus est vita effecti-
 ve conformaliter. Unde illud concludi po-
 test q. sicut anima immediate unit corp-
 ori. Sic charitas animae / Ad. 3. q. charitas
 tanquam forma operatur iuxta efficiam agen-
 tis. ^{non} est ergo charitas infirmis. sed facit effec-
 tum infirmum dum coniungit animam ad
 iustificando ipsam; quod demonstrat infir-
 mitatem virtutis divinae qui est charitatis auc-
 tor.

¶ **¶** Charitas sit virtus Ar. 3.
 Et videtur quod non quae est amicitia quae a Philo-
 sopho in. 3. ethic. neque inter morales neque in-
 ter intellectuales virtutes annumeratur.
 2. q. virtus est ultimum potentiae ut dicitur
 in lib. de celo et mundo. Charitas autem
 non est ultimum, sed potius gaudium et
 pax / 3. q. charitas non est habitus accid-
 talis cuius subiectum est ipsa anima. ergo
 nec virtus /
 Sed contra est Augustinus in lib. de moribus
 ecclesiae / Dicendum quod cum ratio virtu-
 tis consistat in attingendo regulam Summam
 naturalem quae vel est Summa ratio. vel
 ipse deus; Charitas quae deum attingit per
 fecte

perfectissimæ virtutis rationem habet ~ 11.

Ad. 1. R. q. Philosophus non negat ibi a
micitiam esse virtutem. posse ergo dici perti-
nere quoddammodo ad iustitiam. uel q. non
habet rationem virtutis per se sed consequit
ad virtutem et in ipsa fundat neq. est simi-
le de charitate que non fundat super virtu-
tem humanam, sed super bonitatem divinam.

Ad. 2. q. ad eandem virtutem pertinet di-
ligere aliquem et gaudere de illo q. gaudi-
um amorem consequitur sicut effectus est
~~causa virtutis~~ / Ad. 3. q. accidens quod cau-
sat ex participatione alius superioris
naturæ ut sic est dignius subiecto sicut lux
diaphana; et sic charitas dignior anima est
et idem gaudium non
ponit virtus. ultimū
autem, quod ponit.
in definitione virtutis
non importat ordinem
effectus. sed magis or-
dinem excessus, si-
cut centum libra ex-
cedunt quadraginta.

Ad. 4. Vm charitas sit specialis virtus?
Evidet q. non q. hinc virtus omnem vir-
tutem charitatem uscat. et Augustinus lib.
de moribus ecclesie. dicit q. virtus est ordo a
moris. ergo charitas non est specialis virtus.

L. q. extendit ad omnia opera virtutum
1. cor. 13. benigna est patiens est etc. et ad o-
mnia opera humanam. 1. cor. ultimum. omnia
vestra in charitate fiant. ergo non est specialis,
3. q. August. lib. de perfectione iustitie dicit
q. generalis iussus est diliges. et generalis pro-
hibitus non est ne cupisces.

Sed contra est q. specialiter inter virtutes an-
numerat. 1. cor. ult. 13.

Dicendum q. charitas habet speciale obiectum
scilicet bonum divinum beatificans. ac pro-
inde est specialis virtus / Ad. 5. R. q. charitas po-

m

Summula V. Thomae

ne in definitione omnium virtutum. quom-
nes pendunt ab ea. sicut et omnes morales vir-
tutes pendunt a prudentia ut dicitur. in. 2 et
6. ethicorum / Ad. 2. q. q. caritas habet pro ob-
iecto ultimum finem humanitatis exten-
ditur ad omnes actus virtutum. non per in-
directam immediate elicentis. sed imperantis.
eos / Ad. 3. q. illud dicitur quod ad preceptum cha-
ritatis cetera precepta reducuntur. iuxta illud
ad. 1. ad Timotheum. 1. finis precepti caritas

Ar. 2. Vm caritas sit vna
Virtus?

Et videtur quod non quod habet duo obiecta scilicet
deum et proximum / 2. quod sunt diversae ra-
tiones diligendi deum. ergo et diversa obiecta
terminalia caritatis / 3. quod est amicitia tra-
tus diversas species assignat Philosophus in
8. ethicorum

Sed contra est quod fides est una virtus propter
unitatem diuinę veritatis. et sic caritas
propter unitatem diuinę bonitatis

Dicendum quod diversę species amicitie possunt
accipi vel ex parte finis et sic est amicitia ho-
nests. utilis. et delectabilis. vel ex parte ob-
municatioms. in qua amicitia fundat et sic
sunt etiam tres amicitie species ut dicitur in
8. ethicorum. scilicet consanguineorum. viciniu-
um et peregrinorum. et ne uter modo caritas pot-
est in plura diuidi quoniam unicuique habet
finem. et super utilitatem communicationem
beatitudinis quę terrę fundat. / Ad. 1. R. q.
proximus ex caritate diligitur propter deum /
Ad 2. q. ex caritate deus diligitur propter se

ut puta diversa
beneficia etc.

ipsum ^{et} cetera autem rationes inducentes sunt
secundaria. et consequentes ex prima / Ad
3. patet ex dictis quoniam ille sunt amice
in humane. in quibus sunt diversi fines. et
communicatiores diversa.

intra illud psalm
confitemini domi
no quoniam bonum

Ar. 6. Vm charitas sit excellen
tissima virtutum? ~

Et videtur quod non quia altioris potentie altior
debet esse virtus. sicut et altior operatio. er
go cum intellectus sit nobilior potentia quam
lumen dignior erit fides que in subiec
tae quam charitas que in voluntate / 2. quia fi
des per charitatem operatur. ergo videtur prin
cipalior quam charitas / 3. quia obiectum spei
addit ad obiectum charitatis. et erit bon
num arduum. ergo spes erit perfectior.

Sed contra. 1. cor. 13. maior huius est charitas
Dicendum est quod prima regula humanorum
actuum est deus a quo humana etiam ratio
regulatur ac prout deus virtutum theolo
gicarum. que attingunt deum ut regulam
sunt principales, quam morales autem alie que
regulantur ratione humana. Et inter theolo
gales illa precipua que attingit deum prop
ter ipsum deum et in illo sistit. scilicet cha
ritas. nam spes respicit deum prout ab eo nobis
provenit et gratia veritatis. spes vero prout
ab eo est in nobis a deo bonum.

Ad. 1. R. quod operatio intellectus et nobilitas
eius attenditur secundum cognitionem et in cog
noscente. operatio vero et perfectio voluntatis
secundum

Summula D. Thomae

Secundum q tendit ad rem in se ipsam ^{et} ~~in se~~
^{cum} ~~contingens~~ res superiores anima perfectior
modo sint in se ipsa qz in anima inferiori
anima perfectior modo sint in ea qz in se
ipsa fit consequens ut cognitio rerum infe
riorum sit nobilior qz earum idem uolito. et
e converso uolito superiorum (quod pertinet
ad charitatem) sit excellentior. et charitas
excellētissima virtutum. Ad. 2. q. ~~3. q.~~
fides non operatur per charitatem sicut per
instrumentum sed sicut per suam formam.
Ad. 3. q. idem bonum est obiectum spei et
charitatis. sed charitas importat unitatem
spei autem distantiam. ac ex consequentia
unitatem. ac proinde charitas est dignior

Ar. 7. Vm sine charitate possit
esse aliqua vera virtus?

ea carens -

Et unde q. sic. qz sine charitate fiunt alius
uirtutum. ut cum quis nudum uestit. aut fa
milicum pascat. L. qz procedit ex fide
ficta ut dicitur. i. ad Iherosolim. i. sed in in
fidelibus potest esse uera castitas. et uera iustitia
ergo. 3. scientia et ars sunt uirtutes ut
dicitur. 6. ethic. et tamen ut constat sunt in
peccatoribus.

Sed contra est. i. cor. 13. si distuleris. et cha
ritatem autem non habueris nihil tibi pro
dest.

Dicendum q. virtus ordinat ad bonum. bonum
autem principaliter est finis (nam ea que
sunt ad finem reducantur bona nisi in ordine
ad finem quem ad modum autem duplex est
finis

finis scilicet alter ultimus et alter proxi-
mus. ita est duplex bonum alterum scilicet
ultimum et universale, alterum proximum
et particulare. ad universale autem quod
est deus et eius finis ordinat. Sum per cha-
ritatem. Particulare uero bonum siue scilicet
varium potest esse uel uere bonum quod ordi-
nabile quantum est de se ad ultimum finem
uel apparens tantum quod abducit a finali
bono. ex quibus colligitur non esse ueram
uirtutem que in uerum bonum respicit
ut ac proinde sine charitate uera uirtus est
se nequit.

Ad. 1. R. q. actus carentis charitate uel sic
sicut et infidelis uel sic semper est malus ut
Augustinus contra Iulianum ostendit. non
sic autem si actus consideret ut procedens ab
aliquo bono dei uel fidei, uel spei, uel natu-
re bono. Ad. 2. q. sicut deficiente uera cog-
nitione principij in demeritabilis non potest
esse uera scientia, sic nec uera uirtus defici-
ente charitate que ordinat in finem, que est
principium in agibilibus. Ad. 3. q. scientia
et ars de se important ordinem ad aliquod par-
ticulare bonum. non autem ad ultimum fi-
nem, sicut uirtutes morales, que simpliciter
faciunt in finem bonum, ut dicitur.

Ar. 3. Vm charitas sit forma uir-
tutum?

Respondetur q. non, quia nec est exemplaris (quod si
aliqua uirtutes essent eius dem species cum ea)
neque essentialis (quod non distingerentur ab ea)
ergo

ut dicitur in 2
physicorum

ergo nullis modo / 2. qz est radix aliarum
virtutum ut dicitur ephess. 3 / 3. qz forma
finis et efficiens non vincuntur, sed charitas
dicitur mater et finis virtutum ergo /

Sed contra est Ambrosius dicens charitatem
esse formam virtutum.

Dicendum qz charitas ordinat actus virtu-
tum ad finem. qui ~~est forma~~ est obiectum
et quasi forma voluntatis et actuum ipsius
semper enim forma actus sequit formam a-
geris. Unde patet qz charitas dat formam ac-
tibus aliarum virtutum.

Ad. 1. R. qz non est forma exemplariter aut
essentialiter, sed magis effectiva, modo dicto.

Ad. 2. qz non dicitur radix et fundamentum
per modum causae materialis, sed qz ex ea nu-
truntur virtutes / Ad. 3. qz dicitur finis qz virtu-
tes ordinat ad suum finem. et dicitur mater qz
ex appetitu finis ultimi, concipit actus aliarum
virtutum imperando ipsos.

Quaestio. 74. De Charitate in
Comparatione ad subiectum, in
duodecim articulos divisa.

Art. 1. Vn voluntas sit subiectum cha-
ritatis?

Et videtur qz non qz est amor. amor autem se-
cundum Philosophum est inenunciabilis /
2. qz subiectum principalissimum virtutis vi-
detur asseratur / 3. qz extendit ad omnes actus
Summus iuxta illud. 1. corint. ultimum om-
nia

omnia vestra in charitate fiunt. sed principiu
 sumamus altum & liberum arbitrium
 ergo in eo est charitas.

Sed contra est qd obiectum charitatis est bonum
 quod est obiectum voluntatis.

Dicendum qd obiectum appetitus sensitivi est
 bonum apprehensum per sensum. obiectum
 vero appetitus intellectivi, sive voluntatis est
 bonum ^{commune} apprehensum ab intellectu. Charitatis
 autem obiectum non est bonum sensibile. sed
 divinum ac proinde charitatis subiectum est
 voluntas.

Ad. 1. R. ex dictis, qd concupiscibilis est pars
 appetitus sensitivi, in qua non potest esse cha-
 ritas ut in subiecto. Ad. 2. que dicit in. 3. de
 anima etiam voluntas est in ratione. nec ta-
 men charitas est in ratione sicut in subiecto
 quemadmodum est prudentia, neq; sicut in
 regulante quemadmodum est iustitia. sed so-
 lum per quamdam affirmativam voluntatis ad
 rationem. Ad. 3. qd liberum arbitrium non
 est alia potentia a voluntate non tamen cha-
 ritas est in ea prout est liberum arbitrium. qd
 ut sic est electiva medij. sed prout est voluntas
 est ipsius finis.

Ar. 2. Vm Charitas causet in nobis
 ex infusione?

Et videt qd non immerito naturaliter. qd omni-
 bus inditum est naturaliter ut diligant bo-
 num divinum. ut in. 4. cap. de div. non di-
 cit de vitiis. 2. qd quanto aliquid est ma-
 gis diligibile minus indiget habitu ut dil-
 ga

gat. ac deus maxime est diligibilis. ergo
 3. q. 1. ad Timot. 1. dicitur q. finis precepti
 est caritas de corde puro. conscientia bona
 et fide inconficta. sed hec tria pertinent ad
 actus Summaros ergo non est ex infusione
 sed contra est. Apollolus Roman. 5. caritas
 dei diffusa est in cordibus nostris.

Dicendum q. cum caritas sit amicitia
 fundata in communicatione beatitudinis
 terre. que omnem facultatem Summariam
 et naturalem transcendit, non potest natu-
 raliter acquiri nisi per infusionem a deo
 per spiritum sanctum qui est amor patris et
 filij cuius participatio in nobis est ipsa cha-
 ritas causata.

Ad. 1. R. q. procedit de dilectione naturali
 Ad. 2. q. etiam deus est maxime cognoscibi-
 lis. nec tamen a nobis sine superiori lumini-
 ne maxime cognosci potest. Ad. 3. q. illa
 excitant actus caritatis. uel etiam ad illum
 infusionem disponunt. sicut et Augustinus
 dicit q. timor introducit charitatem. et glis-
 sa matth. 1. q. fides generat spem. et spes cha-
 ritatem.

Ar. 3. Vm caritas infundat secu-
 dum capacitatem naturalium?
 Et uidet q. sic. q. matth. 26 dicit q. dedit unum
 cuius secundum propriam virtutem. sed cha-
 ritatem nulla uirtus precedit (ut dicitur est)
 ergo dat iuxta naturalia / 2. q. in ordinatis
 secundum conformat primo. ut firmamateri

2. et gloria gratia. ergo et caritas naturae

3. q. angelis data est gratia iuxta natura

libi ut dicit magister. in. 2. dist. 3. sed
 capacita / Sommes et angeli secundum eandem rati
 tem. / onem participant beatitudinem. ut dicit ma
 15. 22. et Luc. 20. ergo /

Sed contra est Iohannis. 3. spiritus ubi uult
 spirat et. 1. cor. 12 dicitur singulis prout
 uult.

Dicendum q. unius cuiusq. rei quantitas pe
 det a propria causa. q. universalis causa m
 iorem effectum producit. caritas autem ex
 sola dei supernaturali uirtute et spiritu sancto
 infunditur et procedit secundum mensuram do
 nationis Christi. ut dicit ad ephes. 4.

ut pote excedens
 proportionem hu
 manae naturae.

Ad. 1. R. q. illa uirtus est dispositio precedens
 infusorem caritatis uel gratiae. et hanc e
 tiam dispositionem precedit motus dei. ut di
 citur uel. 1. qua efficiuntur digni in partem sor
 tis sanctorum in Iumine) Ad. 2. q. illa pertinet
 ad idem genus rationis gratia et natura. et
 ideo non est similis ratio) Ad. 3. q. angelus
 est intellectualis naturae. et secundum suam
 conditionem competit ei ut totaliter ferat in
 id in quod fert. sed homo est natura rationalis
 cui competit. quandoq. esse in potentia. quan
 doq. in actu ac prout de eius qui habet melio
 ra naturalia potest esse minor conatus et eui
 uerit /

Ar. 4. Vm caritas augetur possit?

Respondet q. non. q. nihil augetur nisi quantum
 caritas autem neq. est quanta dimensio ut
 patet

Summula D. Thomae

patet neque virtualiter quia haec attendit secundum obiecta, secundumque charitas non crescit; quia minima charitas diligit omnia quae sunt ex charitate diligenda. 1. quod est in termino utpote maxima virtutum. et est summus amor optimorum. 2. quod augeri non potest nisi quod corrumpitur aut generatur essentialiter, sed hoc charitati non potest. ergo. etc.

Sed contra est Augustinus in sermone quod charitas meretur augeri. ut aultamere ad se perfici.

Dicendum quod charitas utique ut ipsum uicium non declarat semper augeri potest. per maiorem propinquitatem ad deum, quae non fit passibus corporis sed gressibus mentis. unde Apostolus ait. 1. corinth. 12. ad hanc excellentiorem uiam uobis demonstrabo.

^A
Solum

Ad. 1. Respondeo quod charitas virtualis charitatis augetur non ex augmento aut maiori uicium in obiectis. sed ex intensiore actu ut aliquis magis aut minus diligit. Ad. 2. quod charitas semper est in summo quantum ad obiectum principale, sed non quantum ad intensiorem actum. Ad. 3. quidam Responderunt non augeri secundum essentiam, sed secundum maiorem radicatiorem, aut feruorem in subiecto. sed si propriam uicium ignorare quoniam accidens esse est inesse. et ipsa de se ordinatur ad actum feruorem dilectionis eliciendum. ac proinde augetur essentialiter non quidem ita quod esse incipiat. uel esse desinat, in subiecto sicut obiectum procedit

Sed ita q magis ac minus in subiecto esse incipi
at.

Ar. 5. Vm caritas augeat per
additionem?

Et uide q sic q augmentum quantitatis
corporalis ut dicitur in .1. de generatione fit
per additionem. ergo et augmentum chari-
tatis quod est per uirtutalem quantitatem
2. q caritas est quoddam lumen uel dicitur
v. 1. Joan. 2. Lumen autem in aere auge-
t per additionem ut patet in domo super
accensa alia candela. 3. q augere chari-
tatem ad deum pertinet ut dicitur 2 ad cor
9. si uult et creare illam, sed creando eam cau-
sat deus aliquid in anima quod antea non
erat ergo et augendo

Sed uideri potest q caritas est forma simplex
et simplex additum simplici non facit ma-
ius ut dicitur in .6. phisicis.

Dicendum q omnis additio est aliquid ad
aliquid etiam distinctio saltem secundum
intellectum unus ab altero. in habitibus au-
tem est duplex distinctio scilicet secundum
speciem et hoc sumit ab obiectis. et secundum
numerum et hoc sumit a subiectis. chari-
tas addit charitati aut distinguerentur per
obiecta et hoc esse non potest quia omnia ad
que se extendit maius extendit etiam mini-
ma caritas, neque distinguuntur nume-
ro q hoc fieri non potest nisi per hoc q una
mens rationalis alteri addit quod est im-

ergo

pos

Summula D. thome

possibile (quamvis etiamsi esset possibi-
le tale augmentum faceret maiorem dil-
gentem, sed non magis ~~in~~ (gentem) ac pro-
inde cum magnitudo rei sequatur esse ipsius
forme formam esse maiorem est eam magis
inesse susceptibili non autem aliam form-
am advenire. Et enim esset si forma ex
se ipsa haberet aliquam quantitatem, non
per comparationem ad subiectum: sic ergo
et caritas augetur per hoc q. intenditur
in subiecto. et hoc est ipsam augeri secun-
dum essentiam. non autem per hoc q. cha-
ritas addat caritati.

Ad .i. R. q. quantitas corporalis ut sic au-
getur per additionem. sed ut forma et acci-
dens non sic sed sicut alie forme per mo-
dum intensivum ut patet in his que rare
fiunt ex .4. phys. et in scientia similiter
est quantitas ad plura, vel pauciora ob-
iecta. vel ad eadem magis cognita. quod et
in caritate secundum modum certum quamvis non
augetur ut dictum est secundum quantita-
tem que sunt ex obiecto. sed solum secun-
dum intensivum in subiecto / Ad .2. quibus
sunt plura luminaria. non tamen est nisi
unum luminare influens caritatem / Ad
3. R. q. non est simile de caritatis infusi-
one ~~caritatis~~ que est secundum habere et
non habere illam. et de augmento quod
solum dicitur. ut magis insit quod minus in-
erat. et quod perfectius participet similitu-
do

do spiritus sancti in anima / || ~ || ~ || ~

Ar. 6 Vm quolibet actu chari-
tatis Charitas augetur?

Et videtur q. sic q. cuiuslibet respondet maior
gloria quod dicitur Charitatis perfectiorem.
2. q. quolibet actus virtutis operatur
ad virtutis habitus generatiorem / 3.
q. Gregorius dicit q. in via dei stare retro
cedere est. ac nullus dum mouetur actu cha-
ritatis retrocedit. ergo auget illam /

Sed contra est q. effectus non excedit virtu-
tem suae causae. ac proinde actus remissus
non augetur, immo disponet ad diminutio-
nem Charitatis.

Dicendum q. augmentum spirituale pro-
portionaliter ^{vero} corporali. augmentum ^{vero} corpora-
le in animalibus et plantis non est continu-
um scilicet ut si aliquid auget tantum
in tanto tempore, necesse est q. proportio-
naliter in qualibet parte illius aliquid
augeat, sicut contingit in multo calidius; sed
per aliquod tempus natura operatur dispo-
sitiones ad augmentum. et sic per actus re-
missos Charitatis disponit homines ad feruen-
tiores quibus ipsa auget / Ad. primum R.
q. sicut cuiuslibet actus Charitatis respondet
gloria non statim, sed suo tempore danda, sic
et augmentum dispositiue / Ad 2. q. qui-
libet actus operatur sed non generat nisi ultimis
perfectus virtute precedentium. sicut gutta
cauat lapidem / Ad 3. q. in viis dei procedit
etiam qui ad augmentum Charitatis dispo-

Ar

Ar. 7. Vm Charitas augetur
in infinitum?

Et uidee qd qd est motus quidam et omn-
nis motus uedicit in. 2. meta. est ad aliquem
finem et terminum | 2 qd capacitas sub-
iecti charitatis scilicet creature rationalis
finita est et limitata | 3 qd omne ~~motus~~
finitum per continuum augmentum potest
pertingere ad quantitatem alterius finiti
quantumcumq; maioris, nisi forte id quod ac-
rescit terminus. et terminus uedicit Philo-
phus in. 3. ethic. ergo iam charitas uis posse
adquiri charitati patrie |

Sed contra est glossa in illud Philipp. 3. se-
quitur autem sequens modo incomprehensibile
Ducendum qd terminus aliquid forme per
figure tripliciter scilicet uel ex parte forme
ut pallidus qui declinat uel ad album uel
ad nigrum. uel ex parte agentis qd limita-
tum est. uel ex parte subiecti quod non est
capax ulterius forme. et nullo modo impo-
tue terminus augmento charitatis. qd ipse
est participatio infinite charitatis dei. et
causa agens charitatem est ipse infinitus
deus et sanctus spiritus. et subiecti ^{super}limitas
semper crescit ad ulterius augmentum
charitate crescente.

Ad. 1. Q. qd esse finis charitatis non est in
sacra, sed in futura | Ad. 2. qd capacitas di-
latat ex augmento charitatis iuxta illud. 2
cor. 6. cor nostrum dilatatum est. | Ad. 3. qd pro-
cedit in Sabentibus quantitatem eius dem-
ra

ratiōnis qualis non est charitas patris que
sequitur suam nem apertam, et charitas uir-
gine sequitur cognitiōnem fidei. sicut linea
quantiūcūq; crescat non attinget quan-
tatem superficiē.

Ar. 3. Vm Charitas in Sacra-
~ possit esse perfecta? ~

Fundat q. non q. maxime fuisse in Apos-
toly. ac Philipp. 3. dicit Paulus nunq. eā
comprehenderim aut perfectus sim | 2. q. u.
dicit August. lib. 83. q. nutrimentum cha-
ritatis est diminctio cupiditatis. perfectus
autem nulla cupiditas. Sed in hac uita huc
esse non potest q. sine peccato esse non possu-
mus. ut dicit. 1. Potamus. 1. quod ex aliqua
inordinata cupiditate obtinuit. | 3.
q. illud quod tam perfectum est non uidet quā
partē ulterius et ulterius possit crescere.

Sed contra est Augustinus super. 1. carnicā
Ioannis, charitas cum ad perfectiōnem ue-
nit dicit cum Paulo cupis dissolui et esse
cum Christo.

Dicendum q. perfectus charitatis potest esse du-
plex uel ex parte diligibilis q. scilicet di-
ligit quantum diligibile est. et hoc solum
in deo esse potest qui se ipsum infinite diligit.
uel ex parte diligentis q. scilicet diligit quā-
tum potest. et hoc potest contingere tripliciter
primus q. actualiter semper in deum tendit.
et hoc solum reperit in beatis. Secundo quan-
do homo studium suum deputat ad uicandū
deos

~ Summula D. Thomae

Deo et rebus divinis pretermisus alijs summi-
bus sine quibus hec vita peragiri non potest
et hec est charitas perfectivum possibile habu-
beri in hac vita. Tertio modo taliter q. homo
se ipsum habitualiter ordinat et portat in deo
nihil cogitans, nequid lenis deum dilectio-
ni contrarium. Et hec perfectio est communis
omnibus charitatem habentibus.

Ad. 1. Per cum glossa ibi q. loquitur Paulus de
perfectiore patris / Ad. 2. q. illud intelli-
git de peccatis venialibus, que non repugn-
ant perfectivum, sed patris / Ad. 3. q. per-
fectivum non est perfectio simpliciter, de qua
semper habet quod crescat /

Ar. 9. Vm conuenienter distingua-
tur tres gradus charitatis incipiens
proficiens et perfecta?

Et videtur q. non q. inter principium chari-
tatis et eius ultimam perfectivum sunt
multi gradus medij / 2. q. statim ut cha-
ritas incipit esse, incipit etiam proficere / 3.
q. quantumcumq. quis habeat charitatem
perfectam in hac vita proficit in ea, et auget
ergo non distinguitur proficiens a perfecta /
Sed contra est Augustinus super. 1. carum
cam Ioannis. dicens q. charitas nata nutri-
t: et nutrita roborat. /

Dicendum q. sicut in naturalibus augmentis
sicut singule partes que plurime sunt aut
genera, specialiter tamen attendit ad tres
sta.

Statu Summus in quibus membra sua ex
 ercent munia et augescunt scilicet infan-
 tiam in qua loqui nescit. et 2° cum iam ratio
 ne utitur. et 3° Statu^o proberitatis cum iam ge-
 nerare sibi simile potest, sic in charitate et
 gradus incipientium cum recedit a malo
 proficientium cum incurrit bono. et perfec-
 tum cum principaliter intendit Deum et
 studet ut des unat et fruatur ipso. quem
 ad modum et in intellectu videmus. q. pri-
 mum et recessus a termino a quo deinde ap-
 propinquatur sive accessus ad alium termi-
 num et tandem quies in termino. ~

Ad. 1. q. sub illis continent omnia alij gradus
 sicut et diuisio continens sub principio
 medio et fine ut dicitur in. 1. de celo / Ad. 2
 q. incipientes principaliter attendunt ad
 resistendum vitij. Sicut etiam bene operentur
 sicut dicitur in esdra de edificantijs Hierusa-
 lemⁿⁱ altera manu faciebant opus. alterate-
 nebant gladium / Ad. 3. q. quamuis perfec-
 ti proficiant eorum tamen principia cura
 est des inherere. sicut et incipientium ab-
 tinere a vitij et proficientium in virtutu-
 actibus exercere. ~

Ar. 10. Vm Charitas diminui possit?
 Et videtur q. sic. q. augetur et contrariatur
 circa idem / 2. q. ex August. lib. 83. q. ex
 diminutione aut augmento cupiditatis col-
 ligunt augmentum aut diminutionem cha-
 ritatis. et v. confess. dicit minus te amat, q.
 tecum aliquid amat / 3. q. ex Augustino 8. In
 per

Summula. D. Bonq

per genus. ut legu q, sic deus operat caritate
in bonis conservando, sicut eam infunde
do. sed in prima caritatis infusione min
se preparanti minorem caritatem infun
dit. ergo et in eius conservatone minus se
preparanti minorem caritatem conservat
ac ex consequenti diminui potest /

Sed contra est q, caritas que igni impo
e cant. d. quascendere. id est augeri po
test. descendere vero. id est minui non potest

Dicendum q, diminutio caritatis ex parte
obiecti esse non potest ut constat ex dictis. ex
parte autem subiecti. dicitur non minui
q, vel esset per actum vel per cessationem ab
actu quod bonum non habet nisi in virtuti
bus que per actus acquirunt de qua ungue
re non est caritas. Unde utique q, cari
tas non possit nisi a deo vel ab aliquo pecca
to causari. a deo quidem non nisi per media
poene. siq, autem supponit culpam. que vel
mortalis est vel venialis si mortalis effe
ctive et demeritive totaliter caritatem ab
lit. Si venialis rector modo nec tollit. nec
minuit. q, est circa media et non tollit cor
dem fructus. quem caritas conservat. in di
recte tamen dici potest q, caritas minuitur
per peccata venialia. vel per cessationem
ab exercitio operum caritatis. ^{hęc enim} que ad ipsam ^{corrupti}
disponunt / Ad 1. R. q, illud procederet si cha
ritas haberet causam diminuentem, sicut
habet augentem / Ad. 2. que duplex est cupiditas

tas scilicet venialis et mortalis. et in
 ta sane dicitur in eadem, et modo dicta in
 hunc articulo explicandus est d. Augustinus
 quod enim amat in peccato veniali, prop
 ter deum amat habitum, et similia. /
 Ad 3. q. ad remanentiam charitatis infusivae
 requiritur motus liberi arbitrij et idem illud
 quod diminuit intensivam liberi arbitrij
 dispositione operatur ad hoc ut charitas infu
 siva sit minor. ad conservationem autem
 charitatis non requiritur motus liberi arbi
 trij, alioquin non remaneret in dormien
 tibus. unde per impedimentum intensivam
 liberi arbitrij non diminuitur charitas.

Ar. 11. Vm Charitas semel ha
 bita possit amitti?

Et videtur quod non. quia non potest amitti nisi
 per peccatum, sed qui dicitur scire peccare
 non potest peccare. 1. Ioan. 3. quia semen
 dei in eo manet etc. / 2. quia Augustinus in
 epistola ad Iulianum inimicum dicit quod
 veritas que deficiere potest nunquam vera fuit
 ergo nec dilectio aut charitas fuit. ac ex
 consequenti amitti potest. / 3. Gregorius
 in Emul. Perit est autem quod charitas sine
 amore dei magna operatur si se. si desinit
 operari charitas non est. ergo non potest
 non operari. nec unquam amitti. / 4. quia chari
 tas in libero arbitrio excludit omnia moti
 va ad peccandum ergo amitti non potest. / 5.
 Sed contra dicitur Apocal. 2. Scis adversu

Summula D. Thomae

et pauca q. primam charitatem dilexisti
reliquisti

Dicendum q. charitas potest conside-
rari tripliciter scilicet ex parte spiritus
sancti infundentis et per eam inuenientis
animam et sic inamissibiliter inest, quod
impossibile q. spiritus sanctus moueat ad
diligendum, et q. charitas amittat ut dicit
August. in lib. de op. de. inatione sancti
Secundo modo potest charitas considera-
ri secundum propriam rationem. et sic
nec peccare potest, neq. aliquid facere quod
ad charitatis rationem non pertineat
sicut neq. calidum refrigerare ut dicit Au-
gustinus in lib. de serm. domini in m. n. c.
Tertio modo potest considerari charitas
ex parte subiecti. et hoc dupliciter scilicet
ut habitus rationis formae ad materiam
uel habitus ad potentiam; et utroq. mo-
do in patria amitti non potest quia for-
ma saturat potentialitatem mentis rati-
onalis, non sinens eam ad aliud diuertere
et in quantum habitus inclinatur poten-
tiam ad ~~videtur~~ essentiam dei ~~essentiam~~
~~essentiam~~ que uidetur per se ipsam esse ip-
sam essentiam bonitatis.

(Sicut possit a-
mitti in via)

infallibiliter

Ad. 1. R. q. procedit de potestate spiritus
sancti ut dictum est / Ad. 2. q. charitas uera
ex se ipsa deficere non potest sed ex parte
subiecti mutabilis / Ad. 3. q. charitas quae
uis magna operetur in proposito, quod pertinet
et ad rationem charitatis, non tamen semp.
mag

am-
dey.

magna operat in alio propter conditionem
subiecti / Ad. 4. q. quando caritas non
operat potest interuenire aliquod motiuum
ad peccandum, cui si consentiat caritas
amittit.

Ar. 12. Vm caritas amittit
per unum actum Peccati
mortalis?

¶ Videtur quod non quia origenes in Periarcho
dicit quod si quis a summo decedat gradu (subi-
ce caritatis) paulatim et per partes deci-
dere necesse est / 2. quia Leo papa in sermone de
passione aliquoties Petrum ait ubi runde
fecit affectus abundante fletus. ex quo colli-
git Bernardus in Petro caritatem rursus
se extinguitam. sed sopitam, sed Petrus pecca-
uit moraliter. ergo non amittit caritas per
unum peccatum mortale / 3. quia virtutes ac-
quisita non tolluntur per unum actum peccati
mortalis. ergo nec caritas que fortior est
¶ quia caritas importat dilectionem dei et
proximi. que videtur posse retineri cum aliqua
deordinatione peccati mortalis circa aliquod
temporale, quod sit ad finem. sine eo quod tollit
et amovetur / ¶ quia alie virtutes theologicę
scilicet fides et spes per unum peccatum
mortale non amittuntur sed permanent in se
nisi ergo similiter caritas.

¶ Sed contra est quod nullus simul potest esse dignus
vita eterna que facit caritas, et morte eterna
quod sit per peccatum mortale /
Dicendum quod unum contrarium tollit per
al

quodlibet

alterum. et peccatum mortale contra
et preceptis dei et charitati, quae omnino ho-
minem desubtrahit ac proinde charitatem
tollit, quod non faceret si illa esset habitus
acquisitus, quoniam in suis modis, alius non con-
trahat directe habitus. Charitas autem quae
habitus infusus pendet ex altitudine dei in finem
venit sicut lumen in aere ex altitudine solis
quod statim ut obstaculum apponit obte-
nebrescit ut ponderat Augustinus. 3. super
genes. ad litteram.

Ad. 1. R. q. origines intelligendus est sic q.
Sunt perfectus non statim mortaliter pec-
cat. sed pericentia prius defluit. vel
ut ex his quae addit, colligitur, ^{vult} etiam peritus
evacuatur, qui ex malitia delinquit. quod
in veris perfectis non statim a principio in-
tingit. Ad. 2. q. Charitas amittit vel di-
recte per contemptum ipsius. et sic non amittit
Petrus eam. Vel indirecte per peccatum morta-
le ex passione est. Ad. 3. q. non omnis des-
deratus circa bona creata constituit peccatum
mortale, sed illa quae repugnat distingui boni-
tati. Ad. 4. q. Charitas cuius est ultima fir-
ma virtutum non potest remanere infirma
et quae admittit ipsa tollit per quodlibet
peccatum mortale quod quodlibet ipsi contri-
uae. sic fides et spes tollunt non per quod-
libet sed per quaedam determinata peccata
eis opposita.

Ad. 3. patet ex
dictis.

Quaestio. 25 de obiecto chari-
tatis. in. 17. art. 1. Divisa.
Ar. 1. Vnde dilectio charitatis consistit in
Deo an etiam se extendat ad Proximum

Et videtur quod non quod alius est timor quod ti-
 meo deus (scilicet mundanus) ab amore cas-
 to uel spirituali. quod timeo deo. ergo et alia
 charitas uel amor ad utrumque. equaliter
 enim dominus requirit ab homine amor-
 em et timorem deuter. 10 / L. quod di-
 cit philosophus 3. et sic. amari se timore
 17. sed alius est amor deus debitus subiecta
 tua et alius debitus creature scilicet dilig-
 ergo / 3. quod spes generat charitatem ut ha-
 bet in glossa matth. 1. sed Hieronimus. 17
 respiciendum sperantes in homine. ergo
 nec charitas est ad proximum.

Sed contra habet 1. Ioan. 4. mandatum
 de deo et proximo dilectione.

Dicendum quod dilectum dilectionis proximi
 formale est idem quod dilectionis deo ac pro-
 inde charitas eadem se extendit ad dilectio-
 nem proximi et deo et proximi /

Ad 1. Res quod proximus potest etiam timeri pro-
 pter deum et tunc talis timor non distingui-
 tur a timore deo. sicut negatur / Ad 2. quod ho-
 mo respicit bona singulorum quibus respicitur
 scilicet deo et creature. dilectio uero respicit
 commune bonum diuinum / Ad 3. quod timore
 rant qui sperant in homine tamen in partem
 patet auctoritas salutis.

Ar. 2. Vm charitas sit ex charitate
 Diligenda?

Et videtur quod non quod charitas neque est deus ne-
 que est proximus qui matth. 22 iubent diligere ex charitate
 L. quod charitas non est participans beatitudinis
 ergo

Summula D. Thomae

ergo non est ex charitate diligenda, quae in
eiusmodi communicatione fundatur / 3. quod
ad charitatem amicitia mutua haberi non
potest, ^{etenim} ipsa (cum sit accidens quoddam
re amare non potest.

Sed contra est Augustinus. 8. de trin. dicens
qui diligit proximum consequens est ut ip-
sam dilectionem diligat.

Dicendum quod actus voluntatis et amor supra
seipsum reflecti potest. et ita potest amari ip-
sum velle. sicut et intelligimus nos intel-
ligere. nec mirum quod velle ipsum bonum
quoddam est et diligibile. amat autem ali-
quid vel tanquam civem in munus ut a-
micus. Vel tanquam bonum quod ei volumus
et hoc secundo modo charitas per charitatem
amat. et eadem ratio est de beatitudine et
alijs virtutibus.

Ad. 1. Quod quod in dei et proximi dilectione
includit ipsa dilectio charitatis in quantum
Deo amamus. ut nos et deum et proximum
diligamus / Ad. 2. quod charitas est ipsa com-
municatio spiritualis vite. per quam ad beati-
tudinem pervenit. et idem amat sicut bonum
desideratum omnibus, quos ex charitate dili-
gimus / Ad. 3. quod procedit de illis ad quos ami-
citas habetur. " — " — " — " — "

Ad. 3. Vnde etiam creaturae irratio-
nales sunt ex charitate diligendae?

Et videtur quod sic quod ex charitate deservimus
sed ipse ex seipso qui charitas est omnia diligit
ut habet sapientia 11. ergo et nos / 2. quod etiam
quod fecit

irrationalia pertinent ad deum et habere
 (sicut imaginis) vestigij tamen similitudi-
 nem. ergo possunt propter deum ex charitate
 amari. / 3. q. fide credimus coelos crea-
 tos esse a deo et alias creaturas similiter
 vel ex terra vel aquis, ergo et charitas si-
 cut et fides circa creaturas esse potest.))

Sed contra est q. n. mine proximi non potest
 intelligi creatura irrationalis.

Dicendum est q. creaturas irrationalibus
 non possumus aliquid bonum velle, neq.
 cum ipsis aliquam communicationem ratio-
 nis habere ~~quod patet etiam ad ipsam ami-
 citiam~~. neq. participes fieri possessionem
 bonum beatitudinis q. eorum in quo proprie
 amicitie ratio fundat. ac proinde ex charita-
 te non diligunt nisi per quamdam metapho-
 ram; et in quantum eas volumus conser-
 vari ad honorem dei. et utilitatem hominum.
 et sic etiam deus eas ex charitate diligit. Et
 ex his patet solutio ad Primum / Ad 2.
 Similitudo vestigij non sufficit / Ad 3. q.
 charitas scilicet eius amicitia solum se extendit
 ad ea que sunt apta habere bonum vite q. per
 ne. non sic fides que se extendere potest ad
 omnia quecumq. modo vera.

quod sit simpli-
 citer bonum
 aut vite //

Ad 4. Vn homo debeat seipsum
 ex charitate diligere?

Et videtur q. non. q. Gregorius dicit in qua-
 dam sententia. q. minus q. interdum chari-
 tas haberi non potest. / 2. q. amicitia im-

por

portat reamationem, et equalitatem
 que uideat. 8. ethic. que requirunt esse
 Summus ad seipsum / 3. q. caritas non
 agit perperam ut dicit. 1. cor. 13. sed se
 curando ad finem. 3. dicit q. exiit tem
 pora periculis a cum Summus seipsum ama
 uerunt /

Sed contra dicit. Leuit. 19 diliges proxi
 mum tuum sicut teipsum. sed proximi
 um diligimus ex caritate. ergo et nos.

Dicendum q. amabilia que sunt ad al
 terum uideat in 9. ethic. ueniunt ex
 amabilius que sunt ad seipsum. caritas
 autem ut importat communem rationem
 amicitis uideat ad seipsum quia amicitia
 ut uideat, eiusdem autem ad seipsum non est

Sed uideat ac proinde aliquid amicitia ma
 ius. Secundum autem q. caritas diligim
~~deum~~ propriam rationem caritatis pro
 est amicitia Summus ad deum principali
 ter. et ex consequenti eorum que sunt de
 (interque etiam est ipse qui caritatem
 habet) sic inter cetera ad deum pertinen
 tia se etiam ipsum ex caritate diligit

Ad. 1. R. q. procedit de communi amicitie
 ratione / Ad. 2. Similiter / Ad 3. q. illi
 vituperant quamant seruis secundum
 tritam rationalem, sed sensibilem quod non
 pertinet ad caritatem.

Ar. 5. Vm homo debeat corpus suum
 ex caritate diligere
 et uidet q. non q. cum corpore uiuere refugit
 csa

Sicut de princi
 pijs non habetur
 scientia. sed ab
 quid scientia ma
 ius scilicet in
 intellectus ~ 11-

Charitatem habentes ut Paul. Rom. 7. et
 Philip. 2. quis me liberabit de corp. mor. huius.
 et cupio dissolui et esse cum Christo / 2 quoniam
 corpus non est particeps diuine fructuorum. super
 cuius communicatione fundatur charitas / 3
 quod corpus nequit nos ex charitate reamare -
 Sed contra est August. in. 1. de doctrina Christi
 ponens corpus inter ea que sunt ex charitate
 diligenda.

Dicendum quod corpus nostrum quantum ad na-
 turam suam ordinabile est in deum et sic ex
 charitate diligendum. Unde Rom. 6. exhibe-
 te membra vestra arma iustitie dei. sed quan-
 tum ad infelicitatem culpam ^{que} est et corruptio-
 nem peritiam potius ad eius remotionem ante-
 late debemus ex desiderio charitatis.

(a quo auctore est
 quantumuis me-
 trum manichej)

Ad. 1. R. q. Apollolus loquitur de corporis cor-
 ruptione. alia enim volebat spoliari. 2. cor.
 5 / Ad 2. q. per membra corporis operame-
 ritia exercemus. et ex fructu reanimamur
 redundabit beatitudo quodammodo ad corpus. ut
 dicit August. in epist. ad Proser. / Ad. 3. q.
 redamatis habet locum in amicitia. que est
 ad alterum. non in ea que est ad seipsum, vel
 secundum latitudinem. vel secundum corpus.

Ar. 6. Vni Peccatores sint ex chari-
 tate diligendi?

Et videtur quod non quod dicitur quis habebat chari-
 tatem perfectam dicit in psalm. iniquis
 deo Sabij / 2 quod dicit Gregor in homil.
 pentecost. probatur delectationis exhibitio est ope-
 ra, sed iusti in peccatores exercent magis ope-
 ra

ra odij. nam ex d. 22. malefactoribus se
adi. Et in psalm. dicit in matutinis interfi-
ciebant omnes peccatores terre / 3. q. Sanc-
ti ex charitate dicunt conuertant peccato-
res in infernum. quod ad amicitiam non
dei pertinere / 3. q. cum peccatoribus non est
conuivendum. iuxta illud. 2. cor. 6. re-
cedite de medio eorum /

Sed contra est Augustinus in. 1. de doctrina Christ.
dicens q. in nomine proximi ex charitate dilige-
re intelligit bonus homo.

Dicendum q. in peccatoribus diligere debemus
naturam quam ^{terras} homines sunt. et beatitudinis
capaces. sed odienda est eorum culpa quia
terras peccatores sunt quicunque illi sunt.
etiam parentes. et hoc est uere eos ex charita-
te diligere propter deum.

ex dictis

Ad. 1. Quod illud est odium perfectum iux-
ta illud perfectum odium odieram illis. quod etiam
ad charitatem pertinet / Ad. 2. q. amici in
culpam indignabiliter incidentes ex cha-
ritate sunt puniendi ut uiter recurre-
tur aliorum. quia nec mors illis infligenda
est etiam pro dolo. uel ad expiationem uel
ad terminationem culpa / Ad. 3. q. illi qui
rationes contra peccatores in scriptura pos-
sunt accipi uel per modum pronuntiationis
ut sit sensus conuertentem peccatores in infer-
num. uel per modum optationis non poen-
itibus sed iustitiam punientibus. uel per modum
remotionis culpa. ut peccata destruantur et
homines remaneant / Ad. 4. q. ex charitate
diligimus peccatores ut faciamus eos gaude-
re

re debet de quibus gaudemus. et uelle quod volumus / Ad. 3. q. cum uideret peccatorem prohibet in partem infirmis ~~prohibet~~ propter periculum euer-
sionis. perfectus autem licitum est ut illos lucrifaciant ut constat matth. 9. de Christo domino cum illis manducante.

capitulum cri-
minum et

Ar. 7. Vm Peccatores diligant se ipsos?

Et uide q. sic q. amor sui est principium peccati ut dicit August. 14. de ciuit. de j. ergo peccatores maxime amant se ipsos /

2. q. peccatum uult illud id quod inest a natura. qualis est delictus et conseruatus sui / 3. q. multi peccatores se ipsos reputant bonos. ergo se ipsos diligunt.

Sed contradicit in psalmo. qui diligit iniquitatem odit animam suam

Dicendum q. cum uis amore quo omnes suam cognoscunt substantiam et naturam omnes se ipsos diligunt. sed boni diligunt se eo modo quo se cognoscunt quantum ad animam et interualem diuinam. malice uero quantum ad exterualem diuinam carnalem scilicet corpus ut inquit. 2. cor. 5. sunt autem ^{quoniam} ~~sex~~ specialiter quibus boni diligendo ~~se~~ ^{esse et} uideur. 9. et sic scilicet uicere. ~~bonum~~. 2. bona. 3. bona sibi operari. 4. conuiuunt delectabiliter et 5. conuocant quatis simul conuersat et delectat /

Ad. 1. R. q. procedit de amore malorum inordi-
nato / Ad 2. q. naturalis amor non tollitur

Desiderant et prestant

à malis. sed pervertit per modum iudicium) Ad. 3. q. illa est apparetur delectus sui que tamen etiam non est possibile in illis qui valde sunt mali.

Ar. 3. Vm sit de necessitate caritatis ut inimici diligantur?

Et videtur q. non q. August. dicit in enchirid. q. hoc totum magnum bonum. quod est diligere inimicos non est tantę multitudinis. q. quantum credimus exaudiri. cum in oratione dicere dimittite vobis debita vestra | 2° q. caritas non tollit naturam, ad quam ut in bonis etiam constat. pertinet diligere odiosos inimicos | 3. q. caritas non agit perperam ergo neq. odit amicos. neq. diligit inimicos ut exprimat Isai ad datus. 2. reg. 9 | Sed contra est dominus Matth. 5. diligite inimicos vestros.

Dicendum q. diligere inimicum ut sic est peruersum et contra caritatem. diligere autem inimicum quantum ad naturam incommuni est de necessitate salutis. diligere **Deo** inimicum quantum ad naturam in particulari non est de necessitate nisi secundum ad animi preparationem et necessitate oblata. Sed si quis in particulari hominem inimicum aliter diligeret et ex necessitate casum ei subiceret. perferretur et supererogatus alium exerceret et sic patet solutus ad Primum | Ad. 2. q. inimici ut sic sunt contrarii et non diligendi | Ad

3. Similiter q. inimici ut sic consuevit dili-
gendi ex caritate ut dicitur est

Ar. 9. Vm sit necessarium q. quis
signa et effectus dilectionis inimi-
co exhibeat?

Et videtur q. sic q. 1. Ioan 3. dicitur non diligamus
verbo neq. lingua sed opere et verita-
te / 2. q. Matth. 5. dicitur diligite inim-
i. et benefacite his. qui oderunt vos / 3
q. Gregorius in homil. Pentecost. dicit q.
amor dei non potest esse tristis, magna enim
operatur si est

Sed contra est Glossa Matth. 5. dicens. be-
nefacere inimicis est cumulus perfectioris
ergo non est de necessitate /

Dicendum q. signa caritativa et beneficia
dilectionis. que omnibus communiter exhibe-
ri solent sub precepto etiam sunt exhibenda
inimicis; ut cum pro omnibus orat aut verba
nitatis signa exhibent. et contrarium dicitur
Sicuti abest et inuidia prohibita Leuit
19. Signa uero et beneficia dilectionis que
specialiter aliquibus personis exhiberi consue-
uerunt non sunt de precepto inimicis exhibe-
nda; nisi secundum animi preparationem
et necessitate poscente. iuxta illud pr. 25
si inimicus tuus esuruerit ciba illum et. q.
si quis extra necessitatem inimicus illa etiam
exhibeat perfectiorem caritatis ostendit. ca-
rens non solum uincere in bono malum
sed et uolens uincere in bono malum
quod est perfectioris / Et ex his patet solutio ad
obecta

Ar 10 Vm debeamus angelos ex
charitate diligere?

Et videtur quod non quod dicit Augustinus in libro de
doctrina christiana gemina est dilectio dei scilicet
sicut et proximi, sed angelus nec deus est nec
proximus cum nobiscum in specie non est
communiceat ergo / 1. quod ad sancta animalia
cum quibus magis convenimus scilicet in
genere propinquius non habemus charitatem
ergo minus ad angelos / 3. quod cum angelis
convivere non possumus neque eos videre,
sed contra est Augustinus in 1. doctrina christi-
ana quod ab angelis multa nobis misericordie im-
pendunt beneficia.

Deinde quod amicitia charitatis fundatur
super communicatione beatitudinis eterne
in qua cum angelis participamus ut dicitur
matth. 22. et idem charitas etiam ad ange-
los se extendit /

Ad 1. R. quod angeli dicunt proximi commu-
nicatione beneficiorum / Ad 2. quod secundum
naturam sensitivam, in qua circumscriptis com-
municamus non sumus participes beatitu-
dinis, sed secundum mentem, quia communi-
camus cum angelis / Ad 3. quod convivimus
angelis secundum mentem, imperfecte qui-
dem in sacra vita, perfecte autem in patria.

Ar 11. Vm debeamus demones ex
charitate diligere?

Et videtur quod sic quod communicamus cum eis in
rationali mente sicut et cum bonis ange-

2. qz differunt ab omni angelis in peccato,
sicut et homines peccatores a iustis. sed ho-
mines peccatores diligimus ex charitate.
ergo / 3. qz nobis sunt proficium dum nos
tentando, nobis curas fabricant ut dicit
Augustinus. 11. de civitate /

Sed contra est usui. 28. delebit foedus vesti-
um cum morte. et pactum vestrum cum
inferno non stabit.

dicendum qd demones ut sic significati
important naturam peccati infectam. et
quoniam non sunt ex charitate diligendi.
neqz (etiam si scribat ius in ~~rebus~~
nominis) ille spiritus qui demones appe-
lant sunt ex charitate diligendi. qz bonu
eternę beatitudinis illis velle non possumus
si iustitiam dei approbamus. Possunt ta-
men ex charitate diligi. sicut et irrationalia
creatura. in quantum est volumus per-
manere ad gloriam dei.

Ad. 1. R. qz mens demonum habet impos-
sibilitatem ad vitam eternam / Ad. 2. qz
peccatores in hac vita habent possibilitatem
peruenire ad eternam. non sic damna-
ti siue sint homines siue demones / Ad. 3.
qz illa curia non proueniunt nobis ex
nominis intentione, sed dei cui obediunt
charitatem debemus impendere. 11 11

Ar. 17. vñ conuenienter enumerentur
quattuor ex charitate diligenda scilicet
Deus. proximus. corpus nostrum
et nos ipsi. ?

Summula. D. Thomae

¶ Videtur q. non. qz August. dicit super Ios. qui non diliget deum, nec seipsum diliget qz qd idem diligibile est / 2. qz pars ut pote corpus nostrum non est dividenda contratio tum scilicet nosmetipsos / 3. qz sicut nos habemus corpus ut et proximus. ergo et corpus proximi debet poni membrum dicitur nostrum.

ut ergo

Sed contra est August. in. 1. de doct. christia. ponens quattuor ex charitate diligenda scilicet quod superius. quod nos. quod iuxta nos scilicet proximus. et quod infra nos scilicet corpus nostrum.

Dicendum q. amicitia charitatis fructuatur incommunicabili beatitudine. beatitudinem autem deus causat. participat autem eam directe angelus et homo. id est ad hoc quod beatitudinem participat est duplici ratione diligibile, vel qz est unum nobiscum. vel qz nobis consociatum in beatitudinis participatione ut proximus.

et confluit in nobis. et per quamdam redundanciam corpus humanum

qz tamen illa est causa istius illa remota remouet et ista. secundum animam et secundum corpus

Ad. 1. R. q. alia est habitudo hominis diligentis ad deum. et alia ad seipsum / Ad. 2. q. homo secundum animam est capax directe capax beatitudinis, corpus vero per redundanciam. Ad. 3. q. proximus diligit ratione eiusdem consociationis in beatitudine.

Quaestio. 16 De ordine charitatis in Tredecim articulos diuisa.

Ar. 1. Vm in charitate sit ordo?

¶ Videtur q. non qz non assignat in alijs uirtu-

tutibus / 2° q^o infide quis est circa summam
 ueritatem non reperit ordo, sed omnia equali-
 ter credunt. ergo neq^{ue} infide quis est circa su-
 mam bonitatem / 3. q^o caritas est in uolu-
 tate ordinare uerum pertinet ad rationem / et
 sed contra cantic. 2. ordinavit in me carit.

Dicendum q^{ue} ut dicit in. 5. metaph. prius et pos-
 terius dicuntur secundum relationem ad ali-
 quod principium. ordo autem includit mo-
 dum prioris et posterioris. ac proinde in cha-
 ritate diligente attendendus est ordo aliquis
 secundum relationem ad primum principi-
 um sui uis delectationis, qui est deus.

Ad. 1. R. q^{ue} caritas tendit in ultimam fi-
 nem qui habet rationem principij in appeti-
 bilibus et agendis. et propterea specialiter in ea
 attenditur ordo / Ad. 2. q^{ue} caritas est in uia

felicitatis que tendit ad res ut in seipsis in qui-
 bus reperitur ordo. ^{sic} ^{est} ⁱⁿ uia intellectuali in qua est fides et
 qua res sunt inchoate, quam uis et infi-
 de aliquando est ordo, quatenus primo et pr-
 incipaliter est de deo. / Ad. 3. q^{ue} ordo pertinet
 ad rationem sicut ad ordinantem, sed ad uolu-
 tatem sicut ad ordinatam. / ~

Ar. 2. Vm Deum sit magis diligen-
 dus quam proximus

Fuideo q^{ue} proximus q^{ue} ut dicit in 9. ethic.
 uisio est principium delectationis. ac ex uisio-
 nenti quod magis est uisibile ut proximus
 erit magis diligibile. unde loquitur 4. dicit
 qui non diligit fratrem quem uidet deum
 quem non uidet quomodo potest diligere? -

2°

et conuerso -
 His que ex
~~uoluntate~~
 et conuerso
 et conuerso
 et conuerso

2. q. maior est similitudo hominis ad proximum ergo et maior dilectio. q. similitudo est causa amoris apud eccle. 13 / 3. q. ut dicit August. in. 1. de doctrin. christ. id quod in proximo diligit deus est sed deus non est minor in proximo q. in seipso. ergo Sed contra est q. propter deum sunt quando q. proximi odii habendi utramque patentes ut dicit Luc. 14.

Dicendum q. amicitia principaliter respicit id in quo principaliter reperitur bonum in quo ipsa fundatur. beatitudo autem est naturaliter exinde carnis influente. ac proinde magis est ipse diligendus. sicut et amicitia politica inter homines magis diligit Princeps a quo perdit civilitatis bonum.

Ad. 1. Quis est via ad dilectionem non tamen q. aliquid sit magis visibile est magis diligibile. et iuxta hoc arguuntur hoc Apostolus / Ad. 2. q. similitudo quam habemus ad deum est prior. et causa similitudinis, quam habemus ad proximum.

Ad. 3. q. deus nullibi maior est seipso sed proximus habet bonitatem de participative ob quam diligit.

Ar. 3. Vm homo debeat ex charitate plus diligere q. seipsum? Et videtur q. non. q. in 3. et. dicit q. amicitia que sunt ad alterum veniunt ex

scilicet beatitudo

ex charitate

et quod prius videtur prius diligitur

amicabilibus, quae sunt ad seipsum / 2. qz
 propter bonum et ratio diligendi alia
 ergo magis diligit seipsum (seipsum) 3. qu-
 ia quantum aliquis diligit deum, tantum
 diligit frui ipso. sed quantum aliquid dili-
 git frui deo, tantum diligit seipsum, qz
 hoc est summum bonum quod aliquis sibi
 velle potest. ergo non debet ex charitate
 plus deum diligere, qz seipsum.

Sed contra est q, etiam nosmet ipsos ex cha-
 ritate propter deum diligimus ut dicit Au-
 gust. 1. de doct. chr. et propter quod unumqu-
 od qz vult esse.

Dicendum q, amore naturali qui fundat
 super communicatione bonorum naturalium
 magis diligit deum, tanqz commune
 bonum universis (simis et quibus creatu-
 ra etiam irrationalis) quod multo magis
 habet locum in amicitia charitatis, qz bea-
 titudo est in deo sicut in communi. et pro-
 ceptis.

Ad 1. q, ly ad alterum intelligit in quo
 non est bonum secundum rationem est tunc /

Ad 2. q, pars seipsam refert ad bonum dicitur
 et non e converso / Ad 3. q, procedit de a-
 more principientis qui amamus deum
 ut finem in seipso. magis autem amamus
 ipsum amore amicitiae propter seipsum, qz bo-
 num dei maius est in se, qz nos participare ea
 leamus.

Ad 4. Vm quis ex charitate magis de-
 beat seipsum diligere qz proximum?

pro. 12

Et videtur quod non. quia quando quis proximus est
 magis coniunctus deo, quod esse dicitur / 2.
 quia damna propria sustinemus pro
 proximi defensione et charitate. sed ma-
 gis vitamus detrimentum illius, quem
 magis diligimus etc. / 3. 1. cor. 13. dicitur
 quod charitas non querit gloria sua sicut

Sed contra dicitur. leuit. 19. certat. 22
 diliges proximum tuum sicut teipsum
 exemplar autem potius est exemplar.

Decendum quod, ut ex dictis constat homo dicitur
 et se diligere seipsum quando diligit se. se-
 cundum naturam spirituales. Virtus autem
 que est ad seipsum, potius est quod virtus que
 est ad alterum, ut itaque homo ipse partici-
 pat bonum diuini est potius ratio dili-
 gendi, quod quod alius accidit sibi. in hac par-
 ticipazione et propterea homo ex charita-
 te magis debet se diligere, quod proximum
 cuius signum est quod non debet subire malum
 culpa ut proximum liberet a peccato.

Ad. 1. R. quod quantitas dilectionis attendit
 non solum ex obiecto meliori, sed et ex sub-
 iecto. proximus autem melior non est sicut
 iunctus charitatem habenti, sicut ipse sibi.

Ad. 2. quod detrimenta temporalia debet homo
 ex charitate pati propter amicum, si ne de-
 timentum tamen spirituales.

Ad 3. que Augustinus dicit in regula dicitur apostoli in-
 telligere, quatenus charitas bona communia
 propriis modis anteponit.

Ad 5. Vn homo magis debeat dilige-
 re se proximum quod corpus proprium.
 VVA. BHSC et

Fundet q^{mo} magis debet diligere proximum,
 qz in proximo includit corpus proximi, ex
 quo sequitur q^o magis diligere corpus pro-
 ximi qz corpus proprium / 2. qz corpus
 nostrum propinquius est animae nostrae
 qz proximi / 3. qz alias omnes tenere
 exponere corpus proprium pro proxi-
 mis, quod tamen non est nisi perfectus
 ut dicit Ioh. 15. maiorem charitatem

ety. Sed contra est Aug. de doctrin. christ
 dicendum q^o associatus in participatio-
 ne beatitudinis potest ratio et diligibi-
 litas, qz beatitudo perredundantiam
 et cum illa reperiat in proximo hec ue-
 ro in corpore nostro in spiritualibus ma-
 gis debemus proximum diligere qz corpus
 nostrum.

Ad. 1. R^o q^o nomine proximi potius intel-
 ligi debet potus eius pars scilicet anima
 ut dicit in 9. ethic. / Ad. 2 q^o dicit uerum
 de propinquitate quantum ad constitui-
 onem naturae / Ad. 3. q^o in omni casu immi-
 net summi cura proprii corporis non aucte
 de proximo, nisi in necessitate. unde non
 concludit argumentum.

(cum dicimus ip-
 sum esse ex cha-
 ritate diligendum)

Ar. 6. Vn vnus proximus sit
 magis diligendus qz alius?

Fundet q^o non. qz August. dicit in 1. de
 doct. christ. q^o omnes summes equè dilige-
 disunt licet pro necessitatibus et personarum
 conditione magis succurrendum aliqui

Ar. 7. Vm magis debeamus dili-
gere meliores q̄ nobis coniunctis.
Quidam q̄ meliores q̄ si nullaratione
sunt odendi p̄p̄inquit uer̄ sic. dicit enim
Luc. 14 si quis uenit ad me et modo
patrem suum est. / 2. q̄ Christus diligit
magis meliorem q̄ sebi coniunctorem / 3
q̄ melior magis pertinet ad nos secundū
illud in quo amicitia fundat (scilicet par
ticipatū beatitudinis) ergo ex charitate sal
tem magis sunt diligendi /
Sed contra q̄. 1. ad Tim. 5. dicit si quis
suis et maxime domesticis curam r̄ha
bet est. cum
Dicendum q̄, alius ex obiecto habeat speciem
et ex subiecto intensiorem ex parte obiecti
magis diligendi sunt meliores et ad maiorem
beatitudinem ipsius uelle debemus. et
sunt diuersę delectationis species secundū di
uersa bona, quę his quę diligimus optamus.
Sed secundū intensiorem alius magis di
ligimus p̄p̄inquit ad illud bonum quod
omnib; optamus. Sicut maius bonum opte
mus meliorib;. Coniunctio enim nature de
ficere non potest. Coniunctio uer̄ per gratiā
mutabilis est. ac p̄inde ex charitate uelle
possum, ut melior sit qui mihi magis con
iunctus est. Preter q̄, quod ad eos qui uel
non sunt nisi ex charitate coniuncti. Sicut
habemus charitatis amicitiam, ad coniunctos
autem alias amicitias habemus iuxta natura
coniunctionis ordinabiles ad bonum super quę
od

^
Deus

quod fundat caritas. Fuit tam ex cha-
 ritate eliciere q̄ impetrante plurib; rōi-
 bus diligimus magis coniunctos. Ad. 1.
 R. q. propinquus quatenus nos impediunt
 ab operib; caritatis odiunt, et dicunt in-
 mui. matt. 10. Ad 2. q. caritas fauere
 confirmari des secundum proportionem
 sicut de voluntate dicitur ad uoluntatem
 secundum uolendi. Ad. 3. q. caritas eli-
 cit actum et secundum obiectiuationem, et
 secundum rationem astigentis, ut dictum
 est.

Ar. 3. Vm magis diligendus sit
 ille qui nobis est magis coniunctus
 secundum carnalem originem?

Et uidet q. rōn. q. p. 1. d. dicitur ut am-
 cabilis ad societatem magis erit amicus
 q. frater. Et idem p. sequit. Valerius
 maximus. 2. q. Ambrosius lib. 1. de of-
 ficijs rōmimus uis (ingunt) diligo, quos
 in euangelio genui q. si in coniugio sus-
 cepissem. 3. q. ut Gregorius dicit p. bato
 dilectus exhibetur ut operis. sed quando
 q. magis est exhibendum opus obedientie
 q. diu extraneus q. pat. ergo.
 Sed contra est q. exod. 20. specialiter manda-
 e de honoratōre parentum.

Dicendum q. magis coniunctus magis in-
 terse diligit secundum naturam coniuncti-
 onis. et etiam plurib; modis. et ides amicitia
 consanguinitatum est stabilior sed aliam

Et in alijs timi-
 liter

citius possunt esse potiores secundum illud
quod est proprium unicuique amicitiae sui.
Sicut coniunium aut amuletum
Ad. 1. R. q. in his que sub rostra electo
ne cadunt scilicet in agendis praeponde-
rat amicitia socii, q. prae potestate
contrahit sed amicitia utriusque
est stabilis. unde et eis in necessarijs ma-
gis subuenire tenemur / Ad. 2. q. Am-
brusius intelligit de subsidijs spirituali-
bus ad spirituales filios. nam corporali-
bus subsidijs magis tenemur filijs carnali-
bus subuenire / Ad. 3. q. dux diligit magis
q. pater non simpliciter sed secundum
quid scilicet secundum bellicam communi-
cationem.

Ar. q. Viri Homo ex charitate
magis debeat diligere filium
q. Patrem? ~ 11 ~

Fuudet q. filium. q. magis debemus
benefacere filijs et ipse thesaurizare
ut dicit. 2. cor. 12. q. contra / ergo et di-
parentes / ligere / 2. q. magis diligit filius q. ab
eis diligitur, gratia autem perficit natu-
ram. ergo / 3. q. deus magis diligit filios
q. ab eis diligitur. sed per charitatem debe-
mus deo conformari. ergo
Sed contra est Ambrosius dicens primo de
diligendis est ~~de~~ parentes inde filij. et
post domesticis.
Dicendum q. ex parte obiecti magis est dili-
gen

Diligentis

ut dicit ecc. 9

gendus pater qz est bonum eminentius, et
 deo similis in ratione principij. sed ex
 parte subiecti magis diligendus est filius
 tum qz propinquior. ut pote tantillum
 patris et aliquid eiusdem ut dicitur. 8. eth.
 sic. tum qz certiores sunt parentes qz filij
 sui sunt qz eorum. et certu qz parentu
 dilectio ergo filios est dilaturior. (ecce qd
 sequenti fortu) scilicet ab eo tempore quo
 nati sunt.

Ad. 1. qz patri ut principi debet subiec-
 to reverentia. filio tanqz effectui influen-
 tia beneficij et cura provisionis / Ad. 2.
 Ar ex dictis in corpore articuli / Ad. 3. qui
 dicit August. in. 1. de doct. christiana deus
 diligens ad suam gloriam et utilitatem
 nostram, et proinde parentibz maior reve-
 rentia sed filijs maior beneficentia exhibe-
 beri debet, nisi in articulo grandis necessi-
 tatis qz tunc ex beneficijs susceptis tenet
 filius maxime patri providere.

Ar. 10. Vm homo magis debeat
 diligere matrem qz Patrem?
 Et videtur qz sic qz a matre habet corpus
 dicit. in. 1. degenerat. animalium / a deo
 vero animam habet. ergo plus habet a ma-
 tre qz a Patre et magis eam diligere tenet
 2. qz matre magis diligunt filii ut dicitur
 in 9. ethic. et certiores sunt qz sunt sui /
 ergo magis diligenda / 3. qz plus laborat ma-
 ter tum in generatione tum in nutitione
 filij. ut innuit eccl. 7. et Roman. ul

Sed contra q. Hieron super Ezechielum pater
 ut patrem, qz matrem diligendum ponit
 Dicendum est q. de patre et matre ut sic
 et perse loquendo magis diligendus est
 pater tanqz principium alium et prin-
 cipalium mater vero passivum, sed ex
 alijs inconstantijs potest contingere, q.
 mater magis sit diligenda immo q. fami-
 lia ~~solventur~~ ~~ut dicitur in 9. ethic~~
 unde Ambrosius ait bonis domesticis et
 seplijs proponendos.

^
 pater -
 aut ma-
 ter -

Ad. 1. Ar q. materia feminina formatur
 autem per virtutem formativam quae est
 in semine patris disponens ad animam sus-
 ceptionem / Ad. 2. q. procedit de dilectu
 re debita amanti ut sic. nos autem lo-
 quimur de debita generanti / Ad. 3. pater

^
 ministrat in
 fornis.

Ar. 11. Vm homo Plus debeat di-
 ligere uxorem, qz patrem et
 matrem?

Fuerit q. sic. qz genes. 2. dicit q. propter
 eam relinquitur homo patrem, et matrem,
 2. qz ad ephes. 5. dicit Apostolus diligen-
 das uxores sicut nos nosmet ipsos / 3. qz in
 dilectu uxoris continentur plures ratio-
 nes ut dicit 8. ethic. scilicet utilis et de-
 lectabilis. et honesta ad virtutem. ergo /
 Sed contra est q. ut dicit ephes. 5. uxor dili-
 genda sicut corpus proprium. quod minus
 diligendum est qz proximus. inter proximos

uero magis diligendus est pater. — 11 —
Dicendum q. secundum rationem boni ma-
gis diligendus est pater aut mater. sed se-
cundum rationem coniunctiuis ad dili-
gentem q. est una caro magis diligenda
est uxor. ac proinde intensius diligit uxor
sed maior reuerentia exhibenda est paren-
tibus. / " " " " " "

matth. 19

Ar. 13. Vm ordo
charitatis maneat
in patria.

Ad. 1. q. non quantum ad omnia sed
quantum ad unum carnalis uultu. et
uoluntatem relinquenda sunt parentes
propter uxores. in quibusdam enim ma-
gis est assistendum parentibus q. uxorij —

Et uidetur q. non q. August
dicit in lib. de uera religione
q. perfecta charitas (qualis
est in patria) plus diligit q.
terra bona ergo ubi mundi-
lium quis magis se ipsum
dilecti uoluntate q. alium
melioem / 2. q. in pa-
tria melior est q. in ma-
iorem habet. ergo magis
diligendus q. in se minus
diligenti uoluntate / 3. to-
ta ratio diligendi in patria
erit deus ergo magis dilige-
ndus qui ei fuerit magis con-
iunctus.
sed contra est q. gloria rō
dilectum sed perfecti natura
ergo seruandus erit in ea
supra dictus dilectus ordo
Dicendum q. sine dubio ordo
charitatis manebit in pa-
tria quantum ad hoc q. deo
sit supra omnia diligendus
sed loquendo de ordine in se-
ipsis ad alios. ex parte boni di-
lecti magis sunt diligendi ma-
iores. Ergo deo propinquio-
res et hoc est p. q. uia dilec-
tionis ratio. ex parte autem
intentionis actus magis dili-
get q. se ipsum q. meliore
inter proximos uero magis di-
liget simpliciter melior q.
uis multae cause concurrant
ad diligendum magis coniu-
ctum. q. omnibus preponde-
ra =

Ad. 2. q. ubi non equiparat dilectio uxoris
proprie dilectioni. sed immo q. ratio dilec-
tionis. quam quis habet ad se ipsum. et ra-
tio dilectionis. quam habet ad uxorem sibi
coniunctam / Ad. 3. q. etiam in amicitia
a paterna inueniuntur multae rationes
dilectionis et preponderantes dilectioni u-
xoris. / Ad. 4. q. illud sicut importat
non equalitatem. sed rationem dilectionis.

Ar. 12. Vm homo magis debeat di-
ligere benefactorem q. benefi-
cium?

Et uidetur q. benefactor q. est max. magis
uocatus ad amandum benefacere ut dicit
August. lib. de cathec. et uideb. / 2.
q. magis peccat qui benefactorem non dili-
git uel contra eum agit / 3. q. deus et-
pa-

pater sunt maxime diligendi. et maxi-
me benefactores.

Sed contra est Philosophus in 9. ethicorum
Dicendum q. in ratione boni magis debet
diligere beneficiatus benefactorem q.3
conuersum. Sed ratione conuersum ma-
gis diligit benefactor beneficiatum. ut
dicit Philosophus in 10. ethicorum. tum quia
est ueluti opus suum. unumquodque
uolunt diligere suum esse et uicere, quod
manifestat in suis agere. 2. quia benefac-
tor in beneficiato inspicit suum bonum
honestum beneficiatus autem in benef-
actore bonum suum utile. 3. quia ad am-
antem et beneficientem pertinet agere
ad beneficiatum pati. quod etiam est mi-
nus excellens. 4. quia difficilius est ex-
sequenti estimabilius est beneficia im-
pendere q. recipere.

= ratio propinquitas maior
ad deum in illo statu ubi
nulla est indigentia que
propinquis supplere de-
bet.
Ad 1. R. q. ratio illa con-
cedenda est quantum ad pro-
pinquos sibi. Sed ratio quan-
tum ad seipsum quia chari-
tas ordinat hominem per-
fecto iudicium quod pertinet
ad dilectionem sui ipsius si-
cut dictum est. Ad 2. q.
procedit secundum gradus
boni quod aliquis uult a-
mabo. Ad 3. q. q. deus est
totum hominis bonum et
ei tota ratio diligendi et
ides in ordine dilectionis
portet ut homo post deum
diligat seipsum.

bonum
bonum

Ad 1. R. q. beneficiatus promittat ad a-
mandum a benefactore. benefactor au-
tem promittat a seipso, quod potius est.

Ad 2. q. procedit q. amor ad benefacto-
rem est magis debitus, sed amor benefaci-
entis est magis spontaneus. Ad 3. q. n. q.
quis libet beneficiatus magis debemus di-
ligere aut diligimus, q.3 quis libet benef-
actores ut pater illis a quibus maxima
beneficia accepimus sicut deus et parentes

deus et paren-
tes magis dili-
gunt nos q.3
nos ipsos eos

Questio. 27. De Principalia actu
Charitatis. qui est dilectio in
octo articulos diuisa

Ar. 1. Vm Charitatis sit ma-

gis proprium amari q3 Amare.
et videt q amari q3 charitas in meliori
q melius inuenit. sed meliores debent
magis amari. ergo / 2 q3 magis appe-
tibile videt amari q3 amare. cum plu-
ribz desideret ut in. 8. et sic dicit Philo-
sophus / 3 q3 amare ex se nascit q3 quis
amat. ergo cum propter quod unumquod
q3 tale est

et amantur

Charitati et

Philosophus

Sed contra est. Philosophus in. 8. et seco-
dicendum q proprius actus charitatis inqu-
em tendit et inclinatur ad amare, amari
autem conuenit alicui secundum commu-
rativum boni. unde magis proprium est
charitatis amare. cuius signum est q a
mici magis laudantur ex eo q amant q3
q amantur, immo vituperantur nisi red-
merit et matres ut loquuntur aut q
maxime amant uos filii dant uentri
q amant uos. nec sed amari queunt
si non uentur.

Ad. 1. R q3 meliores ut sic sunt magis
amabiles. sed ex eo q charitas in eis perfec-
tior est sunt magis amantur secundum
tamen proportionem amati / Ad. 2 q3
mines queunt amari sicut et honorari
ad manifestationem alicuius boni in a-
mato existentis, amare autem queunt
charitatem habentes secundum se. quasi
ipsum bonum charitatis; ac per consequens
magis pertinet ad charitatem uelle ama-
re q3 uelle amari / Ad 3. q3 propter ama-

si amant quodam. non tanq̄ propter fi-
nem, sed q̄ est uia inducens ad aman-
dum.

Ar. 2. vñ amare secundumq̄
est actus charitatis sit idemq̄
uod beneuolentia -

¶ Fundet q̄, sic q̄ Philosophus in 2. 2. et 3.
dicit q̄ amare est uelle alicui bonum. Sed
hic idem est beneuolentia ergo / 2. q̄ ac-
tus charitatis est actus uoluntatis quoniam
est nisi in bonum tendens, ergo est bene-
uolentia / 3. q̄ inter quinque que ponit
Philosophus in 9. ethic ad amicitiam per-
tinetia Primum est quod uelimus amicos
bonum.

siue
charita-
tem -

Sed contra est Philosophus in es. d. 1. d. 1.
dicens q̄ beneuolentia neq̄ est amicitia
neq̄ amatio sed amicitie principium -
Dicendum q̄ beneuolentia proprie dicitur
actus uoluntatis qui alteri bonum uo-
lumus. differt autem ab amore qui est
passus appetitus sensitui. q̄ hic dicitur im-
petuosam inclinationem. et causat ex
consuetudine; beneuolentia autem oritur
ex solo iudicio rationis. et interdum ex
repentino. ut patet cum ad alterum su-
dentium afficimur. Sic dicitur amor pro
ut est in uoluntate distinguitur a beneu-
olentia, q̄ hec dicitur simplicem actum uo-
luntatis etiam si non supponat amorem
cum uisio, que ad amorem omnino est
necessaria. Sic ergo indubitanter secundum

Summula. D. Esome

q. est actus charitatis includit benevolentiam
contra. sed dilectio sine amore addit unum
omnem affectus. et ob id dicit benevolens
Philosophus. q. benevolentia est pura
cupit amicitiam.

Ad. 1. Per q. ubi dicitur amare per se in
sua ratione
sed. q. manifestat dilectionis actus / Ad. 2. q. patet ex dictis / Ad. 3. q. in quantum il
la ad amicitiam pertinent. in quantum
proveniunt ex amore. quem quis ha
bet ad seipsum.

Ar. 3. Vm Deus propter se ipsum
sit ex charitate diligendus?

Et videtur q. non q. dicit Gregorius in qua
dam Simelia. ex his que sunt animi
(scilicet sensibilibus) dicitur in cognita (si
licet divina) amare / 2° q. ut dicitur
man. 1. deus per aliquid scilicet per nisi
bilis cognoscitur ergo et ~~per~~ ^{propter} aliquid amatur
q. dilectio sequitur cognoscitorem / 3. q. spu
it dicitur et generat charitatem. et ti
moris introducit illam. ergo deus amatur
propter bonum aliquod speratum. vel pro
pter malum, quod timetur / non ergo pro
pter seipsum.

Sed contra est August. lib. 1. de doctr. christi
dicens q. finis est amare ei in herere
propter seipsum.

Dicendum q. deus non diligitur a nobis ex
charitate propter aliquid tanq. propter
finem. q. ipse est omnium finis. neq. ta

q̄z propter efficientem causam cum ipse /
 sit primus efficiens, neq̄ tamen propter
 formam. q̄z tunc informat bene tamen
 potest ex caritate a nobis diligi propter
 aliud tamen ex dispositione sive dispo-
 nente ad amandum (quod ad causam,
 materiale reducit) quatenus ex bene-
 ficijs ab eo collatis. uel ex precibus spera-
 tis. aut malis quos tamen disponimus
 ut ipsum diligamus, et proficiamus in
 eius dilectione /

Ad. 1. R. q̄ per cognita uelut materia /
 licet disponit tamen ad amandum in cog-
 nita / Ad. 2. q̄ cognitiua acquiritur,
 per alia, sed deinceps cognoscit per seipsum
 ut Ioan. 4 iam non propter tuam loquel-
 lam ut / Ad. 3. q̄ spes & timor dispo-
 nunt ut dictum est.

Ar. 4. Vm̄ Deus in sacra vita pos-
 sit immediate amari.

Et uidet q̄ non q̄ ipsum immediate
 cognoscimus sed in enigmate ut
 dicit Apostolus / 1. q̄ magis est amare
 q̄ cognoscere sed ipsum immediate
 cognoscimus. ergo / 3. q̄ peccatum quod

a deo separatur et in uoluntate. ergo mi-
 nus potest tamen deum immediate dilige-
 re q̄ deum immediate cognoscere -

Sed contra est q̄ cognitiua deus q̄ se media
 et euacuata dicit enigmatica. 1. u. 13. non autem
 in patri euacuatur caritas inq̄ / Dicen

Summula . D . Bone

Decendum q deus propter se ipsum est
cognoscibilis et diligibilis. Sed quoad nos
q nostra cognitio ortum habet a sensu
ea sunt magis cognoscibilia. que sunt
sensui propinquiora. et ulterius termi-
nus cognitionis est in eo, quod est maxi-
me a sensu remotum. Actus ergo dilec-
tionis cum tendat in res ut sunt in se ip-
sis etiam in via tendit immediate inde-
um. et propter ipsum alia diligimus -
in cognitione vero est e converso q scilicet
et per alia deum cognoscimus. Sicut cau-
sam per effectus. vel per modum emine-
tis aut negativis ut patet per Dionis
lib de div. nom.

Ad . i . R . q . Sicce incognita non possunt
amari. non tamen est idem ^{ordo} dilectio et
cognitionis. nam dilectio est cognitionis
terminus. et ides ubi desinit cognitio sci
sicce in ipso re. que per aliam cognoscit
ubi statim dilectio incipere potest / Ad 2
q dilectio dei maxime in via perfectior est
q ipsius cognitio ac proinde eam suppon-
it. sic q per modum cuiusdam circuitus a
cognitione creaturarum tendit incogniti-
onem dei. et ab ipsius dilectione reuer-
tit ad creaturay dilectionem / Ad . 3 q
per charitatem tollit aversionem a deo cau-
sata per peccatum. non tamen per solam
cognitionem.

Ad . 5 . Vn Deus possit totaliter
amari?

¶ Videtur quod non quod amor sequatur cogniti-
nem. et ipse a rebus non potest totaliter
cognoscere / 2. quod contrarium requirit
Deo ut pote infinita maiori totaliter uni
3. quod Deus se totaliter diligit ergo
tantum diligeret aliqua creatura deum
sicut ipse se diligit

Sed contra deuter. 6. diliges dominum de-
um tuum ex toto corde tuo.

Dicendum quod dilectus est ueluti medium in-
ter amantem et amatum; ac proinde re-
dilectus deus totaliter et amandus quod quid
quid in se est diligibile et diligendum est
ex parte similiter diligens totaliter a-
man debet quod quidquid est in ordine ad
dei amorem ordinari oportet. sed conside-
rata habitudine diligens ad rem dilec-
tam siue considerata totalitate totalita-
te ex parte dilectus sic totaliter deo
a nullo homine totaliter diligi potest, ex-
cedit enim omnem virtutem tam na-
turalem quam infusam. ex quibus patet
solutio ad obiecta. nam primum tres obiecti-
ones procedunt secundum hunc tertium
sensum ultima autem ratio procedit in
sensu secundo.

Ar. 6. Vtrum diuina dilectionis sit
aliquis modus habendus? ~ ~ ~

¶ Videtur quod sic. quod natura boni ut omnes cum
Augustino fatentur. est quod consistat in modo spe-
cie et ordine / 2. quod idem Augustinus in lib. de
moribus ecclesie. ait de mihi quod te. quis

^
ex parte

^
improportuna
biliter

Summula d. Bonae

Sic dilectionis modus. uerum enim ne plus
minus ue inflamer q̄ oportet amare et
desiderare dominum / 3. q̄ idem. 4. super
genes dicit. q̄ modus est q̄nem unicuiq̄ rei
propria mensura prefigit. sed ratio prefigit
ut modum operibus exterioribus charitatis
iuxta illud Rom. 12. rationabile obsequi
unum vestrum. ergo et interiori affectui —
sed contra est Bernardus lib. de diligendo
deum dicens q̄ modus diligendi deum est si
ne modo diligere.

Dicendum q̄ modus importat quamdam
mensuram determinationem. Sic autem
determinatione inuenit in mensura, et
in mensurata in mensura quidem essen
tialiter, q̄ secundum se ipsam est determi
natiua et modificatiua, in alijs uero secu
dum q̄ mensuram ipsam attingunt. Vnde
de in mensura non potest esse excessus neq̄
in modificatum quid. cum ergo finis sit
mensura imaginabilis et appetendis. et
finis humanarum actuum et affectuum
sic de dilectione per quam maxime attingi
gimus ultimam finem in ea excessus
esse nequit. appetitus enim finis ut dicitur
in 2. phys. est sine fine. quamuis in me
dis proportus et modus obseruari debeat
Ad. 1. R̄ q̄ charitas habet modum secundum
sua / Ad. 2. que Augustinus ibidem mo
dus diligendi deum est ut ex toto corde diligat
ad 7. Ad. 3. q̄ obiectum diuine dilectionis, quod
est deus excedit rationem regularem. necesse
simile actui interiori charitatis quibus
licet rationem finis. et de actibus exteriori-

Amor quare
deus magis
diliget tanto
dilectus est me
sua

quod conuenit
mensura.

Ar. 7. Vm̄ sit magis meritorium
diligere inimicum, q̄z amicum?

¶ Unde q̄, inimicum, q̄z matt. 5. dicit
v̄ si diligens es, qui v̄s diligunt q̄z mer-
cedem habebitis. ¶ 1. q̄ diligere inimi-
cum est caritatis perfectē. ut dicit Aug-
ust. in enchiridion. ¶ 3. q̄ maior natu-
re difficultus diligere inimicus.

Sed contra est q̄ melius est diligere meli-
orem (scilicet amicum). et ex consequenti
magis meritorium.

Dicendum q̄, ex parte rei dilectē preemi-
net dilectio amici ut potest melius et ma-
gis diligibilis. ~~etiam~~ unde et eius
oppositum est detestus. sed ex parte rati-
onis dilectio potest et dilectio inimici.

Primo q̄ dilectio amici potest esse alia
ratio q̄z deus. ¶ 2. q̄ fortis ostendit dilec-
tio dei que ad retinenda extendit animū
Seminis scilicet usq̄ ad dilectionem in-
mici. sed q̄z vis fortis sit ignis qui calore
motura calefacit. intensius tamen et fer-
uentius pro pinguisra comburit et sic est
in dilectione amici qui magis pro pin-
guis sunt.

Ad. i. Quod q̄, verbum domini intelligit de
dilectione amici. ex eo solum. q̄ amici
sunt. Ad. 2. et alia patet ex dictis.

Ar. 8. Vm̄ sit magis meritorium
diligere Proximum, q̄z deum?
et unde q̄, proximum. ¶ Ap. 1. q̄z

Summula D. Bonae

elegit dilectionem proximi. Rom. 9. op-
tans ~~peritiam~~ anathema esse a Christo pro
fratribus / 2. quod aliquo modo minus me-
ritorium est diligere amicum. ergo et de-
um. qui maxime amicus est. / 3. quod
difficilius est diligere proximum. quod deum
quem omnes naturaliter diligunt et in
quo nihil est quod diligibile non sit -
Sed contra est quod propter quod unusquisque
quod est

Dicendum quod si utraq; dilectio seorsum
accipiat perfectio est dilectio dei sine dubio
sed si dilectio dei solius, comparatur ad dilec-
tionem proximi propter deum sic dilectio
proximi includit dilectionem dei. et tunc
est comparatio dilectionis dei perfectae, quae
se extendit ad proximum, ad dilectionem
dei insufficientem. quia mandatum habemus a deo ut

Ad 1. R. quod dicit glossa illud dictum Ap-
ostoli intelligit quando erat in statu in-
fidelitatis; uel ut dicit Chrysostomus in lib-
ro de imperatore. ibi ostendit Apostolus quod
plus deum et ipsius honorem diligeret in
fratribus, quod proprium est modum, scilicet
ad tempus privari fructu diuina / Ad
2. quod idem erit minus meritorium dilige-
re amicum si diligat propter seipsum. quo
in deo auget meritum rationem / Ad 3. gra-
tuo difficilius si meratione melioris non
auget meritum, quia magis uersat circa
bonum, quod circa difficile est. —

progerminet quod

constituit et
auget.

qui dili-
git deum
diligat
et fratrem
suum.

MAS

Questio. 28 De Audio in
quattuor articulos diuisa

Ar. 1. Vm Audio in nobis
sit effectus Charitatis?

¶ Fuit qm qm in hac vita peregrini
namur a domicilio. sed absentia rei dilec
te potius causat tristitiam ergo et amor
dey in nobis / Si qm per luctum qui ad

tristitiam pertinet meremur beatitudi
nem, quam maxime meremur per cha
ritatem. ergo potius causat tristitiam /

Charitas

3. qm spe gaudemus ut dicit Roman. 12
ergo cum charitas sit virtus distincta ab spe
alium habebit effectum.

Sed contra est qm charitas diffundit in cor
dibus nostris per spiritum sanctum ut
dicit Roman. 5. quod est gaudium ut di
cit Roman. 14. ergo.

Dicendum qm ex amore causat gaudium
et tristitia sed contrariis modis. gaudium
enim procedit ex amore. vel propter presen
tiam boni amati vel etiam ex hoc qm ipsi
bono amato proprio bonum inest et
conseruat charitas autem est amor de
cuius bonum immutabile est. et ex hoc
ipso qm amat est in amante per nobilissi
mum suum effectum. ac per consequens
gaudium spirituale ex charitate causat.

Ad. 1. R. qm sumus peregrini respectu glorie
sed deus sit nobis presens in hac vita per gra

Summula d. Bonae

Ad. 2. q. eiusdem rationis est gaudere
de aliquo bono. et tritari de his, quae ei re-
pugnant / Ad. 3. q. deus potest esse spiritu-
ale gaudium dupliciter scilicet uel de
ipso diuino bono in se, et hoc pertinet ad
charitatem, uel pro uicariis fruibilibus et
hoc pertinet ad spem. quamuis etiam ipsa
fructu perfecta uel imperfecta, secundum
mensuram charitatis obtineat

Ar. 2. Vm Gaudium spirituale
quod ex Charitate causat recipi-
at admixtionem tristitia?

Fundetur q. sic q. charitas non gaudet su-
per iniquitate congaudet autem uerita-
ti. 1. cor. 13. sed cum hoc gaudium est gau-
dium cum gaudentibus, et flendum cum
flentibus ergo / 2. q. poenitentia non est
sine charitate / 3. q. ex charitate procedit
desiderium dissoluedi et essendi cum
Christo. sed ex hoc desiderio nascitur tristitia
iuxta illud psalmi. Secum mihi quiescens laty
meus pro longatus est.
Sed contra sapientia 8. non habet amari-
tudinem conuersatio illius.

Dicendum q. tale gaudium de charitate
diuini boni secundum se considerati adm-
ixtionem tristitia habere non potest, bene
tamen gaudium charitatis de bono diuino
pro uicariis participabili, q. impeditur
est uel in nobis. uel in proximis, quos si-
cut nos ipsos diligimus / Ad. 5. R. q. proce-
dit

ut in quantum participatio divini boni
in proximo impeditur / Ad. 2. similiter
quod impeditur a participatione divini
boni / Ad. 3. quod ex impedimento fruendi
in hac vita divini boni causatur in no-
bis illa tristitia inest latus -

Ar. 3. in Paradisum quod ex cha-
ritate causatur possit in nobis
impleri?

Fundetur quod non possumus deo gau-
dere quantum indignum est / 2. quod quibus
gaudis (etiam beatorum) potest esse maius /
3. quod non ad unum possumus intellectu
prehendere ergo nec plene usque in
deum gaudere.

sed contra Ioh. 15. dicit dominus ut
gaudium vestrum impleat.

Dicendum quod ex parte dei quod gaudere
et neque gaudium dei esse plenum nisi
si in deo de se ipso quod gaudium eiusmodi
est infinitum. Si autem plenitudo gau-
dij sumatur ex parte gaudentis quod gaudium
comparatur ad desiderium sicut quies
ad motum in hac vita non potest esse ga-
udium de deo plenum quod nunquam in aera
trahit desiderium nostrum erit tamen
plenum gaudium in Patria non solum
de deo cuius erit plena fruitio sed etiam quod
obtinebit deus quod quod circa alia bona
desideraverit unde in psalms dicit qui
replet in bonis desiderium tuum in domino
erit gaudium super plenum. neque errim /

Summula D. Thomae

in cor hominis ascendit que preparavit
de diligentibus. Unde non gaudium in ho-
minem. Sed hominem in gaudium intro-
ire dicit. mensura conferta coagitata
et super effluente. ut patet. 1. Corint. 2
Luc. 6 et Matt. 25

Ad. 1. R. q. procedit de gaudio ex parte rei
Ad. 2. q. licet futurum sit in beatitudine
gaudium unius maius, qz alterius forma
iorem participationem diuine beatitudi-
nis, unius cuius qz tamen gaudium erit
plenum ex parte gaudentis, qz satietur
unius cuius qz desiderium. / Ad. 3. q. qz
prehensio importat plenitudinem cogni-
tionis ex parte rei cognite. Licet etiam ali-
qualiter intelligat ~~etiam~~ de plenitudi-
ne cognoscentis. ut dicit ad Colossen. 1.

ex parte rei

Ad. 4. Quid gaudium sit Virtus?

Respondet q. licet et tristitia ponit vitium
ut patet de accidia et inuidia / 2. qz et
am amor esse. Licet sint passiones sunt
etiam virtutes / 3. qz Philip. 4. precipi-
mur gaudere in domino ergo cum precipi-
ta dicit de alibi virtutum est.

Sed contra est q. non annumerat neqz in-
ter theologicas, neqz inter morales neqz
inter intellectuales virtutes.

Dicendum q. ab una virtute (que ut sup^{ra}
dictum est est habitus operatiuus) procedunt
plures actus ordine quodam. ipsa autem
determinat et definit ab actu primo, cha-
ritas autem primo inclinatur ad diligendum

Finde ad desiderium boni amati. et gaudi-
um de eo. unde gaudium non est virtus, sed
est actus charitatis. sive effectus. et ob id an-
numerat fructibus galat. 6.

Ad 1. R. q. tristitia que est vitium causa
est ex inordinato amore sui, qui non est speci-
ale vitium; sed generalis radix vitiorum.
amor autem dicitur scilicet charitas a qua est ga-
udium est specialis virtus / Ad 2. q. licet
per causam ex amore addit tamen quam-
dam specialem rationem scilicet arduus pro-
sibus que eam constituit specialem virtutem
Ad 3. q. dicitur preceptum de gaudio ut de actu
charitatis eam consequens ut dictum est.

ex parte
soluti

Questio 29 De Pace
in 4° articulos divisa.

Ar. 1. Vm Pax sit idem quod
concordia?

Et videtur q. sic. q. August. 19. de civi.
dicit q. pax est summum ordinata et
concordia / 2. q. concordia est animus
unus sed hoc idem est pax ut dicitur de
nisi 9. 11. cap. de divan. non / 3. q. idem
opponit paci et concordia. scilicet de
sensu. ut innum. 1. cor. 14 / ~~~~
Sed contra est q. pax ut dicitur isa. 59 non
est impia. inter quos solet esse concor-
dia.

Decendum q. pax proprie sumpta addit
ad concordiam sicut impie sumpta

Summula D. Thomae

ultra unam
diem.

est ad alterum pax ergo importat unum
nem appetituum siue diversorum siue e
iusdem potentia; concordia uero unione
appetituum diversorum appetituum con
tenta est.

Ad. 1. R. q. Augustinus loquitur de pace pr
ut concordia tranquilla duorum ^{est} ut
ipse se explicat in precedentibus / Ad. 2
q. illud non sufficit ad pacem nisi sit et
am appetituum unum, neque aliud uult
Dionysius / Ad 3. q. paci opponit et disse
su eiusdem ad seipsum, et dissensu ad
alterum concordia uero hinc ultima et
Summa. " " " " " "

Ad. 2. Vm omnia appetant
pacem.

Et uidee q. non q. pax ut inquit Dionysius
est unitiva consensus. sed q. q. carent tra
hore nequeunt unire consensus ergo. / 2
q. multi appetunt dissensu et bella
at appetitus non ferunt simul ad contraria
3. q. non omnis pax est bona ergo neque
appetibilis / 4. q. illud, quod omnia ap
petunt uidee esse solum summum bonum
sed contra est Aug. 19. de ciuitate de Dionysio
9. cap. de diuinis nominibus.

Dicendum q. cum omnis qui appetit ali
quod bonum appetat eius assensum
ex consequenti appetit remotionem eius
que talem assensum impedire possunt
uel

ut uoluntate ex
matts. 10

potest autem im
pediri.

vel per contrarium appetitum sui ipsius
vel alterius. in quibus tollit tranquillitas
ordinis. in quo secundum Augustinum ra-
tu pacis consistit

Ad 1. Rr q. ubi intelligit unum appetitum
naturalis non solum intellectum. aut se-
situm. / Ad 2. q. illi per bella quærent pa-
cem perfectiorem quam sic ea queam sine
bellis possiderent / Ad 3. q. sicut bonum quod
appetitur et uel uerum uel apparenis sic
et pax bonorum uera et malorum uera appa-
rens tantummodo. ut inquit. Sapientia 14. /

Ad 4. q. pax in hac uita omnino perfecta
haberi non potest (sicut nec ipsum uerum
bonum perfecte possideri) habebit tamen
in patria: iuxta illud psalmi. qui posuit
fines tuas pacem / " " " "

Ad 3. Vm Pax sit proprius effectus
Charitatis?

Et uidetur q. non q. habet a multis genti-
libus et alijs peccatoribus in quibus cha-
ritas non est. cum gratia gratum faciente
careant / 2. q. et sancti. ut Hieronymus
et Augustinus in aliquibus opinionibus
dissentierunt. immo et Paulus et Barna-
bas actus. 15. ergo pax non est proprius ef-
fectus Charitatis / 3. q. est proprius effectus
iustitiae. Isai. 32. ergo non Charitatis -
Sed contra in psalm. pax multa diligentibus
legem tuam / Dicendum q. duplex est
vni

doctores

Summula. D. Thomae

Unam dicit pax scilicet propriam
appetitum. et proprii appetitus cum ap-
petitu alterius. et utramque efficit chari-
tas. Primam quia ea dicitur ex toto corde di-
ligimus: secundam quia diligimus pro-
ximos sicut nosmet ipsos. quibus infra
manu dicitur a Philosopho. 3. ethic. et a Trullis
lib. de amicitia

non ad volun-
tatem

Ad. 1. Quia sine gratia gratum facientes
sum potest esse pax apparentis. / Ad. 2. quia
dissentio in opinionibus pertinet ad intellec-
tum et non est de peccatis ad vitam
sed de his que parva reputantur ac proinde
beneficia cum pace sustorum iniuria que
tamen non erit cum charitate perfecta
patris / Ad. 3. quia pax est effectus iustitiae
tanquam remouentis prohibens et indirec-
te charitatis autem directe quia amor iuratus
dicitur Dominus. cap. 4. de diuin. nominibus

Art. 4. Vm Pax sit Virtus?

Et videtur quod sic quia dicitur preceptum de ea in
ar. 9. pacem habete inter vos / Quia
facienda et habenda pace meremur ut
constat matth. 5. beati pacifici / 3. quod
sensures que sunt vitia opponuntur paci
galat. 5. ergo pax est virtus /

Sed contra est quia pax ut dicit Augustinus 19. de
ciu. deij. quoddammodo est finis ultimus -
virtus autem uia est ad finem.

Dicendum sicut supra de gaudio quod actus or-
dinati ab eadem causa procedunt. et sicut
ignis per eandem virtutem calefactiuam

Segue

Liquefacit et rarefacit. sic caritas ex
sua propria ratione per dilectionem pacis
sicut et gaudium operatur tanquam actus pro
prius.

Ad. 1. R. q. pax est actus caritatis ac proxim
de meritibus quin etiam ponit inter bea
titudines. immo et inter fructus in quan
tum est quoddam finale bonum. et ex
hoc R. ad. 2. Ad. 3. quoniam virtuti ratio
ne diversorum actuum diversa vitia op
ponuntur. sicut caritati ratione actus di
lectivus odium; accidia vel invidia ratio
ne gaudij. et dissensus ratione pacis.

Quaestio. 30 De misericordia
In quattuor art^s divisa.

Ar. 1. Vm malum sit proprietas
trium ad misericordiam?

1° videtur quod quoniam culpa reperit magis
ratio malij. quae tamen magis movet
ad indignationem, quam ad misericordiam.

2° quod dura et crudelia videntur excessum
malij habere. et Philosophus in. 2. rector
vivy. dicit quod durum est aliud a misera
bilij. 3° quod signum abrum (quae tamen
invenitur mala) magis provocant ad mi
sericordiam. ut dicit in. 2. rector.

Sed contra est Damascenus in. 2. lib. di
cens quod misericordia est species tristitij. quae
dicitur et.

Dicendum ex Augustino. 9. de civi. quod mi
sericordia est alienae misericordiae in corde

dulce

compassio, quasi possumus subvenire
compellimur. miseria autem felicitati
opponitur felix enim est qui potest esqui
uult. miser e converso qui patitur quod
nult. sive ^{contra} appetitu naturali ut esse et
vivere, sive ^{contra} voluntate electoris ut in
malum veniat unde per abae bonum -
~~et~~ sive ^{contra} voluntatem ut cum iniqui
semper seltat bona eveniunt mala. sicut
ergo prima miserabilia. secunda mise
rabiliora. et tertij ordinis miserabilissi
ma ut dicit Philosophus in 2. rethorice.

Ad 1. Quod culpa ut sic non miseratio
ne sed poenitentia digna est. attamen se
cundum quod habet aliquod annexum de
poena et quod est contra voluntatem pec
cantis miserabilis est. ut matth. 9. Et
in quadam Summula Gregorij Sabae / Ad

Ad 2. quod misericordia sicut et iustitia pro
prie est ad alterum. non ad seipsum sed
data. immo resp. ad multum conueniens
nobis. et secundum hoc dicit Philosophus
quod durum est expulsum miseratum
Ad 3. quod signa malorum quod representant
nobis mala miserabilia sicut presentia
conueniunt ad miserandum. magis quod
es aut memoria es. " " "

Ad 2. Vnde defectus sit ratio mi
serendi ex parte miserentis?
Et videtur quod non quod in deo cui proprium est
misereri nullus omnino reperit defectus

et hoc triplici
ter

ad huiusmodi
nim est dolor -

De misericordia
autem minus
proprie est scilicet
dum quod in homine
sunt plures par
tes dicit ecc. 30
miserere animae
tuae placens deo

2° q^o Philosophus in 2. ethicorum di-
 cit quin immo qui ex toto perierunt
 non misereant 4° 3° q^o ibidem dicit Phi-
 losophus q^o qui sunt in contumeliosi-
 ua dispositione (que quidam defectus,
 et non misereant
 sed contra est q^o misericordia est tristi-
 tia que quidam et defectus ratio tristitia
 unde infirmi facilius conturbant.

Dicendum q^o cum intantum doleamus
 aut misereamur de miseria aliena in
 quantum malum alterius ut propi-
 um appropinquamus, uel periculis
 amaris ad ipsum uel per possibilitatem
 et propinquitatem similem patendi de-
 fectus miserentis est miserendi ratio.

^
 misericordia sit
 compassio de mi-
 seria aliena
 et cumq^o -

q^o

Ad 1° q^o deus misereat nobis per amore
 in quantum amamus tanq^o aliquid sui
 Ad 2° q^o illi, et qui ualde timent q^o
 interdum nimis propius passuri alius
 non misereant Ad 3° q^o contumelian-
 tes et contumeliam patientes excitant
 et ad iram et audaciam que potius extol-
 lunt animum ad audacia q^o ad miseren-
 dum uel dicitur per 27. et habet ex Pre-
 gorio!

^
 qui est ratio tris-
 titie

Ad 3° Vm misericordia sit virtus
 Et uide q^o non q^o misericordia impedit
 consilium sicut et ira (ut ait salustius)
 et ex consequenti electionem ac proinde
 uir

Summula d. Bone

Virtus que est habitus electivus esse
non poterit / 2. q. nemesis est passio
laudabilis contraria misericordie ut
dicitur in 2. ethicis. et 3. et sic ergo mise-
ricordia non erit virtus / 3. q. etiam
sequit ex charitate sive gaudium
de pace ergo non est specialis virtus /
4. q. nec intellectualis q. pertinet enim
ad voluntatem. nec theologica ut
patet. nec moralis q. nec circa opera
da ut iustitia. nec circa passiones q. cum
non circa aliquam dicitur in medio
tum, quas philosophus ponit in 2. eth.
Sed contra est August. in 9. de civitate
deus Iulium de Cesare loquens
Dicendum q. misericordia ut non
at motum appetitus sensitivi est pas-
sio et non virtus. est tamen virtus ut
reminat motum appetitus intellecti-
vi a ratione regulatum. qui motum
inferioris appetitus ~~ut sic regulatur~~
moderari potest ac proinde sic habet
rationem virtutis.

Ad 1. R. q. salubres loquuntur de mi-
sericordia prout passio est / Ad 2. q.
Philosophus loquuntur de nemese et mise-
ricordia prout passiones sunt contrarie
et laudabilis et stimantes de malis alie-
nis de quibus misericors debet inquantum
est

ut sic regulatur
ut constat ex
August. 9. de
civitate de
et iustitia de
severe /

estimat aliquos indigna pati, nempe,
 suos autem gaudet iniquantium esti-
 mat aliquos digne pati, et trahat
 si indignis bene accidat. quorum utrum-
 que est laudabile et ab eodem more de-
 cendens ut ibidem dicitur. sed propriam
 servandam opponit invidia. Ad. 3. q.
 misericordia respicit ultra charitatem
 quamdam specialem rationem scilicet
 miseriam illius, cuius miseret. Ad
 4. q. 47 virtus moralis ad medicatam
 nempe pertinet, quae ab eodem more
 procedunt. ut dicitur in 2. 2. et dicitur
 nec invidiam quae illi medicatam ut pas-
 siones laudabiles ab aliquo habentur.
 Sed ut procedant, et assumant rationem
 virtutis.

Ad 4. Vm misericordia sit ma-
 xima virtutum?

Et videtur quod sic quia in ratione divini cul-
 tus omnibus antefertur iuxta illud os 10
 6. et matth. 5. 12. misericordiam vestro
 est in sacrificio. 2. quia glossa Am-
 brosi in illud 1. ad Timotheum 5. dicit quod om-
 nis summa disciplinae christi hanc in mise-
 ricordiam, et pietate est. 3. quia facit deus
 similes sibi cui proprium est misereri et
 parcere. ut patet in psalm. et luc. 6.
 Sed contra est quod super omnia habenda est
 cha-

Charitas ut dicitur Colossen. 3 / Dicitur

Dum q. virtus potest dici maxima vel secundum se. vel per ordinem ad habentem. secundum se maxima est misericordia q. beneficentiam effundit

et supplet defectus aliorum

et idem propria est deo. incomparatur ne autem ad habentem, qui habet supra se superiorem maior est charitas q. melius est coniungi deo. q. beneficare aut influere in inferiorem. cum sic tamen stat q. misericordia su maxima virtutum inter proximos cum eis actus sit potior.

Ad i. q. non offerimus sacrificia deo propter ipsius commodum. sed propter nos et propter proximos. et idem misericordia qua subuenit alijs est sacrificium magis acceptum. iuxta illud Hebr. ultimum communicationis et beneficentia q. vult oblati. talibus enim hostijs proinde et deus / Ad. 2. q. procedit quantum ad exteriora opera quibus praeponderat affectus interior charitatis / Ad. 3. q. charitas assimilatur deo per affectum uniendo quod perfectius est q. per exteriora opera misericordiae.

Quaestio. 31. De beneficentia in quattuor articulos diuisa
Ar 1. vtrum beneficentia sit actus Charitatis? et

Et videtur quod non quod deo non possumus be-
nefacere ut dicitur Job. 35. quoniam tamen
maxime tenemur diligere / 2. quod
beneficentia consistit in collatione do-
norum. quod pertinet ad liberalitatem,
3. quod omne quod datur aut est debitum
et sic pertinet ad iustitiam, aut non
debitum, et sic pertinet ad misericor-
diam.

Sed contra est quod Philosophus. 9. ethic
inter actus amicitie enumerat bene-
facere amicis

Dicendum quod beneficentia secundum
communem rationem boni collati est
actus amicitie, sive charitatis; sive
tamen bonum, quod alicui confert acci-
piat secundum aliquam specialem
rationem boni. beneficentia pertine-
bit ad aliquam specialem iustitiam

Ad. 1. Rex Divinus. 4. deditur omnini-
bus quod amor ordinat inferiora ut superi-
oribus subdiciantur et superiora ut inferi-
oribus ex dilectione provideantur

Ad. 2. quod dare sine invidia et cupiscentia rei da-
te partem retinendi abdicando perti-
net ad liberalitatem sed dare ex parte
rei date exterioris date pertinet in ge-
nerali ad amicitiam, sive charitatem
unde non derogat amicitie, immo ipsius
perfectum attestat si rem quamquis in-
cupiscentia habere alteri propter amorem

ex parte iustitiae -

con

~ Simula. D. Bone

conferat et elargiat / Ad. 3. q. ami
cilia in bono dato respicit in misericordiam [^] sicut
in bono boni. sic iustitia respicit ratio
nem debiti. et misericordia rationem
releuantis miseriam, uel defectum.

Ar. 2. Vn sit omnibus bene

faciendum?

Et uidetur quod non quod ut ait August. in 1.
de doct. et scilicet. omnibus prodesse non
possumus, sed uirtus non inclinatur ad
impossibile. ergo // 2. q. ecc. 12. dicit

da bono et non recipias peccatorem)

3. q. ut dicit. 1. corinth. 13. charitas non
agit perperam. ergo ex ea proditoribus
patris. aut excommunicatis non est be
nefaciendum /

Sed intra ad galat. ult. operemur bonum
ad omnes /

Dicendum quod beneficentia procedit ex
amore ex ea parte qua in se et superis
ia ad prouisionem inferis. inter hu
miles autem qui sunt superis (ob amne
xam mutabilitatem) et. uel potest
esse in illis uel in aliis inferis. ac prout
de prout et tempore ad omnes se exten
dere debet magnificentia. sicut et delec
tu /

Ad. 1. R. q. in animi preparatione et in
generali omnibus possumus benefacere, et
aliquid

secundum aliquid
quod

quod bonum speciale, v.g. orare omnibus
in generali etiam infidelibus imper-
dere possumus / Ad. 2. q. 5. minime bene-
faciendum est ad sustentationem membra-
turę, non ad fomentum culpę. (Ecce ni-
m. esse malefacere) Ad. 3. q. etiam ul-
tis natura deficiat debemus subue-
nire servato modo et ordine, nisi ex
iustitia paterent.

Ar. 3. Vm magis sit benefacien-
dum his, qui sunt nobis magis
coniuncti?

Et videtur quod non quod Luc. 14. ad cenam vel
prandium iubemur vocare non ami-
cos fratres aut cognatos, sed pauperes
et debiles etc. / 1. quod in bello magis
debemus iuvare israhelitarum extra-
neum, quod constanguineum hostem. / 3.
quod magis debitum est restituere extraneo
quod gratis donare coniuncto / 4. quod magis
sunt diligendi parentes quod filij et tamen
magis est thesaurizandum filijs ut
dicitur. 2. corinth. 12.

Sed contra est Augustinus in. 1. de doct. christ.
Didendum quod sicut in naturalibus agens
fortius agit in propinquum, quod in remotum
ut ignis, et deus magis copiosius dona-
sus bonitatis in substantias sibi propin-
quiores diffundit. sic exhibitio beneficiorum
que est quedam altera charitatis magis per-
ti

Summula D. Thomae

trinet ad propinquiores in suo genere sui
Sicut secundum rationem, quam magis
propinquus sunt. uel propinquitate na-
turali. uel civili. uel spirituali secun-
dum quam magis est exhibendum be-
neficium ad illam propinquitatem
pertinens. quod tamen uariari potest
pro negotiorum. locorum. et temporis
uarietate. nam in casu necessitatis ex-
tremae magis est subueniendum extra-
neo, quam parenti non tantam necessita-
tem patienti.

Ad 1. R. q. locus intendit respondere inui-
tandos aliquos ea intentione. ut res re-
sponderent. Hoc enim est cupiditatis. an au-
tem magis sit subueniendum propin-
quo quam magis indigenti prudentia requi-
ritur. Ad 2. q. auxilium exhiben-
dum in multo in inuitati exhibetur
quod preferenda est / Ad 3. q. illud debi-
tum iniquitatis inter bona eius cui de-
bet et non inter bona dantis / Ad 4. q.
amorem parentum est tanquam superuacuum ad
beneficiendum. filium uero ad hunc
modum: quamuis in extrema utrorumque ne-
cessitate magis debemus parentibus subue-
niri ut dicitur in 8. ethicorum.

Ar 4. Vm Beneficentia sit Virtus
specialis?
Et uidetur q. sic. q. scorsum debet beneficentia
et

11

Charitate dantur precepta matth. 5. diligite inim. v. et benefacite his qui odierunt uos / 2. qz beneficentia specialis a vitia opponitur ut peccata factum, ra-
pina est ergo est specialis uirtus / 3. cha-
ritas non distinguitur in multas species.
sicut beneficentia iuxta multiplicem
beneficiorum differentiam, ergo
sed contra est qz benivolentia et benefi-
centia solum differunt sicut actus. in-
terior et exterior eiusdem uirtutis. sed
benivolentia est actus charitatis. ergo.

Dicendum qz cum charitatis et benefice-
ntie idem sit obiectum eadem est uirtus.

querenda / Beneficentia tamen dicitur actus charitatis

Ad 1. Quod qz precepta dantur non de habi-
tibus sed de actibus uirtutum, qui eiusdem
uirtutis plures esse possunt / Ad 2. qz si
cum beneficia secundum communem ratio-
nem boni pertinent ad charitatem. sicut
in uicinia secundum communem ratio-
nem mali ad odium. sed secundum spe-
ciales rationes pertinebunt ad speciales
uirtutes et sic sunt beneficentia diffe-
rentia. / Ex quo patet solutio ad 3.

~ Questio. 32. De elemosina
in decem articulis diuisa.

Art. 1. Vm dare elemosinam sit actus
charitatis? ✓

¶ videtur quod non. quia actus eleemosinae potest esse sine charitate. iuxta illud 1. cor. 13. si distribuere in cibis pauperum omnes facultates meas charitatem autem non habeam etc. / 2. quia eleemosina est actus satisfactorius pro peccatis. Dan. 4 peccata tua eleemosinis redime. et satisfactus est actus iustitiae / 3. quia eleemosina et beneficentia sunt istae quibus promittit deus ut dicit Isai. ult. Istae autem ad latroam pertinet / 4. quia ut dicit Bernardus super illud quod aliquis propter bonum est actus liberalitatis. sic autem est in eleemosina ergo /

ethi.

Sed contra videtur. 1. Damnis. 3. si quis viderit fratrem necessitate patientem etc.

Dicendum quod actus exteriores ad illam referuntur tantum ad quam pertinet id quod est motuum eiusmodi actus. motuum autem ad dandum eleemosinam est ut subveniat necessitati patienti. et hoc spectat ad misericordiam quae est effectus charitatis. ac proinde eleemosina est actus charitatis misericordiam mediante.

alicuius

Ad. i. Quod actus virtutis formaliter et cum circumstantiis debitis non potest esse sine tali virtute. quamvis possit esse

ma

materialiter, & quantum ad substantiam
 actus. ut elemosina. ex compassione aut
 inclinatione naturali est. / Ad. 2,
 q. aliquis actus potest electivè esse ab
 una virtute, et imperativè ab alia. et
 sic dare elemosinam, in quantum sa-
 crificium ad placandum deum impera-
 tur a caritate. / Unde patet solutio ad 3.
 Ad. 4. q. dare elemosinam pertinet ad
 liberalitatem in quantum remouet im-
 pedimentum, scilicet affectum ad diui-
 tias possiderendas

Ad 2. Vm̄ conuenienter elemos-
 inas genera distinguantur?

Et videtur quod septem enim elemosinas
 corporales proponunt scilicet. visito. po-
 to cibo. redimo. tego. colligo. curdo. et sep-
 tem spirituales scilicet. consule. castiga.
 solare. remitte. fert ora in quibus co-
 silium et doctrina sub eadem continentur
 Sed per hoc q. sepelire proximum in nullis
 et subuenire. quod dicitur matth. 10. occide-
 tes corpus. non habent amplius quid faci-
 ant. et dominus matth. 25. enumerans
 opera misericordie de sepultura nullam
 facit mentionem. ergo / 2. q. ultra dic-
 tas elemosinas sunt alie. ut q. cecus du-
 cat claudus subleuet. et pauperis subue-
 niat diuitijs / 3. q. castigare magis videtur
 ad seueritatem, q. ad misericordiam perti-
 nere / 4. q. ut in quilibet aliquid ignoret
 qui

quilibet deberet docere quemlibet de
eo quod scit
sed contra est Gregorius in quadam
melioribus predicationibus elemosinas connum
rans ut alij alijs in defectibus subveni
amus.

Dicendum q. conuenienter enumerantur
et predictae elemosinarum differentiae
tam corporales. in his quae sunt conserua
tionem respiciunt. et corpus post vitam
q. spirituales in his quae ^{ad} necessitatem in
tellectus tam practici q. speculativi. in
sunt; agentis sine peccatis et ei
in quem peccat inordinati actus. et se
quelles ipsius considerari possunt. ut vel
parum animaduertenti patebit.

Ad. 1. R. q. de corpore ut sensu et uita sa
rente non multum curandum esset ut
argumentis probat. sic tamen quatenus
ad defunctum pertinet quod de eius cor
pore agat. tum q. in membris dominum
uiuit. tum q. affectum ad corpus habuit
dum uiuere. unde multi et precipue
sanctus Bobias de mortuorum sepultura
mendat / Ad. 2. q. ceterae omnes neces
sitates ad predictas reducuntur ut patet / Ad
3. q. licet actus exterior castigantis ad se
ueritatem pertinere uideat, affectus tamen
interius ad misericordiam spectat. q. ut
dicitur ps. 2. meliora sunt uerba diligen
tis

tu qz fraudulenta oscula odientis / Ad. 4
 qz non quilibet nocentia pertinet ad
 Summus defectum sed eorum, quz scire
 conuenit, ac ad hoc est misericordiz per
 doctrinam supplementum.

Ar. 3. Vm eleemosine corporales
 sint potiores qz spirituales?

Expectan
 da - a
 de parricid
 Fuit qz sic qz corpus est indigentio
 us naturz, qz spiritus / 2 qz in eleem
 sinus corporalibz nulla est reuimpensa
 tu ut Luc. 14 inuic. ac qui in spiritu
 alibz qui pro alio stat sibi prodest. et qui
 alium docet similiter etqz. reuimpensa
 tu autem beneficij laudem. et meritum
 minuit / 3. qz sepe magis consolatur pau
 per et indigent ex eleemosina corporali
 ut Job. 31. et ad Philimonem ostendit.
 Sed contra est August. in lib. de serm. do
 minimonte

Dicendum qz eleemosine spirituales sim
 pliciter preeminunt corporalibz. tunc ra
 tione eius quod ex se habet qz donum est spiri
 tuale, tunc ratione eius cui subuenitur
 qz est spiritus eternus / tunc tertio rati
 one ipsius actus qz spirituales actus no
 biliores sunt. cum de tamen stat qz in a
 liquo casu particulari aliqua eleemosi
 na corporalis (ut v. g. pascere famemuer
 tem) preeminet spiritualibz. et hinc dicit
 Philosphus qz indigentius melius est ditari qz
 ptilib

cedit de elemosina corporali quantum
 ad suam substantiam / Ad. 2. q. qui fa-
 cit elemosinam non intendit aliquid
 spirituale emere. sed spiritualem fru-
 ctum promereri / Ad. 3. q. vidua magis
 dedit secundum suam proportionem
 et ex maiori affectu. unde elemosina
 suam efficaciam habet.

Ar. 5. Vm dare elemosinam
 sit in Precepto?

¶ Videe q. non. qz est consilium ut cons-
 tat dan. 4. consilium meum regi place-
 at peccata tua elemosinis redime / 2.
 qz licitum est unicuique rem suam reti-
 nere, ergo non tenetur dare elemosinam
 3. qz non videtur quod tempore obliget. qz
 aut omni (cum semper pauperes egeant)
 et hoc no. aut nullo et hoc repugnat pre-
 cepto / 4. qz in nullo precepto decalogico
 quod omnia reducuntur) continetur videtur
 Sed contra est qz multi puniuntur poena ter-
 terna pro omissione elemosinarum. ut
 constat matth. 25.

¶ Dicendum qz preceptum de dilectione
 pertinet ea sine quibus ipsa ser-
 uari non potest, inter quae est unum dare
 elemosinam egenti, de superfluo pro-
 ut et statuij alias erit consilium et non
 preceptum
 ¶ ut dicit i. Ioan
 3. et ponderat gre-
 gorius dicens si no
 paupisti secidisti -

Preceptum quem admodum ^{et} in natu-
ra primo, individuum sibi ad nutriti-
um necessaria retinet, et de superflu-
is, nature propagationi deseruit.

Ad. 1. Quod daniel loquebat Regi qui
legem dei non seruabat, cui ea que dele-
ge erant proponenda erant per modum
consilij. uel loquebat in casu, qui elec-
mosina non erat in precepto. / Ad. 2

Quod res temporales quantum ad propue-
tatem sunt dominorum possidentium, sed superflua
quantum ad usum tempore necessita-
tis sunt indigentium. ut ponderat Basi-
lius. et specialiter; et etiam Ambrosius
in decretis. distinct. 47. / Ad. 3. quod
mittere elemosinam cum quis eget et
non apparet, qui ei subueniat; aut cum
possidenti superflue ut dictum est est
peccatum mortale / Ad. 4. quod omnis sub-
uentio proximi reducit ad honorationem
parentum. ut colligitur ex Apostolo. 1. ad
Timotheum. 4. pietas ad omnia utilis est.

Ar. 6. Vnde quis debeat dare elec-
mosinam de necessario?

Et uidetur quod non quod in interuiri affectu plus
carere se quis, quam proximum diligere. ergo
exterius opete sine effectu non debet sibi
necessaria subtrahere ad subueniendum
ei / Et quod largiri sibi necessaria est prodi-
ga

alteri -

galitatis. ut dicitur in. 4. et sic. ergo vitium
vitandum / 3. q. ut dicitur. 1. Timot. 5.
curam suorum. et maxime domesticorum
non habere est fidem negare.

Sed contra dicit Matt. 19. si vis perfectus
esse vende quae habes et da pauperibus.
Ducendum. q. de necessariis sine quibus om-
nino vita et status decentia transigi non
potest non est elemosina danda miseri-
te personae Reipublicae valde necessariae
extreme laboranti aegrotata. sed de ne-
cessariis sine quibus et similibus convenien-
ter degere possumus licitum est elemosi-
nas largiri non quidem de precepto, sed
de consilio, nullus enim inconvenerenter
vivere debet. Sed adhuc tria sunt exi-
pienda Primum cum quis statum mu-
tat ad religionem se transferens. Secun-
dum, quando ea quae sibi subtrahit etsi
necessaria defectibus resarciri possunt. et
Tertium, quando occurreret extrema ne-
cessitas alicuius privatae personae; vel eti-
am aliqua grandis necessitas Reipublicae.

iuxta proprium
statum.

Ar. 7. Vm Possit fieri elemosi-
na de iniuste acquisitis?

Unde et sic q. dominus Luc. 16 dicit
facite vobis amicos de mammona iniqui-
tatis / 2. q. de meretricio acquisitis
et de acquisitis per ludum. et per symoniam.
(Sicut turpiter acquirantur ut constat de iur.

23. etiam 3. et in euangelio) potest aliquis elemosinas facere / 3. qz maius malum esse fame morientem non pascere. qz de illicite acquisitis ei subuenire. ergo saltem tunc liceret etiam.

Sed contra est Augustinus de Verbis Domini dicens nolite deuenire et usuris elemosinas facere.

Dicendum qd aliquid potest esse illicite acquisitum tripliciter Primo ex parte accipientis tantum, et tunc cum reddendum sit ei a quo acceptum est (ut patet in furto et rapina) de eo elemosina fieri non potest. Secundo modo quando neqz accipiens, neqz datus potest possidere ut in symoniace acquisitis profert, et tunc de sic acquisitis fieri elemosina potest. Tertio est aliquid iniuste acquisitum, quando id unde acquiritur est illicitum, quamuis acquisitio ipsa sit licita ut contingit de meretricis acquisitis, et possessus et de eiusmodi etiam elemosina poterit erogari.

Ad. 1. Pr qd dicitur de iure iniquitatis ut ait Augustinus qz ab iniquis solent possideri, vel occasionaliter ut dicit Ambrosius et Basilius, vel qz inaequaliter possident dum alij abundant, alij inopia consumuntur.

Ad. 2. qd de acquisitis per meretricium quamuis possit fieri elemosina, non tamen sacrificium ut dicit deuter. 23 de reuerentiam diuini cultus. / De symoniace uero poss

seff

sessus sic qz non sunt reddenda ei quod dedit.
 De acquisitis autem per aleas si ab his a qui
 by licet, sine fraude, et lege dominij acqui-
 sitorem non annullante acquirantur
 fieri similiter poterit elemosina / Ad. 3
 q. in extrema necessitate summa sunt comu-
 nia, ac proinde aliena accipere, retinere, et
 de alienis elemosinas dare licet. quam-
 vis si comode fieri possit requirenda sit
 domini voluntas, ut pauperi subueniat.

Ar. 8. Vtrum ille, qui est in Potes-
 tate alterius constitutus pos-
 sit elemosinas facere?

¶ Unde q. sic. qz alias religiosi priuati
 et a danda elemosina, in quod dicit,
 Ambrosius pietatis summa consistit / 2
 qz uxor que sub potestate uiri constituitur
 genes 3. elemosinas erogare potest uel de
 beata Lucia legio. ergo / 3. filij qui pa-
 rentibus subdunt ut ephes. 6. dicunt. etiam
 elemosinas facere posse uidentur. cum hec
 redes sint bonorum. ergo / 4. qz seruis licet
 aliquid in dominorum utilitatem facere
 quod precipue uidetur per elemosinarum
 largitionem /

Sed contra est q. ut dicit Augustinus in lib
 de Verbis domini. de alieno non est elemo-
 sina facienda.

Dicendum q. cum ordo naturalis et rectus
 ex postulet ut inferiora a superioribus guber-
 nent. de eo inquit / quis alteri subdit nisi
 ab ipso illi commissum fuerit elemosinam fa-
 ce

^
 q. in uiri societate
 tern assumit

^
 natura
 licet.

cere non potest. poterit autem siquid ha-
 beat iniquus sui iuribus deo eleemosinam
 largiri. / Ad 1. R. q. monachus pote-
 rit iuxta dispensationem sibi commissam
 eleemosinas facere. et non alias
 nisi de licentia Abbatis. aut ad succurrendam
 necessitati extrema. neque est peius con-
 ditio cum omnia pro christi pauperes re-
 liquerit. / Ad 2. q. uxor de propter luxu-
 si habeat (non de dote) poterit in requisito
 mariti consensu moderatas eleemosinas
 facere ne uir depauperet, cum quod in
 familiae dispensatione non pariter cur-
 rit. Lucia autem sponsam non uirum
 habebat. et de mariti consensu eleemo-
 sinas facere poterat. / Ad 3. q. filij fami-
 lias secundum facultatem sibi commissam
 uel de licentia presumpta patris modera-
 tas eleemosinas facere possunt. Et idem
 dicendum est de seruis. per quod patet solu-
 tio ad 4.

Ar. 9. Vm sit magis propinquus
 tribus eleemosina danda?

Et uidetur q. non q. quando q. magis pro-
 pinqui sunt impij et peccatores quibz
 prohibetur dari eleemosina ecd. 12 / 2°
 q. eleemosinae dandi sunt ob retributionem
 ad es. matt. 6. sed ut secundum Augus-
 tinum intelligit locus matt. Luc. 16.
 qui ob eleemosinas acceptas recipiunt in
 eterna tabernacula sunt sancti et non
 propinquiores. ergo illis potius danda est elee-

maxima / 3 qz homo sibi eleemosinam fa-
cere non potest. et tamen nihil est sibi
propinquius /

Sed contra est Apostolus .1 ad Timotheo 5.
si quis suorum. etc.

lib. 1.
Dicendum cum Augustino de doctrina
Christiana. q. illi qui nobis magis pro-
pinqui sunt, grati sortemur obicere
tunc ut illis succurramus. Sicut
meritum sanctitatis, et utilitatis ratione
personarum sanctiorum enim, et magis utili Reip. ma-
gis subveniendum est qz magis propinqu-
nis sit multum conuenientia aut in maxi-
ma necessitate.

Ad. 1. R. q. peccatori subveniendum
est nisi ut natura sustentet / Ad. 2
q. eleemosina valet ad retributionem
eternae mercedis. dupliciter. uno modo
ex radice charitatis, unde est meritoria
et sic propinquioribus est / ceteris paribus a-
largienda. Alio modo ex parte eius cui
fit. et orat pro eo, qui eleemosinam dedit
Et sic loquitur Augustinus / Ad. 3. q. ele-
mosina sicut et misericordia propinqua
est ad seipsum. nisi forte ex persona alie-
nus ut cum quis ponit eleemosinam dis-
tributor potest sibi indigenti eleemosinam
facere //

ut ponderat Am-
brusius .in. 1. de
officijs
et merito.

Ar. 10. Vm eleemosina sit abun-
danter facienda? ~~~
Et videtur q. non qz conuenientibus quibus
ma

magis facienda est) ut dicit Ambrosius in. 1. offic. non sic fieri debet ut diuites fiant / 2. q. ut idem ibidem ait opes non sunt effundendæ, sed dispensanda / 3. q. 2. corint. 8. dicit Apostolus non ut alijs sit remissio. id est occasio occisæ uicendi ex nostris. nobis autem sit tribulatio, id est paupertas /

Sed contra Iob. 4. simulatum tibi fuerit abundanter tribue.

Dicendum q. abundanter dare ex parte dantis secundum proportionem propriæ facultatis (iuxta dicta de necessarijs ad decentiam statû) est laudabile. ex parte autem recipientis est laudabile si fiat ad subleuamentum inopiæ; et non ad superfluitatem, melius enim est pluribus dare ut glossa in illud. 1. corint. 13. si distribuere in cibos pauperum est charitatem autem non habueris, ubi autem cautela elemosinæ docet ut non uni, sed pluribus dec ut possit.

Ad 1. R. ex dictis. / Ad. 2. q. modus danti prescribitur nisi mutet status ut ibi de Helio q. boues mactante subnectit / Ad. 3. similiter patet ex dictis attendendum autem est ex Ambrosio. lib. de offic. q. diuersimodè diuersis faciendæ est elemosina scilicet seri. et si delicatius nutritus est. aut sine culpa in paupertatem deuenit quibus consideratis largius prouidere oportet.

Summula D Thomae

Primarius

1. Ioan. 3. / Ad. 2 q. ille actus est caritatis ut imperantis ad suum proprium finem, prudentis uero secundarius quasi exeguentis, et dirigentis / Ad. 3. q. illi actus non opponuntur immo ex supportatione fratris oritur q. illum emendare uelimus.

Ar. 2. Vm correctio fraterna sit in Precepto?

¶ Fundat q. non q. nemo potest corrigere quem deus despexerit ut dicitur eccles. 7. sed ad impossibile nullus tenet. ergo
¶ 2. q. multi uiri spirituales ut dicitur in 1. Thimo. Augustinus omittunt alios corrigere propter quamdam cupiditatis maculam, non propter officia charitatis / sed hoc non debemus dicere peccare mortaliter. ergo / ¶ 3. q. si uinctus est debitor non deberemus expellere peccatores occurrere sed ipsos querere ad corrigendum sicut in debitis pecuniarum, sed sic etiam ne legrosi e claustris exire tenerent ad querendos corrigendos peccatores

2. q. non est preceptum deca logi. sub quocumq. dat.

creditorum

Sed contra est Augustinus in lib de verbis domini dicens q. peior efficit qui negligit corrigere peccantem q. ipse peccans -
Dicendum q. cum correctio fraterna sit de preceptis affirmatiuis et de actu virtutis requiritur circumstantias loci temporis et modi secundum q. congruit fini per eam intente

to scilicet ad emendationem fratris ac
 primum obligat sicut precepta negativa que dantur contra
 pro semper et ad semper. (actus virtuosus)

Ad. 1. R. cum Augustinus de correptione
 et gratia. q. cum ignoramus quid amissum
 venimus prodestinatus. diuino auxi-
 lio freti (cuius omnis nostra actus debet in-
 niti) ad omnes tenemur affici caritatis
 affectu. Ad. 2. q. pertinet ad preceptum
 de honore parentum. Ad. 3. q. correctio
 fraternitatis omnino potest tripliciter. Primo
 meretur ex caritate ut dicit August. in
 1. de ciuit. dei cum scilicet probabiliter ti-
 meat correctio determinatio. Contra oppressio-
 nem aut impedimentum infirmis ad fidem
 aut virtutum actus. Secundo omittit
 cum peccatis mortalibus et contra caritatem
 cum ex timore aut cupiditate est et cum pro-
 babilitate q. correctus emendabit. Tertio
 omittit cum peccatis venialibus quando quis
 tardius reddit ad corrigendum fratrem
 non tamen sic q. si ei videretur posse fratrem
 a malo retrahere ob timorem aut cupida-
 tem dimitteret. quod contingit quando q.
 virus sanctis. Ad. 4. q. procedit de eo quod
 od debet alium determinate personam. et
 non de beneficiis communiter omnibus pro-
 ximis exhibendis ut dicit August. lib. 1. de
 doct. christ. et lib. de verbis domini. alias
 efficeremur exploratores vitae aliorum. Et
 tra id quod precipit pro. 24. //

A2

Ar. 3. Vm correctio Fraternalis
pertinet solum ad Pręlatos:

et videtur quod sic. quia Hieronymus. ad sacer
dotes (quorum nomine Pręlati consue
verunt intelligi) dicit pertinere illud
evangelij si peccaverit in te frater tuus
est 1. 2. quia sicut corporalis elemosina
pertinet ad superiores in temporalibus,
ita et elemosina spiritualis ad superio
res in spiritualibus 1. 3. quia etiam in ordi
ne gratie (sicut et in ordine nature)
inferiores moveri debent ad bonum a
superioribus.

(qualis est
correctio fra
terna.)

Sed contra Sabat. 2. q. 3. tam sacerdotibus
quod est et in evangelica doctrina unius
quod mandavit deus de proximo suo.

Dicendum quod correctio charitatis que or
dinatur ad bonum delinquentis, ad quem
sibi pertinet. correctio autem iustitie
que respicit bonum commune pertinet
ad solos pręlatos et superiores.

Ad 1. Pręterquam Hieronymus non negat cor
rectionem ad omnes pertinere. sed asserit
specialius ad sacerdotes expectare. Ad
2. q. sicut dicitur et qui plus temporalibus
abundat. Sic in spiritualibus qui plus de
sari iudicio rationis Sabat. 1. Ad 3. quod
tam in naturalibus quędam in se mutuo
agunt quod quantum ad aliquid sunt se ad
in vicem superiora. et sic quilibet Sabat.

sa

Sanum rationis iudicium est superius alio
in eo quod delinquit.

Ar. 4. Vn quis teneat corrigere
Prelatum suum?

Esuyde q. non. q. exod 19 ad hoc militi-
ce designandum. dicit q. bestia non tan-
gat montem. nec oza sine supplicio teti-
gat arcem. 2. reg. 6 / 2. q. in illud galat
2. in faciem respicit dicit glossa. ut par /
ergo subditus non potest / 3. q. ut ait gre-
gorius dicit sanctorum vitam corrigere
non presumat, nisi qui de semelura san-
tit. at quis est hic?

Sed contra est D. Augustinus in Regula.
Dicendum q. correctio charitatis frater-
na ad quemlibet pertinet respectu cuius
libet emendatione indigentis (q. ad om-
nes se extendit charitas) & tamen si corri-
gendus sit Prelatus. debet tamen cum re-
uerentia, & mansuetudine fieri. ut dicit
e. 1. ad Timot. 5. et Durandus ad Dermo-
philum ait.

Ad. 1. R. q. procedit de tactu mortis uel
arce. id est Prelati cum sit irreuerentis /

Ad. 2. q. publice Prelatus non est corrigendus ab inferiori
nisi ~~in casu~~ ~~aut~~ ~~si~~ ~~in~~ ~~im-~~ ~~minere~~ ~~periculum~~ ~~fidei~~. ut in illo ad
colos. ultimo. et ex glossa Augustini hoc
ad uel galat. 2. et sic Petrus exemplum
prebens patienter increpationem pertulit.

Ad. 3. q. in casu particulari sine presump-
tione potest quis de semelura sentire, et ma-
xime inuare prelatum qui in maiori peri-
cu

culb versat actus caritatis est ut dicitur in
regula Augustinus -

Ar. 5. vñ Peccator debeat cor
rigere delinquentem?

Et videtur q. sic q. nullus ob peccatum quod
admittit a precepto occurrente ex
cusat. / 1. q. talis non excusat ab e
lucissima corporali ergo neq. a spiritali
q. correctivis / 3. q. nullus teneat cor
rigere cum nullus sit sine peccato ut
dicit 1. Ioan. 3

Sed contra est Isidorus lib. de summo bono
vñ et Apostolus Rom. 2. inquis alius
iudicas te ipsum condemnas.

Dicendum q. cum peccatum non tollat
omnino rectum iudicium rationis non
excusat ~~peccatum~~ ~~superiorum~~ ~~in~~ ~~correctio~~
~~ne aliorum~~ non tollit quin possit quis
a subditis delictum arguere. affert ta
men sine correctivis impedimentum ob
peccatum procedens. primo q. indignus
est corrigere peccator. maxime si maius
peccatum commissit ut ponderat Augusti
nus Matth. 7. quid vides festucam? est
Secundo ob scandalum proximo (si pecca
tum corripientis tu manifestum) dum non
ex caritate sed ex ostentatione presumi
t corrigere ut Chrysostomus Matth. 7. ait
Tertio ob superbiam qua corrigens se ipsum
preferit proximo in corde suo. ut prosequitur
Aug

Augustinus lib. de serm. dñi in monte.
 unde peccator cum similitate corriprens
 delinquentem non peccat. quantum per
 hoc uel in conscientia fratris. uel saltē
 in sua pro peccato peccato condemnabj
 sem se ostendat. unde patet solutio ad
 obiecta.

Ar. 7. vñ in correctione Fraternali
 debeat ex necessitate Precepti
 ad monitio secreta precedere

1. Denunciationem.

Et uidetur quod non quod imitatores dei esse de
 genus maxime in operibus charitatis
 ephes. 5. sed deus nulla preuia monitio
 ne interdum publice punit peccatorem
 ergo etiam 1. 2. quod uel ait August. lib. 1.
 de mendacium ex gestis sanctorum sumunt
 intelligentia preceptorum scripturarum. sed
 genes. 37. accusauit Ioseph fratres sine
 monitione / et ad rom. 5. Petrus Anania
 et sapientiam occulte defraudantes depre
 uo agij. Quin et ipse dominus Iudeos
 ergo / 3. quod grauior est accusatio quod de
 nunciatio, et tamen (ue determinatur
 in quadam decretali) accusatio non
 precedit monitio. sed in scriptis / 4. quod in
 religionibus quidam in capitulis publice
 proclamant de culpa sine preuia moni
 tione / ergo / 5. quod Prelati religiosi preci
 piunt subditis ut confiteantur delicta sine
 monitione manifestent. Sed

Sed contra est Augustinus lib. de verbis
domini exponens illud conipe inter te
et ipsum solum.

Dicendum q. peccata publica publice
sunt arguenda neq. indigent munitio-
ne ut 1. Timoth. 5. constat et ex Aug-
ustino de verbis domini. Secus si sine se-
creta (dum tamen non tendant in perni-
ciem Reip. aut alicuius tertij. qualia
sunt proditio et fregissus) nisi quis certo
existimaret q. statim per secretam admo-
nitionem posset eiusmodi mala impe-
dire. Precedit autem secreta munitio
ut quanto suavior et sine membri ab-
cessu ne scirei potest curat egrotus, con-
siderando famam ipsius. Amissa enim fa-
ma ut dicit Hieronimus multi forun-
te affreres, et in utroq. for. damna pati-
unt. Secundo q. ⁱⁿ famata ~~in~~ ⁱⁿ ~~in~~ ut
dicit Augustinus ad Plebem Hippone-
sem solent plurimi infamari. Quode-
similibz similia credunt. Tertio q. ex
peccato unius publicato alij ad peccan-
dum excitantur. Sed q. wiseientia prefe-
renda est famae, ut dicit dominus uel sal-
tem cum dependet famae fractus wise-
cientia per publicam denunciationem
a peccato liberet. || || ||
Ad. 1. R. q. occulta summum sunt des-
erta. et tamen quandoq. interiori insti-
tutu es munit. ut constat Job. 33 / Ad

Primo q.

2. q. Josephi iam fratres suos munerat // ut presumit. id est q. peccatum inter eos erat publicum. Petrus autem circa Ananiam, et Saphiram processit ut ex eorum deus de cuius revelatione peccatum munerat. Dominus autem istum erat peccatum Iudae. nec tamen etsi deus eius verbis eum admonere pretermisit.

Ad 3. q. cum imminet periculum alterius non peccat frater in te tantum /

Ad 4. q. ille proclamatur resurrexerit de quibusdam leuibus, quos famam non dignantur et ueluti quosdam commemoratio nes oblitaram culpam. alias esse illicita / Ad 5. q. non est obediendum Regi sed deo (ut dicitur alibi 5) cum precipit. uel generaliter uel specialiter ut corrigenda sine munitioe denunciante non enim seruaree ordo iuris. et tam precipiens q. obediens peccarent. nisi infamia rumm aut indignitas sufficientia de criminibus processissent.

Ar. 3. Vm testium inductio debeat precedere publicam denunciationem?

Et uideat q. non q. sic magis uideret quis proditor q. reuelator fratris ut Augustinus innuat / 2. q. nullus ad suum peccatum occultum inducat testes. ergo neq. ad proximi. quem tenet sicut seipsum diligere

3. q. insculptis non potest fieri probatio ergo frustra adducuntur testes / 4. q. Augustinus dicit in regula q. primo debet denunciari preposito. vel Prefato.

Sed contra est dominus Matt. 18

Querendum q. convenienter de extremo secreti ad extremum publice iustitia ecclesie perveniendum est per medium scilicet per inductionem paucorum testium qui prodesse ac non obesse possint.

Ad 1. R. q. si post monitionem semel aut iterum factam non sperat frater emenda quantumcumque cimens ut de cultum ad Siberida et inductio testimonii peccatum Cui dicit Augustinus in Regula) in corde putrescat nisi ex ta diligenter probabiliter deterioratio frateris timeat ut dicitur est / Ad 2. q. S. mo ad sui emendationem non indiget testibus / Ad 3. q. testes inducuntur primo ad ostendendum q. sit peccatum illud de quo quis arguit. ut dicit Hieronymus. Secundo ad convincendum peccatorem si peccatum iterat ut dicit Augustinus in Regula. Tertio in testimonium q. frater admonens fecit quod in se fieri ut ait Chrysostomus / Ad 4. q. Augustinus ubi intelligit Prefatum tanquam personam singularem, que magis prodesse

poterit, non ut iudicem aut publicā
ecclesie personam. eam representan-
tem.

Quaestio. 34 De odio ~
in sex articulos diuisa.

Ar. 1. Vn̄ quis possit deum odio
~ Sabere?

Et uidetur quod non quod dicitur deum. 4 cap de di-
u. nom. quod omnibus amabile et credi-
gibile primum bonum et pulchrum /
2. quod in Apocryphis esset Sabere quod omni-
a in ueritate ueritatem. et benignant
in operibus eius / 3. quod odium est auer-
sus quod dicitur deus auerem omnia ad se.
conuertit ut dicitur Deum. cap. 1. de diu. no
Sed contra est in psalm. superbia eorum
qui te oderunt. et Ioannis. 15. oderunt me
et patrem meum.

Dicendum quod deus per se ipsum appre-
hensus et cognitus per essentiam odio
Sabere non potest. neque in effectibus ipsis
quod voluntati creaturae contrarij esse
non possunt ut esse. vivere. et intelligere.
Secus si apprehendat in alijs effectibus. et
ut auctor eorum qui repugnant inordi-
natae uoluntati, sicut inflatus poenae. et
etiam uoluntati peccatorum per legem di-
uinam.

Ad. 1. R. quod procedit de uidenti

69

Summula D. Thomae

bus ipsam dei essentiam, quae est essen-
tia bonitatis / Ad. 2. patet ex dictis / Ad
3. q. deus omnia in se conuertit in quan-
tum est ipsum essendi principium

Ar. 7. Vm odium Dei sit ma-
ximum peccatorum?

¶ videtur quod non quod non imputat mat-
th. 12. inter peccata in spiritum sanctum /
2. quod magis videtur elongare a deo pec-
catum infidelitatis, cum eius esgritu-
dem auferat / 3. quod deus non habet o-
dio nisi ut infligeret poenam, sed odire
poenam non est maximum peccatorum
ergo /

Sed contra est quod optimum opponit pesti-
mum ut dicitur in 3. ethic. odium autem
opponit dilectioni dei, quae optimum quod
id est.

Dicendum quod cum defectus peccati impor-
tet inobstantiam auersionem a deo, quae
in odio dei importat perse, in alijs ve-
ro peccatis per aliud scilicet ratione
licetius delectabilis cuius libertas inhe-
ret, odium dei est grauissimum inter
alia peccata.

Ad 1. R. q. ut colligitur ex Gregorio. 28. m.
ratiuum odium dei ex deliberatione proce-
dit ac proinde est speciale peccatum grauis-
simum in spiritum sanctum. secundum

q. peccatum in spiritum sanctum non in-
 nat aliquod genus speciale peccati; non
 tamen enumerat inter cetera mundi pec-
 catorum in spiritum sanctum species, q.
 generaliter in omnibus invenit. Ad
 2. q. gravitas infidelitatis sumit ex
 odio veritatis sive ex odio dei circa cuius
 veritatem est fides, causa vero potest esse
 sui effectus. Ad 3. q. non quod debet o-
 dium poenae est peccatum in spiritum sa-
 nctum, immo multi odium poenae ^{at} quae
 patienter ferunt ex reverentia divinae
 iustitiae. Unde Augustinus dicit in. 10. cō-
 fess. q. deus mala poenalia tolerare iubet
 non amare. et ad idem est Gregorius. in
 25. moral.

Ar. 3. Vm̄ omne odium proximi
 sit Peccatum?

Et videtur q. non q. Luc. 14 dicit qui non
 odit patrem et matrem non potest meus
 esse discipulus. 2. q. detractores dei sunt
 odibiles ut dicit Roman. 1. ergo imitan-
 do deum poterimus eos odisse. nec pecca-
 bimus. 3. q. in naturalibus non est pecca-
 tum. sed est naturale unicuique rei ut co-
 trarium suum odiat. et destruat ut
 ergo. Sed contra est. 1. Joannis. 2. qui o-
 dit fratrem suum in tenebris est.
 Dicendum q. cum odium amorem opponatur

tan

Simula D. Thomae

tantum habet de ratione mali quantum
amor de ratione boni. amor autem debetur
proximo quantum ad id quod habet ad
scilicet naturam, et gratiam, non autem
secundum illud quod habet a se scilicet
defectum et culpam. ac proinde in hoc ipso
quod culpam fratris odio prosequimur
ipsum diligimus sicut et cum bonum
ei volumus. unde simpliciter accipien-
do odium fratris semper est cum peccato.

et diabolo

Ad. 1. R. q. procedit quatenus parentes
impediunt nos sequi ordinem diuini ius-
titiae / Ad. 2. q. in detractoribus odium habet
de culpa / Ad. 3. q. in proximo hinc
possumus odium habere quod sunt nobis ini-
mici et peccatores.

Ar. 4. Vm odium Proximi sit ma-
ximam omnium Peccatorum
qua in Proximum committuntur?

Et tunc q. sic. quae dicit. 1. Ioan. 3. quis
dit fratrem suum homicida est. quod est
grauissimum reummentum / Et q. opti-
mum est amor in proximum ergo est

Sed contra est q. malum ut dicit Augustinus
in enchiroid. dicit quod peccet. et magis peccet
proximo homicidium. furtum. et adulteri-
um; q. odium / 2. q. Chrysostomus. Matt. 5. 4. di-
cit q. mandata moysi non nocides non adul-
te

in illud. quis dicit
verum de manda-
tis istis minimis /

terabis in remuneratone modica sunt. in peccatis autem magna. mandata vero ebrietas. non irascaris, non concupiscas in remuneratone magna sunt, in peccatis autem minima, irascia autem ad odium interius pertinet. ergo non est gravissimum. Dicendum q. peccatum in proximum ex duobus habet rationem malum, scilicet ex deordinatione peccantis (et sic odium est gravissimum et a quo cetera rationem peccati habent) et ex nocuitate illius in quem peccat. et sic alia peccata in proximum graviora reperiuntur. ex quibus patet solutus ad obiecta.

Ar. 5. Vm odium sit vitium capitale? ~~~

Et videtur q. sic q. opponit charitati que est caput et principalissima virtutum. 2° q. peccata oriuntur in nobis secundum inclinationem passionum ut dicit Rom. 7 sed in passionibus animis omnes oriuntur ex odio et amore. ergo odium ut peccatum est capitale. 3° q. odium principaliter respicit malum, q. alia passio.

Sed contra est q. Gregorius in. 31. moralium non enumerat odium inter capitalia vitia.

Dicendum q. ea que sunt contra naturam quale est vitium paulatim ea que sunt naturalis corrumpunt ac prorsus in eiusmodi o

Summa D. Thomae

portet ut primum recedat ab eo quod
est minus secundum naturam, et ultimum
ab eo quod est maxime secundum naturam.
quod id quod est primum in constructione est
ultimum in resolutione. id autem quod
est maxime et primum naturale Summum
est quod diligit bonum, et precipue diuini
et bonum proximi, et id est odium quod
Summum et electum opponit. non est primum
in destructione virtutis, quod fit per vitia
sed ultimum, ac proinde odium non est
vitium capitale.

Ad. 1. Quod ut dicitur in 7. phys. in virtuti-
bus primum et principale est, quod est pri-
mum et principale in ordine naturae, et idem
charitas est prima virtutum, odium vero
non primum in virtutibus / Ad. 2. quod odium
male est primum inter passiones animae, si-
cut et amor naturalis boni, sed odium bo-
ni non naturalis, non potest esse primum
ut dictum est. / Ad. 3. quod odium verimale
potest habere rationem prouocantis inter
passiones non autem odium mali appa-
ret, quod scilicet est verum bonum, sed repu-
tat malum propter corruptionem naturae

Ar. 6. Vnde odium oriat ex in-
uidia?

Et videtur quod non, quia inuidia est tristitia que
dam de alienis bonis, et odium potius cau-
sat tristitiam malorum, quae odimus / 2°

2. quod odium opponit dilectioni. dilectio
autem proximi refertur ad dilectionem dei, et
et odium proximi ad odium dei. Sed odium
dei non causatur ex invidia, quoniam invidet
illis qui maxime a nobis distant. ut
dicit in 2. rethorice. ergo. et 3. que
innuit Augustinus in regula odium cau-
satur ex ira. ipsa enim (ut dicitur) crescit in
odium.

Sed contra Gregorius. in 31. moral.

Dicendum quod odium est ultimum in progressu
supercati recedimus autem ab eo quod est
naturale, quia intendimus vitare aliquod
quod est naturaliter fugiendum. omne
autem animal fugit tristitiam sicut et
petit delectationem. ut dicit in 7. et 10. ath.
ac proinde sicut ex delectatione causatur
amor, ita ex tristitia causatur odium. in-
vidia autem tristitia quaedam est de proximi
bono ac per consequens odium causatur.

Ad 1. R. q. vis appetitiva sicut et apper-
sensiva reflectitur supra suos actus. et secun-
dum primum processum appetitivi motus
ex amore causatur desiderium. ex desiderio
autem delectatio si adsit rei desideratae
sequitur. ergo delectatio in bono amato habet
rationem boni eiusmodi delectatio causatur
amorem et ob eandem rationem tristitia
causatur odium / Ad 2. quod delectatio respicit
bonum ac proinde prius est dei quam proximi.
odium autem respicit malum, quod in des-
iderio

in se ipso esse non potest ac proinde prius se
peccat proximum, q̄s deum. / Ad. 3. q̄ non in
conuenit aliquid secundum diuersas rati
ones a diuersis causis oriri. et sic odium for
maliter secundum rationem obiecti causa
t̄ ex inuidia; extra autem dispositum est
secundum quoddam augmentum ~

Quaestio. 35. De accidia ~
in 4. articulos diuisa ~

Ar. 1. vñ accidia sit peccatum?

et uide q̄ non q̄ est species tristitiae ac
damascen. ac ex consequenti passio, pas
sionibus autem non meretur nec de me
remur ut dicit Philosophus in 2. ethic.

2° q̄ est defectus corporalis et ueluti fe
bris & strans ut ait Cassianus in 10. lib. de
instituto monasterii / 3. q̄ ut Cassianus
ibidem ait. ex bona radice procedit. ex hoc
scilicet q̄ quis ingemiscit se spirituales
fructum non habere. et absente magni
ficae monasteria / 4° q̄ peccatum fugi
endum est quasi a facie uolubij eccel. 21. at
ut ibidem dicit Cassianus. accidia resis
tendo est superanda!

Sed contra est q̄ accidia prohibet eccel. 6. ~
Dicendum q̄ accidia ut ait damascenus est
tristitia quaedam deprimens animum. uel
tedium bene sperandi ut dicit glossa in illud
psal

circum horam sex
tam maximem
nactus inquietas

Saltem omnem escam abominatus est, et tamen //
 ma est. uel ut ab alijs dicitur. torporumque
 negligentis inchoare bona. unde et ea que
 sunt accida frigida sunt. tristitia ergo deue
 re bono quod secundum se mala est ~~omnis~~
~~omnis~~ etiamsi malum appareat. est
 autem mala secundum effectum etiam
 si sit de uere malo, si sic in mirum gra
 uet ut eum totaliter a bono opere retra
 hat. unde Apoll. 19. 2. cor. 2. non uidetur
 peccatoris maiori tristitia de peccato absor
 bere. qz ergo tristitia uehic' sumit rumi
 nat tristitiam spiritualis boni est peccati
 et dupliciter mala scilicet secundum se
 et secundum effectum. // . // . // . // .

(A. reg.
 scilicet spiritualis
 h. de quibus malis
 quibus) —
 secundum se ma
 la est —

Ad. 1. q. passiones secundum se non
 dicuntur peccata sed secundum q. applica
 t ad aliquod malum, que contrariis
 applicatq. ad bonum sunt laudabiles.
 Ad. 2. q. passiones appetitus sensitui pos
 sunt esse peccata uenialia. et per aliqu
 am transmutationem corporalem (qz
 appetitus sensituius habet organum cor
 porale) inclinare possunt ad peccata mor
 talia. Ad. 3. q. ad sumptuosam pertinet
 non extolli. ad ingratitude uel bona
 a deo accepta parumpendere. et extolli con
 temptus sequit accidia. Ad. 4. q. peccatum
 semper est fugiendum. hic autem fit etiam
 resistendo cum scilicet uirtutina cogitatio

et

Et impugnatu eius non auget peccati men-
tium. quod aliter accidit in peccato luxu-
riae

Ar. 2. Vm accidia sit specia-
le Peccatum?

Et videtur q. non q. quod libet vitium facit
hominem tristi de bono spirituali oppo-
sito ut patet / 2. q. gaudium cuius op-
ponit non est specialis virtus / 3. q. spiri-
tuale bonum quod virtus querit et vitium
refugit. ad accidiam non videtur contrarij
posse nisi per laborem. In eadem pertinet
ad pigritiam et negligentiam. quae omittit
triste spirituales bona q. sunt laboriosa
pigritia autem solitudinem opponit accidiae
autem gaudium.

Sed contra est Gregorius in. 31. moralium.

Dicendum q. si spirituale bonum accipiat
communiter accidia sine tristitia de eo non
est speciale vitium. neque quantum illud
refugit prout laboriosum est et delectatio-
nis impeditum. q. sic accidia non separa-
ret ab alijs vitijs carnalib9.

sed est speciale
peccatum secundum q. est tristitia de bono
virtutis non utrumq. sed ut diuino de quo
ut sic specialiter caritas gaudet. Et
ex his patet solutio ad obiecta.

Ar. 3. Vm accidia sit peccatum
mortale?

Quidem q non q non videtur signari posse //
 preceptum cui opponat / 2° recedere o //
 pere a aliquo spirituali ducente in deum //
 non est peccatum mortale. Cuius omnis
 eiusmodi recessus a consilio esset morta-
 lis / ergo nec recedere videtur / 3° qz ut
 ait Cassianus in lib. 9. de institutis cogno-
 bisq solitarijs et heremiticis q ma-
 gis experta et magis infatigabili hosti. ac
 in suis modis omnibus non inveniunt
 peccatum mortale ergo /
 Sed contra dicitur q dicitur q tristitia q
 est mortem operat.

Dicendum q accidia secundum suum ge-
 nus est peccatum mortale. qz est tristi-
 tia de bono spirituali ut dicitur in 1° //
 et de quo ut sic et caritas gaudet. Sed prop-
 ter imperfectum actus. scilicet si in so-
 la sensualitate consistat (sine consensu ra-
 tionis) est peccatum veniale. sicut et in
 genere adulterij concupiscentia que consistit
 in sola sensualitate est peccatum venia-
 le.

Ad. 1°. R^o qz contrariatur precepto de sanc-
 tificatione sabbati in quo secundum
 q mortale est preceptum quietis mentis in
 deo / Ad. 2°. qz non quilibet accidia sine
 tristitia de bono spirituali est peccatum //
 sed tristitia sine recessus a bono spirituali
 dicitur cuiusmodi de necessitate oportet
 in

Sūmula. 2. Bonae

inherere propter deum / Ad. 3. quoniam
us sanctus etiam inveniunt aliqui in
perfecti motus accidit. qui non pertingunt
usque ad consensum rationis.

Articulus 4. Vtrum accidia
debeat poni vitium capi-
tale?

¶ Videtur quod non. quia non in se ad actus
peccatorum. immo potius retrahit ab agen-
do / 2º. quia vitium capitale habet fi-
lias sibi deputatas a Grego. 31. moral. si quis sum-
me malicia. Rancor. pusillanimitas,
desperatio. torpor circa precepta. et vaga-
tio mentis circa illicita. quarum que-
dam exira. alie in minoribus omni peccato
et alie ut torpor incidunt cum ipsa ac-
cidia. ergo / 3. quia Isidorus lib. de sum-
mo distinguit accidiam a tristitia in
quantum hec est recessus ab omni labore debito.

¶ Illa autem in se ad quietem in de-
bitam. et uniuersas hanc diuersas filias
attribuit. ergo uel a Gregorio uel ab aliis
dicit inueniunt assignat accidia capi-
tale vitium cum suis filiabus.

Sed contra est Gregorius. dicto. 31. moralium
Dicendum quod quoniam ad modum summe
multa operari propter delectationem. et
etiam ab ipsa permitti. ita similiter et pro-
pter

¶ oriuntur ut
odiuum
¶ ut malitia

¶ primo nimirum
quattuor. et se-
cundo septem)

propter tristitiam vitandam. uel pondere ei
 ac pro
 inde) alti et peioribus inuoluntate operata conueni
 enter accidia. que tristitia que dam est
 prout vitium capitale.

Ad. 1. R. q. accidia aggrauando animum
 impedit hominem ab illis operibus que
 tristitiam causant. inducendis tamen qua
 dam ad aliqua tristitia conuena. ut ad pro
 bandum. uel etiam ad aliqua per que
 tristitia uitat / Ad. 2. q. malitia riu

accipit generaliter prout est genus vi
 tiosy. nec rariuz communiter pro dicitur
 pro quadam indignatione. et idem de
 alijs dicendum est. quod enim ut ait Stri
 ctus in. 8. et sic non potest quis diu in
 tristitia sine delectatione uiuere. assig
 nante a gregorio pudente filio ipsius
 per quarum quasdam fugam conuoluntan
 tibz exprimitur. per quasdam uero tran
 situs ad delectabilia et impugnatione
 solum que conuoluntant / Ad. 3. q. illa
 que prout uisoria omni ex tristitia et
 accidia reducunt ad illa que prout gre
 gorius. et conuenientius gregorius qz Ca
 sianus tristitiam prout capitale uitium
 est accidiam uocat. quod ut talis est tristitia
 non de quocumqz bono sed de debito di
 uino uel debetur et

tanqz diuersa

Quaestio. 36 De inuidia in 4 arti
 culos diuisa. BHSC Ar.

Ar. 1. Vm inuidia sit tristitia?

et videtur quod non quod eius obiectum ^{est} non malum
suum, immo bonum, alienum scilicet de
quo felicitas de qua inuidus torquetur
ut dicit Gregor. 5. moral. 2. quod dicit
Philosophus in. 2. rethorice. similes quibus
modo tales sunt similibus invident. at si
inviditudo potius est causa delectationis. et de
delectationis) 3. quod tristitia ex aliquo defec
tu causatur. at sapientes et amatores bono
rum quibus modicum deficit invidere solent
ut ait Philosophus in. 2. rethor. ergo

4. quod oppositorum non est eadem causa, sed
memoria bonorum sic maris est causa
delectationis. ergo non tristitia. est autem
causa invidie. ergo inuidia non est tristitia.

Sed contra est Damascenus in. 2. lib. di
cens quod inuidia est tristitia in alienis bonis
Dicendum quod de bono alterius in quantum
apprehendit ut malum proprium (non ut
illatum nocenti. sed ut diminutum
proprie gloria, et honoris) est tristitia invidie
ut dicit in. 2. rethorice.

Ad. 2. patet quod quod est bonum unum non est
bonum alteri) Ad. 2. quod similitudo causat
delectationem in quantum considerat volun
tati non in quantum apprehendit propinquu
tati contraria, et sic his quibus non longe
distamus tempore loco. vel statu. si excellunt

ubi causat tristi
tia a timore)

consequeremur invidere / Ad 3. q. his qui /
 nemum excedunt non invidemus. sed ad /
 quorum excellentiam attingere posse puta-
 mus. unde amatores honoris. et etiam pusil-
 lanimus sunt magis invidi. illi q. ad hunc
 res peruenire presumunt / hi q. omnia in
 quibus ab alijs excedunt magna reputant /
 ut Job. 5. dicit. et Gregor ponderat. 6. mo-
 ral. / Ad 4. q. memoria preteritorum bo-
 norum est causa delectationis in quantum
 fuerunt habita. sed in quantum amissa
 causat tristitiam. et in quantum ab alijs
 possessa invidiam) ~

Articulus 2. Vm inuidia sit peccati?

Et uidet q. non q. inuidimus ad letam su-
 adee ut filia eius dicitur habeat quibus inuideat /
 2. q. de Principatu impij Sicite gemit popu-
 lus ut dicit psal. 29 / 3. q. inuidia est zelus
 quidam. zelus autem domus dei comedit lus
 et laudabiliter ut dicit in psalmo / 4. q. q.
 gregorius in. 5. moral. signa suorum crucian-
 tia ponit ac proinde magis uidet esse poena q. 3.
 culpa. Sed contra est Apost. sus ad galat. 6.
 Dicendum q. inuidere siue tristari de bonis al-
 terius potest contingere quattuor modis. Primum
 q. timet ne cum eum et hoc proprie ut dicitur
 est tristitia inuidia, et potest esse sine peccato
 ut dicit Gregorius in. 22. moral. Secundo q. ne
 bis desunt bona que alius habet. et uocat zelus in. 2. rethorice
 qui de bonis spiritualibus et honoribus est laudabi-
 lis. 1. corinth. 14. de temporalibus autem potest
 esse /

ille qui possidet

esse vel cum peccato, vel sine peccato. Tertio
potest quis trahari de bono alterius. q̄ est eo in
dignus q̄ hęc trahita non potest conuenienter
ori ex bonis honestis quibus quis iustus efficit
ut dicitur in 2. Rethorice. sed ex diuitijs et simi-
libus. et hęc a Philosopho vocat Nemesis. et
pertinet ad bonos mores considerando ipsa tem-
poralia bona (ut considerauit Philosophus)
secundum se et non ut ordinant ad eterna.)
quare modo potest quis de bono alterius con-
trahari in quantum excedit ab eo in ipso. et
hęc est proprie inuidia. et peccatum q̄ dicitur
de eo de quo et gaudendum ut dicitur 2. Rethorice.

Ad. 1. R. ex dictis q̄ sumit inuidia pro
iusto zelo imitandi bonos. Ad. 2. p̄ actum.
Ad. 3. q̄ aliquis zelus potest esse bonus. cum ta-
men inuidia semper sit mala. Ad. 4. q̄ non
inconuenienter peccatum esse penale ratione a
Sicinius adiuncti.)

Ar. 3. Vm̄ inuidia sit peccatum
mortale?

Et uidetur q̄ non q̄ est passus appetuisse
sibi ut potest trahita. in appetitu au-
tem non est peccatum mortale. sed in ra-
tione ut dicit Aug. 12. de trinitate. 2°
q̄ inuidia est in infantibus. qui mortali-
ter non peccant. ut de quodam paruulo
Sordente. 1. cor. testat Augustinus. 3°
q̄ omne peccatum mortale alicuius con-
trahit virtutis. sed inuidia nulla est virtutis
contraria. sed nemesis que est passus ut dicitur
in

In. 2. Rethoric). Sed contra est 156
 5. parvulum occidit invidia ~

Dicendum q. cum invidia ex parte sus-
 bjecti contrarietur charitati et peccatū
 mortale ut dicitur in. 2. Rethoric. 3. (quam-
 vis enim obiectum utriusq. sit ipsum
 bonum proximi sicut tamen diversis mo-
 dus in ipsum) ex suo genere est peccatū
 mortale. nisi ex defectu imperfectione
 fiat veniale. sicut primus motus ad ul-
 terij. et homicidij insensualitate est.

Ad. 1. R. ex dictis de actus imperfectio-
 ne / et similis est ratio de invidia par-
 vuly in quibus demonstratio usus) -

Ad. 3. q. invidia ut dicitur in. 2. Retho-
 ricorum secundum diversa et nemesi
 et misericordie opponitur. Sicut quidem
 recte secundum contrarietatem princi-
 palis obiecti. illi autem opponitur ex parte
 eius de cuius bono tristat invidus ne-
 mesius enim tristat de bono indigne a
 gentium

Ar. 4. Vm invidia sit vitium
 capitale?

Quid est q. non. q. est filia inanis glorie
 ut inquit in. 2. Rethoricorum. ergo non ca-
 pitale vitium) 2. q. prima vitia videntur
 leviora alijs ut Gregorius inquit 31. mo-
 ral

Sūmula D. Thomę

ral. dicens q. deceptę menti. quasi sub
quadam ratione se ingerunt. at inuidia
ut inuit Gregorius. 5. moral. est graui-
simum / 3. q. uidet q. inter filias inui-
dię inuenerunt Gregorius in. 31.
moralium assignet afflictionem inbo-
nis proximi. et exultationem in aduer-
sis. cum in his ipsis inuidę ratio con-
sistat

Sed contra est auctoritas Gregorij 6. mo-
do citato

Dicendum q. quę ad modum accidia
est tristitia de bono spirituali diuino. sic
inuidia de bono proximi. ac proinde ca-
pitale vitium. sicut et illud.

Ad 1. R. q. non est contra rationem vi-
tij capitalis q. oriat ex ralu. sed q. non habe-
at aliquam rationem principalem pro du-
ceret ex se ralia vitia. et forte tamen q. in-
uidia orat ex inani gloria inuipone ab
vidow lib. de summo bono. neq. a Casuaro
lib. de institutis ceteribz inter capitula
vitia / Ad 2. R. q. non concludit inuidia
esse grauissimum peccatę sed q. cum dia
bonus inuidiam suggerit ad id inducit q.
principaliter habet in corde. cum ex eius in-
uidia peccatum intrierit in orbem terrę
quāuis etiam quoddam genus inuidię
scilicet inuidia fraterię charitatis sic pe-
ca

caturum gravissimum in spiritum sanctum
 Ad. 3. q. numerus feliarum invidie pro-
 est summi ex principis ad quod pertinet su-
 perbia et detractus; et ex medio ad quod
 od pertinet afflitus in prosperis proximi
 et exultatus in adversis; aut ex fine et
 termino ad quem pertinet odium

Quæstio. 37. De Peccatis que
 opponuntur Paci. et Primo de
 Discordia circa quam que-
 runtur Duo.

Art. 1. Vm discordia sit peccatum?

Et videtur q. non q. voluntas proximi non
 est regula nostre voluntatis. ergo discor-
 dare ab ea non est peccatum / Et q. Pau-
 lus. act. 23. videtur ad discordiam indu-
 xisse Phariseos cum Sadduceis dicens ego
 Phariseus sum. et de spe. et resurrectione
 mortuorum iudico / 3.º quæstio. 15. de
 discordiam inter se Paulus et Barnabas
 discesserunt ab invicem. ergo saltem dis-
 cordia non est peccatum mortale /

Sed contra est Apostolus ad galat. 5. ponit
 dissensionem inter opera carnis.

Dicendum q. discordia que opponit concor-
 dia que est caritatis effectus et unio voluntatum
 in bono. non opinionum insentendo

directe et perse

et

Summula. D. Thomae

est peccatum mortale ex suo genere nisi imperfectus actus excuset. si tamen propter intentionem et per accidens contingat discordia inter existimantes se bonum et utilitatem proximi exequi, non erit peccatum nisi ad sit ex parte utriusque vel alterius error eorum quos tenebant scire vel indebita perstancia. et tunc erit peccatum utriusque, vel alterius tantum. /

Ad 1. Per q. ~~hanc~~ voluntas proximi non est regula nostrae voluntatis secundum se sed in quantum regulata a divina voluntate, et illi infringere ~~per se regulata~~ /

Ad 2. q. causare discordiam per quam sit mala concordia. non est malum et sic laudabile fuit ~~per se~~ discordia quam fecit Paulus, cum et de se dominicus dicit matth. 10. non veni pacem mittere sed gladium / Ad 3. q. illa discordia fuit per accidens ex defectu humanae cogitationis in his, quae ad salutem non erant necessaria a divina providentia ad utilitatem inde consecutam ordinata // ~ // ~

Ad 2. Vm discordia sit filia inanis gloriae

Et inde q. non. q. est filia inq. ut dicitur psal. 15. ergo non inanis gloriae / 2. q. Joan. 7. dicit glossa (in illud ruidum erat spiritus datus) q. leuor. id est inuidia se parat

rat. ergo non inanis gloria) 3. que
dicit Hieronymus Matt 5. 12. discordia
maxime res dellabunt. ergo ipsa potius
est caput vitiorum. et vitium capita-
le. Sed contra est Gregorius. 13. mo-
ralium

dicendum q. discordia voluntatum pro-
venit ex eo q. quis profert que suavitatis
que sunt aliorum. quod cum inordi-
nate sit pertinet ad superbiam. et in-
aniam gloriam)

Ad. 1. R. q. rixa consistit in exteriori
opere. et pertinet ad iram. discordia autem
consistit in divisione instrumentis vo-
luntatis) Ad. 2. q. discordia ratione
termini a quo et recessus a voluntate
alterius. causatur ab invidia. sed ratione
termini ad quem et accessus ad id quod
est sibi proprium. causatur ab inani glo-
ria) Ad. 3. q. procedit de propriis effec-
tu discordie. q. virtus veritatis. ut dicitur in
lib. de causis fortior est. non autem deo
regne diversorum vitiorum a discordia
per quod habeat rationem vitij capita-
lis

questio 38 de conten-
tione in duos art. divisas.

Ar. 1. Vm contentus sit pecca-
tum mortale?

It.

Summa D. Thomae

Et videtur quod non, quia Lucae 22. contendit
discipulis de maioriatu, in quibus ut pote
perfectus non est admittendum peccatum
mortale) 2. quia Apostolus Philippo
gaudet quod ex contentione quaedam pre-
dicent Christum) 3. quia in iudicio eorum
putatione maxime contraheret hunc
licite contendit ut dicit glossa. 1. reg. 4.
4. quia Job 39. videtur cum deo contendisse,
et tamen ipso deo testante Job ultimum non
peccavit mortaliter, immo recte locutus
est) Sed contra est 2. ad Timotheum 2. non
si verbis contendere. et galat. 5. exclu-
ditur regnum dei.

con-
ten-
tis

Dicendum quod sicut discordia importat
contrarietatem in voluntate, sic conti-
tio eam importat in locutione quae a Tu-
lus proprie rithoricus color. contrarietas
autem potest esse vel quantum ad inten-
tionem, vel quantum ad modum, et quan-
tum ad intentionem contrariari verita-
ti vituperabile est, contrariari autem fal-
sitati laudabile. in modo autem contrari-
andi considerandum est an conveniat ne-
gare et persequi ut laudabiliter fiat, si
enim inordinate et contra veritatem fiat
est peccatum mortale. ut ex Iulio. et
Ambrosio constat. et ex apostolo locutus
2. ad Timotheum 2.) Ad 1. R. q. illa
con)

Contentos non erat cum intentione impu-
gnandi veritatem, sed defendendi quod
cuilibet eorum verum videbat. Sicut esse
inordinata, quod de primatu honoris ut ibi
glossa dicit, et ex textu constat. Ad. 2.
quod illi reprehensibiles erant quia quam-
vis predicarent veritatem fidei, putabant
tamen se suscitare pressuram Apostoli
predicanti. Unde Apostolus non de eorum
contentione, sed de fructu inde secuto gau-
debat, quod etiam ex malis occasionaliter se-
quuntur bona. Ad. 3. quod contendere iniudice
proprie est complete et impugnare iustitia
et contendere in disputatione est impug-
nare veritatem, et sic catholici non conten-
dunt contra hereticos, sed heretici contra
catholicos. Ad. 4. quod ibi contentus sumit
communiter pro disputatione, ut ipse Job. 13
cap. dixerat, et disputare cum deo cupit in-
fringendo moderate sine accionem la inde-
bita animi vel locutionis.))))

Ar. 2. Vni contentio sit filia
inanis glorie.

Et videtur quod non, quod. i. corint. 3. inquit
quod affectum habet cum zelo quantum dicit
cum se contentis et zelus interius, ac ze-
lus ex invidia oritur, ergo et contentio. 2. quod
dicitur contentio ex irasione ut dicit
Gregor. 31. moral. 3. quod. ut dicit. i. cor. 8.
sicut inflat, ac ex consequenti videtur esse
ma

Simula. D. Thome

materia superbie et inanis glorie. sed contentus. Sepe nascitur ex defectu scientie ergo

Sed contra est Gregorius. 31. moral.

Dicendum q. sicut discordia est filia superbie et inanis glorie. quatenus discordantes sentu corde in proprijs stant alijs

non acquiescentib. Sic et contentio non acquiescentium in se filia discordie -

Ad. 1. R. q. contentio sicut et discordia habet cum invidia quantum ad recessu

cuius in quo discordat, sed contrahit cum superbia et inania gloria quantum ad id

in quo statit sicut subit. scilicet in proprijs

Ad. 2. q. clamor non est principate contentio. nequidem non est necesse q. ex eo

dem origine. Ad. 3. q. non inveniunt ea que directe ex superbia. et inania gloria

oriuntur. causari ex contrarijs eorum. ex quibus occasionaliter superbia nascitur

nam sic de humilitate quidam superbie solent

Questio. 39 De scismate qua Paci opponit in quattuor articulos diuisa.

Ar. 1. Vm scisma sit peccatum spirituale?

Respondetur q. non q. scissura sonat scissuram

affinitatem

ram autem causare omni peccato comu-
 ne est. ut dicit Isai. 59 / 2. q. quia ec-
 clesie non obedunt sunt schismatici. et
 omne peccatum teste Ambrosio est in-
 obedientia. ergo omne peccatum est schis-
 ma / 3. q. etiam haereticus dividit a fide
 ergo schisma non differt ab haeresi. — //
 Sed contra est Augustinus contra Fau-
 stum. dicens q. schisma invenit inter fi-
 deles idem et eodem ritu colentes. Haeresis
 vero minime) " " " "
 Dicendum cum Isidorus lib. de sum. d. q. schis-
 ma quasi divisio est. quae fit ab unita-
 te caritatis membrorum ecclesiae et ma-
 xime capitis scilicet Christi domini specia-
 le peccatum est. quam abominatur Apos-
 tolus ad Colossens. 2. inflatus sensu car-
 nis est. Ad. 1. R. q. illa divisio est pro-
 pter intentionem peccantis. vel saltem non
 est ex intentione ipsius / Ad. 2. q. non suffi-
 ciat ad schisma inobedientia nisi sit cum
 rebellionem, et pertinacia / Ad. 3. q. schisma
 et haeresis differunt per id quod in eis directe
 reperit. scilicet divisionem a fide, vel ab
 unitate caritatis quamvis (quae in admo-
 dum omnibus factis haereticis est quia
 sic fide. caret etiam caritate licet non co-
 ntra) omnis haereticus sic schismaticus
 et non contra. Est q. schisma ad haeresim dis-

^
 directe et ex parte
 trone

Summula D. Thomae

ponit, et schismatici secesses solent con-
fringere. ut suam schisma taceant. ut po-
derat Hieronymus in epist. ad Gala. et
innuic Apokal. 1. ad Timot. 1

Ar. 2. Vm schisma sit gra-
uius peccatum infidelitate
Et videtur qd sic. qz grauiori poena puni-
tur exod. 32 infidelitas sive idolatriam
manu est gladio punita. schisma autem
numex. 16. et 4. reg. 17 grauiissime
punta est manu domini demergence
schismaticos in profundum. et punien-
te decem tubis ab eis recedentes | 2. qz
bonum minus est quod tollit schisma et
diuinius qz bonum minus fidelis quod
tollit infidelitas | 3. qz ut dicitur 3. et 5
maiori bono maius malum opponitur.
at schisma opponit maiori bono scilicet
caritati

Sed contra est qz Hereticus habet se op-
positum ad schisma ut constat ex au-
tente Hieronymi supra inducta

Dicendum qz cum grauius peccat spe-
cifca et principaliter summatim ex obiecto
et non ex circumstantijs; et infidelitas
sit peccatum in deum ~~reuerentiam~~
~~conuersitatem~~ in se prout ipse est ve-
ritas prima in fides imit. grauius pe-
ccatum est qz schisma quod est contra se

enim

ut dicitur. 1.
ethic

ex suo genere

desubstanciam unitatem, quae est quod
dam participatum bonum.

Ad. 1. Ar. q. unita erat illi populo
manifestum moysen fore semper prin-
cipem, sicut deum unum esse colendum
ac proinde infideles et idolatres usitata
poena puniebantur, rebellantes vero mo-
yses principatum insolita ex parte poenaque
mendii. uel potest dici q. qd ille populus
erat prior ad schismata ex quibus sedi-
tiones oritur ut dicitur esdras. 4. ides gra-
uius ob illud punire. Decem autem tri-
bus fuerunt simul schismatici, et idola-
tre.

Ad. 2. q. etiam bonum in unum
ad quod unus ordinat et minus, qd bonum
extremum ad quod multitudo ~~refertur~~
sicut bonum ordinis exercitus est minus
qd bonum dicitur, et sic minus est bonum
ecclesiae unitatis, qd ueritatis diuinae.

Ad. 3. q. schisma opponit obiecto chari-
tatis secundario, scilicet bonitati proxi-
mi non autem primario, quod est ipse deus.
quod inter peccata quae sunt contra proxi-
mum schisma uideatur esse maximum, et
ut pote contra spirituale bonum multitu-
dinis.

Ar. 3. Vm schismatici habeant

1. aliquam potestatem?

Et uidetur q. sic qd fidelis Augustinus lib. contra do-
na

matris sicut eiusmodi homines redeunt
ad ecclesiam non rebaptizant. ita si redeunt
ordinem prius acceptum servant, ordo au-
tem potestas quaedam est | 2° quidem su-
perius lib. de novo baptismo dicit, q. se-
paratim sicut potest habere sacramentum
sic et illud tradere. hoc autem fit per potes-
tatem spirituales | 3° q. de schismaticis
dicit Urbanus Papa, q. si redeunt, ab ecclesia
servatis ordinibus admitteri sunt

Sed contra est Ciprianus in quadam episto-
la. ecc. habet. 7. q. 1. cap. Thuanianus -
Dicendum q. potestas sacramentalis que
consistit in quadam ministerio ecclesie,
consecratione manente re consecratorum
amittit. sicut nec inanimatæ res ut al-
bare nisi destruantur iterum consecrantur.
deperdit tamen per schisma potestas iura
distinctionis que ab homine iniungit ut
absolvere, excommunicare, et indulgen-
tias conferre. et potestatem sicut solutio ad ob-
iecta

Ar. 4. Vm schisma sufficiat

ad excommunicandum?

Et videtur q. non. q. Augustinus lib. de
tra. donatistas ait q. schismatici possunt
baptizari. sed excommunicati prius
a sacramentis. | 2. q. ad fideles per-
tinet ad peccata reducere. ut dicit. et est

correcti

per schisma

quamvis legiti-
mus eius usus
impediatur

34. convenientius autem schismatici
 cas schismaticus reducet quod eum eis co-
 municat / 3: quod schismatici, pena a-
 lia puniuntur. ut habet. 23. q. 5. ergo
 cum ut dicitur Naturn. 1. non puniat de-
 bis ipsum. etc.

Sed contra numer. 16. recedite a taber-
 naculis impij. scilicet qui schisma
 confecerant. etc.

Dicendum. q. quod per quem quis peccat pu-
 niendus est ut dicitur sap. 11. id est schis-
 maticus qui se ab ecclesie unitate sepa-
 rat, et alteri subdit. ab illa separandus
 est. et potestate temporalis coercendus.

Ad. 1. q. nisi in necessitate articulo non
 licet a schismatico suscipere / Ad. 2.
 q. excommunicatus non excludit q. exco-
 municatus ut redeant ad ecclesiam
 communicari / Ad. 3. q. non impedire
 quod incommuni poenas presentis vite (quod
 medicinaliter sunt culpa) multiplicare
 summa non sufficit. sicut et in morbis
 corporalibus contingit. et ita excommunica-
 tionem summa sufficit. sed et adiungi au-
 xilium brachij secularis.

^
 Captivum -

Questio 40. De Bello. in
 quattuor Art. diuisa.

Ar. 1. Vm bellare semper sit peccatum?

et

Summa . D. Thome

Quod et q. sic. q. bellantibus inducitur a /
domino poena Matt. 26. qui acciperit /
gladio gladio peribit / 2. q. contraria
et diuina precepta. Matt. 5. non litereis /
terrenis. et Rom. 12. nonius defenden- /
tes / 3. q. contrariae virtuti pacis er- /
g. / 4. q. exercitia ad bellum ordinata
ut inireamenta sunt illicita. sequitur
in illis morientes ecclesiastica priuatio
sepultura.

Sed contra est Augustinus in sermone
de seruo centurionis.

Dicendum q. ad bellum iustum tria
requiruntur Primo q. iudicat Principis
auctoritate et iustitiate persone que
coram superiore potestatis suum exequi
et hoc Rom. 13. et in psalm Sabec in il-
lis verbis eripite pauperem etc. et Aug.
ustinus ponderat contra Faustum. Se-
cundo requirit iusta causa et culpa ex
parte debellatorum. ut Sabec Augusti-
nus lib. 83. qq. et Tertio requiritur
tentio rella scilicet ut contra proximam
ac vel ut in alium iustitiam ut Augustinus
aut lib. de verbis domini. et lib. contra Iu-
ustinum cum dicit q. non erit cupiditas
ulcusceri crudelitas, implacabilis et im-
placabilis animus, feritas rebellandi ut
lib. dominandi et similia. iure in bellis
partem

part. / Ad. 1. R. q. accipere gladiū
 intelligi privata auctoritate, ut dicit
 Augustinus contra manich. lib. 2. ali
 at ex utraque des. sicut Persona publica. vel
 a Principe sicut privata) tradito / Ad. 2
 q. ut ait August. lib. de serm. domini in
 morte illa precepta sunt seruanda in
 animi preparatiōe si opus interfuerit
 pugnare. ut dicit Augustinus in episto
 la ad marcellinum / Ad. 3. q. bellaius
 propter pacem gerere quam domini
 uenit mittere in terram. ut dicit matth
 10. et Augustinus ad Bonifacium scribit
 Ad. 4. q. exercitia uerbis et in periculis
 sa ad beligerandum ordinata in repro
 batione. imo antiquitus meditationes ar
 my. usabant. uel bella sine sanguine
 ut ex Hieronymo in quadam episto
 la patet

dem
 bonam

gregem)

ut dicit
 Rom. 1)

Ad. 2. Vm clericis et episcopis
 sit licitum pugnare?
 Et uidet q. sic q. maxime ad eos pertinet
 et pauperes defendere Rempublicam tu
 eri. et lupos scilicet peccatores inuade
 tes necere. ut in quadam homilia sancti
 Gregorius ait. 2. q. id fecit lex papa suū
 congregari populum contra aduentantes
 sarracenos ad littus maris. ut habet. 23 /
 q. 8 / 3. q. eiusdem rationis est facientes
 sentire et facere. sed Urbanus Pontifex hu
 ta

[Faint bleed-through text from the reverse side of the page]

Summa .D. Thomae

tractus est Causam ad bellum contrahen-
gobardos ut habet eadem. 23. q. 8. per q. 8.
q. q. licitum est cum conditionibus predictis
et ut habet eadem. 23. q. 8. qui pro de- bellare
fensione patris. et Christianorum vitam
funderet. coeleste premium consequetur,
sed contra est q. Petrus dicit a domino in
Prelatorum persona Matth. 26. converter-
te gladium tuum in vaginam.

neque enim omnia
omnibus permittit
et cum et militi-
bus negotiationes
prohibeant -)

ut dicitur.
1. cor. 11

Dicendum q. clericis et episcopis non licet
bella gerere que ordinantur ad sanguinis
effusionem. tunc q. bellica exercitia destrua-
sunt, et impediunt immo repugnant ee-
clesie Prelati. magis q. negocia secula-
ria a quibus arcere. 2. ad Tim. 2. / tum
q. adducunt aliam ministerio in quo re-
presentat Christi passum insignem quod de-
bet pro primo sanguinem pro populo fun-
dere. et non alios occidere.

Ad .i. R. q. Prelati debent populum et
iam a damnis corporalibus defendere; sed hoc
spiritualibus armis, scilicet moribus
oratoribus. Excommunicationibus / Ad

2. R. sicut ad primum possunt enim ex
superiorum consensu ad bella procedere spiri-
tualibus ministerijs, iuvando, non proprijs
manibus decertando. Unde et Josue. 6. Sa-
cerdotes in bello buccinas sacras clangebant /

Ad .3. q. Prelati et clerici bene possunt bella

Liii

licita considerare, Ordinare: neq3 inter
deceat eis bellare, q3 illicitum sic. sed q3 eis
non congruit / Ad. 4. q. bellare reddatur
deceat illicitum, q3 sunt ad altaria de pu
tati. sicut matronarum quamvis lici
tum in se, prohibet his qui virginitatem
uoverunt.

Ar. 3. Vm sit licitum in bello
uti insidijs?

Et uidet q, non q3 insidie fraudes
se uiderent. ac deuter. 16. dicit iuste
quod iustum est exequens / 2 q3 op
ponit fidelitati sicut et mendacia
sed omnib3 et seruanda fides et nulli
mentendum, ut ait August. sub wr
tra mendacium. et ad Bonifacium /
3. q3 matt. 7. dicit quicquid uis uo
bis faciant inimici, sic facite illis q3
quantum uis inimici sunt proximi.
Sed contra est Augustinus. lib. 33. qq
loquens de bello iusto. et habet l. 3. de
8 insidijs quasi iubente domino pro
sunt contra ciuitatem Hay.
Dicendum q, insidie ordinant ad fallen
dum inimicos: non data fide aut pro
missione (hoc enim esset illicitum) sed
tacito consilio et non reuelata ueritate,
quam non tenemur omnib3 pacifacere,
unde. matt. 7. sancta carib3 dare publi
62

Sumula. D. Thome

berur. Et sic insidijs uti in bellis
licitum est. ut Sabes in lib. Strato
gematum Francorum. Ex quibus pa
tet solutio ad obiecta.

Ar. 4. Vm liceat diebus festis
bellare?

Et videtur quod non quia sabbatha exod. 20. pre
cipiuntur requie observari. sed bella in
quietudinem causant. 2. quia Isai. 58
reprehenduntur qui in diebus ieiunij repe
runt debita, et committunt lites. ergo a
fortiori in nostro casu etc. 3. quia bella
in diebus festis est inordinatum. ergo pro
nulla necessitate temporalis in omni
di vitandi licitum est.

Sed contra est. 1. Macchab. 2. Iudaei
creverunt

Dicendum quod festorum observatio non
impedit ea quibus acquirere vel defen
dere salus temporalis nec spiritualis
matth. 23. medium ^{id est} populi, maxime
spiritualis si necessitas exposcat. et per
huc patet responsus ad argumenta

Quaestio. 41. De Rixa
In duos autem divisa.

Ar. 1. Vm Rixa semper sit peccatum?
Et videtur quod non quia est contentio quaedam a
ritu carnis (ut videtur) dicta. sed contentio
tis

^ alias esset tenta
re decem ->

tu non semper est peccatum. ergo 1. 2.
 qz servitudo. ut dicitur gen. 28. foderunt
 alium puteum. pro quo etiam rixati sunt
 quod cum fuerit factum publice videtur
 usque vix sicut consentiente. ergo non
 semper est peccatum. 3. qz est quedam
 particulare bellum, bellum autem non
 semper est peccatum.

Sed contra est q. galat. 5. Rixae omnino
 vane inter mortalia peccata.

Dicendum q. quemadmodum contentio di-
 citur contra aditorem in verbis, sic rixa inor-
 dinata contra aditorem et pugnam parti-
 cularem in factis non ex publica auctorita-
 te. sed ex inordinata voluntate ut dicitur gal.
 5. hoc ad galat. citato. ac proinde est bellum
 particulare. et semper importat peccatum,
 et mortale ex parte invadentis iniuste: ex
 parte autem se defendentis cum modo era-
 mine non est peccatum, q. si excedat erit
 veniale, aut mortale iuxta excedendi mo-
 dum.

nec rixa)

Ad. 1. Rixae ex ipsius isidori verbis consistat
 Rixa adit ad contentorem. animicium in-
 ordinatum. delectationem. et provocationem
 ad contentendum. Ad. 2. nulla rixa non
 fuit ex parte isaac, nec servorum eius. sed
 ex parte incolarum terrae. Ad. 3. q. bellum
 ut fuit licite, debet fieri auctoritate publica
 et sic etiam minister particularis alicuius
 guber

Summa P. Thomae

gubernationis auctoritate ipsius licite de
linguam inuadit, ~~quod~~ et ipse
delinqueret decurrat si talis inuadit
sunt.

Ar. 2. Vm Rixasit filia ira?
et uide q. 10. q. 1. dicitur q. dicitur
ex concupentia oritur. / 2. q. 1. dicitur
tantis tribuunt uirgia, que uidentur
esse rixae / 3. q. 1. dicitur. Labia multo
rum dicuntur misceri rixis, ac stultitia
ab ira differit / 4. q. 1. dicitur. 10. dicitur odium
suscitat rixas, sed odium oritur ex inui-
dia ut ait Gregor. 31. moral. ergo est.
5. q. 1. dicitur. 17. dicitur q. meditans discor-
dias seminat rixas, sed discordia est filia
inanis glorie. ergo est rixa.

Sed contra est Gregor. 31. moral. dicens
q. ex ira oritur rixa. et q. 1. dicitur. 15. et. 29. idem
inui.

Dicendum q. rixa proprie oritur ex ira et
non ex inuidia hęc enim intendit ledere
proximum siue scientem siue ignorantem
Rixa autem dicitur contradietionem usq. ad
falsa peruenientem. sciente et repugnan-
te eo qui ledit. quod proprie ad iram spec-
tat. Ad. 1. R. q. passiones irascibiles ex
passionibus concupisibilibus oriuntur. ac pro-
inde illud, quod proxime oritur ex ira. nascitur
ex concupiscentia, tanq. ex propria radice

Ad 2. q. ex iactantia que fit per super-
biam non oritur rixa directe, sed occasio-
liter / Ad 3. q. ira impedit usum ratio-
nis. ac proinde similitudinem habet cum
stultitia, ac peccata habent communem ef-
fectum / Ad 4. q. rixa etsi ex odioria
et non tamen est proprius effectus odij.
ut dictum est / Ad 5. q. quodlibet pecca-
tum potest imperare actum alterius pec-
cati et sic inanis gloria rixam, absque
quaxa sit filia eius.

Quæstio 42 De Seditio-
ne qua opponit Paci in duos
Articulos diuisa:

Art. 1. Vm seditio sit speciale pec-
catum ab alijs distinctum?

Et uidetur quod non. quia tunc seditio lib. et tunc
seditio sit est qui dissensum remanens facit
et discordat gignit. ac cum quis peccat
non committit aliud peccati generis ab illo
quod procurat ergo seditio non distinguitur
a discordia / 2. seditio diuisiorem sicut
et schisma significat. ergo non distinguitur
a schismate / 3. quia neque est peccatum ca-
pitale. neque ex capitalibus oritur. que omnia
31. moralia a Gregorio numerantur. ergo non
est speciale peccatum. //

Sed contra est Apollolus. 2. corinth. 12
Dicerendum quod seditio conuenit in contradic-
tio

twone cum bello et rixa. sed differt ab eis
 primo quia illa duo important mutuan
 impugnationem in actu, sic autem so
 la preparatione ad impugnationem con
 cernit et ut dicitur ex q. 2. ad cor. 12
 Secundo differt ab eis quia bellum ~~est~~
~~et rixa sunt inter hostes vel plures ad~~
~~plures vel bellum est~~ est inter plu
 res hostes, rixa inter plures hostes aut in
 ter unum ad alterum. Seditio autem in
 ter plures eiusdem multitudinis a prin
 de cum huius specialibus opponat. specia
 lis vitij rationem habet.

Ad. 1. R. ex dictis quod seditio sicut et quicunq
 dem multitudinis discordias seminat, sed
 dicunt etiam seditio si qui inordinate ad
 invicem dissentiant / Ad. 2. quod schisma
 importat divisionem ipsam in bono spiri
 tuali, seditio autem in bonis temporalibus,
 que ut dictum est in sola preparatione a
 rum reperit / Ad. 3. seditio et schisma
 que in his dicitur in de sub discordia conti
 nentur etiam

Ar. 2. Vm seditio sit semper pecca
 tum mortale.

U. videtur quod non quia seditio importat tumul
 tum ad pugnam, sed pugnam semper est
 peccatum mortale, ergo / 1. quia est discor
 dia que sine peccato mortali, in morte vel
 a peccato inveniri potest / 2. quia quando quod se
 ditio potest inveniri a parte multitudinis que
 vult

Vult eam a Tyrano liberare / Sed contra
 videtur esse auctoritas Pauli. 2. corinth. 12)
 Dicendum cum Augustinus. 19 de civitate de
 q. seditio est contra iustitiam et commune bo-
 num populi, vel multitudinis, tanto gra-
 vius rixa quanto contra maius bonum. Et
 quem admodum qui se ab alio defendit non
 dicitur rixari. Sic neque dicitur seditiosus qui ius-
 tiorum bonum defendit et pro eo decertat.

Ad. 1. Per ex dictis / Ad. 2. q. seditio non est
 discordia ut cumque sed ab eo quod est manifeste
 bonum / Ad. 3. q. regnum tyranni ut illi
 que ex dictis. et ex. 3. politis. et. 8. ethic. Sic ut
 et sine seditiois crimine impugnat. nisi for-
 te ex eiusmodi impugnatione gravius se-
 queretur incommodum et damna, quod ex tyra-
 ni regimine.

Quaestio. 43. de vitijs quae bene-
 ficentia opponunt. et Primo
 de scandalo in 8. articu-

los Divisa 511.

Art. 1. Vm scandalum recte definitur
 q. sic dictum, aut factum, minus nec-
 tum preberis occasionem Rujng?
 Et videtur quod non q. est peccatum nec ve-
 rius postea. peccatum vero ut ad Augu-
 stinus. 22. contra Faustum est dicitur. fac-
 tum, aut concupitum contra legem dei-
 ergo definitur et diminuta / 2. q. inter
 actus

Summula D. Tho.

actus virtutum ille videtur non esse in
rectis. qui est rectissimus. ergo Scanda-
lum male definitur / 3. q. occasus dicitur
causam per accidens, et non dat speciem
ergo insonnienter ponit in dicta defi-
nitione / 4. q. ex quo vis facta alteri
us potest quis sumere occasionem ruinae
cum eandem per accidens sunt indecermi-
natae / 5. q. occasus ruinae dat proximo
cum offendit, aut infirmat. Sed scienda
sunt duodecim contra offensivum et infir-
mitatem. ut inquit Apostolus Rom. 14
bonum est non manducare carnem et
us q. frater scandalizet.

Sed contra est Hieronimus. matth. 18
in illud scilicet Parisi scandalizatis
Dicendum cum Hieronimo ibidem q. sca-
dalon graece latine est offensus vel rina
reputacionem secundum propriam rationem
dyponit ad spiritualem ruinam, nisi pro-
prie habeat aliquem defectum rectitudi-
nis. ac proinde recta est assignata defi-
nitio.

Ad. 1. q. cogitatio vel concupiscentia
mali latet in corde. ac proinde non potest
alterum scandalizare. Ad. 2. q. minus
rectum dicitur. quod secundum se est pecca-
tum, aut speciem peccati praefert. unde
2. thes. 5. dicitur ab omni peccato mala ab-
tinetis / Ad. 3. q. homini per se nihil est
causa sufficiens peccati, nisi propria volun-
tas; dicitur vero vel facta ab alio erunt causa
im

Imperfecta ruinae proximi, ac prorsum
 definitione non dicitur dans causam ruinae
 sed dans occasionem, quod significat cau-
 sam imperfectam, non semper causam per
 accidens, nec inconvenerit id quod est per
 accidens unum, et per se alteri convenire
 fortuna enim in 2. physica fit causa per
 accidens / Ad 4. quod cum quis interdicere
 et aut factis alterum scandalizare, aut fa-
 ctis publice tale quid unde scandalum se-
 quitur, et aliud passivum et per accidens
 ut cum quis ex factis alterius preterinten-
 tionem operantis, et conditionem operis se-
 scandalizat, aut inducit ad peccandum, ut
 cum quis invidet bonis aliorum, et tunc non
 dicitur sed sumit occasum iuxta illud Roman-
 7. occasione autem accepta est, potest quod
 si etiam activum scandalum sine passivo,
 et offensum quidem importat indignationem
 contra eum, qui peccat, quae potest esse quae
 dicitur sine ruina. Scandalum autem impor-
 tat ipsam impulsivam ad ruinam

est duplex scan-
 dalum scilicet
 per se et activum
 ut

male dispositus

Ar. 3. Vm scandalum sit peccatum Le Peccatum.

Quod est quod non quod omne peccatum est dic-
 tum, aut factum minus rectum, 2. quod non
 invenit separationem ab alijs peccatis, quod
 convenit specialiter iniustitiae, ut dicitur in 5. eth.
 3. quod in publico peccare quod est speciale in s-
 candalis est circumstantia aggravans, non
 vero quod specificans
 Sed contra est quod opponit specialiter virtuti scilicet

Summula D. Thom.

Charitati, ut constat Roman. 14. si propter
cubum est, neg.

Dicendum q. scandalum passivum non est
speciale peccatum, neg. hoc ipsum quod est
sumere occasionem peccandi ex peccato alte-
rius. scandalum ut actio est duplex
alterum per se ut cum quis intendit alte-
rum scandalizare, opprobrium enim correctio
fraternae. Alterum ut per accidens ut
cum ex peccato alterius notus interitus sta-
dalarie alter scandalum sumit.

et hoc est specia-
le peccatum)

sed sine satisfactio-
ne voluntatis

Ad. 1. R. q. procedit de peccato materialiter,
formaliter immixtus scandalum sumit ex
speciali intentione finis) Ad. 2. q. acti-
vum scandalum separatim potest inveniri
ut puta cum quis scandalizat factis, q. solam
habet speciem aut apparentiam mali. Ad
3. q. scandalum non ex ulla circumstantia sed
ex intentione finis sortitur speciem.

Ad. 4. Vm scandalum sit peccatum
mortale?

Procedit q. sic q. contra charitatem, ut du-
tum est) 2. q. poena damnationis
perpetua. matth. 18. suspendat in illa assina
ria et demergat in profundum maris, ut
ibi explicat Hieronimus) 3. q. est peccatum
contra ipsum deum. i. cum sit. 3. pervertentem
conscientiam fratrum infirmam, in Christo
peccatum.

Sed contra est q. inducere ad peccatum venia-
le, est veniale peccatum)

Dicen

Dicendum q. scandalum passivum iuxta
 dispositionem scandalizati. quandoq. erit pec-
 catum mortale. quandoq. veniale. Scanda-
 lum vero activum quod est activum perse-
 si intendat inducere ad peccatum mortale,
~~aut in se ipso~~ erit mortale. et etiam erit mor-
 tale si intendat inducere ad peccatum venia-
 le per actum mortalem. Si vero aliquis in-
 tendit alterum inducere ad peccatum veni-
 ale per culpam venialem. Erit veniale sca-
 dalum.

Ar. 5. Vm scandalum passivum
 possit etiam in perfectos
 cadere.

Et videtur q. sic. q. Christus dominus il-
 lud ^{est} passus est. siquidem dixit Petro sca-
 dalum mihi es. 1. q. etiam perfecti in
 processibus spiritualibus impediunt. ut. 1.
 thes. 2. impediunt nos Sathanas. 3.
 q. committunt peccata venialia. ut dicit
 1. Joannes. 1. si dixerimus q. peccatu-
 rum non habemus. ip. n. seducimur.

Sed contra est Hieronimus in illud ma-
 the. 18. qui scandalizaverit unum de
 pusillis. istis. dicens qui scandalizat par-
 vulus est.

Dicendum q. scandalum passivum dicitur
 quando alicuius in motum et recessum a
 bono. perfecti autem immobiliiter adheret
 deo. iuxta illud psalmi. qui confidunt in

Summula D. Thom.

dominū sicut in his syon, non in meo
in eternum. unde in eis scandalum nō
inuenit. et propterea idem psalmista di-
xit pax multa. dicit. I. t. et non est illis sca-
dalu.

Ad. 1. R. q. scandalum ibi large sumit
pro quolibet impedimento. Ad. 2. q. in
operibus exterioribus possunt impedi
perfecti. sed non in interiori affectu cha-
ritatis. etiam per mortem. aut uitam
medicē Roman. 8. Ad. 3. q. licet ex in-
firmitate carnis incidant in peccata ueni-
alia. proprie tamen ex dictis aut factis
aliis non scandalizant. quamuis
possit in eis esse aliqua appropinquatio ad
scandalum. iuxta illud psalmi. meia
tempore moti sunt pedes.

Ad. 6. Vm scandalum actiuum
possit inueniri in uiris perfectis?
et uidet q. sic q. etiam ex dictis aut factis
perfectis alij scandalizant. ut de beatis
p. hanc. matt. 15. audito eius uerbo scā-
dalizati sunt. / R. q. Petrus galac. 2.
post acceptum spiritum sanctum scandal-
izauit gentiles. et gens ess iudai zare est.
3. q. scandalum actiuum, quando q. esto
sum peccatum ueniale, quod in perfectis
inuenit. /

Sed contra est q. perfecti magis repugn-
at scandalu actiuum, q. passiuum. sed hoc
nō

non potest esse in perfectis, ergo neque activum
 Dicendum q, cum viri perfecti omnia iux-
 ta rationis regulam ordinate et recte faci-
 unt precipue ea in quibus alijs propter occa-
 sus preberunt. ut dicitur. i. corinth. 14.
 quamvis aliquando ex infirmitate defi-
 ciunt non tamen adeo, ut de talibus suf-
 ficientem cadendi occasionem. ac proin-
 de nec active scandalizant.

Ad. 1. R. q, scandalum passivum semper
 ab aliquo actu causat. vel alterius, vel
 sui ipsius, qui se ipsum scandalizat / Ad
 2. q, Petrus sicut Augustinum. et Paulum
 ipsum peccavit venialiter. et reprehensi-
 bilis fuit substituens se a gentibus incau-
 te. non tamen sic graviter peccavit, ut a-
 lij merito possent scandalizari. unde patie-
 bant scandalum, sed in Petro non erat ali-
 quod scandalum / Ad. 3. q, peccata veni-
 alia perfecti precipue consistunt in subitibus
 motibus, qui cum sint occulti scandalizare
 non possunt.

Ad. 7. Vm bona spiritualia sint
 propter scandalum
 dimittenda?

Unde q, sic q, Augustinus in libro contra
 pseudo Sam. Parmeniam dicit. q, ubi timetur
 scismatis periculum. a punitione peccatorum
 (que bonum spirituale est) cessare debemus / 2°

trina sacra de necessitate est semper tenenda
 nec contrarium eius docendum aut defen-
 dendum. alius tamen docendi veritatem ta-
 les doctrinae, ut de operibus misericordiae et ele-
 mosinae spiritualibus, quae certum modum ex-
 ponit / Ad. 3. q. circiter fraternitas ordinat^{ur}
 ad amicitiam suam fratris, qua cessante, et ipsa
 cessare debet / Ad. 4. q. in illa triplici veritate,
~~quae~~ comprehenduntur omnino necessaria
 ad salutem, sed et ea quibus perfectius per-
 venire ad illam. scilicet beatissima melio-
 ra. ut dicitur. 1. cor. 12. quae secundumq. fu-
 erunt de consilio. vel in his quae ea usuerunt
 de necessitate, erunt dimittenda, vel no /
 Ad. 5. q. peccatum veniale (nisi ex adveni-
 ta circumstantia amitteret omnino ratione
 culpa ut verbum coesum exurbanitate)
 nulli pacto est dimittendum. quia quantum
 gratiam non tollat, ad mortale tamen des-
 ponit.

Ar. 8. Vn propter scandalum sint
 temporalia dimittenda?

Respondet q. sic quia minus bona sunt minus
 diligenda. Et magis omittenda / Ergo pos-
 sunt dimitti salva illa triplici veritate de
 qua huiusmodi articulis praecedenti / 3°
 quia inter temporalia cibis magis necessarius
 est. sed hic est dimittendus ne scandalum
 proximo, ut dicitur Roman. 14. ergo / 4° et
 temporalia nulli inveniuntur in modo com-
 muni. aut recuperari possunt quia per invidiam

Summula d. Thomae

Sed matth. 5. dicitur quod volentibus eum
in sedibus regnare super terram dimi-
ttamus ei. et pallium. et. 1. cor. 6. quare
non magis fraudem patimini / S. qz tem-
poralia spiritualibus annexa (quoniam
dimittenda videtur) dimittit Apostolus. 1.
cor. 9. scilicet temporalia superflua, ne of-
ferendum daret euangelio Christi. et si
militans, de quibusdam terris ecclesia non
exigit decimas. ergo?

Sed contra ut quod Thomas Cantuariensis res
ecclesiasticas repetijt cum scandalo Regis.

Dicendum quod temporalia quorum sum-
mus dominus, sed res sunt ad seruandum
commissa, vel deposita, non sunt ob alio-
rum scandalum dimittenda, qz tale est sca-
dalu^{ist} phariseorum. temporalia autem bo-
na quorum summus dominus, vel dimitten-
da, vel non recuperanda sunt si commineat
presulibus scandalum ob ~~causam~~ infirmita-
tem, aut ignorantiam, vel eorum scanda-
lum sedandum per aliquam admonitionem,
sic Augustinus. lib. de serm. domini in m-
te. et Gregorius in moralibus. Et hoc
patet ad primum argumentum solutio.
Ad. 2. qz si passim permitteret malis alicui
narapere, aut retinere vergeret in detrimen-
tum veritatis, utqz, et iustitie / Ad. 3. qz
omnibus, sed talis est dimittendus ob scan-
dalu vitandum. ut dicitur. 1. cor. 3 / Ad. 4
qz illa testimonia. ut exponit Augustinus lib

ut bonacommis-
saria. vel prela-
tis ~~commis-~~ aut
sacerdotibus des-
tinata)

De serm. domini in monte intelligenda sunt
quantum ad animi preparationem; quā
do facere expedierit. Ad. 5. q. Apostolicus de
uitabat ~~in~~ scandalum gentiliū pro-
tunc ignorantium, illa subsidia tempora-
ria esse debita spiritualia seminantibus,
et ob eandem causam ecclesia decimas nō
exigit, ubi de consuetudine non soluntur.

Quaestio. 44. De Preceptis
Charitatis. in 3 articu-
los diuisa.

Ar. 1. Vm de charitate debeat
dari aliquod preceptum?

1° Et uidetur quod non. quia imponit modum o-
mnibus virtutibus. sed de modo ut comu-
niter dicitur non sunt data precepta &
2° quia factus liber ipsa charitas. ut
dicitur. 2. cor. 3. ergo non inducit obligati-
onem. hęc enim necessitat. 3° quia chari-
tas est propria virtutum, ad quas ordinā-
ta precepta, sed inter precepta decalogi nō
ponitur. talia de charitate precepta. ex
nullibi dantur.

Sed contra est quod deuteronom. 10. deus requirit
ut ab hominē, ut ipsi mandigent.

Decendum quod preceptum importat rationē
debiti. ut hęc vel per se boni scilicet finis. vel boni
propter aliud sicut, id quod ordinat ad finē.

Summula D. Thomae

finis autem uita spiritualis est uictio
no unius deo per charitatem ac primum habe
primum, et principale preceptum est de
delectatione dei. iuxta illud 1. ad Timot. 1
15.22
finis precepti est charitas de corde puro,
conscientia bona, et fide confecta, id enim
quod est per se primum, et principale
est, quia id quod est propter aliud.

etiam que tan
quintur. et re
quiritur addi
Sigeridum de

Ad. 1. Q. quomodo dilectio non cadit
sub preceptis que dantur de alijs actibus uir
tutum, cadit tamen alij dilectionis sub spe
cialibus preceptis. Ad. 2. q. precepta non op
ponunt libertati, nisi in eo cuius mens
aversa est ab eis, quod precipit, nec precep
tum dilectionis impleri potest, nisi ex pro
pria, et libera uoluntate. Ad. 3. q. pre
cepta decalogi ad charitatem ordinantur, et
precepta charitatis in omnibus illis includ
unt.

Q. An de charitate dan
da fuerint duo precepta?

Et uidetur quod non, quia precepta dantur de uirtuti
bus, sed charitas est unica uirtus, ergo de ea
unicum tantum preceptum esse debet.

lib de doctrina
christi. charitas

1. q. ut ait Augustinus in proximo mundi
siquis nisi deum, ergo sufficit preceptum
unius de dei delectatione. 3. q. non propter
mitteris delectationem dei non peccat, quam
uis dimittat delectationem proximi, et si di
citur luc. 14. qui non odit patrem suum et ma
terem

uenit ad me et

Summula D. Thomae

Sciendum quod non quattuor sunt obiecta diligenda
quibus per se quatuor actus distinguuntur scilicet
1° deus. 2° homo ipse. 3° proximus. et 4° proprium corpus
2° quod charitatis actus sunt etiam gaudium
pax beneficentia etc. | 3° quod ad virtutem
tem pertinet declinare a malis. ergo de chari-
tate praeter dicta affirmativa. adhibenda e-
runt alia negativa precepta.

Sed contra dicit dominus Matt. 22. in his
duobus mandatis tota lex pendet. et prophetae
Dicendum quod dilectio charitatis minus quoniam
ter dicitur esse unum potest ut dicit Gregorius in
quodam Similia; et quoniam diligere debet
propter se ut deus, aut propter aliud ut pro-
ximus idem duo sufficienter precepta chari-
tatis.

Ad 1°. Respondeo. et ex Augustino de doctrina
Christi. quod ad dilectionem sui. et proprii corporis
non agitur per precepta charitatis. sed modo
qui in alijs duobus preceptis includit. Ad 2°
quod illi actus includuntur in dilectione. sicut in
principio et causa. propter tardos tamen. et
non capientes dantur de singulis precepta. Phi-
lip. 4. ad hebr. 10. et galat. ultimum. Ad 3°.
quod precepta negativa in affirmativis includi-
tur. nihil minus tamen de negativis charita-
tis dantur scriptissime mandata in sacra scrip-
tura. ut Levitic. 19. ne occideris fratrem. ecc. 6.
ne accideris in vinculis eius. ad galat. 6. et
1. cor. 1. et Rom. 14. non ponatur offendum
fratris.

Ad 4°. Vnde convenienter mandatur
quod deus diligatur ex toto corde.

Summula d. Thomae

maxime quan-
tum ad intentu
nem finis ultimi

tuor ratio et sufficientia unde sumitur
q. dilectio est actus voluntatis que hic sig-
nificat per cor, q. est principium omnium
spiritualium motuum. et tria sunt prin-
cipia actuum, que moventur a voluntate
scilicet intellectus, qui significat per men-
tem. Vis appetitiva inferior, que significa-
t per animam, et vis executiva exterior
que significat per fortitudinem, seu vir-
tutem, siue vires. Crisostomus tamen
super mattheum. Augustinus in. i. de doctr.
Christiana. et alij. quam et Gregorius Nice-
nus a dicta expositione discordantes. et inter
se non convenientes, aliter dicta exponunt
sed pro nunc prefata expositio sufficit ex
qua patet Responsio ad Obiecta -

Ar. 6. Vm hoc preceptum de dilec-
tione dei possit in via impleri?

¶ Videe q. sic. q. Hieronimus in expositio-
ne catholice fidei. male dictum, uocaturo
qui asserit deum aliquid impossibile pre-
cepisse. 1. q. si non possit impleri nulli
posset esse inuita ista sine peccato mortali
quod est contradictum Apostoli. 1. cor. 1. non
firmante uos sine crimine. et. 1. Tim. 3.
3. q. preceptum domini dirigere et illumina-
re oculos, ut dicitur in psalmo, ac nullus dirigi
et ad impossibile.

Sed contra est August. in lib. de plenitudine
iustitie) Dicendum q. preceptum aliqu-
du

Dupliciter potest impleri scilicet perfecte
et quantum ad intentionem precipientis
sicut cum miles ad preceptum ducis, et pig-
nat, et vincit; et imperfecte quando nihil
fit contra preceptum. ut cum miles pig-
nat, et non vincit. plene ergo et perfecte in
via preceptum de deij dilectione impleri
potest, sed in patria, quando nos sibi inde
libiter uniet

Ad. 1. R. ex dictis / Ad. 2. q. non peccat ma-
culiter, qui modo possibile hoc preceptum ad-
implet in via / Ad. 3. 2. ut Augustinus au-
de perfectiore iustitia. precipit dicta dilectio
in via. ut curramus, et qui currendum no-
bis sic ostendat

Ar. 7. Vm conuenienter dentur
precepta de dilectione proximi?
et videt. q. non. qz dilectio charitatis ad om-
nes homines extendit, et non tantum ad pro-
ximum, de quo de dilectione precipitur
matt. 5. / 2. qz ut dicit. 3. ethic. amica-
bilis ad alterum. sunt ex amicabilibus ad
se tanquam a principio, ergo nullus debet dili-
gere proximum sicut seipsum / 3. qz homo
naturaliter diligit seipsum.

Sed contra 4r. matt. 22. diliges prox. s. t. eip.
Dicendum q. hoc preceptum recte assignat.
quod est in eo et diligere dicitur cum nomina
e proximus, amicus, seu frater. ut matt. 22
leuit. 19. et. 1. Ioan. 4) et modus dilectionis.

cum

Summula D. Thome

(ubi ly sicut)
non dicit equa
litatem)

cum dicit sicut ipsum, quod tripliciter
intelligendum est scilicet ex parte finis, quia
propter deum, ex parte regulæ dilectionis ne
diligat ad malum: et tertio propter rationis
dilectionem, ne scilicet diligamus proximum
ad nostram propriam utilitatem, vel delu-
tationem, sic, quælibet bonum proximo, sicut
sibi ipsi, aliam non ipsum proximum, sed se
ipsum diligere convinceret. Et ex his patet
solutio ad obiecta.

Ad 8. Vm modo charitatis cadat sub
Precepto?

Et videtur quod non quia sequitur diligit Petrum.
quantum debet, nullifaciet iniuriam si
alcerum quemcumque plus dilexerit / 2° quia
talis modus non tradit nobis in sacra scriptura,
terra, in qua precepta omnia adocemur / 3°
quia indistincte precipimur diligere proximum
sicut nos met ipsos /

Sed contra est quod deus dat legem in verbis
nostris, ordinans in nobis charitatem, ut di-
cit Hierem. 31. et cant. 2.

Dicendum quod modus charitatis cadit sub
precepto, quia pertinet ad rationem actus virtu-
osi, secundum proportionem dilectionis ad
diligibile.

Ad 1. R. quod si fieret iniuria illi quem magis
diligere debemus, si minus diligamus cum
quia sic minus debito satisfacimus ipsi / Ad 2.
quia ex sacra ^{scriptura} constat, et in ea nobis precipitur
ordo

ordo quattuor diligendorum ex caritate i
 dei ex libro cor. de deo. 6. secundo sui et
 proximi post seipsum. cum dicitur diliges
 proximum tuum, sicut teipsum. et ~~cor~~ corpus nostrum post.
 animam proximi post ~~corpus~~ ~~nostrum~~. i. lo.
 amos. 3. et ordo proximos diligendi ponit
 e ad galat. ultimo, et. i. Timot. 1. sequit
 suum, maxime domesticos et extraneos
 Sabu. et. / Ad. 3. q. magis proximus est
 magis diligendus.

et tertio

cum dicitur di-
 liges proximum
 tuum, dat in
 colligi. q. -

Quaestio 45 De Dono Sapientiae in 6. articulo

Ar. 1. Vm sapientia debeat
 inter dona spiritus sancti
 computari?

Fuit q. non. q. sapientia est etiam ad
 malum. ut dicitur Sabu. 2. at virtutes
 quae sunt minus perfectae q. dona sunt
 solum ad bonum. ergo nullum donum
 est ad malum / 2. q. ut August. dicit
 13. de trin sapia est cognitio diuina et res
 quae sunt eorum quae naturaliter sciri possunt
 est virtus intellectualis / 3. q. Job. 28. di-
 citur ecce timor domini (uel pietas ut cum
 Septuaginta legit Augustinus) ipsa est sapien-
 tia. at timor et pietas virtutes sunt. ergo
 Sed contra Isai. 11. requiescet super eum spi-
 ritus sapientiae est.

supernales per-
 tinent ad fidem.
 si uero

Dicendum q. ut ait Philosophus in principio

me

Summula d. Thomae

metaph. sapiens dicit qui cognoscit per
altissimam causam. et hoc vel in certo
genere, vel altissimam simpliciter et
sic cognoscit deo. et cognoscimus etiam
nostro modo per spiritum sanctum, qui
scrutat etiam profunda deo. ut dicitur. 1.
corinth. 2. et sic spiritualis iudicat omnia
et sapientia est donum spiritus sancti.

fit manifestum

q

Ad. 1. R. q. dicitur sapientia terrena a
naturalis et diabolica. secundum quam
dam similitudinem ad ueram sapien
tiam, quatenus hae de bonis ad bonum
finem iudicat, illa uero de malis ad
malum. secundum quem modum so
let quis appellari bonus sator. Ad. 2. q.
donum sapientiae est ex infusione a deo
sapiens est suppone fidem supernatu
ralem. sapientia uero naturalis habet
per acquisitionem. ut ex. 1. ethi. et
Iacobi. 3. constat. Ad. 3. q. pietas et timor
manifestant fidem: et sapientiam. a qui
bus tamen distinguuntur.

Ar. 2. Vm sapientia sit in in
tellectu sicut in subiecto?

Et uidetur quod non. q. August. dicit in lib
de gratia et uoluntate. q. sapientia est
charitas deo. sed charitas est in uolunta
te. ergo. 2. q. eccle. 6. sapientia doctri
nae iuxta nomen eius, est sapida scientia q

ad

2. 2. 2. 45.

1. ad affectum pertinet / 3. qz potentia in
tellectiva sufficienter perficitur per donum
intellectus

1. Sed contra est Gregor in 2. mor. dicens,
1. q. contrariarum stultitiz ac prorsus debet
esse in eodem subiecto. scilicet intellectu.

1. Dicendum q. sapientia importat rectitudi-
nem iudicij secundum rationes divinas.
eiusmodi autem rectitudo potest contingere

1. secundum perfectum usum rationis: vel
secundum quamdam conaturalitatem

1. et hoc secundo modo causatur a charitate et voluntate
et tamen in intellectu. et ut sic donum spi-

ritus sancti. ut colligitur ex Dionysio. cap. 2
de div. nom. ec. 1. corint. 6

secundum su-
am essentiam

1. Ad. 1. R. q. Augustinus loquitur de sapien-
tia quantum ad suam causam. et sic su-
mitur nomen sapientie. pro ut saporem qu-
endam importat. Unde patet ad. 2.
vel sumit sapientia ubi. pro eius forma que
a cordibus commendat / Ad. 3. q. intellectus

1. habet duas actus scilicet percipere et iudica-
re. ad quorum primum ordinat donum intel-

lectus. ad secundum donum sapientie secundum
rationes divinas. et secundum humanas do-
num scientie.

Ar. 3. Vm sapientia sit tantum
speculativa an etiam practica
et videt q. speculativa tantum qz est per-
fectior qz sapientia. que est intellectiva virtus

Summula d. Thomae

tus. quae est 3^a in modo speculativa. 2^a quae
non est circa contingencia operabilia, sed cir-
ca necessaria, et eterna. 3^a quae Gregorius
in 6. moral. dicit quod in contemplativa
quae scilicet fit per sapientiam) principium
quod est deus quaeque. ~~ergo~~
Sed contra dicit ad coloss. 4. ambulate in sa-
pientia ad eos, quae foris sunt, scilicet operan-

do. Dicerendum quod cum superior pars ratio-
nis ut ait Augustinus in 12. de civitate de pe-
ccato sapientia quae superna et divina ratio-
nis, non solum inspiciendus sed et consule-
ndus (ad iudicandum de actibus humanis) in-
tendit non solum speculativa est, sed etiam
practica. " " " " " "

Ad. 1. Arg. ex sui perfectione habet quod ad ope-
rationes se extendat. ut innuit in lib. de
causis. Ad. 2. quod divina et eterna sunt re-
gula contingentium. Ad. 3. quod sapientiam
primo pertinet contemplativa principij, et
secundario secundarium actuum directis

Ad. 4. Vnde sapientia possit esse si-
ne gratia, et cum peccato mortali.
Et videtur quod sic quod debet quae possunt esse cum
peccato mortali possumus gloriari. ut col-
legit. 2. cor. 1. sed Hieron. 6. dicit non
glorietur sapiens in sapientia sua. ergo
2^a quod est a gradibus divinis cum quae
tunc esse peccatum mortale. iuxta illud
Rom. 1. veritatem dei in iniustitia detin-
ent

Sapientia prout
est donum.

3. q. Augustinus 15. de trinitate de cha-
 rita loquens ait, q. sola ipsa dividit inter
 filios regni. et filios perditionis)
 Sed contra dicitur sapientia. 1. in maleis
 lam animam non introibit sapientia,
 Dicendum q. sapientia de qua loquimur
 facit rectitudinem iudicij circa res diuinas,
 uel per regulas diuinas de alijs ex quadam
 immaterialitate. Et nonne ad deum ac-
 cende supponit caritatem; et cum pec-
 cato mortalitatis esse non potest. — — —

Ad. 1. Arg. procedit de sapientia humana
 de rebus mundanis. sicut de diuinis per ra-
 tiones humanas. ut in uic. p. 35. r. unde
 sapientia diuina. de qua. 1. cor. 1. | Ad. 2. q.
 procedit de sapientia acquisita diuinis)

Ad. 3. q. differat a caritate. sed supponit eam

Ar. 5. Vm sapientia sit in o-
 mnibus Sabentib; gratiam?

¶ Unde q. non. q. maius est sapientiam
 habere q. audire, sed sapientiam audire
 solus perfectus conuenit. ut dicit. 1. cor. 2.
 sapientiam loquimur inter perfectos | Sed
 non omnes Sabentes gratiam sunt perfecti
 ergo etc. | 2. q. non omnium Sabentiu
 gratiam est iudicare. nisi tantum pro
 latry | 3. q. sapientia dat contra stulti-
 tiam ut dicit Gregor. 2. moral. sed multi
 Sabentes gratiam sunt stulti naturaliter |
 aut —

quod conuenit
 sapientie uedi-
 ce. 1. meta —
 et Iacobi. 3 —

Summula D. Thom.

aut amentes a casu / Sed contra est q. / Sapiens. 7. non diligit deus nisi eum qui cum sapientia in substantia / diligit autem omnes res gratiam habentes sine peccato mortali

5. Dicendum q. in omnibus habentibus gratiam gratum facientem et sapientia de qua loquimur, quantum ad contemplationem divinam que sibi necessaria est. ut inquit 1. Pan. 2. neque enim gratia defuit (sicut nec natura) in necessarijs. quantum vero ad alios interveniendum. et disingendum, non reperit sapientia in omnibus gratiam habentibus. hec enim magis pertinet ad gratiam gratis datam.

Ad. 1. Pr q. procedit de sapientia secundo modo et triplex abscondita ut ibi subdit Apostolus / Ad. 2. q. ordinare proprios actus ad unumquemque spectat ut dicitur dicitur epistola ad Romanos / Ad. 3. q. illi habent habitum. hec enim actum sapientie)

Ar. 6. Vm septima beatitudo cor respondeat dono sapientie?

Et videtur quod non. q. est de pace que charitati magis q. sapiens correspondet. ut in psalms pax multa diligentibus. I. tuam. et idem Rom. 5. et. 3 / 2. q. ut dicitur sapiens. 7. in mediis et proximus effectus sapientie est charitas. q. in animas sanctas se transfert)

ad occultandi unum et de qua hic est sermo

pax

Pax autem et adoptio uideri esse remoti et
 felix, quod procedunt a charitate, ergo beatitu-
 do respondens sapientie magis debuisse de-
 terminari secundum charitatem. / 3. quod dicitur
 6. ~~quod~~ multi alij effectus sapientie tribuuntur
 et uel modesta suadibilis et consentiens bonis
 et misericordia plena ^{sit} est.

Sed contra est Augustinus lib. de sermone domini
 in monte Picens quod sapientia conuenit pa-
 cifici.

Dicendum quod septima beatitudo scilicet bea-
 titudo pacifici correspondet dono sapientie quan-
 tum ad meritum quod pacifici ordinantur in se
 et ad alios, quod sapientie conuenit uel dicitur
 et in 1. metaph. et quantum ad premium
 quod pacifici filij dei uocabuntur assimilati sa-
 pientie genite, qui est unigenitus patris ut
 Sabie Rom. 8.

ut ait August
 19 de ciuitate dei

Ad 1. R. quod habere pacem est charitatis, sed
 facere eam est sapientie ordinantis / Ad 2. quod
 charitas est effectus sapientie in creatura, donum
 autem sapientie est effectus charitatis / Ad 3.
 quod sapientia primo ordinat recedendo a malis, ut
 in fine perueniat ad pacem, et tranquillitatem in
 se ipso, et cum proximo, et hoc fit per medius ef-
 felus, et hunc ordinem principij, medij et fi-
 nis ostendit uerbus Paulus in archidiacono argum-
 enti adducta /

Quaestio: 46. De Stultitia

qua opponitur sapientiae, in
 tres articulos diuisa.

Ar. 1. vnde stultitia opponatur sapientiae.

Summula D. Thome

¶ Videtur qd non sed potius insipientia, que est
etiam circa divina. Stultitia enim ^{etiam} est circa hu-
mana / 2. qd per stultitiam pervenit ad sa-
pientiam iuxta illud. 1. corinth. 3. Stultus factus
ut sis sapiens / 3. qd ut innuit Hierem. 10.
et habet Isai. 47. Sapientia tua et scientia tua
a hec decepit te. sed unum oppositorium non
est causa alterius. ergo / 4. qd Isidorus lib. ethi-
mol. ait qd stultus est, qui per ignorantiam non
convenit ad dolorem, et qui non convenit in
verba. Quod autem pertinet ad sapientiam spiri-
tualem secundum Gregorium in. 10. moral.
sed contra est idem Gregorius in. 2. moral.
Dicendum cum Isidorus lib. ethimol. qd fatuus
caret sensu iudicandi. Stultus vero (a stupore
dictus) habet sensum, sed hebetatum. Sapiens
autem (a sapore percipiendi nominatus) habet
sensum subtilem, et perspicacem. ac proinde
stultitia opponit sapientie, sicut contrarium
fatuitas amentem, tanquam pura negatus.

Ad. 1. R. qd idem videtur esse insipiens et stultus
nec tamen dicitur stultus, qui modicum quid ig-
norat / Ad. 2. qd sicut est aliqua sapientia ma-
la. sic est et aliqua sapientia bona / Ad. 3. qd in
stultis reprehensibilis stultitia et in amentibus
aliter contingit non conveni labore, aut iniu-
ria, qd in stultis propter ebrietatem.

¶ An. 2. Vm stultitia sit peccatum?
¶ Videtur qd non. Primo qd in quibusdam
est a natura / 2. qd non est voluntaria /
3. qd nihil precepto opponit /
Sed contra est qd p. 1. dicit qd prosperitas
stultorum perditur. Dicendum qd stul-
titia

Ad. 3. qd sapientia
mundi. Stultum fa-
cit apud deum et de-
cipit. ut dicit Aposto-
lus 1. corinth. 3.

titia importat stuporem quemdam in
iudicando, precipue circa altissimam
causam. quod uel potest contingere, et
prouenire a natura, et tunc nullum est
peccatum. aut ex eo q, quis se implicat
terrens, que sensum hebetat, et iudi-
cium impediunt, et tunc est peccatum
oppositum precepto contemplantis ueri-
tatis. et ex his patet solutio ad Primum
et tertium argumentum) Ad. 2. ue-
ro Respondetur q, quamuis non sit uolun-
taria in se ipsa. Est tamen uoluntaria
in illis rebus ad que quis afficit, et ex
quibus ipsa consequntur.

Ar. 3. Vm Stultitia sit filia luxu.
Et uidetur q, non. q, a Greg. 31. moral. inter fi-
lias luxurie non numerat. 2. q, uedi-
ct. i. u. 3. sapientia sciens mundi stul-
titia est apud deum, eiusmodi autem stul-
tia ut ait Gregor. 10. moral. est uinnachina
turib; tegere. quod pertinet ad duplicitatem
3. q, exira quidam uertunt in insaniam. er-
go magis sic exira
Sed contra p. v. 7. statim eam. s. meretri-
cem sequit. scilicet stultus.

Dicendum q, cum luxuria maxime absorbeat
rationis iudicium, et ad terrena demergat
maxime est stultitiae causa.

Ad. 1. Ar. q, stultitiam inuit Gregorius ibi in
cerfilias luxurie. dum uinnat fastidium dei
et desperationem futuris seculi. Ad. 2. q, uer-
bum

uel odium dei
et donoy ipsiq -

Summula 2. Thomae

bum Apostoli intelligendum est essentia,
Sicut non causaliter / Ad. 3. q. Multitudo,
que provenit ex impedimento corporali
~~provenit~~ provenit ab ira, que maxime immu-
tat corpus; sed que provenit ab impedime-
to spirituali et immensitate tenentis prove-
nit maxime a luxuria.

Questio 47. De Prudentia
Secundum se in. 16 art. du
Ar. 1. Vm Prudentia sit in ui cog-
noscitiva an in appetitiva?

Fuiderit in appetitiva. qz Augustinus dicit
lib. de moribus ecclie. q. est amor / 2. qz Au-
gustinus ibidem dicit q. eligit sagaciter
electus autem ad appetitivam partem per-
tinet / 3. qz Philosophus in. 6. ethic. ait
q. in arte in lenis peccans eligibilior est, circa
prudentiam autem minus, eam annume-
rans ad virtutes morales appetitivas)

Sed contra est Augustinus. Lib. 33. qq. di-
cens q. prudentia est cognitio rerum appeti-
darum. et fugiendarum.

Dicendum q. prudens ut dicit Isidorus lib
ecclim. est quasi porcus vel proculudens. non
quidem sensu; sed ratione ex preteritis, et
presentibus. ac per consequens ad vim cog-
noscitivam intellectus spectat

futura prospici-
ciens.

ubi ab Augusti-
no

Ad. 1. R. q. prudentia dicitur amor immo
amor discretivus, quatenus movet animum
ad discernendum. et quatenus amor movet ad
altum

actum prudentis / Ad. 2. q. electio attri-
buitur prudenti in quantum electio nem
per consilium dicitur / Ad. 3. q. prudentia
non consistit in sola consideratione, sed in
applicatione ~~consilii ad opus~~ ad opus, ac pro-
inde ut ibidem Philosophus subdit non est
solum cum ratione sicut ars.

quod est finis practicae rationis -

Ar. 2. Vm prudentia pertinet ad solam
rationem practicaem an etiam ad specu-
lativam?

Uideat q. ad utramq. q. pr. v. w. dicit q. sapi-
entia (que nimirum est speculativa) est etiam
prudentia / 2. q. Ambrosius lib. de officiis
aut q. uersat in cognitione ueritatis / 3. q. in
6. ethic. ponit in eadem parte animus, in qua ars
que est speculativa /
Sed contra est Philosophus 6. ethic. dicens q. ar-
tel ratio rerum agibilium.

Dicendum cum Philosopho hoc modo citato q. pru-
dentia est ratio consiliativa eorum, que sunt a-
genda propter finem, ac per consequens practica

Ad. 1. Ar. q. q. prudentia intendit finem co-
mune uicq. Summarum (que est causa altissima
Summarum actuum) id est in ista genere appel-
lat sapientia, scilicet in rebus humanis / Ad. 2.
q. Ambrosius immo et Tullius Largius sumpse-
re nomen prudentie, pro qualibet cognitione

Ad. 3. q. omnis applicatio rationis relecta ad al-
quid factibile pertinet ad artem, sed ad pruden-
tiam non pertinet, nisi applicatio rationis relecta
ad ea, de quibus est consilium, ut dicit in 3. e-
thetic. et Simusmodi sunt in quibus non sunt -
vis

Summa d Thomae

Via determinataq̄ perueniendi ad finem. ra-
tio autem speculativa procedit quandoq̄ per
certas regulas ut in consuetudo syllogismo
et ideo inuenit aliqua speculativa cas. nō
autem prudentia.

Ar. 3. Vm Prudentia sit cognosci-
tiva singularium?

Et videtur quod non quia est in ratione ratio vero
est universalium, ut dicitur in 1. ethic / 2°
quia singularia cum sint infinita non possunt
a ratione comprehendi; / 3° quia particularia
per sensum apprehenduntur, sed multi habentes
sensus perspicaces carent prudentia, ergo
Sed contra est Philosophus in 6 ethic. dicens
q̄ est etiam singularium.

in operatione

Dicendum q̄ prudentia et considerat princi-
pia universalia, et applicat unum ad alte-
rum singulare, ac prout cum sit universalis
suum, est etiam singularium cognoscitiva

Ad. 1. R. q̄ ratio primo quidem est universalis
suum, sed intellectus perquamdam reflexi-
onem etiam ad materiam se extendit, ut
dicitur in 3. de anima / Ad. 2. q̄ singularia
sunt infinita ideo incerta sunt prudente
nostre, per experientiam tamen plurima sin-
gularia cognoscimus, ad quae infinita redu-
cuntur, et hoc sufficit ad prudentiam huma-
nam / Ad. 3. q̄ prudentia ut dicitur in 6 ethic nullomodo

ut dicitur Sap. 9.

et subiective

principaliter consistit in ratione, perquam
dam autem applicationem pertingit ad sen-
suum sed -

sum interezem, qui perficit permemoriam
et per experimentum. ad recte iudicandum
de particularibus /

Ar. 4. Vm Prudentia sit virtus?

Et videtur quod non. qz secundum August. lib. de
libero arbitrio. et ~~per~~ appetendum, su-
gerendumqz reij scientia. / 1. qz virtus
non est virtus. ut dicitur in 6. ethic. sed ars
est virtus ergo ars non est virtus. tunc sic pru-
dentia est in arte. ut dicitur de Pyram. 2. para-
lip. 2. ergo prudentia non est virtus / 3. qz dicitur
prudentia immoderata, ut innumer. prop. 23
prudentia tua impone modum /

Sed contra est Gregorius. lib. 2. moralium
Dicendum qz bonum dicitur dupliciter scilicet
et materialiter, id scilicet quod est bonum.
et formaliter prout dicitur ordinem ad appeti-
tum rectum. et est obiectum appetitive vir-
tutis. ad prudentiam vero pertinet applicatio
recte rationis ad opus, quod pertinet ad appe-
titum rectum. ac prout dicitur non solum habet
rationem virtutis, qz alie virtutes intellec-
tuales, sed potestatem vnde virtutibus moralibus
annumerat.

Ad. 1. R. qz August. largesunt scientiam
pro qualibet recta ratione / Ad. 2. qz Philo-
sophus dicit artes esse virtutes, qz non importat
relativitatem appetitus. dicitur autem quod prudentia
est operari secundum artem, per quamdam si-
militudinem / quamvis etiam in quibusdam ar-
tibus. n. g. medicina, et navigatoria ob eorum
in

Summa D. Thomae

incertitudinem necessarium sit consilium,
ut dicitur in 3. ethicorum / Ad 3. q. prudentia
ibi non imponit modus, sed dicitur quod ipsa
dum rebus imponat.

Ar. 5. vñ Prudentia sit vir-
tus specialis?

Et videtur quod non. quia ponitur in iuramento de
finitio virtutis. 2. ethicorum. prout sapiens
determinaverit per rectam rationem /
2. quia in 6. ethicorum dicitur quod virtus moralis
recte facit operari finem. prudentia vero
ea que sunt ad finem, in qualibus
virtute sunt aliqua operanda propter fi-
nem. 3. quia non habet speciale obiectum
cum sit recta ratio omnium agibilium /
Sed contra est quod sapientia distinguitur a alijs vir-
tutibus.

Dicendum quod prudentia est specialis virtus
ab alijs distincta quoniam habet speciale
obiectum formale. et cum maior distinctio
requiritur in obiectis ad diversificandas po-
tencias, quod ad diversificandos habitus. Si
quidem in una potentia plures habitus esse
possunt. prudentia secundum rationem habi-

per se distincta
secundum diversita-
tem obiecti. quia
hæc sunt circa
necessaria. pru-
dentia autem ut
ars circa rationem
gentiam, sic quod pru-
dentia

tus distinguitur a sapientia. Scientia et in
lectu, que sunt intellectuales. quod est circa
agibilia, ~~rationem~~ ^{et} pars est circa factibilia.
Secundum vero potentiam ^{distinctio} distinguitur ab alijs virtutibus
quod est ~~rationem~~ ^{secundum rationem} intellectus in
quo est prudentia, et appetitus, in quo est mo-
ralis virtus

Ad. 1. Per q. illa definitio est de sola mora
li virtute in qua convenienter ponit vir-
tus intellectualis (cum uncat in mater-
ia corrupta). scilicet prudentia / Ad. 2. q.
tantum probat q. prudentia omnes virtutes
adiuvet, sicut sol influat in omnia corpo-
ra / Ad. 3. q. agibilia sunt materia pru-
dentis secundum rationem utriusq. virtutis
autem moralium sub ratione boni

Ar. 6. Vm Prudentia prestat
finem virtutibus moralibus?

Et videtur q. sic q. est in ratione, que prestat
finem in appetitu in qua sunt virtutes
moralis / 1. q. sicut irrationalis creatu-
ra ordinantur ad finem tanq. ad finem, ut
dicitur in 2. potest. ita omnia que sunt in ho-
mine ad rationem, que est in ipso / 3. q.
dysponit de alijs virtutibus, et precipit eis /
Sed contra est Philosophus in 6. ethic.
Dicendum q. sicut in ratione speculativa
sunt quedam principia communia ex quibus
deducuntur conclusiones, quarum est scientia:
sic in ratione practica sunt fines moralium
virtutum que sunt velut principia rationa-
liter nota, et quedam sunt ad finem in que
peruenimus ex ipsis finibus, et hoc est
prudentia applicans universalia principia
ad particulares conclusiones operabilium
et proinde ad prudentiam non pertinet pre-
stare finem virtutibus moralibus, sed dyspo-
nere de his, que sunt ad finem.

Summula d. Thomae

Ad. 1. R. q. ratio naturalis sive synderesis
sive. et prudentia illum finem praeiudicat
et per hoc R. ad. 2. / Ad. 3. q. prudentia
insuet virtutes ad suos fines, et ipsa moue
e a synderesi, sicut intellectus principum
Scientia.

Ar. 7. Vm ad Prudentiam pertine
t, at inuenire medium virtutibus morali
bus. / Et uidee q. non quoniam medium
est finis virtutum moralium, quem eis pruden
tia non praeiudicat / 2. q. hoc conuenit perse et
persuadere uirtutibus moralibus, ut ex definitio
ne supra constat / 3. q. uirtus moralis tendit ad
medium per modum naturae ut dicit Tullius, sed
prudentia operat secundum modum rationis.
Sed contrarium dicitur in definitione virtutis mo
ralis scilicet q. consistit in medio prout sapientia de
termina uerit.

Dicendum q. huiusmodi quod est conformari rebus
rationi et sic prout finis cuiuslibet uirtutis mora
lis. Et huius finis est d. m. praeiudicatus secundum
naturalem rationem, qualiter autem attingendus
sive per rectam dispositionem, eorum, quae sunt ad fi
nem pertinet ad prudentiam et per hoc R. ad 1.

Ad. 2. q. etiam agens naturale fauere ut forma sive in
materia, non tamen fauere ut forma inueniant ea
quae perse ei insunt / Ad. 3. q. inclinatio natura
lis uirtutum, qua ad medium tendunt semper eode
modo operantur nisi ad inueniendum medium per uir
tutem prudentiae dirigere.

Ar. 8. Vm Praecepere sit principalis
actus prudentiae

(quod non eodem
modo inuenit in
omnibus)

Et videtur quod non quod precipere pertinet ad
 bona que sunt facienda. Augustinus
 uero in 14 de trin. ponit actum prudentis
 precipere in sodas | 2. quod 6 ethico.
 consiliari dicitur proprius actus prudentis
 3. quod precipere uidetur ad uoluntatem perti-
 nere. inquit non est prudentia.

Sed contra est quod Philosophus in 6. ethico ait
 quod prudentia preceptiua est.

Ducendum quod prudentia est recta ratio re-
 rum agibilium, cuius tres sunt actus. scilicet
 ut prius consiliari. sive inuenire. secun-
 dum iudicare de inuentis qui pertinet ad ra-
 tionem speculatiuam; et tertius precipere
 de inuentis qui pertinet ad rationem
 practicam, et quoniam propinquior est fi-
 nis est proprius actus prudentis. unde in 6
 ethico dicitur melior artifex qui peccat uolens
 et imprudens qui peccat uolens. quod deficit
 in principali actu prudentie qui est precipere

[Faint handwritten notes in the right margin]

applicando ea
ad opus

in arte quasi
saberis rectum
iudicium - quod
qui peccat no-
lens

Ad 1. R. quod actus precipiendi non solum in bo-
 nis prosequendus, sed extendit ad maliciae
 da / Ad 2. quod prudentia est etiam beneconsi-
 liatiua. ut inuenta applicentur ad opus / Ad
 3. quod mouere absolute pertinet ad uoluntatem;
 sed precipere importat motionem cum qua-
 dam ordinatione. ac proinde est actus ratio-
 nis.

Ar. 9. Vm sollicitudo pertinet
ad Prudentiam.

Et uidetur quod non quod importat inquietudinem ut dicitur in 2o
 que

Summula D. Thome

que ad vim appetitivam pertinere vide
t / 2° quod opponit certitudinem veritatis
ergo potius etiam opponit prudentiam quod
ad eam pertineat / 3. quod 4° ethic. dicitur
ad magnanimum pertinere quod sit piger
et ociosus: at bonum (scilicet esse magna
nimium) bonum (scilicet prudentiam) non con
trariatur.

Sed contra est. 1. Petrus 4. estote prudentes
et vigilate etc. //

Dicendum cum Isidorus lib. ethic. quod sollicitudo
est solers citus ad operandum ~~consuetudo~~ que
tardè consiliata dicitur. Unde Augustinus
lib. de moribus eccl. ait quod prudentes sunt
excubie, atque diligentissima vigilantia.

Ad 1. Prudentia pertinet ad vim appetiti
vam sicut ad principium moriens. tamen
secundum preceptum, et directionem ratio
nis. in quo consistit ratio sollicitudinis.

Ad 2. que ait Philosophus in 1. ethic. cer
tudo non est equaliter, et sic querenda
in omnibus ut sollicitudo tollatur / Ad 3. quod
magnanimus, quoniam timet minus dici
sollicitarij, tamen quod omnino sollicitudine ca
reat.

Ar 10. Vm Prudentia extendat
se ad Regimen multitudinis?

Unde quod in 5. ethic. dicitur quod virtus re
lata ad bonum multitudinis est iustitia)

2° quod prudens est qui bona sua queque, ac freq
uenter qui bona communia procurant sua pro
pria negligunt / 3. quod dicitur contra temperan
tiam

ut colligitur i.
reg. 9. de assinis
quas perdidisti
etc.)

ut dicitur in 6
ethicorum)

no obsequio
a magis

itaque non in
multitudine
quod manifestum
est in magis

triam et fortitudinem, quae etiam uidentur esse et
sunt circa bonum proprium.

Sed contra Matt. 24. fidelis seruus et prudens
constituit a domino super familiam suam -

10. et

Dicendum q. qui peccata seruus prudentiam solum
extendi ad bonum proprium decepti sunt. ut di
citur in 6. et sic. tunc q. est contra charitatem, quae
ut habet. 1. cor. 13. nunquam, quae sua sunt:
tunc q. contra rationem rectam, quae bonum com
mune praefert particulari. exterius ergo prudentia
etiam ad bonum commune. consiliando, iudicando
et precipiendo

Legalis

Ad. 1. Pr. q. Philosophus loquitur de virtute iura
li. et quemadmodum omnis uirtus relata ad bo
num commune dicitur iustitia. sic prudentia relata
ad bonum commune uocat prudentia politica. Ad
2. q. qui querit bonum commune proprium etiam
praesertim q. pars communitatis. ut ponderat Vale
rius. tunc q. bonum aduersus partem attendit
ex ordine ad bonum totius. sic ait Augustinus in
lib. confes. / Ad. 3. q. etiam temperantia et forti
tudo ordinantur ad bonum commune ut dicit. 3. et
quamuis. Sed magis conueniunt fortitudini, et
prudentiae quae pertinent ad partem rationalem.

iustitia.

Ar. 11. Vm Prudentia quae est Respec
tibus proprii sit eadem specie cum mea
quae se extendit ad bonum commune?

7.

Et uidetur q. sic. q. 6. et sic. dicit q. politica et pru
dentia idem habitus est. esse autem non idem ipse
7. q. 3. polit. dicit q. eadem est uirtus in rebus
et Principis. in hoc autem maxime viget politica ergo et in illis
3. q. bonum prudentiae ordinatur ad bonum po
liticum. ergo nec subiecto nec specie secessunt.?
aut secundum substantiam habitus.

Sed

Summula I Thomae.

Sed contra est q. ethica politica et economica sunt diuersae scientiae. ergo et prudentia sunt specie diuersae secundum hanc diuersitatem materiae.

Dicendum q. diuersitas substantiarum desumenda est, ex differentia formali obiecti. ratio autem eorum, quae sunt ad finem suum ex parte finis. diuersi autem fines formaliter sunt finis proprius unius, et finis familiaris, et finis regni, ac proinde prudentia simpliciter dicta quae ordinat ad bonum proprium, distinguitur a prudentia economica, et politica. ~ ~ ~ ~ ~

Ad. 1. R. q. Philosophus solum intendit q. Politica sic idem secundum substantiam habet prudentia, quae ordinat ad bonum commune. Ad. 2. q. ad bonum viciu pertinet bene subdici, et principari, et nihilominus virtus viri, et Principis specie differunt sicut et virtus viri, et mulieris, ut ibidem dicitur. Ad. 3. q. etiam diuersi fines, quorum unus ordinat ad alium, diuersificant specie substantiam, sicut patet in equestri militari et civilibus. quia vis substantia quae ordinat ad finem ultimum semper sit principalis, et alijs habitibus imperet.

Ar. 12. Vm Prudentia sit in subditis an etiam in Principibus?

Et videtur q. solum in principibus sicut in viciis dicitur expresse docere Philosophus. 3. politic. dicit q. prudentia sola est propria virtus Principis

cipis subditicis opinio vera / 2. q. ita
 i. polit. dicit q. servus omnino non habet
 quid consiliativum / 3. q. est preceptiva
 ergo non pertinet ad subditos.

Sed contra est q. 6. ethic. ponit duas species
 prudentie politicę scilicet altera legum
 positiva, que pertinet ad principes. et altera
 que retinet commune nomen politica, et est
 circa singularia, et ad subditos ^{etiam} spectans

Dicendum q. subditi ^{vero} ut sic est regi et non
 regere ac providere ut sic non habet prudentiam
 sed in quantum est rationalis, et seipsum re
 gendurus. unde Prudentia ut dicitur in 6.
 ethic. in Principe est ut ars architectonica
 sed in servis aut subditis ut ars manuope
 rans.

intantum quis
 sciat de pruden
 tia in quantum
 sciat de ratione
 regimini

Ad. 1. de ex dictis / Ad. 2. similiter q. servus
 ut sic est tanq. instrumentum domini, secus
 p. v. est animal rationale / Ad. 3. q. etiam
 summa per rationem precipit sibi scilicet infe
 rioribus viribus suis ipsius.

intantum quis
 sciat de pruden
 tia in quantum
 sciat de ratione
 regimini

Ad. 13. Vm Prudentia possit esse
 in Peccatoribus?

Unde q. sic q. licet .i. dicuntur pruden
 tiores in generatione sua, q. filij lucis / 2.
 q. fides est nobilitas q. prudentia, et tamen re
 perit in eis / 3. q. multi peccatores sunt boni
 consilij /

Sed contra dicitur 6. ethic. impossibile est pru
 dentem esse. non entem bonum.

Dicitur

Summula d. Thomae

Dicendum q; Prudentia est triplex prima
falsa ^{et} per similitudinem, ad consequendum
malum finem sicut dicit bonus latro. et
de hac loquitur Apostolus Rom. 7 / Secunda
vera sed imperfecta dupliciter nimirum
vel q; ^{um} ~~quod~~ ^{ad} ~~interdum~~ non est finis totius
humanae vitae, sed alicuius specialis nego-
tij. ut n. g. ⁱⁿ ^{merca} negotiatorum, aut nauca; uel q;
deficit in principali actu prudentie, peca-
cum quis recte consiliat, et iudicat (etiam
in his, que pertinent ad totam uitam) sed
non efficaciter precipit. Tertia uero est
prudentia uera et perfecta in nullo defi-
ciens, que ad bonum finem totius uitae, rec-
te consiliat, iudicat, et precipit, et hec re-
perit in bonis solimodo, prima in solima-
lis, secunda (nisi deficiat in actu) est com-
munis malis et bonis.

^
uel conformita-
tem
^ bonorum operum

Ad 1. R. ex dictis, uide non dicunt simpliciter
prudentes, sed in generatione sua; Ad 2. q; fi-
des non importat ordinem ad appetitum rec-
tum sed solam cognitionem. Sicut prudentia
que requiritur sine virtutibus moralibus
reperiuntur, ac proinde quamuis fides sit nobis
or ex parte obiecti; tamen in prudentia secun-
dum sui rationem magis repugnat peccato;
Ad 3. q; peccatores non sunt bene consiliati
ij perfecte ad finem bonum totius uitae; q;
consilium ad effectum non perducunt. Sicut
ut dicitur in 6. uel sic. Sicut in eis diuina; uel na-
turalis industria, aut malicia indifferens; aut
astucia que se habet solum ad malum

Ar. 14. Vm Prudentia sit in omni-
bus Sabentibus gratiam?

Fundat q. non q. multi Sabentibus gratiam
deest industria prudentia. 2. q. multi tales
non sunt bene consiliarii. 3. q. Philosophus in
3. topic. dicit q. in iuuenibus non est prudentia, et
tamen multi eorum Sabent gratiam.

Sed contra est Gregorius in 2. moral. q. virtutes
sine prudentia esse nequeunt. et nullus Sabet
gratiam, nisi sit virtuosus.

Quendum q. Sabens gratiam Sabet etiam cari-
tatem. ac ex consequenti ceteras virtutes. Omnes
enim sunt connexae. Unde et prudentiam Sabere
re necessarium est.

Ad 1. q. q. industria cuiuslibet sibi necessaria non
deficit. quia nui non Sabeat eam in tanta pleni-
tudine ut alijs providere possit. Ad 2. q. tales sci-
unt Sabere sibi consulere, in hoc q. consilium alio-
rum exquirunt. Ad 3. q. prudentia acquisita
exercitio actu. ut dicit in 1. ethic. in iuueni-
bus esse non potest, nec secundum habitum, neq.
secundum actum. prudentia tamen infusa in
omnibus Sabentibus gratiam etiam pueris et am-
bulantibus inuenit quantum ad actum.

Ar. 15. Vm Prudentia sit in nobis a

Natura?

Fundat q. sic q. 6. ethic. dicit Philosophus. q. ea
quae sunt prudentia. ut syriacus et grammae sunt a
natura in nobis, et alia similia. 2. q. etas
uariata est a natura. et Job. 12. dicit q. in anti-
quis est sapientia, et prudentia. 3. q. etiam in
quibusdam animalibus brutis inuenit. secundum
Philosophum in 8. de hist. animalium.

Sed contra est Philosophus in 2. ethic. dicens q.
inmodi habitus intellectuales indigent doctrina
et experientia.

Dicit

Summula d. Thomae

Decendum q prima principia communia pruden-
tia sunt et scientie insunt ^{sunt} rationes a natura sed
communis et principia prudentie magis communia
sunt q3 scientie ut dicitur in 10. ethicorum) rursus
autem alia principia posteriora et minus commu-
nia / circa particularem autem cognitionem
tam distinguendum est quod operatur et circa
fines humanarum vitae. qui sunt determinati. et cir-
catus potest esse inclinatio naturalis. sed ea que
sunt ad finem, circa que est prudentia sunt in-
determinata, ac per consequens prudentia non
est a natura. quamvis in multis naturalibus ha-
bitatis. ut ad eam aptus, q3 malis.

corum circa que
operatur consistit

Summa
69

Ad. 1. R. q. Philosophus loquitur de pertinentibus
ad prudentiam, secundum q. ordinat ad fines.
et sic de eubolia consiliativa medicorum rursus me-
torem) Ad. 2. q. in sensibus et maioris dispositio
ob sedatas passiones. et maior experientia / Ad
3. q. in brutis animalibus sunt determinata via
perueniendi ad suos fines. rursus autem in homi-
nibus.

Ar. 16. Vm Prudentia possit
amitti per oblivionem?

Et videtur q. sic. q3 scientia que est rursus
contingentibus ut prudentia. sed de necessa-
rijs per oblivionem amittit) 2° q3 ad ge-
nerationem prudentie necessarium est ex-
perimentum. quod fit ex multis memorijs
ergo a contrariis ut dicitur in 2. ethic. per
oblivionem amittit / 3. q3 rursus sine
cognitione universalium. que amittit
per oblivionem /
sed contra dicitur in 6. ethic. q. obliuio est ar-
tis

ut dicitur
i. meta.

tis & non prudentis. Dicendum q. ob-
 livius respicit solam cognitionem de prin-
 de aut et scientia que in ratione sola con-
 sistent possunt per oblivionem amitti.
 prudentia vero quantum ad suam actionem
 principalem quae ex precipere dicit etiam
 ordinem ad appetitum applicando cogni-
 tionem habitam ad appetendum et ope-
 randum. ut dicitur. 6. ethic. ac ex consequē-
 ti non amittit per oblivionem, sed magis
 corrumpit per passiones. ut daniel. 13. et
 exod. 23 insinuat. cum hoc tamen stat
 q. obliuius impediatur prudentiam in quan-
 tum procedit ad precipiendum ex aliqua
 cognitione. que per oblivionem tolli pot-
 est.

Ad. 1. R. ex dictis / Ad. 2. q. illud experi-
 mentum non acquiritur ex sola memoria
 sed ex exercitio recte precipiendi. / Ad. 3.
 q. principale prudentie non consistit in
 cognitione universalium. sed in applica-
 tione universalium ad operandum.

Q. Quarto. 48 De Partibus Prudentie

Ar. unus vni conuenienter as-
 signentur tres partes. pruden-
 tiae videlicet in conuenienter. q. Tullius
 2. Rheticor. ponit tres. scilicet memoriam
 intelligentiam et providentiam. Macrobijus
 ex

Summa d. Thomae

ex Platone attribuit prudentiae sex sui
Secerationem, intellectum, circumspec-
tionem, providentiam, docilitatem, et
cautionem. Aristoteles autem in 6. libris
ad prudentiam pertinere ait euboliam
synesim, et gnomin, cum eubolia
sentu et intellectu. Quidam autem ali-
Philosophus graecus dicit prudentiae attri-
buit ergo uel una assignatus est super-
flua, uel alia diminuta. 1. q. pru-
dentia distinguitur contra scientiam, ergo in-
conuenienter rhetorica, physica, dialectica
Poethica, et chronomica a dicto graeco phi-
losofo inter prudentiae partes annumeran-
tur | 3. q. quae Macrobius prudentiae ad-
scribit pertinent ad omnes actus cognosci-
tivos ergo | 4. q. etiam uti pertinet ad ra-
tionem practica, ergo debuisse cum ce-
teris ab Aristotele ad prudentiam addi-
5. q. etiam sollicitudo ad prudentiam spe-
tat, quae tamen inter partes eius non con-
numerat.

Dicendum q. cum partes alicuius totius
sint in triplici differentia. scilicet inte-
grales, subiectivae, et potentiales. Pruden-
tiae integrales partes sunt octo scilicet sex
assignatae Macrobio, cum memoria, et
eubolia, quae idem est quod bonae membra-
ratio; quarum quinq. pertinent ad cogni-
tionem, tria uero ad precipiendum cognita.
Partes autem subiectivae sine specie pruden-
tiae

tu sunt et sua. q. ethnomica, et politi-
ca (et hęc multiplex ut militaris, fami-
liaris siue domestica, et civilis) quibz
large sumptis moribus scientię, rethori-
ca, physica, et dialectica armediuntur.
quatenus prudens. iam ex necessarijs -
iam ex probabilibz, iam ex coniecturis pro-
cedere consuevit. Partes uero poten-
tiales, siue uirtutes ad inuenta prudentię
ad actus secundarios, sunt enbulia que
pertinet ad bene consiliandum. Syntesis
ad iudicium. et prudentia ad precipien-
dum.

Ad. 1. q. ex dictis naturalibz ex partibus
signatis ad alias reducuntur. Ad. 2. ^{etiam} patet
ex dictis, et ethnomica et politica nō su-
munt ut sunt scientię, sed ut prudentię
quędam. Ad. 3. q. illa nō sumunt secun-
dum totam suam cōmunitatem, sed pro
ut habent aliqua, que pertinent ad pru-
dentiam. Ad. 4. q. recte precipere et uti-
mitus se cōmittant. q. ad preceptum rati-
onis sequit̄ p̄cip̄ obedientia inferiorum
iurium. Ad. 5. q. sollicitudo includit in-
uentione prudentię.

Quaestio. 49 De singulis pruden-
tia partibus quasi integralibz
in octo articulos diuisa.

Ar. 1. Vm̄ memoria sit pars Prudentię?
et

Summa d. Thomae

Unde et quoniam quod est in parte ratiocinativa
ut dicitur in 6. ethic. memoria uero insensiti-
ua teste eodem Philosopho / 2. quod acquiritur
et per exercitium, memoria autem nobis a
natura inest / 3. quod prudentia est consilia
tua futurorum, memoria uero est de praeteritis

ut dicitur
ethic. 6.

Sed contra est Tullius in 2. rethoriarum
Dicendum quod cum prudentia dirigat circa ope-
rabilia contingentia (quae diuersimode uariantur
&) experimentis indiget quod tempore et ex
multis memorijs acquiritur. ut ait Philosophus
in 1. metaph. ac ex consequenti conuenienter
memoria pars prudentiae assignatur.

Ad 1. quod ad applicandum uniuersalia partium
labilis operabilibus, multa quae pertinent ad
sensum requirunt, inter quae est memoria

Ad 2. quod dicitur Tullius in sua rethorica non
solum prudentia (quae etiam a natura habet ap-
titudinem et initium) sed et memoria plurimum

habet artis ad suum complementum. et ponit
quatuor ex quibus ipsa perficitur. quarum primam
est similitudinem inuenerunt ad
inuentus (quod idem memoriae tenacius figere
quae in praeteritis rebus contigerunt). Secundum
est ordinata ad inuentorum dispositio / Tertium
solicitude ad conseruandas simulacra & figur
as / Quartum denique frequens meditatio eorum
quae uisum memorati / Ad 3. quod ex praeteritis
memoratis argumentum sumimus de futuris

et in dicitur

Ad 2. unde intellectus sit pars prudentiae
Unde et quoniam quod in 6. ethic. potius uirtus intel-

Lec

Intellectus ordinata prudentia. 1. Quia intellectus
 ponit bonum spiritus sancti correspondens
 fidei, sed fides distinguitur a prudentia, ergo 3.
 quia intellectus est universalium, et immateria-
 rum intellectuum per dicitur in 3. de anima.

Sed contra est Iulius et Macrobius. 11.
 Dicendum quod intellectus hic non sumit pro pote-
 tia intellectiva, sed pro recta estimatione alieni
 ius extremi principij, quod accipit ut perse-
 rum ad applicandum universalium particula-
 ribus operabilibus. Et sic ponit pars prudentia.

Ad 1. Res quod conclusio particularis operabilis de-
 ducit ex universalibus propositione cognita per
 virtutem intellectivalem (cui cognita sunt per
 inopia universalium tam speculativa quam practi-
 ca naturaliter) et ex alia propositione siue prin-
 cipio aut extremo singulari siue fine particula-
 ri, cuius recta estimationem, nunc intellectum
 appellamus. Ad 2. quod intellectus ponit do-
 num, est quaedam acuta diurnorum perspec-
 tus, ut supra dictum est. Ad 3. quod dicitur estima-
 tus de fine particulari, quod est de singulari dicitur
 etiam sensus in 6. ethicorum non particularis et ex-
 terior, quod cognoscimus propria sensibilia, sed
 interior, quod de particulari iudicamus.

quod accipit ut
 perse notum.

Ar. 3. Unde docilitas debeat poni pars
 Prudentia?

Unde quod quod communiter pertinet ad omnem vir-
 tutem intellectivalem. 1. Quia quod docilitas ex sola
 naturali dispositione, et non ex virtute pendet.
 3. quia prudentia ad magistros et preceptores, docili-
 tas

Summa D. Thomae

tas autem ad discipulos pertinet / 33. Sed
contra est Macrobius ex sententia Platini,
Dicendum q. docilis est qui bene doctrinam exsus-
cepturus, particularia autem operabilia circa
que est prudentia ob sui multitudinem, et
varietatem, nisi a senibus et expertis et lon-
go tempore cognosci non possunt, ut ethic. 6. pro-
verb. 3. et eccles. 6. edocemur, ac proinde docili-
tas convenienter ponitur pars prudentia.

Ad. 1. R. q. specialis quadam ratione pertinet do-
cilitas ad prudentiam. / Ad. 2. q. quantum sit
a natura quantum ad aptitudinem, rursus
autem quantum ad sui consummationem / Ad
3. q. prudentia non solum alijs, sed et sibi preci-
pit unde et in subditis habet locum: neque supe-
riores et Reges in omnibus, que prudentia postu-
lat sibi sufficiunt, sic quoniam indigeant edoceri.

Ar. 4. Vm solertia sit pars prudē-
tiæ videtur q. non q. est ad inveniendam media
in demonstrationibus, prudentia autem cir-
ca contingentia versatur. 2. q. consiliatio
prudenter tarda et premeditata fit gradu so-
lertia vero uelox et sine ratiōe coniectura-
tu / 3. q. solertia siue coniectura uti-
potius ad reuerentiam, q. ad prudentiam perti-
net. Sed contra est q. teste Isidoro sub ethum
sollicitus est quasi solers citus, sollicitudo au-
tem ad prudentiam spectat.

Dicendum q. recta q. stimata de operarijs po-
test haberi uel per doctrinam addiscendo ab alijs,
uel per etiam pertinet ad sollicitudinem: uel per

inuentum rem a se ipso et hoc pertinet ad so-
lertiam. unde et primo posteriorum dicit Phi-
losophus q. est prompta et facilis coniectura
circa inuentum rem medij. itaq. est pars
eiusdem. et pro ea accipitur consuevit. et ex
consequenti pars est prudentia.

Ad. 1. R. q. solertia non solum in demonstrati-
uis. sed et in operatiuis medium inuenit.

Ad. 2. q. solertia ad consiliandum inuenit ma-
xime quando ex improbitate aliquid adage-
dum occurrit.

Ad. 3. q. etiam rethorica con-
ceditur circa operabilia. et in rethorica hic
sumit prout in quibuscumq. rebus oportet
sominem condicere ueritatem.

Ar. 5. Vm Ratio debeat poni pars
Prudentie.

Prudentia / Euidet q. ratio q. est in ratione tanq. in sub-
iecto. ut dicit in 6. ethic. ergo / 2. q. ratio
est communis virtutibus intellectualibus. et
precipue sapientie. et scientie / 3. q. ratio
non differt secundum esse potentie ab intel-
lectu. posito ergo q. intellectus sit pars pruden-
tie. superflue addit ratio -
Sed contra est Macrobius secundum senten-
tiam Plotini.

Dicendum quod cum consilium sit inquisitio ex
quibusdam ad alia procedens (quod est propri-
um rationis) ratio propterea dicitur pars pruden-
tie quia bene consiliativa est.

Ad. 1. R. q. ratio sic sumit non pro ipsa potentia
sed.

Summula d. Thomae

Sed pro bono eius usu / Ad. 2. q. certitudo
rationis est ex intellectu, sed necessitas ra-
tionis est ex defectu intellectus. et quamvis
in quibusdam alijs virtutibus intellectu-
bus sit certior ratio, q. prudentia; tamen ad
prudentiam maxime requiritur q. homo sit
bene ratiocinativus, ut possit bene applica-
re universalia ad particularia, quae sunt
varia, et incerta / Ad. 3. q. ~~differtur~~ intel-
lectus et ratio ~~non sunt eadem~~ sunt una
potentia, differunt tamen secundum actus
q. intellectus sumit rationem ab infima pene-
tratione veritatis, ratio vero ab inquisitio-
ne et discursu et sic utraq. ponit pars pruden-
tia.

Ar. 6. Vm Prudentia debet

poni pars prudentiae?

Et videtur q. non q. nihil est pars sui ipsius,
sed prudens secundum Isidorum et Boetium
est quasi providens, vel providens. ergo
2. q. prudentia est practica providentiam
in (a visum dicta) est speculativa / 3. q.
nec precipere, nec iudicare aut consilium
importat per providentiam)

Sed contra est Iulius et Macrobius

Dicendum q. cum ad prudentiam pertineat
futura contingentia (non praeterita, nec praesentia
inquantum talia q. necessitatem be-
cum annexam habent) ordinare in finem
providentia futurorum ad prudentiam tanq. pars
ipsius referenda est -

Ad -

que sub huius
nunc providen-
tia cadunt

Ad. 1. Ar. q. nomen prudentie sumit
 a prudentia, tanq̄ a principalis sup
 parte) Ad. 2. q. speculatio est circa uni
 versalia et necessaria, que in se ipsa
 sunt p̄vidē. q̄s ut sic quoad nos, qui in
 cognitione deficiunt, ac proinde p̄vidē
 dentia non dicitur proprie in speculatio
 sed in practica) Ad. 3. q. in relecta ordina
 tione ad finem includit rectitudo consilij
 iudicij a p̄cepti.

cum sint ubiq̄
 et semper.

Ar. 7. Vm circumspectio possit esse
 pars prudentie.

Et videt q̄ non q̄ circumspectio videt esse in
 finitibus que circumstante) consideratis, que in finita autem a
 ratione comprehendere non possunt) 2. q̄
 circumstantie magis videntur ad morales vir
 tutes, q̄ ad prudentiam pertinere) 3. q̄ per
 prudentiam videntur que p̄videntur. et
 q̄ ipsa sufficeret ad ea que circumstante)
 Sed contra est auctoritas Macrobij supra
 citati)

magis.

Dicendum q̄ relecta ordinatio prudentie in
 finem, postulat et bonum finem, et boni
 tatem eius rei que ordinat ad finem. Sed
 q̄ aliquando contingit q̄ id quod secundū
 se est ordinatum ad finem, ex aliquibus
 concurrentibus reddat vel malum, vel nō
 opportunum ad finem, id est prudentiam
 recte circumspectis

Ad. 1. q. que de facto circumstant nunq̄ sunt
 infinita) Ad. 2. q. prudentia determinat
 cir-

Summula D. Thomae

circumstantias. uirtutes autem morales perficiuntur per eas | Ad. 3. q. prudentia attendit ad id quod est conueniens fini. ad circumspectionem uero analiquid conueniat fini, secundum ea, quae circumstante, quorum utrumque habet. specialem difficultatem.

Ad 3. Vm cautio debeat poni pars prudentiae?

Et uidetur quod non quia uirtutibus nemo potest male uti ut dicit Augustinus lib. de lib. arbit. ergo cautio non est necessaria prudentiae quae uirtutes dirigit. | 2. quia eiusdem est prouidere bona et cauere mala. ergo ad utrumque prudentia sufficit | 3. quia nullus potest cauere omnia mala quae possunt contingere et nullus prudens cogitat ad impossibile. ergo. Sed contra ad ephes. 5. uidete quomodo caute ambuletis.

Dicendum quod cum in contingentibus specialem circa quae est prudentia. et non falsae reus et mala. bonis (bonorum speciem habentia commisceant) necessaria est cautio. ut sic accipiant bona, quae uentura mala.

Ad. 1. q. cautio requiritur ad cauendum (non ad utrumque) sed ea per quae uirtutum actus impediuntur possunt | Ad. 2. concessis antea dicitur dicimus, quod uitare aliqua impedimenta extrinseca pertinet ad aliam rationem | Ad. 3. q. mala quae in plurimum in uita hominum contingunt non sunt infinita. et per prudentiam potest

test. se habet contra omnes fortune insultus
preminere (quantumvis multiplicentur) ut
minus ledat.

Quaestio 50. De Partibus subieci
tius prud. in 4 art. diuisa.

Art. 1. vñ Regnatiua debeat parij
Pars prudentiae?

Unde quoniam ut dicitur in 5. ethic. ordina
e ad iustitiam conseruandam. ergo ad illam
etiam ad prudentiam pertinet. (Legi
iuxta Philosophum in 3. politic. regnatiua an
numerat alijs quinqz speciebus politicarum
scilicet quibuslibet Arbitraria ymocratia tyran
nis. Olycratia. et democratia secundum quas quinqz
nulla sunt prudentiae species. ergo) 3. q. 1.
per ponere legem ad alios qz ad Principes et
reges pertinet. ut dicitur in 1. lib. ethic. ergo
legislatiua quam ponit Philosophus. in 6.
ethic. sufficit

Sed contra est Philosophus. lib. 3. Politic.
Dicendum q. cum regere et precipere sit actus
prudens. ubi est specialis ratio g. minoris. etiam
to perfectior. quanto ad ulteriore et cum
saluam finem ordinat. (ut in Rege et Primi
pe certat) specialis ratio prudentiae danda est
scilicet Regnatiua.

Ad. 1. Reg. prudentia diuigit actus iustitiae sicut
et aliarum virtutum. et si quae virtutes sunt
specialiores Regi. ut dicitur Hierem. 23. q. tamē
regere magis pertinet ad Regem. et exequi ad
ministros. idē regnatiua magis ponit species

Summula d. Thomae

prudenter / Ad 2. q. Regnum inter omnia
regimina est optimum regimen, ut dicitur in
8. ethic. sub quo omnia recta regimina com-
prehenduntur / Ad 3. q. leges ponere (a quo
regnativa dicitur) convenit alijs secundum
q. aliquid participant de regimine Regis -
Ar. 2. Vm Politica convenienter
ponatur pars prudentia.

Regnativa est pars

Et videtur q. non est politica prudentia, sed pars
non iudicis contra totum, ergo politica non
debet poni alia species prudentia / 2. quia
dicitur quod dicit Principem imperare et
subditos regere, ergo politica non dicitur
a regnativa / 3. quia unusquisque de multitudi-
ne per prudentiam communitatem dicitur
sed contra 6. ethic. dicitur politica circa singula
ita existens /

communione

Dicendum q. homines, servi et subditi, sic re-
quire ab alijs, ut eam regant et moveant
se ipsos (diversimode ab inanimatis et irratio-
nabilibus) et proinde ponenda est in eis quaedam
specialis rectitudo regiminis, que politica vocat.

per liberum arbitrium -

Ad 1. R. q. prudentia regnativa est perfectissima
species prudentia, prudentia autem subditi
retinet sibi commune prudentia nomen, ut in
gicis contingit / Ad 2. q. est diversa ratio obiecti
formalis, regnativa enim comparat ad hanc
sicut Architectonica ad manicooperantem -
Ad 3. q. hic regit dominum non in ordine ad seip-
sum, sed ad bonum commune.

Ar. 3. Vm Politica debet poni spe-
cies prudentia

Et videtur q. non est ordinat ad quendam speciem particularem
finem.

finem scilicet diuitias. ut dicitur in 1. ethic
 et non ad bene uiuere totum / 2° quod est non
 solum bonum. sed et malum. quod multi pecca-
 tores bene regunt familiam / 3° quod deberet
 etiam paterfamilias prudentia poni sicut et regna-
 tiva. siquidem in familia sunt subditi. quibus
 bene uale.

Sed contra est Philosophus in lib. 6. ethicorum
 Dicendum quod ratio obiecti diuersificata secun-
 dum universale et particulare. et secun-
 dum totum et partem diuersificat artes et vir-
 tutes. ac proinde et politica debet poni media
 species prudentie inter regitiam unius que
 est prudentia communiter dicta et inter politica.

Ad 1. Quod diuites non sunt finis. sed instrum-
 enta. Et sic uult Philosophus ibi.

Ad 2. quod peccatores non dirigunt familiam ad
 totum ipsum bene uiuere domesticum / Ad 3.
 quod in patre reperit aliqua similitudo ad regem
 sed deficiens. ac proinde non ponit species dist-
 incta prudentie paterfamilias. sicut Regnatiua.

Art. 4. Vm militaris debeat

poni species prudentie

Et uidetur quod non quod prudentia diuidit contra
 artem. ut dicitur in 6. ethicorum. sed militaria
 est ars. ut dicitur in 3. ethicorum. ergo / 2° quod eti-
 am ad mercaturam et artificum negotia
 que sub politica continentur essent ponendae
 species prudentie / 3. quod in bellicis plurimum
 ualeat militum fortitudo. ergo militaris ad
 fortitudinem pertinet. non ad prudentiam /
 Sed contra dicitur pro 24. cum in dispositione

in

imitat bellum. et erit salus ubi multa consilia.

Quod enim ^{et ratio} gars imitat et confirmat se naturae ^{naturam} figuratiue diuina est instituta. in qua ~~et~~ unaqueque res regit et ab incursibus impugnativum defendit. ut per concupisibilem et irasibilem in animalibus fieri consuevit. ac proinde praeter politicam ponenda est prudentia militaris.

Ad 1. q. siue habeat aliquod de arte tamen habeat magis de prudentia prout est ad bonum commune. Ad 2. q. alia negocia ordinantur ad aliquas particulares utilitates. sed militaria ad tuitionem totius boni communis. Ad 3. q. directus militis ad prudentiam pertinet.

Quaestio 51. De Virtutibus adiunctis prudentiae

in 4. art. Diuisa

Ar. 1. Vm eubuliasit virtus?

Et videtur q. no. qz eubulia, id est consilij, multum male utuntur et ad mala. 2. qz virtus dicit perfectionem. eubulia vero circa consilium consistit quod importat inquisitionem. et dubitationem. quae imperfectio sunt. 3. qz est sine virtutibus cum multi peccatores bene consulerent. et aliqui boni sint ad consulendum tardij. Sed contra q. qz eubulia teste Philosopho

pho in. 6. ethic est rectitudo consilij
 Dicendum q. cum eubulia sit idem quod
 bene consiliativa facit alteri homini
 bonum ac ex consequenti est virtus 2/
 Ad. 1. R. q. non est bonum consilium in-
 quod vel in alio finis prestitum. vel ad bo-
 num finem male adinueniuntur. ut
 dicitur in. 6. ethic) Ad. 2. q. licet virtus hu-
 mana sit perfecta. non tamen omne quod
 est materia virtutis (ut patet in passio-
 nibus quas moderat) ~~est~~ impor-
 tat perfectionem. vel dicendum q. est per-
 fectio secundum modum hominis). Ad. 3.
 q. in nullis peccatore ut sic. reperit eubulia
 cum suis circumstantijs. nec deest iustis in-
 his que virtutes sunt. quamuis ad aliquam
 particularia negocia sit minus aptus.)

Ar. 7. Um eubulia sit virtus

distinta a prudentia?

Respondetur q. prudentia ut sic est bene consi-
 liarij) 2. q. ad eundem finem scilicet
 commune bonum humanamque utraqz or-
 dinat. ut dicitur in. 6. ethic) 3. q. in scientijs
 ad eandem pertinet inquirere et determi-
 nare, ergo et in virtutibus)

Sed contra est q. eubulia non est precipere
 ut dicitur in. 6. ethic. sed prudentia.

Dicendum q. virtutes distinguuntur per ordinem
 ad actus in bonitate diversos actus autem
 consilij recti. iudicij. et bene precipiendi

Sunt

Simulatio Thomae

Sunt distincti, taliter q. bonum consilium qui est actus cubilia ordinat ad bene precipiendum qui est actus prudentia. ac prinde cubilia ad prudentiam ordinat. sine qua sicut neq. alie virtutes esse ^{non} potest.

Ad. 1. R. q. prudentia consiliat imperantia cubilia elicitive. Ad. 2. q. ad unum finem ultimum, qui est bene vivere, ordinant tres actus scilicet consilium et iudicium remate ^{et} preceptum proximum quamvis et consilium et iudicium habeant suos fines proximos particulares.

Ad. 3. q. etiam in speculabilibus alia est scientia que ordinat ad inquisitionem inventivam scilicet dialectica, et alia scientia demonstrativa que est determinativa veritatis.

Ad. 3. Vm synesis sit virtus?
 Et videt q. non q. inest quibusdam animalibus ut dicit in 6. ethic. 2. qz solum est iudicativa, sed iudicium potest esse animalis. 3. qz nunq. est defectu in bene precipiendo q. in processu erit in iudicando. ergo sola synesis sufficit sine prudentia.

Sed contra est q. iudicium perfectius est qz consilium, sed adhuc ponit specialis virtus. ergo et ad illud

Decendum q. diversitas actuum qui in re ducuntur in eandem causam, inveniunt diversas virtutes; et cum bonitas consilij. et iudicij non re-

ducant in eandem causam, quia multi sunt
 beneconsulativi qui non sunt bene senta-
 ti, sicut et in speculabilibus quidam sunt
 bene inquirentes, qui non sunt boni iudicij.
 Ideo praeter eubuliam consulativam, ponē-
 da est synesis iudicativa virtus. Synesis
 enim graeco iudicium. Sive sensus sonat, et
 synesis dicitur bene sensatij.

Dicendum quod bonum iudicium in hoc consistit
 ut quis cognoscitina apprehendat rem alij
 quam prout in se est, quod provenit ex recta
 eius dispositione. Suiusmodi autem dispositio
 radicaliter quidem est a natura. Consistit
 tunc autem ex exercitio, vel munere gratiae
 et hoc rursus dupliciter scilicet ex parte ipsi-
 us cognoscitivae virtutis, alio modo ex parte
 appetitivae virtutis; ex qua sequitur quod homo be-
 ne iudicat de appetibilibus. Ad 2. quod circa
 particulare agibile semper iudicium corru-
 pit in peccativis. Ad 3. quod si bene iudica-
 ta suspendunt, et negligenter executioni man-
 dant, ac proinde post iudicium, est necessarium
 unum prudentiae preceptum.

Ar. 4. Vm Thomae sit specialis virtus?
 Et videtur quod non quia est iudicativa, ad bene autem
 iudicandum in omnibus videtur sufficere synesis,
 2° quia una tantum est virtus bene consulativa
 et una bene preceptiva ut dictum est. ergo
 sufficit una bene iudicativa media inter eas,
 3° quia quae raro accidunt, in quibus oportet a com-
 muni legibus discedere, sunt casualia, om-
 nes

Ad 1. patet solutio
 ex dictis.

uno modo directe
 et indirecte

Ad 1. patet solu-
 tio ex dictis.

circaque versat
 gratiaj -

Summula d Thome

nes autem virtutes intellectuales per
tinent ad rationem rectam ergo etc.)
Sed contra est Philosophus in 6. ethicis.
Dicendum q. tam in speculatiuis q. in practi-
cis habitus cognoscitivi distinguuntur secundum
altiora uel inferiora principia. ut patet in
sapientia et scientia. ~~et~~ et sic distinguuntur
quodammodo a Synesi q. sic iudicat secundum
communes regulas agendorum. quodammodo
praeter regulas communes per altiora princi-
pia ac prorsus est specialis virtus importans
quamdam perspicacitatem iudicij.

Ad 1. q. Synesis iudicat de omnibus sed secun-
dum communes regulas. Ad 2. q. in quisi-
tu sic ex principijs communibus, et prudentia
preceptum in omnibus respicit in am ratio-
nem boni. ac prorsus uita est eubulia, et uita
prudentia. iudicium autem sumit ex prin-
cipijs proprijs. Ad 3. q. considerare omnia
quae accidunt praeter communem cursum per-
tinet ad diuinam prudentiam. sed inter
homines qui magis perspicax est potest ho-
rum plura sua ratione diiudicare.

Quaestio 5. 2. De Dono con-
siliij in 4. art. diuisa

Ar. 1. vni consilium debeat poni
inter dona spiritus sancti?

Et uidetur q. non q. dona ut dicit Gregorius in
2. moral. dantur in adiutorium uirtutibus
ad d.

Cut puta cum in
pugnatori patriq
non est depositu
reddendum ->

ad consulendum autem Sufficiens est /
 Soluta. et Prudentia / 2. q. in dicitur datus /
 paucioribus q. s. habentibus gratiam spiritus
 sancti. ut. 1. mactab. 2. Eccc. s. non vir
 consilij est. ergo magis pertinet ad grati-
 as gratis datus / 3. q. Rom. 8. quia agunt
 spiritu dei, filij dei sunt. ergo Consilium
 quod se mouet non est donum spiritus sancti
 sed contra Isai. 11. requiescet super eum
 spiritus consilij.

Missus est ad d. 171
 mactab. 2. q. 2.

Dicendum q. cum dona spiritus sancti sint
 dyspositores quibus animam reddit bene-
 mobilis a spiritu sancto. et cum proprium
 sit rationalis creature, q. per inquisitio-
 nem consilij moueat ad aliquid agendum
 sequit q. consilium quod quis mouet a
 spiritu sancto sit donum ipsius.

Ad. 1. R. q. p. inter illas virtutes quibus
 naturaliter ratio dirigat ad consulendum
 indiget homo ad multa motione consi-
 lij ab spiritu sancto. q. uod dicitur Rom. 9. co-
 gnationes mortalium sunt timide. et
 inerte prudentie nostre / Ad. 2. q. sic pot-
 lere consilio ut alijs subiceriamus per-
 tinet ad gratiam gratis datam / Ad. 3. q.
 filij dei agunt a spiritu sancto per donum
 consilij. salua tamen libertate arbitrij.

Ar. 2. Vm donum consilij respō-
 deat virtuti Prudentie.

Fundat q. nō q. supremum infimi attingit
 infimum supremi ut dicitur d. 7. de diu-
 nom

Summula d Thome

quod est superius
ad prudentiam)

rum. ergo supremum prudentie scilicet
preceptum, attinget infirmum doni
spiritus sancti. ac proinde donum corres-
pondens prudentie non erit consilium
sed potius preceptum. 2. qz prudentie que est in
sufficienter respondet per unum donum scientie
scientie. 3. qz ad prudentiam pertinet di-
rigere, ad donum autem consilij, qz homo
dirigat a deo.

Sed contra est qz consilium sicut et pruden-
tia est circa ea que sunt agenda propter
finem.

Dicendum qz motuum inferiorum movetur
a motu superiori, et sic ratio humana
a divina per donum consilij ipsam adiu-
vante et perficiente.

Ad. 1. Arg. iudicare et precipere non est mo-
ti sed moventi. consilium autem moti
consilia ab alio consulante. Ad. 2. qz scien-
tie donum cum sit in speculativo, non
respondet directe prudentie, sed secundum
quamdam extensionem eam adjuvat.
Ad. 3. qz movens motum (v.g. mens hum-
ana) ex eo qz movetur movet se et alios.

Ad. 3. Vnde donum consilij maneat
in Patria?

Respondet qz non qz ubi potest esse ultimus fine, et
sic nihil erit propter ultimum finem agenda.
2. qz in patria nulla erit dubitatio, ergo neqz
consilium. 3. qz ut dicitur. 1. Joan. 3. tunc similes
decerimus. deo autem consilij non rationem
ut dicitur Rom. 11. Sed contra est Gregor. 11. 17. ma-

Dicendum q. quando mouens est causa motus
 et non forme acquisitæ uel subsequente ad motu
 cessante motu cessat alio mouentis. ut patet
 in edificante domum quando iam domum com-
 pleuit. Sed deus cum mouet ad aliquid et causat
 motum et terminum acquisitum siue formam
 acquisitam per motum non desistens ab eius
 causatione. sicut sol postq. illuminauit aerem
 lumen in ipso causat et conseruat. Sic ergo deus
 in beatis conseruat cognitiuam agendi quæ
 in uia habuerunt. et etiam illuminat eos de
 aliquibus rebz quas nescierunt ac p. uide ^{beati} ipsam de talibz
 consulunt sicut et angelz. uide in ipso ^{beati} con-
 silium sine anxietate tamen. ut colligitur ex
 Dionisio 7. cap. de celesti hierarchia. et ex Au-
 gust. 5. super genes. ad litteram

et dubitatione

Ad 1. R. q. in beatis sunt alii ordinati ad finem vel
 quædam procedunt ex finis conseruatione. ut q.
 deum laudando. uel q. per eos ordinant alios ad
 finem intercedendo. et orando. Ad 2. q. anxie-
 tas et dubitatio conuenit consilio in uia. non in
 patria. Ad 3. q. consilium conuenit deo ueda-
 ti cui conformantur sancti illud ab eo recipientes.

quinta

Ar. 4. Vm nona beatitudo. quæ est
miserecordia respondeat dono
consilij.

E uidet q. non q. beatitudines sunt alius vir-
 tutum. per consilium autem comuniter ad
 omnes actus virtutum diriguntur. 2. q. mi-
 serecordia est de necessitate salutis ut dicitur
 iacob. 4. paupertas uero non nisi de perfectio-
 ne et consilio. ergo magis pertinet ad pauper-
 tatem spiritus. 3. q. inter fructus. qui uise
 quærit

ut dicit matt. 19

Summula d. Thomae

quoniam beatitudines non ponit aliquid res
pondens dono consilij. ut patet galat. 5.)

Sed contra est Aug. de serm. domini in monte

Dicendum q. consilium est de utilibus ad
finem. ac per consequens cum misericordia

maxime conducat ad finem. ut dicitur ad
Timot. 4. respondet dono consilij non ut egi-

cienti. sed ut dirigenti.

Ad. 1. Rex dicitur. Ad. 2. q. consilium diri-

git nos in omnibus. que ordinantur in finem vite
et eterne. neq. omnia opera misericordie sunt

de necessitate salutis. Ad. 3. q. in fructibus qui sunt ul-

nihil ponit quod pertineat ad cognitionem
practicam. q. in practico non est ultimum in
cognitione. sed in operatione. specialiter

De Vitijs oppositis Prudentie

questio. 53. in 6. art. diuisa

Art. 1. Vm. imprudentia sit peccatum?

Et videtur quod non q. non est voluntaria. nullus
enim uult esse imprudens. 2. q. nascitur

cum Linnire; nullum autem peccatum propter
originale nascitur cum Linnire. 3. q. omne pec-

catum tollit per poenitentiam; imprudentia
autem non sic.

Sed contra est q. thesaurus desiderabilis gratie
tollit per imprudentiam. ut dicitur pro. 21.

Dicendum q. imprudentia negative sumpta
seruetur pro sola negatione prudentie potest esse

se sine peccato. primitiue uero in quantum ca-
ret. quia prudentia quam natus est et debet sabe-
re est peccatum ratione negligentie adiuncte ad
non

non perdisendum. Si contrarie accipia
tur quatenus quis agit contra regulas prudē-
tiae peraverserit bonam a regulis divinis erit pec-
catum mortale. Secus si agas proter eas absq[ue]
contemptu, q[ui]a tunc erit peccatum veniale.

Ad 1. q. si quis aliquis non velit deforma-
tem imprudentis, vult tamen alium ipsius

Ad 2. q. procedit de imprudentia negativē
q[ui]a ut sic defectus, sicut et alij virtutum re-
ducunt ad carentiam originalis iustitiae

Ad 3. q. per poenitentiam restituit prudentia
infusa, et tollit habitus contrarius acquisi-
tus, in quo proprie consistit peccatum imprudē-
tia.

Art. 2. Vm̄ imprudentia ut spe-
ciale peccatum

Et videtur q[ui]a non q[ui]a consistit in hoc quod est
se contra rationem rectam. Scilicet contra
prudentiam) quod est generale omni peccato.

2. q[ui]a ignorantia, quae opponit scientiae ponit
itaq[ue] generales causas peccati, ergo et imprudē-
tia est. 1. 3. q[ui]a ad prudentiam multa concur-
runt ut supra dictum est, ergo ex defectu
ius subiecti erit distincta imprudentis species)
Sed contra est q[ui]a opponit unī specialī virtuti
prudentiae)

Dicendum q[ui]a aliquod vitium seu peccatum po-
test dici generale dupliciter scilicet aut per
respectu aliquorū virtutum quae sunt species ipsius
aut q[ui]a est generale respectu omnium peccatorū
et hoc rursus dupliciter, aut per essentiam, q[ui]a
des omnib[us] peccatis predicat, aut et hoc modo

^
Sicut nec pru-
dentia -

Ad imprudentia non est generale peccatum /
alio modo per participationem. et sic impri-
dentia est generale peccatum quod secundum
diversas partes (suis nominibus significa-
tas) tam subiectivas, quam potentiales, et
integrales in peccatis inveniuntur; sicut et pru-
dentia in actibus virtutum.

Ad . 1 . q . 1 . q . procedit de imprudentia per par-
ticipationem / Ad . 2 . q . scientia est magis ve-
niens a moralibus et ideo ignorantia (non
sabet rationem peccati mortalis de se, sed ra-
tione negligenter procedentis, vel effectus -
subsequenter, quod secus est in imprudentia)

Ad . 3 . q . defectus eorum que requirunt ad-
prudentiam non inducunt speciem, nisi
pro quanto ordinant ad actus rationis, ut
dictum est.

Ar . 3 . vñ Precipitatio sit peccatum
sub imprudentia contentum?

Unde quoniam proponit dicitur consilij ut
dicit Gregor . in . 2 . moralibus / 2 . q . importat
temeritatem, que magis ad superbiam per-
tinet, ergo non est sub imprudentia / 3 . q . p .
precipitatio magis videtur ^{sub} appropinquare tarditate consi-
lij, aut alio simili contentum.

Sed contra pro . 4 . via impiorum tenebris
sa et nesciunt ubi corruant.

Dicendum q . precipitatio in moralibus sumi-
t metaphisice secundum similitudinem
motus corporalis, que fit aliqua propria
motus, vel ab aliquo impellente assum-
mo

^
impetu

mo ad ima descendit, si enim autem
 in Simine ut ratio, immo operatur, ad
 quam per gradus descendit scilicet per
 memoriam preteritam, intelligentiam
 presentiam, & tertiam futuram, docili-
 tatem, & racionationem, sed si impelle-
 te passione aut per impetum volunta-
 tis quis inordinate ad opus ferat precipi-
 titari dicitur, cum ergo precipitatus con-
 silij ad imprudentiam pertineat, precipi-
 titatus sub imprudentia continetur.

pertransitus eius
 modi gradibus

Ad. 1. Per q. ratiōis consilij et ad donum
 consilij, et ad prudentiam ducit, unde de
 pertinet, ac proinde precipitatus vitium
 utrius contrariatur. Ad. 2. q. temeritas
 sub precipitatione continetur, sed precipue
 contemnit regulam dirigentem, precipita-
 tus vero ultrahic oritur ex impetu volunta-
 tis aut passione impellerite. Ad. 3. q. tar-
 ditas superflua potius habet quamdam si-
 militudinem recti consilij.

Ar. 4. Utrum inconsideratio sit spe-
 ciale peccatum sub imprudentia
 contentum?

Quod est q. non q. Lex divina inducit nos
 ad illam. Matt. 5. nolite cogitare quomo-
 do, aut quid loquamini. 2. q. precipitatus
 sub inconsideratione ex defectu consilij co-
 tineat, ergo a precipitatione non differt. 3.
 q. inconsideratus precedit omnes actus pruden-
 tiz

Summula d. Thomae

træ nimirum consilium, iudicium, et
preceptum, ergo non pertinet ad imprudē-
tiam.

Sed contra pr. 4. q. oculi tui uideant recta
et palpebræ tuæ præcedant gressus tuos, ergo
a contrariis est.

Dicendum q. inconsideratio importat altū
intellectus ~~in~~ ueritatem rei intuen-
tis, ad quem pertinet iudicium, unde defec-
tus recti iudicij ad ~~utrumque~~ inconsideratio-
nem pertinet, ac per consequens est peccatū,

Ad. 1. R. q. ubi dominus ibi dat fiduciam
discipulis, cum oportunitas considerandi ip-
sus defuerit. Ad. 2. q. sicut consideratio
in iudicio (siue practica siue speculativa)
perfecte, sic inconsideratio præcipue oppo-
nit rectitudini iudicij. Ad. 3. q. hic in con-
sideratio accipit secundum determinatam
materiam, id est secundum agibilia. Summa
na in quibus (quæ sunt circa singularia) plu-
ra sunt attendenda, q. in speculativa. //

Ad 5. Vm inconstancia sit vitium
sub imprudentia contentum?

E uidet q. non q. consistit in non persisten-
do in difficili, hiscautem magis pertinet ad
fortitudinem. 2. q. Jacobi. 3. dicit ubi Je-
sus ibi inconstancia. Zelus autem ad inuidi-
am pertinet. 3. q. inconstancia in delectatio-
nibus ad incontinentiam, et in tristitijs ad
mollem attrahet, ut dicit in 7. ethic.

Sed contra q. ad prudentiam pertinet præ-

et contentio

ipsa

fere maius bonum minus bono, ergo con-
tra est.

Dicendum q. inconstantia est recessus a bono
proposito, que principium quidem habet in
ui appetitiva; ex eaq. aliquid inordinate
placet, sed consummationem habet in ratio-
ne deficiente. (non in consilio sicut precipi-
tatio, neq. in iudicio sicut inconsideratio,
sed in tertio actu prudentia scilicet in pre-
cepto, ac per consequens sub imprudentia ad-
hinet.)

bonum

Ad. 1. q. prudentia principatur omnibus
virtutibus moralibus, ac proinde persistere in
bono pertinet ad omnes morales virtutes, sed
precipue ad fortitudinem, que patitur maiore
impulsum ad contrarium. Ad. 2. q. illa cau-
sant inconstantiam ex parte appetitive virtu-
tis. Ad. 3. q. continentia et perseverantia
non videntur esse in ui appetitiva, sed solum in
ratione, in qua etiam est inconstantia.

sicut speci-
es constan-
tia.)

Ar. 6. vñ Prædicta vitia oriuntur
ex Luxuria?

Videtur q. non q. inconstantia ut dictum
est oritur ex invidia. 2. q. Iacobi. 3. dicitur vir
duplex animus inconstans est, duplicitas autem
ad dolositatem pertinet ut dicit Gregorius. 31. mor.
3. q. dicta vitia oriuntur ex defecatione, sed
intra spiritualia propinquiora sunt rationi
q. carnalia, qualis est Luxuria.

Sed contra est Gregorius. lib. 31. moralium
Dicendum q. cum delectatio precipue veneris
maxime corrumpat estimationem prudentie
et

Summula d. Thomae

absorbeat usum rationis ut dicit in 6. et
et predicta vitia pertineant ad defectum pru-
dentiae, sic consequens q. ex luxuria oriantur.

maxima

Ad 1. R. q. invidia et ira aliquantulum cau-
sant inobstantiam pertrahendo rationem
ad aliud / Ad 2. q. etiam dupliciter animi
est quoddam consequens ad luxuriam. ut
Terentius. inuit in eunuchis / Ad 3. q. pec-
cata carnalia instantum magis extinguunt
iudicium rationis, in quantum longius
abducunt a ratione.

Quaestio 54 De Negligentia
in tres articulos diuisa.

Ar. 1. Vm negligentia sit peccatum spe-
ciale?

Et videtur quod non q. opponit diligentia que com-
munis est omnibus virtutibus / 2. q. communis est
omni peccato / 3. q. non habet materiam det-
erminatam, q. mala aut indifferentia negli-
gerentia est peccatum. et bona si negligenter a-
gunt iam non sunt bona.

Sed contra est q. peccata que committuntur ex ne-
gligentia distinguuntur contra commissiva ex contem-
ptu / Dicendum q. negligentia ^{+ est defectus} opponit debite
solicitudini que est actus rationis propter sui
specialitatem se extendit ad omnem materiam sicut alia
que ^{ne} circa actum rationis, qui requirit ad omnia peccata
nem virtutem.

+ est speciale vitium
quia
et specialis vir-
tus

Ad 1. R. q. diligentia videtur idem esse sollicitu-
dini / Ad 2. q. licet sit communis dicit specialem
defectum actus rationis ad virtutem necessarij
sicut et precipitatio / Ad 3. q. materia negligi-
tia proprie sunt bona. non quia sunt bona cum ne-

gligenter agunt sed qz per negligentiam acci-
dit defectus bonitatis in eis.

Ar. 2. Vm negligentia opponat
prudentia. ::

Et uidet qz non qz est torpor sine pigritia. hanc au-
tem opponit ebrietati qz est peccatum omitti
onus. hanc autem magis opponitur virtutibus mora-
libz executiuis. 3. qz negligentia non deficit
circa aliquem ex tribus actibus prudentis consi-
lij nimirum. iudicij. aut precepti. 4. qz eccl. 7.
dicit qui timet deum nihil negligit. ergo magis
opponit timori.

Sed contra eccl. 20. Lasiuus et imprudens non
obseruat tempus.

Dicendum qz negligens secundum uidorum lib-
etiam. est quasi non eligens. electus autem ad pru-
dentiam spectat. et ex consequenti negligentia ad
imprudentiam.

Ad 1. R. qz illa diu pertinent ad actus exterioris
executiui. negligentia uero ad actum interioris
rem cuius est electio. Ad 2. qz omittit etiam ad ac-
tum exterioris spectat. et opponit iustitie. Ad 3.

Ad 3. qz negligens deficit circa actum precipiendi.
Ad 4. qz uidet p. 15. per timorem declinamus
ab omni peccato qui etiam facit negligentiam ui-
tiae. non tamen sic qz negligentia dicitur timo-
ri opponat. sed in quantum timor excusat dominum
ad actus rationis. ~ ~ ~ ~ ~

Ar. 3. Vm negligentia possit esse
peccatum mortale ~ ~ ~ ~ ~

Et uidet qz non qz Gregor. 10b. 9. ait qz negli-
gentiam minus timor de se exagerat. sed ubi
est peccatum mortale tota uice tollit amor
des. ergo. 2. qz eccl. 7. glossa dicit qz oblatio
ethi

magis

debitum

et si parua sit multorum delictorum purg^{at}
negligentias | B. q. in lege ut patet in le
uitico fuerunt instituta sacrificia pro pec
catis mortalibus, et tamen ibi nullum
statuitur pro negligentia.)

Sed contra pro N. 19. qui negligit viam su
am mortificabitur.

Dicendum q. negligentia habet rationem
peccati vel ex parte eius quod pretermittit
ur. vel ex parte cause pretermittendi: et
si id quod pretermittitur est de necessitate
salutis. vel voluntas ad id sit remissa circa
ea quae dei sunt. ut totaliter ab eius chari
tate deficiat negligentia erit peccatum
mortale.

Ad 1. R. q. minor amor dei potest intelli
gi. uno modo per defectum fervoris. et tunc
causat negligentiam venialem. aut per defec
tum ipsius charitatis. et tunc est negligentia
mortalis | Ad 2. q. ibi fit sermo de
parua oblatione cum humilibus mente, et pu
ra dilectione | Ad 3. q. negligentia occul
ta^{et} interiori non designabat sacrificia. nisi
traheret ad aliud peccati genus exterius.)

Quaestio. 55. De Virtutibus opposi
tis prudentiae in octo ar
ticulos diuisa.

Ar. 1. In prudentia carnis sit pecca
tum? Et videtur q. non q. nulla iustitia, vel
temperantia est peccatum. ergo multo minus
ulla prudentia | 2. q. caris licite amatur ut
dicit

Dicit ad ephess. 5) 3° q^o non dicit esse peccatum aliqua prudentia mundi, uel diaboli. ergo neq^{ue} prudentia carnis)

Sed contra Roman. 8. prudentia carnis inimica est deo.

Dicendum q^{ue} prudentia est circa ea que sunt ad finem totius uitae; prudentia autem carnis proprie dicitur secundum q^{ue} quis bona carnis habet ut finem ultimum uitae suae. et hoc ut constat peccatum est.

Ad 1°. R^o q^{ue} prudentia dicitur a prouidendo quod potest esse in bono et malo. non sic contingit in ratione iustitiae, aut temperantiae)

Ad 2°. q^{ue} caro ordinat^{ur} ad animam et intellectum dilectio seu amor carnis. Sicutus est in quantum ordinat^{ur} ad bonum animae)

Ad 3°. q^{ue} diabolus tentat nos suggerendo non ut appetibile. quod patet tentat caro et etiam mundus ac prouide non dicitur prudentia diaboli. misericordiam prudentia, que in uultu Luca. 16. sub prudentia carnis comprehenditur. q^{ue} ea que sunt mundi ad nostram carnem ordinamus. Potest tamen dici q^{ue} prudentia quodammodo est

sapientia, sicut sapientia dicitur triplex ier. 17. ubi 3 scilicet terrena, animalis, et diabolica ita et prudentia ^{est} triplex esse dicitur ~

Ar. 2° v^o Prudentia carnis

est peccatum mortale.

Fundet q^{ue} sic q^{ue} reuelat^{ur} diuinae legi per quod deus contemnit) ut dicit Rom. 8) 2° q^{ue} cum omnis sit subiecta legi dei ut ibi

Summula D. Thom.

dem dicit Apostolus uideat peccatum
irremissibile contra spiritum sanctum,
3° q^o opponit maximo bono inter mo-
rales uirtutes. scilicet uirtuti pruden-
tia)

Sed contra est q^o caute prosequi ea
que pertinent ad curam carnis (quod ui-
detur ad prudentiam carnis pertinere) dimi-
nuit peccatum)

Dicendum q^o si prudentia carnis accipiat
secundum communem rationem prudentis et sim-
constituendo carnem tanq^o finem ^{ultimū} totius

Summe uite est peccatum mortale. nō
tamen si accipiat pro prudentia secundū
quid, et pro ratione particularis pruden-
tis constituens sibi aliquod delectabi-
le tanq^o finem particularem, et nō ulti-
mū erit peccatum veniale.

scilicet

sic enim

Ad. 1. R^o q^o Apostolus loquitur de prudentia
primo modo) Ad. 2. q^o Apostolus ibidem
solum sentit q^o prudentia carnis ut sic nō
potest esse subiecta legi dei. sicut neq^o in
iustitia potest esse iustitia. namq^o prudens
secundum carnem non potest subici legi-
dei) Ad. 3. q^o non opponit prudentiam
in aliquo maximo, sed cōmuniter qua-
tenus prudentia, in omni uirtute partici-
pat.

Ar. 3. vñ Astutia sit speciale
Peccatum

Fundat quoniam q^o pro. 1. pro uisceribus ad
eam. ibi. uideatur paruulus astutia) 2°
q^o

q² p² v. 13. q. astutus omnia facit cū
consilio, q. si est ad finem bonum non est
peccatum; si autem ad malum pertine
bit ad prudentiam carnis, uel seculij

3° q² Gregor. 10. moral. in Job. 12 circa
illa uerba deridet iusti simplicitas, dicit
q. sapientia Suius mundi est cōmachina
tūmib⁹ tegere et q. ad astutiam mundi
est pertinere. ergo astutia non distinguitur
ā prudentia carnis, uel mundi.

Sed contra Sabie. 2. cor. 4. nonambu
lantes in astutia et c^o.

Dicendum q. sicut peccat contra rectitudinē
scientie in speculabilib⁹ uel q. procedit
ad conclusionem falsam quae apparet ue
ra: uel q. ex principijs falsis proceditur
ad conclusionem ueram uel falsam. ita
contra rectitudinem prudentie peccatur
per prudentiam carnis in aliquo operabi
li qui non est uere bonus, uel per astutiam
in quantum aliquis ad finem bonum uel
malum non uertit ueris uijs, sed appare
tib⁹.

duobus modis
scilicet.

fine ~

Ad. 1. Rex August. 4. contra Julian
q. astutia ab utroque sumit in bonam par
tem) Ad. 2. q. sub illa prudentia cōpre
hende astutia) Ad. 3. q. astutia consilia
est ad bonum finem, et ad malum, nec tamē
ad bonum licet per malas uias peruenire
ac ex consequenti astutia ad bonum finem
ordinata est peccatum.

et simulatas

etiam ~ // ~

Ar. 4. Vm dolus sit peccatum ad
astutiam pertinens?

~ Summula d. Thomae

Et videtur q, non qz sanctus Apostolus
dicit. 2. corint. 12. dolo uos epi. cum
essem astutus / 2. qz astutia est in ra-
tione. dolo uos accitern in lingua iuxta ill-
ud psalmi. Linguis suis dolose agebat,
3. qz ps. 12. dicit, dolo in corde cogita-
tioni mala. sed non omnis malorum cogi-
tatio pertinet ad astutiam ergo.

Sed contra est q, dolo sicut et astutia ad-
circumuentum nem ordinat ut dicit. ad
ephus. 4.

Dicendum q, ^{assumptis} ~~assumptis~~ malorum uia-
rum ad bonum uel malum finem dicit
astutia prout est in ipsa cogitatione. sed
prout est in exteriori executione dicitur
dolo. et sic dolo ad astutiam pertinet.
Ad 1. q, sicut astutia sic et dolo abu-
siue sunt siue accipit in bono / Ad 2. q,
dolo precipue fit per uerba ad decipiendum
ut dicit August. Lib. de doct. christ. contin-
git tamen dolo etiam in factis, et in corde
iuxta illud eccl. 19. interiora eius plena
sunt dolo / Ad 3. q, cogitantes mala ut
in plurimum excogitant uias dolosas, quib-
us propositum impleant.

Ar. 5. Vm fraus ad astutiam per-
tinet?

Et uidetur q, non qz non est laudabile q, quis
se decipi patiat ~~uidetur~~ quod pertinet ad
astutiam. sed ad fraudem inducitur. 1. cor
6. ergo / 2. qz fraus dicit in Anania et Sapp-
ira. alt. 5. ~~in~~ retentione iniusta precij agij-
ergo potius pertinet ad iniustitiam / 3. qz in
mo

mo est astutus contra seipsum, sed pro v. 1.
dicit de quibusdam q. insinuat fraudes
contra animas suas.

1) Sed contra est q. fraus sicut castuta ad
deceptionem ordinat ut innuit. Job. 13
Dicendum q. fraus pertinet ad executionem
astute sicut et dolus, sed dolus exequitur
illam. siue per verba siue per facta. fraus
autem solum per facta.

Ad. 1. q. Apostolus solum inducit ad tolle-
randum effectum deceptionis inimicis
fraudulenter illatis) Ad. 2. q. executio
astuta potest fieri per diuersa vitia N. q.
auaritiam. uel illiberalitatem) Ad. 3.
q. fraudulentis ex sua intentione nihil con-
tra seipsum molunt. sed ex dei iusto iudicio
retrahuntur contra se mala, que malis
malignant. iuxta illud psalmi incidit in
fucam, quam fecit.

Ar. 6. vñ licitum sit de tempo-
ralibus rebus sollicitudinem
habere?

1. videtur q. sic. qz Rom. 12. dicit q. qui
preest insolitudine succedat.
2. qz licitum est sollicitari de his quibus
uita sustentat. iuxta illud. 2. thessal
3. quinosi uult operari. nec manducet)
3. qz sollicitudo qua de temporalibus, quando
qz est ad opera misericordie. ut dicit. 2 ad
Timoth. 1. solliciti neque siue est)
Sed contra dicit dominus matt. 6. nolite

Summula d. Thomae

Solliciti esse. dicentes quod manduca-
bimus? etc.

Dicendum q. sollicitudo importat studium
adhibendum ad aliquod consequendum. et
potest esse illicita ex parte rei quam que-
rimus. uel ex parte modi nimirum inquie-
rendo. uel ex parte timoris quo minus
de diuina providentia fidentes reueren-
tius a spiritualibus ministerijs. ut ex
Augustino lib. de operibus monachorum
et matth. 13. constare poterit.

Ad. 1. q. temporalia subduntur Summi
ut eis utatur ordinate, non ut in eis finem
constituat, aut circa ea nimis sollicitetur.

Ad. 2. q. sollicitudo circa necessaria uita li-
cita est. nisi sit immoderata. ut dicit He-
rasmus. Ad. 3. q. illa sollicitudo ordinatur
ad opera charitatis. ac proinde licita est. nisi
forte sit superflua.

Ad. 7. Vm quis debeat esse sollici-
tus futurorum?

Et uidetur q. sic q. p. v. 6. imitauerunt so-
licitudinem formice. futura providentis
2. q. ad prudentiam. que est prudentie
pertinet. 3. q. Ioan. 12. respondebat Chris-
tus dominus in herbis, et actor. A. ap-
toli conseruabant pecunia p. d. ad res ne-
cessarias. pars p. p.
cipua

Sed contra dicit dominus matth. 9. nolite
solliciti esse in crastinum. id est in futurum
ut

ut ibi dicit Hieronimus) Dicendum q,
circumstantia temporis (quemadmodum
et alie circumstantie) necessaria est ad o-
peris rectitudinem. tam exteriorum, qz
interiorum ut dicit ecclj. 8/ neqz enim
oportune quis tempore autumnu de me-
tendis fungibz. sed de vniuersa sollicitare
e. vnde Lw matts. 9. citato. dicit crasti-
nus enim dies sollicitus erit sibi ipsi.

Ad. 1. R. q. formica habet sollicitudinem
congruam tempori. et in hoc nobis imita-
da proponit/ Ad. 2. q. prudentia ordina-
ta est pars prudentie/ Ad. 3. q. moderata
cura in temporalibz querendis, uel conser-
uandis, non est reprehendenda: ut dicit Au-
gustinus lib. de serm dominis in morite. sed
q. quis ob ista non imitetur deo.

Ad 3. Vni cuiusmodi vitia ex aua-
ritia oriuntur. ~ ~ ~ ~ ~

et videt q. potius ex luxuria que magis ra-
tioni opponit. et doctsa est ut dicit in. 7
et sic q. 2. qz eiusmodi vitia habent quam-
dam similitudinem prudentie. ad prudentia
autem maiorem habent propter iniquitatem
peccata spiritualia. ut superbia. et inanis
gloria. ergo ex his potius oriuntur/ 3. qz in-
sidis uti pertinet ad astutiam. utit autem in-
sidis ex auaritia. aut ira. ad diripiendum
aliena. uel occidendum. ergo ex ira oriuntur/
Sed contra est Gregor. 31. moralium ponens
fraus

quis

Summula 2. Thomae

inter alias virtu-
tes morales

fraudem filiam auaritia. Dicendum
q. precipue usura rationis debetur apparet
in iustitia. quae est in appetitu rationali, ubi
opponit auaritia. ex hac ergo praedicta intra
ducenta. quae in aliquo usurae rationis simili-
tudinem habent cum prudentia.

Ad 1. q. luxuria opprimat et fruat rati-
onem. et hoc vult philosophus. praedicta ue-
ro vitia aliquatenus eius usum relinquunt.

Ad 2. q. insidijs uti ad quamdam pusillani-
mitatem pertinet. quae conuenit auaritia
magis q. elati in superbia. ut innuit in
4 ethic. Ad 3. q. tra agit ex precipitatio mo-
tu. et absq. consilio. quod videtur praedicta vi-
tia

et magnanimita-
ti-

Quaestio 56. De Praeceptis per-
tinentibus ad prudentiam
in duos articulos diuisa.

Art. 1. vni de prudentia fuerit dandum
aliquod praecipuum in decalogo?

¶ ^{q. sic} videtur q. de principali ~~virtute~~ virtute
moralis (scilicet prudentia) praecipuum dan-
dum est inter principalia praecipua (qua-
si a sermo decalogi). 2. q. in euangelio da-
t. praecipuum deca. 4. s. te prudentes. ergo et in
decalogo. 3. q. alia documenta veteris tes-
tamenti ordinant ad praecipua decalogi. ut
dicit Malach. ult. sed in illis documentis ad-
monemur de prudentia ut constat pro x. 3. et
4. ergo. Sed contrarium enumeranti pra-
cipua

Matth. 10

patet

cepta decalogi. Dicendumq; precepta decalogi in estimatione omnium ad rationem naturalem pertinent; precipue autem sunt de dictamine rationis naturalis finis humanæ uitæ, prudentia ^{uero} non est definire, sed de his que sunt ad finem ac proinde directe non ponit inter precepta decalogi aliquid de prudentia. Et tamen omnia eiusmodi precepta ad eam pertinent, que sunt omnium virtuosorum actuum directiva.

Ad. 1. R. q. iustitia (datq; prudentia sit principalior) principaliter respicit rationem debiti, quod requiritur ad precepta (ac proinde magis pertinet ad iustitiam) Ad. 2. q. doctrina euangelica est perfectioris, et propterea in ea de omnibus debuerunt dari precepta. Ad. 3. q. sicut alia doctrina veteris testamenti ordinat ad precepta decalogi. Sic et eius documenta sunt de actu prudentis, que est circa ea que sunt ad finem.

Ad. 2. Vm in lege ueteri fuerint conuenienter precepta prohibitiua proposita de uitijs oppositis prudentiæ. Euidet q. No q. astutia et calumnia que non opponuntur prudentiæ directe prohibentur. Leuit. 19 et deutero. 25. ergo multo magis prohiberi debuerunt, que directe prudentiæ opponuntur. puta imprudentia, et partes eius. 2. q. si fraus etiam extra emptionem et uenditionem inuenit. ergo inconuenienter solum circa has in lege prohibentur. 3. q. de prudentiæ

Summula d. Thomae

prudentia non dant precepta. ergo nec
de vitij oppositis prohibitiones sicut danda
Sed contrarium pat^{et} ex preceptis legu inductis
Decendum q. astutia maxime committitur
quantum ad executionem. in his. circa qu^a
est iustitia. ac proinde conveniens fuit ut
in lege darentur precepta prohibitiva astutia
Ad. 1. R. q. ultra directe opposita prudentia
non ita pertinent ad iniustitiam) Ad. 2.
q. leuit. 19. nullus verbis censet prohibe
re omnis fraus aut dolus ad iniustitiam
pertinens, quae expressius in emptione et
venditione apparet / Ad. 3. q. omnia precep
ta de actibus iustitiae pertinent ad executionem
prudentiae. sicut et opposita ad executionem
astutiae.

Quaestio 57 De iure in

4. articulos divisa

Ar. 1. Vm ius sit obiectum

~ iustitiae? ~

Et videtur q. non. q. Celsus iuris consul
tus dicit q. ius est ars boni et equi. sed ars
perse. et virtus intellectualis. et non
obiectum iustitiae / 2. q. lex tunc videtur
ius esse species. lex autem magis est
obiectum prudentiae. ut innuit Philo
sophus / 3. q. iustitia dominem de principis
subdit esse Augustinus de moribus ecclesie
suae. Ius autem subdit dominum et pertinet

ad Summana esse isidorus lib. et sermo I,
 ergo ius non est obiectum iustitiae
 Sed contra est isidorus in eodem et Phi-
 losophus in 5. et sic q. iustitia ab ope-
 ratione iustitiam dicitur.

Dicens

Dicendum q. rectum in alijs virtutibus
 dicitur per comparationem ad ipsum agen-
 tem, in iustitia uero etiam per compara-
 tionem ad alterum, importat enim qua-
 sitatem quamdam. dicitur ergo aliquid rec-
 tum quasi habens rectitudinem iustitiae
 ad quod terminat actus iustitiae, etiam
 non considerat, qualiter ab agente fiat
 et hoc est ius et obiectum ipsius iustitiae

Ad 1. R. q. nomen significatur et
 licet referri a prima sui ^{imposi-} significatione
 ad alia significanda. sicut medicina signi-
 ficat remedium salutis, et artem curandi
 et sic ius rem iustam significat. deinde
 artem iuris, quoniam et locum ubi ius redditur
 et decretum iudicis etiam iniquum. Ad
 2. q. recti facti et iusti operis. preexistit que-
 dam ratio in mente, quae in scriptum re-
 dacta uocat lex. et sic isidorus ac proinde,
 est non ipsum ius, sed aequalis ratio iuris.

Ad 3. q. q. des non possumus equaliter redde-
 re. lex diuina proprie non dicitur ius sed
 fas.

Ar. 2. Vm ius conuenienter dicitur
 uidat in ius naturale et positium?

et

Et videtur quod non quod illud quod est naturale est
 immutabile. nihil autem tale inuenitur in
 rebus humanis / 2 quod posituum ex voluntate
 humana procedit. nam ergo si ex ea habet
 rationem iuris. omne quod ab ea procedit esset
 iustum. quod diuino potest / 3 quod ius diuinum
 non est naturale. cum excedat naturam huma-
 nam. nec posituum. quod non omne auctoritati
 humanae. ergo inordinabile est diuinum.
 Sed contra est Philosophus. in 5. ethicorum.
 Dicendum quod aliquid potest alteri adquare du-
 pliciter scilicet ex ipsa natura rei. et hoc est ius
 naturale. Vel ex iudicio particulari aut com-
 muni totius populi. uel Principis. quod aliquid ha-
 bet ut adaequatum. et hoc est ius posituum.
 Ad 1. R. quod illud quod est naturale simpliciter
 est immutabile natura autem humana
 mutabilis est / Ad 2. quod voluntas humana
 ex iudicio iudicis potest iustum legale statuere
 in his. quae secundum se non habent aliquam
 repugnantiam ad naturalem iustitiam / Ad 3.
 Ad. ius diuinum diuinitus promulgatur. et ha-
 bet aliquid de naturalibus. et aliquid de his quae sunt
 iusta ex institutione diuina. Unde et per haec duo
 distingui potest sicut et ius humanum. sunt e-
 nim in lege diuina quaedam ~~bona~~ precepta
 quae bona. et prohibita quae mala / quaedam uero bo-
 na quae precepta; et mala quae prohibita.

Interpretationes
 personas.

alias non ut dicitur
 in isai. 10

Ad 3. Vnde ius gentium sit idem cum
 Naturalibus.

Et videtur quod sic quod ex utroque omnes humanae gen-
 tes. ut dicitur in iuris consultis / 2. quod ut dicitur in
 primo potest. quidam sunt naturaliter serui
 seruitus autem est de iure gentium et sic videtur

2/
 3'

3° qz nunqz omnes gentes ex cōmuni conditōe
aliquid statuerunt. ergo est ius naturale
Sed contra est Isidorus distinguens ius in na-
turale, civile, et gentium.

Dicendum qz ius naturale ut dicitur iuris con-
sulci. est qz natura omnia animalia docuit
ut maris et femina coniunctio. ius autem
gentium ad solus homines spectat deductum
ex naturali / aliquo supposito. ut proprietates
res agri &c. qz supposita oportunitate colendi
di. cum. et pacifica obtinentium possessione. et
iure naturale, secundum rationem natura-
lem, que sic dicitur. et sic apud omnes gentes
videtur. Gaius iuris consultus ait. et ex hoc ad Primum

Ad 2° R. qz, seruitus, pertinet ad ius gentium
est naturalis. secundo modo, qz restitutum is
sonat, qz unus regat. et minus idoneus regat.
Ad 3° qz, ut ex dictis constat, ea que sunt de iure
gentium non indigent cōmuni gentium con-
ditiōe.

speciali et

Ar. 4. Vm debeat specialiter dis-
tingui ius paternū et domina-
rium?

Et videtur qz non. qz ad utrumqz equaliter
pertinet reddere unicuiqz quod suum est
ergo non distinguuntur. 2. qz ratio iusti-
e legis respicit bonum cōmune, quale
vult dominus ad seruum, aut pater ad
filium et ad domum. i. dicitur. i. politiarum
3. qz sic ad singulos hominum status, v
qz militum. sacerdotum. et Principum
debet speciale iustum determinari.
Sed contra est Philosophus in. 5. ethicorum

Summula d. Home

Dicendum q. cum iustum sit ad alterum
ubi est rigorosior ratio alterius (ut inter
duos subditos unius Principis. aut ciues)
ubi est perfecta et simpliciter ratio iusti
q. uero filius q. aliquid patris. et seruus
instrumentum domini. ut dicitur in. 5. et
et. 1. Polit. id est inter eos non est ius aut
iustum simpliciter. sed paternum, et do-
minatiuum. Inter uirum autem et
uxorem quamuis efficiantur unacarsus
sicut ad sociale conuictum. et repe-
re aliquales ratio iusti magis q. inter
patrem et filium, dominum et seruum
scilicet ius economicum.

Ad. 1. Ar. q. iustitia reddat quod suum est al-
teri attenta alteritatis differentia unde
ad seipsum non est iustitia. Ad. 2. q. seruus
et filius ut sic sunt aliquid domini. et
patris, secus si uis darentur secundum se
ipsos ut homines quidam sunt. Ad. 3. q.
etiam dicit ius militare. sacerdotale. et
magistratum non q. deficient a ratio-
ne stricta iuris (sicut paternum. et do-
minatiuum). sed q. cuiusq. status debet
aliquid proprium assignari.

Questio. 58. De iustitia.

In duodecim art. diuisa.
Ar. 1. vni recte. definit iustitia q.
est constans, et perpetua uoluntas
reddens unicuiq. ius suum.
Et uidet q. non. q. 5. ethicus ^{dicat} est habitus ope-
ra

) iustus iustorum. uoluntas uero nomi-
 nat potentiam. aut actum. ergo / 2. qz
 secundum Anselmum iustitia est rectitu-
 do. uoluntas autem non est sua rectitudo
 sic enim omnis uoluntas esset recta / 3.
 qz sola dei uoluntas est perpetua. ergo in
 solo deo erit iustitia / 4. qz omne per-
 petuum est constans. qz est immutabile. er-
 go. constans superflue ponit in definitione /
 5. qz reddere unicuique suum ad solum pun-
 cipem pertinet. ergo ad solum ipsum per-
 tinebit iustitia. quod est falsum / 6. qz
 Aug. de moribus ecclesie dicit. qz iustitia est
 amor deo tantum seruientis. ergo non redd
 ut unicuique quod suum est.

Sed contra est consensus doctorum
 Dicendum qz iustitia cum sit habitus qui
 est principium boni actus per quem tendit
 ad iustum in re quod est in materia circa qua
 uersat. cumqz ad bonitatem actus secundum
 Philo. sophum. 2. et sicqz requirat bonitatem
 uoluntatis. scientia. electio. et immobily-
 tas. sequitur qz praedicta definitio est recta
 suuendo actum per habitum. unde si inde
 bonitatem uelimus assignatam de-
 finitionem redigere dicentis. qz iustitia
 est habitus. secundum quem aliquis cons-
 tanti et perpetua uoluntate ius suum u-
 nicuique tribuit. et ad sic definit eam Philo-
 sophus. in. 5. et sic

Ad. 1. De qz hic uoluntas sumit pro actu / Ad

Summula D. Thomae

in homine

2. q. neque etiam iustitia est essentialiter
 relictio. sed causaliter tantum / Ad. 3. q.
 perpetuitas non est intelligenda de actu in
 se q. hic transit, sed ex parte obiecti quae
 tenus quis perpetuus uult facere iustum //
 Ad. 4. q. siue in ly perpetua importat no
 interrupta duratio. sic in ly constans im
 portat firmitas durationis / Ad. 5. q. iudex
 reddit suum imperando, et dirigendo. Prin
 cept ut custos iusti siue dicitur in s. ethica
 subditi uero reddunt ei q. quod suum est
 per modum executionis / Ad. 6. q. in serui
 erio des. includit q. quis reddat unicuique
 quod suum est, et ei debet.

Ar. 2. Vm iustitia sit ad alterum?

Et uide q. non q. est ex fide ut dicitur Rom
 3. fides autem non est ad alterum. / 2.
 q. ut ait August. de moribus eccl. est de his
 que subdicuntur homini, sed proprius appellat
 subdit ei ut dicitur gen. 4. ergo est ad seipsum
 3. q. est ab eterno modo cui nullus est cogit
 rius / 4. q. rectificat potentias habentiu
 lam. ergo ad eumdem est iustitia /

Sed contra est Tullius in primo de officiis
 Dicendum q. iustitia dicitur aequalitatem. et
 ex consequenti est ad alterum correspondē
 tem iuste operanti. et ex consequenti est in
 ter supposita distincta. quoniam aliter
 ut dicitur in 9. metaph. sunt supposita

proprie sumpta

in
 autem metaph
 ruce iustitia do
 cat ut dicitur in
 9. metaphysice

Ad. 1. Rr q. iustitia sumit metaphysice / Ad.
 2. similiter / Ad. 3. q. est ab eterno modo
 secundum propositum. sed non secundum effectum
 Ad -

Ad 4. q. sufficienter rectificat bonum in se ipso
per alias virtutes.

Ar. 3. Vm iustitia sit Virtus? ~

Et videtur q. non q. facientes debitum (quod
est proprium iustitiae) dicimus seruiri muti
et Saec. 17. sed omnis virtus utilis est ergo?

2. q. necessarium est reddere cuius summe
ergo non est actus virtutis liber? 3. q. iusti
tia versat circa exteriora factibilia. Virtus
vero non est nisi circa agibilia.

ut ass

Sed contra est Gregorius in .2. moralium,
Dicendum q. cum iustitia sit habitus recti
ficatis actus in ordine ad bonum finem sine
dubio est virtus.

Ad. 1. R. q. iustitia est utilis ei cui fit. q. li
berat a damno. et facienti q. exequitur actum
virtuosum. ut ostendit sapienter. 3. | Ad

2. q. actus iustitiae non est necessarius necessi
tate ad alterum. sed necessitate finis conse
quendi | Ad. 3. q. non est circa factibilia ut
ars licet sit circa agibilia exteriora. q. circa
alterum.

iusti

Ar. 4. Vm iustitia sit in volun
tate sicut in subiecto?

Et videtur q. non q. etiam veritas appel
lat. veritas autem non est in volunta
te | 2. q. ordinare ad alterum est ratio
nis | 3. q. non est virtus intellectualis
cum non ordinet ad cognitionem. sed sub
iectum virtutis moralis est rationale per
par

Summula d. Thomae

participationem scilicet irascibilis
et concupiscibilis. ut dicitur in. 2. ethicorum
Sed contra est Anselmus dicens quod est rec-
titudo voluntatis propter se sentata.
Dicendum quod cum iustitia ordinat ad rec-
tificandum id quod agimus; et proximum
principium actus sit vis appetitiva ne-
cessarium est iustitiam esse in aliqua
vis appetitiva sicut in subiecto et non est
in sensitiva, ergo in appetitu rationali
scilicet voluntate.

↑
iustitia

Ad. 1. Quod propter iustitiam ad ratio-
nem veritatis vocat / Ad. 2. quod voluntatis
actus sequit ad apprehensionem rationis
ordinantis voluntatem in alterum / Ad. 3.
quod omnis appetitus etiam rationalis obe-
dit rationi. ac proinde etiam voluntas
potest esse subiectum virtutis moralis
Ad. 5. Vnde iustitia sit virtus ge-
neralis?

Respondet quod non. quia sapientia ordinat con-
tra alios virtutibus specialiter / 2. quia
nec temperantia, nec fortitudo ponuntur
generales virtutes / 3. quia peccatum quod
est in proximum non potest esse genera-
le. ergo nec iustitia, quae est ad alterum
et peccato opponit.

Sed contra est Philo sophus in. 5. ethicorum
Dicendum quod iustitia ordinat ad alterum
sive ut singularis persona, sive ut pars
communitatis ad bonum commune ordinata

ac

ac proinde communis virtus dicitur ~~sive ut~~
^{et} iustitia legalis, quae ordinat actus o-
 mnium virtutum ad commune bonum

Ad. 1. R. q. ordinatio ut specialis est
 virtus / Ad. 2. q. ille ^{virtus} virtutes sunt in ap-
 petitu sensitivo concupiscibili et irasci-
 bili, qui non tendunt in bonum commune
 sicut appetitus rationalis / Ad. 3. q. quae
 sunt ad se etiam ordinabilia sunt ad al-
 terum, et omne peccatum dicitur iniusti-
 tia, sive iniquitas. 1. Joannis. 3.

Ar. 6. Vm iustitia secundum
 q. est generalis sit idem per es-
 sentiam cum omni virtute?

Et videtur q. sic q. in. 5. ethicorum dicitur q. vir-
 tus iustitia legalis est idem omni vir-
 tuti / 2. q. alias esset pars virtutis, quod
 negat ibi Apostolus dicens q. est tota virtus
 3. q. ordinat omnem virtutem ad alium
 rem finem. hoc autem quod est ordinare
 ad inferiorem vel alteri finem, non
 distinguit virtutem, ergo ipsa est omnis
 virtus / 4. q. omnis pars est ordinabilis ad
 totum, ergo et omnis virtus ad iustitiam
 generalem, ac proinde erit idem essentialiter
 cum omni virtute.

Sed contra est Philosophus in. 5. ethicorum
 et. 3. politici assertens q. civis est bonus
 vir, et aliud bonus civis.

Dicendum q. iustitia legalis dicitur communis
 et generalis non per predicationem sicut a-

ri

Summula D. Thomae

Animal ad suas species, sed per causalitatem sicut virtus solus ad suos effectus, ac proinde non est idem per essentiam cum alijs virtutibus, nisi largo quodam modo pro quanto ordinat illas ad suum speciale obiectum, quod est bonum commune, per quod constituitur in esse specialis (quamvis generalis) virtutis. Sicut et caritas specialis virtus cum sit circa divinum bonum omnes virtutes ad illud ordinat et dirigit. Unde patet solutio ad. 1. et. 2^m Ad. 3. ex dictis q. virtus imperata a legali virtute legalis dici potest / Ad. 4. q. quilibet virtus ordinat actum suum ad suum finem sed praeter hoc danda est virtus specialis, q. ordinat actus omnium ad ultimum et communem finem, quae architectonice, ut dicit Philosophus reperitur in Principe ministerialiter autem, et executive in subditis

Ar. 7. vñ sit aliqua iustitia specialis praeter iustitiam generalem? Et videtur q. non. q. iustitia generalis sufficienter ordinat finem in omnibus, quae sunt ad alteram / 2° q. ordinare ad unum, vel ad multa non debet causare diversitatem habitus iustitiae / 3. q. inter unam singularem personam, et multitudinem multitudinem domesticam, ergo ad hanc est. Sed etiam constituenda alia specialis iustitia / Sed contra est Aristoteles in illud

cruciat
tis

matth. 5. beati qui esuriunt et sitiunt
iustitiam.

Dicendum q. cum iustitia legalis non sit es-
sentialiter omnis virtus. praeter eam sunt
constituendae virtutes quae immediate or-
dinantur ad iustitiam. **in se.** et iustitia particu-
laris quae ipsum ordinem ad alterum imme-
diatè. mediatè enim etiam iustitia lega-
lis se ordinat ipsum. et per hoc. **Ad pri-
mum.** Ad 2. q. bonum commune civitatis
et singularis personae formaliter se diffe-
runt. ut diversi fuerint habitus iustitiae. **Ad
3. q.** domestica multitudo distinguit in-
ter coniugationes. scilicet viri ad uxorem,
patris ad filium, et domini ad servum, in-
ter quos ut dictum est non potest reperiri per-
fecta ratio iustitiae, sed quaedam iustitiae
species scilicet inchoata ut dicitur in 5.
et sic.

Ad 3. Vm iustitia particularis ha-
bet materiam specialem?

et videtur q. non q. glossa per 2. cap. aut q.
iustitia ad omnes animas pertinet. sed
quolibet potentia animae. habet specialem
materiam circa quam versatur. **2. q.** Au-
gustinus. lib. 33. q. ait (enumeratis vir-
tutibus cardinalibus) q. iustitia per omnes dif-
ficiliter. **3. q.** per omnia quae sunt in hac vita potest unus homo or-
dinari ad alterum
Sed contra est Philosophus in 5. et sic. **in 5. et sic.**
ponens eam circa ea quae specialiter pertinet
ad communicationem vitae.

ut dicitur in 5. et sic. Dicendum q. homo iustificatur per aliquas vir-
tutes

circum quas tales
virtutes versantur
(quibus unus ho-
mo ordinat ad
alterum) rectifi-
cat

tutes quantum ad interiores passiones
in se ipsas. et quantum ad exteriores altu-
nes. et res exteriores per iustitiam. circa
quas versat tanquam circa propriam mate-
riam.

Ad 1. Arg. iustitia subiective est in una a-
nima presentia scilicet in voluntate. Sed
sed per imperium redundat in omnes. Ad
2. q. Augustinus loquitur ibi secundum que-
dam modum generalem, quo rectitudo omnis
vis virtutis extendit ad plures virtutes.
Ad 3. q. interiores passiones, que sunt pars
materie moralis secundum se non ordina-
t ad alterum, sed earum effectus sunt ad
alterum ordinabiles).

Ar. q. Vm iustitia sit circa pas-
siones?

Et videtur q. sic q. Philosophus in. 2. eth.
q. circa voluptates et tristitias est vir-
tus moralis. Sed iustitia est moralis vir-
tus ergo. 2. q. sine rectificatione passi-
onum requiruntur iustificatione operatione
circa alterum, quas rectificat iustitia.

non obstante q.
sit circa alterum

3. q. iustitia legatur ^{ait} ~~ut patet~~ se ex-
tendit ad omnes virtutes. Et ex consequenti
centi circa passiones, ergo et particula-
ris. Sed contra est q. secundum Philo-
sophum in. 5. eth. est circa operatione
Dicendum q. tum ex parte ^{sub} subiecti scilicet
voluntatis (in quibus sunt passiones)

tum

tum ex parte materię circa quam, qz
per passiones interiores immediate nō
ordinamur ad alterum, colligere q, ius-
titia non sit circa passiones.

Ad 1. R. q, iustitias non versantur circa
delectationes, et tristitias, tanqz circa pas-
siones, sed tanqz circa fines intentos. Et
Secundo etiam iustitia est circa eas. ut
dicitur 7. et 1. et sic q. / Ad 2. q, actus
interiores sunt medij inter interio-
res passiones a quibus emanant, et res
exteriores ad quas terminantur. et sic qua-
tenus a passionibus procedunt rectifican-
t ab alijs virtutibz, sed specificative et
principaliter a iustitia, quę tendit ad res
ut ad terminum et obiectum. / Ad 3. q,

finis communis est finis partium multi-
tudinis, non sic finis unus est finis alte-
rius, et per consequens ad plura etiam
ad passiones cuiusqz se potest extendere. Se-
cundo iustitia, quę amittit ut dicitur in 5. e
ut sic legalis iustitia imperatrice magis et principaliter
se extendat ad alias virtutes, quantum
ad exteriores operationes earum.

Ar. 10. Vm medium iustitiae sit
medium rei? ~||~

Et videtur q, non qz ratio generica virtutis
quę est esse in medio rationis, saluari de-
bet in iustitia. / 2. quę est circa simpliciter
bona ut dicitur in 5. et sic, sed in simpliciter
bonis, non est superfluum, nec diminutum
et ex consequenti, nec medium. / 3. quia

Summula d. Thomae

lij virtutibus summe medium rationis, per comparationem ad diversas personas quae quae sicut est nimia in multis non est alteri. sed similiter in iustitia magis punitur qui percutit principem, quam qui percutit beium.

ut dicitur in 2. et sic

Sed contra est Philosophus in 2. et sic assignans modum iustitiae secundum proportionem arithmeticae. quod est medium rei.

Dicendum quod cum virtutes aliter versentur circa passiones moderandas in ordine ad virtutem ipsum in se. quod multipliciter variari potest, respiciunt medium rationis. iustitia vero respicit aequalitatem rei. quae medium est rei inter maius, et minus. ut dicitur in 10. metaphis.

Ad 1. R. q. Si medium rei est etiam medium rationis / Ad. 2. q. in simpliciter bono. id est omnibus modis bono non est accipere superfluum nec diminutum; sed bene in simpliciter bono. id est secundum bonam naturam boni. sicut patet in honoribus et divitijs. / Ad. 3. q. illa diversitas pertinet ad diversitatem rei

ut in virtute

absolute et

Ar. 11. Vm actus iustitiae sit reddere unicuique quod suum est?

Et videtur quod non quod actus eius ut dicit Augustinus 14. de trinitate est subvenire miseris quod non quidam eius (nostra). 2. quod Tullius dicit in lib. de officiis quod beneficentia, quam benignitatem et liberalitatem appellare licet pertinet ad iusti

in iustitiam / 3. q. iustitia etiam prohibet et
punit delicta et auferit iniuste acquisita //
Sed contra est Aristoteli in 1. lib. de officijs.
Dicendum q. hoc est proprium uniuscuiusq.
personae quod ei secundum proportionem
qualitatem debet. et cum circa hoc uerse
actus iustitiae proprius eius est utriusq.
dare quod suum est.

Ad 1. q. ille uirtutes ad iustitiam
q. principalis / Ad 2. patet / Ad 3. q. sicut
dicit Philosophus in 5. ethicis omnes super
fluum; in his que ad iustitiam pertinent ex
cessus uirtute suum uocat. Sicut et om
ne, quod minus est uocat damnum et ea
dem ratio est. de hoc quod est reddere utriusq.
q. quod suum est.

Ad 12. Vm iustitia preeminet in
ter omnes uirtutes morales.

Et uidetur q. non q. uirtus sua est actus libera
litatis. sicut dare de proprio / 2. q. ut
dicitur in 4. ethicis. ornatus per magnitudinem. sicut et alie
ornatus autem dignius est q. ornatum / 3. q. ut
q. fortitudo est circa magis difficile et magis
bonum, ergo perfectior ut uidetur in 2. et 3. ethicis.

Sed contra est Iulius in 1. de officijs tribu
ens ei maximum splendorem.

non solum / Dicendum q. iustitia legalis ~~preeminet~~ ut dicitur
in 5. ethicis. nobilior est inter uirtutes mora
les tanq. Hesperus et Lucifer. sed et iustitia
particularis illis preeminet; tum ex parte
subiecti sicut uoluntatis; tum ex parte ob
iecti

Liberalitas

icelli quia ad bonum aliorum se extendit ut
 dicit in 5 ethicorum. videtur non solum in bello
 sicut fortitudo, sed et in pace utilis esse.
 Ad. 1. Per q. liberalitas in pauperibus
 datur et datur alii quasi propriis virtutibus
 non consideratis, iustitia vero commune
 bonum. prout q. Liberalitas in iustitia
 fundatur. quia ut cuiusque quod suum est tri-
 buat. Ad. 2. q. magnanimitas auget multi-
 tra bonitatem ei superuenientem, sed non est dig-
 nior. immo sine ea nec nomen virtutis me-
 reat. Ad. 3. q. fortitudo est quidem circa dif-
 ficilia, sed non circa meliora. sicut dictum
 est.

Quaestio 59 De iniustitia
 in 4 articulos diuisa

Ar. 1. Vm iniustitia sit vitium
 speciale?

Et videtur q. non. q. 1. Ioan. 3. dicit q.
 omne peccatum est iniquitas. quod vi-
 detur esse inaequalitas ac ex consequen-
 ti iniustitia. 2. q. opponit omnibus
 virtutibus. 3. q. opponit iustitia. que
 est in voluntate. sed secundum Augus-
 tinum omne peccatum est in voluntate
 te ergo.

Sed contra est q. opponit iustitia, que est
 specialis virtus.
 Dicendum q. iniustitia legalis legalis ius-
 titiae opposita ex parte obiecti est speciale vi-
 tium

tium. Et ex parte intentionis est vitium generale. In iustitia autem que particula-
ri iustitie opponit speciale vitium est
Ad. 1. R. q. omne peccatum dicitur iniquitas
in quantum repugnat bono diuino, si-
ue diuine iustitie. Ad. 2. q. iniustitia e-
tam particularis videtur opponere omni-
bus virtutibus. Ad. 3. q. licet visus sit ut
ut ratio se extendat ad omnes materia-
morialem, iustitia tamen perficit etiam ho-
sum secundum operationes, que sunt
ad alterum; et hoc iniustitia. 1.

similiter

Ad. 2. Vm aliquis dicat iniustus
est hoc q. facit iniustum. 1.
Et videtur q. sic q. proprium obiectum in-
iustitie est iniustum. 2. q. Philosophus
dicit in 5. ethic. falli eos qui asserunt q.
iustus non minus possit facere iniustitiam
q. iniustus. 3. q. qui cumq. facit aliquid
intemperatum dicitur intemperatus. 1.
Sed contra est Philosophus in 5. ethicis
dicens q. aliquis facit iniustum, et inius-
tus non est. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.

Dicendum q. facere iniustum ex intentione
et electione est proprium iniusti secun-
dum q. iniustus dicitur qui habet iniustitie
habitu, sed facere iniustum preter intē-
tionem, vel ex passione, potest aliquis abs-
q. habitu iniustitie. 1.

Ad. 1. R. q. procedit de beato formaliter et
per se, non materialiter, et per accidens. Ad

q. per contem-
ptum boni co-
muni potest ho-
mo ad omnia
peccata deduci.

quod est inius-
tum materia-
liter, et non per
se, sed per accidens

Summula D. Thomae

2. q. non est facile cuiq; facere iniustum //
ex electione nisi habeat habitum, ut ubi
dem dicit Philosophus / Ad 3. q. temperatum
accipit per comparationem ad ipsum ho-
minem. et id est quod est per accidens. et pro-
pter intentionem, nec formaliter, nec ma-
terialiter potest dici temperatum. aut in-
temperatum. quamvis ~~quodammodo~~ ^{ad} com-
parationem operationis ad habitum simi-
liter se habeat iustitia cum ceteris virtuti-
bus moralibus.

Secunda
dum.

Ar 3. Vm aliquis possit pati inius-
tum volens?

Et videtur q. sic q. potest quis facere iniqua-
le credendo se ipsum / 2. q. lex civilis punit
et quando sepulchra occidentem seipsum /
3. q. quando quis quis vult minus precium
accipere pro se magis valente.

Sed contra est q. nullus facit iniustum ni-
si volens. ergo a contrario nullus patit
iniustum nisi volens. // // //

Dicendum q. principium agendi in homi-
nibus est voluntas. et cum nihil possit esse
secundum idem agens. et patiens. ut dicitur
et in 3. et 3. phys. formaliter et per se
loquendo nullus potest facere iniustitiam
nisi volens. nec pati nisi volens.

q.

Sibi uel
volenti uel sibi
committere

Ad 1. R. q. cum quis sua voluntate datah
sibi uel volenti uel sibi, id quod ei non debet non facit. nec inius-
titiam. neq; iniquitatem / Ad 2. q. per
sona particularis ut sic non peccatum inius-
titiae

q.

titu contra seipsum Sed in quantum et
 n. si quod civitatis scilicet pars. uel aliquid
 dii scilicet creatura et imago quibus facit
 iniuriam / Ad. 3. q. formale in iniustitia
 attendit secundum voluntatem agentis
 et patientis. materiale autem attendit
 in operatione exteriori. ac proinde potest
 quis pati iniustum alteri non referente
 formaliter. et e converso ~

Ar 4. Vm quicumq; facit iniustum
 peccet mortaliter?

Et uidetur quod non quoniam in 5. ethic de peccan-
 tib; iniuste dicitur quicumq; non solum
 ignorans. sed propter ignorantiam pec-
 cant. venialiter sunt / 2. q. in paruo de
 clinare inter minima malorum computa-
 tur in 2. ethic / 3. q. nec omnia peccata
 opposita alijs virtutib; (quorum omnium
 mater est caritas) sunt mortalia. ergo
 Sed contra est q. facere iniustum est contra
 legem dei. ut ex dicendis patebit.

Dicendum q. facere iniustum est nocu-
 mentum trahere proximo. quod est contra
 caritatem. que est anima vite. ac pro-
 inde ex genere suo est peccatum mortale

Ad. 1. Ar q. dicitur philosophi intelligit
 de ignorantia facti que excusat. non de
 ignorantia iuris / Ad. 2. q. in paruo lege
 re deficit a perfecta iniustitia / Ad. 3. q. pec-
 cata contra alias virtutes. non sic importat
 nocumenta in alterum ~

ignorantiam facti
 (quam ipse vocat
 ignorantiam par-
 ticularium circum-
 stantiarum) ~

Quaestio. 60 de Iudicio in 6. ar-
 ticulos diuisa BHSC Ar.

Ar. 1. Vm iudicium sit altus iustitie?

Et videt quoniam quod iudicium pertinet ad vim cognoscitivam que per prudentiam perficitur. 1. Quod ut dicitur i. corinth. 2. spiritualis omnia dei iudicat, at spirituales efficiuntur per charitatem spiritus sancti ut patet Roman. 5. 3. quod ad unamquamque virtutem pertinet iudicium rectum circa suam propriam materiam. 4. quod iudicium ad solos iudices videtur pertinere iustitiam vero ad omnes.

Sed contra dicitur in psalms quod ad usque iustitia conuertitur in iudicium.

Dicendum quod iudex dicit quasi ius dicens et determinans, ius autem est obiectum iustitie ac proinde iudicium proprius altus ipsius, propter quod dicitur quod ad iudicem con fugimus tanquam ad quandam iustitiam a numeratam.

(nisi large accipiat) in 5. eth

(sive synesi parte eius)

^ iudicium -

Ad. 1. Quod iudicium altus est ratio procedens ex iustitia disponente et inclinate a prudentia vero tanquam a proficiente. Ad. 2. quod spirituales inclinantur ad iudicandum ex charitate per regulas divinas, proferens per donum sapientie iudicium. Ad. 3. quod iudicium large sumptum pertinet etiam ad alias virtutes. Ad. 4. quod iustitia archicelone est in Principe ecclesie iudicium, quod importat diffinitivem iusti pertinet ad iustitiam, secundum quod principali modo reperit in Principe. //

Ar. 2. Vm sit licitum iudicare? Et videt quoniam quod Matt. 7 dicit nolite iudicare ne

ne iudicemini. | 2. q. Roman. 14. reprehendit
 et dicitur Apostolus. quis es tu qui iudicas
 Sarracenum seruum? | 3. q. nullus est sine peccato
 ut dicitur. 1. Ioan. 1. et omnis habens peccatum
 prohibet iudicare. Rom. 2. inquit enim
 alium iudicat seipsum condemnat.

Sed contra est q. deuter. 16. iudices et magis-
 tros precipit dominus constituere.

Dicendum q. cum tribus conditionibus iudi-
 tium sit licitum. scilicet si fiat auctoritate
 presidentis (ne sit usurpatum) ex inclina-
 tione iustitiae (ne sit peruersum) et secundum
 utilitatem prudentem (ne sit suspicio-
 sum, et temerarium).

Ad 1. Per q. dominus ibi prohibet iudicium
 de diuinis. que sunt similiter credenda sunt. uel
 loquitur de iudicio cui deest aliqua ex pre-
 dictis conditionibus ut explicat August. de
 sermone domini. Nilaiq. in Matt. et Chrysost.

Ad 2. q. iudex exequit iudicium dei. ut dicitur
 deuter. 1. | Ad 3. q. iudices in similibus pecca-
 tis existentes maxime publicis non debent
 alios iudicare. nisi iustet necessitas, et tunc
 cum humilitate seipos recognoscentes. ali-
 os seipos condemnabiles ostendunt. et hoc
 uult Apostolus ut dicit Aug. de sermone do-
 mini. et Chrysostomus. matt. 5. 7.

Ar. 3. Vm iudicium ex suspitione
 proueniens sit licitum?

Et uidetur q. sic. q. semper iudicium est circa sin-
 gularia, de quibus non potest esse certitudo sei-
 entifica. | 2. q. suspicio in sola hominis opi-
 nio

Summula. d. Thomae

visare consuevit perquam non infertur no-
cumentum proximo / 3. qz suspiciones non
possimus evitare. uedicit Augustinus, in
illud. 1. cor. 4. nolite ante tempus iudica-
re: ergo iudicium suspitionis non est illuci-
tum.

Sed contra est Chrysostomus Matthej. 7.
Dicendum qz suspicio oritur uel ex prauitate
uoluntatis qz quis malus ~~uolens~~ male
de alijs suspicat: uel qz ad alterum non
est bene affectus. uel ex longa consuetudine
uidentis mala ut dicit Philosophus in. 2.
rethor. contingit in senibz. et hec tria cau-
sa diminuit rationem suspitionis. que
tres habet gradus Primus est cum quis ex le-
uibus indicijs suspicat. et hec est uenialis, se-
cundus cum ex leuibus indicijs certo iudicat
malum graue et est mortalis: Tertius cu
iudex ex suspitione aliquem condemnat
et est mortalis, et contra iustitiam.

Ad. 1. R. qz non in omni materia est requi-
renda equalis certitudo / Ad. 2. qz quis sine
sufficiente causa contemnit alterum, eo
ipso iniuriat illi / Ad. 3. qz suspiciones per-
tinent ad iniustitiam, in quantum termi-
nantur ad operationes et actus exteriores
quibus damnificatur proximus.

Ar. 4. Vm dubiasint in melio-
re parte interpretanda.
Et uidetur qz non qz iudicare debemus iux-
ta id quod in pluribz. et frequentius ac-
cedit ex consequenti in malam partem
qz stultorum infirmitas est numerus. uel habet
UVA. BHSC

2° q^o secundum Augustinum ille iuste
et peccavit qui integre existimans in
neutram partem declinat / 3. q^o ut lib
9 dicit quilibet debet vereri opera sua, et
in peiorem partem interpretari. ergo et pro
ximor^{um}

Sed contra est glossa Romani. 2^a q^o in
illud qui non manducat manducantem
non iudicet.

Dicendum q^o cum ille qui de alio sine suf-
ficiente causa malum suspicatur iniuriet^{ur}
ej. sine dubio dubia in meliorem partem
interpretari tenemur.

Ad. 1. R. q^o ex eo q^o quis fallat etiam se
quenter bene suspicatus de malo nulli ir-
rogat iniuriam. Secus si rarius fallat ma-
le iudicans de bono / Ad. 2 q^o in iudicio de
rebus non fit illis iniuria ut cumq^{ue} iudice-
mus (quamvis de bonum nostrum intellec-

ut dicit in. 6. et 5 / Summe) Sed in iudicio de bonis non fit illis
iniuria per similia et non recta iudicia
ac proinde bene de eis iudicare debemus
nisi contrarium manifeste appareat / Ad
3. q^o interpretari aliquid in deteriorem
partem supponendo ad remedia adhiben-
da ne detur aliquid contingat in iustitia
sua. Secus si interpretemur definiendo
sive determinando / " " "

ut dicit in. 6. et 5 / Summe) Sed in iudicio de bonis non fit illis
iniuria per similia et non recta iudicia
ac proinde bene de eis iudicare debemus
nisi contrarium manifeste appareat / Ad
3. q^o interpretari aliquid in deteriorem
partem supponendo ad remedia adhiben-
da ne detur aliquid contingat in iustitia
sua. Secus si interpretemur definiendo
sive determinando / " " "

ut dicit in. 6. et 5 / Summe) Sed in iudicio de bonis non fit illis
iniuria per similia et non recta iudicia
ac proinde bene de eis iudicare debemus
nisi contrarium manifeste appareat / Ad
3. q^o interpretari aliquid in deteriorem
partem supponendo ad remedia adhiben-
da ne detur aliquid contingat in iustitia
sua. Secus si interpretemur definiendo
sive determinando / " " "

ut dicit in. 6. et 5 / Summe) Sed in iudicio de bonis non fit illis
iniuria per similia et non recta iudicia
ac proinde bene de eis iudicare debemus
nisi contrarium manifeste appareat / Ad
3. q^o interpretari aliquid in deteriorem
partem supponendo ad remedia adhiben-
da ne detur aliquid contingat in iustitia
sua. Secus si interpretemur definiendo
sive determinando / " " "

ut dicit in. 6. et 5 / Summe) Sed in iudicio de bonis non fit illis
iniuria per similia et non recta iudicia
ac proinde bene de eis iudicare debemus
nisi contrarium manifeste appareat / Ad
3. q^o interpretari aliquid in deteriorem
partem supponendo ad remedia adhiben-
da ne detur aliquid contingat in iustitia
sua. Secus si interpretemur definiendo
sive determinando / " " "

ut dicit in. 6. et 5 / Summe) Sed in iudicio de bonis non fit illis
iniuria per similia et non recta iudicia
ac proinde bene de eis iudicare debemus
nisi contrarium manifeste appareat / Ad
3. q^o interpretari aliquid in deteriorem
partem supponendo ad remedia adhiben-
da ne detur aliquid contingat in iustitia
sua. Secus si interpretemur definiendo
sive determinando / " " "

Summula d. Thomae

Et videtur quod non quod saepe condicuntur leges iniuste. ut constat usque in 10. 2. quod leges sunt de singularibus. Ut dicitur in 5. et sic. quod in omnibus preueniri non possunt. 3. quod saepe ob vicarias rerum euentus si legislator preuidisset leges mutasset. propter est.

Sed contra est Augustinus. de vera religione quod serens quod iudices non leges iudicare debent sed per leges.

Dicendum quod iustum fit dupliciter scilicet aut per legem naturalem. et hoc oritur ex ipsa naturae inuariabiliter et non statuitur per legem positivam aut scriptam. aut est iustum positivum. et hoc fit per legem scriptam et statuitur ab ea. non tamen a tali lege fit iustum naturale. Sicut continetur in illa. unde habet quod secundum eam semper iudicandum sit.

Ad. 1. Res quod leges iniquae non in lege non inveniuntur. nec seruandae sunt. quod a iusto natura si declinant. Ad. 2. quod quando singulares circumstantiae a iusto naturali discedunt non est secundum litteram legis iudicandum. et per hoc patet solutio ad tertium.

Ar. 6. Vm iudicium per usurpationem reddatur peruersum?

Et videtur quod non quod nihil deperit veritati. aut iudicio a quocumque dicitur. 2. quod nec uel puniendum Moyses ad occidendum aegyptium exod. 2. nec Phinees ad occidendum Zamri numer. 25. Sabuerunt auctoritatem. et tamen laudantur in psalms ubi reputat ei ad iustitiam. 3. quod saepe

^
construere non
possunt

^
et ex hoc

^
uel puniendum

pe iudices spirituales sic se intromittunt ad iudicandum, ea que pertinent ad potestatem secularem. q. q. non dicitur usurpatum nec iniustum iudicium, quod fit deficiente scientia, aut habitu iustitie in iudicante. ergo nec deficiente potestate

Sed contra Rom. 14 tu quis es qui iudicas alienum servum?

Dicendum q. iudicans secundum leges scriptas quodammodo illas interpretat applicando eas ad particulare negotium. cum autem eiusdem auctoritatis sit legem credere. et interpretari. sicut lex non potest esse de nisi publica auctoritate. sic nec iudicium fieri, quod ad eos extendit, qui communitati subduntur.

Ad. 1. R. q. iudicium importat quamdam impulsivam ad sui observantiam, non sic simplex veritatis prolatio. Ad. 2. q. moyses fecit auctoritate divina ut immittit ad 4. 7. vel defendendo innocentem ut dicit Ambros. lib. de offic. Sinesius uero fecit inspiratione divina, vel ut filius sacerdotis summi qui potestatem habebat. Ad. 3. q. corporalia spiritualibus sunt subiecta, sicut caro anime. Ad. 4. q. scientia et iustitia habentur et perfectiones sunt singularis personae. et ideo ex earum defectu non dicitur usurpatum iudicium, sicut per defectum publicae auctoritatis, ex qua iudicium vim coactivam habet.

Questio. 61. de distinctione iustitie commutativa et distributive

huc in 4. art. divisa

Summula d. Thomae

Ar. 1. vñ conuenienter ponant
duas species iustitiae, scilicet co-
mutatiua et distributiua?

et uidet q. non q. distribui in particulares,
bona communia illa distribuendo et uita
bonum commune. et ut ait Tullius. in lib.
de officijs sic accipientes solent insolere

3. q. iustitia par-
ticularis non so-
lum est in Princi-
pe in quo solum
do reperit iustiti-
a distributiua)

re / 2. q. distribuere non est dare quod su-
um est. sed magis appropriare commune / 3.

q. iustitia distributiua est bonorum commu-
nium. ut dicit in 5. ethic. Sed autem magis
uidet pertinere ad iustitiam legalem commu-
nem. q. ad speciem particularem distributi-

ua. / 4. q. dare uni (quod fit per commutati-
uam) aut dare multis (quod fit per distributi-
uam) non potest species distinguere iustitiae.

Sed contra est auctoritas Philosophi. in 5. eth.

Dicendum q. ad aliquam partem communita-
tis potest duplex ordo attendi scilicet pars ad
partem mutua, et hunc ordinem dicitur ius-
titia commutatiua, aut totius ad partes et hunc
pertinet ad distributiua.

Ad. 1. R. q. bona communia cum moderatione
sunt distribuenda, non effundenda / Ad. 2. q.
bonum totius quoddam modo est etiam partis)

Ad. 3. q. iustitia distributiua non solum est in
Principe, sed etiam in subditis, quibus bona dis-
tribuuntur, nec semper distribuitur est bonorum
communium ciuitatis, sed alicuius familiae, quae
potest fieri per priuatam personam / Ad. 4. q. mu-
tus sumunt speciem a termino, et propterea
ad iustitiam legalem pertinet ordinare ea quae
sunt

sunt privatatum personarum ad bonum cō-
mune. iustitiz uero distributiva eorum est,
ordinare cōmunia ad singulares personas)
Ad. 5. q. ubi est diuersa ratio formalis debiti. et
non solum hoc quod est esse unum, aut mul-
ta.

Ar. 2. Vm̄ medium eodem mo-
do accipiat in iustitia cōmutati-
ua, et distributua?

¶ Videtur q. sic. q. eodem modo accipit mediū
in omnibz temperantiz et fortitudinis
partibz | 2. q. una est forma vnius virtu-
tis, que in medio consistit | 3. q. in distribu-
tione habet respectus personarū. similiter et
in cōmutatiua, magis enim punitur qui pec-
cat in personam Principis.

Sed contra est q. Philoſophus in. 5. et sic. ait
q. medium in distributua attendit secun-
dum proportionalitatem geometricam. in
cōmutatiua autem secundum arithmeti-
cam.

Debitū / Dicendum q. cum in iustitia distributua
de aliquo de toto cōmuni alicui parti iux-
ta principalitatem partis, non attendit in
ea equalitas secundum proportionem rei
ad rem, sed secundum proportionem rei ad
personam. ut sicut se habent quattuor ad
Sex. sic duo ad tria. proportione sexquial-
tera, quamuis arithmetice. sex contineat
duo supra quattuor. et tria non contineant
nisi unum supra duo. / Ad. i. R. q. in a

Lij

Summula d. Thome

lij virtutibz attendit medium rationis,
Ad. 2. q. sub equalitate iustitiz continet
equalitas secundum proportionalitate
geometricam, et arithmeticam) Ad. 3. p.
dignitas personz in distributiva iustitia
attendit secundum se, in commutativa
secundum q. per hoc diversificat res,
Ad. 3. Vm materia utriusqz
iustitia sit diversa?

diversa

Et videt q. non q. faceret diversitatem,
virtutis iustitiz. sicut materia fortitu-
dinis et temperantiz) L. q. distributi-
va est de pecuniis, et honoribz. ut habet
in. 5. ethic. de quibus etiam est commuta-
tiva) 3. q. si esset, esset q. different specie
et ex consequenti ~~non~~ non esset materia di-
versitas ubi non esset distinctio speciei, ac
philosophus in una specie commutativitiz
ponit multiplicem materiam.

Sed contra est Philosophus in. 5. ethicor)
Ducendum q. cum iustitia sit circa quasdam
operationes exteriores videlicet commutativam,
et distributivam, que quidem sunt usus
vel rerum. sicut cum quis aufert. vel restitu-
it alteri rem suam. vel personarum, ut quis
in ipsam personam hominis iniuriam faciat
percussendo. conquirando, vel reverentiam
exhibendo. Vel operum. sicut cum quis iuste
ab alio exigit. vel alteri reddit opus aliquod
Si ergo accipiamus medium utriusqz iustitia
ea quoruz operationes usus eadem est ma-
teria distributiva, et commutativa iustitiz. na
et

et res distribui possunt a communi in sin-
 gulis. et commutari de uno in alium. sed
 sic capiamus ut materiam utriusque iusti-
 tiæ, actores ipsas principales, quibus utimur
 personis, rebus et operibus; Sic inuenitur u-
 trobiq; alia materia, nam directiua est dis-
 tributiuum distributiua iustitia, commu-
 tatiua uero commutationum, quæ esse pot-
 est inter personas, quarum quædam est inuo-
 luntaria, quædam uoluntaria. Potestate
 nunquam uti re uel opere, aut persona alte-
 rius ex mutuo, ut patet in fraude, furto, et
 adulterio, sed potest alius rem suam trans-
 ferre in alterum, cum aliqua ratione debi-
 ti. Primo quando facit hoc pro compensa-
 tione alicuius debiti, ut in uenditione. Se-
 cundo, quando alius tradit rem suam alteri
 concedens illi usum rei cum debito recu-
 perande rem. Et si gratis concedat usum rei
 uocat ususfructus in rebus, quæ aliquid fructi-
 ficiant, in rebus uero, quæ nihil fructificat
 ut pecunia, uasa, dicitur mutuum, uel
 admodum. Sed si nec usus gratis con-
 ceditur appellatur locatio et conductio. Tertio
 tradit aliquis rem suam, ut recuperanda,
 non ratione usus, sed conseruationis, ut
 in deposito: uel ratione obligatoris, ut dicitur
 homo rem suam pignori obligat, aut pro
 alio fidei iuret. Et omnia hæc ad substituiam
 commutatiuam pertinent, quæ in eis capitur
 medium secundum unam rationem, uide-
 licet secundum equalitatem compensatio-
 nis. Et ex his patet solutio ad obiecta ~1-

Ar. 4. Vm iustum sit simpliciter idem quod contrapassum?

Et videtur quod sic quia iudicium iustum est contrapassum quod ut dicitur matth. 5. 7. eadem mensura remetere vobis. ergo 1. quia tam secundum aequalitatem distributivam quam commutativam iustitiae. compatitur quae recipit iuxta dignitatem operum, quae fecit. vel respectu damni quod in re recepit. 3. quia modum iustitiae attendit in re. et non ex parte voluntarii aut involuntarii respectu quod potest diminui contrapassum.

Sed contra probat Philosophus in 5. ethicorum non quodlibet iustum esse contrapassum. "

Dicendum quod contrapassum importat aequalitatem re compensationem passivam ad actionem precedentem. ut exod. 21. et 22. Statuitur inveniunt autem contrapassum primo in re compensatione lesionis personarum. 2. in re compensatione damni rebus illatis. et tertio transfertur ad voluntarias commutationes. Contrapassum ergo est commutativum iustum. In distributiva autem iustitia locum non habet, quia ea non attendit aequalitatem secundum proportionem rei ad rem. vel passivam ad actionem. unde dicitur contrapassum; sed secundum proportionalitatem rerum ad personas ut supra dictum est.

Ad. 1. R. quia forma iusti iudicij est secundum rationem iustitiae commutativae. Ad. 2. quia in distributiva iustitia attendit aequalitatem quod quis accipit. ad id quod ipse impendit. sed ad id quod alius accipit secundum modum virtutis personae. Ad. 3. quia cum alio iniuriosa est

proprie loquendo
do.

voluntaria accipit ut maior res. unde
 potest maiorem poenam ei recompensare
 non secundum differentiam quae ad nos, sed
 secundum differentiam rei.

Quaestio. 62. De Restitutione in octo articulos diuisa.

Art. 1. Vm Restitutio sit actus iustitiae
 commutativae. ~//~

¶ Videtur quod non quia donatio est alicuius rei
 quae non debet, ergo est restitutio. 2. quia quod
 non est restituendum potest, sed iustitia et in
 iustitia sunt circa actiones quasdam tran-
 seuntes, quae iam non sunt. 3. quia etiam
 in distributione potest summi subtrahi quod
 illi debet, et restitui.

Sed contra est quod ablatio rei alienae est actus in-
 iustitiae circa commutationes, ergo restitutio
 est actus commutativae iustitiae.

Dicendum quod restituere est iteratio aliquem
 in possessionem vel dominium rei suae statuere
 re, quod respicit aequalitatem rei, et ex conse-
 quenti pertinet ad actum commutativae iustitiae.

ad rem.

Ad. 1. quod donatio in debiti ^{etiam si} ~~quantum~~ aliquando
 fuerit donatarij non est restitutio, quamvis
 similitudinem eius gerat. Ad. 2. quod actiones
 iniuste transeuntes in se, sed manent in efflu-
 bus, quos post se relinquunt. Ad. 3. quod recom-
 pensatio, quam facit distribuens, fit per com-
 parationem rei ad rem, ac proinde est actus
 iustitiae commutativae.

Art. 2. Vm sit necessarium ad salu-
 tem quod fiat restitutio eius quod abla-
 tum est. B. A. BHSC

Summula D. Thomae

Et videtur quod non quod in multis casibus est,
impossibile, ut cum manus vel mem-
brum abscissum est / 2. quod quando quod
sine peccato nequit fieri restitutum. puta
cum quis vere dicendo abstrudit famam a
suis. / 3. quod factum infestum fieri non
potest. ergo nec passus iniuriam restitui
poterit / 4. quod alius impediens alium
a consecutione boni vel prebende iamiam
obsequendae teneret restituere (quod ut di-
cit in 2. phys. parum distans pro nihilo
reputat) et tamen non possit).

Sed contra est August. in epist. ad Mace-
do. 14. q. 6. non remittit peccatum, nisi
si (cum fieri possit) restituae ablatum.
Ducendum quod reparare et qualitate iusti-
tie est necessarium ad salutem. et ex
sequenti necessarium est restituere inius-
te ablatum.

Ad. 1. R. quod restitutum debet fieri in equiva-
lenti quantum fuerit possibile arbitrio
boni viri / Ad. 2. R. similiter, et quod in ca-
su argumenti teneret quis ad restitutionem
fame sine mendacio tamen, ut pote dice-
do se malum dixisse. et iniuste infamatus
se / Ad. 3. R. quod effectus relictus diminuitis
scilicet pecunie. aut honoris vel fame pro-
est, et debet restitui / Ad. 4. quod impediens alium
a consecutione prebende ad quam habet ius,
teneret restituere ad arbitrium boni viri at-
tento iure impedibilibus, quod ad eam habuerit.
Sed tamen habeat iam ius in ea teneret restituere

re totum interesse, quantum sibi possi-
bile fuerit.

Ar. 3. Vm̄ sufficiat restituere
Simplum, quod iniuste ablatum est.

Et videtur quod non quod exod. 22. precipit quod pro
uno boue furato reddantur quinque. et pro ve-
na one quattuor / 2. quod ~~tenet~~ 19. 2a. 11
chens dicit ad dominum. si quid defrauda-
ui reddo quadruplum. et hoc ad nostram
trahunt ut dicit Rom. 16 / 3. quod iudex
iuste pro emenda plus auferat ab aliquo
quam ille furatus est.

Sed contra est quod restitutio reducit ablatum ad
equalitatem, quod fit reddendo simplum.

Dicendum quod quando restitutio sive ex rece-
pta est ex iniusta sive culpabili acceptio-
ne, ante condemnationem iudicis satis e-
rit restituere simplum. Sed post condemna-
tionem que culpam etiam punit tenet
quis ultra simplum poenam solvere. et
per hoc patet Ad. 1. quod lex illa cessauit po-
st Christi aduentum. potest tamen idem vel
simile statui lege humana / Ad. 2. quod Zache-
us illud dixit quasi super erogare iustis
unde et ait ecce dimiduum bonorum meorum do-
pauperibus / Ad. 3. patet ex dictis.

Ar. 4. Vm̄ quis teneat restituere quod
non abstulit?

Et videtur quod sic quod qui effodit et faciat recentia
semina tenet restituere messem unde futura /
2. quod qui detinet pecuniam proximi ultra ter-
mi-
ni

Simul

iudicia
lisN
ad quam conde-
mnat pro emen-
da

minimum prefixum tenet illi restituere da-
 minum ex eo subsequutum | 3. qz des debent
 restituere plus qz ~~accipiunt~~ accepim, iuxta illud Mat
 they . 23. scilicet qz seminum vobis non meto, ergo et
 Simon qz iustitia humana derivat ad i-
 ueritatem

Sed contra est qz iustitia restituta est ad equalita-
 tem |

7 Dicendum ~~Ar. 2. qz~~ qz cum quis damnificavit sine ab-
 stulit id quod alius actu iam habebat tenet
 restituere totum. si autem abstulit vel da-
 mnificavit in eo ad quod erat iniuria ad ipse
 di tenebit restituere non ex toto sed secundum
 conditionem personarum et negotiorum |

et ex equo

et non dum in
 actu sed in vir-
 tute habebat |

Ad . i . Rex dicitur p. similiter ad . 2 . qz
 Lucrum posset multiplicitate impediri | Ad
 3 . Quod verbum illud euangelij intelligit
 secundum pravam estimationem serui
 ut ibi colligitur. vel quia deus requirit fructum
 donorum quos sunt a deo, et a vobis, quamuis
 dona sint a deo sine vobis

Ar. 5. vñ oportet semper face-
 re restitutionem ei a quo accep-
 tum est aliquid?

Et videtur qz non qz in nocuum tunc si
 vel alterius non est reddendus qz si
 aut depositum furto | 2. qz symoni
 accipiens aliquid non debet illud re-
 cuperare | 3. qz quando qz vel mortuus
 vel ignotus domino aut nimis distant
 non potest fieri restitutus | 4. qz magis
 de

debemus aliquibus, quibus illis quibus res est
ablata. N. g. parentibus / 5. quod si Prelatus
ecclesie a qua abstulit restituat ad ipsi
us manus, tanquam ad administratorem
redibit. ergo tunc non est faciendum restitu
tio.

Secundum Rom. 13. reddite omnibus, de
bita.

Dicendum quod equalitas iustitie fieri non
potest nisi res actus per supplementum
res ablatae ex aquo quis abstulit.

Ad. 1. R. q. possessa in utilitatem posiden
tium ordinantur. quia cessante potestatem
est dominus in casu argumenti restitutio
facienda, sed differenda / Ad. 2. q. in argu
mento datus est illicita et contra legem
nec est faciendum danti restitutio, sed si
res propter quam fit datus. ut pote obviare
tuum sic illicita, nisi esse per fraudem
aut dolum extorta / Ad. 3. q. si facta delige
ti inquisitione ignorat dominus res. pro
w est restitutio in pro usus convertenda, si
sit mortuus faciendum heredibus / Si minus
distans et res magni precij. sic modo tras
mitti possit transmittenda, alias tunc
servanda. ut pro domino seruce signifi
canda ipsi / Ad. 4. q. beneficii de alie
no non est subveniendum, nisi extreme
indigeret / Ad. 5. q. si Prelatus N. g. episcopus
pus rem capituli distraxit aut occupavit
Sis debet reddere ad quos de iure pertinet.
aut si erat ecclesie, ipsi ecclesie. q. si animos
lo possidendi eam deliquit tenebit talem a

^
nec qui recepit
retinere potest

^
solum

^
N. g. parentij

rij

nummum deponere et si nocere satis ~

Ar. 6. Vm teneat semper restituere ille qui rem accepit?

¶ Vnde q. non q. quando q. qui surripit et iam rem non habet sed ad alium deuo luta est / 2. q. alias obligaremus hominem qui rem furatus est ut se ipsum in famam et proderet / 3. q. quando q. contingit q. multi furati sunt. quod unus ex eis integre restituit. ergo alij excusantur sed contra est q. qui peccavit tenet satisfacere. quod fit per restitutionem.

Dicendum q. tenet quis restituere in tunc res accepta. siue accepit in lenite domino ut in mutuo et deposito. siue iniuste ut contingit in furto. et rapina quia si tenet etiam ratione iniuste accepto res. taliter q. re pereunte. aut ad alium distrahta manet restitutoris obnoxius. et ulterius pro iniuria illata puniendus est

Ad. 1. R. q. in restitutione ad id attendit ut ille qui minus habet q. debet habere ~~suppleat~~ suppleat. ac proinde qui rem abstulit teneat restituere ratione iniuriae alterius; et qui rem habet ratione ipsius rei acceptae / Ad 2. q. etiam si quis non teneat crimen suum bonis de tegere bene tamen deo permissis se nonem. et per confessorem restituere / Ad 3. q. in illo casu ei qui restituit tenent alij refacere nisi condonet ipsis /

Ar. 7. Vm illi qui non acceperunt teneant restituere? necne?

etiam si res sine sua culpa perierit
cum graui culpa

quod non
 Sicut et quod restitutus est quaedam poena accipi
 entis / 2° quod si qualitercumque operantur ad ac
 ceptionem tenerent restituere multoties fue
 ret eiusdem rei restitutus a singulis. praeterquam
 quod posset aliquis dedisse operam rei auferentis
 quae tamen non auferretur de facto.

Sed contra est Roman. i. digni sunt morte
 non solum facientes, sed et qui consentiunt
 Dicendum quod ad restitutionem tenet quis resti
 tutione dupliciter scilicet ex parte rei acceptae
 et ex parte iniusta acceptationis. et hoc triplici
 dupliciter scilicet directe, et indirecte. di
 recte quando aliquis inducit alium ad acci
 piendum. et hoc quidem tripliciter. Primo
 movendo ad ipsam acceptationem. Secundo ex
 parte accipientis quod illum receptat. uel illi ad
 xiliat. Tertio ex parte rei acceptae. quando est
 particeps rei ablatae. Indirecte uero quando
 aliquis non impedit. cum possit et debeat im
 pedire ut in gubernatore Reipublicae uidere est
 unde est uersus pro his qui ad restitutionem
 obligantur. Ius consilium. consensus. palpe
 recursus. Participans in dolo. non obstantis
 manifestans.

Ad. i. Ro. quod etiam alij ab accipiente peccant
 ut dicitur etc. / Ad. 2. quod non restituente aliquis
 tenere damnificatus. sed illi qui restituit inter
 eos autem qui tenentur ad restitutionem qui
 dam maioris. quaedam minoris uinculis adstin
 guntur ut ponderantur. praedicta carmina consta
 bunt / Ad. 3. quod non manifestans. aut non obstantis
 uel non reprehendens factum. non tenet ad res
 titutionem. nisi illa facere ex officio ipsi incumbat.
 dum tamen ex eo ipsi grande periculum non
 immincat

Ar. 1. Vm quis teneat statim

restituere an uero possit differre?

teneat statim

et uidet q non qd est preceptum affirmatiuum quod non obligat ad semper / 2 qd sequitur piissime est impossibile summi statim restituere / 3 qd sunt alie circumsstantie in actibus uirtutum determinant a ratione. sic et in restitutione facienda circumsstantie potius iuxta prudentiam determinanda est.

Sed contra est q, leue id precepit dominus ne opus mercenarij detineat usq; mane, et simile est de alijs restitutionibus.

Dicendum q, eiusdem malitie est remane nam in uis dominus retinere, et accipere ac proinde sicut non licet accipere sic nec retinere. Et ex consequenti statim restitit est facien.

Ad. 1. R. q, in restitutione implicat preceptum negatiuum non retinendi / Ad. 2 q, quare in quis non potest ~~contineri in~~ ~~substantia~~ debet petere remissionem aucteritatem a domino res. perse. uel per alium.

Ad. 3. q, in restitutione uel dictum est determinatio temporis est uel statim fiat.

Questio. 63. De acceptione personarum in 4. articulis diuisa

Ar. 1. Vm acceptio personarum sit peccatum?

Et uidet q non qd ad recte distribuendum attendenda est dignitas personarum / 2 qd recte acceptio non est peccatum. quia minus nobis sed sunt qd personarum / 3 qd dicuntur hominibus

Unius conditionis alter assumit a deo et
 alter relinquit ut habet Matt. 24
 sed contra est q. acceptio personarum prohibetur
 Deuter. 1.

Dicendum q. acceptio personarum est peccatum
 contra iustitiam dei. Iustitiam iniquantium
 attendit ad personam. Patet. V. q. uel Ioannis

et non ad causam quae talem personam dig-
 nam ad rem distribuendam uel dandam
 efficiat. ut glossa exponit in illud ephes. 6 -
 acceptio personarum non est apud deum.

Ad. 1. R. ex dictis / Ad. 2. quando conside-
 rantur ipse personae sine conditionibus pro por-
 tionibus, attendit non causa ut causa per-
 sonae eterne propter conditiones. et causas
 dignis reddunt / Ad. 3. q. d. daturne gratuita ma-
 xime deo in illa daturne gratis. non est accep-
 tio personarum. q. cuiuslibet sicut de suis qui
 uult facere. ut dicit. Matt. 20

Ad. 2. Vm in dispensatione spirituali
 cum locum habeat personarum acceptio
 et uidet q. non q. ex consuetudine. Pas-
 torum tamen consanguineos (q. con-
 sanguinei sunt) beneficia conferunt / 2. q.
 facilius dispensat ad matrimonia cum di-
 uitibus q. cum pauperibus / 3. q. eligenti-
 mus barbam ad acceptationem personarum
 pertinet. at secundum iura dignitatis suffi-
 cit eligere / 4. q. secundum statuta eccle-
 siae. dignioris ecclesiae est aliquis eligendus
 et tamen alij inueniuntur qui non sint
 digniores digniores. /

Sed

Summula D. Thomae

Sed contra est auctoritas Jacobi 2. in
sua in personarum acceptio ne habere fi
dem est. et ibi glossa Augustini.

Dicendum q. acceptio personarum gravius
peccatum est in distributione spiritualium
q. temporalium (q. digniora sunt) q. tamē
dignitas personae potest simpliciter in se
ipsa esse maior (ut pote si quis sit sanctus)
et non in ordine ad aliquod ministerium,
quod respicit bonum commune: idē aliq
uando sine acceptio ne personarum p
est quis in se minus bonus eligi. q. aptus
officiis. nam et gratia gratis datur. que in
bonum commune ecclesie ordinari. in pe
ccatis solent inveniri de sic ordinante

ut habet. 1.
corint. 12

Ad. 1. R. q. si minus dignus consanguineus
ad beneficia conferatur et acceptio personarum
si equae dignus nō, quamvis et ab hoc absti
nendum. ne exemplo in districte faciendū
alijs fiat / Ad. 2. q. illa dispensatio fit ob

et confirmanda p. accm. conciliantiam, que fieri solet inter
personas excellentes ob commune bonum

Ad. 3. q. quantum ad validitatem electio
nis infra iudiciali sufficit eligere dignum
alias omnis electio posset pati calumniam,
sed non sic sufficit ad conscientie forum

Ad. 4. q. ut in plurimum. qui de grege
ecclesie eligi est magis idoneus ad eam
q. in ea magis versatus. et ad eam magis af
fectus. unde deuter. 17. de grege populi p
cipue fieri Regis electus.

Ad. 3. vni in exhibitione reuerentia
et honoris locum habeat peccatum ac

1. ceptio nis personarum?

Et videtur quod non quod Principes etiam similes et
 Parentes inofficiosi. et domini etiam disci.
 Si honorandi sunt ut Sabes. in .1. et sic
 ex od. 20. et .1. ad Timotheum. 6 / 2. quod leuit
 19 est preceptum de honorandis Senioribus
 cum tamen contingat esse degeneres. et
 vitiosos. ut constat dan. cl. 13 / 3. quod glos
 sa Augustini. Iacob. 2. non prohibet immo
 permittit Sabentem amiculum. et diui.
 tis (de quibus illic fit sermo) alij s. p. feren
 dos esse. Ergo in similibus reuerentia casibus
 acceptio personarum non est peccatum ~
 Sed contra est glossa. loc. citato Iacob. 2. ||
 Dicendum quod Honor debet virtuti et exhibe
 tur in testimonium eius. Honorant ta
 men aliqui ob virtutem aliorum. sicut
 Principes quod gerunt personarum des. guberna
 tos loc. communitatis. parentes et domi
 ni propter participationem diuine dignita
 tis. ut psalm. 26. dicit de mittente lapidem
 in acervum Mercurij. Senes etiam quod se
 nestus signum virtutis est. quamvis de
 factibile ut sapient. 4 Sabes quod carni sunt se
 sus homines. et senectus ultra immaculata.
 diuites etiam pauperibus in honore prefe
 runt. quod in communitatibus dignioribus
 cum obtinent. non ob diuitias succrimus
 sed acceptio personarum. et ex his patet. s.
 Sicut ad obiecta.

An q. v. in iudicijs locum ha
 beat peccatum acceptio nis perso
 narum?

Et videtur quod non quod iudicia pertinent non
ad iustitiam distributivam, sed commutativam
nam | 2. quod gravius puniuntur in iudicio qui
graviori personam offendit | 3. quod eccle
4. iubentur in iudicio miserere pauperum,
Sed contra est quod similis acceptio personarum
prohibetur pro xv. 23.

Dicendum quod iudicio nisi servetur equalitas
emittit virtutem acceptio personarum
actus enim iustitiae est. ~))))))

Ad 1. R. quod in iudicio potest considerari
ipsa res iudicata et sic communitur se habet
ad utramque iustitiam. et forma iudicij
pro ut in ipsa commutativa iustitia iudex
aufert ab uno et dat alteri. quod pertinet
ad distributivam. et secundum hoc inquit
sibi iustitia sicut habet acceptio perso
narum | Ad 2. quod ibi non est personarum ac
ceptio sed conditio, et causa | Ad 3. si
militer quod pupillo quantum fuerit possi
bile servata iustitia favendum est. alio
quin eius persona non est respicienda ut
dicit ex d. 23

Quaestio 64 de vitijs oppositis
~ commutativa iustitia in
~ octo articulos divisa.

Ar. 1. Vm occidere quemcumque vi
ventia sit illicitum?

Et videtur quod sic quod secundum ordinem di
vine providentis ⁱⁿ vita conservant iux
ta illud psalm. qui producit in montibus
foenum. et dat iumentis escam ipsorum.

2° q^o uita cōmūnis est omnib⁹ anima-
lib⁹ et plantis simul cum hōminibus
occidere autem hōminem idē peccatū
est q^o pruat uita p^oq^o | 3° q^o occidendi
uicem uel bouem alterius statuit poena
exod. 22 |

Sed contra est Augustinus. i. de ciuit. de
p^oceptum non occidendi explicantis
sōlo hōmine.

Dicendum q^o cum imperfectura ad magis
perfecta ordinetur (quemadmodum in ge-
neratione hōminis prius est uiuum q^o a
nimal et animal q^o hōm) plantę sunt
in usum et conseruationem animalium
et animalia in usum, et conseruationē
hōminum maxime occissa ad uitā fasti-
landam et enutriendam. ac p^oinde ea
occidere peccatum non est.)

Ad 1. R^o q^o uiuentia conseruant ad usū
hōminum uedicit Augustinus. i. de ciuit.
de j | Ad 2. q^o alia uiuentia p^oter hōminē
agunt quasi ab alio naturali quodam im-
pulsu ^{et} quasi aliorum usibus accommodata.)

Ad 3. q^o ulla occissio pertinet ad peccatum ra-
pinae uel furti, quō hōdie proximus non ad
peccatum hōmīcidij.

Ar. 2. Vn̄ sit licitum occidere pecca-
tores?

Fuider q^o q^o matt^o. 13 prohibet dominus
extirpare uiana. id est peccatores sine neq^o.
ut ibid dicit | 2° q^o dominus es eccl. 10. non uis
ut morietur peccatores, ergo nec iustitia hōminū

secundū

3° q^o quę sunt mala (quale uidet hō

ut dicit Aug. lib
contra mend. et
Philosophus. in 2
et sic.

invidium) nullis modo honestari possunt /
 Sed contradicit exod. 22 de maleficis, et in
 psalms in matutinis interficiebam om-
 nes peccatores terrae.

Dicendum q. omnis pars ordinat ad totū
 tanq. imperfectum ad perfectum unde
 pro conservatione totius exponit manus
 et ex consequenti ne modicum fermentū
 totam massam corrumpat (ut dicit. 1. cor.
 5.) peccator qui est pars unitatis pro
 ipsius bono licite occidendus est.

Ad 1. R. q. pariter Zizanijs ob servatōnem
 bonorū (scilicet tritici) ut Augustinus
 contra Parmen quando nimis (quoniam
 in eis sunt) imminet etiam eis periculum)

Ad 2. q. iustitia humana sicut et divina
 quandoq. statim peccatores occidit ad libe-
 rationem bonorū: quandoq. uero poeniten-
 di locum pro posse concedit / Ad 3. q. per pec-
 catum ingreditur homo ordinem bestiarum ut
 dicit in psalms. et pro N. u. ac proinde hominē
 peccatorem occidere licet, sicut et bestiam.
 quinimmo peccator ut dicit. 1. politorū
 et 7. et huiusmodi peior est et plus nocet q. bru-
 tum.

Ad 3. Vm licet privata persona ho-
 minem peccatorem occidere?

et uidet q. sic q. exod. 32 iubet unusquisq.
 occidere fratrem. amicum et proximum suū
 ob peccatum vitii. consuetudinis / 2. q. bestiam
 maxime sicut et nocivam licite occidit
 q. occidere. sed homo peccator peior et nocivior

3. qz licitum cui libet operari ad bonum
mune /
Sed contra est Augustinus. lib. 1. de ci-
uit. de j.

medico
perito

Dicendum qz licitum est occidere homine
peccatorem pro bono communi (sicut eccese
care putridum membrum) auctoritate
men eius cui est cura regiminis publici de
mandata.

Ad. 1. R. qz illi occidebant peccatores aucto-
ritate Principis sicut Moyses et de j. cum
autem minister, aut miles occidit auctori-
tate Principis, aut ducis magis dicit Principi
aut dux occidere. ut dicit dionys. cap. 12. coeles-
tis hierarchie. et August. 1. de ciuitate de j.

Ad. 2. qz licet naturaliter distinguitur ab homi-
ne. non sic autem. hominis iustus a peccatore
Ad. 3. qz priuata persona licet bonum co-
mune procurare sine reuerentia tamen al-
terius /

Ar. 4. Vm occidere malefactores li-
ceat clericis.

Et videtur qz sic. 1. ex iure. qz dicit Apostolus 2. imi-
tatores mei estote sicut et ego Christi. sed deus
occidit egyptios. et Moyses adoratores vitulorum
exod. 23. Pharaonem sacerdos israelitam uerum
madianitide uxorem. numer. 25. Samuel
Agag Regem Amalech. Velias sacerdotes Baal
et in iuuo et parricid. Petrus Ananiam et
Sapphiram / 2. qz potestas spiritualis maior est et
des conuictio qz temporalis. sed hec occidit
malefactores tanqz de ministris. ergo / 3. qz
etiam sacerdotes sunt principes terre. quibus
occi

ut dicit Rom. 13

Summula d. Thomae

occidere licet malefactores / Sed contra
1. Timot. 3 oportet episcopum non percussorem /

Dicendum qd clericis occidere prohibetur et tunc
qd sunt electi ad ministerium altaris. in quo
representat passio Christi occisi. qui cum
pateret non eis minabatur, quem imitari
tenent. Item qd in nova lege eis occidere
non concedit.

Ad 1. R. qd non in omnibus omnes debent deum
imitari. sed iuxta congruentiam sui ministrii.
In veteri autem lege sacerdotibus et le-
uitis permittebat tanquam ministris occide-
re. Petrus uero diuinam sententiam de
illis occisis promulgauit / Ad 2. qd clerici
sunt ad altera destinati / Ad 3. qd principes
sive prelati ecclesiarum accipiunt potesta-
tem principum terri. non tamen ad exerci-
tum iudicium sanguinis percipiunt. sed eo-
rum auctoritate per alios.

Ar. 5. Vnde licet alicui occidere se
met ipsum.

Et uide qd sic qd si me peccare esse contra
iustitiam. sed ut dicit in 5. ethic. nullus si-
bi iniustitiam facere potest / 2. qd quandoqz
habens publicam auctoritatem (qua potest
et debet occidere malefactores). ipse et ma-
lefactor / 3. qd quandoqz quis accipiat sibi
membrum putridum; et per excessum suum
euaadet maius malum; miseram uitam. uel
peccatum / 4. qd Samson qui in sanctorum
numeros accipiat hebr. 11. occidit egyptum
ut constat. iudic. 16 / 5. qd Razas quidam

^
Licite

1. macb. 14 subtiliter (ut ibi dicitur) se
 ipsum occidit ne se sub^{et} ygnominiosis pec-
 catoribus subderet.
 Sed contra est Augustinus .i. lib. de civitate dei
 Dicendum q. se ipsum occidens triplex ter-
 taliter peccat. Primo q. contra naturalem
 inclinationem conservandi vitam, et con-
 tra charitatem, quia se ipsum diligere tene-
 t. Secundo q. iniuriat civitati cuius
 est pars ut dicitur in .5. ethic. Tertio pec-
 cat contra deum qui est dominus vite et
 mortis ut dicitur deuter. 32. sicut qualem
 num servum occidit, et a domino subtrahit.
 Ad .i. R. q. occidens se ipsum peccat contra cha-
 ritatem sui, et contra iustitiam dei, et civi-
 nitatis. Ad 2. q. nullus potest se ipsum iudi-
 care. potest tamen se submittere iudicio al-
 iorum. Ad 3. q. terribilissimum malum est
 mors. ut dicitur in .3. ethic. et maior omnibus
 miserijs. ob peccatum autem commissum ne-
 mo se ipsum occidendum habet auctoritate.
 prout q. q. sibi tempus admittit poenitentia,
 nec mulier ut vitet fornicationem aut adul-
 terium invadentis se ipsam, cum multa non
 possit peccare, nec teneat se ipsam occidendo
 minora peccata scilicet adulterij, vel forni-
 cationis in alio vitare. neq. licet timore con-
 sentire in peccatum se ipsam occidere, cum
 non sint facienda mala, ut eveniant bona. //
 et deus fidentes in se a quacumq. tentatione
 eripiat. Ad 4. q. samson et quidam sancti mu-
 licis que in ecclesia cum se ipsas occiderint fe-
 libant impulsu latente divini spiritus ex-
 ceute sunt. Ad 5. q. illud factum et similia qua
 vis

Summula d. Thomae

uis pro se ferant fortitudinis speciem qua
si pro uirtute morientium magis perstinet
ad quamdam animi molliciem quia non
ualent poenalia mala sustinere ut dicitur
in. 3 ethic. et ponderat Augustinus in. 1.
de ciuit. dei

Ar. 6. vñ liceat in aliquo casu
interficere innocentem?

Et uidetur quod sic quia Abraham timens sanc-
te deum (ob quod etiam merdat) uoluit
innocentem filium Isaac occidere. 2.
quod licet occidere peccatorem ergo et iustum
siquidem cum esset ad coelestem patriam
minus in cumentum inferre ei. 3. quod qu-
ando quod cogit iudex innocentem conuictu
testibz de crimine condemnare, et simily-
ter minister condemnatum suspendere
care. Sed contra habet exod. 23. inson-
tem et iustum non occides.

Dicendum quod cum innocentes et iusti sint
melior pars multitudinis, et ad bonum
inueniunt ordinem melius modo licet innocen-
tem occidere.

Ad. 1. Ar. quod deus et dominus uiget ma-
tis et qui eius mandata quempiam occidit
non peccat. Ad. 2. quod ad occidendum per acci-
dens se habet quod quis a deo ducatur ad uitam
ternam. per se enim magis est diligendus et
minus offendendus iustis, et maior est iniuria
in eum, quam peccatum. et eo occidit in iuri-
tas punitur melius parte, et tandem quartus

qui eum occidit magis deum contemnit ut dicitur Luc. 10
 et ex consequenti gravius peccat / Ad. 3. q.
 iudex in casu arguendi debet diligentius
 testes interrogare pro liberando innocente
 et si hoc non sufficit superiori remittere.
 q. si et hoc non possit sententiam iuxta pro-
 bata pronuntiare, tunc enim magis occi-
 dit innocens a testibus q. a iudice. minus
 terreo exequens sententiam manifestu
 ex in tolerabilem errorem contment peccat
 ut martyrum carnifices; alias non tenet
 sententiam iudicis discutere, neq. exequi
 peccabit.

Ar. 7. Vm liceat occidere alium
 seipsum defendendo?

Fuerit q. non. q. sic videtur sentire Augus-
 tinus ad Publiculam dicens Sum militibus
 pro inimici bono. et publica auctoritate fu-
 gentibus licere insinuat no pro se sed pro
 alijs / 2. q. Aug. in. 1. de lib. arb. ait eas res
 esse contemnendas quas inuiti amittere
 possumus (inter quas est uita) nec pro eis cogi-
 mus esse pollucendos / 3. q. Nicolaus Papa
 50. dist. ult. clericus non dat se sentiam ut se
 defendendo alium occidat. hoc autem est
 preceptum morale ad quod etiam laici tenent
 v. ergo nulli omnino licet / 4. q. nulli li-
 cet fornicationem. adulterium. uel quod-
 uis peccatum mortale. pro tuenda uita comit-
 tere. ergo neq. homicidium / 5. q. ut dicit
 Rom. 12. non debemus nos defendere. ergo min
 defendendo occidere.

Sed contra est q. exod. 22. permittit quis occidere

intra

Summula D. Thomae

inuadentem domum suam, ~~scilicet~~
ergo a fortiori inuadentem semetipsum.
Dicendum quod ab uno actu potest esse duplex
effectus. et sic in defensione sui est conseruatio
proprie uitae quae si perseueret ad
cum moderamine inculpatae tutelae li-
cita omnino est uim enim uis (ut iura
permittunt) repellere licet secus si ad
potestatem inuadentis deest feratur
intentio.

Ad 1. R. quod utraq; auctoritas Augustini
intelligitur si ex intentione fiat occisio. ^
ut 2

Ad 3. quod irregularitas ^{ubi} insequitur actum ho-
micide etiamsi sit absque peccato, quemad-
modum, et in iudice iuste occidente reum q

Ad 4. quod illa peccata non ordinantur ad conseruationem uitae, sicut alius ex quo sequitur
homicidium. Ad 5. quod ibi prohibetur defensio
quae est cum luore uindictae ut exponit e-
tiam glossa.

Ad 8. vtrum aliquis casualiter occidens
hominem incurrat homicidii reatum?

Et uidetur quod sic quod si auctus casualiter occidit
hominem putando se occidere bestiam reputa-
tum est ad homicidium, genes. 4. | 2. quod exo-
di. 22. simile dicitur contra percutientem mu-
lierem pregnantem si aborsum fecerit, et mox
fuerit subsecuta. Et tamen potuit sine inter-
tione occisionis percutere. | 3. quod in decretis 5.
dist. 11. primum dicitur plura homicidia casualia,
ergo supponit homicidii reatum in eis. || ~
Sed contra est Augustinus ad Publicolum quoniam
in

tingit q. ex licito et bono facto præter intentio-
nem sequat. Homicidium.

Dicendum q. cum casus sit causa agens præter
intentionem ut dicit in. 2. phisic. ea que
casualia sunt simpliciter loquendo. nec sunt
intenta neq. voluntaria. possunt tamen
esse talia per accidens. N. q. Homicidium si
quis non remoueat prohibens puta cum uel
dat operam rei illicita ex qua præter intentio-
nem sequat. uel dat operam rei licita n. s.
adhibita sufficienti diligentia. ne sequat
et ex hoc soluit primum argumentum n. s.
enim Simech adhibuit sufficientem diligen-
tiam. Ad. 2. q. in casu dat operam rei illicitæ
et periculis q. ad effectum Homicidij uel mu-
lieris. uel fetus animati. Ad 3. q. ille p. n. q.
imponere uel illicitis. uel sine sufficienti
diligentia factis.

Questio. 63. De mutilatione m-
brozum in 4 articulos diuisa.

Art. 1. Vm aliquem in utroque mem-
bro suo in aliquo casu sit licitum?

Et uidet q. non. q. ut dicit Damascenus lib
2 peccatum est recedere ab eo. quod est secun-
dum naturam. et autem secundum natu-
ram. quod corpus sit integrum. 2. q. si uel
se habet tota anima ad totum corpus. et a par-
tes anime ad partes corporis. sed non licet
tum corpus priuare anima nisi publica au-
toritate. Ergo. 2. q. 3. q. mutilare se. ob salu-
tem anime nullo pacto licet. et sic puniunt
iuxta statuta concilij Niceni. qui se castrant

non mu-
tilant

Summula d. Thomae

tunc ob castitatem seruandam. ergo mul-
to minus ob salutem corporis.

↑
sicut pars

Sed contra exod. 21. oculus pro oculo
Dicendum q. partes corporis sunt propter
ipsum corpus. et totus homo ordinatur ad
bonum communis. membrum ergo pu-
tridum communis auctoritate publi-
ca ob bonum communis licite potest et
debet abscindi. et uita priuata. et simili-
ter corpus hominis aliquo sano membris
truncari in delicti punitionem. q. si me-
brum ~~truncatur~~ alicuius priuatae personae fue-
rit putridum ipse ob bonum totius pote-
rit illud amputare. aut alter eo uolente
abscindere. aliquis membrum mutulare
non licet

Ad 1. R. q. illud est secundum naturam
particularem, non communis boni. sicut e-
tra generatus et corruptus sunt secundum
naturam uniuersalem. Et non particula-
rem / Ad 2. q. mutulatus membri potest per-
tinere ad salutem et uitam ipsius mutulati
tota autem eius uita non potest ad aliquid
ipsius ordinari. sed ad bonum commune. ac
proinde. nisi auctoritate publica non potest
aliquis uita priuata / Ad 3. q. proscindere me-
brum nunquam est medium ordinationis ad salu-
tem anime spirituales. quae a uoluntate de-
perdit. nam ut dicit Chrysosthomus Matt. 19
de eunuchis. non fit etiam concupiscen-
tia per castrationem non fit mansuetior. sed
molestior. cum habeat fontes alunde scilicet
a prauis cogitationibus /

Ad 2. Vm licet patribus Verberare filios
aut dominis seruos?

Fuit q. non. qz ephes. 6. dicit patribz q. 1
 non ^{uo} praeferent filius ad iracundiam, et do-
 minus similiter. praestari autem uident
 maxime per heruera / 2. qz 10. et sic dicit
 q. sermo paternus habet admonitionem
 non ualorem. quae ad Verba pertinet /
 3. qz si ueraciter parentibz esset ob elemosin-
 am spirituales imperidendam. sic autem
 uultibz liceret. quod est falsum // //

Sed contra dicit. ps. 13. et 23. et eccl. 33.
 Dicendum q. Verberare non tollit corporis in-
 tegritatem, sed afficit illud dolore. ac proinde
 est uoluntarium. quod in poenam delicti
 iuste inferri potest ab habente iurisdictio-
 nem. qualem habet pater in filium, et domi-
 nus in seruum. per modum correctionis. et
 disciplinae // // // // //

Ad 1. R. qz iracundia ut dicit. in. 2. uel
 ex iniusta lesione. ac proinde parentibz in-
 terdicta. non omnis. sed immoderata berue-
 ratio. dominus uero dicit ut remittant seruis
 minas. ne nimis affligant eos. et ut cri-
 minatas poenas per misericordiam temperent.
 Ad 2. q. minor potestas qualis est domestica
 minorem debet habere ualorem qz potes-
 tas perfecta in unitatis Provincia. uel Rej
 publice. ac proinde sine licet damnium irrepa-
 rabile (etiam occidendo) inferre. illi autem
 Verba permittit / ~

Ar. 3. Vm liceat aliquem ser-
 uum in carcerare?

Fuit q. non qz seruo liber est in debita
 materia incarcerationis / 2. qz. deus re-

Liquet Dominum in manu consilij sui,
 ut dicit ecclij. 15. ergo et iustitia huma-
 na non debet eum cogere / 3. q. si esset
 Sicutum ob id esset, ut quis vereretur ab
 opere malo. et sic cuilibet liceret alium
 in carcerare. quod dici non potest -

Sed contra legitur leuit. 24. de blasphem-
 mo in carcerato.

Dicendum q. inter bona corporis per ordinem
 enumerat integritas, quies a dolore
 et motus membrorum. contra primum est
 cibus et mutilatus. contra secundum bene-
 vatus. contra tertium in carcerato. quod
 sicut neq. duo priora ^{per} ordine iustitiae
 aut in poenam, aut ad castigationem
 mali vitandi fieri non permittit.

Ad. 1. R. q. S. mo abutens Libertate bene
 est in carcerationis materia / Ad. 2. q. de
 etiam aliquando secundum ordinem suum
 sapientiae exhibet peccatores ne peccata im-
 pleant. ut dicit. Job. 5. Unde secundum
 titiam humanam non pro omnibus pecca-
 tis in carcerantur homines / Ad. 3. q. simpli-
 ter in carcerare ad eum pertinet qui habet
 universaliter disponere de actibus et vita alte-
 rius. ad hanc autem detinere aliquem ne
 malum faciat. aut se precipitet cuilibet li-
 citum est.

Ad. 4. Vm peccatum aggravet ex
 hoc q. praedicta iniurie inferuntur
 1. in personas alijs coniunctas.

Et uidetur quod non quod magis est contra dominum
 uoluntatem uoluntatum, quod in pro-
 priam personam inferre / 2. quod ecclij. 35. no-
 cumentum pupillis, et videtur quod non ha-
 beret conuictas personas, magis aggraua-
 re uidetur, si effundantur loquellam gemitus /
 3. quod aliquando peccatum non nocet con-
 tra uoluntatem conuictis personis / Ad. 2. ad ultimum quod
 sed contra deuter. 28. filij tui et filij tue
 tradent alteri populo uidentibus oculis tuis
 quod dicit per quamdam exaggerationem
 Dicendum quod ceteris paribus peccatum in plu-
 res redudans grauius est.

est cum uolun-
 tate uxoris, et
 contra uolunta-
 tem uirij

Ad. 1. Ad quod in tali peccato lesus conuictis
 personis est ex addito ad grauitatem culpe /
 Ad. 2. quod in offensus illarum personarum
 est maior exaggeratio, tum quod magis opponit
 et misericordiam, tum quod nocumentum eis
 illatum grauius est, cum non habeant re-
 leuantem / Ad. 3. quod minorat peccatum ibi
 ex parte uxoris non tamen tollit iniuriam
 ex parte uirij, quod illa non habet potestatem sui
 corporis, sed uir, ut dicitur. 1. Erunt. 7. de adu-
 teris autem secundum quod castitati opponitur
 dicitur infra in tractatu de temperantia

quaestio. 68. De peccatis iustitie
 iustitie oppositis, in 9. ar. diuisa
 Ar. 1. vbi sit homini naturalis pos-
 sessio exteriorum rerum.

Et uidetur quod non quod dominium omnium rerum
 est proprium solius dei iuxta illud psalmi

domini

ni est terra et plenitudo eius / 2° q^o Ba
silus Luc. 12. dicit diuiti de quibus ibi sit
mentio. que tua? quasi inuenis nulla / 3°
q^o ut dicit Ambros. lib. de iurib. dominus
est nomen potestatis, sed nullus homo potest
re^{re} naturas immutare /

Sed contra dicit in psalm. omnia subiec
ti sub pedibus eius. scilicet Domini

Dicendum q^o homo dominus est rex exteri
um non quantum ad eorum naturam
sed quantum ad usum. per rationem et vo
luntatem in quibus imago dei consistat, quod
genus. i. manifestat.

Ad 1. R^o ex dictis / Ad 2. q^o diues reprehendi
t q^o bona sua sibi quasi a se habita arropa
bat / Ad 3. etiam ex dictis Respondet -

Ad 2. Vm liceat alicui homini rem
aliquam quasi propriam possidere.

Et uidet q^o non q^o est contra ius nature de
quo omnia sunt communia / 2. q^o Basilus
ubi supra Luc. 12. dicit q^o communia proccu
pant a diuitibus. cum tamen ad omnes pec
tent / 3. q^o Ambrosius in decretis 47. dist
cap. sicut h^o. ait nemo proprium dicat, quod
est commune, appellat autem commune res
exteriores /

Sed contra est Augustinus lib. de heresibus
ades ut hereticum sit aut erroneum dice
re, q^o non liceat homini propria possidere.

Dicendum q^o homini curare exteriores duos im
petunt p^orium^{est} potestas procurandi et con
ser

Secum pro
prium est de^o

Sicut qui pro
uenientes specta
acula
prohibent aduen
ientes -

servandi et hoc ob tria scilicet sollicitudi-
nem et ordinem possidendi et pacem que
sunt unicuique propria in possidendo. quex
his que communiter possidentur lites oriri so-
lent, et quantum ad dicta licitum est sumi-
mi, q. propria possideat. Alterum quod so-
ni impetere circa res exteriores est usus earum
et quantum ad hoc et quantum ad hoc non de-
bet eas habere ut proprias. sed ut eas commu-
nicet. ut inquit Apostolus 1. Timotheo ulto
Ad. 1. Proq. proprietates rerum ut dictum est
non est contra ius naturale. sed illi super
addita ex conditione rationis / Ad. 2. q. proq.
occupare spectacula communia est illicitum
quatenus alij ab eis prohibent. et sic de divi-
tibus de divitijs ita occupatis, ut egentibus non
succurrat. ut ibidem Basilius infra exponit /
Ad. 3. q. Ambrosius loquitur quantum ad usum
rerum.

ad vitam congrua
entia
in procurando
indispensando

Ar. 3. Vm sit de ratione furti oc-
culte accipere rem alienam?

Fundet q. non q. potius dimittit rationem
peccati. sicut e contra palam delinquere illud
exaggerat. ut dicitur isai. 3. / 2. q. Ambrosius
47. distinctione decreti furtum etiam ponit in
detentione rei alienae, et non solum in accep-
tione / 3. q. furtum potest quis rem suam ab
alio occupatam, vel apud eum depositam tol-
lere /

Sed contra est Isidorus lib. 12. dicens q. fur
a furis vel furtis successivis tempore dicitur.
Dicendum q. ad furtum concurrunt tria, primum

Summula D Thome

a persona

q, sit de alieno. qz est contra iustitiam. Se-
cundum q, sit de re possessa. et rursus circa per-
sonam ipsam. ~~quod~~ per quod distinguitur ab
alijs peccatis. N. g. adulterio. homicidio. et
mutilatione. et Tertium (quod furtivitate
nem implet) q, sit occulta acceptio.

Ad. 1. R. q, occultatio quando est causa pecca-
ti ut in fraude, et facto non minuit illud
sed quando est circumstantia. qz signum est
verecundie. et qz tollit scandalum. Ad

2. q, eadem est ratio rucummenti. in inius-
ta detentio. et in furtiva acceptio. Ad
3. q, licet depositum simpliciter est deponi-
tis. secundum quid autem (scilicet quantum
ad custodiam) est apud quem deponit. et
raptum est rapientis. quantum ad detentio-
nem.

Ar. 4. Vm furtum et Rapina sint
peccata specie differentia?

Et videt q, non qz solum differunt secun-
dum occultum et manifestum. quia in alijs
peccatis non variant speciem. 1. qz ordin-
ant ad eundem finem. S. abendi aliena. 3.
qz Raptor mulieris dicit siue rapiat publice
siue occulte, ergo et raptor pecunie aucte-
rius rei.

Sed contra est Philo sophus in 3. ethic. ponens
q, furtum sit occultum. rapina vero visibilia.
Dicendum q, furtum et rapina ex hoc habent
rationem peccati q, acceptio est iniusta ex par-
te eius cui auferit. et contra eius voluntatem. in

voluntarium autem per uolentiam
rapinæ, aut per ignorantiam ut in furto fa-
cit diuersam peccati rationem.

Ad 1. R. q. in alijs peccatis non accipit diuer-
sitas peccati, ex diuersa ratione in uolun-
tarij. sicut in peccatis oppositis iustitiæ. Ad
2. q. licet finis remissus sit idem proxima ta-
men finis rapinæ est per uolentiam obtine-
re. furti autem obtinere per astutiam. Ad
3. q. raptus mulieris nunquam ipsi mulierij po-
test esse occultus. ac proinde non est eadem
ratio.

Ar. 5. Vm Furtum semper sit pec-
catum? ~

Uidet q. non q. exod. 12 de mandato do-
mini hebrei exposcuerunt egyptios. 2.
q. qui inuenit rem alienam. uel dicunt iu-
rta, secundum naturalem equitatem ef-
fici eius dominus. 3. q. occulte tollit rem
suam ab alio detentam. uel custoditam
mittit furtum, nec tamen peccat.))))

Sed contra dicit exod. 20. non furtum facies
Dicendum q. omne furtum est peccatum. tum contra iustitiam
q. iustitiam contrahit et terat. tum ^{que reddit uis}
ratione doli q. quasi ex insidijs usurpat alienum ^{cuius quod suum}
est.

Ad 1. R. q. cum auctoritate iudicis quis rem
alterius possidet et maxime de i. ut fecerint is-
raelitæ in reuersionem damnoꝝ. que
passi fuerant ab egyptijs, non committit furtum.

Ad 2. q. qui inuenit ea que habent nunquam
alicuius fuerint dominis, aut iam habent pro
de

Summula d. Thomae

deresulto retinere sibi potest. nisi q. secun-
dum leges ciuiles qui inuenit in agro alie-
no thesaurum, debet medietatem dare do-
mino agri. et propterea. matth. 13. dicit q.
qui inuenit thesaurum absconditum in a-
gro. eruat illum. ut thesaurum integre pos-
sederet, alias ut dicit Augustinus in qua-
dam epistola et habet. 14. q. 5. siquid inue-
nisti. et non reddidisti. rapuisti. / Ad. 3. q.
in casu argumenti tenet ad releuandum de-
positarium a grauamine. et qui furtum ac-
cipit rem suam peccat contra iuramentum
titiam eam usurpando ac proinde tenetur
des satisfacere. Et operari dare ut scanda-
lum, si inde ortum fuerit uiter

Ar 6 vñ furtum sit peccatum mor-
tale?

Et uidet q. non q. pro. 6. non grandis est
culpa. cum quis furatus fuerit at peccati
mortale grandis est culpa. / L. q. pro morte
si infligere poena mortis. at pro furto exo. 22
non infligere nisi poena damni scilicet quin-
q. boves pro uro. et quattuor oues pro uina /
3. q. furtum potest committi in paruis rebus
sed contra innuit expresse zacharie. 5. hec
est maledictio est.

Dicendum q. furtum est peccatum mortale
ut pote contrarium charitati proximi. que
est anima uita. et si sub homines fuerit crassius
perbit humana societate. / Ad. 1. R. q. furtu-
m dicitur grandis culpa. uel ex parte furan-
tis cum magna necessitate. uel per compara-
tionem ad alia grauiora peccata. ut ibidem

constat

Ad. 2. q. poena presentis utq sunt medici-
nales. ac proinde non pro quovis peccato
mortali infligitur poena mortis, ~~ac proinde nec~~
pro quolibet furto, nisi irreparabile aut
aggraves per aliquam notabilem circum-
stantiam. Ad. 3. q. minima pro nihilo re-
putantur a ratione. Si tamen qui minima
fuit habeat animum nocendi proximo;
etiam in talibus poterit esse peccatum mor-
tale.

damnum inferat
ut dicit Aug^{us}
in Joanne. et
habet exo. 21.

Ar. 7. Vm liceat alicui fu-
rari propter necessitate?

Et videtur q. non. q. extra de furtis dicitur
q. qui per necessitatem furaverit poeni-
teat hebdomadas tres, sed poenitentia
non imponit nisi ob culpam. ergo. 2.
q. que de se sunt mala (ut furtum pro-
ut dicitur in 2. et sic) ob nullum finem
bonum honestum. 3. q. ut August. dicit
contra mendacium. non potest quis licite
furari ob necessitatem proximi, quem
tenet diligere sicut seipsum. ergo.
Sed contra est q. in necessitate omnia sunt
communia.

Dicendum q. res inferioris ordinis ordinata
est ad superiores, et que sunt de iure positiva
non derogant iuri naturali. de quo in ne-
cessitate omnia sunt communia. ac proin-
de. qui habent superflua tenent egerenti-
bus subvenire. ut dicit Ambrosius. A7 dicit
et ex consequenti qui extreme indiget pro-

~ Summula . d . Thomaz

de rebus alienis siue occulte, siue ma-
nifeste sublatis siue necessitati subueni-
re / Ad . i . R^r q^d decretales illa intelligit
ubi non est iurgens necessitas / Ad . 2 . q^d il-
lud non habet rationem furti, q^d est ad sus-
tentandam propriam vitam / Ad . 3 . q^d eti-
am ad subueniendum proximo sic iⁿ digne
ti possumus aliena tollere .

Ar . 3 . Vm Rapina possit fieri
sine peccato?

Et videtur q^d p^ro^pter de hostibus (que ge-
nus rapine est) licet ut dicit Ambrosius
lib de Patriarchis / 2 . q^d res quas infi-
deles habent non sunt eorum ut dicit Augustus
in epist . ad Vicentium donatistam, ergo
ab eis licite possunt surripi / 3 . q^d fere
omnes Principes multa a suis subditis in-
uitis accipiunt, sed graue esset eos in dis-
criminatim condemnare . ergo .

q^d sic

Sed contra est q^d dominus isai . 62 . de ra-
pina respuit hostes caustum .

Dicendum q^d rapina uolentiam iniusta
importat contra proximum . ac proinde nec
private persone ulli modo licet . nec pu-
blice (que custos iusticie constituit) nisi
aut contra malefactores, eos puniendo, aut
contra hostes iuste eos debellando .

Ad . i . R^r q^d illud licet in bello iusto occurrat
iusta intentione ut dicit Augustus de verbis
domini / Ad . 2 . q^d ab illis auferenda sunt ea
quo

quorum iuxta leges non sunt dominij
non propria auctoritate, sed publica -

Ad. 3. q. Reges iniuste et indebite exiga-
nt a subditis sine necessitate boni com-
munis gravius qz alij surripientes peccant et ad restitutio-
nem tenentur sicut et latrones.
qz sunt custodes iustitiae ut dicit Augustinus
in. 4. de civitate dei. remota iustitia non
sunt regna, nisi magna latrocinia. et
idem constat ex ezechiele. 22. ~ N ~ 11 ~

Ar. 9. Vn furtum sit gravius peccatum
qz Rapina. ~

Et videtur qz sic qz super addit fraudem et dolu,
2. qz magis homines verecundant de furto
qz de rapina. 3. qz furtum pleribus videtur qz
pluribus et magis rapina uen paruis solent
et impotentibus, quibus potest inferri uolun-
taria. Sed contra ut qz Rapina gravius peccat
secundum leges.

De cetero cum qz Rapina est gravius furto tum
qz magis contra uoluntatem eius cui fit. cum
fiat per uolentiam; tum qz fit cum iniuria
et ignominia quadam personae. ex qua patet
ad primum. Ad. 2. q. homines rebus sensibilibus
inherentes magis gloriantur de potentia auctori-
tate exteriori. qz verecundantur de interiori cul-
pa. Ad. 3. q. quamuis pleribus possit reuocari,
tamen per furtum, per rapinam tamen sunt gra-
uiora damna.

inferij

Questio 67 De Vitijs oppositis co-
mutatiue iustitiae in. 4. ar-
ticulos diuisa. ~

Ar. 1. Vn quis possit iuste iudicare eum
qui non est sibi subiectus?

Et uidetur qz sic qz daniel iudicauit senes iudices

in alterius iuris
dictione et hoc
commissi

Et superiores. dan. 13 / 2° qz Christus omnium
dominus subdidit se summum iudicem / 3° qz
delinquens alterius successus. uel exemptus
ratione delicti iudicatur a non suo iudice /

Sed contra est auctoritas Gregorij. Deuter. 23
Dicendum qz sententia iudicis in aliquo ca
su particulari habet uim ualidam Legis.
ab auctoritate publica. sine qua nullus po
test alterum iudicare ~~in iudicio~~ nisi ubi
si subditus. uel per commissionem. uel per
potestatem ordinariam.

Ad. 1. R^r qz daniel iudicauit in iudicio di
ni / Ad 2. qz bene potest quis sua uoluntate
alteri subdici. ut patet in iudicibus arbitris qui
quoniam non habent plenam exercendi potes
tatem ideo arbitrium necesse est poena Val
larij. et sic Christus dominus humanis iudicis
se subdidit. et Leo papa iudicis imperatoris //
Ad. 3. qz ratione delicti efficit quis subditus
ad iudicium.

Ad 2. Vm iudici liceat iudicare con
tra ueritatem. quam nouit propter
neqz. quae in contrarium proponunt?
Et iudex qz non qz a iudicibus querenda est iudicij
ueritas ut dicitur Deuter. 17 / 2. qz homo de
bet conformare se iudicio diuino ut dicitur De
uter. 1. quod est secundum ueritatem. ut ha
bet Roman. 2. et de Christo domino Isai. 11. no
secundum auditum aurium iudicabit etc. /
3. qz ad id inducunt testes ut iudex cognoscat
ueritatem. ergo iuxta eam cognitam a se de
bet iudicare / 4. qz agere contra conscientiam.
et peccare / Sed in contrarium iudex esse August. super
psalterium / Dicendum qz iudicium fit publi
ca

ca auctoritate. ac proinde iudex debet pro-
ferre sententiam iuxta ea quę vult per
scientiam generalem legum. et probationes
et testimonia. et non secundum id quod si-
bi ut persona particularis est immorescit te-
net tamen distinctius merita causę discutere
Ad. 1. R. q. intelligit servato ordine iuris ut
ex textu colligitur. / Ad. 2. q. deus et christus do-
minus iudicant propria auctoritate. alij ve-
ro iudices auctoritate communis. / Ad. 3. q. in
manifestis iudicijs et alijs non requiritur iudi-
cialis ordo. ut dicitur 1. Timot. 5. alias erit ne-
cessaria iudicis discussio / Ad. 4. q. iudex ut sic
(et non secundum q. et privata persona) debet
confirmare conscientiam suam secundum ea
quę in publico iudicio sciri possunt.

Ar. 3. Vm iudex possit aliquem
condemnare etsi non sit ali-

quis accusator?

Et videtur q. sic q. iustitia Summa a divi-
na derivat. sed deus sine accusatore cō-
demnat. ergo / 1. q. sine accusatore po-
test multis modis peccatum devenire ad
notitiam iudicis. ut puta q. ipse iudit
aut per denunciationem. aut per infami-
am / 3. q. daniel. 13 ipse fuit accusator
et iudex trigusum senum.

Sed contra est Ambrosius. 1. corint. 5.
Dicendum q. iudex interpres est iustitię in-
ter partes. q. iustitia semper est ad alte-
rum. ac proinde ut habet alioy 15. sine
accusatore iudex condemnare non potest.
Ad. 1. R. q. deus utit conscientia peccato-

Summula D. Thome

accusatore et

ris protestatibz ut constat. Rom. 2. uel
euidenti facti. ut genes. 4. cum clama-
bat sanguis Abel. / Ad. 2. q. publica in-
famia bumbabee accusatoris uel dicit
glossa genes. 4. et denunciatus non ten-
dit ad punitionem, sed emendationem
delinquentis. iudex uero quamuis ui-
deat seruare tenet iuris ordinem. /
Ad. 3. q. deus iudicat ex propria notitia
ueritatis. et daniel ut executor diuini
iudicij. ex eius instinctu motus -

Ar. 4. Vm iudex sic te possit poena
relaxare?

Et uidet q. sic q. Iacob. 2. comminat iudi-
cium sine misericordia non facientem mise-
ricordiam / 2. q. in iustis iudicio confor-
mari tenemur deo. qui non uult mortem
peccatoris. sed. ut. e. et uiuat. ezech. 18 / 3
q. sic ut facere quod uni prodest. et nulli no-
cet.

Sed contra est auctoritas deuter. 13. de
inducente ad deos alienos. et deuter. 19. de
Somicida -

Dicendum q. cum iudex ferat sententiam
inter partes. et hoc non ut persona parti-
cularis. sed auctoritate publica si sit iudex
inferior. tum parti tum communitati rece-
ret si poenam relaxaret. supremus autem
iudex de consensu partis leges poterit poena
relaxare. nisi inde aliquod damnum se-
queret. q. sibi plenarie est auctoritas pub-
lica cōfissa. ut August. Matts. 19. dicit in
illa uerba, non haberes in me potestatem

Ad 1. R. q. illa misericordia locum habet
in his, quibus arbitrio iudicis relinquuntur
ut dicitur in 5. et sic / Ad 2. q. deus habet
supremam potestatem. et peccatum inde
principaliter habet q. sit punibile. q. est
contra ipsum / Ad 3. q. ex inordinata
missione poena. duplex damnium sequitur
ut dictum est 1.

Questio 68. De his quae pertinet
ad iniustam accusationem
in quatuor articulis divisa.

Ar. 1. Vm homo teneat ad accusandum
Fuit et q. non q. non excusarent ab hoc
precepto aliqui ob sua peccata (ne ex illis
cōmodum reportarent) quales sunt, ex
mercanti. infames et alij similes / 2. q.
hoc esset debitum ex charitate, et obligaret
omnes, sed 2. q. 7. per plura capita proba-
tur q. subditi non debent suos superiores accu-
sare, nec inferiores suos superiores / 3. q.
quandoq. esset contra fideltatem amicitiae
et ut dicitur pro v. 11. qui ambulat fraude
ter reuelat archaria, qui autem fidelis
est celat amicum suum / 4. q. 11. 11.
Sed contra leuit. 5. si peccauerit arguas eum
Dicendum q. denunciatio tendit ad emenda-
tionem fratris. accusatio uero ad puni-
tionem criminis. cum ergo crimen vergit in
deturmentum Reipublicae et potest quis il-
lud sufficienter probare tenet ad accusandum /
Ad 1. R. q. illud non est cōmodum reportare
sed prohiberi ab actibus virtutum / Ad 2. q.

non dicitur in lege
in reprobato

spirituale uel
corporale

Summula .D. Thomae

Subditi non criminati, cum sana intentione non prohibent prelatos et superiores suos accusare ut ibidem habet / Ad. 3. q. bonum commune preferendum est particulari. nec tunc agit contra fidelitatem et contra bonum commune non licet secretum recipere. nec omnino est secretum, quod per sufficientes testes probari potest ~

Ar. 2. Vm. Necessarium sit accusationem in scriptis fieri.

Et videtur quod non quia accusatio in presenti agit scriptura vero est ob futura / 2. q. 2. q. 3. dicit quod nullus absens accusare nec accusari potest. scriptura vero precipue est ut quod absentibus significet, ut dicit August. 10. de trin. / 3. q. in denunciatione scriptura non est necessaria ergo nec in accusatione. Sed contra est q. 2. q. 3. dicitur quod accusatorum personarum nunquam sine scriptura capiuntur

Dicendum quod nec a iudice memoria (qui inter accusatorem, et accusatum iudicare debet) ⁱⁿ accusatio ^{ne} dilabitur tempore dandi sententiae. necesse est ut in scripto fiat.

Ad. 1. Rex dicitur quod ob certitudinem et punctualitatem. necessaria est scriptura / Ad. 2. q. scriptura non solum ob absentiam personarum. sed ob temporis dilacionem necessaria est / Ad. 3. q. denuncia

quod et qualiter dictum sit ~

tu non compellit ad probandum, sed ec-
clesia et ea procedit ad fratris emenda-
tionem.

Ar. 3. Vm̄ accusatio reddatur
iniusta ob calumniam, Iniqua-
1. ricationem, & tergiversationem
& uidetur q. r̄. q. calumniatio quando
q. procedit ex ignorantia facti, que ex-
cusat / 2. q. ut dicitur 2. q. 3. peruari-
cari est uera crimina abscondere. hoc
autem non uidetur illicitum in omnibus
criminibus / 3. q. ut ibidem dicitur tergi-
uersari est inuicose ab accusatione de-
sistere, quod sine iniuria fieri potest
cum quem poenitente accusasse, q. probare
non potest, et cum accusatus innocente
uenit ut inuicem se absoluant.

Sed contra est quod ibidem dicitur ~~habetur~~
supradictis, q. accusatio temeritas tribus
dictis modis detegitur. " " " "

Dicendum q. in accusatione contingit pec-
catum dupliciter. Primo modo q. iniuste
agere contra accusatum calumniando,
Alio modo contra Rempublicam, et hoc
iterum dupliciter scilicet uel fraudem
in accusatione adhibendo per peruari-
cationem; cum nimirum uariando adiun-
gat quis partem contrariam; uel et aliter ab
accusatione desisteris, quod pertinet ad
tergiversationem, quasi tergiversando.

Ad 1. R. q. ad accusationem non procedit
nisi de re omnino certa, in qua non habet

Summula D. Thome

Locum ignorantia facti q. si procedat ex
Leuitate credulitatis. aut ex iusto errore. p^r
dentia iudicis examinaridum est / Ad. 2
q. non pignaricat nisi qui fraudulenter
uera crimina abscondit. collusionem fa-
ciens cum reo. / Ad. 3. q. tergiversari nō
est utriusq; ab accusatione desistere. sed
inordinate. alias enim. uel q. non uis se
false accusasse. uel q. imponit culpam
re. uel q. superius ad quem pertinet eam
absoluit. Licetum est ab accusatione desis-
tere.

Ar. 4. Vm accusator qui in pro-
batione defecerit teneat ad poe-
nam talionis?

Et uidetur q. non q. 2. q. 3. absolute qui ex
iusto errore accusauit / 2. q. illud esset
ob iniuriam in aliquem commissam non
in accusatum, q. sic princeps non posset ea
remittere. neq; in Rempub. q. sic accusator
non posset eum absolueret / 3. q. puniret
poena infamie (quam etiam Pontifex non
uidetur posse tollere ut innuit Gelasius Pap)
nullus autem bis puniendus est ob unum
peccatum. sicut dicit. Naxim. 1.

Sed contra. est expresse Romanus Papa
Dicendum q. iudex equalitatem iustitie
seruando inter accusatorem et accusatum
debet utrumq; eadem poena damnare. quam
accusato pretendit. iuxta illud deuter. 22
oculum pro oculo. dentem pro dente
Ad. 1. R. q. in illo casu non debet talionis
poena. q. dicitur ut dicit in. 5. ethic. ut

Sunt autem debet poena, in uis sunt autem uenia
 Ad. 2. R. q. propter utrumq; insurre enim in
 ferre accusato specialiter quam innocens pro
 ceat remittere; maxime si non calumnias
 se fuerit facta. Si tamen propter collusionem
 cum accusatore remissum sit iniuria Rej
 publici, quam solus Princeps remittere po
 test. Ad. 3. q. poena talis non respondet no
 cumento intentio contra accusatum: infama
 malitia. et princeps quidem, quando
 q; remittit poenam, et non abolet infamiam
 quamuis possit. Gelasius enim intelligit
 de infamia non ueris sed facti, uel q; non
 expedit ut tollat. uel loquitur de infamia
 inrogata per iudicem civilem ut dicit Gra
 tianus.

ut dicit. deut. 19

Quaestio. 69 De Peccatis quae
 sunt contra iustitiam in
 quattuor articulos diuisa.

Ar. 1. vñ absq; peccato mortali pos
 sit accusatus ueritatem negare
 per quam condemnaretur?

Unde q; non q; dicit Christus hominis no
 dico ut te prodas in publicum, neq; apud
 alium accuses. 2. q; merdauit officiu
 suum pro liberando alium a morte, non est
 peccatum mortale, ergo multo minus pro
 liberando se ipsum. 3. q; sic negans nec
 peccat contra charitatem dei, nec proximi
 sed contra ut q; omnia tenemur facere propter
 gloriam dei. 1. cor. 10. per confessionem ueritatis
 tuae factam dat gloriam deo ut in Actian. 1. sic

Summula D. Thomae

10. dicitur ergo. / Dicendum q. accusatus
tenet veritatem dicere iudici iuridice inter
roganti, in his, ad quos eius iurisdictio se ex
tendit. q. si non iuridice interroget. potest
vel per appellationem. vel aliter licite
subterfugere. mendacium tamen dicere
non licet.

Ad. 1. R. q. in illo casu non se prodit sed pro
dit ab alio. cui obedire tenet. / Ad. 2. q. menti
ri cum iniuria alterius non est mendacium
offensum. Secus autem mentiri autem cum
iniuria iudicis. qui iuridice interrogatus non
dicit veritatem. / Ad. 3. q. sic negans facit
contra charitatem deij. cuius est iudicium,
contra iudicem, et contra accusatorem qui
in probatione deficiet. vide glossam in il
lud psalmi ne declines virum in ver
mal. ad excusandas excusationes in pecca
tis. et Gregorium. 22. moral in illud Job
31. Si abscondi uelero peccatum meum.

Ar. 2. Vm accusato. Liceat ca
sumuose se defendere?

Et uidetur q. sic q. secundum iuracindia
in causa sanguinis licitum est quem
libet aduersarium tuum corrumpere
sed hoc maxime est calumniöse se de
dere. / 2. q. 2. q. 3. imponit poena ac
cusatori si cum accusato collidat. non
autem accusato cum accusatore collide
ti. / 3. q. ut p. 14. dicit sapiens timet
et declinat a malo. ergo quous modo per
sa

Sapientiam liberare se a malo non
est peccatum.

Sed contra est q, in causa criminali in
iuramentum de calumnia est prestandu
ut habeat extra de iuramento calum-
niar. inhiquentes.

Dicendum q, aliud est ueritatem tace-
re. et aliud falsitatem proponere. In cetero
non nunq, licet. illud autem (ubi iudicia
manifesta, infamia. uel semiplena pro-
bata processerint) sicutum est per me-
dia lingua et ueruerentia. non inter-
ueniente fraude, et dolo, q, uim obtinet
mendacii.

Ad 1. R. q, multa peccata (ut v. g. sim-
plex fornicatio) non puniuntur lege civili
que puniuntur diuino iudicio, de quibus
numerus est corruptus aduersarij in cau-
sa sanguinis / Ad. 2. q, et accusator cum
non sit accusato uel iudens peccat, et reus,
uel iudens cum accusatore non tenetur,
siue imponit a lege civili poena obzatio,
nem iam dicitur / Ad. 3. q, sapiens non
abscondit se calumniis, et perastutiam
sed per prudentiam.

Ar. 3. Vm Reo liceat iudicium
per appellationem declinare?
et uidee q, no. q, Rom. 13. dicit omnia
anima potestati sublimioribus subdita
sit. Sed eximit se per appellationem / 2
q. 2. q. 6. a iudicibus quos ^{dicit} ^{est} communis sensus

Summula D. Thomae

elegerit non liceat pro uicarij, ergo mi-
nus licet appellare a iudicibus ordina-
rij, quorum maior est potestas | 3. quod
quod est licitum semper est licitum, at
non licet appellare post decimum iudicem
nec tertio super eodem. ergo |
Sed contra est Paulus ad cæsarem appellas
actus. 25

Dicendum q, appellare calumniose et
causa afferenda non licet, ~~quia~~ q, fit
iniuria iudici. et parti. Sed appellare ex
confidentia iusta causa prudenter et hui-
te fieri potest ut fieri consuevit iuxta de
terminata. 2. q. 6.

Ad. 1. R. q, in tantum quis potestati infe-
riori subijci debet, in quantum illa ordi-
nem superioris seruat. ut constat ex glo
Roman. 13. non tamen licet catholicis ad
infidelem iudicem appellare q, non pre-
sumit esse rectitudinis ubi uera fides non
est. ut dicitur. 2. q. 6. et tales arguit Apost
tolus | Ad. 2. q, potestas arbitrarium iudici
pendet et uim habet ex consensu litiganti-
um, quise illi submisserunt, ac proinde
est dispar ratio | Ad. 3. q, equitas iuris sic
subuenit uni parti, q, altera non grauet
ac proinde appellanti datur sufficiens tempus
ad deliberandum, non tamen incertum
et nimis longum. ne altera pars grauetur
et maneat sine certitudine iudicium
nec per multum tertio super eodem appella-
re. q, non est probabile toties iudices a re-
to iudicio declinare.

Ar

Ar. 4. Vm liceat condemnato ad
mortem se defendere si possit?
et uideat q, sic qz non solum uiuentibz, sed
et inanimatis inest a natura, quod resis-
tant corrumpenti / 2. qz licet inest, et fuge-
re ab homine potestatem habente occiden-
di, ut dicitur. ezech. 9. sed hoc equiparatur resis-
tentiz. ergo / 3. qz pro. 24. cui libet de pro-
ximo liberari mandatur. dum dicitur. erue
est, qui ducunt ad mortem. ergo multo ma-
gis poterit quis se ipsum defendere!

Sed contra dicit Rom. 13. qui potestate re-
sistit dei ordinationi resistit subidamna-
tionem acquirens!

Ducendum q, iuste damnato ad mortem
licet se defendere; sic erim gerit contra iu-
dicem bellum iniustum. Si autem quis in-
iuste fuerit damnatus, licet se defendere
potest, qz inuadit tanqz a latronibz, ut di-
citur ezech. 22. nisi inde grauior perturba-
tio timeret.

Ad. 1. R. q, non quilibet defensio iust
licita. sed quae cum moderamine rationis
qua homo praeditus est ut ea quae sunt natu-
ralis rationis exequatur. / Ad. 2. q, nullus
condemnatus debet se ipsum interimere
nec tenet manere in loco unde ducatur ad
mortem, nec abstinere a cibo sibi ministrato
si damnatus fuerit ut fame pereat / Ad
3. q, locus ille non sic intelligitur q, quis se ipsi
aut alium possit a morte liberare contra
ordinem iustitiae resistendo > || || ||

Quaestio 70 De iniustitia pertine-
te ad personam testis in 4ta

Articulos diuisa ~

Ar. 1. Vm homo teneat ad testi-
~ monium ferendum:

q. non.

et videtur quod celare veritatem est a testi-
monio ferendo abstinere. sed hoc fecit Abra-
ham. Pater de uxore sua iuramentum est, non
mentiendo. ut ait Augustus in questionibus
ingenues / 2. quod per 11. fidelis celare a
iuramentum commissum. ergo non tenet testifica-
ri maxime de secreto commissis / 3. quod de
reus et sacerdotibus prohibet ferere testi-
monium in causa sanguinis. ergo:

Sed contra est Augustus. dicens quod veritatem
occultans. et proderis misericordiam
ut ergo reus est.

Dicendum quod cum quis seruato iuris ordi-
ne interrogat a iudice ut per adema-
nifestus. aut de quibus infamia processerit
tenet testimonium ferre. Si vero non in-
terrogat et immineat periculum gra-
de alium tenebitur (sine suo grauidam-
no) testificari in fauorem rei. non in fa-
uorem accusatoris nisi a iudice compul-
sat. tunc enim aliter sibi impulerit
damna emergentia in quibus se iniecit.
Sicut ex illo psalmo in istant. eripite
pauperem. et egenum de manu peccato-
ris liberate. et per 24. et Rom. 1. in
glossa ibi.

Ad 1. Per quod procedit cum testis non com-
pelle. vel occultatio veritatis non est alibi
specialiter damnosa / Ad 2. quod quod si in-

tur subsecrta confessionis nullatenus
sunt propalanda, qz est diuini precep-
tum. de alijs vero alias subsecrta co-
missis si sunt contra salutem spirituale
aut corporalem immunitatis, uel uitam
pudice personę statim tenet quis perse
uel per alium et hominum forte alias
non etiam superiorum mandante, qz for-
ta est uis precepti naturalis, de secretis
seruando / Ad. 3. q. illud et hominum
ferre ministris altaris minime licet ut
dictum est

Ar. 3. Vn testimonium duorum
uel trium sufficiat

et uidet q, non alias enim uerba. 3.

reg. 21. q. nabsis ad dictum duorum testiū falso

uideri natus est / 2. qz quando qz disce-

dant duo uel tres de aliquare testifican-

tes / 3. qz ut dicitur. 2. q. 5. Presul. Presbiter

Diaconus cardinalis, et alij ministri ecc-

lesie nisi cum berge manu testimoniu

mer non damnant. et tamen eorum pec-

cata sunt magis uicina /

Sed contra dicit deuter. 17. et 19. in ore

duorum uel trium testiū stat omne

uermum.

Dicendum qz in omnibus Ceteris in

1. eccle) et demonstrata certitudo pos-

tulanda. et maxime in iudicio, quod uer-

sat circa contingentia uariabilia a pō-

inde cum diu p̄ualeant unius. et ter-

razus dicat perfectiorem principij scilicet

et

ut patet in principio, medio et fine, immo
et per se ferat trinitatis firmitatem
ut Augustinus dicit Ioan. 8. et ex il
lo eccly. 4. colligitur firmitas triplex
difficile rumpit. duorum testimonium
cum accusatore. uel ad maiorem per
fectiorem trium testimonium sine dubio
sufficiens est.

Ad. 1. q. et in pluribus possit falsitas
reperi. non tamen certitudo duorum
uel trium in temeraria est / Ad. 2. q.
discordia testimonium in hoc tempore. aut
personis prejudicat testimonio. non ta
men in alijs pluribus circumstantijs il
lud eneruat. in pari autem certitudinis
gradu statim prores. nisi forte in causis fa
uoralibus ut in causa libertatis et eiusmo
di attendere autem debet iudex in pari
numero testimonium ^{et} uel dissensu nec eorum
cui parti sit standum, uel ex numero
uel ex dignitate eorum. uel ex fauora
bilitate cause. discordia autem in cir
cunstantijs non pertinet ad negotium
non tollit efficaciam testimonij. immo
quandoq. iuuat ut Chrysostomus dicit
super mattheum. q. si etiam inimici
is commendarent uiderent ex cordibus eu
dem sermone profere / Ad. 3. q. illud pre
ceptum licet habet in clericis ecclesie
Romane ob eorum auctoritatem. eccle
sie dignitatem. et presumptionem de
uocari sanctitate.

testibus

^ Firmius est et
se singularis

^ uel ex modo de
ponendi q. ocula
ti sunt omnino
auribus preferendi

Ad. 3. vni alicuius testimonium sit
absque culpa repellendum?
et

videtur quod non quod imponit tanquam poena. ut
constat in his qui notantur infamia / 2. quod
de quo libet presumendum est bene. nisi ob
culpam appareat contrarium / 3. quod ad ea
quae sunt de necessitate salutis (sicut tes-
tificari videtur) nullus redderit in do-
neus nisi ob culpam.

Sed contra sententia Gregorius. 2. q. 1. de servis
qui accusaverunt episcopum.

Dicendum quod certitudinis certitudo cum non sit
infallibilis potest enervari. aut ob culpam si
aut in infidelibus, infamibus, et publicis cri-
mine notatis. vel absque culpa ob defectum
rationis ut in pueris, amentibus, et mulieri-
bus et ob affectum ad partes inclinationem ut in
inimicis, coniunctis, et domesticis. et etiam
servis et pauperibus de quibus propter crediti-
onem personae presumi potest, quod facili possit
induci ad testimonium ferendum.

Ad. 1. Quod illa magis est cautela quam poena

Ad. 2. quod cum bona presumptio proximi
est ad liberanda cautela ne testis damnificetur
Ad. 3. quod illud est de necessitate salutis sup-
posita testis idoneitate servato iuris ordine.

Ar. 4. Vnde falsum testimonium sit
semper peccatum mortale?

videtur quod quandoque procedit ex ignorantia
trafacti, quae excusat a culpa / 2. quod saepe
videtur posse ferri officiose pro aliquo liberando
vel a morte. vel a testibus iniquis. a iudice
vel a damno / 3. quod iuramentum idem pe-
tat ut iurans timeat peccare mortaliter de-
iurando. ergo non semper est mortale si deie-
ret / Sed contra pro. 12. falsus testis non erit
immunus / Dicendum quod falsum testimo-
nium

et sic Ioannes. q.
dicitur vobis om-
ni spiritui credere

um Sabie (sicut cum iuramento) triplicem
deformationem primam mortalem ex periurio
Secundam mortalem etiam ex genere quod
contra iustitiam proximi et sic prohibetur ex
q. 20. et tertiam ex mendacio et sic non
semper est peccatum mortale

Ad 1. R. quod illud non est falsum testimonium
cum perse, sed per accidens contra intentionem

Ad 2. q. in illo casu non est culpa ex parte in
iustitiae sed ex parte iuramenti violati

Ad 3. q. qd. homines magis horrent peccata contra
deum q. contra proximum, ideo ad firmitatem testimonij
iuramentum postulat.

Quaestio 71. De iniustitia qua fit
in iudicio ex parte advocatorum
in quattuor articulos diuisa.

Ar. 1. Vni advocatus teneat presta-
re patrocinium causa pauperum?

R. Ideo q. sic. q. ex od. 23. iubemur levare
asinum iacentem subonere, quod minus
momenti est / 2. q. ad id iudicium esse Gregorius
in quadam Epistola. et Matt. 25. Manda-
vit non abscondere talentum in utilita-
tem aliorum / 3. q. misericordiae opera qua
se istud est obligant pro loco et tempore sumi
si. Sed contra est q. non in omni necessita-
te cibare tenemur egentem quod maioris ne-
cessitatis est.

Dicendum quod ut ait Augustinus in 1. de doct.
Christiana opus hoc misericordiae sicut et alia
obligat pro loco et tempore, et rebus occurre-
ntibus ut dicitur deuter. constat ex od. 23. et
1. Joannis 3. et 1. ad Timot. 5. Unde advo-
catus non tenet semper nec per omnia loca

nec

nec in omnibus negotiis pauperum causas a
gere cum aliunde eis subveniri possit et de
beat. abbas enim alius solus non sufficeret. et
idem duendum est de medico quantum ad
curatum nem pauperum.

Ad. 1. R. q. tunc occurrit necessitas / Ad. 2

R. ex dictis / Ad. 3. q. nunquolibet necessitas
inducit cuiuslibet subveniendi debitum ~

Ar. 2. Vm. convenienter aliqui se
cundum iura arceant ab officio ad
vocandi?

Et videtur q. non q. est altus misericordie / 2.
q. contra iuram causarum non videtur posse
esse eundem effectum. sed arceat religiosi
et clerici q. dediti divinis rebus. ergo non de
bent ab advocando arceari infames et here
tici q. dediti peccatis / 3. q. debent omnes
proximum diligere sicut seipsum. ergo qui
dam qui possunt advocare pro se possunt et
pro proximis.

sed contra iuram habet. 3. q. 7. ubi multi ab
officio advocandi arceant.

Dicendum q. ab officio advocandi impediuntur propter
impotentiam infirmos imberbes. surdy. et
muti tam pro se q. pro alijs. Alij vero impe
diunt ob indecentiam officij ut presbiteri. et
monachi. vel personarum defectum corporalem
vel spirituales ut egri infames. infideles
et de gravibus criminibus condemnati. in qui
bus q. indecentia propter necessitatem tot
si potest ea stante pro se et pro ecclesia et per
sonis subiunctis possunt clerici advocare
et etiam monachi. si Abbas preceperit.

Ad. 1. R. ex dictis q. non omnia omnibus de
cent / Ad. 2. q. sicut virtus corrumpitur per ex
ces

cessum et defectum. sic quidam ab adu-
cando prohibentur quod maiores officio quiddam
quod minores / Ad. 3. quod maior necessitas im-
minet cuiusque patrocinandi pro se, quam pro
alio. qui aliter de poterit sibi subvenire /

Ar. 3. Vm peccet advocatus si
iniustam causam defendat?

et videtur quod non. quod nec medicus peccat cu-
rando desperatam infirmitatem. immo
in eis suam peritiam ostendit / 2. quod ad-
vocatus. 2. quod 3. primum si causam quam
suscepit defendendam perdidit. ergo
in omni causa tenetur illam defendere /
3. quod licet (sicut et ex insidijs adozii)
falsas leges et testes inducere ad iustam
causam defendendam. quod est pecca-
re in forma. ergo et illud licebit. quod est
solum peccare in materia.

Sed contra dicitur. 1. paral. 19. impio pro-
bens auxilium inam deis merebatur

Dicendum quod advocatus in iustam causam
defendendo graviter peccat et ad restitu-
tionem damni alteri parti illati. ex su-
o consilio et favore tenetur. si scienter
fecerit. quod si ignoranter iniustam causam
defenderit. excusabitur iuxta modum
quo ignorantia excusari potest /

Ad. 1. R. quod medicus ubi nullifacit in-
iuriam ad advocatus vero sic et quam-
vis ostendat peritiam artis ab utroque pro-
deris iniustitiam voluntatis / Ad. 2. quod

causam quam in principio iustam credi-
dit cum primum repererit iniustam de-
serere tenet. non proferendo alteri parti
sed alumnus ut desistat. aut se cum al-
tera parte sine ipsius damno compro-
nat / Ad. 3. q. licet aduocatus defendere
causam iustam occultando ueritatem
sed non utendo falsitate, et sic dicitur uti
insidijs. nam et hostib; ut dicit Iulius
in. 1. de officijs fides seruanda est ~

Ad. 4. vñ aduocatus licet pro suo
patrocinio pecuniam accipere?
Et uidetur q. non. q. est opus misericordie
pro quo fundebimus remuneratione
expectare a recipiente. ut constat in
14. ubi pauperib; et impotentib; retribu-
ere, inuenitur inuitare ad ueram ~
2. q. patrocinium iuris est quod spiri-
tuale, quod pro temporalib; commutari non
potest / 3. q. sicut Augustinus dicit ad
macedonium. nec iudex sententiam
iustam, nec testis iustum testimonium
uendere potest.

Sed contra est Augustinus ibidem de
aduocato et iuris perito loquens.
Dicendum q. cum iudex non tenet patro-
cinium aut consilium dare potest re-
compensationem accipere iuxta condi-
tionem negotiorum personarum. Laboris
et. et laudabilem patrie consuetudinem
alias peccabit contra iustitiam. maxi-
me si immoderate extorqueat nam et
tunc

tunc repeti ab eo potest! Et idem dicendum
est de medico curante.

Ad 1. R. q. non semper tenet gratis pabo-
rum impendere. Sed cum gratis et mi-
sericorditer facit divinam non huma-
nam remunerationem expectare. Ad
2. q. usus scientie fit opere corporali re-
compensatione digno. Ad 3. q. testes
et iudices sine utriusque partis iniqui-
tate auctem, et turbita non debent
in alteram partem declinare. testes vero
qui ab altera parte presentantur remu-
nerationem accipiunt non in precium
testimonij. Sed in stipendium laboris.
q. nemo proprijs stipendijs militat. ut
dicitur 1. corinth. 9.

- Questio 72. De iniurijs
horum qua inferuntur ex
transitum in 4 ar-
ticulos diuisa.

Ar. 1. Vm contumelia consistit
in verbis.

Et uidet q. non q. pertinet ad iniusti-
tiam per quam fit nocuumtum pro-
ximo. Verbis autem nullum nocuum-
mentum inferre. 2. q. pertinet ad
quamdam dehonorationem. hęc au-
tem magis consistit in factis. 3. q. dif-
ferre a conuictis et improbis, quę in
subire in verbis. Sed contra. Et quædi-

tu percipit iuxta illud Hierem. 29. au-
divi contumelias in circuitu.

Dicendum q. dehonorare contingit dupli-
citer uno modo privando aliquem ex-
cellentia que ipsum dignum honore
facit. et hoc fit factis. alio modo dedu-
cendo in notitiam aliorum id per quod quis
dehonorat. et hoc fit signis. inter signa
vero principatum tenentur tres ut dicit
Augustinus. in. 2. de doct. christiana et
Isidorus lib. etym. ait q. contumeliosus
est q. uelox et tumens verbis iniuria.
et proinde contumelia proprie in verbis
consistit. in factis autem prout etiam
sunt interioris conceptionis signa. se-
cundumq. Roman. 1. et glossa ibi de-
clarat

Ad. 1. Pr q. sonitus verborum non nocet
nisi parum prout scilicet nimis quis per-
trepit et auditum offendit. sed verba ut
signa mentis offendunt. et famam. et re-
verentiam personarum | Ad. 2. q. facta ut
habent vim verborum in significando
pertinent ad contumeliam | Ad. 3. q. om-
nia illa et si differant in verbis consistunt
differunt autem q. contumelia pertinet
ad culpa defectum. convitium ad defec-
tum culpe et corporis. improprium ad-
quamcumq. notam minorationis in re
personis vel solita personarum. ut dicit eccly.
29. quamvis aliquando indifferenter
aliud pro alio accipi consuescat.

Ar. 2. Vm contumelia seu convi-
tium sit peccatum mortale.

Et videtur quod non quod audaciam mittit con-
 uitantis. / 2° quod tenemur contumelias il-
 latas alijs retundere. ut innuie psal-
 26. ergo multo magis illatas nobis. / 3°
 quod uindicta prohibet nobis a Christo do-
 mino. sed Christus non ait si uindictam
 uis scire. et funestam ei dedit plagam -
 sed contra est illud psalmi. aduersum
 me locuti sunt uanitates. ego autem tam-
 quam surdus non audio. et sicut mutus non aper-
 suum.

Verborum

Dicendum quod in animo debemus habere
 preparationem ad contumelias sufferen-
 das sicut et ad ea que contrarium factus si-
 unt. cum expediens fuerit. inuitamen-
 semper in actu silendo aut consentiendo
 sufferre. ut Augustinus exponit in lib. de
 serm. domini. nam et ipse dominus tan-
 to danti alapam non respuit alteram
 maxillam. sed respondit dicens uer me
 cedis. quia inuitis quardamque expedit con-
 tumeliam illatam retundere. ne conuiti-
 ans stulte offerat. ut innuie psal. 26. et
 ne nota infamie foedet iniquem contu-
 meliaferre si est homo uult exemplaris ut
 dicit Gregorius super ezechiel. L. mat. 9.
 Ad. 1. Per ex dicitur / Ad. 2. quod repimere ali-
 enas contumelias magis ostendit charita-
 tis affectum / Ad. 3. quod tacere eo animo uocato
 uitiatis ad iracundiam prouocet. pertinet
 ad uindictam. sed non si taccat ut dicit Co-
 rus inq. ne similis stulto efficiatur ut dicit
 eccl. 8. Ar. 4. Vm contumelia oriat
 ex ira. VVA. BHSC e.

Summula .D. Thomae

Et videtur quod non quoniam immo ex superbia iuxta illud psalmi .10. ubi superbia ibi contumelia / 2. quod psalmi .20. dicitur quod omnes stulticia contumelias miscere. ergo oritur ex stultitia sapientiae opposita / 3. quod gravitas peccati non minuitur ex sua causa. minor autem est contumelia. ex ira. quod ex odio. ergo. Sed contra est expresse Gregorius in .31. mora suam.

Dicendum quod contumelia principaliter oritur ex ira, quod maiorem habet propinquitatem ad finem irae. qui est vindicta.

Ad 1. R. quod principaliter oritur ex ira quam ius superbia ad contumelias inferendas disponat. quod quis se superius existimat facilius alios contemnit / Ad 2. quod oritur etiam ex stultitia ob affinitatem. quam habet cum ira / Ad 3. quod dicitur. 20. rethorice. iratus intendit manifestam offensam. quam importat contumelia. non sic autem illam intendit odians.

Philosophus.

Quaestio .73. De Detractione in quattuor articulos diuisa ~

Art. 1. Vm detrahitur conuenienter de finibus quod sit denigratio alienae famae per verba occulta.

Et videtur quod non quod occultum et manifestum non mutant speciem. et per consequens non pertinent ad rationem peccati / 2. quod ad rationem famae pertinet publica notitia. ergo et verba publica / 3. quod etiam uerba crimina pandentes denigrant famam. et

tamen nihil detrahitur siue subtrahitur,
 sed contra dicitur eed. 10. ubi detrahens ser-
 penti in silentio mordenti comparatur.
 Dicendum q. contumeliosus parvipendet
 eum in quem verba profert, et manifeste
 contra eum loquitur ledens eius honorem.
 detractor autem eum de quo detrahit re-
 verec. et occulte lingua mordet ledens fa-
 mam ipsius.

Ad. 1. Pr. q. in nocentis illatus proximo iij
 uel occulte iniuriarum voluntarij ut dic-
 tum est de rapina et furto / Ad. 2. q. verba
 detractionis dicuntur occulta respectu eius de
 quo detrahitur. possunt enim dici coram mul-
 tis / Ad. 3. q. detractor non dicit q. diminu-
 at de veritate, sed q. diminuit de fama. et
 sic uel directe. uel indirecte. directe quidem
 quadrupliciter, nimirum uel falsum im-
 ponendo. uel peccatum ad augendo. uel occu-
 tum reuelando. uel bonum quod quis fecit
 minus in teritum tribuendo. indirecte
 uero. uel negando bonum alterius, uel ma-
 litate reticendo. uel minuendo.

Ar. 2. Vm Detrahitio sit peccatu
 mortale?

Respondetur q. non q. est actus caritatis de-
 bere peccatum ad correctionem, et est ac-
 tus iustitie accusare ad punitionem 2°
 q. glossa p. v. 24 in illud cum detracto-
 ribus ne commiscearis. dicit Scuitro pericula
 in omni genis humanum. sed multi sunt q.
 non peccant mortaliter. ergo / 3. q. Augusti-
 ni

Summula D. Thomae

tinus in Summula de igne purgatorio in
terminata peccata ponit quando cum
vni temeritate vel facilitate male
dicim.

Sed contra Rom. 1. Detractores deo odibiles
et ibi glossa.

Dicendum q. detractio ^{cum} perse fit et ex intē
tione denigrandi famam (que preciosior
est auro ut dicit eccl. 4.) peccatum ma
tale est. ~~scilicet facta ex animi levitate.~~

q. si quis ob bonum debitis circumstantijs
servatis ~~per hanc formam~~ de aliquo mi
nus bene loquat formaliter loquendo nō
detrakit. sed materialiter, et nullum
cōmittit peccatum. si autem ex animi le
uitate illud faciat erit peccatum ierria
le nisi materia adeo gravis sit (precipu
de morum honestate) ut proximi fama
notabiliter laedat " " " " "

Ad. 1. R. ex dictis q. illud non est detra
here. Ad. 2. q. glossa non omnes, sed pe
ne omnes includit, q. stultorum infirmo
rum numerus. et qui in verbo non offendit
rarus et valde perfectus est vir. ut dicitur
Iacob. 3. Ad. 3. q. Augustinus intelligit
de leuimalis sine intentione nocendi. ex
animi leuitate, aut lapsu lingua.

Ar. 3. Vm detractio sit grauius
omnibus peccatis, que in proxi
mum cōmittuntur.

Et videt q. sic q. glossa in illud psalmi pro
eo. ut me diligerent detrahebant mihi dicit

illam grauius esse peccatum q̄ Somnicidium
 2°. q̄. q̄ grauius uidet q̄ contumelia et
 hoc grauius q̄ adulterium. ~~et sic hoc loco~~
^{unite} ~~duos~~ in carne una contumelia uero
^{unite} ~~duos~~ ad inuicem dissecat et disperdit | 3°
 q̄ detractus oritur ex inuidia que grauius
 peccatum est, q̄ ira a qua procedit contu-
 melia. et sic idem quod prius | 4° q̄ detrac-
 tus inducit grauissimum defectum ut di-
 cit gregorius scilicet mentis exsecratione,
 sed contra est q̄ grauius est peccare factis
 n. q̄. Somnicidio et factis, q̄ peccare uerbis |
 Dicendum q̄ in commentum quanto grauius
 et que maiorem grauitatem peccati bona
 autem in quibus Somnificat auersum
 anime. et in his nisi occasionaliter ledi non
 potest. deinde sequuntur bona corporis in qui-
 bus per Somnicidium quod tollit uitam. et
 adulterium quod tollit ingressum ad eam
 damificantur Somines ac prorsus se subse-
 quuntur in grauitate. deinde sequuntur bona
 exteriora. inter que primum sibi locum
 deat fama. ac prorsus detractio succedit
 in grauitate adulterii. sed precedit furtum
 Ad. 1. q̄. q̄ procedit de detractibus membris
 Christi spiritualibus. quod pertinet ad blasphemiam
 meam | Ad. 2. q̄. grauitas adulterii non pensat
 ex coniunctione corporum. sed ex deordinatione
 humane generationis. contumeliosus non suffici-
 enter. sed occasionaliter tantum causat inimici-
 tiam. et diuidit unitos | Ad. 3. q̄. ex minoribus ut
 testis omni maius peccatum. et sic ex ira nascitur
 Somnicidium. et blasphemia: cuius ratio est. q̄. ori-

(quoniam con-
 tumeliam po-
 test Somnificare
 pellere.)
 ut Gregorius
 ait. 31. mor.

ab alio

in quibus fidem
 restant tollere in
 offensa diuinita-
 tis.

Summula D. Thomae

go peccatorum attendit, secundum inclina-
tionem ad finem, quod est ex parte conversionis
gravis autem peccati attendit ex parte aver-
sionis. Ad 3. q. qz homo ut dicitur pro. 15. le-
tat in sententia oris sui. qui detrahit incipit
magis odire proximum. et magis recedere a
cognitione veritatis: iste tamen effectus se-
quitur etiam potest ex alijs peccatis, que pertinent
ad odium proximi.

Ar. 4. Vm audiens qui tolerat detra-
centem graviter peccet?

Et videtur quod non qz non magis tenet alij qz sibi, sed
ut dicit Gregorius 2m. q. in ezechielem lin-
guas detrahtis in nos. sicut non debemus ex-
citare. sic debemus excitatas equanimiter to-
lerare. 2. qz quandoqz vere detrahit de ali-
quo sed ~~passive~~ ^{active} non resistas ullomodo verbis ^{ecclie}
veritatis. 3. qz ut Pius Papa ponderat detrac-
tio bonus est utilis. et eos humiliores. et cautiore
reddit. ergo non est impedienda.
Sed contra est Hieronymus cave ne detrahentes
audias.

Dicendum qz ut habet Rom. 1. non solum qui
faciunt. sed et qui consentiunt facientibus dig-
ni sunt morte. hoc autem potest contingere vel
directe scilicet inducens ad detractionem. vel
indirecte in ea. aut indirecte non resisten-
do (hoc est mortale in eo qui competit impe-
dire cum possit et debeat) si autem ex timore
negligentia. aut vere curia omittat erit ve-
niale.

Ad 5. Ar. q. in cuiusvis arbitrio est detractiones
de se factas cum ad eius notitiam pervenerint

Lex

Et hoc e quod passim
e detrahtor ut
dicit Bernardus

Lesare nisi redundet in detrimentum aliorum ut
 supra dictum est. non tunc autem est de resistē
 do cum detrahit de alijs. unde deuter. 22. pro
 cipimus asinum alienum sub onere iacentē
 subleuare. Ad 2. q. in illis casu non tenet au
 diens de falsitate detractionem conuincere aut
 arguere. sed blande monere ut desistat a de
 tractione; uel per testatam uultu q. sibi de
 tractione discipliceat ostendere. ut dicitur psal. 25.
 Ad 3. q. illa ualitas non est ex intentione de
 tractionis, cui est resistendum, sed ex desordina
 tione.

Quaestio. 74 De susurratione
 in duos articulos diuisa.

Ar. 1. Vm̄ susurratio sit peccatū
 distinctum a detractione?

Et uidetur q. non q. ut dicit Isidorus lib. 6. et 5
 susurro de sonis loquutionis ad aurem et in
 infacie detrahentis dicit. 2. q. leuit. 19
 dicit non eris criminator, nec susurro in
 populo. id est detractor^{qui} et susurro. 3. ecd.
 28. dicit susurro^{qui} et bilinguis maledictus
 erit. sed bilinguis uidetur esse idem q. detrac
 tor. aliter loquens in presentia aliter in
 absentia ergo.

^
 Sive detractionis

Sed contra est glossa. Rom. 1. susurrantes
 serens est. qui inter amicos discordiam semi
 nant.

Dicendum q. detractor et susurro conueniunt
 in forma et materia. ac proinde alter pro altero
 recipi solet. ut dicit glossa. ecd. 1. differunt
 tamen in fine intentio. q. detractor inter
 dit

Summula .d. Thomae

ut denigrare vel minueres famam al-
terius. susurro autem seminare discordi-
am, et dissolvere amicitias, ut colligitur
ex glossa pro v. 26. et ecclij. 28 // Ad. 1.
R. q. susurro est quid dicit etiam bonum dis-
plicens alij, q. principaliter intendit
amicitiam dissolvere / Ad. 2. q. crimina-
tor differt a susurrore, et detractore, q. est
qui publice crimina alijs imponit // Ad
3. q. bilenguis proprie est susurro uel dicitur
ecclij. 28.

Ar. 2. Vtrum detractio sit grauius
peccatum q. susurratio?

Fundetur q. grauius sit detractio, q. semper
est de malo, susurratio ^{uero} de quocumq. ami-
citiam dissolvente / 2. q. detractio ut pote
auferens famam auferit multorum amici-
tiam, susurratio auerem solum amicitiam
unius / 3. q. uel dicitur Iacobi. 3. detrahens
fratri detrahit legi ac ex consequenti des-
regulatri, susurratio uero est solum con-
tra proximum.

Sed contra q. maior impregatus fit contra
susurratorem, q. contra detractorem ecclij.

5. Dicendum q. susurratio grauius pecca-
tum est, q. detractio et etiam q. contumelia
q. auferit maius bonum scilicet amicitiam sine
quibus uita peragi non potest uel dicitur in. 8. et
ex quibus uel dicitur ecclij. 6. nulla est compa-
ratio, fama enim ob habendos amicos expe-
tit, et melius est amari, q. honorari uel dicitur
locutus est Hieronimus // Ad. 1. R. q. susurra-
tio ex parte finis est grauior, quam detractio

ab aliquo

~~fama~~
amicitiam

quandoq; peiora dicat / Ad. 2. q. infamia que causat a detractore
 est dyssidens ad inimicitiam, ac per hoc est
 querens gravior est susurratio / Ad. 3. q. susurratio
 ratur gravior est qz contra amicitiam pro
 ximi. et charitatem deij. ac proinde magis
 contra legem ipsius. et magis detestabilis
 ut dicitur pro v. 6. (tunc
 quoniam ex
 susurratione

Quæstio. 75 De Derisione in
 duos articulos divisa,

Ar. 1. Vm derisio sit speciale pec-
 catum ab alijs distinctum?

Et videtur q. non qz subornatus est derisio,
 et subornatus pertinet ad contumeliam //
 2º q. nullus deridet nisi ob peccata. que
 si manifeste dicuntur pertinet ad contumeli-
 am. si occulte ad detractorem / 3. q. per
 derisionem non inferre damnum distinc-
 tum ab honore. fama. vel amicitia. argo.
 Sed contra est q. derisio ludo et non serw agit
 Quodum q. qz per derisionem intendit
 nocumertum erubescere distributum a
 prodictis. id est est speciale peccatum.

Ad. 1. q. ulla differunt solum in modo qz
 derisio fit ore et baguinus. subornatio ve
 ro naso rugato, et conueniunt in fine a fine
 contumelie distributo / Ad. 2. q. derisor cumu-
 neat cum alijs vitijs in materia. sed differit
 in fine / Ad. 3. q. per derisionem intendit
 erubescere et confusionem conscientie al-
 terius. qui est finis ab alijs prodictis finibus dis-
 tinctus

in pro sine

non in fine

Summula d. Thome

Ar. 2. vni derisio possit esse mor-
tale peccatum?

Et videtur q. non q. agit per modum ludii in-
ter amicos | 1. q. nec omnis derisio inde-
um est mortalis. talis enim est repetitio ve-
nialium de quibus quous doluit ut in multis
dicitur. et quilibet simulatur (ut ait Gregorius
in moralibus) qua deridet equus. et est homo
iustus. et ascensor id est deus. | 3. q. nec om-
nis contumelia aut detrahitio (que grauius
res esse videtur) est mortalis.

Sed contra psalm. 3. ipse deridebit (i. generaliter
punitur) illusores iuxta illud dominus ^{psalm.}
iridebit eos.

Dicendum q. derisio fit de aliquo mala vel de
fatu personae quod q. ut paruum accipit di-
citur fieri per modum ludii. paruum autem
potest intelligi vel in se. et sic illusio aut
derisio est venialis. vel ratione personae et
sic est parvipendere eam in eo quod grauius est
quam contumeliam vel contumeliam inferre
quod fit seruo. crescit autem grauitas derisionis
ex persona que iridet. unde grauius est
seruo dei. ut dicitur Isai. 37. deride iriditum pa-
rentum. psalm. 35. et post eam derisio in
ut habet. Job. 12 " " " " " "

Ad 1. q. q. ludus potest importare aliquid con-
tra eam charitatem respectu eius de quo est ludus
quis non importat. respectu eius cum quis ludet
Ad 2. q. illa derisio non est formalis sed veluti
interpretativa. et dispositiva | Ad 3. q. licet se
concordum

se deus sit minus grauis. sic tamen graui
in q3 contumelia ut dictum est.

Quaestio 76 De maledictione in quattuor articulos diuisa

Ar 1. Vm liceat aliquem maledicere?
¶ videt q non qz Rom. 7 dicit benedicite et
nolite maledicere / 2º qz deus est benedicen-
dus ut dicit dan. 3. ac non potest ex eodem
re procedere maledictio et benedictio ut dicit
et iacob. 3. / 4º qz nec diabolus est maledi-
cendus dicit enim. eccl. 21. cum maledicit
impius diabolum, maledicit ipse animam
suam / 5º qz ut glossa dicit numer. 23 no
potest esse iusta maledicendi causa ubi peccā
tus ignorat affectus, sed nulli vult ac de
alterius intentione, ergo /
Sed contra. deut. 27. maledictus qui non
permanerit in omnibz legis. et 4. reg. 2.
Heliens maledixit pueris.

3º qz nec malū
culpe nec poenę
est optandum ali-
cui. immo pro
omnibz debemz
orare -

potest
setupli-
citer sci
licet

contra

Dicendum q maledicere est malum dicere. et
sc̄ uel per modum enunciativus et per Ver-
bum indicativus. et sic non est aliud q3 malū
referre. et sic modus pretermittendus. Secun-
do et tertio modo contingit per modum causę
imperativus. aut optativus modo, et sic male-
dicere, malum aliquem intendendo est illi-
tum. si tamen quis alteri malum imperet
uel optet sub ratione boni. uel iusti ut iudex;
uel utilis ut ab alio malo proximus liberet. uel ut melioret
suum est maledicere, ut faciunt iudices, et
anathematizandis ecclesia / Ad. 1. et 2. Per

ex dictis

Summula d. Thomae

(quod patet male
dicendus est ut
dicitur Job 13)

Ad 3. q. optare alicui malum sub ratione
boni confirmat affectui, quod quis alteri op-
tat bonum) Ad 4. q. peccatum maledicere dia-
bolo quod ad culpam seipsum maledictione
dignum ostendit, natura vero diaboli quod a
deo et bona est maledicenda non est) Ad
5. q. ex peccatis manifestis colligitur quis de-
beat maledicere; et sic maledictus a deo se-
cundum reatum presentis culpa.

Art. 2. Vtrum liceat creaturam irratio-
nalem maledicere?

Fuiderit q. non quod nec culpa, nec poena est
capax) 2. quod nec natura diaboli est ma-
ledicenda) 3. quod ut ait Gregorius in 4. mo-
ralium, maledicere non existenti, si q. te-
pori est occisum, maledicere vero ceteris in-
aturis existentibus vitiosum. ergo)

Sed contra dominus Matth. 12 maledixit fi-
culneq. et Job. 3. maledixit diei suo.

Dicendum q. creatura irrationalis propter
quendam secundum se non sunt alicuius bo-
ni vel mali capaces, nisi prout ordinantur
ad creaturam rationalem scilicet hominem
et sic tripliciter primo per modum subvertenti-
onis, et sic terra maledixit genes. 3. et heresia
benedicunt deuter. 28. / Secundo per modum
significationis, et sic fructus infra fructus
maledixit quod significabat populum iudaeum,
Tertio creatura irrationalis ordinat ad rationa-
lem per modum continentis scilicet temporis
et sic Job maledixit diei natiuitatis
sue

suę. ob culpam originalem ac tempus eius -
 et dauid maledixit montibz gelboe, obce
 dem ibi populifactam. maledicere ergo cre-
 aturis irrationalibz secundum se ipsas est
 oculosum. prout autem sunt creature deę
 est peccatum blasphemie. et ex his patet
 solutio ad argumenta).

Ar. 3. Vm maledicere sit peccatum
 - mortale.

Et uidet q. non q. Augustinus in lib de igne
 purgatorio connumerat eam inter leuia pec-
 cata | 2. q. sepe ex leui motu mentis pro-
 cedit | 3. q. malefacere est grauius. et tamē
 non semper est peccatum mortale |

Sed contra est q. s. conit. 6. maledici exclu-
 dunt a regno deę.

Dicendum q. maledicere imperando uel spū
 domalium alterius est contra charitatem
 et ex consequenti ex suo genere peccatū
 mortale. tanto grauius quanto personā
 quam maledicimus magis reuereri tene-
 mur. ut leuit. 20. constat. contingit tamē
 maledictionem esse peccatum ueniale uel
 ob paruitatem magis impetrati; uel ex par-
 te affectus. q. procedit ex animi leuitate
 ex ludo. aut surreptione. ex quibus pecca-
 ta uerborum pensari solent. et ex his pa-
 tet Responsio ad obiecta ~

Ar. 4. Vm maledicere sit grauius
 peccatum q. detractio.

~ Summula d. Thomae

Et videtur quod sic quod est blasphemia ut ex-
plicat glossa in illud canonice Iacobij
non est ausus iudicium inferre blasphe-
miam | 2. quod est par est homicidium. ut
dicit Chrysostomus super Mattheum
Homicidium autem gravius est quam de-
tractio | 3. quod causa pro qualet signum ma-
ledicens autem causat malum suum im-
perio. detrahens ~~autem~~ solum signifi-
cat malum iam existens |.

Sed contra est quod detractio nullum modo pro-
est maleficii. maledictio vero sic ut
dictum est.

Dicendum quod susurro. detractor. contumace
linguis. et detisor dicunt malum culpe
et hoc
quod gravius est quam dicere malum pro eo quod
quod pertinet ad maledictionem (neque
enim dicit malum culpe nisi sub ratio-
ne pro eo) detractio ergo maius peccatum
est quam maledictio per modum optandi que
simplex solummodo desiderium exprimit
maledictio autem que fit per modum
imperij gravius est quam detractio si maius
inconvenientium inferat. et hoc loquendo
per se debet que pertinent ad rationem hu-
manam vitioz. possunt enim per accidens a
liqua evanescere. que predicta vitia auge-
ant. vel minuant.

Ad. 1. Per quod procedit de maledictione crea-
ture in quantum mercatur a deo. et eadem ro-
tu est de detractio | Ad. 2. quod procedit de ma-

secundum co-
munem rationem
est paribus

Sed utone prout dicit desiderium mali
 quod patet non differt ab homicidio nisi
 prout in opere aliquid adicit uolunta-
 ti | Ar. 3. q. procedit de maledictione
 prout importat imperium et causam.

Quaestio 77. De Fraudulencia
 que committit in emptionibus
 et uenditionibus.

in 4° art. diuisa.

Ar. 1. Vm aliquis possit rem licite
 uendere plus qz valeat?

Et uidet qz sic qz licitum est secundum le-
 ges emptoribus et uenditoribus se ad inuicem
 decipere | Et qz uideat Augustinus. 13. de
 ciuitate. referens dictum cuiusdam Mimi in-
 natum et omnibus ut uelint uilius eme-
 re. et carius uendere. et inmut. post. 20/

3. qz potest fieri res impensata ut dicit. in
 9. ethic. uel ex amicitia. et beneficis aliis
 suscepto. uel qz ementi res ex utilitate. ergo |
 Sed contra est qz Matt. 7. monemur ut alijs
 fauamus. quae res bis fieri uolumus.

Dicendum qz ut Tullius dicit in lib. de officijs
 ex intentione in contractu uenditionis aut
 emptionis quae impiam decipere iniustum est
 ualor autem rei commensurari debet ex ualor
 re precij ad quod est inuentum maximam ut dicit in 5. ethic.

Loquendo ergo perse de emptione et uenditi-
 one seruanda est equalitas precij ad rem. qz

Summula I. Thomae

ut dicitur. 1. potest eiusmodi contractus inter
duos pro communi utriusque partis utilita
te. Per accidens tamen quod res inter minus
valens est maioris valoris habenti potest
eam carius vendere, non tamen tenebitur
et emens pro re quae sibi utilior est magis
dare quam in se ipsa valeat. quod illud non pro
venit ex ~~emptio~~ venditione, sed ex conditi
one ementis. quamvis ex honestate poterit
aliquid ad precium supererogare. " "

^
nec vendens po
terit recipere

^
(quamvis non
peccaret de
ceptione nec
tradendum)

Ad. 1. R. q. leges civiles non approbant de
ceptionem illam. Lex vero divina quamli
bet deceptionem notabilem precij damnat
neque enim iustam consistit in pretiis ubi
sicut quod modicam additionem auerminutio
nem non admittat / Ad. 2. quod illud commune
desiderium non est naturae, sed iustitiae / Ad. 3.
quod in iustitia commutativa principaliter at
tenditur aequalitas rei, sed in re compensatione
amicitiae utilitas). — " — " —

Ar. 2. Vm venditio reddat illicita
propter defectum rei venditae?
Et videtur quod non quod defectus in substantia
qui maior est non reddit iniustam vendi
tionem, ut cum quis vendit aurum al
chimicum pro vero / 2. quod defectus quan
titatis qui magis est inter alios considera
bilis. evitari non potest in venditionibus
quod mensurae variant pro locorum diversita
te

^
vel argentum

te / 3° q^o ad cognoscendam rei qualitatem & defectus quos
est necessaria magna peritia, quae in
paucis excipientibus, aut eminentibus inue
nitur.) in ea
patit.

sed contra est Ambrosius in lib. de officiis

Dicendum q^o, si uenditor aut emptor cog
noscente defectum rei uel in substantia
uel in quantitate, uel in qualitate, in
iustitiam committunt, et tenet alter alte
ri ad damnum restitutionem. ut Isai. 1. et
psal. 25. induit. q^o, si tempore uenditio
nis de rei defectu non consistit, non com
mittit iniustitiam formaliter, tenet to
men qui damnificauit cum defectum pos
tea cognouerit. damnum resarcire exue
datione sequitur

tempore con
tractus →

Ad. 1. R^o q^o, si aurum artefactum ut pu
ta sophisticatum, aut alchimicum habeat
et ueram speciem et proprietates utiles
ueri auri, uendi sine iniustitia proce
ro auro poterit. non enim impossibile est,
artis industria produci naturales effectus
ut dicit Aug. 3. detrimt. de his quae arte
demonstrantur / Ad. 2. q^o, quamuis in di
uersis prouincijs necesse sit diuersas men
suras pro copia aut improprietate inueniri,
quae tamen secundum locum et tempo
rum diuersitate sunt iustae, ad gubernato
res pertinet designare, quas non iubeat pro
terre / Ad. 3. q^o, non est necesse ut uenditor

Summula d. Thomae

aut emptor cognoscere qualitates rez
occultas, sed eas quibus in usum accedimus
dant, unde nascitur q, sint plures vendibi-
les. ut patet in equo bono qui plures est
et qz servus. ut dicit August. in. 11. de ci-
vit. de j.

Ar. 3. Vm venditor dicere tenea-
tur vitium rez vendite?

Et videtur q, non q, emptor non cogit ad emen-
dum. immo sicut videtur relinquit, ut
rem emendam discutiat et ex ad cognos-
cat / 2. q, ut Tullius dicit in lib. de offic.

3. q, nullus te
nec cuiuslibet
solum dare de
veritate virtu-
tis, quamvis nul-
li debeat dicere
falsitatem
ergo multo magis
emtorij

1. nihil magis stultum, qz si quis voce pro-
prie diceret: domum pestilentem vendi
4. q, nec venditor tenet manifestare co-
gnitam mercedem ad certantium, ut si eas
interim minoris vendat)

Sed contra est expresse Ambrosius lib. de off.
Dicendum q, venditor ex hoc q, rem venden-
dam cum defectibus occultis proponit non
detegerido eos dat ei damnum in precis, et
periculi in usu occasionem, ac proinde
eiusmodi defectus occultos prodereteneretur.
manifestos autem non (ut puta q, equus
sit monoculus) dicitur modo minuat de
preco ob talem defectum.

Ad. 1. Pro q, iudicium non potest fieri nisi de
re manifesta, vel per se ipsam vel per mani-
festationem venditoris in casu nostro / Ad 2
q, voce pro prius non est vitium rez pro palen-
dum

Summula d. Thomae

te conservacionem pertinet magis ad
iudicium et politicos q̄ ad negociabros.
negociari autem ob lucrum (et non ob
comune bonum, aut sustentationem
sustentationem) tanq̄ ob finem inde
censetur et illicitum.

et non ut sti
pendium labo
ris.

et non ordina
t ad uitae suste
ntationem vel
ulteriore finem
nem hunc finem

Ad. 1. R. q. verbum Chrysostomi intelli
gitur cum finis ultimus in lucro consistit
est ut cum rem non melioratam quis ca
rus vendit / Ad. 2. q. ille dicitur negicia
ri. qui est rem emittit ut carius vendat. no
n qui eam carius vendit. qz est meliorata
aut ex tempore. et hoc fit preciosior / Ad
3. q. clericis interdicitur negociatio non qz
illicita. sed qz eis indecens ob distractione
a divinis. et peccata que secum defert
precepta lingue. et qz ut in plurimum
ad lucrum ordinari solet.

ut dicit. 2. ad
Timoth. 2

Questio 78 De Peccato usurae

quod committit in mutuis. in
quattuor articulos divisa.

Ar. 1. vni accipere usuram pro pecu
nia mutuata sit peccatum?

Et videtur q. non qz Christus dominus Luc. 19. di
xit. q. et ipse veniens cum usuris exegisset il
lam scilicet pecuniam). 2. qz deuter. 23. et
28. permittit ut concedat foenerari non fra
tri sed alieno. et permittit tanqz premium
servantibus legem foenerari gentibus multis. et
a nullo foenus accipere. lex autem domini im

maculata erat / 3. qz secundum leges per
 mittit usuras accipere / 4. qz Luca. 6. 35
 sum sub consilio dicit date mutuum nihil
 inde sperantes / 5. qz p[ro] es quod quis facere
 non tenet potest pecuniam accipere. sed nō
 quidvis cui libet precipit mutuare / 6. qz
 p[ro] argento in uasa redacto N. g. p[ro] p[ro]tera
 comodata licet pecuniam accipere. ergo et
 p[ro] argento in metato / 7. qz licet tunc erit
 usuram libere oblatam accipere. ut in mu-
 niter offerre /
 Sed contra dicit exod. 22. pauperem usurus nō
 opprimes.

Dicendum q[ue] in rebus quibus usus consumitur
 et ut vinum. et panis. non est imputandus
 nec estimandus usus ut ab ipsa redistribuitur.
 sicut in illis quarum usus non est carnis co-
 sumptio. ut domus p[ro] cuius usus (reservato
 sibi dormitio) potest quis locare pecuniam acci-
 pere. Pecunie autem usus est ipsius pecunie
 consumptio. sive distractio in commutationi-
 bus ut dicit in 5. ethic. et in 1. polit. ac p[ro]
 inde cum mutuat iniustum est p[ro] eius usu
 aliquid accipere. quod usura vocat. vendere
 est enim id quod non est.

Ad. 1. R[es] q[ue] usura sumit ibi metaphoricè p[ro]
 exerecentia bonorum spiritualium. ad nos-
 tram. non dei. utilitatem)

Ad. 2. R[es] q[ue] usura et in psalm. et ex eccl. 10. sum-
 pliciter prohibet. permittebat tamen iudicis cu-
 extraneis tanq[ua]m minus malum. ne fratres iudei
 gaudent. erant enim auarissimi dediti ut habet isa-
 26, nec p[ro]mittit tanq[ua]m premium generari sed
 UVA. BHSC ostē

Summula d. Thome

ostendit ibi exod. 23. q. abundabunt bonis et
 potabilibus. sic q. alij eis. ipsi vero alijs non indi-
 gebunt / Ad. 3. q. leges aliquando permittunt
 uel saltem non omnino et in omnibus puni-
 unt usuras. ob multas utilitates que ex
 eis aliquando consequuntur. nonq. usuraria
 acquisitio pecuniarum non sit maxime
 contra naturam. ut etiam Philosophus dicit
 in. 1. polit. / Ad. 4. q. licet dare mutuum
 sit de consilio. dare tamen sine usura (sup-
 posito q. mutuetur) est de precepto. uel dicen-
 dum q. ex mutuo ad id et non ad remine
 remunerationem expectare debemus / Ad
 5. q. re compensatio sufficiens. quam mutu-
 ans expectare potest. est ut sibi tantumdem
 reddat / Ad 6. q. usus uasorum argenteorum
 est ipsorum consumptio. et ideo in acci-
 satione potest uendi. Sabet tamen secunda-
 rium usum in commutatione. et iste uendi
 non potest. Sicut e converso secundarius usus
 pecunie scilicet ad dandum eam loco pigno-
 ris. uel ad ostentationem aut utilitatem sa-
 lutaris uendi potest / Ad. 7. q. datus usuram non
 datur simpliciter uoluntarie. sed cum quadam
 necessitate.

primarius

Ar. 2. Vm licet pro pecunia mutu-
 ata aliquam aliam comoditatem
 expectare?

q. quibus po-
 test sequi idem
 mutui consilium

Et uidetur q. sic immo et exigere cum dam-
 num ex mutuatione incurrit / 2. q. ex na-
 turali honestate tenet beneficium obligatus re-
 compensare ut dicit in. 5. ethic. ergo et mutu-
 ans

ars poterit recompensationem tanq̄ de
 bitam exigere / 3. q̄ sicut est munus a ma
 nu. ita & munus a lingua et ab obsequio
 ut innuit Isai. 33. ergo sicut pro mutuo
 accipit debitum munus a lingua. sic po
 test accipi et munus ab obsequio / 4. q̄
 pro pecunia data potest accipi pecunia da
 ta. ergo et pro mutuata. poterit mutua
 ta expectari. et recipi / 5. q̄ pro pecunia ci
 missa mercatori aut artificio. potest lucrū
 accipi. ergo et pro mutuata. quam magis
 a se alienat mutuans / 6. q̄ Pro mutuo
 potest accipi in pignus res. puta domus. cu
 ius usus sit preciosus & estimabilis / 7. q̄ ratio
 ne mutui accepti contingit q̄ quis carius uē
 dat res suas. aut uelut emat alienas. pro
 dilatione precium augeat. aut pro accelera
 tione diminuat. ergo tunc et

et manu -

sed contra et est. id. de iur. iust. dicit q̄ sup
 abundantiam. Et usuram non accipit.
 Dicendum cum Philosopho. in 4. ethic. q̄
 illud pro pecunia habet cuius precium potest
 pecunia mensurari; ac proinde accipiunt
 potest per usuram. ex pacto expresso. uel
 tacito. secus si ut gratuitum donum offera
 t. q̄ sic ante q̄ mutuaret poterat accipere
 nec efficit per mutuatum nempe uis uendi.
 tunc. recompensationem uero eorum quos
 pecunia non mensuratur ut bene uolentia
 et amorem potest quis pro mutuo exigere.
 Ad 1. R. q̄ damnum q̄ incurrit mutuans
 potest in pactum indeterminatis suis deducere.

quis

certum!

non tamen damnum q. de pecunia suo
lucrat. q. est impeditibile tale lucrum).
Ad. 2. q. ex debito iustitiae debet immutuo
recompensatio tantidem. ex debito ve
ro amicitiae, et non civilis obligationis
ad plus extendit recompensatio. Ad. 3. q.
nullum ex dictis modis potest ex pec
to ratione mutui accipi. Ad. 4. q. sicutum
est mutuantis remittendum accipere. non
tamen ad remittendum obligare ex mu
tuo. aut pacto. Ad. 5. q. pecunia commissa
mercatori. aut artifice est eius quidam ei
causa mittit. ac proinde potest ex alio
expectare, mutuatam vero sit mutuatarii.
Ad. 6. q. usus estimabilis pro rei pignora
tate debet in sortem principalem compu
tari. nisi gratis inter amicos concedi so
leat. ut usus libri pignori. Ad. 7. q. nec
crediti licet carius, q. res valeat vendere
nec vilis anticipata solutione emere
q. ibi interuenit ibi interuenit tacitum
mutuum. Si uero quis uelit de usura pro
co diminueret. ut pecuniam prius habeat
non peccat peccato usurae.

Ar. 3. vñ quidquid lucrat quis de
pecunia mutuata reddere teneat.
Et uidet q. sic q. Rom. 11. dicit si radix sanc
ta et rami. ergo si radix usuraria quidquid
ex ea est usurarium. et restituendum est.
2. q. sicut dicit extra de usura. possessores
de usura comparate debent uendi. et eorum

precia restitui. ergo et in alijs similiter / 3.
 qz emens rem ex pecunia usuraria non
 habet maius ius in illam. qz in pecuniam
 quam (ut dictum est) tenebat restituere.

Sed contra est q, interdum multa legitime
 acquirunt per pecuniam usurariam.

Dicendum q, si res per usuram ex hoc sunt
 tales quae usu consumunt, non habent usu
 fructum sicut triticum et pecunia. ac pro
 inde sufficit id restituere. quod quis acce
 pit. nisi per detentionem talium alter fue
 rit damnificatus. Res uero habentes usum
 fructum etiam cum fructibus sunt restitu
 dae. / Ad. 1. q. gradus non solum habent ra
 tionem materiae (ut pecunia usuraria) sed
 causam actus. / Ad. 2. q. possessores ex usu
 usum paratq non sunt eorum, quorum sunt
 usure, sed eorum, qui eas emunt. Obligatq
 tamen sicut et cetera bona usurarium
 secundum quantitatem, quae sibi in respon
 dit usure acceptae. pro qua parte (qz sepe in ma
 ioribus qz ualor possessum) precipiuntur
 assignari, si a quibus acceptae sunt usure.

Ad. 3. q. acquisitum ex pecunia usuraria ma
 gis debet industriae usurarii tanqz causa pr
 incipalis, qz pecuniae quae est instrumentum.

Ar. 4. vñ liceat pecuniam acci
 pere mutuo sub usura.

Et uide q, non. qz. Rom. 1. etiam sunt dig
 ni morte qui consentiunt peccatis. / 2. qz

Summula d. Thome

qz sic peteris mutuum subusura dat
scandalum peccati, quod pro meliori mo
do temporali licet / 3. qz non minus
se videt quando qz necessitas deponendi
pecuniam apud usurarium, qz accipien
di mutuum subusuris, sed illud minus
licet. ergo neqz hoc.

Sed contra est qz ut dicit in 5. ethic. ille
qui iniustitiam patitur non peccat.

Dicendum qz inducere ad mutuum
subusuris non licet sicut neqz inducere
ad iurandum per falsos deos. licet tamen
accipere subusuris a parato sic dare ob
finem honestum subveniendi scilicet
necessitati suae. quem ad modum etiam
licet ostendere latronibus thesaurum ne
quis occidat. ut constat de decem viris cu
us maele. Hierem. 41.

Ad 1. R. qz illi non placet usura, sed ut
usurarius ad mutuationem que bona
est. et sibi placet / Ad 2. qz peteris videtur
usurarius scandalum actiuum, sed passi
uum proueniens non ex ignorantia, sed
ex malitia ipsius usurarii / Ad 3. qz qui
dat pecuniam usurario habenti alias pe
cunias ad usuras exercendas. vel hac in
tentione, ut usuras exerceat sine dubio
peccaret, non tamen si eas usurarius co
mittat ut securius seruet.

questio. 79 De Partibus integra
lib. iustitiz in 4. articulo diuisa

ut dicit Augustinus
in enchirid.

sicut et uti fi
de iurantibus
per deos falsos

alicui

alicui

in quos
incidit

Ar. 1. Vm̄ declinare a malo et
facere bonum sint partes iustitiae?
et videtur q. non q. huc est omnibus virtuti
69 proprium. 2° q. glossa in illud psalmi de
clina a malo, et fac bonum dicit q. primum
sorum vitat culpam. et secundum meret
palnam, quod etiam cuilibet virtuti compe
tit. 3. q. una pars non includit malicia eius
dem totius. At declinare a malo includitur
in hoc quod est facere bonum.))))))
Sed contra est Augustinus in lib de correctione
et gratia.

Dicendum q. predictae duae partes communes sunt
cuilibet virtuti si loquamur de bono et ma
lo in communi. nec sunt propria iustitiae nisi
prout ipsa communis est virtus. Sed tam ad ius
titiam specialem q. generalem prout sunt
speciales virtutes pertinet declinare a malo
et facere bonum tanq. partes integrales qua
terius per alteram reddit quis quod suum est
communitati. et per alteram proximo quod est
bonum facere, et declinat a malo, bonum
quod reddidit conservando sine nocimento.
Ad. 1. R. ex dictis in alijs autem moralibus
virtutibus idem est facere bonum accedendo
ad medium, et declinare a malo scilicet extre
mis. q. versantur circa passiones. Ad. 2. q. decli
nare a malo. non sumit negativae. pro eo quod
est non facere malum, sed pro motu volunta
tis repudiantis malum. et ei resistentis. Ad. 3.
q. declinare a malo est quasi pars materialis et se
cundaria iustitiae. facere autem bonum quasi-

altus

pars formalis et completiva ipsius ~ 11 ~ 11.
 Ar. 2. Vm transgressio sit speciale peccatum?

Et videtur q. non q. Ambrosius omne peccatum (diffiniens illud) transgressorem legis vocat
 2. q. transgressio excedit ipsum peccatum hoc
 videtur teste Augustino. 22. contra Iovinianum
 non est nisi dictum, factum, aut concupitum
 contra legem dei / 3. q. transgressio continet sub
 se omnia vitia capitalia, et peccata cordis, oris
 et operis.

(q. transgressio
 est etiam contra
 naturam, et con-
 suetudinem)

Sed contra est q. opponit speciali virtuti iusti-
 tie) Dicendum q. transgressio dicitur a motu
 corporis quod quod gradit trans metam aut ter-
 minum sibi prefixum quod in moralibus
 figurat per preceptum negativum ac propterea ut
 sic est speciale peccatum, uno modo q. specia-
 liter opponit iustitiam legalem, cui competit alte-
 dere debitum precepti: Alio modo secundum
 q. opponit ommissionem, quod contrariatur precepto
 affirmativo.

Ad. 1. Pr q. sicut iustitia legalis materialiter et subiectiva
 et omnis virtus, ita iniustitia legalis et om-
 ne peccatum / Ad. 2. q. tam transgressio q. pec-
 catum possunt esse contra naturam, et con-
 tra consuetudinem honestam, ut ait Augustinus
 in lib. de ieiunio sabbathij / Ad. 3. q. omnes il-
 le species peccatorum possunt habere transgressio-
 nem (non secundum proprias rationes, sed spe-
 cialem ut dictum est.

Ar. 3. Vm ommissio sit speciale peccatum?

Et uidetur q. non q. non est originale ut patet
 nec actuale. q. omnia actuaria. 2. q. quan-
 do q. omissio non est uoluntaria. S. g. cum quis
 omissit rem, quam restituere tenet. aut sacer-
 dos cum tenet celebrare habet impedimentum.
 3. q. quod cuius peccatum habet principium. o-
 missio autem quando est eodem modo se habet
 nec tamen toto tempore, quo durat est pecca-
 tum. 4. q. non opponit ulli speciali virtuti
 et dato q. opponat iustitiae sic actus etiam in
 declinatione a malo requirit actum, uide q. et
 omissio illum requirat.

Sed contradicit Iacob. q. scienti bonum et non
 facienti peccatum est illi.

Dicendum q. omissio importat pretermis-
 sionem boni debiti ex iustitia legalis aut specialis
 unde et a transgressione iustitiae seceditur
 q. eiusmodi transgressio opponit actui iusti-
 tiae, qui est declinare a malo.

Ad. 1. R. q. negatio actus ad genus actus re-
 ducit. et non agere omissionis agere quoddam
 est ut diximus supra. Ad. 2. R. q. omissio
 est peccatum cum est actus ad quem quis te-
 net. nullus autem ad impossibile obligat.

Ad. 3. q. omissio est contra precepta affirmati-
 ua. quae non obligant ad semper. et incipit imputari ad culpam
 quando fuit tempus operandi. tamen propter
 causam precedentem, ex qua omissio redditur
 uoluntaria. Ad. 4. q. omissio opponit iustitiae
 ut dictum est. quia actum bonum est ex integrum
 causa plus requirit ad ad meritum iustitiae si requiritur
 actus. q. ad omissionem culpabilis q. q.
 est sine actu.

Ad. 4. Vn. peccatum omissionis
 sit grauius q. peccatum trans-
 gressionis.

Summula d. Thomae

Unde q, sic q, est delictum sine delictu
quod maiorem exposcebat expiationem
Leuit. 5. / 2. quod opponit maiori bono. scilicet
sive quod est facere bonum, transgressus
sive uero opponit huic, quod est declinare
a malo / 3. quod transgressus potest esse ueni
alis. omissus uero ut pote opposita precepto
affirmatiuo nunquam nisi mortalis / 4.
quod maior est poena damni quae debet pecca
to omissi uero, quae poena sensus quae debe
t transgressioni ut dicit Chrysost. super
matt.

Sed contra est q, facilius est abstinere a ma
lo faciendo quam implere bonum.

Dicendum q, maxima distantia ut dicit in
10. metaph. est contrarietas transgressus
autem importat contrarietatem ad actu
virtutis. omissus uero negationem actus vir
tutis. ac proinde simpliciter loquendo gra
uius peccatum est transgressus quam omissio
quatinus aliqua omissio sit grauior aliqua
transgressione.

Ad. 1. R. q, delictum quandoq, dicitur omni
suo debiti contra deum cum quodammodo
temptu. et sic maiorem exigit expiatio
nem / Ad. 2. q, transgressus etiam opponit
sive quod est facere bonum contra reu. oppo
sitione / Ad. 3. q, transgressus opponit precep
to negatiuo. et tam ipsa quam omissio ^{si} large
sumantur ut sunt praeter precepta possunt et
se

se peccata uenialia / Ad 4. q. etiam omnis
 sibi debet poena sensus iuxta illud matth
 7. omnis arbor, que non facit bonum fructum
 excidet et in ignem mittet et hoc propter
 radicem ex qua procedit, licet non habeat
 ex necessitate conuersionem ad aliquod
 bonum immutabile.

Questio. 30. De Partibus poten-
 tialibus iustitiz in 1. art diuisa
 Ar. ^{1. et.} 1. Vm conuenienter assignentur
 virtutes iustitiz annexae.

Et uidetur quod non quod Tullius annumerat sex
 scilicet religionem, pietatem, gratiam, vin-
 dicatorem, obseruantiam et ueritatem, 2. q. q. Macrobius super Somnium Scipionis
 ponit septem. scilicet innocentiam, ami-
 citiam, concordiam, pietatem, religionem
 affectum. et humanitatem) 3. q. a quibus-
 dam alijs ponuntur quinque scilicet obedi-
 entia ad superiores, disciplina ad inferiores,
 equitas ad equales et fides et ueritas resp
 ectu omnium / 4. q. Aridorius peripa-
 theticus ponit nouem partes iustitiz anne-
 xas scilicet Liberalitatem, benignitatem,
 vindicatricem, eugromosinam, eusebiam
 euebarustram, sanctitatem, bonam immu-
 tationem. et Legispositiuam. et Aristoteles
 in 5. ethic. ponit epycheiam de qua in pre-
 dictis non fit mentio.

uidetur esse speci-
 es immutabilis
 iustitiz ~

Dicen

Summula d. Thomae,

Dicendum q. virtutes alicui virtutian, ^{prima}
necq. in aliquo debent cum ipsa conveni ^{palj}
re, et in aliquo deficiunt, unde est q. om
nes virtutes quae sunt ad alterum possunt
iustitiae annexi. iustitiae vero proprium est
reddere alteri debitum, secundum equa
litatem. ac proinde virtutes quae iustitiae
a doctoribus annexuntur quamvis conveni
ant cum ea in hoc q. sunt ad alterum de
ficiunt tamen ab ea. in ratione equals
quod non reddunt quamvis reddant de
bitum; vel in ratione debiti q. quamvis
reddant debitum non stricte sumptum.
Hae autem ex attenta consideratione as
signatarum partium iustitiae intelligi
manifeste poterunt

equale
tamen debitum

Ad. 1. R. q. vindicta quae fit auctoritate
publicae potestatis, pertinet ad commutativam
iustitiam, quae autem fit proprio motu non
tamen contra legem, vel quam quis a iudi
ce requirit, pertinet ad iustitiam ad
iunctam. / Ad. 2. q. Macrobius videtur at
teridisse ad duas partes integrales iustitiae
scilicet declinare a malo, ad quod pertinet
innocentia, et facere bonum ad quod per
tinet alia sex. / Ad. 3. q. obedientia inclu
ditur in observantia, et aliae ex illis ad alia sex
relatas reduci possunt, et e converso. / Ad. 4. q.
in illa enumeratione quaedam ponuntur
pertinentia ad iustitiam legalem, quaedam
ad iustitiam particularem, quantum vero

ad ea que quandoq; agenda sunt particula
inter occurrunt preter communes leges ponit
eugnomosina. quasi bona nomina. que est
de talibus directiva. epycheia autem no
ad iungit iustitiz particulari. sed legalis. ac ui
de esse eadem cum eugnomosina ~

Questio 81. De Religione in Octo articulos diuisa.

Art. 1. Vm Religio ordinet homi
nem solum ad Deum?

Et uidet quoniam q; Iacob. 1. tribuit ei,
uisitare pupillos et uiduas et seipsum
immaculatum custodire / 2. q; Augu
stinus id docuit. ex doctissimorum aucto
ritatib; In necessitatib; etiam humanis
dicit exhibenda religio / 3. q; ad eam per
tinet patria. id est seruitus, seruire autē
etiam proximo. debemus per charitatem
ut dicit ad galat. 3. / 4. q; ad eam perti
net cultus. cultus autem etiam parenti
b; deferit iuxta illud Catonis cole paren
tes / 5. q; non omnes qui sunt in statu
salutis. licet sint des subiecti dicuntur
religiosi. sed qui emissis iustis superiorib;
hominib; subdunt.

Sed contra est Iulius. in. 2. rethorice
Dicendum q; siue Religio dicat ut dicit Isi
dorus lib. 1. de sim. a re eligendo. id est sepe eli
gendo deum ut monemur pro. 2. siue a bite
non

Summula D Thomae

sum eligendo deum, quem amiseram,
sive a Religando. ut ait August. 10. ^{scit} ~~Deum~~ principaliter ordinem ad deum. cui
religari debemus tanq[ua]m principi. et ad que[m]
nostra electio tendere debet tanq[ua]m infini-
Ad. 1. R[ati]o q[uod] illi actus non sunt immedia-
te et elicitive a religione (sicut est sacri-
ficare) sed imperatice media misericor-
dia et temperantia) Ad. 2. q[uod] Augustinus
ubi sumit religionem. exterius uocabulo
ut ipse explicat. / Ad. 3. q[uod] dominium speci-
aliter conuenit deo. et sic specialis latine
seruitus debet ipsi / Ad. 4. q[uod] cultus etiã
inferiorib[us] rebus exhibet[ur] (necum sumi-
mus. aut memoria retinemus) proprius
tamen et strictus cultus deo exhibetur) -
Ad. 5. q[uod] procedit de religiosis strictius sum-
pto uocabulo. qui tamen summi subdun-
t propter deum. iuxta illud ad galat. 4. Si-
cut angelum dei excepistis me. sicut Chris-
tum Iesum.

Ar. 2. Vm Religio sit Virtus necne?
et uidee q[uod] non q[uod] actus eius est reuerendi de-
qui pertinet ad donum timoris / 2. q[uod] qualis
uirtus debet esse liber. Latra autem qui est
religiosis est actus seruitutis / 3. q[uod] uirtu-
tis aptitudo inest nobis a natura. et ea que per-
tinent ad uirtutes sunt de dictamine ratio-
nis naturalis. non sic autem ceremonialis
diuini cultus que pertinet ad religionem

Sed

proprie et

sicut agrus
et agrus coluit
et in uisibilia

et specialius

Sed contra est q, communerat alijs virtutibz,
ut ex supradictis patet.

Dicendum q, religio faciat bonum. Sabentem
et opus eius reddat bonum. cum debito ordi-
ne dirigens in deum. sequit q, sit virtus -

Ad. 1. R. q, religio est facere aliqua propter
divinam reuerentiam, ac proinde ordinat
ad donum timoris, tanqz ad aliquid excellen-
tius / Ad. 2. q, etiam seruis exhibet domino

famula
tum) Libere debet ~~seruicium~~ faciens de neces-
sitate virtutem. nedum nos deo / Ad. 3. q, eti-
am est de dictamine rationis naturalis. q, quis
aliqua fauat. ad divinam reuerentiam. qz
uis q, hoc vel illud faciat expellet ad institu-
tionem iuris diuini. vel Sumari -

Ar. 3. Vm Religio sit una virtus?

Et videt q, non qz in deo qui est obiectum ipsi
us est pluralitas personarum. et attributor /

2. qz unus virtutis unus est actus. ac religio
colit. seruit. uouet. orat. et sacrificat / 3. qz
aliter adoramus deum. ac ~~seruimus~~ ^{imaginem eius} ergo non re-
uerent eius modicatz, unus virtutis religionis /

Sed contra ephes. 4. unus deus una fides. est
hanc autem unam fidem protestat una unig
dei religio.

Dicendum q, Religio habet unum obiectum
scilicet deum quem uenerat sub ratione pri-
mi principij. et gubernatoris (ut de se ipse tes-
tat malach. 1) ac proinde est una virtus -

Ad. 1. R. q, tres personz diuine sunt unum prin-
cipium creationis. diuersz autem rationes at-

tributorum concurrunt ad rationem primi principij / Ad. 2. q. eodem actu homo colit deum et servit ipsi, quia cultus in actu respicit dei excellentiam, servitus autem hominis subiectionem / Ad. 3. q. ex hoc quod imagini Christi exhibetur cultus non diversificatur ratio latere non enim adoratur imago ut res in se, sed prout dicitur in imaginatione, ac prout videtur motus adorationis consistit in ipsa -

Ar. 4. Vnde Religio sit specialis virtus ab alijs distincta?

Et videtur quod non quia Aug. in. 10. de civ. dei. omne opus bonum vocatur sacrificium, ac sacrificium est actus religionis, ergo illa non est virtus specialis / 2. quia 1. corinth. 10. precipitur omnia in gloriam dei facere, ad religionem autem pertinet aliqua facere in dei reverentiam, ut dictum est / 3. quod non videtur nisi dicitur in 3. et sic. propter quod est ei, quod est amari ergo religio non distinguitur a caritate.

quod pertinet ad religionem)

Sed contra est quod ponitur pars iustitiae ab alijs eius partibus distincta.

Dicendum quod cum religio ordinetur ad speculandum deum reverentiae exhibendum deo ob suam omnimodam excellentiam, est specialis virtus, nam et in humanis videmus quod diversis excellentijs personarum. V. g. patri et Regi diversus honor debetur.

Ad. 1. Rr quia omne opus bonum dicitur sacri-

fructus in quantum religio imperat esse
 ut virtutibus / Ad 2. q. omnia que sunt
 in diu. gloriam pertinent ad religionem nō
 ut elicientem, sed ut imperantem / Ad
 3. q. charitas tendit in bonitatem dei, que
 communicat creature, ac proinde eadem cha-
 ritate diligit deus et proximus, religio ve-
 ro uersat̄ circa ex. essentiam dei, que in-
 communicabilis est creature.

Ar. 5. Vm̄ Religio sit virtus theo-
 logica? ~

Et uidet̄ q. sic q. Augustinus in enchiridi-
 ut q. deus ubi fide, spe et charitate / 2. q.
 habet deum pro obiecto ut dicitur est / 3. q.
 non est intellectualis carnis perfectio nō
 attendat secundum considerationem ue-
 ri, nec moralis, q. non est circum diu. de
 enim, ut dicit̄ arch. 43. maior est omni lau-
 de, ergo est virtus theologica.

Sed contra est q. ponit pars iustitie que est
 virtus moralis.

Diendum q. cultus dei exhibitus habet se
 sicut materia et obiectum religionis, deus
 autem ipse sicut finis, qui non attingitur
 per actus quibus ubi, sicut attingit per ac-
 tus virtutum theologiarum, quorum ob-
 iectum est finis ultimus, ac proinde Religio
 est virtus moralis.

Ad 7. Requiritur virtutes theologice sui imperio
 causant actum religionis circa deum per me-
 dia

Summula D. Thome

dia ordinata in ipsum / Ad. 2. q. religio or-
dinat hunc mundum in deum non sicut in ob-
jectum, sed sicut in finem / Ad. 3. q. reli-
gio ad iustitiam moralem ut pars eius per-
tinet, medium et equalitatem non in pas-
sibus sed in operatibus, secundum con-
siderationem facultatis humane, et accep-
tationis diuine. superfluum autem in ea
reperi potest non secundum circumstan-
tiam quanti, sed temporis, modi, aut pers-
one si colat quod non debet.

constituens

Ar. 6. vni Religio sit preferenda
alijs virtutibus moralibus?

Et respondeo q. non q. deficit in attingendo
medium iustitiae, ^{quod} non reddat deo omni-
no equale / 1. q. laudabilis est subue-
nire indigenti ut usui. 57 ostendit q. sic per
alias virtutes, q. deo qui nullam habet in-
digentiam / 3. q. quod deo exhibet per re-
ligionem est magis debitum, ergo minus
laudabile illud reddere /

quod sic per re-
ligionem /
ut. 1. cor. 9
de predicatio-
ne dicit Apos-
tolus ~

Sed contra est q. exod. 20. primo ponunt
precepta de religione, tanq. de digniori
Dicendum q. inter ea que sunt ad finem
illa preeminent, que sunt propinquius
ra firmi, religio autem uersat in rone
diate circa cultum dei, ac ex consequen-
ti tanq. propinquior firmi, ceteras mora-
les uirtutes antecellit / Ad. 5. R. q. de
fide

ficere a medio propter defectum potestatis
non diminuit laudem virtutis, sed ob
defectum in libertate, in qua ipsa con-
stitit. Ad. 2. q. procederet si quod deo esse
virtus esset ob ipsius utilitatem sicut
cum subicerimus proximo. Ad. 3. q. pro-
bat tolli gloriam super erogationis. Sed non
meritum virtutis si in libertate adsit. 1.

Ar. 7. Vm Religio habeat alii
quem exteriorem altum?

Et videtur quod non quod altus adoratoris quod est
proprium eius ut dicit Ioan. 4. est in spiritu et
veritate, sicut et deus spiritus est. 2. quod
terrenis subiectis vel reuerentia ma-
gis videtur pertinere ad reuerentiam vel
honorem inferiorum creaturarum. 3.
quod August. in 6. de ciuit. commendat Senecam
quod reprehendit quosdam idolis quos colebant
ea offerentes. quod mortalibus, terris, offerri
corporalibus adibus contulerunt. ergo multo
magis est.

Sed contra dicit in psalmo cor meum. et car-
nea exultauerunt in diebus iuuum.

Dicendum quod deo reuerentiam et honorem
exhibemus non propter se ipsum, quod in scriptis
est gloria plenius. sed ut mens nostra ipsi subdi-
cat et in quo perfectio nostratoris sit. mens
autem hominis ut coniungat deo indiget in
sublimi maledictione ut dicit Rom. 1.
et ideo praeter altus interiores qui principaliter

Summula D Thomae

ter pertinent ad religionem. Sabet ipsa etiam
armatus exteriores. quasi securidarios. et ad
interiores ordinatos, quibus exitemur in deum.

Ad 1. Quod dominus ibi loquitur de eo quod
est principale in sui cultu. Ad 2. quod externa
sacrificia non exhibent deo quibus indige
at. ut dicit in psalmo. sed tanquam signa inte
riorum et spiritualium operum, quae per se deo
acceptae. ut dicit Augustinus. in. 10. de civitate.

Ad 3. ^{illi} quod videbatur quod illa externa offererentur
tanquam per se idolis accepta. vel quod uana et tur
pia erant.

Ad 3. Vm Religio sit idem sanctitati?
Et videtur quod non quod sanctitas est communissima
virtus ut ait Aristoteles. 2. quod sanctitas
est munditia ut dicit Dionysius. 12. cap. & diu
inum. munditia autem ad temperantiam
pertinet. Religio ut dictum est ad iustitiam.
3. quod in quadam enumeratione partium ius
titiarum supra. sanctitas coordinatur religioni.
Sed contra dicitur Luc. 1. seruiamus domino in
sanctitate et iustitia. seruire autem deo per
tinet ad religionem.

Dicendum quod sanctitas duo importat scilicet
mundiciam (unde sanctus dicitur a quibus
id est sine terra) et firmitatem in bono. unde
dicitur ut dicit Isidorus. lib. 1. sanctus dicitur
quasi sanguine tinctus. et utraque significa
tio competit deo quae diuino cultui mani
fari. maxime summi quibus oportet et inu
ditiam seruare. et inseparabiliter deo inhe
rere.

vere ut protestabatur Paulus. Hebr. 12. Sanctitas ergo secundum essentiam non differt a religione, sed solum ratione. quatenus reliquæ exhibet deo debitum famulationem in his quæ specialiter pertinent ad cultum divinum, qualia sunt sacrificia et oblationes; Sanctitas autem dicit secundum quod homo non solum hec, sed et alia virtutum opera in deum refert.

Ad. 1. R. q. sanctitas dicitur communis virtus in quantum omnium virtutum actus per imperium ordinat in divinum bonum.

Ad. 2. q. quilibet actus temperantia aut virtutis habet rationem sanctitatis prout refert (ut dictum est) in deum. ut Augustinus dicit de Virginitate. in lib. de ea / Ad. 3. p. refert a religione ut dictum est.

Quæstio. 82. De Devotione
in quattuor art. divisa.

Ar. 1. Vm devotio sit specialis actus?

¶ videtur q. pertinet ad modum aliorum actuum. ut. 2. paral. 29. ubi subleantur et laudes dicunt oblata merito devota / 2. q. inveniuntur in diversis actibus suis sicut spiritualibus, ut in oratione, et corporalibus ut in genuflexione / 3. q. neque est appetitivus, neque cognoscitivus virtutis ut consideranti patebit. ergo /

Summula D Thomae

Sed contra est q, deuotione meremur, et non meremur, nisi per actus.

Dicendum q, deuotio a deu uenit sicut ac propterea deuoti dicuntur quia se ipsos deo deu uent, aut tradunt sicut et olim uocabantur idolis dediti pro eorum cultu tunc sicut Linius de diu. Decius narrat. et exod. 35 dicit de filiis Israel offerentibus mente promptissima atq, deuota pro uincias domini, ac ex consequenti est actus specialis uoluntatis.))))))

Ad. 1. R. q, deuotio uoluntatis mouet eam ad finem et alias uires ad suscitatus qui sunt ad finem / Ad. 2. q, deuotio in actibus non est sicut species illius generum, sed sicut motus in loco mobilium / Ad. 3. q, est pars appetitus anime scilicet actus uoluntatis uel dictum est.

Ad. 2. Vnde deuotio sit actus Religionis.

Et uidee q, non. q, per deuotionem tradit quis deo. Et autem maxime fit per charitatem. que ex latissimum causat ad deum ut dicit Dion. 4. cap. de diu. nom. / 2. q, charitas precedit religionem. et deuotio uidee precedere charitatem, que significat peregrinationem in sacra scriptura. cuius materia est deuotio significata per peregrinationem / 3. q, religio est solum ad deum. deuotio uel

ad sanctos immo et ad quoslibet ho-
mines. unde Leo papa videtur deus et Ro-
mani legibus appellavit. cum dixerunt
Habemus Regem nisi Cesarem)
Sed contra est quod verum est actus religionis
ergo et deus.

Dicendum quod eiusdem virtutis est velle
aliquid facere, et habere promptam volun-
tatem ad illud faciendum cum utriusque
actus sit idem obiectum, sicut in ista vidi-
cie 5. et sic. vult et operatur sustinere. ac ex
consequenti deus facit velle, et prompte
exequi que ad diuinum cultum spectant

↑
immediate

Ad. 1. Quod ad charitatem pertinet tradi-
tio sui ad deum per spiritus unionem. Sed
ad religionem immediate pertinet quod quis
tradat deo per aliqua opera diuini cultus
mediate autem ad charitatem, que est re-
ligionis principium) Ad. 2. quod pinguedo na-
turalis et generat a calore. et ipsum conser-
uat quasi nutrimentum ipsius, et sic se
habet charitas respectu deuotionis | Ad. 3.
quod deus quam habemus ad sanctos transit
in deum, deus vero subditus ad dominum
aut ad alios homines alterius extrinsecus, si-
cut et famulatus humanus, a famulatu di-
uino.

Ad. 3. Vni meditatio seu contempla-
tio sit deuotionis causa? ~

Et videtur quod non. quod subtiles meditationes intel-

Summula d. Thomae

Sigubulum multoties deuotione impediunt,
2. q. si contemplatio esset perse causa deuotionis. ex altitudine contemplatione (N. g. diuinitatis) maior semper sequere deuotio q. ex contemplatione humanitatis, aut passionis domini, quod e contra accidit sepiissime.
3. q. in minimis contemplatiuis puta uirgines simplicibus et foeminas reperiri soleant maior deuotio.

Sed contra dicitur in psalmo in meditatione mea exardescet ignis. scilicet qui deuotione causat.

Dicendum q. causa deuotionis extrinseca d. est ut dicit Ambrosius super Lucam. intrinseca autem causa est contemplatio sine meditatione, ad quam sequit actus uoluntatis qui est deuotio. ut inquit August. in lib. de uirtutibus. quia ~~in~~ tradit diuino obsequio. tum ex consideratione diuinae bonitatis et beneficiorum ipsius, tum ex consideratione defectuum et proprie fragilitatis. ut dicit in psalms.

Ad. 1. R. q. si consideratio talis fuerit. quae dilectionem causat. excitabit etiam deuotionem.

Ad. 2. q. secundum se deuotio maxime consistit circa ea quae sunt diuinitatis, quae tamen per sensibilia manuducimur magis excitamur ad deuotionem et amorem. dum uisibiliter deum cognoscimus. Ad. 3. q. scientia per se occasiorem considerandi propriam excellentiam. Simpliciter autem sui similitudinem. q. si etiam scientia subdat deo ex se ipso. et deuotio augetur.

~1. A2

Ar. 4. Vm letitia sit deuotionis effectus?

Et uidetur quod in passione Christi dominica deuotionem excitat. et tamen exinde sequitur afflictio et mors, ut patet thren. 3) 2° quod deuotio proprie consistit in interiore sacrificio spiritus. in psalmo autem dicitur quod sacrificium deo est spiritus contribulatus. 3° quod ut dicit Gregorius in libro de homine succurritur ex gaudio sic lacryme sunt signa tristitie. lacrymas autem presumunt deuotio.

Sed contra dicitur in collecta ecclesie. quos se in uia ustra castigant, deuotio sancta letificet. Dicendum quod deuotio in quantum procedit ex consideratione diuine bonitatis, que est qua ad quem. Si terminus motus. per se habet causare letitiam. et per accidens tristitiam in his quibus dum plene de fruuntur. ut dicit in psalmo. in quantum uero procedit ex secundario uerbum est causat deuotio ex consideratione proprii defectuum. qui ut terminus a quo motus per se quidem nata est tristitiam causare per accidens autem letitiam. ob spem diuine subuentiois.

Ad. 1. Rr quod in passione Christi dominici contentus tac eius afflictio, sed letificat nostra liberatio.

Ad. 2. Rr ex dictis in fine corporis sui articulo 5.

Ad. 3. quod lacryme etiam presumunt ex animi teneritudine. et gaudio cum aliquo tristabili modo, ut cum recuperamus charos

Quaestio 83. De oratione in
 decem & septem art. Divisa
 Art. 1. Vm oratio sit actus appetitus
 Virtutis. ~

Et videtur q. sic. qz orationis est exaudiri exau-
 dit autem desiderium (ut dicit in psalms) qm
 est voluntatis actus). 2. qz ut dicit dicitur
 4 cap. de divitiis. non. oratio venit rursus deo
 quod pertinet ad amorem. 3. qz nulla ex op-
 erationibus intellectus quas ponit Philosophus
 in 3. de anima. non erit simpliciter
 apprehensio; neque impositio et diuisio, neque
 ratiocinatio.

Sed contra est q. orare secundum Isidorum lib
 et sim. est dicere. quod ad intellectum spectat
 Dicendum cum Casiodoro q. oratio dicitur qua
 si oratio. ratio vero speculativa solummodo
 apprehendit. practica autem ratio habet etiam
 cum apprehensione causare. et hoc potest con-
 tingere dupliciter. vno modo imperando sub-
 ditus sibi perfecte: alio modo deprecando et pe-
 tendo effectum. qui suis potestati perfecte
 subdit: et utrumq. horum ordinationem
 quamdam importat que propria est ratio-
 nis ad optima deprecantis ut dicit. in 1. ethic
 unde August in lib. de verbis domini. dicit q.
 oratio petitio quaedam est. et Damasc. lib. 3
 dicit q. oratio est petitio decentium a deo. ac pro
 inde oratio de qua nunc loquimur est ratio
 nis petitis. Ad. 1. R. q. exaudit desiderium
 in

siue inducend
 et disponend
 ad effectum

in quantum est causa petendi uel significa
 & promptitudo dei quia audit desideria ante
 q̄ petamus. ut dicit isai. 65 / Ad. 2. q. d.
 huc ostendit. q. uoluntas mouet rationem
 ad suum finem scilicet charitatis. qui est de-
 iunij. et huc ex parte respicitur scilicet unio-
 nis. et ex parte petentis. quem ad deum acce-
 dere oportet. respectu primi dicit psalmista
 unam petij a domino. respectu secundi dicit
 Damascenus. q. oratio est ascensus mentis in
 deum / Ad. 3. q. illi tres actus sunt rationis
 speculatiue. oratione uero practice.

Ad. 2. Vm̄ sit conueniens orare. 2.

Et uidet q. non q. sine nostra petitione immutet
 ut deus nostra indigentia ut dicit matt. 5. 6. /
 2. q. deus est immutabilis, et poenitudine
 non flectit ad quod tendit oratio / 3. q. deus
 liberalissimus est. ergo non debet expecta-
 re preces nostras ad dandum. siquidem ut di-
 cit Seneca. nihil carius erit q̄ quod preci-
 bus impetrat.

Sed contra Luc. 18. oportet semper orare. et
 non deficere.

Dicendum q. iuxta erudites dicentium (non
 regi res diuina prouidentia; aut omnia ex
 necessitate prouenire; aut diuinam prou-
 dentiam et ordinem ipsius uariabilem esse)
 non esset necessarium orare. est tamen ne-
 cessarium, ut ordo diuine prouidentie implea-
 t. qui aliquos effectus disposuit medijs tali-
 bus causis et dispositionibus, qualis est oratio
 prouenire. ut scilicet homines mereant acci-

conueniens et

perere postulando, quod eis deus omnipotens
ante saecula disposuit donare. ut Gregorius
dicit in lib. Dialogorum.

Ad. 1. R. q. oramus ut consideremus dignum
auxilium in illis rebus esse nobis pos-
tulandum / Ad. 2. ex dictis / Ad. 3. q. deus
plurima donat nobis ex sua liberalitate
etiam non petita; petimus autem ob nobis
am utilitatem, et fiduciam et consolatio-
nem recurrendi ad deum et fabulandi cum
eo ut dicit Chrysostomus.

Ar. 3. Vm oratio sit actus Religionis?
Et videtur q. non q. religio est passivitas que
est in voluntate. oratio vero ad intellectum
pertinet et donum eius / 2. q. actus latius
est de necessitate precepti. oratio vero sine
petitu voluntatis non sic / 3. q. ad religionem
pertinet aliquid deo afferre orationem ve-
ro aliquid ab eo obtinere /
Sed contra est psalmus. dirigat oratio mea
sicut incensum in conspectu tuo domine, et
ibi glossa.

Dicendum q. cum homo per orationem re-
verentiam deo exhibeat et honorem se ipsi
subiciens. et proficiens eo indigere sicut su-
orum bonorum auctore. sine dubio est actus
religionis.

Ad. 1. R. q. Religio que est in voluntate per
orationem lux est intellectus in se ipsum in
deum. tanquam potentiam auctorem. et sibi ma-
gis propinquam / Ad. 2. q. et desiderare qui est
actus caritatis. et petere qui est actus religio-
nis

nis cadit sub precepto. matt. 6. ubi dicitur pe-
tite et accipietis / Ad. 3. q. oratio traditio
no mentem suam deo ut ex dicitur supra
inducto constat. ac prout sicut intellectus
pregeminet exterioribus et corporalibus membris
et etiam exterioribus rebus, ita etiam oratio pre-
eminet alijs actibus Religionis.

Ar. 4. Vm solus deus debeat adorari

1. videtur q. solus q. adoratio est actus religio-
nis, et solus deus est religionis conditus /

2. q. solus dei est orationem cognoscere
cum precipue sepe mentefiat. ut dicit. 1. cor.

4. tum q. ut ait August. lib. de cura pro mor-
tuis agenda. nesciunt mortui etiam sancti

quid agant uiui, etiam illorum filij / 3. q.
sancti qui sunt in mundo. et in purgato-
rio. quamuis etiam sint deo conuicti non

porrigimus orationes. ergo nec existentibus
in celo /

sed contra lib. 5 ad aliquem sanctum conuerte-
re /

Dicendum q. deo offerimus orationes sicut
ab ipso implendas sanctis autem angelis

et Spiritibus ut a deo impetrandas, non
ut deo perceptas immutentur. ut dicit Apocal.

3. quod ex ipso modo orandi ecclesie const-
tat dum ad deum dicit miserere nobis. ad

sanctos autem ut orent pro nobis.

Ad. 1. constat quod ad deum porrigimus ora-
tionem tanquam ad auctorem bonorum, ad sanctos

uers tanquam ad interpellabiles / Ad. 2. q. tunc
gregorius. in. v. motus sancti. quamuis non

ex

summula d. Thomae

ex naturalis conditione, ex divina tamen
revelatione in verbo cognoscunt ea quae
eos de se cognoscere et ad eos pertinent, et
ambitum secretorum nostrorum cordium cogitatio-
nes / Ad. 3. q. illi mundum fruuntur verbis, unde
de eis suffragia non imploramus, sed ad illi
petimus alloquendo " " "

orando

Ar. 5. Vm debemus in oratione deter-
minate aliquid a deo petere?

¶ Fuit q. n. q. Rom. 8. dicitur quod oremus
sicut oportet nescimus. et ad idem est Iacobus
4. / 2. q. n. debemus nisi ad inclinandum
dei voluntatem ad nostram ut glossa dicit in
illud psalmi exultate in domino. sed e-
conuerso / 3. q. mala non sunt petenda a deo
na autem deus nos inuitat. /

determinata
petendo -

Sed contra est dominus in oratione dominica
docens nos orare. Matt. 6. et Luc. 11.

Dicendum q. bona quibus bene et male uti pos-
sumus ut diuitiae et honores non sunt absolu-
te petenda sed illa quibus male uti non possumus
ut virtutes gratia et gloria
iuxta illud psalmi ostende faciem tuam. et
s. erimus. et iterum deduc me in semitam
mandatorum tuorum.

(ut Valerius ex
Socrate refert)

Ad. 1. Ar. q. etsi illud uerum sit dominus ta-
men adiuvat infirmitatem nostram. ut
adoremus in spiritu et ueritate. Ioan. 4. / Ad
2. q. cum petimus necessaria salutis conformamus
nostram voluntatem uoluntati dei qui uult
omnes homines fieri. i. Tim. 2. / Ad. 3. q. si nos

¶ ~~non~~ deus ad bo-
na inuitat ut bo-
nus desiderijs et
pijs uotis ad ea
accedamus -

Ar

Summula .d. Thomae

Et videtur quod non. quia in prima orandi nobis a Christo domino data in oratione dominica pro nobis solum oramus / 2° quia una ex pro-
prietatibus orationis est quod sit exaudibilis
Secundum autem est pro nobis. ut Augustinus ex-
ponit **1° in 1° 16** / 3° quia boni per se ipso exau-
diuntur pro malis autem prohibet nos dominum
orare. **Hierem. 7.**

Sed contra est **1° in 1° 5.** orate pro invicem ut
salvemini.

Dicendum quod cum ex charitate debeamus de-
siderare bona proximis. ex eadem fraternitatis
charitate debemus pro eis orare ut dicit Chri-
stus **in matth.**

Ad. 1. Pro quod sicut dicit Ciprianus **lib. de ora-
tione dominica.** Christus dominus unum pro
omnibus et non privatim orare nos voluit. quia
in uno omnes ipse portavit / **Ad. 2.** quod pro se
orare est conditio orationis, non quidem ne-
cessaria quantum ad effectum merendi. sed
ad inefficientiam impetrandi. quia cum alijs
conditionibus potest impediri ex indispo-
sitione eius, pro quo oratur. ut constat **Hierem.
15** / **Ad. 3.** quod pro peccatoribus est orandum
quia quamvis non exaudiat orationem nisi pro
predestinatis (qui tamen tales sunt ignora-

2. **1° in 1° 7. et 1° in 1° 5.** colliguntur et ex Au-
gust. **lib. de oratione**
Pro iustis etiam orandum est. primo quia pro
iustis multo facilius exaudiuntur **Rom. 15** / et gratia
secundo ut a multis des gratia agant pro
beneficijs iustorum. quia in multis utilitatem
cedunt. **2. in 1° 5.** et tertio ut maiores non

in ista illud ps
almi cum glo-
sa et oratio mea
in sinu meo con-
vertit

superbiant considerantes se minime suffragiis indigere.

Ar. 3. Vm̄ debeamus pro inimicis orare?

¶ Videtur q. non qz potius ex sacra scriptura inducimus ad orandum contra eos iuxta illud psalmi erubescant et conturbentur. omnes inimici mei. c. et. erub. u. uelociter | 2. qz sancti petunt vindictam de inimicis Apocal. 6. et legitur iustus cum uiderit vindictam ut dicitur in psalmi | 3 qz iuste impugnantur quandoqz inimicij. ut in bello patet |

Sed contra Matth. 5. orate pro persequentibus et calumniantibus uos.

Dicendum q. cum orare pro inimicis ad charitatem pertineat eodem modo debemus pro eis orare. sicut et eos diligere scilicet non excludendo eos a communibus orationibus. quod autem pro eis in speciali oremus perfectius est non necessitatis. nisi in aliquo casu particulari.

Ad. i. Ar. q. imprecationes in sacra scriptura ponuntur. primo (ut dicit Augustinus lib. de sermone domini in monte) secundumq. propheta in figura imprecantis solent futura preuicere. Secundo temporalia mala peccatoribus in correctionem imprecando | 3 non contra homines sed contra regnum peccati. et quarto confirmando uoluntatem suam diuine iusticie

Summula . d. Thomae

Ad 2 q. illa uindicta ut ait Augustinus
intelligitur contra regnum peccati. et non
ce. sed ratione, sicut de sanguine Abel patet.
Et tunc autem iusti de diuina iustitia! Ad
3 q. impugnare inimicos et eis temporalia
mala inferre licitum est ut emendentur

Ar. 9. Vm conuenienter septem
petitiones orationis dominice assign
entur.

Et uidetur q. non quatuor uidetur petere ut
nomen quod semper sanctum est sanctifice
t. et regnum etiam eius sempiternum
adueniat. et quod uoluntas que non potest non
impleri impleatur. 2° q. in conuenienter
uidetur prius poni petitiones. que perti
nent ad consecutionem boni. q. que ad a
mouitionem mali. 3. q. ad hoc aliquid peti
t ut donec. ergo in conuenienter ponuntur
petitiones. que non pertinent ad spiritum
sanctum. et ad dona ipsius. 4 q. Luc. 11. in
oratione dominica quinque petitiones tantum
continent. et non septem ut in Mattheo.
5. q. superfluum uidetur captare beneuolen
tiam Dei qui suauiter precemur. 1. Ioan
4) dicentes pater noster qui es in celis.
Sed contra est auctoritas Christi orationem
dominicam instituentis.

Dicendum cum Augustino ad Iubam q.
in oratione dominica quid quid petere et de
siderare possimus et debemus. et etiam or

do quo petere debemus continue mirabi-
 liter. Primum enim de ipsi gloriam optare. ^{quifinis est}
 tenemur deinde ut nobis communicet. ^{et primum ca-}
 Le Sabec in prima et secunda petitione ^{da in desideriis}
 scilicet sanctificet nomen tuum, et adve- ^{nostris -}
 niat regnum tuum. Deinde sequuntur me-
 dia quibus ad hanc beatitudinem perse-
 uerare. quarum quaedam sunt directe ad- ^{perse et}
 am perducuntia. ut quod fiat in voluntate dei ^{perse -}
 sicut in celo et in terra, alia ducuntia ut
 instrumenta, ad quod pertinet quarta pe-
 titione. scilicet panis quotidiani, siue intel-
 ligat de materialibus ad vitam corporis, si-
 ue de sacramentalibus, quem mattheus sup-
 substantialem appellat (in quo omnia sa-
 cramenta intelliguntur.) Per accidens ue-
 ro ad beatitudinem ordinamur per remtio-
 nem impedientium tripliciter, quod per-
 tineat ad reliquas tres petitiones scilicet p-
 remtionem peccatorum, et prostrationis inte-
 ratione, et poenitentiam que impediunt
 sufficientiam uitae. ut ex illis tribus uis-
 tat. dimitte nobis debita nostra, et uenos
 inducas in tentationem, sed libera nos a ma-
 lo. Ad. 1. Per ex dictis et cum Aug. de serm-
 domini. ad Pubam. et in encheirid. q. peti-
 tis ut nomen domini ab omnibus sanctum
 habeat. et ut eius regnum in se & eternum a
 nobis possideat. et ut eius uoluntas etiam
 in terra, sicut et in celo executioni mande-
 t. Ad. 2. q. oratio respondet ordini intentio-
 nis

Summula D. Thome

nis. que est de fine et prius de adeptione
boni qz de rebus ne malis / Ad 3. q. Augusti
lib. de serm. domini in monte ad aptat per
ordinem septem petitiones doris et beati
tudinis. scilicet timori. pietati. scientie
fortitudinis. consilio. intellectus. et sapien
tie. iuxta ea que supra nos ipsi attribui
mus, cum de ipsis agebamus. / Ad 4. q.
mattheus tertiam petitionem immittit esse
duas precedentium repetitionem. Lucas
uero non potuit liberari nos a malo includens
illud ubi. et ne nos inducas in tentationem

Ad. 5. q. oratio non porigit deo. ut ipsi non
flectamus. sed ut nobis excitemus fiducia
postulandi. et idcirco dicimus Paternoster qui
est in celis.

et consequendi
ab ipsis excu
lencia

Ar. 10. Vnde orare sit proprium ra
tionalis creature?

Et videtur q. etiam conveniat personis divi
nis. qz eiusdem est regere et accipere
sed filius dicit. Ioan. 14 ego regabo patrem
et de spiritu sancto dicit Apostolus q. postul
at pro vobis / 2. qz de angelis dicit in ps.
adorate eum omnes angeli eius / 3. qz bru
ta muscant etiam deum iuxta illud psal
mi et pulvis coruorum muscantibus eum
Sed contra est q. orare est actus rationis
Dicendum q. cum oratio sit actus rationis quo
quis superiorem deprecatur. neqz divinis perso
nis. quibus nihil est superius. neqz brutis in
qui

accipit a patre
et

quibus non est ratio convenire potest
 Ad. 1. R. q. personae divinae accipiuntur per
 naturam, non per gratiam. et filius dicitur se
 cundum naturam assumptam. et spiritus pos-
 tulat quatenus nos facit postulantem. Ad
 2. q. intellectus et ratio ut dictum est supra
 in nobis non sunt distinctae potentiae ac pro-
 inde sub nomine rationalium creaturarum
 quandoque intelliguntur angelus et sic in presen-
 ti. Ad. 3. q. pulli uisus dicuntur naturaliter
 instructi clamare. et animalia bruta des-
 obedire.

Ar. 11. Vm̄ sancti qui sunt in Patria
 orant pro nobis?

Et videtur q. non q. nec submerent. neq. pro-
 se ipsos orant. et q. / 2. q. non uolunt nisi
~~quod deum deum uult~~ deus uult. ergo frustra
 orarent / 3. q. sancti Patrie non sunt superio-
 res nobis, sicut nec existentes in purgatorio.
 sed si non orant pro nobis immo nos pro illis
 ergo / 4. q. efficacior esset sanctorum superio-
 rum oratio. et sic ad eos solum confugiendum
 uideret / 5. q. anima Petri non est Petrus. er-
 go saltem ante resurrectionem non debemus
 eos orare iuxta ritum ecclesiae dicentis, sanc-
 te Petre ora pro nobis.

Sed contra dicit. 2. maccab. ultimo de sancto
 Hieremia pro ciuitate Hierusalem orante.
 Dicendum q. cum orare pro alijs sic actus cha-
 ritatis sine dubio sancti in patria quod maiore
 habent charitatem magis orant pro uisitoribus
 quibus

^ nisi quod

ut patet in sole
vnde

qui ipsorum orationibus invocari possunt. et
quod des conivultores efficacius exaudiantur
~~vnde~~ habet enim divinus ordo ut de superioribus
excellentiâ in inferiora transfundat. et christus
Luce .7. interpellat pro nobis. ex quibus Hiero-
nimus confutat errorem Vigilantij contra-
rium dicentis.

Ad .1. R. q. sanctorum anime orant pro superiorum
porum gloria; et eorum oratio exaudiat pro
nobis virtute suorum meritorum procedentium
et ex divina acceptatione / Ad .2. q. petunt
illud quod estimant implendum secundum
voluntatem dei / Ad .3. q. existentes in purga-
torio sunt superiores nobis quantum ad im-
peccabilitatem. sed inferiores quantum ad
poenas. quas patiuntur / Ad .4. q. etiam quis sit
inferior in patria sunt superiores nobis
quorum oratio nec quod ferventior. aut quod deus
eorum sanctitatem vult notam facere est
quandoque efficacior / Ad .5. q. invocamus eos nu-
meribus quibus in sacra imstruerunt. et
ad resurrectionem insinuandam. sicut ex
3. dicit deus Abraham.

Ad .12. Vm oratio debeat esse vocalis?
et videtur quod non quod deus locutionem cordis ag-
noscat / 2. quod voces. sicut et alia sensibilia
ascensionem mentis indecimum impediunt /
3. quod oratio matth. 6. precipit fieri in occultis.
manifestat autem per vocem /
Sed contra dicit in psalm. voce mea ad dominum
clamavi. voce mea ad deum deprecatus
sum

Dicendum q. oratio communis que fit permi-
 nistris ecclesie uoce fieri debet. oratio uero
 singularis. quam quis pro se. uel alijs offert
 non debet de necessitate esse uocalis. adun-
 que tamen uox tali orationi. triplici de cau-
 sa. Primo ut mens per uerba excitetur in deum
 ut Augustinus dicit ad Iudam. ~~Secundo~~
 q. si uerba non excitent animum immundus
 trahant ad impediunt a uocibus est cessandum
 unde psalmista dicebat. tibi dixit cor meum
 exquisiuit te facies mea. et. 1. reg. 1. Ana-
 loquebat in corde suo. Secundo ad uox
 orationi ad reddendum debitum lingua et
 sic impetit ei. in quantum est satisfactoria
 ut dicit osee ultimo uultus labiorum nos-
 trorum offeremus tibi / Tertio ad uox
 quadam redire contra animam in corpore iux-
 ta illud psalmi letatum est cor meum. et ex-
 ultauit lingua mea.

Ad. 1. R. ex dictis / Ad. 2. q. uerba ad orationem
 pertinentia inuuant precipue mentes minus
 deuotas / Ad. 3. que Chrysostomus dicit in
 matt. et August. lib. de serm. domini oratio
 fieri debet. non prohibetur in publico fieri sed
 ne fiat ut uideat

ut immutescat
 toti populo pro
 quo offertur

Ar. 13. Vnde de necessitate orationis
 ~ Sit quod sit attenda?

et uide q. sic q. Ioan. q. dicit q. debet fieri in
 spiritu. et ueritate / 2° q. est ascensus in deum
 ad quem requiritur attentio / 3° q. attendit

quis

Summula d. Thome

petit ab Urmine Magis eum irritat. et ini-
dere videt. et idem dicitur in idem Basilus de
oratio de eum.

Sed contra est q. etiam iuri sancti in oratione
vagant iuxta illud psalmi cor meum dicit
Siquis me.

Dicendum q. hec questio precipue habet
cum in oratione uocali. est autem absolute
attentio necessaria ad melius esse orationis.
ad esse autem meritum et impetratum
orationis non est necessaria attentio per
tam orationem, sed sufficit uis prime intē-
tionis, qua quis ad orandum accedit uedi-
ut Gregorius. Tertius tamen effectus quies
quidam spiritualis refectio mentis de neces-
sitate requirit attentioem.

que est maxime
necessaria

Est autem triplex attentio scilicet ad ver-
ba, ad sensum uerborum, et ad deum et id pro
quo orat. et hanc tertiam possunt etiam ha-
bere id est sic ut mens omnium aliorum ob-
liuiscat ut dicit Hugo de sacris uirtutibus
Ad. 1. Pr. q. spiritu orat qui habet primam
intentionem. Ad. 2. q. mens humana ex
sua infirmitate non potest sine euagatione
diu ascendere, aut in alio esse. Ad. 3. q. ex
proposito euagari in oratione peccatum est,
et eius efficaciam enervat, ut dicit Augustinus
in regula. non sic autem si ex quadam in-
firmitate nature contingat ut dicit Basilus
Ar. 14. Vm oratio debeat esse

diuturna?

et videtur q. non q. matth. monemus o
 rantes volumus multum loqui / 2°
 q. desiderium quare arctius, est sancti
 us iuxta illud psalmi in ampetij ad o
 mino / 3. q. terminus orationis rubis
 ponit matth. 6. in oratione dominica
 Sed contra videtur q. semper sit orandum
 ut habet Luc. 8. et 1. Thessal. 5.

Dicendum q. oratio secundum suam cau
 sam scilicet desiderium charitatis debet
 esse diuturna et continua; non tamen
 potest talis esse secundum se ipsam, cum a
 lijs vitę necessitatibz oporteat nos etiam
 esse adductos. Tardius autem est differen
 da quando quis tedis non afficit et deus
 et eam prosequi potest ut Augustinus ad
 Pubam de monachis egypti refert, qui
 per breues et sepius repetitas moras affec
 tuosas et iaculatorias preces dominis of
 ferebant.

Ad. 1. R. q. dominus permittabat in ora
 tione, neq. est multiloquium ubi est diu
 turnus affectus / Ad. 2. q. prolixitas orati
 onis non consistit in hoc q. multa petantur
 sed in hoc q. affectus ad unum desiderandū
 continetur / Ad 3. q. non arctavit dominus
 nostras orationes ad dominicam orationis ver
 ba, sed ad petita in ea / Semper autem orat
 quis. vel desiderio. vel q. statutus d. orat
 vel propter effectum q. scilicet orans post ora
 tionem manet magis deuotus. vel alius bene

ex parte causę
 scilicet.
 ex parte ipsius
 orationis.

~ Summula D Thome

ficijs provocat ut proseorent. etiam quan-
do ipse ab orando cessat ~

Ar. 15. Vm oratio sit meritoria?

Et videtur quod non quia procedit gratiam iuxta
illud Luc. 11. pater dabit bonum spiritum
petentibus se / 2. quia nec Paulus meruit
petita scilicet resurrectionem spiritibus car-
nis / 3. quia in fine fidei ut Latob. 1. dicitur
postulet autem infide nihil cessitans
fides autem potest esse infirma.

Sed contra est glossa in illud psalmi orabis
mea in sinu meo conuertetur.

Dicendum quod oratio preter effectum presentis
habet etiam solatium, meretur et impetrare. meretur autem

Ad quam perti-
net devotio)

ex radice charitatis a qua procedit mediare
sequitur efficiente cum qua concurre fides
quam de deo habemus. et similitas nostrorum
intentionis: impetrat vero oratio ex gratia de
quem oramus. et qui nos ad orandum inducit
ut ait Augustinus. lib. de verbis domini et libri
solentur

Ad. 1. Quod oratio sine gratia gratum faciente
non est meritoria. impetrat tamen eam ex
aliquo gratuito dono ipsam orationem prece-
dente, nam et ipsum orare donum dei est ut
dicit August. Lib. de perseverantia / Ad. 2

directa

quod sepe aliud est quod petitur meritum orationis
quod est ipsa in ea eterna ~~vel ad ipsam~~
et aliud ad quod oratio se extendit
et petitur. si ergo quod petitur sit illicitum ~~non~~
vel

vel non utile ad salutem non cadit sub me-
rito orationis. q̄si nec est necessarium ad bea-
titudinem, nec manifeste salutis contrarium
quod quis petit. poterit orando ut tam q̄ter
nam mereri. sed non illud, ut August. dicit
in lib. sententiar. Prosper. quid enim infir-
mo sit utile melius non dicit peritus medicus. ut
Paulus respondit dominus ablationem stimuli
postulanti. Si vero quod quis petit sit utile
ad beatitudinem et salutem propriam taliter
q̄ prose, necessaria. pie. et perseveranter pe-
tat, indubitanter accipiet. quod petit con-
gruo tamen sibi tempore reddendum sicut di-
cit Augustinus in Psaltem. et Basilius,
Ad. 3. q̄ ex fide non habet oratus efficaciam me-
rendi sed impetrandi. q̄ per eam habet hinc
voluntatem omnipotentis et misericordis dei
ex quibus oratio sperat, quod petit.

It. 16. vñ peccatores orando aliquid
impetrent a Deo?

Et videt q̄ non q̄ ut dicit Joan. 9. peccatores
deus non exaudit, immo eorum oratio est ex-
ecrabilis ut dicit psalm. 28 / 2. q̄ susti impe-
trant merendo. peccatores autem nihil me-
rent ut dicit glossa. 1. ad Timot. 3. / 3. q̄
ut Chrysost. dicit in Matt. pater non audit
orationem, quam filius non videtur, pecca-
tores vero non possunt recte dicere dimitte
nobis debita nostra. s. et n. d. d. nostris /
Sed contra est August. super Ioannem de publi-
cano loquens, et Chrysost. in Matt. circa
la

nec pia
operat

Summula d. Thome

La verba (omnis qui petit accipit) dicens
sive iustus sit sive peccator.

Dicendum q. peccator ut sic id est ex deside-
rio peccati petens non audit a deo ad miseri-
cordiam, sed quandoq. ad iudicium dum per-
mittit grauius vitare, quodam enim (ait
Augustinus) negat ^{deus} propitius, quod concedit iratus,
sit tamen peccator peccat ex bono naturae deside-
rio, cum quattuor conditionibus possit supra
ex pura dei misericordia solet exaudiri aliter

Ad. 1. R. ex dictis / uel q. illud dictum fuit q.
ei inuerti, et mundum illuminati, ut dixit
Augustinus in Lammem / Ad. 2. q. peccator pe-
rat pro. id est ex bono desiderio naturae, ecli-
cet non mereat ex iustitia, impetrat ex gra-
tia, cui eius oratio imitit / Ad. 3. q. quan-
do q. peccator uult dimittere debitum, suus
et oratio dominica dicitur ex persona com-
nis ecclesie, non priuatae personae. " " "

et exaudire ut
dicit eccl. 28.

Ad. 17. Vm conuenienter dicant esse
orationis partes, obsecrationes, oratio-
nes postulationes et gratiarum actiones.
Et uidet q. non q. obsecratio est quaedam ad-
iuratio, sicut autem iurare non licet, sic
neq. alium ad iurare, ut dicit Origenes su-
per mattheu / 2. q. secundum Damascen
oratio est petita decentiam, ergo non ~~conuenit~~
diuidit ad contra orationem / 3. q. gratiarum
actiones sunt de praeteritis, alia de futuris, er-
go inuenienter ponunt gratiarum actiones
post alia

(ut proinde pro
res)

Sed contra est auctoritas Apostoli 1. ad Tim
 2. Dicendum q. ad orationem tua con-
 currunt. scilicet accessus ad deum qui fit per
 orationem. Secundo petrus quæsi fiat prore
 determinata dicit postulatio, si pro ~~pro~~ iudeter
 innate (ut cum quis petit iuvari a deo) dici
 & supplicatio. q. si solum factum narret
 ut 1. cor. 11. dormire quem amas infirmat.
 dicit insinuatio. Tertio ad orationem con-
 currunt ratio impetrandi, que ex parte de-
 i ~~dei~~ dicit obsecratio, ex parte nostra ^{est} gratia
 sumatur, ut innuit daniel. 9. et in glos
 sa. 1. ad Timoth. 2. que quattuor in aliqui-
 bus ecclesiis collectis ut in collecta trinitatis
 canni possunt. Hæc aliter distinguunt in
 collationibus patrum, sed minus convenien-
 ter. Ad. 1. Pr. q. obsecratio orationis non est
 nisi ad misericordiam implorandam. Ad. 2.
 q. procedit de oratione communiter sumpta. Ad
 3. q. in diversis præterita præcedunt futura, sed
 idem prius est futurum q. præteritum, ac pro
 inde prius petit, q. deo gratias agant. oratio
 igitur præcedit postulationem, orationem au-
 tem præcedit obsecratio, q. ex considerati-
 one diuine bonitatis ad deum audemus acce-
 dere.

Quæstio 34 De exterioribus
 actibus Latue in. 3. art. diuisa.

Ar. 1. Vm adoratio sit actus Latue
 siue Religionis?

Summula D. Thomae

Et videtur quod. quod genus. id est Abraham adoravit angelos. et Nathan Regem David. 3. reg. 1. / 2. quod Religiosus cultus debet deservire ut in ipsis beatificamur. ut patet per Augustinum. 10. de civitate dei. adoratio vero debet oratione suae maiestatis. ut dicit glossa in illud psalm. adorate dominum in altis sanctis eius / 3. quod unus religiosus cultus debet tribus personis divinis. non autem una adoratio sed ad invocationem trium personarum singulariter gerimus.

Sed contra Matth. 4. dominum deum tuum adorabis. et illi soli servies.

Dicendum quod cum Religiosus proprium sit reverentiam deservire exhibere. adoratio quae adoratio est factus religiosus.

Ad. 1. Per quod adoratio latius quae eximia adoratio est exhibet deservire ipsius summam excellentiam. cum actu exterioris sacrificij ut dicit Augustinus in. 10. de civitate dei. quod tamen deus excellentiam quamdam aliquibus creaturis communicavit. ut Regi et angelis id est eis etiam exhibet adoratio dicitur. non quae deservit deus. et ita iudicium illam voluit Amasiam servare. nec dicitur angelis permittit exhiberi sibi Apocal. ultimus. ad excludendam idololatriam. et quod iam homo ex dei incarnatione maximam fuerat dignitatem assecutus / Ad. 2. quod in maiestate dei omnia illa includuntur / Ad. 3. quod una adoratio debet tribus personis

Ex his respondeatur ad primum

Helther 13.

sicut et unus honor et una reuerentia ad
unam excellentiam. vnde genes. 18. tresui-
xus sine angelis videns Abraham unum ad-
rans alloquitur domine si inueni gratiam in
oculis tuis ~

Ar. 2. Vm̄ adoratio importet
~ actum corporalem?

Suadet q. non q. 1. Ian. 4. dicit q. fi-
at in spiritu et ueritate / 2. q. oratio ab
oratione sumit. oratio uero principaliter
consistit in interiori actu. 1. cor. 14.
3. q. deum non attingimus nisi sensu
mentis.

sed contra est glossa in illud exod. 20. nō
adorabis ea. neq. ules.

Dicendum cum damasceno. lib. 4. q. q. 2.
duplici natura consistamus corporali scilicet
et spirituali. utraq. deum uolumus cor-
pore et spiritu adorantes. quatenus per
sensibilia ad intelligibilia tendimus et
properamus.

Ad. 1. R. q. etiam corporalis adoratio in
spiritu fit. q. ab eo procedit. et ad deum or-
dinat / Ad. 2. q. adoratio sicut et oratio
principaliter in actibus interioribus consistit
sed secundariis in exterioribus. N. q. genus
exone est / Ad. 3. q. sensum non attingimus
deum. sed mens per sensibilia ducit ut
tendat et attingat deum.

Ar. 3. Vm̄ adoratio requirat locū
~ determinatum?

Summula d. Thomae

monte

et videtur quod non quod Ioan. 4. dicitur regnum
Caelestium regnum Microcosmum adorabile
est / 2. quod adoratio interius non requi-
rit locum determinatum, immo termina-
tur ad deum ubique existentem, ergo neque
exterior / 3. quod exod. 26. olim idem deus
adorabatur ad occidentem ergo et nunc si de-
terminatus locus requiritur ad occidentem
esset adorandum.

Sed contra Isai. 56. et inducit Ioan. 2. do-
mus mea domus orationis vocabitur.

Dicendum quod determinatus locus non requi-
ritur ad id quod est principale in adoratio-
ne scilicet ad deum in mentis, sed ad
exteriora signa quae decentiam et locum
exposcunt.

iudiciorum

Ad. 1. Rr quod tam in Hieru-
salem, quam in Samaritanorum in monte garizim
dicitur cessaturus adveniente spirituali
evangelij veritate / Ad. 2. quod locus non
ob deum sed ob adoratores, primo propter
ei consecrationem. 3. reg. 8. Secundo pro-
pter sacramenta et sanctitatis signa ibi
contenta. Tertio propter concursum mul-
torum ibi adorantium ex quo fit oratio ma-
gis exaudibilis. ut dicitur. matt. 18. ubi-
sint duo vel tres congregati in nomine
meo est Ad. 3. quod adoramus ad orientem se-
cundum quandam decentiam. Primo propter
divinae maiestatis indicium, quod in motu incipi-
ente inde manifestat, Secundo propter paradysum

determinatus est.

sum. genes. 2. in ea parte constitutum. et
tertius. q. Christus dominus est lux mundi
Iacobus. 5. et q. ab oriente venturus ad iudici-
um expectat. matts. 24.

Quaestio 85 De his que deo offe-
runt in 4. artic. diuisa.

Ar. 1. vñ offerre deo sacrificium sit
de Lege natura?

Et videt q. non q. non est commune omnibus
quidam enim ut Melchisedech. genes. 14 ob-
tulit panem et vinum. alij animalia
etq. 2 q. de multis iustis non legit q. ob-
tulit sacrificia ut de Isaac. et Adam quem
eduxit deus a delicto suo sap. 10 | 3. q. sa-
crificia secundum August. 10. dicunt de i. in
quodam significantra offerunt. usque autē
que precipuum locum intersigna ob-
tinent secundum eundem lib. de doct. christ. signifi-
cant ad placitum secundum Philosophum |
Sed contra est q. apud omnes nationes fuerunt
sacrificia.

Dicendum q. cum naturale sit omnibus homi-
nibus unum superiorem sicutum recognos-
cere ad suorum defectuum suppletionem. qui
deus est. cui ex consequenti honorem imper-
tiri debent (sicut et dominus temporalibus fieri
consuevit) sine dubio est de iure nature deo
sensibilia sacrificia offerre quibus rationem
per cognita. et per que ad deum ordinatur ~
Ad. 1. R. q. ratio talis aut talis sacrificij est
ex

Summula D. Thomae

ex institutione humana aut divina. obla-
tus tamen sacrificij incommuni est de natura
naturalis. Ad 2. q. ut ait gregorius omnes an-
tiqui secundum decentiam sui status sacri-
ficium obtulerunt. licet non legat de omnibus, q.
non in omnibus, fuit aliqua specialis ratio.
sacrificij. De Adam autem dici potest q. q. fuit
in eo origo peccati. non exprimit in eo origo sa-
crificij. Isaac vero ipsum sacrificium in se
met ipso significavit scilicet Christum. ac
proinde non proponit tanquam sacrificium of-
ferens. Ad 3. q. significate conceptus seu est
divini naturalis. sed determinatio signifi-
cat ad placitum.

Ar. 2. Vm soli Deo sit sacrificium
offerendum?

Fundee q. non soli. q. etiam sancti surredi-
na conditus naturae. ut dicit. 2. Petr. 1. et in
psalmo dicunt dij. et Job. 1. angeli ministrant
& filij dei. 2. q. multa preciosa q. sunt
animalia. et cum grandi submissione et re-
uerentia. solent dominis dominibus in digni-
tate constitutus offerre. quos tamen longe
in dignitate et excellentia. sancti et angelij
precellunt. 3. q. etiam templa et altaria
instituantur dominibus sanctis. et angelis.
Sed contra est q. exod. 12 dicit. qui immolat dijs
occidet sed domino soli.

Dicendum q. exterius sacrificium signum est
interius. et precipue animae quam deo ut prin-
cipio creaturae ac fini beatitudinis offerimus
ac

nostra

ac proinde illi soli sacrificium offerendum est
ut in lege mandabatur et in oratione ad ipsu-
m dicitur. ut August. aut. 10. de civitate.
quoniam etiam videmus Principes et Rebores a
liquo speciali reverentia signis coli, quod al-
teri non esset fas offerre.

Ad 1. R. q. illa communicatio est participatio
nis / Ad 2. q. in sacrificio non attendit pre-
cium animalis occisi, sed significatio honoris
us exhibiti. ut ait Augustinus. 10. de civ. de j.
Ad 3. q. templa non tantum martyribus qz deo cons-
truantur ut dicit August. 3. de civ. quoniam
non ipsi sed deus eorum nobis est deus. nec sa-
cerdos dicit offer tibi sacrificium Petre, vel
Paule.

Ar. 3. Vm oblatio sacrificij sit specia-
lis actus virtutis?

Unde q. non qz August. 10. de civ. dicit
q. sacrificium est omne opus bonum. quod
fit in sacra societate ut integramus deo.
2. q. maceratio corporis per ieiunium. per
continentiam. aut martirium sub sacrifi-
cio videntur contineri Rom. 12. et tamen per-
tinent ad diversas virtutes et hebr. ultim.
benignitas et c. m. q. que pertinent ad
charitatem / 3. q. sacrificium id est quod deo
exhibetur. deo autem multa et per diversos
actus virtutum offeruntur.

Sed contra est q. Lencicij. de sacrificijs specialia
dant precepta / Dicendum q. cum actus

unig

Summula d. Thomae

unius virtutis ordinat ad finem alterius
Sorte quodam modo speciem illius (sicut
est virtus in peccatis qui furat ob mediā
dicitur necesse) ac primum cum actus aliorum
virtutum. N. g. elemosinā aut poeniten
tiā possint ordinari ad divinam reverentiam ^{absque}
tam quodam modo sacrificia dici possunt. te.

Ad. 1. R. q. illud in hēre de Sabet large
rationem finis sacrificij / Ad. 2. q. des offe
ritus triplex trium bonorum sacrificium
scilicet interiorum animā, aliud exteriorum per
exteriores afflictiones; et aliud ~~exteriorum~~
exteriorum vel immediate eas offerendo
des. vel mediante proximo propter deum / Ad
Ad. 3. q. sacrificia proprie dicuntur circa quā
fit aliquod N. g. mactatio ut in animalibus
aut fructus in pane. Oblationes circa quā
nihil fit cum offeruntur ut denarij unde om
ne sacrificium est oblatio. et non necesse
proximitate sunt oblationes des facte. et non dicā
bare sacrificia quia nihil sacrum circa eas fit
bat deuter. 29 et tandem decime proprie
non sunt sacrificia neque oblationes. quia
immediate des, sed ministris divini cultus
exhibentur.

Ar. 4. Vm omnes teneant ad sacri
ficia offerenda?

Et videtur quod non quia dicitur Apostolus Rom. 3. quia
cumque lex loquitur his. qui sunt sub lege qui
lex autem sacrificiorum loquitur cum sub lege
brevis / 2. quia non ad omnes pertinet significa
tiones sacrificiorum intelligere / 3. quia ex hoc

sacerdotes dicuntur qd sacrificium deo offerunt!
sed non omnes sunt sacerdotes!

Sed contra est qd omnes tenent ad ea que sunt
de lege naturali quales est sacrificium.

Dicendum ad sacrificium interius mentis,
offerendū deo omnes tenent. ad exteriora
in sacrificia determinata tenent qui suble-
ge antiqua et gratia. ad indeterminata uer-
o in protestationem diuine subiectionis etiam
alij secundum uidecentiamque professionis
ad alia aut exteriora sacrificia que sunt ad
uirtutum que cadunt sub precepto tenentur
omnes si sub consilio uoluerint.

Ad. 1. R. ex dictis / Ad. 2. q. sufficit implicata
uoluntas significatiua. et uirtutis sacrificij.

Ad. 3. q. sacerdotibus conuenit offerre illa sacri-
ficia que sunt pro alijs.

Quaestio 36. De oblationibus
Et Permissijs in 4. art. diuisa

Ar. 1. vñ Somines teneant ad obla-
tiones ex necessitate precepti?

Et uidetur qd non quia iam non tenemur ad obser-
uantiam ceremoniarum ^{alium} legis, interque com-
merabantur sacrificia. ut patet exod. 23. de
apparendo terrosiam domino. et non uacuj-
in conspectu eius / 2. qd sacrificia anteq̄ of-
ferantur sunt in uoluntate offerentium iuxta
illud matth. 5. si offers munus. id est uolun-
tate. et postq̄ oblatasunt. non restat locus ite-
ra

ratō offerendi illa / 3. q. sacrificia non possunt
 exigi a mandantibus. neq. qui sacram
 communem dispensant possunt illam m
 dantibus denegare, aut p. ea exigere. iuxta
 decretum sextę synodi. 1. q. 1. nullus.

Sed contra est auctoritas Gregorij m. nens om
 nes christianos suā admittant solennia offerat
 aliquid deo.

Dicendum q. oblatio et sacrificium differunt.
 prout supradictum est. et exod. 29. et leuit. 2.
 colligitur. et eiusmodi oblationes solent esse
 voluntarie de uirginitate ut dicitur exod. 29.

Potest tamen quis ad eas teneri quadrupliciter
 primo ex uoluntate. N. q. si accipiat fundū
 ecclesie sub tali aut tanto censu. Secundo ex
 precedenti deputazione rei ad ecclesiam ob
 nationem. aut legatum. Tertio propter uol
 untate necessitatem. et minuitur ipsius. et quibus
 propter consuetudinem.

promissione

oblationes

Ad. 1. Pr. q. in uia lege non tenemur ad sa
 crificia ex uicere malum, sed alijs de cau
 sis / Ad. 2. q. ad eas in primo. Tertio et quar
 to casu tenemur anteq. fiat. in secundo u
 ro etiam post deputacionem tenemur ad rea
 liter exhibendum / Ad. 3. q. qui oblationes
 debitas non reddunt, possunt per sacramen
 torum punctionem cogi. non per ipsum sa
 cerdotem, cui sunt oblationes faciende. neq.
 sacrorum exhibitione aliquid exigere. sed per
 superiorem aliquam.

ad soluendas

uideatur

Ar. 2. Vm solum sacerdotibus debeantur

Et videtur quod quia hebrei ultimus beneficium
tra de cetero in pauperes dicitur. Et hec
sunt oblationes. 2. quod etiam monachus
dare, quorum est differens cura ab ea que
est sacerdotum. ut dicit Hieronymus. 3.
quod laici oblationes emunt a sacerdotibus. et
ergo possunt etiam ad laicos pertinere.
Sed contra est canon Damasi Papae. 1. q. 1. ob
lationes est quas nec comedere alijs licet
sicut neque panes sanctos in veteri testame
to.

Dicendum quod cum sacerdos sit veluti seques
ter a populo, et medius inter ipsum et deum
sicut de moysi legitur. Deuter. 5. ad ipsum
pertinet dogmata tradere populo, et eius ob
lationes accipere ut pro eis des ipsas offerat
ut ad hebreos ait Paulus. pertinere igitur ob
lationes. que a populo exhibentur ad sacerdotes.
1. ad suum usum. 2. ad cultum divinum. 3. ad pau
peres alios. ut habetur. 1. corinth. 9. et Hieroni
mus super matthaeum dicit de vobis quos domi
nus habebat, ad pauperum sustentationem.
Ad 1. Respondeo quod illae oblationes et sacrificia non
proprie talia dicuntur pro ut pauperibus a mi
nistis ecclesie dispensantur. sed largo modo, ne
quod in usus pauperum cadunt immediate per dis
pensationem offerentium, sed ministrum ec
clesie. Ad 2. quod monachi accipere possunt obla
tiones ut pauperes, vel sint ministri altaris
aut parochi. quo casu essent etiam debite ipsis.
Ad 3. quod dictum Damasi intelligitur de illis rebus
que specialiter sunt divino cultui consecratae

N. g. uasa sacra, aut uestes et eiusmodi.

Ad. 3. Vm homo possit facere oblationes de omnibus rebus licite possessis.

Et uidetur quod non quod licet ex meretricis licite possideat (quamuis illicite acquiratur) et tamen deuter. 23 prohibetur fieri oblatio de eo / 2. quod ibidem prohibetur offerri precium canis, quod tamen licite possideat / 3. quod malach. 1. Languorem et claudum prohibetur offerri quod licite possideri potest secundum

Sed contra pro. 3. Pro radominum de tua substantia. id est de iuste possessis.

Dicendum cum Augustinus lib. de verbis domini. et cum eccles. 34. quod immolatio est iniqua et maculata. in lege autem ueteri quae significatio miseruebat aliquae animalia reputabantur immunda quae minime in sua iniqua omnis creatura reputatur munda. ut dicit ad Titum 1. per accidens autem ex licite possessis non poterit fieri oblatio si uigat inde trimentum patris. ut constat Math. 18. uel ob scandalum. uel ob contemptum. aut aliquid eiusmodi.

Ad. 5. Quod in lege ueteri illa oblatio prohibebatur ob immunditiam. et in noua ob scandalum / Ad. 2. quod canibus utebantur idolatre et significabant rapacitatem. unde

nec

nec redimebantur, sicut alia animaliam
munda / Ad. 3. q. claudium. et equum non
poterat offerri. primo ratione eius ad quod
offerat. ut dicit Malach. 1. Secundo ex
temptu. ut ibidem addit. Tertio ex eo quod
cedenti ex quo tenet. Simo integrum redde-
re. quod uoluit. iuxta ea que ibidem sub-
dunt. et hec cause etiam manent in lege
nova; quibus tamen cessantibus non est
sic illicitum.

Ar. 4. Vm Somnus teneant ad prej-
micias soluendas?

Et uide q. non q. de ea lege dicit exod. 13. e-
rit tanq. signum in manutua. ergo uide-
re uoluntatis. ac per consequens iam cessat
se. 2. q. exod. 26. primicie mandant of-
ferri. pro speciali beneficio illi populo con-
cesso scilicet introductionis in terram promi-
sam. ergo alienationes ad primicias non te-
nent. 3. q. nec in lege ueteri. nec in noua
inuenit determinata quantitas primiciarum
soluendarum.

Sed contra decernit. 16. q. 7. q. scilicet solua-
re sacerdotibus ab omni populo.

Dicendum q. primicie dantur deo in recogniti-
onem fructuum quos ab eo accipimus. Sic autem
(sicut non quod ad quantitatem residuum. et per
sonas quibus dandi sunt) ~~et dantur~~
sicut de iure diuini legis ueteris. et iure de-
iure consuetudine ecclesie; in se tamen est de iure
naturalis que constat. deuter. 25. s. paral. ulti-
mo

ius diuino
ge antiqua et iure
ex determinatio
re

Summula D. Thomae

mo et numer. 18 | Ad 1. R. q. ceremoni
alia proprie significabant futura. Solutio au
tem punitiary est in recognitionem preteri
ti beneficii, quod certum manet | Ad 2
q. punitiary dant non solum in recognitio
nem terrae promissae datae illi populo. sed ter
rarum alijs nationibus, ut colligitur de
uter. 25. quia et toti Summarum generi deus
contulit totius terrae dominium, iuxta illud
psalmi, terram autem dedit filiis Summarum
Ad. 3. q. non est determinata dicta puniti
ary quantitas, quae erat oblatio in Summarum
dicit tamen Hieronymus q. qui plerimum
soluebant quadragesimam partem, quini
mum sexagesimam.

Questio. 87 De Decimis in
quattuor articulos diuisa.

Art. 1. Vn Somines teneant dare
decimas ex necessitate Precepti?
et videtur quod non quia Leuit. 27 dicit preceptum
de decimis, non videtur autem morale quia ratio
naturalis non magis dicitur q. de decima q. de
nona vel undecima. ergo vel est ~~ceremoniale~~ morale
vel iudiciale. ac per consequens iam cessauit
2° q. neq. in euangelio (in quo dominus prece
pit que faciendae sunt ut constat Matt. ulti
mo) neq. in doctrina Apostolorum (qui omnia
necessaria tradiderunt populo, ut constat act.
20.) fit mentio de decimarum solutione
quod etiam dicitur Matt. 23 de decimatione
mentem

aut illi populo

ex maiorum
traditione

mentz et Rutz. ad legem antiquam per-
 tinebant. 3. qz decimz non magis de-
 bent post datam legem veterem. qz antea
 sed ante eam non ex precepto. sed ex iusto de-
 bebant ut constat ex verbis Jacobi. genes. 28
 si fuerit deus mecum. decimas etc. ergo
 qz in veteri lege tenebantur omnes ad
 tria decimarum genera. Primum quod sol-
 uebat Levitis. numer. 18. Secundum quod de frugibus terre
~~quod dicitur in libro de decimis~~ ^{medebat in respectu domini.} et Tertium
 quod tertio anno separabat et cedebat etiam
 in usum et cibum peregrini et pupilli ^{ut}
~~deut. 14. dicitur~~ ^{ut dicitur deut} ¹⁴ ~~ut ibidem subdit.~~ sed ad
 posteriora decimarum genera non tenentur
 omnes in lege gratiz. ergo neqz ad primum
 5. qz quod sine determinato tempore
 debet nisi statim soluat obligat ad pecca-
 tum. ex quo sequitur qz in terris in quibus de-
 cimz non solvantur omnes essent in peccato
 mortali. et quod sacerdotes diffimulantes ne
 soluerent similiter peccarent. quod non vi-
 detur dicendum.

ut dicit deut
14

Sed contra est Augustinus. 16. q. 1. dicens qz qui
 decimas non solvant res alienas invadunt.

Dicendum qz decimz mandabantur solvi in
 sustentationem ministrorum legis ad dexam ut
 habet Malach. 3. et 1. cor. 9. et autem in
 ratione quantum ad substantiam qz ratio na-
 turalis dicit qz nullus militet pro proprijs stipen-
 diis pro alio. quantum autem ad quantum de-
 cimz est iudiciale. scilicet equalitatem servat
 qua

quatenus Levites qui partem determinatam
non habebant, sicut alie ^{re} undecim tribus a
singulis decima surfructuum pars offer
ret. ^{erit} erat uero aliquo aliter ceremoniale
per figuram quod decima pars quae per
futu rem dicitur in futurum des erat
tribuerda (denarius enim prima sedes est
numeri supra quem ^{si} repetendo non se
ascendit) sic sibi quasque denarium imper
fectivus tribuere debet. iudicialia uero
ex nova institutione possunt et debent in
nova lege seruari, ut dictum est. Et per
hoc patet Responsus ad primum.

Ad. 2. R. q. Matt. 10. et. 1. ubi dicitur
de solutione decimarum et ab ecclesia quo
ta pars determinat / Ad. 3. q. ante legem de
~~curia~~ ~~mandabatur~~ ministris divini cultus q.
non erant determinati, sed dicit q. p. unum ge
neri erant sacerdotes, qui duplicem portionem
accipiebant. ac postea cum aliquis divini
cultus minister occurreret non determinatam
partem, sed sponte dabat ei unusquisque, quod
sibi uidebat. sicut. genes. 14. legitur Abraham
fecisse cum melchisedech. immo et Jacob de
cimam indeterminate dominis uoluit / Ad. 4.
q. in lege uera licet cessauerit secunda deci
ma. non tamen facta. immo Luc. 11. dicit
quod superest dare elemosinam. et idcirco
ne pauperibus largius distribuant / Ad. 5. q.
curia ministrorum ecclesiae precipue debet esse
in promouendis populo ad bona spiritualia, et
non in exigendis temporalibus subsidij ac pro
inde

inde nec non soluentes se non peccant peccat (nisi ad sit in honore
nec non exigentes delinquent sicut fecit tas non solvendi
Paulus nullens uti potestate sibi tradita atans exigere
ad omnia ad accipiendum stipendia nullo, & instanter
ab his quibus euangelium predicabat. (sicut.)

Ar. 2. Vm de omnibus teneantur

Somines decimas dare.

Et uide quoniam de omnibus, quod preceptum
de decimis ortum habet a veteri lege in
qua nulla decima personalis soluebatur,
2. quod de male acquisitis non debet fieri
solutio. ergo nec decima que immediate
des exhibent et diuino cultui, 3. quod de
serbis et alijs nascuntur in suis non man-
dant solui decime sicut ultimo, 4. quod
quidam defunctibus. de peccatis fuerit
punit. uisidunt. uel Principibus soluantur
ergo saltem de illis non sunt dandi decime,
sed contra genus. id est de omnibus que de de-
us tibi decimas offeram tibi.

Dicendum quod ratio solvendi decimas est
quod ministrantibus spiritualia sunt seminaria
liberanda. (Cue dicit. i. cor. 9) ministranda sunt
temporalia, que cum quod autem dominus possidet
sub carnalibus continet, ac proinde de omni-
bus decimas solvere tenetur.

Ad. i. Ar. quod decime personales in lege non sol-
uebantur. quod sufficienter subueniebatur leui-
tis de necessarijs. ab alijs tribus explorum pos-
sessoribus, et ultra hoc non interdiceretur

Summula D Thomae

Leuitus (sicut ministri legis euangelice)
alia exercitia uel officia lucratua) Ad.

2. q. de male acquisitis, acquisitione iniu-
ta ut de furatis que quis tenet restituere
non sunt soluenda decimae. de male

¶ Sicut sic de fructibus
agris uel
ra acquisitis qd
illi fructus sunt
ex dei munere)

uero acquisitis extrinsecis causa ut de me-
retritus debent decimae iuxta consuetudi-
nem patris. quamuis non sunt recipiendae

de a ministris ecclesie quando in tali
peccaminoso exercitio perdurat. ne uide-
at talibus peccatis communicare) Ad 3. q. mi-
nima ut dicitur pro ritibus reputabantur in

lege. nec exigebantur ut nimia cupiditas
a ministris excluderet. quibus scilicet eclau-
dabiliter solui possent. quod et in re sub

precepto eadem potest iuxta consuetudinem
patris) Ad 4. q. ille qui furto sunt ablatis fructus
uolentes de eis decimas soluere nisi

culpa sua damnum incurrusset. aut recupera-
uerit eos. q. si indecimas fructus uendit
ab ipso. aut ab emptore poterit ecclesia decimas
exigere. et alter soluente alter non tenet
e. decima autem q. debent ex diuino mu-
nere. omnibus tributis. et debitis sunt ante
uores.

Ar. 3. Vm decimae sint clericis dandae?

Et uidetur quod non q. leuitus numer. 18. idem da-
bant. q. non habebant partes in possessioni-
bus et bonis patrimonialibus populi. quibus
abundant nunc clerici iuxta legem scripturam

2. q. quando quis habet domicilium in

una

una parochia et caligat in alia. et perdi-
 midiam partem anni ducit et pascit oves
 in terminis unius parochie. et per dimidi-
 um anni in terminis alterius. uel q. Sabee
 ouile in una parochia. et pascit oves in
 alia. in quibus. et consimilibus casibus res
 uidet posse distinguere quibus clericis decime
 sunt soluende. 3. q. a quibusdam eade-
 dem militibus accipiunt decimas in feudum
 et alibi solent dari religiosis.

Sed contra q. q. numer. 18. solus levites qui
 bus tunc succedunt clerici soluebantur.

Dicendum q. ius ipsum decimarum spiritus
 alicui ex debitis ministrantibus spiritualia
 quod proprie competere clericis iuram anima-
 rum habentibus. ipsa autem res que hodie
 cumant dantur corporales sunt. et ad quoscu-
 que etiam laicos peruenire possunt. et in eorum
 usum cedere.

Ad. 1. R. q. in lege usque tunc que dam decime erant
 designate pauperibus. sed in noua superflua sunt
 clericis. pauperibus Christi danda sunt. Ad. 2.
 q. decime personales debent parochie in qua
 quis habitet. prediales rationabiliter debent
 ubi ecclesie inueniuntur territoria predia sunt sita.
 sed standum est dicitur consuetudini. Pastor
 uero in actu argumenti debet proportionabi-
 liter decimas diuidere. maiorem partem dan-
 do ecclesie inueniuntur territoria oves pascent. q.
 illi ubi ouile collocat. Ad. 3. q. ipsa res que
 decimantur (seruato iure his quibus competere)
 possunt in feudum militibus. pauperibus ecclesi-
 giis.

gentibus

quos adaptari. et si animarum curam non habent.

Ar. 4. Vm etiam clerici teneantur decimas dare?

Et videtur quod sic quod de iure communi decimae debent ecclesiae parochiali. contingit autem aliam ecclesiam. vel clericos habere predia et possessiones inter terminos ecclesiae parochialis. 2o quod et aliqui religiosi clerici teneant eas solvere de prediis que manibus propriis excolunt. 3. quod etiam leuit. 18. mandabat leuitis quod decimas darent sicuti sacerdoti. ergo et nunc sacerdotes tenebunt eas solvere sicuti Pontifices. 4. quod sicut decimae sunt in sustentationem clericorum. sic et in sustentationem pauperum. ergo similiter pauperes excusarentur a solutione decimarum si clerici ad eas non tenerent.

Sed contra est decretalis Paschalis Papae. non unum genus exactoris est. ut clerici a clericis decimas exigant.

Dicendum quod clerici iniquanturum clericorum. hoc est in spiritualibus ministrantibus. et exinde possessiones habentes non tenentur ad decimas solvendas. secus si possessionem habent quas proprio iure. vel ex successione patris. aut alio simili titulo obtinent. et ex hoc patet solutio ad Primum. illi enim clerici tenebunt ad decimas. non autem bona ecclesiarum inter terminos alterius ecclesiae existentis. Ad. 2. quod clerici religiosi quilibet

(Sicut neque idem potest esse causa dandi et accipiendi. agendi et patendi.)

sacramenta ut curati ministrant tenent
ad decimas. nisi privilegio excuserentur /
Ad. 3. q. in lege veteri primitivae dabant sa-
cerdotibus. decimae autem levitis quibus
sacerdotibus continebantur, et summus sacer-
dotes decimam decimarum dabant. quam
et mure a sacerdotibus passim Pontifex summus
exigere / Ad. 4. q. decimae debent per dy-
salvorem cleroz cedere in sustentationem
pauperum. et non aliter ex alio iure

Quaestio. 33. de voto per quod
aliquid deo promittitur in
octo articulos divisa.

Ar. 1. Vni votum consistat in solo pro-
posito voluntatis.

Et videtur q. sic qz secundum quosdam vo-
tum est conceptus boni propositi cum delibe-
ratione refrimata etc. / 1. qz votum a mu-
tu voluntatis sumit. promissio vero est actus
rationis / 3. qz ex sola resolutione a bono
proposito videtur quis respicere retro et non
se aptus regis dei ut dicitur Luc. 9. ergo ex
solo proposito obligat.

Sed contra eccy. 5. si quid visisti deo reddere
placet enim ei infidelis. et multa promissio.
Dicendum q. Summi Summi per verba promitte-
re obligat. deo autem per intercessionem promissio-
sumem, qz intuetur cor. ut dicitur. 1. reg. 16.
requirunt ergo ad votum quod obligationem
quamdam importat. tria. Primum delibe-

Summula D. Thomae

ratus. secundum propositum voluntatis
et Tertium promissio rationis, inquam
in ratu implet. sicut addi et aliud
scilicet nisi pronunciatu. iuxta illud psal
mi reddam tibi iustitiam quae distinxerunt
labia mea. et testium assistentia
ad maiorem confirmationem ut inde
finitur uti immo magister, quam trad
dit. in. 4 distinct. 38.

Ad. 1. Per q. propositum confirmat ex sua
deliberatione antecedente / Ad. 2. q. uti
accipit nomen a voluntate, quasi a primo
inveniente rationem ad promittendum / Ad
3. q. in voto per promissionem mittit ma
nus ad arctum. quia autem solam propo
situm videtur aliquid facit.

Ad. 2. Vm votum debeat fieri de me
iori bono ~ // ~ // ~ semper?

Et videtur q. non. qz melius bonum dicitur bonum
supererogatum. at in baptismo invenit
mines abrenunciare diabolo. et genes. 28
Jacob invenit q. erit sibi dominus. unde cum q.
omnino necessarius sunt / 2 qz septe qui
fig. 11. ponit in catalogo scriptur. propter
votum male innocentem filium occidit ut
dicit. Iudic. 11. / 3. qz quicquid qz fuerit vo
ta de indifferentibz. et de immunditate vigi
lij. et carnis maceratione!

Sed contra dicit deuter. 23. si involeris polli
ceri absqz peccato eris.

Dicendum q. votum est voluntaria promissio

pro aliquo fructu. de eo quod illi acceptum est
unde nec peccata quae contra deum sunt. neque
indifferentia. quae sic non sunt illi accep-
ta sunt nisi materia) quae autem necessi-
tas excludit voluntatem. id quod absolu-
te necessarium est. ut mori. aut non ula-
re. non sunt materia nisi. id autem quod
est necessarium ad finem ut non mecha-
ni aut finitum non mittere. quae parte
voluntaria sunt, possunt cadere sub uoto
et illa quae nec cadunt sub necessitate ab-
soluta. nec sub necessitate finis ut ingre-
di religionem. quae sunt omnino voluntaria
proprie sunt materia. et dicuntur magis
bonum. in comparatione ad illa bona quae
sunt de necessitate salutis.

Ad. 1. quae cadunt sub uoto quatenus ha-
bent rationem voluntarij. quamuis de-
laber possederit. quae uult se habere dominum
in deum per specialem cultum / Ad. 2. quae
possunt habere malum eventum non sunt etiam
ex uoto necessaria obseruanda. unde dicit
Hieronymus sepe stulte promissit. et imple-
uitur adimpleuit. connumerat tamen in-
ter sanctos. quae dicit sacer textus ibi spiritus
domini factus est super eum. ob deuotionem
et fidem. et quae uictoriam adeptus est. et de
peccato poenitentiae putat. quod aliquod bonum
prefigurabat / Ad. 3. quae uota aut non sunt
facienda. aut superuicium arbitrio reseruan-
da quae ad sui implationem. quae in his quae ad se
ipsam

Summula D. Thomae

ipsam pertinet Summo facile fallit. unde
Apostolus Roman. 12. postq̄ dixerat offera-
tis corpora uestra Substantiuentem (addit)
rationabile obsequium uestrum.

Ar. 3. Vm̄ omne uotum obliget ad
sui obseruantiam?

Fuisset q̄ non q̄ magis indiget Summo bonis
alterius Summius, q̄ deus, sed secundum
Legis Summarie Statuta. non tenet Summo
nisi ex ista promissione, quod uidet in
tutorem propter mutabilitatem Summa-
re uoluntatis, ergo nec tenet deus. 2.
q̄ sepe quod reddere impossibile impletis
uoti. ut cum quis in monasterium uenire
cepit, aut quae uoluit uirginitatem postea
conuincit, et similia. 3. q̄ sepe uotum
fit sub conditione, qua non stante non
ligat, et non ad statum.

Sed contra est. eccle. 5. quodcumq̄ uoueris
reddere. mel. et erim. n. u. q̄. p. u. u. n. reddere.

Dicendum q̄ Summo deo debet fidelitate
et ratione dominij, et ratione accepti bene-
ficij (unde secundum Augustinum fides di-
cit q̄ dicta) ac proinde Summo tenet uota
deus facta seruare, et factis uoti est quaedam
infidelitatis species.

Ad. i. R. q̄ secundum honestatem de iure
naturali ex qualibet promissione Summo bo-
mi

mmi tenet. Sed ad obligationem civilem
 quaedam alia requiruntur / Ad. 2. q. quius
 aut ingredi aliquod monasterium tenet
 facere quod in se est ut in illo recipiat, et
 si quidem principaliter interdicit se ad re-
 ligionem obligare. et ex consequenti ele-
 git tale monasterium si in talibus reci-
 piat, alia monasteria eiusdem, uel alte-
 rius religionis perquirere tenebitur. Secus
 si ex deuotione aut motu talis monas-
 terium. aut religionem elegerit in qua
 non admittit. que autem corrumpit post-
 ueritatem, uirginitatem, ad perpetuam tene-
 bitur continentiam faciens. quod sibi possi-
 bile est / Ad. 3. q. qui interdicit se ad sta-
 tum implendum obligare statim tenebitur
 alias iuxta modum conditionis. et inter-
 tum non multum retardando ne patet
 ut dicitur. 23. expresse continet -

Ar. 4. vni expedit aliquid uouere?
 et uidetur quod non quod priuat se homo maximo do-
 no libertatis. quod deus eum donauit. / 2. q.
 post uotum emissum manet homo obnoxius
 periculo peccandi transgrediendo uoti obligatio-
 nem. ut dicit Augustinus in episto. 16. ad An-
 tonianum. et Paulinum / 3. q. 1. corunt. 4.
 dicit imitatores mei et sic. sicut et ego Christi
 ac non legi neque Christum dominum neque
 Apostolos aliquid uouisse -
 Sed contra dicit in psalmo uouete. et reddite do-

mino deo vestro. | Dicendum qd aliter pro
mittit aliquid homini ab homine, et aliter deo
homini enim promittimus ad eius utilita-
tem, et sic de exhibitione certum per promissio-
nem facimus. deo autem usque ad utilita-
tatem nostram, et ut in bono stabiliter fir-
memur promissionem ad bonum expedien-
te adhibemus. ut epistola citata Augustinus
demonstrat.

firmans volun-
tatem in bono

Ad. 1. Per quod illa necessitas (sicut enim non potest
se peccare) non tollit nec minuit libertatem
ut in deo et beatis constat. immo est felice ne-
cessitas, quae ad meliora compellit, ut in citata
epistola Augustinus dicit. | Ad. 2. qd periculum
non imminet ex ipso facto, sicut uoto (sicut
imminet transeunti fluvium per portam vici-
nosam) sed ex culpa hominis qui voluntatem
mutat. ut Augustinus in eadem epistola dicit
et eccles. 11. colligit. | Ad. 3. qd etiam ut pote
in bono firmatissimo, non expediebat in perso-
na sua usque ad perfectionem. (Sicut secundum glossam in il-
lus psalmi uota mea domino reddam. Apostolus
si autem intelligunt usque ad perfectionem
perfectionis spectans, cum relictis omnibus se-
cuti sunt dominum.

sic in suis mem-
bris per quamdam
similitudinem -

Ad. 4. Vm votum sit actus salutis si-
ue Religionis? ~ ~ ~

Unde qd non quominus actus virtutis cadit
sub uoto. ad eandem autem virtutem pertinet
facere aliquid et promittere illud. | Quod
religionem secundum Iulium pertinet exhi-
bere

bere cultum, promittere autem non est ex
 Sibiere ut patet / 3o quod utrum sit etiam san-
 ctus, et prelati, et non solum deo, ad quem est
 religio.

Sed contra Isai. 19. uolent eum, et uita usue
 bene dominis, in muneribus et soluent.

Dicendum q. ut supra dictum est religio ordi-
 nat actus aliarum uirtutum ad cultum dei
 et diuinam reuerentiam, qui est proprius fi-
 nis Latruq. ac ex consequenti uotum quod est
 ordinatum eorum, quod quis uouet in diuinum
 cultum, et obsequium proprie est actus La-
 tris siue Religionis.

Ad. 1. R. q. sub uoto possunt cadere et actus
 religionis ratione res promissae, quae est uotum ma-
 teria, et actus aliarum uirtutum N. g. ieiu-
 nare, ratione ipsius promissionis factae / Ad
 2. q. in promissione virtualiter, et ut in cau-
 sa continetur exhibitus, unde et promittenti gra-
 tia aguntur / Ad. 3. q. quamuis uotum proprie
 et formaliter soli deo fiat, promissio tamen po-
 test fieri et sanctis et prelati, et cadit sub uoto
 materialiter, in quantum homo uouet de se
 implendum, illud, quod Sanctus et Prelatus
 promittit.

(verbi gratia sa-
 crificium offer-
 re)

Ar. 6. Vm magis laudabile et meri-
 torium sit aliquid facere ex uoto
 q. sine uoto.

Et uidet q. non q. ut innuit Prosper in 2. de
 uita contemplatiua, quae sunt ex uoto magis

vident fieri ex necessitate, q̄ ex voluntate in qua meriti ratio consistit | 2° q̄. 2. corint. 9. Salarium datorem non ex tristitia. aut necessitate (ut sepe fit ex voto) diligite deus | 3. q̄. utrum requiritur ut voluntas firmetur in bono. non potest autem melius firmari q̄ cum facit illud actu.

Sed contra est glossa in illud psalmi / uocate et reddite | q̄ implent duo consilia scilicet de uiuendo et defaciendo.

Dicendum q̄ facere aliquid ex voto est magis meritorium tribus de causis Primo q̄ actus imperat a nobilissima virtutum moralium scilicet religione et castitate. et est uelut quoddam sacrificium. Secundo q̄ uiuens magis subdit deo, quem ad modum magis est dare arborem cum fructibus q̄ solos fructus offerre

Tertio q̄ quod fit ex voto fit ex voluntate firmata in bono. quod pertinet ad perfectionem uirtutis. quarum causarum primam tangit Augustinus. lib. de uirginitate. Secundam Anselmus lib. de similitudinibus. et tertiam Philosophus in 2. ethicorum.

Ad 1. q̄. auctoritas procedit de necessitate ex actionis. non de ea que firmat uoluntatem in bono. et ex consequenti magis deuotionem auget | Ad 2. q̄. necessitas ex actionis secundum Philosophum causat tristitiam, non illa que firmat uoluntatem in bono ut dicit Augustinus in epistola ad Armentarium et Paulinam q̄ si quando opus ex voto tristitiam causee dum

que contristat ut dicit in 4. metaph.

scilicet et quantum ad actum. et quantum ad potestatem.

modo ut ex isto fiat ad hoc est magis merito-
rium. q. ut dictum est a nobilitate virtute
imperatum. Ad. 3. q. in actu firmat volun-
tas potest. non ante, neq. in futurum, aut
ad plures faciendum.

ad illum actum
singularem

Ar. 7. Vm uotum solemne et per sus-
ceptionem sacri ordinis. et per profes-
sionem ad certam Religionem?

Et uidet q. non q. eius modi, exteriora que-
dam sunt. et magis uident ad homines q. ad
deum ordinari. ergo per accidens stabent
2. q. dicta conditiones non reperiunt in om-
nibus uotis ut patet. ergo non sunt de uotis
limitate. 3. q. et ordo et professio possunt
fieri in occultis. et multa alia uota in publy-
co. ac proinde esse solemnia. q. solemne et
publicum idem esse uidentur.

et non erunt
solemnia.

Sed contra est q. solum predicta uota impedi-
unt ^{ordinem} Matrim^{onij} contrahendum. et dirimunt
contractum. ut infra dicitur.

Quendum q. unicuique rei solemnitas adhibe-
re secundum propriam conditionem. ut mi-
litare in armis apparatu. et matrimo-
nio sine nuptijs in apparatu sponsi et propin-
quorum conuentu. et sic uoti solemnitas ad-
hibet in professione alicuius regule religiose seculo abrenunciando
et secundo in susceptione sacri ordinis ut
dicit dominicus. in. 2. ecclesiasticę Hierarch-
Ad 1. Ar. q. eius modi solemnitas ad deum etiam
pertinet in cuius nomine uiuentia ministris

diuino se ministris
mancipando -

Summula D. Thomae

ut constat nu
mero. 6.

clesie benedictio confere et consecratio agra
inde arctius obligat) Ad. 2. q. actibus paucen
laribus non consuevit solemnitas adhiberi
sed cum novus status assumit ad plures actus
exercendos) Ad. 3. q. solemnitas illa publica
est humana non spiritualis. et divina qua
lis est ordinis sacri. et professionis, licet co
ram paucis fiat. unde aliud est iustum pu
blicum. et aliud solenne.

Ar. 3. Vm illi qui sunt alterius potes
tati subiecti impediunt a uiuendo
et uident q. non q. maiori uinculo tenentur
ad obligationem dei. q. hominis) 2. q. si
suis etiam reuente patre potest religionem
uiuere. et profiteri) 3. q. et religiosi sine li
centia prelatorum possunt aliqua facere si
licet orare aut abstinentias aliquas facere
ac plus est facere. q. promittere) 4. q. tales
non peccant uiuendo. ergo possunt de iure
uiuere.

numero. 30)

Sed contradicere de muliere puellari in do
mo patris existente. et de habente uirum. et
per consequens de mulieribus et de uiribus.
Dicendum q. cum nullus possit se firmiter
obligare in his in quibus alterius potestati
subiicit. neq. etiam potest firmiter sine eius
licentia in talibus uotum emittere.
Ad. 1. Ar. q. actus uoti ut sit uirtuosus non de
bet esse de alieno. nisi domino consentiente
aut non contradicente) Ad. 2. q. homo si uel
berq

re conditionis, est sue potestatis quantum
ad ea que pertinent ad suam personam, ut
puta religionem ingredi, aut ducere ux-
orem. / Ad. 3. licet religiosus possit privatim
quo tempore aliquid facere et bonum opus
exercere. quando a Religato ad aliam non oc-
cupat. nullum tamen est tempus in quo
a Religato occupari non possit, ac provideri
si de eius consensu nullum iuramentum
emittere potest. / Ad. 4. qui in votis licet sub-
ditus semper intelligit debita conditio sui
licet si Superiores consentiant, aut non re-
nitant.

Ar. 9. vñ pueri possint se voto
obligare ad religionis ingressum?
et videt q. non q. carent usurationis et
deliberare nequeunt, sicut et amentes
et furiosi / 2. q. rite factum irritans
potest, at iuxta puerum ante annos pu-
bertatis (scilicet quattuordecim) irritant
a parentibus. ut constat. 20. q. 2. c. puella.
3. q. secundum regulam sancti Benedic-
ti et Statutum Innocentij quarti annus
probationis debet precedere professionem.
ergo ante annum probationis pueri rñ
possunt se voto obligare.

Sed contra est q. votum emissum a puel-
la ante annos pubertatis validum est ni-
si a patre irritet infra annum. ut habet

ut obligatio
nem.

Summula D. Thomae

dicto cap. puelle. Dicendum q. solemnizatio voti ut dictum est ab ecclesia statuitur obligatio autem voti nascitur ex deliberatione qua quis se obligare intendit. Pueri ergo ante annos pubertatis ex duplici capite impeditur ne voto obligentur, tum quia in plurimum ratione deliberativa carent, tum quia sub cura parentum aut tutorum constituti. q. si in aliquibus usus rationis a natura acceleret quae dispositioni Legis humanae non subditur, adhuc parentibus subditimarent naturaliter. ac proinde iustitia emittant possunt a parentibus, irrita solemniter autem vivere non possunt ante pubertatis annos q. ecclesia respicit id quod ut in pluribus contingit. Post annos tamen pubertatis possunt se voto vel simpliciter, vel solemniter astringere absque voluntate parentum.

(Sicut et amens et furiosi quia non tales existunt)

Ad. i. R. ex dictis / Ad. 2. q. ulla uota debent implicite conditionem beneplaciti parentum. aut superiorum / Ad. 3. q. procedit de voto solemnii professionis.

Ad. 10. Vm possit in voto dispensari?

Et videtur q. non q. minus est commutari q. dispensari. sed leuit. 27. animal ustrum domino non poterat commutari, nec peius bono, nec melius malo. ergo / 2. q. obligatio

tu uestro est de iure naturæ et pertinet ad
precepta primæ tabulæ scilicet salutis uir-
tutem / 3. quæ in fidelitate deo debita su-
per quam fundatur uestro obligatio dispensa-
tio cadere non potest.

Sed contra est quæ in obligatione Legis quæ
procedit ex communi uoluntate potest per
firmam dispensari. ergo et in singula
uoluntate uiuentis.

Dicendum quod iustum est ueluti lex quædam
particularis quam quis sibi imponit de
bono faciendo ac proinde si illud quod uo-
uet reddat simpliciter malum. uel inu-
tile. uel maioris boni impedimentum. pro-
terea iudicio ecclesiæ et superioris disper-
sari. hoc est determinari non esse seruan-
dum. uel in aliud bonum commutari. et
determinari quod est quod dispensare.

Ad. 1. R. quod animal quod uiuebat erant
consecratum ac proinde incommutabile si-
cut et nunc domus uel uestis deo sacrata
alias animalia. quæ non sanctificabantur
nec erant immutabilia. redimi et commuta-
ri poterant. et debebant / Ad. 2. quæ etiam
de lege naturæ tenemur superioribus obedire
nec tamen cum dispensat in uoto fit aliquod
contra legem naturæ. sed ~~liberum~~ in tali
casu illam non esse congruam materiam
uoti / Ad. 3. quod non est fidelitatis debet deo
facere. uel malum. uel inutile. uel maioris
boni impedimentum / ac proinde nec dispensare

determinat

Ar. 11. Vm̄ in uoto solemnī conti-
nentez possit fieri dispensatio?

¶ Uidec q. sic. qz posset esse impeditum ma-
ioris boni. ut p̄ca pacis cōmuni^{non} si contraheret
matrimonium. 2. qz in uoto desacrificii of-
ferendo potest dispensari. ergo et in actu castita-
tis. qz diuini est actus sacrificij et lateris
3. qz in uoto abstinentie si uerget in pericu-
lum uiuentis potest dispensari. ergo similiter
et in uoto continentie. 4. qz etiam de fac-
to cum religiosis promotus ad episcopatum
dispensat in uotis obedientie. et paupertatis
que sunt et castitas sub religionis uoto con-
tinentie.

Sed contra ecclesiast. 26. omnis ponderatio.
non est digna animę continentis. 2. qz in
decretalibz cum ad monasterium de statu mo-
nachoz. dicit qz necessarius Pontifex in pau-
peritate monachal. sicut nec in castitate in-
dulgere potest.

Dicendum qz in uoto continentie tua est conti-
derare. primo ipsam continentiam que est ma-
teria uoti. Secundo perpetuitatem. et tertio so-
lemnizationem. in uero ergo continentie uotum
est indispensabile ratione continentie ut qui-
dam putauerunt. qz in contemplationis uoto
ad quam continentia ordinat ut patet. i. uim
¶ potest fieri dispensatio. Nec minus est indyssi-
sabile ut alij dixerunt. ratione perpetuitatis.
Sed ratione solemnizationis et consecrationis. qz
nunqz auferre nec potest auferri a re. et consecra-
ta manente. ut uoluit leuif ultimo. neqz enim
calix.

in fine

calix consecratus integer manens potestis
 esse consecratus. nec monachus in mona-
 chus, aut ordinatus ordine sacro non ordi-
 natus manente subiecto. Unde quæriti-
 onem est annexa per se solemnizatio in-
 uoluntatis religionis est omnino indispensabi-
 lis. Officium monachus a solitudine ductus est.
 continentia uero annexa ordini sacro
 est ex ecclesie institutio. ac proinde ab omni
~~est~~ indispensabilis ab ea taliterq; pro-
 testatur cum matrimonium.
 Ad. 1. Quod humana humana sunt acci-
 pienda non per hoc q; res diuine conuer-
 tantur in usum humanum, unde religiosi
 qui mortui mundi, uiuunt deo. non sunt
 reuocandi ad uitam humanam occasione
 cuiuscumq; euentus / Ad. 2. q; castitas reli-
 giosi pertinet ad latram per professionem
 religionis / Ad. 3. q; ab eis directe ordinat
 ad directionem personæ. ac proinde directe
 potest uergerè in periculum personæ absti-
 nentia ubi. non sic abstinentia uitæ cui
 si uicinata potest subueniri per abstenen-
 tiam. uel alia remedia corporalia / Ad. 4.
 q; episcopus in illo casu non absolute a pau-
 peritate. manet enim indispensabilis bonorum epis-
 copatus. neq; ab obedientia nisi per accidens
 si superiorum non habeat. Sicut Abbas monas-
 terij. auctoritas auctoritate ecclesie. intelli-
 genda est quatenus. nec secunditas carnis
 neq; aliquid corporale bonum. est comparan-
 dum bono continentie. ut ait August. lib. de
 sancta uirginate. Unde signanter dicit aug-
 ustinus continentis. non carnis continentis

et essentialiter
 in religio. ~
 uel unitate

non dominus sed

Summula d. Thomae

Ar. 12. Vm ad comutationem
uel dispensationem voti re-
quirat Praelati auctoritas.
Et videtur quod non quod sine auctoritate pre-
lati potest quis ingredi religionem. sed
per religionem absolute sumus a votis
in quibus emissis etiam a voto terre
sanctae. ergo. 1. quod Praelatus potest ma-
le dispensare aut commutare. et subditus
potest recte per se ipsum recte determina-
re circa voti commutationem, aut dispen-
sationem. ergo auctoritas Praelati nec
sufficit. nec est necessaria. 3. quod si per-
tinet ad praelatos. ergo pertinet ad omnes
praelatos. sed non pertinet ad omnes pre-
latos. ergo. ~ 11 ~ 11 ~
Sed contra est quod in lege quae obligat ad alij
quod faciendum sicut et iustum, dispen-
sat Superior. et requirit eius auctoritas.
Dicendum quod iustum est promissio facta
deo de re sibi accepta. quod autem deo
acceptum sit determinare pertinet ad
Praelatum. qui iures dei gerit ut dicitur.
2. corinth. 2. nam et ego. quod donavi si-
quod donavi propter vos in persona Christi.
et per consequens ad eundem spectat commu-
tare. uel dispensare vota. ad sumorem
Christi uel utilitatem ecclesiae.
Ad. 1. R. quod sumus per professionem religio-
nis

nis totam suam vitam deo dedicat et
 eius obsequio addicit. ac prout in deo iura
 omnia in seculo facta in ipsam commuta-
 ta censentur. ut dicitur decretalis. sicut par-
 ticulare includit in generali. Ad 2. q.
 non prohibetur in quolibet casu et in qu-
 o libet poterit Prelatus dispensare nec
 manebit tutus dispensatus sine causa
~~ut supra~~ Secus si ratio dubiasit et appa-
 reat. proprium autem iudicio non debet
 quis commutare aut dispensare iura sua
 nisi in casu quo esset manifeste illy-
 citum quod iuratur. et non possit oportu-
 ne ad superiorem recurrere. Ad 3. q.
 Summus Pontifex ob plenitudinem potes-
 tatis in ecclesia dispensat in omnibus dis-
 pensabilibus iuris. inferioribus autem pre-
 latis est potestas ad commutandum vel
 dispensandum minima iura que commu-
 niter emitti solent. et facillime ad su-
 periorem postulans recursum.

aut commutare

Quaestio 39 De Iuramento in decem Articulos divisa

Ar. 1. Vm iurare sit Deum tes-
tem invocare?

Et videtur non quod sic quicumque adducere sa-
 cras scripturas auctoritatem, ut potest dei testi-
 monium iurare, quod non est dicendum.
 2. quod qui alium adducit in testem nihil
 ei reddit. iuramenta vero reddunt deo
 ut

Summula D. Thomae

ut dicitur Matt. 5. et Augustinus ait
q. iurare est ius veritatis deo reddere /
3 q. aliquando iurando iuramus de
iure ut iudicem. et non ut testem. iux
ta illud psalmi. si reddidi retribuere tibi
mibi mala decidam merito ab inimicis
meis inanis)

Sed contra est Augustinus in sermone
quodam de periculis. dicens. quod est iuro
re perire iuram. nisi testis est deus.

Dicendum q. iuramentum introductum
est ad aliqua particularia contingentia
comprobanda. quae ex principiis naturali
ter iuris scientificè comprobari nequeunt
testimonium autem summi ad eius
modi comprobationem est insufficientis
tum q. mentiri et falli potest. tum q. de
fuerit et ab ea cognitionem. cum nec
conditio abscondita. nec futura. nec absen
tia certo scire possit. ac proinde deum
summi in testem. quod est iurare qua
si pro iure ad confirmandam veritatem
introductum. iuramentum autem
si inducat ad confirmanda praeterita. vel
praesentia dicitur assertorium. si vero ad
futura dicitur promissorium. ad necessaria
vero vel scientificè cognoscenda iurame
ti confirmationem adducere derisibile
esset.

Ad. i. R. q. cum adducimus ~~testimonium~~ auctoritas
sacrae scripturae utimus testimonio de iuramentum

dato. cum uerum iuramus imploramus il
 lud / Ad. 2. q. dicimur iuramentades
 reddere quatenus implemus ea. uel
 quatenus per ea deum profitemur om
 nia uoluisse etc / Ad. 3. q. ad hoc adducit
 quod in testem ut ueritatem manifestet
 quod deus adiuratus facit. uel per inter
 num conscientie testimonium. uel per
 ueritatis manifestationem. aut etiam
 per poenam mentientis qui casu est si
 mul iudex et testis. unde dupliciter con
 tingit iurare scilicet. aut per simplicem
 dei contumeliam. aut per execratio
 nem dum quis se aut aliquid ad se per
 tinentis ad poenam obligat ut sit uerum
 quod dicit / 11.

Ad. 2. Vm sit licitum iurare?
 Et uidetur q. non q. matth. 5. omnino pro
 hibet. et Iacobus 5 / 2. q. matth. 5. dicit
 et sit sermo uester est est. non non quod
 autem his abundantius est a malo est /
 3. q. iurat uideat exquirere signum diu
 ne providentis. et tentare deum, quod est
 illicitum ut constat deuter. 6.

Sed contra dicit ibidem dominum deum
 tuum timebis. et per nomen eius iurabis.
 Dicendum q. iuramentum licitum est tunc
 ex origine q. introductum est ex fide et
 reuerentia hominum ad deum. tunc ex fine
 ad iustificandum homines et terminan
 UVA. BHSC 845

Summula D. Thomae

Das licet ut dicitur legi. 6. Potest autem concedere in malum iurantis (sicut et sumere eucharistiam, quod in se tam bonum est) si fiat sine necessitate et debita deo reuerentia. et imminet etiam periculum peccati, ut Iacob. 3. et eccl. 23 dicitur ac proinde iuratori non est assuescendum.

Ad. 1. R. q. Augustinus lib. contra mendacium ostendit licitum esse iuramentum dum Paulum iurasse legimus. dicit autem non esse iurandum omnino, ne facilitate iurandi ueniamus in consuetudinem, et ex hac in peccatum prolaberemur. Et idem Paulus non legitur iurasse nisi scribens, ubi consideratio cautionis habet linguam precipitem. / Ad. 2. R. cum Augustinus lib. de serm. domini in monte. q. si cogimur iurare ad persuadendum alijs ex illorum non ex nostra infirmitate est. Unde non dicitur et quoddam plus est malum est, sed a malo est.)

Ad. 3. q. iurans cum necessitate aut utilitate non tentat deum. deus autem testimonium perhibebit de re pro qua ad iuramentum iurauit. i. uerit. 4. manifesta uerit. consilia cordium. neq. eiusmodi testimonium ulli iuranti deficiet. uel pro eo. uel contra eum.

Ad. 3. Vm conuenienter ponantur tres comites iuramenti. i. iustitia, iudicium et ueritas.

uel in presenti
uel in futuro

Fuit de q. d. q. q. ueritas est pars iustitiae
 secundum Iulium. iudicium autem est
 actus iustitiae. ut supra dictum est. Si q.
 etiam deus et fides de dei infallibili-
 tate requiruntur. 3. ut inquit ad. Timothe-
 5. praedicta tua necessario requiruntur ad
 bonitatem quorumcumque aliorum huma-
 norum actuum. ergo omnia est q. magis associen-
 t. iuramento.

Sed contra^{ut} Hierem. 4. iurabis uiuere domi-
 nus in ueritate. in iudicio et in iustitia
 ecclie Hierem. 4.

Dicendum q. ad bonum usum iuramenti
 requiritur ex parte iurantis iudicium neces-
 sario discretio. et ex parte autem rei iura-
 ti requiritur ueritas. et q. sic iusta nihil
 iniustitiae contra proximum continens
 unde iudicio caret iuramentum incautum
 ueritate iuramentum mendax. iustitia
 autem^{caret} iuramentum iniquum siue ille-
 gitimum.

Ad. 1. De q. nec iudicium sic sumit prout
 est actus iustitiae. neq. ueritas prout est pa-
 rtis iustitiae. sed prout est conditio ueritatis.

Ad. 2. q. illa pertinent ad iudicium siue
 et alia que requiruntur ad debitum modum
 iurandi. possunt tamen diu q. iustitia perti-
 nec ad causam per quam iurat. Ad. 3. q.
 si conditioes specialiter assignantur iura-
 mento q. alijs humanis actib. de magnitu-
 dinem dei in testimonium uocati. et de lin-
 que labilitatem cuius uerba iuramento
 firmant.

Summula D. Thomae

Ar. 4. Vm iurare sit actus de
Legionis siue Latiae?

non

Et uidetur quod actus latius sunt circa res di-
uinas. Iuramentum uero circa contrasuer-
sas humanas terminandas uel uel hebr
6) 2. quod Religio aliquid deus reddat ut
dicit Tullius. per iuramentum uero ni-
hil deus reddimus. sed ipsum adducimus
in testem. ergo 3. quod finis iuramenti
non est cultum et reuerentiam deus offer-
re. sed aliquid confirmare.

Sed contra dicitur. 6. dominum deum tu-
um timebis. et illi soli seruias. (scilicet
seruitute latius) et per nomen illius iura-
bis.

Dicendum quod cum iuramentum induca-
t ad confirmationem alicuius rei per
testimonium maioris. et ideo est habitus ue-
ritatis subiecti deus in ipso deum reue-
remur et colimus. ut hebr. 6. ait Aposto-
lus. et ad idem et Hieronimus in matth.
et Philosphus in 1. metaphysice.

Ad 1. Per quod iuramentum pertinet ad reli-
gionem ratione diuini testimonij. quod in-
ducit. non ratione eius superius inducit
aut quod mouet ad iuramentum | Ad 2. ex
dictis quod ex hoc ipso quod iuramus per deum tan-
quam maiori reuerentiam exhibemus | Ad 3.
quod in hoc quod proximum utiliter certioramus
deum reueremur. sicut et ipse ad suam glo-
riam et utilitatem operatur utilitatem.

Ar. 5. Vm̄ iuramentum sit ap-
petendum, et frequentandum
tanq̄ utile et bonum?

Et videt̄ q̄ sic. q̄ siue iuramentum est actus la-
tus et laudabile aliquid ex utro facere
sic et iuramentum est actus latus | 2
q̄ Hieronimus super Matt̄s. dicit q̄ qui
iurat, aut venerat, aut diligit deum, quo-
rum utrumq̄ est appetendum | 3. q̄ con-
firmare dictum suum. et certiorari proxi-
mum ad quod iuramentum ordinat lau-
dabile est | etc

Sed. contra eccl̄. 23. et Augustinus in lib.
contra mendacium.

Dicendum q̄ cum iuramentum non que-
rat nisi ad subueniendum defectui, scili-
cet quo unus homo alteri discedit om̄n̄
est perse appetendum. sed quando neces-
sitas postulauerit. quemadmodum me-
diana quecūq̄ tanq̄ necessaria saluti
ut ostendit Augustinus in lib. de sermō
nedominij in monte.

Ad. 1. R̄ q̄ per iuramentum aliquid inde iur-
uerentiam ordinamus. in iuramento ve-
re seruato. reuerentia diuini nominis
assumit ad promissi confirmationem |

Ad. 2. q̄ qui iurat utro deo dilectore
uel veneratore Dei, per quem iurat. m̄
tamen ordinat iuramentum ad dilectio-
nem dei. aut eius reuerentiam | Ad. 3. q̄

^
vix multum iur.
x. iniquitate -

^
non perse

Summula d. Thomae

Sicut medicina quae virtuosior est pe-
riusior si indebitè sumat. sic et iura-
mentum, ut immo eccl. 13 ~

Az. 8. Vm Sicut per creaturas
iurare? ~

Et videtur quod non. q. 2. Matthe. 5. iuxta ex-
positionem Hieronimi per eas non per-
decem iurare prohibetur, dum dicitur non
iurabis per celum et terram, etc. nec per ca-
put tuum / 2. q. 22. q. 1. imponit
poena etiam excommunicationis clerico
per creaturas perseveranter iuranti /
3. q. 2. actus latro. qui nulli creature
debet ut patet Roman. 1.

Sed contra est q. Joseph. genes. 42. iuravit
per salutem Pharaonis. et ex consuetudi-
ne contae. qua per sanctos etc. iuratur.
Dicendum q. iuramentum per simplicem
contumaciam veritatis potest fieri per
abusas (ut N. g. per euangelium. aut per
sanctos) in quantum in eis veritas divina
reliquit et manifestat ut contenta. aut
credita. iuramentum autem per exora-
tionem fit per creaturam aliquam tanquam
per iudicium dei in ea exercendum. ut
iuravit Paulus. 1. cor. 1. ego testor de-
um in uobis. et animam meam. Joseph au-
tem utroque modo potest dici iurasse per salu-
tem Pharaonis ~

Ad. 1. R. q. ubi prohibetur iuramentum
per creaturas quatenus eis exhibetur reue-
rentia divina, ut explicat ibidem Hiero-
nimus de iudicis per angelos iurantibus, et
eadem ratione per clericos per creaturas
iurans, quatenus ad blasphemiam infi-
delitatis pertinet. Et per hoc R. ad 2.
Ad. 3. q. cultus latris exhibetur ei cuius
testimonium iurando invocatur, et sic pro-
hibetur exod. 23. iurare per deos externos
et similiter dixerunt de iuramento per
creaturas.

Ar. 7. Vm iuramentum habeat
vim obligandi?

Et videtur quod non quia iuramentum de futuro
verum est etiam si non eveniat quod iu-
rat. sicut constat in Paulis. 2. corinth. 1.
qui non perrexit Corinthum. sicut dixerat.
2. q. quandoque potest esse iuramentum de
opere contractu virtutis, aut de non exe-
quendo actu officio. 3. q. quandoque quis
compellitur ad iurandum, non obligabitur
iuramento ut habetur extra de iure iuran-
c. verum in ea est. 4. q. quandoque iu-
rans interdicit aliud immo oppositum e-
ius quod cui iurat exposuit, et potest ob-
ligari ad opposita.

Sed contra Matt. 5. reddes dominum iurame-
ta tua

Dicendum q. obligatio iuramenti assertoria
de presentibus scilicet et de presenti non est res

pecturej de qua iuratur qz carnes uel fuit
sed respectu actus iurandi. ut scilicet iuret
~~uere~~ id quod carnes uel fuit. In iuramen-
to autem defuero obligatus cadit super
ipsam rem que iuratur, ^{et hoc} in his que facienda
sunt per illum qui iurat ac prout tene-
re quantum in se est facere quod iuravit
ut ueritas iuramenti seruetur. nisi iurame-
to defuerint aliquid cōmites discretis rimi-
um iudicij. et subtra $\times \parallel \sim \parallel \sim \parallel - \parallel \sim \parallel$

Ad. 1. R. q. aliud est loqui de obligatione
simplicis uerbi. aliud de obligatione iura-
menti ad quod tenemur facere quod in u-
bis est. nisi uerget in deterorem exitum)

Ad. 2. q. qui iurat id quod a principio uer-
get in deterorem exitum ^{et} est peccatum
ut qui iurat se commissurum adulterium. et
iurando. et implendo peccat. si tamen iu-
rat se facturum quod impedit maius bonum
peccat iurando sed non peccat implendo et
idem est si iuret se refacturum aliquid
supererogatum bonum. Si uero uerget in
deteriorem exitum ob aliquid postea emergens
Sicut quando iuratur fuerit licitum. non
est implendum postea, intelligendum enim
est cum debita conditione. quod defuit iura-
menti Herodis puellis factis. ut Ambrosius
ponderat lib. 1. de officijs / Ad. 3. q. in illa ca-
su de obligato iurans ei cui iurauit. sed
non des per quem iurauit. unde in consuetudine
tenet potius damnum temporale pati. ^{et} fide
in

^
iuramentum

des

iuramenti non seruare. poterit tamen quod
soluerit in iudicio repetere. relaxatione
a superiore petita iuramenti. ne vergere
in detrimentum publici ~~interdum~~. et sine
sibi uolunt iura adducta. Ad. 4. q. iura
mentum ut ait Isidorus prestari debet ad
intentionem eius cui iuratur nisi sit ^{sanam} nul
lus talis interueniat dolus ^{q. se} contra ^{q. se} iuramentum
prestatur, ut dicit Gregorius. 27
moral. et etiam dicitur Isidorus explicat.

Ar. 3. Vm maior sit obligatio iura
menti quam voti?

Et uideat quoniam maior sit supra permissum ad
deum diuinum et humanum. 2. q. debi
lius solet perfortius confirmari. et sic uolunt
per iuramentum. 3. q. ueritas dei cui in
iure iuramentum excedit deliberationem
humanam. cui imit uolunt.

Sed contra est q. per uolunt obligat. 2. q. de
per iuramentum autem interdum homini
Dicendum q. tam obligatio uoti q. iurame
ti causat ex aliquo diuino. diuinius tamen
est fidelitas deo debita, q. reuerentia que
in ea includit) ac proinde maior est obliga
tio uoti q. iuramenti.

Ad. 1. R. q. uolunt non est quous permissum
sed de facto. Ad. 2. q. iuramentum non ad
sibi uolunt ut firmius. sed ut per diuinas res fir
mes aut immobiles firmitas habeat. Ad. 3.
q. deliberatio dat firmitatem uoti ex parte
uolentis. habeat autem maiorem firmitatem
ex parte eius cui uolunt fit.

+ si adsit dolus ex parte
iurantis.

ut animi fieri po
tuit ad intentionem
iurantis -
et iuxta eam obli
gabit.

Summula 2. Thomae

Ar. 9. Vm aliquis possit in iura
mento dispensare?

Et videtur q. non q. nullus potest dispen-
sare in veritate iuramenti assertivij-
sed in iuramento promissorio etiam re-
quiri veritas impletoris ergo | 2. quod
se in cuius favorem iurat non potest
relaxare. quia est contra reverentiam
divinam. ergo nullus potest | 3. quod epus
epus potest iuratus (exceptis paucis) dis-
pensare, quod tamen non sic epus potest
cedere in iuramento iuxta iura)

Sed contra est q. in iuramento voto, quod
manus obligatorius dispensari potest.

Dicendum q. necessarium est dispensare
(sicut in lege et iuramento) sic et in iurame-
to.

quando fit in hoc iuramentum ob defectum ius-
titie. aut nocivum ob defectum iudicii

Ad. 1. Pr q. observatio iuramenti in se est in-
dispensabilis et de iure divino dispensatio

tamen fit in materia (non assertivij) que
iam in quamdam necessitatem transit)

Sed promissorio iuramenti. que in aliquibus
eventibus potest fieri in hoc iuramentum. vel nociva

Ad. 2. q. quando id quod promittitur subiu-
ramenti pertinet ad utilitatem eius cui

promittitur. ille potest absolvere a iurame-
to cui promissum facta est. non sic cum prin-

cipaliter fit in favorem alterius. aut de re-
verentiam | nisi forte esset interposita ali-

qua

quando id quod
in se vel iuramentum
saliter considera-
tum est utile et
honestum

qua conditio exi cuius possit etiam
 tunc dispensari. Ad 3. q. cum materia iuramenti
 est illicita non est seruandum neq;
 indiget dispensatione. ^{et} similiter non indi-
 get si sit materia ^{ita} maioris boni impeditura
 ut si quis uiuit se non in tractatum reli-
 gionem sed in hoc casu potest seruare, et non
 seruare iuramentum. Si materia sit du-
 bia licetane sit an non proficua uel no-
 civa potest episcopus dispensare. quod si sit
 manifeste licita et utilis poterit fieri dis-
 pensatio uel commutatio in aliquid me-
 lius ad communem utilitatem faciendum
 auctoritate Papae quae curam habet uniuersa-
 lis ecclesiae. sicut et ad unumquemque
 pertinet irritare iuramentum quod a
 suis subditis factum est, in his quibus eius
 potestati subdunt. ~11~

Universaliter

uel etiam absolu-
 ta relaxatus.

Ad 10. Vm iuramentum impedi-
 atur per aliquam conditionem
 personae uel temporis. et
 uidetur quod non quod uilibet et in quolibet
 tempore conuenit confirmare dictum su-
 um. 2. quod magis est iurare per deum quam
 per euangelia, quamuis uerba Christi
 homines qui per ea iurant maius quod
 fecisse uideant. Sed in commune omnes con-
 siueuerunt iurare per deum. ergo multo
 magis licitum est eis iurare per euange-
 lia. 3. quod idem non causat ex contrarijs
 cau

Et tamen hoc prohibetur
 ergo.

Summula D. Thome

causis. argo si quidam Cur pueri ante
quattuordecim annos. et ~~semel~~ Semel
periuui excludunt a iuramento prop-
ter defectum personę. non debissent
alij prohiberi iurare uel propter dignita-
tem uel clerici. uel propter temporis so-
lemnitatem | 4. q. 2. Angelus (Apo-
lo iurauit periuuentem in secula sequi
seruum) qui longe dignior est Summe et
sanctior etiam Baptista dum uiuebat
in mundo

Sed contra est. q. 2. q. 5. presbiter per san-
tam consecrationem uice iuramenti in-
terrogandus dicit. et 22. q. 5. q. nullus
ex ecclesiastico ordine cuiuslibet quod
q. super sancta euangelia iurare pre-
sumat.

Dicendum q. ob reuerentiam debita
des excludunt a iurando pueri et parui
ij. et ob dignitatem personę cuius iu-
ramento debet fides adhiberi non debent
personę indignitate constitutę cogi ad iura-
dum nec iurare. nisi pro grauissima cau-
sa maxime spirituali. ut Sabat. 2. q. 4
cap. si quis presbiter.

Ad. i. Rr ex modo dictis | Ad. 2. iura-
mentum secundum se magis obligat et
fortius et si fiat per deum. ut dicit August
ad Publicanum. quamuis ex modo et so-
lemnitate adiuncta reddat firmissimum ex
usu et modo fieri per euangelia | Ad. 3

22. q. 5.

q. nihil prohibet aliquid tolli ex contra-
rijs causis, per modum superabundan-
tie et defectus. sicut dictum est. Ad q.
q. induit Angelus iurans non ob defec-
tum ipsius, quasi non sit simpliciter eius
dicto credendum, sed ad ostendendam dei
infallibilem dispositionem. sicut eodem
aliquando iurans induit ut constat hinc

6
**Quaestio 90. De Assumptio-
 ne divini Nominis per mo-
 dum adiurationis. in tres
 Articulos divisa.**

Art. 1. *Utrum liceat adiurare huiusmodi?*

Unde q. non q. ut dicit Origenes super
matt. 3. iurare non licet. nec adiurare
licet. 1. q. constat Princeps
cerdotum illicite adiuravit Iesum per
deum vivum. 2. q. adiurare est quoddam
cogere. quod non licet. 3. q. adiurare
est ad iurandum inducere. quod solum
superioribus licitum est respectu inferiorum.

Sed contra est q. deum ipsum per quosdam
sacra obsecramus eum obtestantes. ut Ap-
ostolus, fideles obsecrat per misericordiam
dei ut patet Roman. 12. quod videtur ad
quendam adiurationem pertinere.

Dicendum q. sicut potest quis seipsum ad
aliquid faciendum iurando ordinare. sic
et alius ad iurando. superiores quidem de

^
Sed ob divinam
reuerentiam in
ducendo

precando inferiores autem imperando
nulli tamen interdendo necessitate imponitur
(quam subis per iuramentum imponit)
~~imponitur interdendo~~ nisi sit superior
qui virtute prebiti iuramenti sub
ditum ad adimplendum compellere
potest.

Ad. 1. R. q. procedit de adiuratione in
ducente necessitatem, quo pacto Pontifex
Christum dominum adiuravit / Ad. 2
similiter / Ad. 3. q. adiurare non est alij
quem ad iurandum inducere, sed per si
multitudinem quamdam iuramentum se
inducti, alium ad aliquid agendum pro
uocare, nec tamen deum sicut Dominus
per ipsius reuerentiam adiuramus, ut in
mutabiles maneamus) nec nostris meritis
sed eius bonitate petita obtinemus.

Ar. 2. Vm Siceat Demones ad
iurare?

Et videtur quod non quod origenes in mattheum
dicit hoc non esse per secundum potestate
datam a saluatore, sed iudaicum quod
2. quod hoc sit necromanticis incantatio
nibus, quod illicitum esse constat / 3. quod sic
societatem cum ipsis faceremus, quod pro
hibet. 2. corinth. 10.

Sed contra dicit marci ultimus in nomine
meo demonia eiciunt, sed inducere aliquem
ad aliquid agendum propter nomen diuini

est ad iurare. arg. | Dicendum q. per
 modum deprecativus vel inductivus,
 ob reverentiam alicuius sacri, non licet
 nobis de iure ad iurare ^{eorum} ~~cum~~
^{ut ait Aug. 3. de trinitate} ~~ut ait Aug. 3. de trinitate~~
 sed solum angelis ^{Sicut}
 v. sed bene per modum compulsivus re-
 pellendo ^{est} ne nobis corporaliter, aut spiri-
 tualiter nocuerit. sicut in impu-
 tatione datam ~~nobis~~ Luc. 10. super ser-
 pentes et inimicos eius mundi, ne quid vobis
~~noceat~~. non tamen licitum est eos ad iu-
 rare ad aliquid ab eis ad discendum, vel per
 eos obtinendum (quod hoc esset cum eis soci-
 etatem habere. nisi forte ex specialis reve-
 latione divina sicut legitur de beato Iaco-
 bo. q. per deum fecit Hermannus ad
 se adducere.

~~secundum~~
~~et~~
 de jure

Ad. 1. R. q. procedit de ad iuratore depre-
 cativa, et benevola | Ad. 2. q. ne christiani
 tui ad iurant eos ad ad discendum vel ad ipis-
 cendum, quod non licet. ut f. b. d. l. h. m. d. i.
 ut m. a. i. 2. | Ad. 3. q. procedit de ad iu-
 ratione ad aliquid agendum vel cognoscen-
 dum. Non de ad iuratore compulsiva
 qua potius ~~inducit~~ ab eis societate re-
 cedimus.

Ar. 3. Vm licet irrationalem
 creaturam ad iurare?

Respondet q. non sic per locutionem quam
 uanum et illicitum videtur dirigere ad crea-
 turam, que locutionem percipere non potest

2. qz iurare non pertinet ad creaturam
irrationalem. ergo neqz ad iurare | 3. qz
nec deprecando (ut constat) neqz absecran-
do (ut uidetur) possumus irrationales creatu-
ras ad iurare quibus imperare non possu-
mus. sed dominus ut constat Mat. 23.
Sed contra est q. Symon et Iudas legunt ad
iurasse dracones. et eis precepisse ut inde
serpentem locum descenderent.

Dicendum q. ad iurare irrationabiles crea-
turas secundum se ipsas uanum esset et illi-
citurum, non tamen prout mouentur ad id ^{per} sic
~~etiam~~ per modum deprecationis ad iuranc. ammau-
~~etiam~~ ~~facientibus~~ (q. eadem est alius facientibus
mobilis et mouentis). nec prout mouentur
a demonibus qui patet licitum est eas ad iu-
rare per modum compulsionis (ut fit per
exorcismus ecclesie) ut ab eis demones in-
centes nobis prouelpellant. Et per hec
patet Responsus ad obiecta.

^
cum eadem sit
alio mobilis et
mouentis)

Quaestio. 91. De assumptione
Diuini Nominis ad inuocan-
dum per orationem uel
laudem. In duos art. diuisa

Ar. 1. Vm Deus sit ore laudandus?
Et uidetur q. non. qz in 1. et sic. dicit q. opti-
mum non est laus. sed aliquid maius et
melius. et eccl. 43. dicit q. deus est maior
omni laude) 2. qz uide uenerandus est.
unde

unde matth. 15. dominus inducet illud. //
 isai. Contra quosdam populos tunc la-
 bijs tunc sonat. coram tunc est longe est
 a me. 13. qz qz summes ad huc ore laudā
 & ut ad meliora p̄uocent ut constat
 psal. 27. ac deus nec mutari. nec meli-
 orari potest.

Sed contra est q̄ dicit in psalms et labijs
 exultationis laudabit os meum.

Dicendum q̄. Verbis utimur ad summes
 ut illis innotescant nostri conceptus. ac p̄
 unde ore eos laudamus ut in virtute crescat
 et alij de eis notitiam habentes ad meliora
 p̄uocent. ad deum autem (qui respecta-
 tor est cordium) verbis utimur et laudibus
 oris ut affectus nostros inueiamus in ip-
 sum ascendentes. et ^{ut} audientes ad eadem
 incitemus. iuxta illud psalmi sacrificium
 laudis s̄ sacrificabit in me. et illic iter. quod
 ostendam illi salutare meum. et alibi. sem-
 per laus eius in ore meo. audiat in mansue-
 ti & letent. magnificate dominum mecum
 et ad idem est isaias. 43.

temporalia relin-
 quendo →

Ad. 1. Pr̄ q̄. p̄cedit de deo secundum suā
 essentiam (iuxta illud psalmi secundum
 translationem Hieronimi tibi sicut laus deo
 et redderis tunc servus latius in syon) nō
 uerū secundum effectus. quibus ad ipsam
 ordinamur ut isai. 63. habet. et explicat
 Dionysius. primo cap. de divinis nominibus.
 Ad. 2. q̄. laus oris sine laude cordis inutilis
 est

Et laudanti excitat tamen ipsum. Et
alios prouocat ad deum laudandum. Ad
3. q. deum non ob suam, sed nostram lau-
damus utilitatem.

Ar. 2. Vm̄ in diuinis laudibus
sint cantus assumendi.

Et uidetur quod non quod solum in hymnis psal-
mis et canticis spiritalibus debemus de-
um laudare ut dicit Coloss. 3. ergo non in
canticis corporalibus. 2° quod ad idem uidetur
esse Hieronimus ad ephess. 5. in illud ca-
tantes, et psalentes in cordibus vestris
non mensure in ecclesia theatrales moduli
gubtare limiti audiant. 3. quod laudare
deum conuenit pusillis et magnis. ut Sa-
ber Apoc. 19. sed maiores, qui sunt in ec-
clesia non debent cantare. ut dicit Gregorius
quod distinct. c. in sancta Romana eccle-
sia. 4. quod in iustis legelaudabat deus
in musicis instrumentis iuxta illud
psalmi. confitemini dominum in cythara
in psalterio decem cordarum psalite illi.
cantate ei canticum nouum, sed illis in-
strumentis non utimur. ne uideamur in-
uidare. ergo neque canticis utendum est.
5. quod cantus exterior dum ei attendit im-
pedit interiorum deuotionem, et minus
percipitur. quod cantat.
Sed contra est quod beatus Gregorius in ecclesia
medularenti cantus instituit ut refert

Augustinus in 9. Confessione / Dicendum
 cum Philosopho in 8. politico. et cum Boe-
 tio in principio musicæ. q. animi summi-
 num perscrutari melodias diversimode dis-
 ponunt. ac proinde convenienter illicia-
 tus assumunt in Laudes dei, quibus ad
 ipsius deustionem provocantur. ut in 9.
 et 10. confessione de se testatur Augustinus.
 Ad. 1. q. etiam exteriora cantica spiri-
 tualia dicuntur quatenus per ea exteriora
 utitur provocat / Ad. 2. q. Hieronymus
 cantica sed modum theatricum cantan-
 di reprehendit ob delectationem aut os-
 tentationem. et ad idem est Augustinus
 10. confessione. seipsum reprehendens cum
 magis afficit modo cantandi. q. rei. que
 cantat / Ad. 2. q. Gregorius tantum in-
 tendit q. diaconi et Presbyteri qui ministerio
 in altari doctrine. et prædicationis debent
 incumbere, non sunt cantationi assuefa-
 ciendi / Ad. 4. ex Philosopho 8. politico. q.
 fistulæ et similia instrumenta ad delecta-
 tionem corporis magis q. animi deserviunt.
 ac proinde ob hanc causam populo illi carna-
 li usus deserviebant. præter hoc tamen al-
 tius aliquid præfigurabant / Ad. 5. q. cum
 quis solum in modis cantibus delectatur abs-
trahit a devotione sine devotione eorum
que cantantur, alias si ex devotione cantet
 ex cantus suavitate iuvat. Sed magis ad can-
 tata afficit. et idem de audientibus dicitur
 est. quamvis ea, que cantantur non intelli-

¶ Nunc in ecclesia sanc-
 ta ad divinum cultum ad-
 hibentur.

Quaestio 9. De Vitijs Religi-
oni oppositis, in duos art. div.

Art. 1. Vm superstio sit vitium re-
ligioni contrarium?

Et videtur quod non. quia Religio ponit in super-
stitionis definitione dicitur enim Superstitio
religio supra modum seruata. ut cons-
tat ex glossa Coloss. 2. 2. quia ut dicitur
dorus lib. etiam ex Tullio superstitio si
dicebantur qui totus dies immolabant ut
sibi filij superstites fierent. quod et nunc
sicut fieri potest. 3. quia superstitio quon-
dam excessum importat tunc videtur quod
religio non potest competere cum secu-
larium eam nequaquam debet deo reddere vo-
luntatis.

Sed contra est quod Augustinus dicit in lib.
de decem ciuitatibus.

Dicendum quod cum Religio sit virtus mo-
ralis uersa circa medium. medium ue-
ro excessus uel defectus contingit non
solum in quanto, sed etiam si cui non de-
bet aut quando non debet actus religio-
nis exhiberi.

Ad. 1. Per quod sicut metaphysice bonum
dicitur etiam in malis. ut bonus Sator sicut
superstitio dicitur esse religio. et prudentia su-
mie pro astutia. Luc. 16. Ad. 2. quia super-
stitio etiam logice sumit ad significandum
a religione. ut a quo. non tamen ipsam signi-
ficat. quia uidetur a quo non imponitur. et ali-
ud. cui uel ad quod significandum imponitur.

Ad. 3. q. Religi non potest habere excessum secundum quantitatem absolutam bene tamen secundum quantitatem proportionis ut puta si in cultu divinis fiat aliquid, quod fieri non debet.

Ar. 2. Vnde sint diverse Religionis species?

Superstitiosis

Unde q. non q. Religi cui opponitur non habet multas species / 2. q. opposita sunt circa idem ergo cum Religi sit circa eadem, Superstitio non potest esse circa aliquas divinationes humanas & adventum, aut observationes humanas & altum / 3. q. q. 1. 2. Superstitio nempe explicat per simulatam religionem, ergo etiam simulata potest habere species seu Superstitiosis.

Sed contra est Augustinus. 2. de doct. chr. Dicendum q. Superstitio transcendit virtutis medium secundum aliquas circumstantias ut dictum est. quae si referantur ad diversa obiecta, vel diversos fines variant peccati species. Unde ex parte obiecti primo Superstitiosis species est ut de cultum modo indebitis exhibere: vel ei cui exhibentur non sit seculae creaturae ut hoc est aliud Superstitiosis genus. quod in multis speciebus dividitur secundum diversos fines divinitus. scilicet in idolatriam, divinationem, et Superstitiosam observationem, quae tria tangit August. in. 2. de doctrina christiana

Summula D. Thomae

na. / Ad. 1. R. ex glossa. 4. cap. de
divin. rum. q. cum bonum sit ex integra
causa malum vero ex particulari defec-
tu utriusque plura et diversa vitia op-
porunt. Verbum autem Philosophice
rum habet. in oppositis, in quibus est
eadem ratio multiplicationis / Ad 2. q.
divinationes et observationes eiusmodi
dependent ex aliquibus operationibus
sensitivum. et sic pertinere ad quendam
partem cum eis inita / Ad 3. q. illa simu-
lata religio est cultus deo vero secundum
aliquam traditionem in debito modo ex-
hibitus.

Quaestio 93. De speciebus super-
stitionis in duos artic. divisa

Art. 1. Vm in cultu veri dei possit
esse aliquid perniciosum?

Et videtur q. non q. ut cumq. colat deus
in vocatur nomen eius. Sed Joel. 2. dicit
q. quicumq. in ius cauerit nomen domini
salvus erit. ergo / 2. q. olim iustitiam
legem datum colabant deum, qualitercu-
q. eis placebat. Unde genes. 28. Isaac
p. vobis se obligavit ad cultum dei speci-
alem. ergo et nunc nullus erit pernicio-
sus / 3. q. p. diversitate ecclesiarum sunt
diversi ritus colendi deum. Laudabiles et
tolerandi. ut Gregorius scribit Augustino
Epis

episcopo anglorum | sed contra est Aug¹
in epistola ad Hieron. et Sabellum in glossa
ad galat. 2. dicens q. Legalia (quae ad cultu
eius pertinent) diuulgata lege euange
lij sunt mortifera.

Dicendum q. mendacium (ut lib. contra
ipsam dicit Augustinus) etiam consistit
in rebus. et hoc dupliciter nimirum
aut ex parte rei significatq. et sic menti
unt qui ceremonias iudaicas obseruāt
significantes Christum mundum uenisse
nec fuisse passum. Secundo modo ex parte
colentis contingit mendacium (et hoc
praecipue in cultu israhel. qui per minis
tros exhibet in persona ecclesiae) quando
traditio in Summae nomen religionis
applicat. ut tradit Ambrosius. et dicit
glossa ad colos. 2.

Ad. 1. Quod qui non inuocant deum in
spiritu et ueritate ut dicit Iohannes. et
non uolunt ipsum | Ad. 2. q. ante legem
iusti per interuicem dei instructum ad ip
sum colendum mouebant. postea uero le
ge instructi sunt et ea tenent | Ad. 3. q.
illud illud consuetudines ecclesiarum in nullis
uentati repugnant.

Ad. 2. Vm in cultu dei possit esse
aliquid superfluum
Et uidet quoniam quod quantumcumque a nobis
glorificet superua lebit adhuc ut dicit ec
cle

Summula D. Thomae

desistat 43 / 2. q. exterior cultus per-
tinet ad fidem, spem, et charitatem. sed
in his non potest esse aliquid superfluum
ergo / 3. q. ad dei cultum spectat ei red-
dere, quod quid ab eo accepimus. ergo quid
quod ei reddamus non erit superfluum.
Sed contra est Augustinus in 2. de doctri-
na Christiana dicens q. etiam in sacris
scripturis superstitionis fragmenta repug-
nat uerus Christianus. // // //

Dicendum q. secundum quantitatem
absolutam nihil potest esse superfluum
in cultu diuino, bene tamen secundum
quantitatem proportionis, q. non pro-
portionalis fini scilicet gloriae dei. subie-
ctioni mentis ad ipsum, et carnis macera-
tionem, conformiter ad ecclesiae institutio-
nem, et consuetudinem communem, quae
pro lege habenda est ut dicit Augustinus
praecipue lib. de uera religione inducens
illud Luc. 17. regnum dei intra uos est.

Ad. 1. R. q. in ipsa dei glorificatione ex-
cludit superfluitas ut dictum est / Ad. 2.
q. in actibus exterioribus poterit aliquid repe-
ri, quod ad illas interiores virtutes non
pertineat / Ad. 3. q. procedit de superfluo
quo ad quantitatem absolutam.

Quaestio 94 De idolatria in
quattuor articulos diuisa

Utrum autem cum idolatriis sit communica-
dum? dictum est supra, cum de infidelitate

ut Augustinus
dicit in encicli

(quibus maxime
deus colitur)

Art. 3. Vm idolatria recte ponatur
superstitionis species?

¶ videtur q. non q. sicut hereticus sit
infidelis sic et idolatru. sed huius est spe-
cies infidelitatis. ergo et idolatria non
autem superstitionis / 2. q. Latra q.
religionem pertinet. cui opponitur super-
stitionis. idolatria autem uniuerse uidet
ur ad cultum veri dei et falsorum deorum
sicut appetitus beatitudinis ad appeti-
tum uere et falsae beatitudinis. ergo ido-
latra non est species superstitionis / 3
q. immolare idolis (sicut et ipsum ido-
lum nihil est) ut ait Apostolus. 1. cor.
8. et 10. ergo et idolatria nihil est et non
sua species / 4 q. etiam creaturis ex-
hibere diuinum cultum ad idolatriam
pertinet. ergo potius deberet Latra crea-
turarum nominari.

Sed contra est auctoritas Pauli. ad
17 ubi eius idolatru deos superstitionis
appellat.

Dicendum ut supra q. superstitionis est diui-
num cultum exhibere cui non debet. siue
sit imagini in qua putat esse diuinus
spiritus repprensus. ut putant Her-
mes. siue imagini hominum pro dijs habi-
tis. N. g. Iouis aut Mercurij. siue ani-
ma mundi aut partibus eius ut de anima
tu pro ualij existimant. siue substan-
tijs spiritualibus quas Platonicus deos (nos an-
gelos)

ut Roman. 1.
dicit.

Summula D. Thomae

Los nominamus, siue animabus coelestem uisum, aut deum ibi quos idem Platonis aerea animalia uocitabant sub quibus adhuc animas hominum collocandas dixerunt. ~~et~~ pro meritis ad deum, uel deum uel societatem assumendas, quibus omnibus superstites diuinitatis ~~et~~ cultum exhibebant plurimum, ut refert Augustinus. in. B. et id. de ciuitate dei. et in. 2. de doctrina christiana

Ad. 1. Quod, sicut religio non est fides, sed fidei protestatio per exteriora signa, ita superstitio est quaedam infidelitatis protestatio per exteriorem cultum idolatricum. Necessis autem dicit falsam opinionem esse ad infidelitatem spectat.

Ad. 2. quod, latra communiter sumpta pro uel dicit actum ad diuinum cultum pertinentem uniuersum dicit de uera religione et idolatria, sicut solutus tribuit uniuersum dicit siue exhibeat uero Regi, siue falsi, alio tamen modo accipit strictius pro, ut est idem religio, et sic equiuocum uenit ei nomen latrae cum falsa religione, sicut et prudentia equiuocum dicit de uirtute prudentis, et de prudentia carnis.

Ad. 3. quod, Apostolus illa nihil nominat tanquam nihil ex illis, quae ipsius tribuebantur habentia. Ad. 4. quod, ex communi consuetudine qua creaturas uocabantur sub quibusdam imaginibus, impositum est nomen idolatrie ad significandum quemcumque cultum creaturae, etiamsi sine imaginibus

gentiles

Ar. 2. Vm̄ idolatrasit peccatū?
 Fuit q̄ non q̄ et in tabernaculo
 erant imagines cherubim exo. 25. et
 in ecclesia sunt imagines quas uera
 fide colimus / 2. q̄ superioribz verbz q̄
 angelis et animabz sanctorz. aliqua re
 uerentia per sacrificium, aut alia est
 exhibenda / 3. q̄ deus ueraciter pan. q̄
 et dicit Augustinus in enchirid. spiritu
 est colendus. ergo aliquibus signis exte-
 rioribz. sine fraudis diuini cultu pote-
 rimus idola colere.

Sed contra dicit. exo. 20. non adorabis
 ea (scilicet exteriora) neq̄ colles (scilicet in-
 terius) ut glossa exponit. et loquitur de
 imaginibus. et sculptilibus. ~ 11 ~

Dicendum q̄ neq̄ tanq̄ persebatur
 ut quidam gentiles putauerunt, neq̄
 ex consuetudine sine interuio assensu
 ut dixit et fecit Seneca, neq̄ tempore
 persecutiōnis etiam cum interius dissen-
 tendo (ut quidam Scretici asseruerunt)

aut latius
 & cultum
 alij q̄ des sacrificiū offerre licet, ut
 Augustinus. in. 10. de ciuit. dei. et sex
 in eadem ciuitate introducens et ex
 pugnant Senecam ostendit.

Ad 1. Arq̄ illę imagines tam in taberna-
 culo q̄ in legem uia institutę sunt ad signi-
 ficationem quamdam. ut scilicet per huius
 mundi imagines mentibz hominum impiū
 et confirmet fides de excellentia angeloz

(quamuis angelis
 et sanctis qui in
 et hominibus indig-
 nitate constitutus -
 aliqua sit pro mo-
 dubo exhibenda re-
 uerentia ~)

Summula D. Thomae

Et sancti. Secus autem et de imagi-
ne Christi. cur ratione divinitatis Latine
bee ut dicitur in tertio / Ad 2. et 3. patet
Responsio per ea. quae dicta sunt.

Ar. 3. Vm idolatria sit gravissi-
mum peccatorum?

Et videtur quod non quod cultus interior fidei
pei et caritatis et optimus. et melior
q̄ cultus exterior Latine, optimus autem
pessimum opponit ut dicitur 3. et sic. ergo
infidelitas. desperatio et odium dei sunt
graviora. q̄ idolatria. 2. q̄ directus
fertur contra deum blasphemus. aut fide
impugnans / 3. q̄ peccatum idolatrie
plurimum et peccato contra naturam ut
dicitur ad Rom. 1. et minora mala maioribus
puniri / 4. q̄ August. lib. 2. contra
Faustum manicheos hereticos immundissimos
peiores esse paganos. q̄ hi volunt pro diis
est qui dii non sunt. Hereticus vero ma-
nichaei volunt ea quae omnino non sunt /
5. q̄ glossa Hieronimi galat. 4. pecca-
tum cui ludaei serviebant fornicatione
na elementa ^{et esse dicit} par ~~esse~~ servituti idolo-
rum in qua antea fuerant. ergo idolatria
non est maior.

Sed contra est glossa Levit. 15. loquens
de immundicia mulieris patientis san-
guinis fluxum.
Dicendum quod ex parte peccati gravissimum
est

est idolatria q̄ turbat ordinem uniuersi
alium a vero deo constitutus in deum.
Sed ex parte peccantis alia peccata s̄. q̄.
heretici peccata grauiora. sicut qui pec-
cat sciēter grauius peccat q̄ qui igno-
rante. et sic mirus peccant gentiles igno-
rante falsos deos scientes. q̄ heretici sci-
ente discedentes. aut ueram fidem impug-
nantes.

Ad. 1. q̄ idolatria de se supponit interi-
orem infidelitatem / Ad. 2. q̄ idolatria in-
cludit magnam blasphemiam. inquan-
tum deo subtrahit dominij singularitatem.
et etiam fidem opere impugnat idolatria

Ad. 3. q̄ non punit idolatria peccato contra
naturam. q̄ grauius illa sit. sed q̄ malo-
rem confusionem ~~adducit~~ adducit contra
eum qui peruerit ipsius ordinem ^{naturae} /

manifestam. et

Ad. 4. q̄ manichaei etiam deos statuebāt
deos et sic erant pessimi / Ad. 5. q̄ obseruatio
legis tempore gratiae inest omnino et qua-
lis idolatriae secundum genus peccati. sed
penē equalis.

Ad. 6. Vm̄ causa idolatriae fuerit
ex parte hominis.

¶ Funde q̄ non. q̄ neq̄ ex parte naturae quae
ad unum deum inclinatur. neq̄ ex parte uir-
tutis ut constat. neq̄ ex parte culpe. q̄ ut
dicitur sapientia. 14. nefariorum deorum cultura
omnis mali est principium et finis / 2. q̄

Summula D. Thomae

Si ex parte hominis orta esset semper fuisset. ut initium sumpsit in secunda etate uel a Nemrot. uel a Nim qui imaginem Beli patris sui adorare fecit. et apud grecos primus Prometheus Cere ferre sidorus simulacra de luto fingit. et uicij asserunt Ismaelem primam simulacrum de luto fecisse. cessauit etiam idolatria in sexta etate ex magna parte / 3. quae dicitur.

adducit nequit

Augustinus 21. de ciuit. dei. quid de hominibus appetant. exhorreant aut quos inuitent in nomine uel quos cogant. Unde magis artes exereuerunt, eadem autem ratio uidebit esse de idolatria apud homines.

Sed contra est auctoritas sapientiae. 14.

est duplex scilicet

Dicendum quod causa idolatriae dispositiua ex parte est duplex et haec tripliciter nimirum ^{ex parte} aut ex parte affectus hominis ad aliquam creaturam uolendam, aut ex parte delectationis in imaginibus res representantibus aut ex ignorantia excellentiae rei quae colitur. ut Philosophus in sua poetria docet. et sapientiae. 13. et 14. Latius edocemur. Altera autem causa idolatriae est consummatoria. et haec est ex parte demonum quibus hominibus errantibus uolentes exhiberent in idolis dando responsa. unde in psalmo dicitur omnes dii gentium idola uania.

et aliquam uia
bilis faciendo -

Ad. i. Rex dicitur, dicitur autem idolatria causa initium. et finis omnis peccati quod

non est aliquod genus peccati. quod in
 cerdum idolatria non producat. uel ex
 presse inducendo per modum causae. uel
 occasionem prebendo per modum inijuncti
 etiam finis / Ad. 2. q. in prima etate
 fuit idolatria ob recentem memoriam
 creaturis mundi. Et in sexta etate ex
 clusa per uirtutem. et doctrinam Christi
 Ad. 3. q. procedit de causa consummata
 idolatria.

Questio 95. De Superstitio ne diuina in. 8. ar. diu.

Ar. 1. Vm diuinitas sit peccatum?

Et uidetur q. non. q. a diuino dicitur / 2. q.
 ad aliquam artem uadeo pertinere. et
 ad intelligentiam ueritatis. quas non au
 det damnare August. lib. de lib. arbit.

3. q. ex naturali inclinatione (quod
 est ad malum) sollicitare homines ad
 progrediendo futura)

Sed contra habet deuter. 18. ec. 16. q. 5

Dicendum q. diuinitas dicit quamdam
 pronuntiationem futurorum. futura autem
 possunt cogrosse aut in se ipsis, aut in su
 is causis. que uel producantur necessarius
 os effectus esse in se ipsis certo progrosse
 futura (ut N. q. eclipsus lune etc.) uel pro
 ducantur effectus ut in plurimum esse cog
 rosse per quamdam coniecturam (sicut
 pluuia aut siccitas ab astrologis) Itaque
 sunt

ut dicit Philo
 plus lib. de me
 moria

causis

Summula D. Thomae

secundum se //

ut dicitur Isai. 41

Sunt indeterminatae ad utrumlibet ut
praecipue contingit in potentibus rationalibus
liberis effectus non possunt cognosci in ipso
liberis causis. sed in se ipsis. Et hoc proprium
est dei. qui talium cognoscere non potest
cui voluerit revelare. unde Isidorus di-
vinitus autem dei quasi divinitate plenus -
est ergo divinitus peccatum. qui impor-
tat usurpationem praenunciationem futu-
rorum eventuum ut dicit Hieronymus
super malachiam. et semper surrit in ma-
lumpartem. //

Ad. 1. R. q. divinitus non dicitur ab ordina-
ta participatione alicuius divini / Ad. 2
ex dictis, et sic intelligendus est Augusti-
nus maxime. 21. de civit. dei / Ad. 3. q. il-
la inclinatio est secundum modum hu-
manum. et debitum. //

Ar. 2. Vm. Divinatio sit species
superstitionis?

Et videtur quod non quia ab Augustino lib. de
vera religione videtur constitui species curi-
ositas / 2. quia superstitionis est cultus inde-
bitus. divinatio autem ad nullum cultum
pertinet / 3. quia superstitionis religio oppo-
sitae. in religione vera non invenitur ali-
quid divinatio per contrarium respon-
dens.

autem

Sed contra est Origenes in Periarcho. et
Augustinus. in. 2. de doctrina christiana
de his qui se deum sibi sociati se adunpe-

runt. per sortis auguria, aut umbrarum
contemplationem.

Dicendum q. superstitio est non solum
sacrificium demonibus offerre. sed eos in
auxilium ad aliquid assumere. omnis
autem divinitas ex operatione demonum
procedit vel q. expresse invocant. vel
q. se ingerunt variis inquisitionibus
futurorum. unde de iusto dicit in psal
mo, non respexit in vanitates, et insa
nias falsas.

Ad. 1. q. pertinet ad curiositatem quia
tum ad finem intentum scilicet presci
entia futurorum. sed non quantum ad mo
dum operationis / Ad. 2. q. pertinet ad cul
tum demonum ratione pacti cum eis /

Ad. 3. q. in lege veteri quae terrena pro
mittit erat consultatio de futu
ris ad religionem pertinentibus ut in ier
e. Isai. 8. qui et in novo testamento
fuerunt aliqui prophetae spiritum ha
bentes, qui multa de futuris eventibus
praedixerunt. nec ob id argumentum concludit

Ar. 3. vni sit determinare plu
res divinationis species?

Et videtur q. non. q. in omni divinatione
est una ratio peccandi. scilicet pactum
demonibus / 2. q. omnis divinatio ordi
nat ad unum finem. scilicet pronuncia
tis

Summula D. Thome

transmutatorum / 3 qz diverse divina
tiones non differunt nisi secundum di
versa signa que non differunt specie
es peccatorum. ut patet si quis uerbo. rube
ant scripto detrahat.

Sed contra est Isidorus in lib. etymolo.
Dicendum qz cum omnis divinatoria uita
e dgonum uisus. uel auxilium. potest
fieri dupliciter scilicet per expressum pactum
tum. aut qz ppter intentionem hominis
dgonum se ingerit ad pronuntiationem
futurorum. Expressum pactum siue in uo
cationem uisumque multipliciter. nimirum
aut per prestigia siue phantasmata
imagines (quibus oculi perstringuntur) aut
per somnia. aut per motus apparitionum
que necesse mantra deum (quia quibusda
in cantationibus sanguine adhibetur uideri
e motui resuscitari. aut per uisus siue
Pitones. ut in acceptis patet. aut per
imagines terrestres et dicunt gemmarum
si per aquam idem mantra. si per aerem
demonstrantia. si per ignem pyroman
tra. si autem in uisceribus animalium
immolatorum in axis demonum. uocat
auris pium

Secundum Isido
rum a Pitone
Apolline sed dicti

est duplex et
utraqz et

Quod si divinatoria absqz expressa dem
num in uocatione fiat etiam est in
triplici differentia. scilicet uel per astro
quod faciunt astrologi. et genethliaci di
cuntur ppter naturalium consideratio
nes

nes dierum. uel per auguria. scilicet uo-
ces animarum seu animalium. Vnde per uo-
ces hominum. quod omendicium. et reli-
quorum includit ut putant Valerius
maximus. uel per lineamenta manu-
um. que dicitur Chironantia. uel per sig-
na in spatulis animalium appresentia
que spatulamantia uocant.

^
sine intentione
dictas
^
cum diuina pro-
uidentia -

Potest etiam secundo contingere diuin-
tio sine expressa demonum inuocatione
per aliqua que seuis ab hominibus fiunt
ut pica. lineas pro tractationem. sicut
lary assumptionem. libros aperturam
que ad sortem pertinent et sortilegium
dicitur.

Sunt ergo tres communes diuinationis
species. scilicet necromantia. augu-
rium. et sortilegium sub quarum sin-
gulis multa continentur.

Ad. 1. Per q. in omnibus est eadem genera-
lis peccandi ratio, sed non specialis / Ad. 2
quod ille est ultimus finis ex quo sumitur ge-
neralis ratio diuinationis. Distingunt au-
tem specie secundum diuersa obiecta siue
materias / Ad. 3. quod illa signa deseruiunt
non sicut signa. quibus exprimentur scita,
sed sunt principia cognoscendi.

Ad. 4. Vnde diuinationis que fit
per inuocationes demonum sic dicitur.

~ cita.
Et uidetur q. sic. q. Christus dominus marci 5.

Summula D. Thomae

5. interrogavit dominicum quod si
6. ^{est} in men. et Respondit Legis. / 2. quod
anima samueles. 1. reg. 28. interroga
tum Bithussae respondit et saul appa
ruit / 3. quod quod quod utile est seire ali
quas veritates a demonibus, ergo saltem
tunc eorum interrogatio non erit illicita /
- Sed contra et auctoritas. Deuteronomij. 18.
Dicendum quod divinatio per demonum in
vocatorem est illicita tum ex parte
principij scilicet patitur in iniuriis
dicitur Isai. 23. tum ex parte effectus
a demonibus intenti (quod quamvis verum
misceant in errorem non inducere conantur
ut Athanasius. Luc. 4. circa demonem
tacere in sum amantur.
Ad. 1. Res cum Beda Luc. 8. quod dominus in
terrogavit non ut in seius, sed ut in se
pete qua laborabat. virtus curantis gra
tiae emittat / Ad. 2. cum Augustinus
ad simplicianum quod samuel non arte
magica. sed dispensatione occulta appa
ruit que et Bithussam. et saulem late
bat. vel dicendum quod fuit phantasma
et illusio imaginaria. que nomine ve
rei appellat / Ad. 3. quod nulla utilitas
temporalis poterit comparari detrimento
spiritualis salutis inibi imminente /
Ad. 5. Vm divinatio que fit per as
tra sit illicita?

Videtur quod non quod ut dicitur dicitur 4. cap.
 de div. nom. corpora celestia sunt causa
 eorum. quae in hoc mundo fiunt. sed li-
 citum est ex causis praenunciare effectus.
 2. quod per experientiam (ex qua scientia
 humana originem sumit ut dicitur in 1.
 metaph.) ex siderum consideratione mul-
 ti multa futura videntur. 3. quod in e-
 iusmodi divinandi modo nullum videri
 cum de quibus pactum interesse).
 Sed contra est auctoritas August. 4. contra
 dicendum quod per inspectionem corporum
 celestium praevisionem certo possunt ea
 quae ex necessitate ab ipsis causantur ut so-
 lus et luna et eclipses. subtrahuntur tamen
 causalitati eorum duplices effectus sub-
 stantiales. Primus omnes effectus per accidens co-
 tingentes, sive in rebus humanis, sive
 in rebus naturalibus. quod ut probatur in 6. me-
 taphys. ens per accidens non habet causam
 ut quod lapide cadente fiat terrae motus. vel
 quod somno dormiente sepulchrum inveniat
 thesaurus. hae enim et eiusmodi non
 sunt simpliciter unum, sed simpliciter
 multa. Operatio autem naturae semper ter-
 minatur ad aliquid unum, sicut et proce-
 dit ab uno principio, quod est formae natu-
 ralis. Secundo subtrahuntur causalitati
 corporum celestium actus liberi arbitrij
 nisi per quosdam dispositivos imprimuntur in
 organa

Summula D. Thomae

organum corporea et vires sensitivas que
inclinant voluntatem et rationem ad
aliquid operandum.

vel casuales
eventus

sequitur ergo utat astrorum consideratione
ad prognoscendos futuros eventus futuri-
tis, aut liberos certitudinaliter proce-
dit ex falsa opinione cui se immiscet spa-
tu demeritis. ac proinde est divinationis
ellicita et superstitiosa. et ex his pat-
et solutio ad Primum.

Ad. 2. R. q. sepe astris legi vera prognu-
ciant de actibus hominum. q. pauciores
sunt. qui corporum inclinationibus pru-
denter obstitunt. Et q. demones (qui
magis in aere mediantur aut in terra defu-
turis pollent) se immiscet prognucia-
tibus. ut dicit August. in 2. super gen.
et ex his R. ad. 3.

Ar. 6. Vm divinationis que fit
per somnia sit ellicita?

Et videtur q. non q. per somnia instruunt
et sepe somniant ut dicit Job. 33. sed
ut instructione digna sicut dicitur ex

2. q. qui interpretant somnia pro-
prie utuntur divinatione somniorum
sed sancti. ut Job. sept. gen. 41. et daniel

2. et 4. cap. interpretati sunt somnia
ex q. 3. q. omnes experient somnia
habere aliquam significationem futu-
ry | Sed contra Sabee in deuteris. 18

Dj

Dicendum q. somnia quandoq. sunt sig-
 na aliquorum futurorum eventuum
 in quantum reducunt ad aliquam cau-
 sam communem. Somnii et futuri esse
 solent. Sunt tamen quandoq. somnia
 futurorum causa cum aliquis mens solli-
 cita ex his que videt in somnijs indu-
 cit ad aliquid faciendum vel vitandū.
 Considerare tamen oportet q. somniorum
 causa aut est intrinseca, aut extrinseca
 et utraq. duplex. nam intrinseca ani-
 malis ~~est~~ cum quis ea somniat quibus
 assuescit in vigilia. et hoc contingit so-
 mnijs sed non est causa eventuum: aut est
 corporalis cum quis ea somniat que sunt
 conformia naturali corporis dispositio-
 ni ut medici ponderant. Causa etiam ex-
 trinseca uel est aer ambiens, aut coeles-
 tia corpora in phantasiam influentia
 aut deus per angelum revelans ut dicit
 numer. 12. aut demones suggerentes
 per pactum expressum, aut implicitum.
 Libitum ergo est ex somnijs procedentibus
 ex revelatione divina, uel ex causa natu-
 rali intrinseca uel extrinseca futura
 pronunciare, quantum se talis potest tur-
 tus extendere. alias est illicita divina-
 tio. Et per hoc patet Responsio ad obiecta
 Ar. 7. Vm̄ divinatio que fit per au-
 guria. Et Omina et alias huiusmo-
 di observationes exterorum rerū
 — sit illicita? ABHSC

aut est

dormientium

Summula. D. Thome

Et videtur quod non quod Josephi genes. 44. aug^u
rij's intendebat. ut de egypto Regis ibi dicitur
et. et ipse postea dixit fratribus suis. an
ignovatis. quod non sit similis mei in augusta
de scientia? | 2. quod quaedam aves ut
omnibus et invidio Hezerem. 3. pro quibus
cuncta futura. uti autem naturalis cogni-
tione non est illicitum | 3. quod Josedon qui
in cathacoq. saraboy annumerat Regem
11. ex ordine Ceterice narrat de miris Jan
guratus et iudic. 7. et Hezerer servus
Abrahe. genes. 24.

Sed contra est auctoritas deuterono. 18.
Ducendum quod cantus et garritus avium sine
signa aliquis eventuum. non tamen
causae. nisi prout causantur ab eis dem cau-
sis quibus futura procedunt. causa autem
operativum brutorum animalium est
instinctus quidam qui moventur in modum
naturae. vel ab aere vel a coeli influence
vel ab angelis bonis. ut columba in trans-
figuratione domini. cuius ad pascendum
Heliam. et Piscis ad deglutendum. et
evocandum Ionam. vel ab angelis ma-
lis ad decipiendum Simones. et eadem sa-
tis est de alijs huiusmodi propter quod de omni-
bus. que non subduntur dispositioni intel-
lectus. sed divinae providentiae. et quod
quod secundum divinum operativum
Sic igitur ducendum est quod omnis divinitus
si extendat ultra illud ad quod potest per
tri

corporaliter

naturaliter

divinitus

tingere secundum ordinem naturae vel
divinae providentiae est illicita. et super
titosa.

Ad. 1. Pr. q. Josephi uox locutus est iuxta

o. quod populus de ipso opinabatur. et sumi

licet locutus est dispensator ipsius. uedi

cit Augustinus) Ad. 2. q. procedit de

cognitione animi respectu eorum. quae ad

earum pertinent. et ad huc progrosseranda N. q. pluviam aut

considerare earum uoces. et multum

est illicitum) Ad. 3. q. illi ex divina pro

videntia ad illa omnia impexerunt).

Ar. 8. Vm Diuinitio sortium

Sit illicita? ~/.

Et uidet q. non ex glossa Augustini in il

liud psalmi. in manibus tuis sortes meae

ubi dicit q. ex est exploratio diuinae uo

luntatis) 2. q. sancti usi sunt eiusmodi

Sortibus. 1. 1. super Achiam. 1. 2. reg. 14

super Dnatham. 1. 1. super Ionam

1. 1. super Zaebariam. et alibi. 1. super

Mattiam. in Apostolatum electum.)

3. q. singularia certamina seu duella

et iudicia ignis et aquae. quae dicuntur vul

garia per quae tanquam per sortes aliqua ex

quiruntur occulta. Sicite permittuntur ut pa

ter. 1. reg. 17. in dauid contra Goliath. ergo

Sed contra est q. 26. q. 5. anathematis inter

dicto prohibentur) Dicendum q. sortes pro

pro

pro

pro

pro

pro

pro

pro

pluviam aut
succitatem ~

Summula. P. Thomae

prae dicunt cum aliquid sit ut eius effe-
ctus consideratus. aliquid occultum immo-
cat. Sortis autem aut est divinatoria de rebus
dandis. aliquibus personis. aut de faciendis
quae dicuntur consultoria; aut de futuris in-
certis. quae divinatoria nuncupat. nec li-
cet sortibus uti quasi alius summum ex
siderum dispositione dependeat. et haec
causa remota. oportet quod sortium alius
eventus expectet. vel ex fortuna in divi-
na sorte (quod non videtur habere nisi ali-
quid de vitio vanitatis) vel ex causa spi-
ritualibus maligna scilicet demone. sicut
legitur in ezech. 21. de Rege Babilonis. vel
ex causa spiritualibus divina. quae sortes a
domino temperant ut dicitur ps. 16. et
sic licet ut ait Augustinus. satisfaciunt
necessitate Caldas erit tentare deum ut
Ambrosius dicit super lucam. Secundo cum
reverentia deus sic Apostoli volentes fratrum
estem et fides precibus fecerunt. Tertio si ta-
lice sperant quod divina oracula ad terrena
negotia non convertant ut dicit August
ad inquisitiones Januarij. Quarto si fiat
non in electis nisi ecclesiasticis. quae quae
spiritus sancti inspiratione fieri debent.
(secus enim est in temporalibus dignitati-
bus) ut annotavit Beda alibi primo et
prosequitur Augustinus in epistola ad Hon-
ratum. et Tertio patet Responsio ad 1^m

Primo

ut nota
ut Beda

et 2^m

Ad. 3. q. iudicium ferri candentis uel a
 que fetuentis illicitum est et sine neces
 sitate (q. poterit fieri per testes et partis
 fessuriam. et in eo expectat miraculum
 adeo et excedit communem sortium ratio
 nem. ac prout de decreto Stephani Papae re
 probat. 2. q. 5. et eadem uidet ratio de
 duellorum lege. nisiq. magis accedit ad
 communem rationem sortium, inquantum
 non expectat ibi miraculosus effectus. ni
 si forte quando pugiles sunt ualde impa
 res uel virtute. uel arte.

q. 2. q. 5. et eadem uidet ratio de
 duellorum lege. nisiq. magis accedit ad
 communem rationem sortium, inquantum
 non expectat ibi miraculosus effectus. ni
 si forte quando pugiles sunt ualde impa
 res uel virtute. uel arte.

Quaestio 96. De superstitio
 nibus obseruantiarum. In
 qua attus articulos diuisa
 Ar. 1. Vm uti obseruantijs artus
 bonae sit illicitum?

Et uidet q. non q. ex genere suo sunt bo
 nae scilicet ieiunia orationes etc. et or
 dinant ad bonum finem. scilicet scienti
 am acquirendam. 2. q. Daniel. i. pue
 rus ieiunantibus. ^{deus dat} Scientiam et disciplinam.
 3. q. quamuis ad scierida futura illicitum
 sit uti arte demonum. tamen ad sci
 entiam acquirendam ueritatum. et co
 clusionum necessariorum. quaedam
 nos perspicacius q. nos cognoscunt.

q. illud proprium
 est dei

Sed contra Deuter. 18. non inueniatis in te
 qui querat a mortuis ueritatem.

Di.

Summula 2. Thomae

Dicendum quod ars notoria est illicita et inefficax. Illicita quidem quod utitur quibusdam figuris et ignotis uerbis, tanquam signis et roneausis ex demonum pacto, ut dicit August. in 2. de doct. Christ. ac proinde tanquam noxia, et negatoria fugienda. Est etiam inefficax ad scientiam acquirendam et illuminandum intellectum quod hinc rone demones, sed deus ipse facit ut constat in salomone 3. reg. 3. et 2. paralyt. 1. neque hoc dat a deo cum aliqua certa observatione, sed singulis prout uult, ut Sabot. 1. quirit. 12. Et adhuc est August. 10. de ciuit. dei referens Porphyrium idem sentientem. Possent tamen demones uerbis hominibus colloquentes exprimere aliqua scientiarum documenta, sed hoc nunquam per artem notoriam.

et Luc. 21. ego dabo uobis os et sapientiam et

Ad. 1. Quod scientia bona est, sed est debito modo acquirenda. Ad. 2. illi praei mandata legis seruantes (non artem notoria utentes) scientiam adepti sunt, iuxta illud psalmi. super serues intellexi quod mandata tua quae serui. Ad. 3. quod futura a demonibus quae rone non solum est illicita quod ea ignorari, sed quod cum ipsis in pacto. Ad. 4. Vnde observationes ad corporis immutationes ordinatae (puta ad sanitatem, uel aliquid huiusmodi) sint illicitae? Et

Et videtur quod non quod uti virtutibus naturalibus
occultas aliquorum corporum (ut magnetis
ad attrahendum ferrum) illicitum non
est. et sic de alijs que Augustinus enume-
rat. 21. de ciuit. dei / 2. quod similiter cor-
pora artificialia siue imagines (sicut et
naturalia) sortiuntur aliquas virtutes oc-
cultas ad aliquos effectus. quibus licebit
uti / 3. quod demones virtute sibi a deo data
possunt multipliciter corpora transmu-
tare. ut dicit August. in. 3. de trinit. ergo
licet uti virtute uti)

Sed contra est Augustinus. in. 2. de doct.
christiana. loquens de quibusdam sigatu-
ris, precationibus, ritibus, et characteribus,
Dicendum quod uti rebus siue causis natura-
lem virtutem habentibus ad aliquos effectus
non est illicitum, alias interueniret de-
monum pacta in illarum rerum usu. non
tamquam causarum sed signorum signifi-
catione. ut August. ponderat. 21. de ciuit. dei
in varijs generibus lapidum. Herbarum ligno-
rum. animalium. carminum. et rituum
quibus demones alliciunt.))))))

Ad. 1. Rex dicitur / Ad. 2. quod forme natura-
les procedunt ex impressione corporum
celestium. et has formas sequuntur eorum
dem reum virtutes. sed forme artificiales se-
quuntur ex dispositione artificis. et cum non
sint aliud quam compositio ordo et figura ut
dicitur in. 1. phys. non possunt habere natu-
ra

ralem virtutem ad agendum. et inde est
 q. ex impressione coelestium corporum nullam
 virtutem sortuntur in quantum sunt ar-
 tificialia. sed solum secundum materi-
 am naturalem. quod est contra id quod
 sentit Porphyrius ut probat August. in
 10. de ciuit. Sed notandum q. inter dis-
 tant astronomicas imagines a nechro-
 manticis. q. in nechro manticis sunt ex-
 presse invocaciones. et prestigiata quaedam
 unde pertinent ad expressa pacta cum de-
 monibus imita. in astronomicis uero sunt
 tacita pacta per quaedam figurarum. seu
 characterum signa. / Ad. 3. q. deus potest
 per dominium quod super omnes habet
 eis ad quod uoluerit ^{et} non succedere
 min.

Ad. 3. Vm observations quor-
 dinate ad prognoscendum alij
 qua fortuna. uel infortunia
 sint illicita?

Fuidet q. non. q. infirmitates corporis
 sic prognoscuntur et licite / 2. q. omnes ^{amdi}
 experientie q. loca. tempora. occurrunt ^{cit.}
 minum. aut aliqua verba. aut distincti
 actus prognosticum habent boni uel mali fu-
 turij / 3. q. posteriora ex precedentibus sub-
 sequuntur. (ut de antiquis respectu noue
 Legis. 1. cor. 10. ait Paulus) at observa-
 re ordinem diuine prouidentie omnino licet
 Sed contra est Augustinus. in. 2. de doct. christi /

Dicendum q. eiusmodi observationes sūt
 uanę et superstitiosę tanq̃ signa et nō
 causę a demōnibus ut homines decipiant
 adiuuentq. et tanq̃ quędam reliquię id
 latet. secundum quam obseruabatur au
 gura et quidam dies fausti. uel infasti.
 quod quoddammodo pertinet ad diuina
 nem.

Ad. 1. R. q. infirmitatum causę p̃ce
 dunt in nobis. ex quibus aliqua signa p̃ce
 dunt futurę morborū / Ad. 2. q. si quę
 ad a principio euenisse in similib; repe
 riuntur homines casu accidit, et a uoti
 lō demōnum assuescit ut p̃certō
 bēat / Ad. 3. q. ut August. dicit contra Fa
 ustum quę p̃cesserunt in lege et tēta
 uerba q̃ facta p̃phetica erant de dō
 uentis. Nō sic sunt futurę signa om
 nia. quę agunt p̃ diuinam p̃uidentia
 Ar. 4. Vm̃ suspendere diuina uer
 ba ad collum sit illicitum?

Fiudee q. non. q. ad sanandos infirmos
 licet uicē maria pater noster et alia
 ba sancta dicere. ut inuocare mari. ultim
 ergo et in scriptis ea portare / 2. q. in
 tantu serpentes et sanant animalia uer
 bis diuinis. ut dicit in psalms sicut aspidi
 surde est ergo multo magis licebit ea sus
 pendere ad remedium hominum / 3. q. re
 liquas sanctę licet collis suspendere ergo
 et uerba sacra. quę non minus sunt q̃ uer
 bus

sec Augustinus
 in. 2. de doct. ebris.

in uocare
 inuocare

ad collum -

pus Christi ut ait Augustinus ~||~
Sed contra est Chrysostomus super matth
ubi incedit contra transeriantes etiã
galij verba audita. et mente retenta, vult
suspensa gestantes.

Dicendum q, in incantationibus vel scrip
turis suspensis duo cauenda videntur, alte
rum quod sit ad invocatum nem q, mori
pertinens. alterum ne diuini iurata
magna misceantur sub quibus illicita
latere possunt. ut Chrysostomus super
matth ponderat subsimilitudine phari
sorum magnificentium fimbrias suas
Alia est licitum ut dicitur in decretis. 26
q. 6. c. non liceat Christianis. neq, in al
lecturibus Serbarum que medicinales sunt
aliquas obseruationes. aut incantatio
nes licet attendere. nisi tantum cum sym
bols diuinis. aut dominica oratione.

Ad. 1. Rr q, illa licere Sabito solum re
pectu ad diuinam reuerentiam. et deum
a quo expectat effectus / Ad. 2. Rr similiter.
et constat ex glossa super dictum psalmum
specialiter circa incantationem serpentis
qui initium fuit peccati illicita misce
ri solent / Ad. 3. q, circa reliquias etiam
attendendi debet ne quid superstitiosum fiat ut
puta q, in vase triangulari reponat. aut
aliquid simile non pertinet ad gloriam
dei et sanctorum / Ad. 4. Rr q, Chrysosto
mus

aut spes habeat in
modo scribendi aut
ligandi. aut simili
si uanitate. que
ad diuinam reue
rentiam non per
tineat ~

autem

mus intelligendus est, quando respectus
magis habet ad figuram scriptam q̄ ad
bonum intellectum.

Quaestio 97 De Tentatione
Dei in 4. articulos diuisa
Ar. 1. Vm̄ tentatio dei consistat
in aliquibus factis in quibus so-
lus diuinae potestatis expectat
effectus?

Sciendum q̄ non q̄ neq̄ cum tentat ho-
mo a deo. Summe uel q̄ uoluntate expectatur
effectus solius potestatis Summi / 2. q̄ qui
qui dominum inuocantes et in eo fiden-
tes miracula faciunt. dicerent tentare
deum. quod absit / 3. q̄ ut Ambrosius in
illud Luc. 9. (nihil tuleritis in uia) ait
in domino est per firmiter reponenda. et
de Beata Agatha legimus q̄ medicinam
carnalem corpori non exhibuit. fidens in
christo. qui solo sermone restaurat uniuersa.

Ad contra est Augustinus 22. contra
Faustum. exemplū christi qui rabiem iudeo-
rum fugerit et lateris euadebat.

Dicendum q̄ tentare aliquem est de eius sci-
entia potestate aut uoluntate. Sive de eo
quod experimentum sumere. sive de eo quod
sive uult aut potest circa illud quod queri-
tur ab eo. et hoc potest contingere uerbis et
factis

Summula D. Thomae

factis. Et utrumque horum dupliciter uno
modo aperte, altero insidiose et occulte. Uno
modo tentavit Sarris ~~in~~ iudic. 14. huc
Pharisaei Christum dominum matt. 22.
Et huc adhuc contingit aut expresse, aut
interpretative cum quis et hinc incendat
experimentum de deo sumere aliquid ta-
men potest vel facit, quod ad nihil aliud
est utile nisi ad probandam dei potestatem
vel bonitatem, vel dignitatem. sicut cum
quis facit currere equum non ut hostes
fugiat sed ut ipsius velocitatem probet.
Unde quando aliquis propter aliquam neces-
sitatem, seu utilitatem committit se divini
auxilii in suis petitionibus, vel factis non
dicit tentare deum, ut constat. 2. Paralyp.
20. tentat ergo interpretative deum ut
dicit glossa deuter. 6. qui labens quod fa-
ciat sine ratione committit se periculo expe-
riens utrum possit liberari a deo.

Ad. 1. R. q. etiam tentat hinc ut sumat
experimentum de eius scientia potestate
aut voluntate / Ad. 2. ex dictis / Ad. 3.
q. predicatores euangelij ob utilitatem mi-
nisterium, et necessitatem incumbendi ver-
bo dei temporalia pretermittunt. alia Pau-
lus fugit non quod non crederet deo, sed necesse
erat ut dicit August. 22. contra Faust. in
Beata uxor Agatha experta erat diuinis bene-
volentibus erga se beneficia.

Ad. 2. Vm tentare deum sit peccatum.

^ Probatio

^ dupliciter sci
licet

^ aut ob aliam
similem neces-
sitatem

Et videt q. non q. Deus precepit ut tenta-
 rent eum malaclij. 3. dicens inferte
 decimam in Surreum meum. et probate
 me | 2. q. etiam licitum ex sumere ex-
 perimentum de bonitate et voluntate dei
 ut psalm. 23. gustate et videte. quoniam
 suavis est dominus. et ad Roman. 12. ut
 probetis quae sit voluntas dei bona benepl-
 acens. et perfecta | 3. q. Isai. 7. regis he-
 rei Achaz q. non petiit signum a domi-
 no deo suo. et dixit non tentabo dominum,
 et Abraham. gen. 22. unde scire possum
 (dixit ad dominum) q. posses tuam
 sicut terram promissam. et idem est q.
 gedon iudic. 7. petijt signum de victori-
 a repromissa a deo. ergo est

Sed contra deuter. 6. non tentabis d. d. t.
 Dicendum q. tentare siue experimentum
 sumere de scientia. voluntate aut potes-
 tate alterius ex ignorantia aut dubitati-
 ne tentantis procedit. et sic peccatum est
 tentare deum ad se ipsum edocendum q.

dubitat de dei potestate est. si autem de dei
 voluntate scientia, aut potestate. ad utili-
 tatem aliorum (ut edocentur) experimentum
 requiramus non est illicitum. ut ab
 Apostolis fecisse legimus.

in quam
 causam
 a vobis
 a vobis
 a vobis
 a vobis
 a vobis

Ad. 1. Q. q. decimam soluebam ex precepto unde
 illud autem probate me. non sic addit quia
 si solueris decimam esset tentare deum. sed si
 secretive quae solueris decimis expertior es
 sent dei beneficia | Ad. 2. q. quantum ad

Summula D. Thomae

cognitionem speculativam de deus voluntate aut bonitate sine potestate non licet probare aut dubitare. bene tamen quantum ad affectivam. et experimentalem. dum quis in scriptis experit gustum divini dulcedinis. et complacentiam divini voluntatis. sicut de sancto Ieremias refert dicitur 2. de divinis. in omnibus. q. didicit divina ex compassione ad ipsa. Ad. 3. q. deus voluit signum dare Aedam in persona totius populi. ut totus populus edoceret et propterea reprehenderet a domino. Abraham autem signum petijt ex instructu divino et ideo non peccavit. q. edes non excusatur. sicut nec Zacharias licet. i. dubitans. nec petere signum (non ad explorandam divinam potestatem vel veritatem dicitur) sed ut instrueretur beneplacito dei circa aliquod factum esset tate ipsum.

Ar. 3. Vm tentatus deus opponat virtuti Religionis?

Et videtur q. non q. habet rationem peccati. ex hoc q. homo de deo dubitat. quod potius ad infidelitatem pertinet. 2. q. eccl. 18. in illud ante orationem prepara animam tuam et non habet esse quasi homo qui tentat deum. dicitur in terlinea. quod illud ad presumptionem pertinet. haec autem opponitur spei. 3. q. glossa in illud psalmi tentaverunt deum in viribus suis. dicit q. tentare deum est dolose postulare. quod veritati magis opponitur.

Sed contra est q. ut ex dicta glossa constat
 tentare deum est inordinate postulare. sed de
 bito modo postulare est actus religionis, ergo.
 Dicerendum q. tentare deum ad eius irreve-
 rentiam pertinet. quasi de ipsius excellen-
 tia dubitando. ac proinde religioni opponi-
 tur. Ad 1. Quod ad religionem pertinet pro-
 testari fidem per aliqua signa ad divinam
 reverentiam pertinentia; ac proinde tenta-
 re deum est in religio sitatus species. Ad 2.
 q. qui se ante orationem non disponit irre-
 verenter se gerit. et quasi interpretatur de-
 um tentat non faciens quod in se est. Sicut ibi
 etiam videtur presumptus intervenire. de
 quo monemur. 1. Petri. 5. et 2. ad Timoth.
 2. Ad 3. q. in comparatione ad deum qui
 novit visus abscondita. non dicitur quis de-
 se postulare. ac proinde dolus per accidens
 se habet ad deum tentationem.

Ar. 4. Vm tentatio Dei sit gravius
 peccatum q. superstitio.?

Unde q. sic q. pro tentatione omnes is-
 raelitae exiitantes de egypto puniti sunt iux-
 ta illud psalmi tentaverunt me patres vestri
 et addit quibus iuravi in ira mea si intro-
 ibunt in requiem meam (scilicet terram
 promissam) sed pro idolatria tantum pumi-
 ti sunt viginti tria milia hominum. exod. 32.
 2. q. in religio sitas cuius species est tentatio
 dei magis opponit religioni q. superstitio. q. n.
 cum ipsa similitudinem habeat. 3. q. maius pec-
 ca

catum videtur irreverenter se habere ad pa-
rentes q̄ reverentiam illis debitam alijs
impedire. ergo similiter circa deum om-
nium patrem. h̄s r̄randum malach. 2
Sed contra est gloria in illud deuterom. 18
cum reperti fuerint apud te etc.

Dicendum q̄ cum directius et gravius op-
ponat religioni q̄ quis contrarium dedi-
vina excellentia sentiat (quod pertinet
ad superstitionem) q̄ q̄ de ipsa excellentia
dubitet. aut dubitationem pr̄tetet falso
(quod sic per dei tentationem) gravius pe-
ccatum est superstitio.

Ad 1. R̄ q̄ illi peccato idolatrie adhuc
servata est maior puniō ut ibidem ex
32. dicit. ego autem inde ultimus visita-
bo hoc peccatum / Ad 2. q̄ superstitio ha-
bet similitudinem quantum ad materiale
actum. sed quantum ad finem magis con-
trariat̄ q̄ tentatio dei / Ad 3. q̄ divina
excellencia est singularis. et incommunic-
abilis. ac proinde idem est contra divinam
reverentiam agere. et eam alteri com-
municare. Sicut autem parentum sine culpa p̄-
test alijs communicari. " " "

Quaestio. 98 De Perjurio
in quattuor articulis divi

Ar. 1. Vm̄ Falsitas eius quod in iu-
ramento confirmat̄. requiritur

ad Perjurium? ~ F

per irreveren-
tiam.

aut falso pro-
testet

cum religione

Videtur quod non sed quod potius sufficiat de
 factis alicuius ex duabus alijs conditioni-
 bus iuramenti, scilicet iudicij curri iudis
 crete iurat: vel iustitiae cum illicite / 2.
 quod in iuramento confirmat dicitur dicitur
 nisi tanquam per quod dignius, ergo magis vi-
 detur esse per iurium cum quis iurat per
 falsos deos quod cum veritas deest, iuramentum
 dicitur dicitur, quod iuramento confir-
 mat / 3. quod Augustinus in sermone de ver-
 bis Apostoli Jacobi dicit, quod dicitur falsum
 iurare, vel cum fallunt, vel cum fallun-
 t, et ponit tria exempla Primum si facias
 illum iurare, qui verum putat esse pro quo
 iurat. Secundum si des alium, qui scit fal-
 sum esse, et iurat. Tertium, in eo qui pu-
 tat esse falsum, et iurat tanquam sit verum
 quod forte verum est, de quo subdit quod per iu-
 rium est ergo falsitas non requiritur ad periu-
 rium.

per assumptionem
 divini nominis

Sed contra est quod per iurium definitur esse em-
 dacium iuramento confirmatum.

Dicendum quod cum iurales actus sortiantur
 species ex fine et finis iuramenti qui est con-
 firmatio dicti dicitur euacuetur per falsi-
 tatem, a falsitate precipue specificat per ve-
 ritas iuramenti quod per iurium dicitur ac
 proinde est de ratione per iurij.

Ad 1. R. cum Hieronymus Hierem. 4 quod quod
 cumque terram comitum deficiente per iurium
 est, sed principaliter si desit veritas. Secundum
 si desit iustitia, Tertium si desit iudicium. Ad

Summula D. Thomae

2. q. ab illa perversitate iurandi per falsos deus non nominat per iurium, sed a fine (sicut alij morales actus) iuramenti scilicet
 cetero quod tollit falsum iurando / Ad. 3. q. in quolibet illorum trium casuum salva est ratio per iurij propter aliquam falsitatis modum. Sed quod iuramentum quod id est potius quod est formale, quod quod materiale, non ita est per iurum ille, qui falsum iurat, quod putat esse verum, sicut ille, qui verum iurat, quod putat esse falsum, ut ibidem dicit Augustinus, quod obiectum voluntatis a qua procedunt actus Summarij. est bonum apprehensum.

An. 2. Vtrum omne per iurium sit Peccatum?

Et videtur quod non quod in iuramento faciendum illicitam esset, qui perplexus, quod si fecerit, peccabit, et si non fecerit, erit per iurum / 2. quod non peccat, qui non implet iuramentum de non ingrediendo religionem, neque est per iurum / 3. quod nec erit per iurum, qui iuravit facere alterius voluntatem, si quod minus durum, aut difficile petat / 4. quod nec si iuramentum supervenientes tenebunt ad ea, quae antea sors iuraverunt, neque canonicus ad rationes statuta supervenientia, quae superveniant licet iuraverit se statuta ecclesiae servaturum. Sed contra est Augustinus in sermone de verbis Apostoli Jacobi. ~ ~ ~ ~ ~
 Dicendum, quod per iurium est peccatum religio-

omni contrarium. qd dat intelligere uelq, deus
ueritatem nisi cognoscat. uelq, falsitatem
testificari uelit.

Ad. 1. Quid illicitum non est tale quod quod
sub iuramento cadere possit. ac proinde cum
iurat incurrere perjurium. Ad. 2. sumi-
liter Quid. qd deficit in tali iuramento iudi-
cium discretionis. / Ad. 3. qd in similibus
iuramentis intelligit conditio iusti, ho-
nesti. et comportabilis, seu moderati / Ad
4. qd eius superuenientes non tenent ex
in iuramento, quod est actus personalis, sed
ex quadam fidelitate, qua obligantur ut siue
sunt socij ciuitatis, sicut et onerum. Ca-
nonicus uero similiter non tenebitur ex iur-
iuramento ad futura, nisi intenderit se ad
omnia obligare. tenet tamen ea seruare
ex ipsa statutorum iur, que habent coactiuam
uirtutem; ut ex supradictis patet.

Ad. 3. Vm' omne perjurium sit
peccatum mortale? "

Et uidetur qd non omne, ut innuit extra
de iure iurando circa eos qui illud fecerunt
pro uita et rebus seruandis, qui etsi absol-
uantur a nexibus iuramenti, non tamen
dicendum est illis, qd iuramenta non ser-
uent ut illis deseruandi materia profusa
est, qd si talia iuramenta non attendunt
non sunt ob hoc tanqz pro mortali crimine
punienti / 2 qd uidetur Chrysost. Maius
est perire per deum qz per euangelia, sed in
sem

Falsum

Semper est mortale iurare per deum (ut
cum ius uell lingue lapsu iurat) Ergo
nec solemniter falsum iurare per euan-
gelia / 3. q. propter periurium incurri-
t infamia ut habet 6. q. 1. cap. infames
non autem incurrit ob perjurium
iuratum iuramentum assertorium
per periurium ergo non mortale est.))
Sed contra est q. contrariatur precepto diu-
ino uel dicuntur Leuit. 19.

Dicendum q. cum periurium de sui ratio-
ne importet contemptum dei sine dubio
est peccatum mortale nec mirum si
venialia peccata nec ea que sunt bona
ex genere in contemptum dei facta mor-
talia reddantur

Ad. 1. Per quos non sunt puniendi ita gra-
uiter ac alij. non tamen a culpa mortali
excusantur neq. a periurio / Ad. 2. q. ius
per iurans secundum quod grauius peccat
qui a ueritate lapsu lingue si ad ueritatem se iu-
rare et falsum iurare a mortali non ex-
cusat. per iurare ergo per euangelia tum
propter scandalum. tum propter maiorem
deliberationem. in iuramento loquendum modo grauius est

Ad. 3. q. non ob quod ius peccatum mortale
efficit quis ipse iure ante de spiritum iudicis / infamis
sententiam. ides autem magis reputatur
infamis ipse iure qui frangit iuramentum
promissorium solemniter factum. q. in
iis potestate remanet post q. iurauit. ut
de his iuramentis ueritatem. quod non
tingit in iuramentis assertoriis ~ 11 ~

propter quod unum
quod mortale tunc
P. Siluestro. de

qui ualid iura-
runt si sine su-
peruicacia dispensa-
tione iuramen-
ta non seruent /
in his que licite
fieri possunt)

Ad. 4. Vm peccet ille qui iniungit
iuramentum et qui periuurat?

Fiudet q, sic qz si seie eum uerum iurare
frustra faue. si falsum ad peccatum eum
inducit / 2. qz minus est recipere iura
mentum a peierante, et tamen est pecca
tum ^{2^o} Levit. 5. obligat quis peierantem
denunciare. ergo non licet ab eo exigere iu
ramentum.

Sed contra est que dicit Augustinus ad
Publiam Licium et poscere iurame
tum a iurante per falsos deos. Licet iuras
peccet.

Dicendum q, si quis tanqz persona puicata p se et sponte
exigat iuramentum ab alio sponte nesci
ens illum pereraturum non est peccatum
tamen est Sumana tentatio ut dicit August
sermone de periuurijs. et ob id dicit Matt⁵
5. quod amplius est amalo est. q, si perera
turum sciat homicida est. Si autem quis
ut persona publica ad petitionem partis instantis
iuramentum exigat non peccat. siue sci
at siue sciat pereraturum esse iurante
qz non tam ipse. qz qui instat iuramen
tum exigat

Ad. 1. Ar ex dicit / Ad. 2. similiter ut
dicit August ad Publiam / Ad. 3. que di
cit August. non expresse Moyses cui, aut
quo ordine illud iuramentum sit manifes
tandum, ac proinde seruandus uideet ordo
euangelicus / Ad. 4. q, licet malis uti prop
ter bonum (sicut deo agit) sed non licet ad ma
lum inducere. ac proinde licet uti iuramen.

parati

Summula D. Thomae

Et iuramentum per falsos deos non tamen e-
um inducere ad se iurandum. neque simi-
liter dicendum est de eo qui falsum iurat
per verum deum (ut dicit August. ad Pu-
blianum) quod in tali iuramento deest fidei
bonum. quia utrum aliquis in iuramento
illius. qui verum per falsos deos iurat.

Quaestio 99 De sacrilegio in
quattuor articulos diuisa

Ar. 1. Vtrum sacrilegium sit sacræ
rei violatio?

Fuit quoniam quod 17. q. 4. sacrilegium pu-
tat de principis iudicio quod aliquem de-
git dubitare. sed hoc ad nullam rem sa-
cræ pertinet ergo 1. quod ibidem subdi-
t. q. tanquam sacrilegium excommunicatione
puniant qui iudex permisserit officia
publica; quod etiam ad res sacræ non pec-
tat. 3. quod virtus deus que est in re sacra
maior est quam virtus hominis. ergo hec non
poterit illam violare.

Sed contra est Isidorus in Lib. et Simul. dicit
quod sacrilegus dicitur quod sacra legum. id est furat.
Dicendum quod sicut ex ordine ad bonum finem
sortitur rationem boni. sic ex eo quod ordinatur
ad cultum deus sortitur rationem diuini. et
ex consequenti irreuerentia rei sacræ ad in-
iuriam deus pertinet. et sacrilegium vocatur.

Ad. 1. Quod quod secundum Philosophum. id est ethi-
cæ bonum commune gentis diuinum vocatur. et
Principes illud administrantes dicebant di-

vini ut etiam inuicem sapie .6. et sic exten
 so vocabulo sacrilegij procedit argumen
 tum) Ad. 2. q. 1. c. 6. et 1. Petri. 2
 populus electus sanctificatus et sanc
 tus dicitur. et idem sacrilegium rationabili
 ter dicitur q. infideles ei proficiant / Ad. 3
 q. ut dicitur. 1. et sicoy. sic et hinc est in
 ueritate, sic irreuerentia in agente irreue
 renter; quamuis in nullo indeat ei cui irre
 uerentiam exhibet. ac proinde Dicitur large
 sumit quantum scilicet est ex parte agen
 tis.

Ar. 2. Vm sacrilegium sit pecca
 tum speciale?

Et uidetur q. non q. 17. q. 4. quilibet offe
 sa in legem dei aut nesciendo aut negliger
 do commissa sacrilegium dicitur / 2. quoniam
 et sub diuersis generibus peccatorum. ut pu
 ta sub homicidio. si occidat sacerdos. sub lu
 xuria si quis virginem sacram uiulet. et
 sub furto, si quis rem sacram furetur / 3. q.
 ut modo dicimus non inuenitur perse ab alijs
 peccatis separatum. ut de speciali iniustitia
 dicit Philosophus. in. 5. ethicorum.

Sed contra est q. opponit speciali virtuti re
 ligiosis.

Dicendum q. in sacrilegio est specialis ra
 tio formalis deformitatis et irreuerentis
 quare res sacra uiolat. ut Damascenus. lib
 3. ponderat de perfurante purpuram Regis.

Ad. 1. R. q. heretici et blasphemii illic dicunt
 et sacrilegium committere. qz diuina legum cum

verba

Summula D. Thomae

q̄ ad unius pec-
catifinem s̄dima
ta →

infidelitate pervertunt / Ad 2. q. ibi sunt plu-
ra peccatorum genera materialiter, non
vero formaliter. sicut et plures virtutes s̄t
sunt ab una virtute imperari / Ad 3. q. eti-
am malicia sacrilegij separata reperitur
in casu quo iudex capiat aliquem de loco
sacro, quem in alijs locis licite capere pos-
set.

Ar 3. Vm species sacrilegij distin-
quantur secundum res sacras?
et videt q. non q. in violatione quarum-
cumq. rerum sacrarum est eadem ratio for-
malis sacrilegij. 2. q. eadem ratio possit
esse eiusdem speciei et differre specie. ergo
Somicidium, furtum, et illicitus concu-
bitus, que specie differunt, non possunt
venire in eadem specie sacrilegij, et ita spe-
cies sacrilegij distinguuntur, non secundum
diuersas res sacras, sed secundum alias spe-
cies aliorum peccatorum. 3. q. cum per quodli-
bet peccatum, uelut persona peccantis si
hinc fuerit sacra in quolibet peccato pecca-
bit peccato sacrilegij, quod non uidet dice-
dum.

Sed contra est q. res sacra est obiectum sacri
Legij, quod diuersificata diuersificabuntur
eius species.

Dicendum q. sacrilegium est uislatio alieu-
ius ad cultum dei deditat. siue sit persona quod
siue locus, siue res alie. secundum hanc tri-
plicem differentiam sumit triplex sacrile-
gij

quod species quarum prima in gravitate
excedit secundam, quod locus (ut dicitur 2. ma
cab. 5) eligit propter gentem. et in sin
gulis earum diversi gradus inveniuntur
gravitatis iuxta maiorem excellentiam
personarum. horum, et rerum quibus irre
verentia exhibet.

Ad 1. quod in predictis non solum mate
rials, sed et formalis reperit sanctitatis
distinctio. Ad 2. quod aliqua secundum a
liquod possunt esse unius speciei, et secun
dum aliud specie differre ut idem in rati
one ubi si alter sit niger, alter albus, et
similiter diversi actus materialiter (ut si
quis in malam vi let beruerando aut con
cubendo) conveniunt in una specie sacri
legij. Ad 3. quod illud est verum sumendum
sacriligium large (sic enim etiam ruga
more sacerdotum ut dicit sanctus Hieroni
mus sunt sacrilegium) stulte autem effor
maliter illud est sacrilegium quod directe
est contra sanctitatem personae. V. g. si virgo
deo sacrata fornicet.

Ad 4. Vm Poena sacrilegij debeat
esse pecuniaria?

Et videtur quod non, quod si immialis culpa non pon
nit poena pecuniaria, sed talis est sacrile
gium, cui secundum leges civiles poena capi
talis debet, ergo. 2. quod poena sacrilegij est
excommunicatio maior aut minor, ~~et~~
sed nullum peccatum (ut dicitur Nat. m. i.)

(ut sortes et Plato,
in ratione hominis)

dup

Summula P. Thomae

Duplici poena puniendum est / 3. q. ut dicitur
1. Thessal. 2. non debent iudices eccle-
siastici avaritiae occasionem praebere. que
tali poenitione praebetur

Sed contra est q. contra sacrilegos decerni
est poena pecuniaria. 27. q. 4. non gentes
solidos. vel triginta librarum exami-
nati argenti percussio iuxta ibi declarata.
Dicendum q. secundum qualitatem et
dimensionem (quod in infligendis
poenis ut dicitur sapiens. 11. servanda est) sa-
crilegium excommunicatione puniatur. Secun-
dum utilitatem vero (quod poenis sicut sicut
medicinis peccantium) ^{iuxta} secundum leges hu-
manas puniatur capitali poena secundum
autem ecclesie statuta poena pecuniaria
Art. 1. Quod excommunicatus etiam inter-
mittit (non corpus) sed animam) Art. 2. q.
spiritualia contentiones, in temporalibus
que plures estimantur puniendi sunt) Art.
3. q. procedit si pecunia exigere absque
rationabili causa / nullum

Questio 100 De Symonia
in sex articulos divisa.

Art. 1. vtrum symonia sit studiosa
suntas emendi. vel vendendi aliquid
spirituale vel spirituale
et annexum?

Et videtur quod non quod 1. q. 1. si res sit impa-
rat immo et peior asserit quia spiritum
sanctum non servum dei sed servum suum

fatentur

in macedonij
summae

fatere aut efficiunt, sed hezessus in
 intellectu consistit. ergo simonia non de-
 bet per voluntatem defini / 2. qz stu-
 diose peccare est peccare in spiritum sanc-
 tum. ergo quisquis simonia est peccatum
 in spiritum sanctum, quod dicendum non
 videtur / 3. qz nihil magis spirituale qz
 regnum celorum. at hoc emere licet ut in
 quadam somnia dicit Gregorius. ~~in~~
~~Augustinus~~ / 4. qz simonia a symone
 qui emebat altaris dicitur. ergo non est
 voluntas vendendi / 5. qz multe alie sunt
 voluntarie commutationes sicut permu-
 tatio. et transactio. ergo insufficienter de-
 finit simonia peremptionem et vendi-
 tionem / 6. qz omne annexum spiritua-
 li est spirituale ergo superflue addit
 in definitione. vel spirituali annexum
 7. qz Papa secundum quosdam non po-
 test committere simoniam, at potest spi-
 rituale. vel spirituali annexum vendere.

Sed contra est Gregorius in registro eam
 simoniacam hezessum indubitanter ap-
 pellans.

Dicendum quod actus simoniacus peccatum
 est qz cadit supra indebitam materiam
 est autem materia indebita venditio-
 nis aut emptoris res spiritualis triplici-
 ter Primo qz nulli terreni precus impo-
 sari. ut de sapientia dicitur. psalm. 3. et Pe-
 trus in altibus dixit ad simonem. Secundo
 qz Prelatus ecclesie non est dominus sed
 dei

summula D. Thomae

Dispensator rerum spiritualium. uel dicitur
1. 1. corinth. 4. / Tertio q. uenditio repug-
nat origini rerum spiritualium. quae ex
gratuita dei uoluntate procedunt ut
dominus dicit Matth. 10. gratis accepis-
tis gratis date. ac prorsus qui talia fa-
ciunt peccatum ineligibiles committunt.

Ad. 1. R. q. simonia dicitur hezesis secun-
dum quamdam exteriorem protestationem
q. simoniacus. se dominum spiritus san-
cti uidei faceri. Preter q. q. simon magus
ut dicit Isidorus lib. et similia. asseruit mu-
dum non fuisse eadem creatum. sed a qua-
dam superna uirtute. et sic simonia in-
ter alios hereticos computantur ut patet
ex Augustino lib. de heresibus / Ad. 2. q.
intra et ultra opposita sunt in uolun-
tate sicut in subiecto. hanc autem studiosa
designat electionem non ~~quam~~ autem
qui peccat electione peccat peccatum in spi-
ritum sanctum. sed qui peccatum aliquo
per contemptum eorum; per quos omnes ho-
mines retrahi a peccando / Ad. 3. q. regnum
coelorum largitur enim q. scilicet meritis
acquiritur praecipue in teris ubi. qui in ^{tamen}
sunt indigni ad futuram gloriam q. r.
in nobis ut dicit Roman. 8 / Ad. 4. q.
simon uoluit emere potestatem spiritualem
ut reuenderet et liceret ut dicit. 1. q.
3. et qui uendunt eam assimilantur gregi
secundum Helisej. ut constat. 4. reg. 5. ad

discipulo

pro

proinde eiusmodi uenditores possunt
 dici non solum simoniaci, sed etiam
 heretici / Ad . 5 . q . de nomine emptoris
 et uenditoris intelligit omnis con-
 tractus non gratuitus . potest tamen Pre-
 latus ex officio suo per mutationes bene-
 ficiorum facere . pro causa utili, uel neces-
 saria / Ad . 6 . q . quaedam sunt spiritalia
 secundum se ipsa (ut sacramenta)
 quaedam ex eo quod talibus adherent . sicut
 anima uiuit secundum se ipsam corpus
 autem ex unione ad animam . de quo
 1 . q . 4 . cap . si quis obiecerit / Ad . 7 . q .
 q . Papa cum non sit dominus rerum eccle-
 siæ sed principalis dispensator etiam pro-
 test peccatum simoniaci cumus grauius
 ratione personarum dimittere . si uel deo-
 nus ecclesie . uel laicus aliquid pro spiri-
 tualibus recipiat .

Ar . 2 . Vm̄ semper sit illicitum
 pro sacramentis pecuniam
 dare ?

Unde q . Non qz in casu necessitatis quis
 sacerdos aliter non uellet licitum esset
 dare ei pecuniam ut morientem puerum
 baptizaret / 2 . qz eucharistie sacramentis
 sine missæ sacrificio (quod potissimum est
 sacramentorum) multa pecuniam immo-
 et prebendas accipiunt / 3 . qz quidam in
 penitentia ab excommunicatione absolueri
 pecuniam exigunt / 4 . qz de consuetudi-
 ne

Summula D. Thomae

ne (que facit licitum quod alias licitum
non esset ut de pluralitate uxorum olim
dixit Augustinus.) pro consecrationibus
Abbatum benedictionibus. ordinibus. Chris-
mate et oleo sancto pecunia exhibetur
5. q. cum quis maliciose alium impe-
dit ab episcopatu vel aliqua dignitate ob-
tinenda. Licitum videtur pecuniam ob-
dare pro talibus obtinendis redimendis su-
am vexationem. 6. q. etiam pro matri-
monij sacramento pecunia quando da-
tur.

Sed contra dicitur. 1. q. 1. qui cum pro pecunia
quamq[ue] consecraverit alienis sit a sacer-
dote.

Dicendum q[ue] cum sacerdotibus & ministris altaris
debeant a populo sustentari ut dicitur 1. cor.
9. ad necessitatis stipendium licitum est
pecuniam. Cuius id quod pecunia & stimat
idem enim est iuxta consuetudinem acci-
pere. non tamen pro sacramentis & gratiis aut sacra-
mentis ut gratia conferen-
tib[us] que in iura
legum ma-
ma spiritu
alta sunt.

ut dicitur in. 3.
et sic est

et
pro peccatis & stimari non possunt. ut. 1. ad
Timoth. 5. dicit glossa Augustini.

Ad. 1. Pro q[ue] in necessitate potest quis
baptizare etiam non sacerdos a quo licitum
est hoc aquam emere. sed minime pro bap-
tismo pecuniam dare etiam si nullus esset
qui baptizaret suppleret ^{in dolo} ~~autem~~ ex bap-
tismo flammis. quod ex sacramento deesset.

in dolo
autem
ex bap-
tismo
flammis.

Ad. 2. Pro ex dolo in corpore / Ad. 3. q[ue] illa pe-
cunia exigitur quasi poena culpae / Ad. 4. q[ue]
habebit locum iuxta dicta. quando consue-
tudo

tudo non prejudicaverit iuri diuino aut
 naturalis quod simonia prohibet. et caueant
 semper ecclesie ministri ut ab omni specie
 mala absterneant. ut dicitur. 1. ad Thessalob.
 ultima / Ad. 5. q. post electionem. prouisio-
 nem aut collationem. Secundo iam est que
 situm ius iure, sicutumque per pecuniam in-
 iusta impedimenta ad dignitatem obtinen-
 dam remouere / Ad. 6. q. pro matrimonio
 ut est in officium nature. Licetum est. non au-
 tem ut est sacramentum ecclesie. et ides.
 secundum iura prohibet ne quid pro nuptia
 rum benedictione exhibeatur.

Ar. 3. vñ licet dare et accipere
 pecuniam pro actibus spiri-
 tualibus.

et uidet q. sic sicut datum est pro actibus
 prophetis. 1. reg. 9. et 3. reg. 13 / 2° q. oran-
 tibus. predicantibus. et diuina officia et lau-
 des decantantibus pro eiusmodi actibus pe-
 cunia. et annui redditus dari solent. ut
 constat Luc. 16. et 1. cor. 9. et idem est
 de facientibus processiones / 3. q. pro usu-
 scientie iuris. medicine. et doctrine qui spi-
 ritualis est licet pecuniam accipere. ergo
 et presbiteri licebit pro actu correctionis. aut
 dispensationis / 4. q. pro receptione ad re-
 ligionem accipit pecunia a recepto /
 Sed contra dicit. 1. q. 2. quidquid inuisibilis
 gratis consolatione tribuit etc.
 Dicendum q. sicut sacramentis q. causant gra-
 tiam

episcopatum uel
 beneficium etc.

Summula D Thomae

nam pecuniam non licet dare neque accipere ita neque pro aliquibus actibus que a gratia procedunt, uel ad ipsam disponunt nisi pro ministrantium sustentatione ut dicitur. 1. corinth. 9. et sic secundum ecclesie constitutionem et probatam consuetudinem, intentum uendendi et emendi procul pulsa. et non exigendo ab inuitis, quasi spiritualia prius gratis exhibeant. hinc possunt statuta et consuetudines oblationes et quicumque alij proventus exigere a uolentibus et ualentibus saluere auctoritate superioris interueniente.

Ad. 1. R. q. bonus propheta illa dabant ad sustentationem, que mali uertebant in questum / Ad. 2. R. ex dictis. unde illicitum uideret ordinare quod non fiat pro cessu infu nere alicuius, nisi soluat certa quantitas pecunie, magis autem licita esset ordinatio

si statueret quod omnibus certam elemosinam dantibus talis honor exhiberet. quia in hac est reuoluntatis, in prima inuit exaltu.

Ad. 3. q. ille cuius in parte spiritualis potestas ex officio obligat ad usum potestatis beneficii in spiritualium dispensatione, et etiam pro sua sustentatione stipendia habet ex redditibus ecclesie, ac proinde nec pro

dispensatione, nec ex equitate suas committat, aut subditos corrigat, aut a correctione sistat potestatem aliquid accipere. secus si subditos uisitem pro stipendio. Ille autem qui habet scientiam, et non suscepit cum hoc officio

Sec enim non intelligere locare operatum aut quas ex officio tenet impedere sed uendere spirituale ipsi gratie usum.

secundum potestatem accipere

um ex quo obliget alijs usum scientie im-
pendere. Sicite potest precium suę doctrinę
uel consilij accipere, non quasi ueritatē
aut scientiam uendens sed quasi operas
suas uicant. / Ad. 4. q. in tenuib; monas-
terijs licitum est ad sustentationem ecclie
eius eorū qui recipiunt pecunias accipere
non pro ipso ingressu siue receptione. et
etiam licet beneficium monasterio cum pau-
perib; redditib; admittere, sicut et in uicis
licitum est aliquem ad deuotionem monas-
terij promouere per temporalia beneficia
non interueniente patre. ut Sabie. 1. q. 2.
c. quod pio.

Ad. 4. Vm licitum sit pecuniam
accipere pro his que sunt spiritua-
libus annexa.

¶ Videtur. q. sic. q. omnia temporalia (ut
pote q. uicis propter spiritualia) uidentur
eis annexa esse. ac proinde pro nullis lice-
ret aliquid accipere / 2. q. calicem conse-
cratum licet uendere maxime pro redemp-
tione captiuorū ut dicit Ambrosius / 3. q. A-
brabam emittit ab ephron speluncam duplicem
in sepulturam / Genes. 22. et Iacob emittit ab Esau
ius primogeniturę. Genes. 25. et ius patrona-
tus transit cum re uendita, et in feudis con-
cedit. et decime concessę sunt quibusdam
militib; et redimunt possunt. et Prelati inter-
dum retinent fructus prebendarum, quas con-
ferunt. que omnia sunt spiritualib; annexa.

quod tunc erat
spirituale et qua-
si sacerdotale

ergo / Sed contra est Paschalis Papa. 1. q. 3. c. si
quis.

Summula D. Thomae

quis obreerit / *Ar. 1. R. 1. 11. 11.*

Dicendum quod annexa spiritualibus sunt in duplici differentia. scilicet aut quod ab eis dependent et ad ea subsequuntur (sicut habere beneficia ecclesiastica) et eiusmodi vendi possunt. Aliam uero sunt spiritualibus annexa quod ad ea ordinant sicut ius patronatus et uasa sacra. et quod eiusmodi non presumunt spiritualia aliquo modo vendi possunt. non autem in quantum sunt spiritualibus annexa.

Ar. 1. R. 1. nec ordo temporalium ad spiritualia subuenditione cadere non debet / *Ar. 2.*

quod uasa uenduntur ratione materiarum ^{uel} *premissa* oratione, et consecrata quando in eis iam consecrati sunt consecratis / *Ar. 3. q.* Abraham terram

communem emi ut in ea faceret sepulchrum ~~epi~~ quamuis ephron potuerit peccare intendens precium recipere pro loco sepulchri

ut sic. quod pro re sacra apud antiquos habebatur, uel excusat Abraham redimere suam uexationem, quod licet ephron gratis offerret. ipse sine eius offensa gratis accipere non potuisset. Ius uero primogeniturae

debetur iacob ex diuina electione. maluit

quod redemit suam uexationem)

1. unde ille emens non peccauit. quamuis ephron peccauit uendens. et ius patronatus per se ipsum uendi nequit. quod si transeat in uilla uel re empti. nec ius diuina ydactis

de eo

episcopus autem antequam beneficium conferat potest aliquid in proprios usus subtrahere sed non post beneficium alicui collatum sine uito simoniae.

Ar. 5. uinciat spiritualia dare promerere. quod est ab obsequio

UVA. B. H. a lingua. et

Videtur q. sic q. dicit Gregorius in re 11
 gustu ecclesiasticis utilitatibus deseruis
 entes (scilicet obsequium Regnum et eccle
 siastica remuneratio regaudere) 2. q. eti
 am dare beneficium intuitu consanguini
 tatis temporale quod et carnale est. sed hoc
 licet. ergo et illud) 3. q. beneficium con
 ferre ad preces alicuius licitum est. et ta
 men ibi interuenit munus a lingua) 4.
 q. si pro dicit q. qui pro spiritualibus actibus
 laudes sumarias et munera a lingua que
 runt non sunt simoniae.

et gratis fieri
 ut.

Sed contra omnino est auctoritas Verbari Regi
 Dicendum q. munus ab obsequio ad aliquam
 utilitatem pecunia et stimabilem ordinat
 et similiter q. aliquis satisfaciat precibus
 alicuius ad temporalem gratiam que gerenda
 ac proinde sicut dare spiritualia pro mune
 re a manu est simonia. sic et pro munere
 ab obsequio. uel a lingua.

Ad 1. R. q. obsequium honestum ad spiritua
 lia ordinatum Regibus impensum (puta ad
 ecclesie utilitatem, uel ministrorum eius auxi
 lium) meret ecclesiasticis beneficium mune
 ray. et sic intelligit Gregorius. non tamen
 licet beneficium dare ob obsequium intus
 tum, ad carnalia ordinatum. uel in utilita
 tem consanguinerum Regali. aut patrimonij
 ipsius) Ad 2. q. bene licet gratis conferre be
 neficium alicui propter consanguinitatem
 aut aliam carnalem affectionem. non tamen ex
 pacto, aut intentione. ut consanguineis suis ex

Summula D. Thomae

inde constantius et magis provideat. si certe
nimis esset manifesta simonia / Ad. 3. q. mu-
nus a lingua uel ex ipsalauis, uel precibus qui-
bus acquiritur fauor humanus, uel contrari-
um euittat. ad quod principaliter uidetur in-
tendere, qui pro indigno rogatorem exaudit.
secus si pro digno eius dignitatem attendens
nec licet cuiquam pro se ad beneficium curatum
rogare, qz ex ipsa presumptioe reddat indig-
nus. quamuis possit simplex pro se petere.
si sit indigerus / Ad. 4. q. hypochrita nihil
dat spirituale, sed tantum demonstrat, et hi
mudando laudem humanam surripit

Ar. 6. Vm sit conueniens simonia,
ei poena ut priuetur eo, quod per si-
moniam acquisierit.

Et uidetur qz non qz characteres spirituales etiam
per simoniam acquisiti indelibiliter ha-
rent / 2. qz episcopus episcopatum simo-
niace adeptus potest precipere subditis ut ab
eo recipiat ordines, cui tenebit obedire quon-
dum ab ecclesia tolerat, sed nullus debet re-
cipere ab eo quoniam habet potestatem con-
ferendi. ergo talis episcopus non amittit
potestatem etiam si simoniace acquisierit.
3. qz quandoqz alijs procurantibus ipse nec
uerite acquiritur alicui simoniace benefi-
cium / 4. qz si esset restituendum quod simo-
niace acquisitum est collegium aut Preslaty
cui fuerit restitutus ex suo peccatoe in modum
reportare quod sit inueniens / 5. qz etiam

monachus simoniacus profectus deberet ab ob
 ligatione voti emissi absolvi. quod dicendum
 est | 6. q. ^{nec} q. leges neq. ecclesia interuocant
 quales est simonia (que de per uoluntate
 definit) promittunt aut debent | 7. q.
 multo maius est ad maiora promittere. q. in
 susceptis permanere. sed quandoq. simoni
 aci ex dispensatione promittunt ad maiora.
 ergo est

Sed contra dicitur. 1. q. 1. c. si quis episcopus pres.
 Dicendum q. cum ex domini dispositione et
 uoluntate expressa matris. id est spiritualia
 que gratis accipiuntur gratis sunt a Prelatis
 tanq. dispensationibus conferenda. qui ea simo
 niace accipiunt retinere non possunt q. q. uol
 untate domini uoluntatem. ac proinde tam eme
 dentis q. ueritates simoniae uoluntate uoluntate
 re dubium non est. immo et mediabres / qui stram
 omnes hinc clerici depositionis poena si uero
 laici excommunicati re feruntur.

Ad. 1. R. q. licet indelibiliter recipiat cha
 racter, non tamen recipit gratia sacramenti
 nec usus ordinis que ad se, aut que ad alios. im
 mo recipiens manet suspensus in utroq. sed
 nec potest pecuniam quam accipit dedit re
 petere quamuis alius illi iuste detineat. Qui
 uero simoniae uoluntate ordinem aut benefi
 um si peccati uoluntate publicum est suspensus ipso iure
 que ad se et que ad alios. Si autem sit secretum
 est suspensus que ad se | Ad. 2. q. ab episcopo quem constat
 simoniacum promotum nullus debet ordinem sui
 cupere etiam si sub excommunicati re precipiat alias suspensus ma
 gis

Summula D. Thomae

q. si episcopus simoniacus sit alio modo
q. per promissionem simoniacam pos-
sunt ab eo ordines recipi si sit occultum
quod est suspensus quoad alios. sed solus
quoad se ipsum. ut dictum est / Ad. 3. q.
privari acquiritis non semper est poena pecca-
ti. sed quando effectus acquiratur in in-
te. tunc ergo qui simoniacam scienter accepit
beneficium fructus percipit. et quia dilige-
te possessore percipi potest. Sed ut ex
penis et in utilitatem ecclesie consumptis. ^{restitu}
q. si aliquis rescienter nec volente per alios
promissionem simoniacam procurrat caret quidem
ordinis executione. et tunc resignare bene-
ficiam cum fructibus extantibus. non fructibus
consumptis quod bona fide possedit. nisi in
te inimicus eius fraudulenter pro eius pro-
missione pecuniam dedit. aut ipse ex-
pese contradixerit tunc enim tunc tenet ad
renunciandum. nisi postea pater consentiat
solvendo quod fuit promissum. / Ad. 4. q. il-
la restitutio facienda est ecclesie damnum
ex promotione, tunc et qui in culpa
tunc nullum inde vicium consequantur
sive episcopus. et tunc est legitime tunc
in culpa. tunc debet cum auctoritate superi-
oris. vel pauperibus. vel alteri ecclesie organ-
is / Ad. 5. q. si receptus debet renunciare
et si scienter commissa est simonia post tunc.
suum generale demeritum sine spe restitu-
tionis est repellendus. et in auctoritate regula ut
poenitentiam agat reponend. Iste si ignoran-
te fuerit simonia commissa sine ante sine post
con

quantum fue-
rit possibile

concilium post q̄ renunciantur potest
 deus recipi locus inuicis ut dictum est /
 Ad. 6. q. summam interioris sufficit ut de
 mala intentione periteat / Ad. 7. q. dis
 pensare uices q̄ et beneficiatus summam
 suenter solus Papa potest. In alijs autem ca
 sibus potest etiam episcopus. ut tamen q̄ pri
 us abrenunciet. quod summam accipit
 et tunc dispensationem recipiat. uel parvam
 uel habeat laicam communem, uel magnam
 ut post poenitentiam in alia ecclesia, in suo
 ordine remaneat; uel maiorem ut remane
 at in eadem. sed in inferioribus ordinibus. uel
 maximam ut in eadem ecclesia maiores or
 dines exequat; non tamen prelationem ac
 cipiat.

Quæstio 101. De Pietate in
 quattuor articulis diuisa.

Art. 1. Vm Pietas se extendat ad de
 terminatas personas aliquorum
 hominum.

Et uidet q̄ non q̄ ut ait August. 10. de ciuit
 de pietas proprie exultus ipsius de. quā
 greci eusebiam uocant / 2. q̄ ut dicit Gre
 gorius in. 1. moral pietas cordis uiscera mi
 sericordie operibus replet. misericordia au
 tem ut Augustinus docet. 1. de doct. christi
 ad omnes se extendit / 3. q̄ ad multas ali
 as personas preter sanguines communica
 tio est ut dicit B. et B. ad quos et species pieta
 tis

Summula D. Thomae

tis ut immo. 1. ad Timot. 3. et ibi dicitur gl^osa.

Sed contra est Tullius in sua rethorica ea assignans consanguineis et patriq^{ue} bene uolentibus.

Dicendum q^{uo}d homo constituit alijs debitor, diuersimode secundum differentiam excellentie eius, et beneficia ab eis accepta. et q^{uo}d propter utrumq^{ue} horum maxime et primario tenemur deo, ipsi primo exhibendus est religiosus cultus. Secundario autem parentibus (sub quo uim inuicem ut dicitur d. et sic consanguinei intelliguntur) et Patrie (sub qua conciuies et patriq^{ue} amici comprehenduntur) pietatis cultus debet. Ad. 1. d. q^{uo}d in maiori (scilicet cultu deo) includit minus (scilicet pietas parentum) ut dicit Malach. 1.) ac proinde pietas etiam ad diuinum cultum refertur. Ad 2. q^{uo}d ut dicit August. 10. de ciuit. more uulgi pietas in operibus misericordie frequentat. unde et deus pius dicitur. Ad. 3. q^{uo}d consanguinitates et contiuinitates magis referuntur ad principia nostri esse scilicet ides ad eos pietas magis extendit.

Ad 2. vñ Pietas exhibeat parentibus sustentationem?

Et uidetur q^{uo}d non q^{uo}d in primo precepto decalogi quod de eis dicitur nisi de sustentatione merito. 2. q^{uo}d cum uisus parentes Cui. dicitur.

2. corint. 3. tenere thesaurizare filiis / 3.
 q. pietas ut dictum est ad alios prater pa-
 rentes extendit, quos non tenet quis ex
 pietate sustentare. N. g. uniuersos et
 sed contra est quod dominus docet Matt. 15.

Dicendum q. parentibus et amicis per
 se debet, reuerentia et obsequium tanq.
 principijs nostri esse. Per accidens autem
 si scilicet infirmis debet uisitato et si
 pauper sustentato. unde Tullius dicit q.
 pietas exhibet et cultum ~~et officium~~ et
 officium. ut officium referat ad obsequium
 cultus uero ad reuerentiam et honorem iux-
 ta doctrinam Augustini. 10 de ciuit.

Ad. 1. R. q. in reuerentia et honore parenti
 intelligit subuenire. ut explicauit dominus
 Matt. 15 / Ad. 2. q. patri semper conuenit per se et
 tanq. principi filij. et subuenire. et tanq. su-
 perstiti thesaurizare. filio uero per accidens
 ad modum dictum / Ad. 3. q. cultus et officij
 ut dictum est non omnibus equaliter debet.

Ar. 3. Vm Pietas sit uirtus specialis
 ab alijs distincta?

Et uidet q. non q. cultus et officium ex amo-
 re qui ad charitatem pertinet exhibetur /
 2. q. cultum deo exhibere pertinet ad religio-
 nem secundum Augustinum. 10 de ciuit. / 3.
 q. pietas que exhibet cultum patri uidetur esse
 idem cum iustitia legum, que communis est uir-
 tus ut dicitur in. 5. et sic.

Sed contra est q. ponit a Tullio pars iusticie

Summula D. Thomae

Dicendum q. cum alicui aliquid specialiter debeat ex eo q. est unum naturale principium in esse, et gubernans pietas que habet specialem rationem debiti tanq. obiectum respectu specialis est virtus.

Ad. 1. R. q. pietas est quedam prelestatio caritatis ad eos quibus debet. Ad. 2. q. de tanq. excellentiori principio debet excellentiori cultus religionis. quia excellentior pietas cui potest iuxta doctrinam Durandij lib. de div. nom. sicut eodens excellenter dicitur pater noster. Ad. 3. q. iustitia legalis respicit bonum patrie secundum q. est bonum commune. pietas vero prout tribuitur est essendi principium.)

Ad. 4. Vm occasione Religionis sint pretermittenda pietatis officia in parentes?

Et videtur q. sic q. Luc. 14 ~~paravit supponit~~ ut sequamur eum minus odisse patrie est us q. et animam suam et mat. 23. laudant Joannes et Iacob q. p. eum reliquerunt patrem. et ob simile laudant Leuit. 23. deuter 33. 2. q. mat. 23. et Luc. 9. dominus precepit adolescenti ut officio sepelire patrem relicto. annunciarer regnum dei. 3. q. magis debemus deo. et excellentiori modo pater noster est. quem per religionem colere tenemur. 4. q. qui religionem sicut professi, tunc q. proprio carere; tum q. sine licentia prelati monasterium exire nequeunt. non possunt

paravit
dominus

sunt parentibus subuenire) Sed contra est
 qd dicitur Matt. 15 redarguit Phariseos qui
 intuitu reliquerunt parentes deserere
 Dicendum quod bonum bono contrariatur ut
 dicitur in principio uicamentis, nec una uirtus alteri
 neq; altum alterius impedit. ac proinde cum in
 exhibendis debita obsequia parentibus aduenit
 debite circumstantie taliter, q. non abstracta
 sunt a diuino cultu, tunc habebunt locum
 opera pietatis et non oportebit propter religi-
 onem pietatem deserere. alias magis est se-
 quenda et preferenda religio, ut Ambrosius
 super lucam docet, Vide Hieronymus in episto-
 la ad Heliodorum, per calcatum (inquit) per-
 ge patrem, et per calcatam perge (scilicet ob-
 reliquerem) matrem ad uexilla crucis, eius-
 dem summi generis pietatis est in hac re fuisse
 crudeliter.

Ad. i. Per q. idem Gregorius exponit pa-
 rentes odiosos esse si in uia dei uisus fue-
 rint impedimento: et leuitiq; idolatras uisita-
 quines res uenerunt, immo et uisus per-
 ceperunt. exod. 33. Iacobus autem et Iannes
 existimauerunt patrem ipsius Christum se-
 quentibus posse uitam transigere, nec secuti
 sunt dominum qz pater eos ad malum pro-
 uocaret. Ad 2. dicitur Christus dicit q. dominus
 ubi discipulum illum liberauit a multis
 laboribus et curis funeris, et patrimonij ad-
 curandi quibus alij exsequerentis adorant, uel
 cum Cyrillo, q. nondum erat illius pater
 defunctus, et dominus illum ad se adduxit

Summula D. Thome

qz alij sanguine uiventi ad erant qui
patris curam gererent / Ad .3. q. obsequia
que parentibus exhibemus cum debitis cir-
cumstantijs in diuicium referuntur ut di-
u. Malts. 25 / Ad .4. q. non licet filio pa-
rentes eo ad sustentationem indigentes
deserere ut religuam ingrediatur, etiam
sub intentione q. diuine p. uidentie ^{et} dyp-
situm aleridos ^{et} mittat. Si tamen filius
iam filios iam fuerit religuam p. fessis
tanqz deus iam mortuus non debet de-
mnasterio exire. ut parentes aliat. sed
licentia Prlati sua industria quantum
licite potuerit modis omnibus illis subue-
nire.

~ Questio 102. De obseruantia et
~ partibus eius in tres articulos
~ diuisa.

Ar 1. Vm obseruantia sit uirtus spe-
cialis ab alijs distincta?

Fundat q. non qz habet idem obiectum in
pretate. cuius etiam secundum Tullium
in sua rethorica est eos qui in dignitate
constituti sunt cultu et honore dignari.

2. qz pari ratione esset constituerida spaci-
alis uirtus, qua Summes scientia et uirtute
pollentes ueneraremur, que tamen non
apparet / 3. qz Sumibus in dignitate cons-
titutis multa debent. ut dicit Roman. 13

eiusmodi autem ualid ad iustitiam pertinet
uel

ad que lex co-
git.
uel exhibitio

uel legalem uel specialem | Sed contra est
Tullius diuidens obseruantiam ab alijs
iustisq; partib; | " " " "

Dicendum q; qz personę indignitate consti-
tutaq; quodammodo sunt principium guber-
nationis et conseruationis eor; quorum cu-
ram gerunt. parentib; assumuntur. ut ad
naaman dixerunt serij eius. 4. reg. 5. ^{et} p; p;
terca quemadmodum sub religione pietas
sic sub pietate inuenitur obseruantia ~

(sicut patet in
Principe duce
et magistro)

Ad. 1. Pr q; pietas per quamdam excellenti-
am potest dici obseruantia. sicut et religio
dicitur pietas | Ad. 2. q; personę indignitate
constitutaq; sunt quodammodo principium
aliorum. non sic sapientes et uirtuosi mi-
si p; quanto reddunt per scientiam. et uir-
tutem idonej ad dignitates. et ut sic eadem
uirtute uenerantur | Ad. 3. q; predictis homi-
nib; indignitate constitutis non potest red-
di equale sicut neq; deo ac parentib;. ac pro-
inde iustitia specialis ibi locum non habet
sed alia uirtus adiuncta. iustitia uero lega-
lis extendit se ad alios omnium uirtutum.
ut dictum est.

excellentiā
aliquam ~

Ar. 2. Vm ad obseruantiam perti-
neat exhibere cultum et honorem
~ Sic. qui sunt indignitate constituti.
Et uidet q; non q; secundum August. id. de
ciuit. illas personas uel redimunt. quas in
Suo

Summula D. Thomae

Honore quoddam habemus. ergo idem gen-
tus et honor nec distinguere debent | 2. q.
Observantia est iustitiae pars. ergo omnibus indignita-
tibus reddere cultum debitum et honorem. et | ^{et iustitia}
non solum indignitate nobis praesidentibus | ^{tutis}
69 | 3. q. superioribus nobis indignita-
te constitutis debemus etiam timorem et
munerum largitionem. ut dicit Rom. 13
quoniam et timorem et reverentiam. ^{ergo}

Sed contra est expressa Iulij auctoritas
Dicendum q. ~~magis~~ qui indignitate praesit
ratione excellentis personae debet honor
sive recognitus, ratione vero gubernati-
onis et officij debet ei cultus. qui in quo-
dam obsequio consistit ut sic obedat in-
ventis imperio. et vires beneficijs pro-
se referantur.

Ad 1. R. q. in cultu non solum intelligitur
honor. sed et alij actus quibus ad superiores
decenter ordinamur | Ad 2. q. debito lega-
li debemus superioribus nobis indignita-
te constitutis cultum et honorem. alijs au-
tem dignis debemus ista debita quodam
modo | Ad 3. q. excellentis superioris de-
bet honor, timor potestati verius, officio
vero gubernationis obedientia. et tributa
tanquam stipendia laboris.

Ad 3. vni observantia sit potior

q. Pietas?
Funde q. sic q. per observantiam colitur prin-
ceps

ceps qui universalis gubernationis curam
gerit. per pretatem vero pater, qui unam
solum familiam gubernat. 2. quod consan-
guines, quos respicit pretas, debent contem-
ni propter commune bonum, ad quod tendit
observantia. 3. quod virtusus Statim potest
deum reverentia debet. si ergo autem exhibe-
re eis per observantiam, ergo est potior.

Sed contra est quod immediate potest preceptum
legimus quod sunt primae tabulae. sequitur
preceptum de pretate parentum.

Dicendum quod obsequium personis indignitate
presidentibus ob eorum propriam excellen-
tiam ad obseruantiam pertinet. obsequium
vero prestare quasi exequentibus gubernationi
nisi ministerium in subditis utilitatem
potius pretatis esse constat. et cum paren-
tes et consanguinei substantivius et pro-
pinquius habeant rationem principum
tamen scilicet generationis. sequitur quod potior
sit pretatis virtus quam observantia.

Ad. 1. quod procedit de exteriori principio
gubernationis. Ad. 2. quod cultus eorum
qui indignitate constituntur ~~quod non sunt~~
~~quod non sunt~~ ad commune bonum non perti-
net ad obseruantiam, sed ad pretatem ut
dictum est. Ad. 3. quod cultus debet comparari
et ad eum cui exhibet, et ad exhibentem et
licet non ex illa, ex hac tamen parte maior

quod superiores
qui sunt guber-
nationis potius
per exterioris
principia
substantivius
ad commune bonum.

Summula .D. Thomae,
reuerentia debet parentibus a filiis. qz perso-
nis virtuosus.

Questio .1. o. 3. De Dulia in
quattuor articulos diuisa.
Ar. 1. vñ honor importet aliquid
corporale?

Et videtur q. non qz est exhibitio reuerentiae et timo-
ris in testimonium virtutis. ex .1. ethic. eius ^{honor}
modi autem exhibitio est aliquid spirituale. ^{est}
Sed 2. qz ut dicitur in 4 ethic. premium
virtutis. hoc autem est quid spirituale. et
ergo et premium. quod dignitas reuerentiae
sedebat. 3. qz honor a laude et gloria
trahitur, sed haec duo in corporalibus sine ex-
terioribus consistunt. ergo honor non.)

Sed contra est Hieronimus. 1. ad Timot. 5.
Dicendum q. honor est testimonium excel-
lentiae alterius personae. hoc autem testimo-
nium respectu dei, quod vult corda non est
necesse ut exterior fiat sine se sibi sine
creaturae exhibitio. At tamen honor homi-
nibus debet exterior esse debet. scilicet vel
verbis expressis. vel factis per humilitate
re et alij rebus ut munerum exhi-
bitio et.

Ad 1. R. q. reuerentia non est idem q. honor
sed ex una parte est primum motum ad
honorandum. et ex alia finis, ut honoratur per
sonae reuerentia ab alijs exhibeat. Ad 2. q.
ut

ut Philosophus ibidem dicit honor non est suf-
 ficiens virtutis premium. sed nihil in huma-
 nis et corporalibus rebus maius potest esse ho-
 nore. quatenus signum excellentis virtutis;
 pulchri et boni. ^{ut dicitur} Matt. 5 ut luceat
 omni in domo sua. Ad. 3. q. laus est
 in ore et lingua. Honor ad plura se extendit. i.
 tem per laudem et iustificamur de bonitate ali-
 cuius in ordine ad finem. ut cum laudamus
 operantem bene propter finem. Honor autem
 est optimum quod in ordine ad finem. sed
 iam sunt in fine. ut constat. i. eccle. glo-
 ria autem (quasi clausula) est effectus
 honoris et laudis. unde Rom. 1. quaedam glo-
 ria Ambrosij dicit. q. gloria est ~~quasi~~ cum
 laude notitia.

Ar. 2. Vm honor proprie debeat supe-
 rioribus?

¶ Unde quoniam Angelus (qui quod beatus
 maior et quilibet maiore etiam Joanne
 baptista ne dicitur Matt. 11) prohibuit Jo-
 hannem ne se honoraret Apocal. 6 | 2. quod su-
 perioribus debet honor quod virtuti sicut et
 quod si careat virtute. non sicut honorandi
 sicut nec dignus | 3. quod Rom. 12. et 1. Pe-
 tru. 2. Honoramur ad invicem proque
 re. et omnes honorare. ergo non solum su-
 periores | 4. quod Thibiz. 1. Legio habuisse
 decem talenta quibus fuerat honoratus. a Re-
 ge. et Nestor. 6. Rex honoravit Mardocheum
 sed contra et. q. 5. eccle. dicit. Honor debet op-
 timis.

Summula D Thomae

Decendum q honor debet propter excellen-
tiam aliquam vel superioritatem. quail
te qui honorat vel honorantem, vel alius
precellit. neqz enim opus est ut honoratus sit
simpliciter dignior.

Ad. 1. R. q. Angelus voluit adorari latra-
neqz honoratione duliqz ut ostenderet digni-
tatem Joannis. secundum per quibus filius
et deus. quia angelus erat adaequatus. Ad. 2.
q. Prælati etsi magis indignitate sunt. et in eis
honorat immunitas, cui prestant. de mone
ven sunt immuni fugeridi. et irrevocabili-
ter magis. Ad. 3. q. in quolibet potest quilibet
aliquid superioritatis invenire. Et ex mone
honorare. ut immuni ad Philipp. 2. Ad. 4. q. in
illis erat excellentia aliqua, non superiorita-
te, sed digna honorari a Rege.

Ad. 3. Vm. Dulcia sit specialis vir-
tus a latra distincta?

Et videtur quod non. qz glossa in illud psalmi do-
mine deus in te speravi. dicit de omni omni
per potentiam. cui debet dulcia; deus per cre-
ationem cui debet latra. sed eadem virtu-
te ordinamur in ipsum. ut dominus est. et
ut deus est. ergo. 2. qz amari ut dicitur 3. et sic
simile est ad honorari. sed eadem virtute ama-
re deus et proximus. ergo. 3. qz idem est ma-
tus in imaginem. et in rem cuius est imago
sed per dulciam honorat ut imago dei ut
dicitur sapientia. 2. ergo non distinguitur a latra.

Sed

Sed contra est Augustinus. in. 10. de civit.

Dei. Dicendum. q. cum deus propter plenari-
am potentiam habeat omnium rez domi-
nium. Erunt uero quamdam dominij par-
ticipationem propter particularem ejus im-
munitatem potestatem super aliquas creaturas,
uel homines, respectu utriusq. est alia, atq.
alia ratio debiti; ac proinde deo reddit ser-
uitus per latram. Erunt uero per dulia-
que sunt duae distinctae virtutes. in specie.

Ad. 1. Per q. latra per excellentiam dicitur du-
lia inquantum deus excellenter est domi-
nus nam ut creaturi debet latra. ut ibi dis-
tinguit glossa. Ad. 2. q. in amore caritatis
eadem est ratio diligendi proximum et deum
qui in ipso diligitur. sicut tamen aliquan-
do et non est eadem ratio honorandi et
reuerendi proximum. et deum. Ad. 3. q. non
omnis motus qui fertur in imaginem fertur in
eam. ut imago est. sed absolute secundum
aliquam dignitatem ipsius. uel dicitur
q. motus qui est in imaginem. quodam mo-
do est in rem. sed non eorum est. unde quae-
dam reuerentia deo debet. quae nullo mo-
do ad eius imaginem pertinet.

(Sicut et Ermine
qui est imago Dei)

Ar. 4. Vm dulia habeat diuersas spe-
cies?

Et uidetur q. sic q. diuersimode honorandi
uere personae. scilicet Rex. Pater. et Magis-
ter. ut dicitur. in. 9. et sic. 2. q. media dif-
ferunt specie ab extremis ut pallidum ab
albo

Summula D. Thomae

albo & nigro. sed hyperdulia (quae debet
e creaturis habentibus specialem affirmativam
ad deum. ut beatae virginis) est medium in-
ter latram & dulia. ergo ~~differt~~ est alia
species dulis | 3. q. siue q. est imago dei
rationalis creatura honoratur. sic videtur,
alia specie dulis honorandae creaturae irra-
tionales. in quibus est dei vestigium. pro-
sertim cum quibusdam irrationalibus crea-
turis honor exhibeat, sicut ligno sanctae
crucis. et alijs huiusmodi.

Sed contra est q. latra quae contra dulia
dividit. non habet diversas species. ergo
neq. dubia.

Dicendum q. dubia communiter sumpta
pro reverentia debita cuiusq. summi-
ratione cuiusvis dignitatis plures habet ^{partes}
specie. q. aliter venerantur deus &
omnium. aliter miles ducem. et aliter du-
cupulus magistrum. Stricte tamen accep-
ta est una species observantis. quae
vni dominum revereat. dubia enim ser-
tus dicit.

Ad. i. R. q. procedit de dubia communiter | Ad
2. q. hyperdulia est potissima species dulis
communiter sumpta | Ad. 3. q. creatura ir-
rationalis in se considerata nullus ab homi-
ne (cui omnes subserviunt) debet honor
crux autem Christi eodem quo ipse honore
colitur. sicut et purpura regis honore regis

^
diversas

ut dicit Damascenus, in tertio libro ~

Quaestio. 104. De obedientia
in sex articulos diuisa

Art. 1. Vñ unus homo teneatur
alteri obedire?

Et videtur quod non quod est contra institutione
dignitatem qua quilibet relictus est a deo
in manu consilij sui. eccles. 15 / 2. quod
la voluntas dei debet esse regula summa
in actibus alicuius. et non voluntas al-
terius hominis / 3. quod ex hoc quod fieret opus
ex obedientia esset debitum et minus gra-
tuitum. ac ex consequenti minus merito-
rum, ergo nullus teneatur alteri obedire
sed contra habet ultimum. obedite prepositis
vestris. et subiaccete eis.

Dicendum quod quemadmodum in rebus na-
turalibus inferiora a superioribus mouentur
ad suas actiones per excellentiam virtutis
naturalis diuinitus illis collatam. ita etiam
in rebus humanis. superiores mouent in-
feriores ad suas actiones ex iurisdictionis
diuinitus ordinatae et hoc per rationem
et voluntatem. quod est precipere ac proinde
inferiores superioribus obedire teneantur.

Ad. i. Quod quod relictus est a deo in manu
consilij sui. ad hoc ut etiam obedendo
non coacte aut naturaliter. sed libere ope-
retur ut ait Gregorius. ultimum moral / Ad 2

9

Summula D. Thomae

¶ divina voluntas est prima regula cui
subordinatur tanq[ue]m secunda regula et ma-
gis propinqua, voluntas superioris precipie-
tis | Ad. 3. q. opus quod fit ex obedientia
est gratuitum ex parte ipsius operis in se,
sed sic ex parte operantis illud libere. unde
quamvis sic debitum non minuat eius me-
ritum. maxime apud deum. qui vult
tum exteriora opera. verum etiam interius
rem voluntatem videt

Ar. 2. Vm obedientia sit specialis
virtus?

¶ videtur q. non. q. inobedientia ei opposi-
ta generalis est ad omnia peccata. ^{ut dicitur}
tunc ex definitione peccati ab Ambrosio.
~~ut dicitur~~ | 2. q. nec est theologia. ne-
q[ue] moralis cum non verset circa medium
superflui. et diminuti. quo quisq[ue] enim
magis obediens. et laudabilior est. | 3. q.
Gregor. ultimus moral. dicit q. obedientia
tanti est Magis laudabilis. quanto magis
scit deus. virtutis autem propinqua
est multum deus scire ut dicitur in
2. et sic of | 4. q. obiectum eius est supe-
rius preceptum multas superioritatis
species sub se continens.

Sed contra est q. obedientia a quibusdam
ponit pars iustitiae ut supra dictum est.
Dicendum cum Augustino lib de natura

boni

(cum submul-
ta trium vi-
deat continere
qj.)

boni q. bonum consistit in modo specie et ordine. que obedientie conveniunt ac proinde ipsa bona q. est etiam laudabilis q. secundum ordinem divini dispositus rebus inferiora superioribus subici et obedire tenent. est igitur obedientia virtus specialis pro obiecto habens preceptum expressum vel tacitum superioris. et tanto est promptior quanto voluntatem expressam superioris preceperit. deinde ipsa constituitur

Ad. 1. Per q. non conveniunt duas speciales rationes, ad quas due speciales virtutes respiciunt in uno et eodem materia si obiecto convenire. sic igitur ratio precepti, quam alter dicit obedientia concurre cum actibus omnium virtutum non tamen cum omnibus virtutum actibus. q. non omnes actus virtutum sunt in precepto ac proinde obedientia stricte et proprie sumpta specialis est virtus

Ad. 2. q. est virtus moralis consistens in modo superflui et diminuti non de eundem circumstantiam quanti. sed alicuius circumstantiarum. N. g. civi. et quovis obediendum q. regis obedientia est virtus consistens inter duas malicias sicut supra de iustitia dictum est / Ad. 3. q. dictum Gregorii intelligitur quatenus obedientia perse respicit voluntatem precipientis

sp
ut patet cum miles eodem actu quo defendit castrum exerceat virtutem fortitudinis et iustitie dominus suo debita.

N. Et similiter que dam cadunt sub precepto que ad solam obedientiam pertinent quia sic sunt illa que solum sunt mala q. prohibita

Summula D. Thomae

tus que per accidens est eadem cum uolū-
tate. et uolito personę cui preceptum im-
ponit. cum enim quis ad id quod pre-
cipitur iam erat affectus. non sic uidetur ex
precepto facere. ut dicit Gregor. lib. mo-
ralium. potest tamen contingere secu-
dum dei iudicium. qui uida rimat ut
etiam in eo casu non minus laudabiliter
et deuote adimpleat preceptum.)
Ad. 4. Reuerentia directe respicit perso-
nam excellentem. unde secundum di-
uersas species excellentię diuersas species
habet. obedientia uero respicit preceptum
personę excellentis. et ideo non est nisi
unius rationis, sed quod propter reuerentiam
personę obedientia debet eius precepto
consequens est. quod obedientia Summi sit
eadem specie. ex diuersis tamen specie
causis procedens.

Ad. 3. Vm obedientia sit maxi-
ma uirtutum?

et uidetur quod sic quod excedit reliquas iuxta
illud. i. reg. 18. melius est obedientia quam
uictoria. 2. quod Gregorius ultimo mora-
lium dicit quod ipsa ceteras uirtutes mentem
seruet. et inseruet custodit. causa autem est
potius effectus. 3. quod ibidem dicit quod per obe-
dientiam non debet fieri malum licet
liquando bonum per obedientiam debet in-
ferri. ergo ipsa est melius alijs uirtutibus

(inter morales
potissimam)

propter eam dimissis.) Sed contra est q. uedi,
 etc. idem Gregorius hoc citato obedientia
 laudanda ab ea charitate. ergo charitas
 potior est.

Dicendum q. laudabilius et melius est de
 inhere quibusdam rebus et q. bona crea-
 ta propter ipsum contemnere q. firmus po-
 terat. cum ergo ei per uirtutes theologicas
 squeamur. et precipue per charitatem hinc
 inter omnes est excellentissima. Per uir-
 tutes autem morales bona creata propter
 ipsum contemnunt quorum infirmitate
 cum tenent exteriora bona. deinde bona ac-
 quis. et precipue deinde bona animi in-
 terque deserta propter uoluntatis ut uolu-
 tas dei impleat potissimum sibi uolum-
 uendicat. ac proinde obedientia que pro
 priam uoluntatem diuine subdit uirtuti-
 bus moralibus perse loquendo preferenda est.
 ut colligitur ex Gregor. ult. moral. et ex liba

alijs

2. Ad i. R. q. obedientia procedit uel ex
 reuerentia prelati et sic pertinet ad obser-
 uantiam. uel ex reuerentia Patris et sic per-
 tineat ad pietatem. uel ex reuerentia dei et
 sic continet sub religione et pertinet ad de-
 uotionem, que est principalis actus ipsius
 et secundum hoc laudabilius est obedire q. q.
 sacrificare. q. in obedientia non immiscetur
 carnis aliena sed propria uoluntas ut ait gre-
 gorius. et maxima in casu argumenti ubi sa-
 crificium salubris fuit contra mandatum dei.

Ad i. R. q. ad obedientiam pertinent omnes

altij

actus virtutum in quantum sunt in precepto et sic eas inserit dum generantur et conservantur generatas. fides autem cuius obiectum prius est naturaliter q̄z preceptum naturaliter prior dicitur q̄z obedientia. et q̄z per fidem nobis ducimus per auctoritatis sublimitas immo testatur potestatem habere precipiendi. quin et infusus gratia et virtutum potest etiam tempore precedere omnem aliam virtutem. Ad 3 q̄ bonum ad quod homo ex necessitate ligatur non est propter obedientiam pretermittendum. alius sic propter obedientiam necessariam. et tunc pro obedientiam et tunc labora. potest damnum omitti boni compensari.

Ad 4. Vm̄ in omnibus sit Deo obedendum?

Respondet q̄ non q̄ Matth. 9. dicitur equis curatis precepit dominus ut tacerent. et cum divulgassent factum. non legimus reprehensus fuisse. 2. q̄ quaedam precepta dei videntur esse contra iustitiam. ut Genes. 22. q̄ Abraham occideret filium. et exod. 11. q̄ filij israel expoliarent egyptios. et osee q̄ sumeret mulierem fornicariam vel adulteram. 3. q̄ non tenemur conformare voluntatem nostram quantum ad omnia voluntati divinae inobediendo. Sed contra. exod. 24. omnia que locutus est dominus faciemus etc.

Dicendum q̄ quod ad modum naturalis necessitate omnia naturalia subduntur di

vinc matrem tanq[ue] prim[us]. ita etiam qua
dam necessitate iustit[ie]. omnes iustitia
tes tenent obedire diuino imp[er]io tanq[ue] pri
mo matris omnium iustitatum)

Ad. 1. Q. q. ubi dicitur stricte precepit dominus
ut dicit Gregor. 19. moral. sed dedit ex
emplum celandi virtutes. nisi alij ex ea
rum manifestatione proficiant) Ad. 2. q.
illud est natura cuiusq[ue]i quod deus in ea
operat. ut Sabee in glossa Roman. 9. est au
tem dominus vit[us], rerum, et ordinis gene
rationum. ac proinde pretercursum comu
nem, sed non contra naturam. aut virtute[m]
precepta precepit deus) Ad. 3. q. tenet ho
mo obedire deo ^{id} volendo q[ue] deus vult eum
velle et hoc est quod immutescit per precep
tum diuinum.

Ar. 5. Vm subditi teneantur suis
superioribus in omnib[us] obedire?
Et videtur q[uod] sic. q[uia] ad Coloss. 3. iubemur
obedire parentib[us] per omnia. et seruis
mandat[ur] ut obediant dominis carnalib[us]
2. q[uia] ut dicit deuter. 5. prelati et me
dici interdum et homines. sed ab extre
mo in extremum non pesuenerunt nisi per
medium. ergo ad obedendum prelati te
nemur sicut ad obedendum deo. quod
etiam innuit. ad galat. 4. et. 2. ad Timo
th. 2. 3. q[uia] reliquos eius eodem terrore
vel obedientiam. quos castitatem. et pau
peritatem. sed ad h[ec] dicitur semper tenet. ergo

Summula 2. Thomae

et ad obediendum | Sed contra aliorum
3. Obdere oportet de magis q̄ Dominibus
at lege precepta superiorum sunt contra
deum.

Dicendum q̄ sicut in ordine naturae potest
contingere q̄ virtus inferiori vel mobili a
superiore mouente non moueat dupliciter
scilicet aut propter impedimentum virtus
agentis, aut q̄ mobile in omnibus non
subditur mouenti. Ita dupliciter contir-
git q̄ inferiori nec obediat, neq̄ obedire
teneat superiori. scilicet aut q̄ ab alio
magis superiori impeditur et mandatur,
aut q̄ precipientis iurisdictioni non sub-
ditur (ut constat de actibus interioribus
in quibus quilibet est sui iuris ut dixit
Seneca in 3. de beneficijs dum dicit q̄ serui-
tus nequit in totum Dominum descerde-
re) tenet tamen Dominus Dominum superiori
obedire in his que exterioris perceptus sunt
agenda. non in his que ad ipsam corporis
naturam pertinent in quibus omnes sunt
pari p̄ta in corporis sustentatione. et
proli generatione in matrimonio contra-
hendo. aut Virginitate seruanda etc.
Ad. 1. R̄ q̄ procedit et intelligit Apostolus.
Suis quantum ad illa que pertinent ad ius
patris. vel dominativa potestatis | Ad 2
q̄ quantum ad ea in quibus Dominus Dominum
subditur medius et superior inter deum. et
Dominum | Ad. 3. q̄ religiosi sufficienti
obediuntia obediunt superioribus in his que
ad

Cum cum aliud
preceptum Consul
et aliud Impera-
tor)
nulli Dominum
subiectus.

exequendo ea

ad regularem observantiam sine conuersione
sabbatum pertinent. perfulta autem e-
rit obedientia si ad alia licita extendatur
et erit indiscreta, si in illicita iussa distin-
gat.

Ar. 6. Vm Christiani teneant
secularibus potestatibus obedire?
Et videtur quod non quod glossa in illud matth
17. ergo liberi sunt filij ad hoc esse videtur
sentire; sed Christiani perfiderunt filij
dei. Ioannes. 1. arg. / 2. quod Roman. 7.
dicitur mortificati sunt legi. per corpus Chris-
ti. id est exempti ab obedientia legis veteris
sed illa maioris obligationis erat quod
leges humanas potestatis. arg. / 3. quod sepe
principatus per violentiam irrequiritur
et cum rapina et iniustitia dominantur
et ex consequenti nihil aliud sunt eius-
modi regna. quod magna latuissima ut di-
cit August. 4. de ciuit.

Sed contra dicitur ad Titum. 3. et 1. Petri. 2.
Dixerunt quod principum iustitiam ut habe-
at Roman. 3. ac proinde cum ordo iustitiam
exigat ut inferiores superioribus subiciantur
et ut Republice status conseruetur. Chris-
tiani superioribus potestatibus secularibus
obedire tenentur.

Ad. 1. Per quod procedit de libertate spiritua-
li animarum. ut dicitur Roman. 7. et ex glos-
sa. 1. ad Titum. 6. / Ad. 2. quod lex veteris
tamen figura noui testamenti. et ad uenen-

quod fides Christi est

te cessant / Ad. 3. q. tunc non est tali
bus potestatibus obedendum. nisi forte
per accidens ob vitandum scandalum
vel periculum. ut dictum est supra.

Quaestio. 105. De inobedientia.

~ In duos articulos diuisa.

Ar. 1. Vm inobedientia sit

~ peccatum mortale?

q. non!

Et videtur q. ex definitione peccati tradi-
ta ab Ambrosio omne peccatum est in-
obedientia. at rō omne est mortale / 2

q. ut ait Gregor. 31. mortal. oīe ex inani
gloria. at inani gloria rō est mortalis

3. q. superiores multos sic precepta
multiplicant. q. sine mortalib. viuere
posset. ergo / " " " "

Sed contra est q. Roman. 1. et 2. ad Tim-
th. 3. inobedientia parentum inter
mortalia imputat. / " " "

Dicendum q. illud est peccatum morta-
le quod est caritati contrarium. talis au-
tem est inobedientia. q. deus nos super-
iorib. obedire strictius mandat. unde est
contra caritatem dei. et contra cari-
tatem proximi.

quando

Ad. 1. Per q. omne peccatum mortale ma-
terialiter inobedientia dei potest. sed rō
formaliter q. rō imittit ex intentione
transgrediendi preceptum / inobedientia

~~autem in scriptura Ambrosij sumit pro~~
 Ambrosius autem peccatum mortale de-
 finit quod habet perfectam peccationem
 veniale enim non est inobediencia, quod
 est contra sed preter preceptum / Ad. 2 q
 non inveniuntur ex inanis gloria (quod quis al-
 teri subici renuit, inobediencia non videtur quod
 ex venialibus oriri potest mortale ad quod dis-
 ponit / Ad. 3 q ad impossibile nemo te-
 netur ac proinde Regali debent abstinere
 a multitudine preceptorum in importabilibus.

Ar. 2. Vm inobediencia sit gra-
 vissimum peccatorum?

Indec q sic q. 1. reg. 15 comparat id
 latius / 2. q tollit impedimenta peccati
 dum retrahit a precepto, ergo est pecca-
 tum in spiritum sanctum, et ex consequenti
 gravius / 3. q. Roman. 5. dicitur
 q per unius inobediencia peccabimus
 multi constituti sunt, ergo gravius est tunc
 q radix peccatorum.

Sed contra est q gravius est contemnere
 precipientem, q preceptum quod sic per
 inobediencia. (quod sic per blas-
 phemiam echo-
 nicidum)

Dicendum q, gravitas inobediencie sumi-
 tur et ex parte precipientis et ex parte prece-
 pli. et id quod precipiens est superior in
 obediencia est gravius. Similiter quod pre-
 ceptum est de meliori bono inobediencia
 de gravius est, et inobediencia summa
 est quanto magis est contra intentionem

debeti debiti ratio distinguit ac proin
de circa deum cui primum debemus et
religios. circa parentes pietas, circa pers
nas indignitate constitutas observan
tia. et tandem circa benefactores parti
cularis gratia, siue gratitudo, quae dis
tinguit a tribus praemissis siue quodli
bet posterorum distinguit a priori, qua
si ab eo deficiens.

Ad. 1. Pr. q. Religios dicit quaedam excel
lens gratia siue gratitudo, siue etiam di
citur pietas ut supra dictum est / Ad. 2. q.
procedit de retributione legalis, non de gra
titudine et naturae. de qua astruunt sermo
que ut dicit Seneca in lib. de beneficijs
est minus grata si sit ex acta / Ad. 3.
que incompensato beneficiorum quae ad gra
titudinem pertinet est conservativa ami
ciciae quia amicitia supra virtutem fun
dat quae amicitiam conciliare solet.

debitj

Ad. 2. vñ magis teneat ad gratias
ageridas deo innocens q̄ poeni
tens?

Et videt q̄ sic q̄ maior est donum immo
centis q̄ iustitiae restituta / 2. q̄ August.
in 4. Confess. immo expresse maiorem dilec
tionem deberi ab innocente ut a maiorem
seruicium consecuto / 3. q̄ in innocente
magis continuat diuinae gratiae beneficium
et maiorem fauore. ut ibidem videt idem Au
gustinus docere. Sed contra Luc. 7. cui plus

di

Summula D. Thomae

domini tunc plus d'eliquo. ergo eadem ratione plus tenet ad gratiarum actionem

in se ipsa

Dicendum q gratiarum actus respicit gratiam dantis. et ideo maior gratia debet maiori actui gratiarum. Et autem maior gratia quae communi conferunt ceteris paribus persolvenda. maior autem quae conferunt poenitentibus quatenus dat magis gratis (et sicut dicitur in se minus efficit maius sicut pauperi qz diviti) Unde sequitur q cum actus sunt circa singularia sic et ratione. ut dicitur in 3. et sic. de quibus cum ad iunctis circumstantiis iudicandum est. et non de quibus simpliciter. magis tenet ad gratias poenitentis q innocens. Et ex his patet solutio ad obiecta

Ar: 3. Vm homo teneat ad gratiarum actiones omni homini benefacienti?

et beneficia

Respondetur q non. qz potest quis sibi benefacere. sicut et vivere sic dicitur. ecclij. 14. ac non potest sibi gratias agere. qz bene est ad alterum. 2. qz quando gratia conferuntur tarde et cum non tumelia. sic q gratia non merentur. 3. qz quando quis beneficium conferunt ob suam propriam utilitatem. 4. qz servus cum dicitur quod sit et habeat dominum sic non debet gratiarum actus si beneficium dominum faciat. 5. qz inutiliter agerent gratias exiguae sibi in magna dignitate habitis. et inhoneste agerent si esset peccator. et impossibilitate si beneficia esset.

nimis pauper. ergo / ^o qd quandoq; re
compensatio beneficij esset inutillis. vel
inimica benefactorij.

Sed contra. 1. ad Thessalon. ultimo. in
omnibus gratias agite.

Ducendum q; naturaliter omnis effectus
naturaliter in suam causam utitur
ut dicitur d. 1. 3. cap. de deu. nom. qd ef-
fectus ordinari debet in finem agentis. et
cum beneficiatus ut sic sit effectus bene-
factoris ad ipsum ordinari oportet per
reuerentiam et reverentiam. et per accidens (si
ut de patre dictum est) per subiectum
se indigeat.

Ad. 1. Per cum Seneca. in lib. de beneficijs
q; proprie sicut sibi nullus est liberalis cum sibi donat
nec elemens dum sibi egrosset. nec misere-
runt dum malis suis tangit. sed qui alijs.
sic nec sibi beneficium dat. nec gratias re-
fert. metaphorice tamen. sicut de iusti-
tia dicit. in 5. ethic. / Ad. 2. qd qd boni
animi est ut magis attendat ad bonum qd
ad malum, etiam beneficium sine debito mo-
do collatis gratias debent. minus tamen
ut ibidem idem Seneca docet / Ad. 3. cum
Seneca 6 de beneficijs. q; qui solum gratia
sui beneficium confero similis ut in pin-
guis propria pecora. nec gratias actus
nam meret, sicut si mihi profuerit sibi
etiam in modum consequatur / Ad. 4. qd
ut dicit idem. 3. de beneficijs. dum seruo
faciens ultra debitum ministerium affert
transit in amicum beneficium confero. et
grat

ad me respiciat et.

Summula D. Thomae

gratias merere / Ad 5. R. ut Seneca
 2. 5. et 6. de beneficijs. et cum Philo-
 sopho. 8. et 9. et sic. q. cum beneficium ma-
 gis consistat in affectu. q. in effectu. sic
 et gratiarum actus. ~~quod est~~ a qua ^(maxime)
 nec pauper excusatur. nec quantumvis ^{interior}
 excellenti respondet. nec peccatori in ^{animi}
 miseria constituto et de regenda / Ad ^{titulu}
 6. q. reuoluntate precipue affectum re- ^{dum ali}
 pte. qui magis sic utilis. nec si culpa ^{id non}
 benefactoris sibi ipsi in damnum conuer- ^{potest}
 tas imputabit reuoluntati uel dicit
 Seneca. 6. de beneficijs.

Ar. 4. Vm homo debeat statim
 beneficium reuoluntate?

Et uidetur q. sic. q. non est terminus ad id
 prescriptus. ergo tenetur ad statim / 2
 q. iniqua in quolibet bono opere vituperata
 v. 3. q. in 2. de benef. dicit Seneca q.
 proprium benefactoris est libenter et cito
 facere. ergo et reuoluntatis

Sed contra est Seneca in 4. de benef. dicens
 qui festinat reddere non animum habet
 grati hominis. sed debitoris.

Dicendum cum Seneca in 2. et 4. de benef.
 ficijs. q. quantum ad affectum statim bene-
 ficium debet reuoluntate. q. reddit benefi-
 cium dum benigne accipit quantum iuris
 ad exterioris munus retributionem debet
 occasu temporis oportuna expectari. gratias
 aut presunt reuoluntate inuita. dum qm

Benefactorij

nimis cito cupit solvere inuitus debet et
qui inuitus debet ingratus est.

Ad. 1. R. q. procedit de debito legalis rōe
moralis quod pendit ex honestate debentis.

Ad. 2. q. feruus voluntatis non est uirtus
sua nisi sit ratione ordinatus.

Ad. 3. q. siue beneficia sunt opportuno tempore
danda. Sic et pro reuoluntatis faciendae.

Ar. 5. Vm gratiarum altis sit at
tendenda secundum effectum be-
neficiantis an secundum af-
fectum?

Et uidet q. secundum effectum q. in eo
beneficium consistit. 1. q. gratiarum
altis sit actus iustitiae que respicit equali-
tatem dati et accepti. 3. q. si ageris gratias
non potest eas agere secundum affectum que
ignorat.

Sed contra est Seneca lib. de benef. non
nunquam magis nos obligat. que dedit parua
magnifice. et qui exiguum tribuit. sed li-
beriter.

Dicendum q. reuoluntatis beneficii in
quantum pertinet ad iustitiam legalem
ut si q. in mutuo respicit equalitatem da-
ti. in quantum autem pertinet ad amicitiam
attendit secundum amicitiae causam
utilis scilicet aut honesti reuoluntatis ad
affectum siue electi uoluntatis. q. hoc e. pre-
cipue requirit ad uirtutem ut dicit. 3. ethic.

ex debito moralis

Summula D. Thomae

Et hoc idem dicendum est de recompensa
tuo beneficii ex gratia collati quae magis
affectum alteridere debet.

Ad. 1. R. ex dictis q. beneficium prima-
liter in amorem et affectum voluntatis uedi-
ut Seneca. 1. de beneficijs / Ad. 2. q. gratia
non dicitur, sed reductiue dicitur passiu-
tis / Ad. 3. q. non solum datus qui curata
rimat, sed etiam bonus ex modo conferre
in beneficium scilicet si fiat gaudere et
prompte animam dantis cognoscat.

Ad. 6. Vm oporteat aliquem plus
exhibere in recompensatione q.
susceperit in beneficio.

Ad. 6.

Et uidetur q. quibusdam ut parentibus ius-
ta doctrinam Philosophi in. 8. ethi. nec
equale reddi potest / 2. q. procederet
in infinitum dum unus alter alteri co-
naree magis post recompensationem re-
compensare. ac uirtus circa infinitum
lassat ut dicit in. 2. metaph. / 3. q. il-
lud esset excedere in hinc limites. et ex-
consequenti uirtutum.

Sed contra est Philosophus. in. 5. ethi.
Dicendum q. beneficii recompensatio pri-
mus respicit (ut dictum est) affectum
et uoluntatem dantis in qua aliquid gra-
tuitum reperit. ac proinde recompensa-
tio quae solum equat dato potius habet ra-
tionem debiti q. recompensationis gratuitae

Ad. 1. R. cum Seneca in. 3. de beneficijs,
 q. in affectu bene potest filius patri reus,
 pensare. Sicce non in affectu. Ad. 2.
 q. gratitudinis debitum ex charitate deri-
 vat quam semper debere debemus ut dicit
 Rom. 13. ac proinde non est inuolue-
 mens q. obligatio gratitudinis intermin-
 bilis sit. Ad. 3. q. in gratitudine attendi
 e. equalitas voluntatum. et non solum
 res data.

Q. 107 De Ingratitudi- ne in 4. Artic. diuisa.

Ar. 1. Vm ingratitudo sit semper
 Peccatum?

Fuiderit q. non q. quandoq. non potest
 beneficium sine peccato retribui. pu-
 ta cum quis auxiliatus est alteri ad pec-
 candum. 2. q. quandoq. non possumus
 retribuire. et quandoq. obliuiscimur
 beneficijs. et tamen dicit Seneca. 3. de be-
 neficijs. q. ingratus est omnium est
 qui oblitus est. 3. q. uelle nil debere no-
 est peccatum ut dicit Rom. 13. nihil de bea-
 tis. sed qui inuitus debet ingratus est ut
 dicit Seneca. in. 4. de beneficijs. ergo est.
 Sed contra est auctoritas Apostoli. 2. Tim. 3.
 Dicendum q. debitum gratitudinis est quod-
 dam debitum honestatis. quam virtus re-
 quirit. ac proinde ingratitudo omnis pecca-
 tum est. Ad. 1. R. q. gratitudo est debita

(quorum utrum
 q. non est in nos
 tra potestate.)

Summula D. Thomae

Fides qui scienter ad malum adiuvit
quod beneficium non contulit, gratitudinem
non meretur / Ad. 2. quod voluntas recurre
sandi nullus desobligat quod quibus illam
habere potest. nec obliuio naturalis con-
gruibilis est secus si subiacet usuritati
et de hoc dicit Seneca. in 3. de beneficijs
apparet illum non se perdere reddendo cogi-
tasse. cui obrepserit obliuio / Ad. 3. quod de-
bitum gratitudinis ex debito amoris de-
rivatur a quo nullus debet uelle absolu-
vnde quod aliquis iniustus debet provenire
videtur ex defectu amoris ad eum, qui be-
neficium dedit.

Ar. 2. Vnde ingratitude sit specia-
le peccatum:

Fundetur quod non quod ex ipso quod peccamus quous
contrarium summum benefactorum ingratum ^{peccato}
te peccamus / 1. quod committendo diversa pec-
catorum genera contra benefactorum hunc
ingrati esse possumus / 2. quod ut dicit Seneca
ingratus est qui dissimulat. ingratus qui non
reddit. Ingratissimus omnium qui obli-
tus est. hinc specie differre videntur

Sed contra quod quod ingratitude opponit gratia
que est specialis virtus.

Dicendum quod omne vitium ex deformitate
que magis virtuti (uel per excessum uel per
defectum) opponit. Nominat. opponit autem
magis gratitudinem vitium per defectum reum
persationis, quod si per excessum fiat puta si citius

q³ debet aut quibus non debet. omnis au-
tem defectus siue privatio sortit^r speciem
secundum habitum aut formam opposita.
et sic ingratitude est speciale peccatum con-
tra specialem virtutem gratie. et sicut in
gratitudine primus est gradus et
recognitio beneficii. Secundus laudem be-
nefactoris. et tertius retributio operis pro-
prio et tempore. ita e converso in ingradi-
tudine (scilicet ultimum in generatione est pe-
ccatum in resolutione) primus gradus est q^d
sibi beneficium non retribuat. Secundus
q^d dissimulet accepisse. Tertius et gravissi-
mus q^d non recognoscit siue per solennitatem
siue alias et ex consequenti ad primum in-
gratitudinis gradum pertinet retribuere ma-
la pro bonis. ad secundum q^d beneficium vi-
tuperet. et ad tertium q^d beneficium quasi
maleficium reputet.

Ad. 1. Per q^o procedit de materiali ingradi-
tudine. formalis enim consistit in beneficii con-
temptu. aut parvipensione / Ad. 2. q^o mate-
rials ratio ingratitude in pluribus pecca-
tis inveniri potest / Ad. 3. q^o ille non sunt di-
verse species sed diversi gradus unius specia-
lis peccati.

Ad. 3. Vm^o Ingratitudo sit semp^{er}
peccatum mortale?

Et videtur q^o sic. q^o per veniale non efficit^r
quis ingratus etiam deus. alias enim omnes
homines essent ingrati quantumvis iusti
et contrarii caritati ex qua procedit de-

(Cum in affirma-
tione opposita in-
telligat^r negatio)

Summula D Thomae

bonum gratitudinis / 3. quod dicit Seneca
lib. 2. de beneficijs lex beneficij est datis ob
livijs et remisjs acceptis. obliuisci autem
ides dicit ut lateat diantem peccatum
recipientis si contingat esse ingratum,
quod non oportet nec si ingratus esset
leue peccatum /

Sed contra est q. non est peccatum ad
peccandum fortaliter. ablatum est
dum eadem Seneca ibidem. quoniam
e fallendus est, sic ut neq. a quo accepe
re suat. / ut dicitur ab inatigibna. et recipientis a rudo
Dicendum q. ingratus per dimissum ^{re libe}
scilicet non recognoscendi. laudandi vel
retribuendi non semper est peccatum
male. scilicet si contrarium agat eius qu
od quis retribuere tenet. q. hoc etiam se
cundum conditionem eius quod agit quan
do q. est peccatum veniale, quando q. ma
le. ingratus tamen, que p. venit ex
peccato mortali habet perfectam ingratitu
dinis rationem. ~~non~~ ex veniali uero im
perfectam.

neq. etiam

Ad. 1. Per ex modo dictis / Ad. 2. quod imper
fecta ingratus non est contra sed p. ter
charitatem. aliquem charitatis actum ex
cludens / Ad. 3. q. illud meminisse no
debet, ut explicat idem Seneca. idem est
ac si dicat p. dicare non debet. nec iactare
Ad. 4. q. illi casu non dicit ingratus ^{qui} benefi
torum ignorantia ~~per~~ beneficium reij
cigit. et animo reuoluntatis

Ad. 4. Vm ingratus sint beneficia
subtrahenda? E

Et videtur quod sic quod sapiens. 16 dicit quod ingratus
 est pes tanquam Siberianus glacies tabasce. quod
 non ducere nisi quod beneficium ei subtrahere
 dicitur. 2. quod dicitur sic ingratus occisus
 ingrati tudinis. 3. quod dicitur sapiens. 11. pu
 niendus est in his in quibus quis peccat.
 Sed contra est quod lucas. 6. Altissimus benefici
 us est super ingratos et malos. ergo et nos
 Dicendum quod nisi experientia comprobet
 ex multiplicatis beneficiis quod recipiendi
 tenentur beneficiendum est ei. quod si primū
 fuerit ingratus recipiet forte et ad sub
 ueniendum proximo curari debemus. quod
 vis ipsi aliquatenus mereantur beneficiis
 primis.

Ad. 1. R. quod procedit quantum ad id quod
 ingratus de se dignus est pati. Ad. 2. quod illa
 non est occasio data sed accepta. Ad. 3. quod
 statim a dante ingrati tudine recipientis est pu
 nenda, sed iteratis beneficiis tanquam a medico
 salubriter curanda.

Quaestio. 1. 0 8 De Vindicatio ne in 4. articulos diuisa.

Ar. 1. Vm vindicatio sit licita?

Et videtur quod non quod vindicans usurpat iuris
 dictationem dei iuxta illud deuteronom. 2. mi
 si vindictam et ego retribuam. 2. quia
 si sunt blerardi iuxta glossam in illud ca
 tery. 2. sicut liliam interpretas. 3. quon
 dicta sunt per poenas quibus inuicem timo
 seruis alienis saltem a lege gratia ut
 August. dicit contra Adamantum. 4. quod

Summula D Thomae

vindicare est iniurias in se committasul
cisci quod nec iudici licet ut dicit Chrysost
super mattheum exemplificans in Christo,
5. q. ^{de} peccatorum multitudinis quod magis
vicinum est ut constat ecclij. 26. non est
sumenda vindicta ut dicit glossa matth.
13. in illud sinit utraqz crescere. videntur
Principes, nec communitas excommunicat.
Sed contra est q. lucij. 18. vindictam elec
ty petentium faciet dominus. ergo non
est posse mala.

Dicendum q. si intentus vindicantis fera
et exultat in poena et malo infligit ei de
quo vindicta sumit vindicatus ellicitur
ectus et vincit a malo; quod Apostolus
prohibet Roman. 13. si enim intentus vin
dicantis principaliter ferat in aliquo bo
num puta emendationem aut inhibiti
onem peccantis, quietem aliorum, iustitiam
conservationem et honorandam poterit
esse vindicatus licita, alijs circumstantijs
servatis.

Ad. 1. R. q. potestate ordinata vindicta
exerceat in malo non usurpat iudicatio
nem dei. sed ut sibi tradita a deo / Ad
2. q. mali tolerandi sunt a bonis patien
ter sustinentibus proprias iniurias. non in
iurias contradendum ut dicit Chrysost. in
matth. / Ad. 3. q. illis qui ex amore boni
operantur non est incutendus timor. sed be
ne illis. qui etsi numerus sunt de ecclesia
non sunt tamen merito / Ad. 4. q. iniu
ria

ut dicitur
Rom. 13

na alicui illata si reduridet inderem nō
 est sine vindicta relinquenda ut fecit He-
 lias. 4. reg. 1. et Helisus 4. reg. 2. et
 Siluester. 23. q. 4. in quantum autem
 iniuria alteri illata in te ipsum redurda
 toleranda est patienter si expediat. Suius
 modi enim precepta patientie intelligen-
 dabunt secundum animi preparationem
 ut dicit August. lib. de serm. diij in monte
 Ad 5. q. si tota multitudo peccat uel de-
 ta sumanda est vindicta ut de egyptis. exo.
 14. submersus. uel de parte ut exod. 32. in
 adoratione vitulij. uel si speret multorum
 uel si uincet uindicta de paucis principalis
 ribj ut numer. 25. quod si multi et nō
 ista multitudo peccant illi punieridit
 si sine alio scandalo fieri possit. Et idem de
 Principe peccante dicitur est.

Ar. 2. Vm vindicatio sit specialis
 virtutis?

¶ Videtur quod non quia remuneratio est actus
 iustitie et iustitiam ergo vindicatio non potest
 esse aliquam virtutem specialem / 2° quod
 vindicandum sufficienter disponit homo
 per sebum et fortitudinem / 3. quia non ha-
 bet speciale vitium oppositum. ergo non est
 specialis virtus.

Sed contra est Iulius p. n. eam partem ius-
 titie.

Dicendum quod aptitudo ad virtutes et actus ea-
 rum inest nobis a natura acquirunt tamen
 assuetudine uel per aliam causam; ut dicit in
 2. ethic. et cum ad quamlibet inclinationem
 naturalem deo specialis virtus. Et sit in no-

Summula D. Thome

his immo inbuitis vis masculis. et in
clinatis ad repellendum mala. sive illa
incurias. et ad ulciscendo in illatas. sequi
e q. iudicatu pertineat ad specialem iur
tatem.

Ad. 1. R. q. iudicatu communis pertinet ad
iustitiam commutativam. sed cum sit a per
sona privata pertinet ad iudicativam
specialem. Ad. 2. q. fortitudo disponit ad
iudicatum remouendo prohibens scilicet
timorem. et zelus importat feruorem a
moris. et cuiuslibet iustitias actus ex ra
dice charitatis procedit ut docet Gregorius
in quadam Similia. Ad. 3. q. iudicatu
ni per excessum opponit Equitas et crite
licas. per defectum autem nimia rem
su impudendo. ut inquit p. v. 13.

Ar. 3. vni Punitus debeat fieri per
poenas apud homines consuetas?
Et videt q. t. v. q. matts. 13. precipit do
minus ne eradicet Quercia. ergo nullus
peccator est scidendus. 2. q. omnes mor
taliter peccantes deberent poenam mortis pu
niri. quod non est dicendum. 3. q. cum quis
publice punire detegit eius peccatum in ex
emplum et occasionem peccandi alijs.

Sed contra est q. in lege diuina eiusmodi poena
determinantur.

Dicendum q. ea maxime subtrahenda sunt
per iudicatum que magis amantur et magis ti
mentur amitti. scilicet vita. incolumitas corp
ris. libertas. diuitie. Patria. et gloria. ut Au
gust. 21. de ciuit. dei. ex Tullio commemorat.

olus genera poenarum conformiter ad modo dicta referentur.

Ad. 1. R. q. procedit cum tunc simul cum peccatis eradicatus tritici. Ad. 2. q. procedit de poena divini iudicij. poenae vero praesentis utq. sunt magis medicinalia. ut praeinde illa solum peccata morte plecentur. quae in graevam aliorum perniciem cedunt. Ad. 3. q. in illo casu magis certe supplicium inflictum et recitatur a peccato. q. alliciat exemplum culpae.

Ar. 4. Vm vindicta sit exercenda in eos qui involuntarie deliquerunt?

^{psu} Fundetur q. ex od. 20. unus punire pro alio. ut puta filij pro parentibus usq. in tertiam et quartam generationem. et sic constituit in Chanaan pro Chan. gens. q. et in posteris quaei pro eis puniitis. 4. reg. 5. et de sanguine Christi super filios eorum qui effuderunt matth. 27. et in populo traditis in manibus. solum pro peccato A. ebor. Josue. 7. et in manibus Philistinorum filiorum pro peccato Heh. 1. reg. 4. ergo aliquis involuntarius est puniendus / 2. q. quando ob lepra involuntariam arceus qui ab administratione ecclesiae. et propter paupertatem aut maliciam civium ecclesia perde cathedram episcopalem / 3. q. vindicta illata est ignorantibus. ut parvulus sodom. gen. 19. et filij dathan et Abiron. num. 16. quin et ibi. 1. reg. 15. / 4. q. exercere vindicta in peccantem est timore vultum.

inqua

5. qz ut Ambrosius ait super Lucam
 manucula erat iudas turbat. unde et Pe-
 trus, qui erat firmus meritis suis turbaba-
 t alienis, sed Petrus non uidebat pecca-
 tum iudae. ergo. etc.

Sed contra est q. poena debet peccato quod
 ut constat ex Augustino uoluntarium es-
 se necessarium.

Dicendum q. poena inquantum poenans
 infligit nisi pro culpa uoluntaria. inquan-
 tum autem est medicina. curativa. pre-
 seruatiua. aut promouens ad bonum bene
 infligit sine culpa non tamen sine cau-
 sa et hoc in minoribus bonis. N. q. tempo-
 ralibus. Maxime ad ea pro spiritualibus
 consequendis. non tamen pro eis qui in
 spiritualibus bonis sine propria culpa
 neqz in presenti neqz in futuro. quibus
 poena non sunt medicinae. sed consequen-
 tiae spirituales damnationem.

aut populus
 ei subiectus

Ad. 1. R. q. poena spirituali unus non pu-
 nitur pro alio. sed bene temporalibus. et hoc quia
 punitur et aliquid eius pro quo punitur
 pater filius aut seruus. aut quem imita-
 tur in malicia. aut qz populus peccans dicitur
 simulat ut corrigere. Cuius sanctus quando
 qz accidit. que Job. 33. et. i. reg. ult.
 est uidere et in Augustino. i. de ciuitate
 dei. quod autem in hoc argumenti cita-
 tio de tertia et quarta generatione potius di-
 uinam committat misericordiam supplicij
 non differentem / Ad. 2. q. humanum iu-
 ditium ut ait Augustinus diuinum imita-

22 debet in manifestis quibus Dominus spi-
 ritualiter damnat pro peccato proprio et
 ideo poena flagelli vel sensus nullas de-
 bet in his Summaris videtur puniri sine cul-
 pa. potest tamen in eo puniri poena dam-
 ni sine culpa, sed non sine causa ut Lepo-
 sus et bigamus ne altari ministrare. et
 populus ut careat episcopatu. quod illud non
 est bonum proprium sed commune. et tertio quod
 bonum unius perdet ex bono alterius ut
 in crimine Regis maiestatis filius amittit
 hereditatem ob peccatum parentis / Ad. 3
 quod in filiis puniunt parentes. et filij mise-
 ricorditer liberantur ab imitacione eorum si
 superviverent, et similiter in brutis pu-
 niunt eorum possessores / Ad. 4. q. ibi est
 voluntarium mixtum / Ad. 5. q. pro pecca-
 to unius punit multitudo ad instantem
 commendandam.

Quaestio. 109 De Veritate et
 vitijs oppositis in quattu-
 or articulos divisa ~

Art. 1. Vm veritas sit Virtus?

Et videtur quod non quod prima omnium virtutum
 est fides cuius obiectum est veritas et sic
 sicut obiectum antecedit omnem virtutem
 et non est virtus / 2. quod in 4. et sic dicitur quod
 ad veritatem pertinet quod quis confiteatur ex
 istentia circa seipsum. et nec de laudare
 est laudabile ut dicitur pro. 27. nec se vitu-
 perare aut peccata propria prosequere. ut dicitur
 1. Sai. 3 / 3. quod negat virtus theologia
 ut

Summula D. Thomae

ut patet. neque intellectualis sed potius
intellectualium finis; neque moralis quia
est medium inter superfluum et diminu-
tum cum in dicerenda veritate non possit
esse excessus. ergo /

Sed contra est Philosophus in 2. et 3. ethic
Decendum quod veritas prout secundum eam
aliquid dicere verum est equalitas quaedam
intellectus vel signi ad rem intellectam
vel signatam vel ad suam regulam. et
sic non est virtus. Sed est virtus secundum
quod per eam aliquis verum dicit quod est aliquid
eius bonus et laudabilis ut constat.

^
est veracitas et

Ad. 1. R. quod procedit de veritate primo mo-
do dicta / Ad. 2. quod dicere verum de seipso
actus est bonus ex genere. sed ut sit actus
virtutis iustitiae debet omnibus bonis circum-
stantiis / Ad. 3. quod est virtus moralis servans
medium tum ex parte obiecti. ne maiora
aut minora dicantur; tum ex parte actus
ne superflue et importune, aut indiscrete
et defectuose veritas publicetur. sed quando
et quomodo oportet. " " " "

^
veris

Ar. 2. Vm veritas sit virtus spe-
cialis?

Et videtur quod non. quia veritas conuertitur cum
bonitate. sed bonitas non est specialis vir-
tus. ergo / 2. quia per quemlibet actum vir-
tutis manifestatur id quod in homine est. sed
hoc pertinet ad veritatem. ergo / 3. quia
veritas utique est qua recte vivit. sed quavis
virtute recte vivit. ergo / 4. quia veritas non
debet idem esse simplicitati. Cum utriusque oppo-
nat

nat' simulatus, sed simplicitas non est iuxta
 tus specialis. ergo

Sed contra est q. 2. et sic. innumerat' &
 alijs virtutib'.

Decendum q. veritas est specialis virtus &
 altum h'is reddens bonum cum ordinem spe-
 cialis bonitatis. quod exteriora nostra vel
 verba vel facta debite ordinant' ad ali-
 quod. sicut signum ad signatum. ut colligit' ex
 August. lib. de natura boni.

Ad 1. Per q. bonum et verum subiecto con-
 vertunt' sed ratione invicem se excedunt
 sicut intellectus intelligit voluntatem
 & multa alia. et voluntas appetit ea
 quae pertinent ad intellectum et multa alia.
 Unde verum secundum rationem propriam
 am, quia est perfectio intellectus est quoddam
 particulare bonum in quantum appeti-
 bile quoddam est. et similiter bonum
 secundum propriam rationem. prout
 est finis appetitus est quoddam verum in
 quantum est quoddam intelligibile bonitas
 autem est genus virtutis. Unde non potest esse
 virtus specialis / Ad. 2. q. ceterae virtutes per
 accidens et praeter intentionem manifes-
 tant quae sunt in Summe fortis enim n. q. s.
 Sum intendit fortiter agere sed veritas ta-
 q. per se intentionem explicat sine manifestat
 quod intra operantem est / Ad. 3. q. procedit.
 de veritate quae aliquid verum est. rō quo
 verum dicit' / Ad. 4. q. simplicitas opponi-
 t' duplicitati et facit intentionem rectam
 non quidem directe (q. hoc pertinet ad omne
 virtutem. sed excludendi dupliciter. qua

Thomus aliud proteridit et aliud inten-
dit

Ar. 3. Vm. ueritas sit pars
iustitie?

ad nullam tri-
um ueritatum
pertinet ex his
quas Hieronymus
assignat

¶ Fuit q. non q. ex eo q. quis uerum di-
cit nulli debetum reddere. / 2. q. ueritas
pertinet ad intellectum iustitia uero ad
uoluntatem / 3. q. ^{enim} nec est ueritas uita
cum hęc includat omnem uirtutem. neq.
ueritas iustitie q. hęc est ~~in~~ ipsa met iustitia
nec ueritas doctine. q. hęc pertinet magis
ad uirtutes intellectuales

Sed contra est q. Iulius contrarium dicit
Dicendum q. ueritas est pars iustitie et
q. secundaria principali annexa et conuen-
nit cum ea in diuisib. primis q. est ad alter-
um cui sit manifestata. Secundo q. ueritas
tribuit quamdam equalitatem in rebus.
deficit autem appropia ratione iustitie q. ueritas
attendit debitum legale. sed morale

Ad. 1. R. q. attendit quamdam rationem
debiti socialis / Ad. 2. q. ueritas ut cogni-
ta pertinet ad intellectum. sed ut impera-
ta ad uoluntatem / Ad. 3. q. ueritas uita
dicitur in ordine ad seipsum. ueritas iustitie
in ordine ad alterum siue ius reddendum
siue uerum testificando. Veritas uero doctri-
ne ad scientias spectat. sed ueritas de qua
nunc loquimur ea est qua quis et uita et
sermone talem se demonstrat qualis est
sed tamen q. moralia in quantum sunt
a nobis cognita circa nos sunt et ad nos per-
tinent secundum hoc ueritas doctine potest

ad hanc virtutem pertinere / et quicquid
 alia veritas, quia quis manifestat verbo
 uel factu, quod cognoscit.

Ar. 4. Virtus ueritatis magis
 declinet ad minus.

Et videtur quod non quod sic ut dicendo maius in
 curru falsitas sic et dicendo minus / 2 quod
 ueritatis medium non est magis proprium
 quam uni extremo, quod alteri / 3. quod minus
 nus uidetur a ueritate recedere qui ueritate
 negat ueritati aliquid subtrahens, quod qui
 superaddit, sed magis repugnat ueritati
 qui ueritatem negat, quod qui superaddit, et
 quod magis debet ueritas declinare in magis
 quod in minus)

(quod punctale est)

Sed contra est auctoritas Philosophi in 4
 ethicis.

Dicendum quod declinare a ueritate in minus /
 affirmando, cum scilicet quis non mani-
 festat totum bonum quod in ipso est non
 sic cum proferat ueritatem quod in maius in-
 cludit minus, et hoc modo hic uirtus de-
 clinat in minus, et hoc ex 4 ethicis, et ex
 Pauli. 2. corinth. 12 constat. Declinare
 autem in minus, negando, scilicet cum quis
 negat sibi inesse quod inest non pertinet
 ad hanc uirtutem, quod sic incurritur falsum,
 et tamen hoc ipsum esse minus repugnat
 ueritati, non quidem secundum propriam ra-
 tionem ueritatis, sed secundum rationem
 prudentis, quod periculosius est et onerosius alijs
 quod aliquis existimet, uel iactet se habere, quod
 non habet, quod quod non existimet, uel dicat se non
 habere quod habet, et per hoc patet solutio ad
 obiecta

Quaestio 110 De Virtutibus
positis ueritati. in 4 ar-
ticulos diuisa.

Art. 1. Vm mendacium semper op-
ponatur ueritati.

Et uideatur quod non potest esse simul ut
cum quis loquitur uerum quod falsum
se credit tunc enim mentitur ut dicit Aug.
lib. contra mendacium. 2. q. ueritas ut
dicit in 4. et sic uisus sit in uerbis et falsus
mendacium uero in solis uerbis est enim
falsa significatio ueris. 3. q. ueritas Au-
gustinus lib. de uita culpa mentientis et fal-
lendi cupiditas. que magis opponit ueritas
lentis aut iustis.

Sed contra est q. Augustinus de fine menda-
cium (lib. de uita) dicens q. est falsa signi-
ficatio ueris cum intentione fallendi. huc
autem ueritati opponit.

Dicendum q. actus moralis habet speciem et
ex fine qui est obiectum uoluntatis. et ex ob-
iecto potentie a uoluntate mota. quod est pro-
ximum obiectum actus uoluntarij. ueritas
autem uisus sit ut diximus in aliqua ma-
nifestatione uoluntaria. Contra enim licet
signis aliquid manifestent ipsam manifes-
tationem non intendunt intentione ueris uo-
luntatis inordinate potest fieri aduersus seilicet
et ad hoc obiectum quod est falsum dicere
uel ad effectum fallendi. Si ergo uoluntaria uo-
luntatis. Videlicet q. falsum sit id quod enun-
ciat. et q. ad hoc uoluntas falsum enuncian-
t.

di. et iterum intentio fallendi. tunc est
 falsitas materialiter et formaliter sed
 tamen ratio mendacii solum a formalis fal-
 sitate. secundum hoc. q. aliquis habens
 sententiam falsam enunciandi. esse me-
 dacium est quando contrarium emittit
 licet materialiter verum dicat. quatenus
 aliquis interdicit falsitatem in opinione
 alterius constituitur fallendo ipsum pro-
 pter non pertinere ad speciem mendacii.
 Patet ergo q. mendacium directe et forma-
 liter opponitur virtuti veritatis.

Ad 1. Quod si tunc virtuti formaliter et
 directe magis opponitur. q. quis dicat verum
 intendendo dicere falsum. q. q. dicat falsum
 intendens dicere verum? Ad 2. q. nisi
 ne usus (que principium locum inter signa
 obtinet) quodlibet signum etiam nictus
 intelligitur? Ad 3. q. cupiditas fallendi per-
 tineat ad perfectiorem mendacii. non au-
 tem ad speciem ipsius. sicut neque aliquis
 effectus pertinet ad speciem sui causa.

in quantum mo-
 ralis est.

teste Augustino
 2. de doct. christ.

Ar. 2. Vnū mendacium sufficien-
 ter dividat in officiosum et in
 et perniciosum?

Et videtur q. non. q. eius modi divisio datur
 secundum intentionem effectus scilicet
 utilitatis. ludi. aut nocuamenti; intentio
 autem effectus est praeter speciem actus mo-
 ralis. et divisio danda est per ea quae per se
 conveniunt rei ut dicitur in 7. metaphys.
 2. q. Augustinus. lib. contra mendacium

di.

Summula D. Thomae

diuidit illud in octo partes. Primum est. in doctrinam religioſis: Secundum quod nulli prodest et nocet alicui et c. 1. 2. 3. q. An sit & ecclie mendacium diuidit in iactantiam. que indicendo uerum excedit. et in iruam. que a uero deficit in minus. Sed contra est glossa in illud psalmi perdes omnes qui loquuntur mendacium per dicta tua recensens.

Dicendum q. potest diuidi tripliciter uno modo secundum ipsam mendacij rationem. et sic diuidit in iactantiam secundum maius. et iruam secundum minus. Alio modo potest diuidi. in quantum habet rationem culpae secundum ea que aggravant uel diminunt culpam mendacij ex parte finis intenti. et sic diuidit in prefata tua membra. scilicet in officiosum. uos sum. et perniciosum. Tertio diuidit mendacium uniuersaliter secundum ordinem ad finem. siue ex hoc ad ad. siue diminuat ad culpam mendacij siue non; et secundum hoc procedit diuisio octo membrorum Augustini supra insinuata. que tamen ad tua commemorata reducunt. et ex his patet solutio obiectorum.

Ad 3. Vm̄ omne peccatum sit mendacium sit Peccatum?
Et uidet quoniam quod euangelistae aliter refert alter ad alter uerba Christi qui tamen minus nullatenus peccauerunt 1. q. obstetricum remunerati sunt a deo ob mendacium ex-

3. ^o sancti uirginis in sacra scriptura obmenda-
 cia commendare. sicut genes. 12. et 20. Ab-
 raham dicens de uxore q. sororis sua esset. et
 genes. 27. Isaac mentiens benedictionem
 est adeptus. et Iudith mentita. Vt fer-
 milaudae. ergo. 4. q. minus in alium ob-
 minus est uitandum, ergo. sicut in eum
 tui nequis alium occidat. 5. q. menda-
 cium est non implere promissum. et tunc
 secundum Isidorum in malis promissis res-
 cindenda est fides. 6. q. ut inquit Augu-
 stinus lib. contra mendacium. id est ipsum
 peccatum est q. decipit. sed mendacium
 uicium non est deceptionis causa. neq. by
 peribolice loquentes, quibus frequenter
 utit sacra pagina.

minime reprehen-
 duntur inquit.

Sed contra eccl. 7. nolite mentiri omne men-
 dacium.

Dicendum q. illud quod est malum ex genere
 nullo modo potest esse bonum et licitum. q.
 bonum est ex integra causa. et malum ex par-
 ticulari defectu ut ait Dion. 4. de diu. nom.
 mendacium autem cadit supra in debitam
 materiam q. in naturale est q. quis uerbis
 non uolens dicit menti. ac proinde per se malum
 est ut dicit in 4. ethic. et August. docet lib.
 contra mendacium.

Ad. 1. R. cum Augustinus lib. de consensu e-
 uangelistarum q. refusus edicere in euangelij
 mendacia contineri. quamuis eadem res
 diuersis uerbis et dicendi modo enuncientur.

Ad. 2. q. obstrictes remunerati sunt in ob-
 mendacium. sed q. timide uideum ut ibi
 dicitur. Ad 3. q. ea que in uiris sanctis me-
 da

sicut.

Summula D Thomae

data uidentur prophetica et figurata licet
sunt accipienda ut ait August. lib. contra
mendacium. nec Abraham teste eodem
Augustino in quibuslibet super genesim
mendacium dixit. sed ueritatem celauit
Sara enim dicta est Sara q. filia fratris ex
at ut constat genes. 26. Et in alijs lau-
dat desiderium non factum aut dictum
mendax. Ad. 4. q. mendacium ex sua me-
desideratione seclis damnos alterius ha-
bet q. sit peccatum. ac proinde pro uitando
alterius damno licebit ueritatem retice-
re, minime tamen mentiri. ut ait August.
Ad. 5. q. qui habet animum implendi qua-
do promittit non est mendax. Erat tamen
fidelis si animum mutet, nisi forte quod
promissum sit illicitum, aut status et re-
conditio post factam promissionem mutet
et ut dicit Seneca lib. de beneficijs. Vnde et
Paulus ad iacobum ut promissum erat
ut habet. 2. corint. 1. / Ad. 6. q. mendacium
descriptis ad deceptionem tendit. quamuis
sine non habeat aliquando ex mentiente
et dicendi modo. neq. est simile de figurati-
uis aut hyperbolicis locutionibus quae ad em-
ciata et figurata referri debent ut docet Au-
gustinus citato lib. contra mendacium.

Ad. 7. q. Vn omnem mendacium sit
peccatum mortale?

Et uidetur q. sic iuxta illud psalmi perdes om-
nes qui loquuntur mendacium. et sapie. 1. os
quod mentitur occidit animam. / 2. q. omne
men

aut laudabilis
affectus qui in
eis apparebat

mendacium est contra preceptum decalogi /
 3. q. qui mentitur ut dicit August. 1. de doc-
 trina christiani fidei in laico est, et iniquus
 quod ex peccato veniali esse non potest / 4.
 q. ut Gregorius ponderat de obsecratoribus
 egypti. omne mendacium culpa mendacii
 in eternam est remunerationem declinata
 ubi insinuat mendacium illud quod quis officio
 suo mortale fuisse / 5. q. August. dicit quod per
 festum preceptum est non solum non mentiri
 sed nec velle mentiri. ergo et aliter est pre-
 ceptum alias perfectius esset peioris conditio-
 nis.

Sed contra est Augustinus psalms. 5. lo-
 quens de mendacis officio. et vocat in-
 quibus cum non magnam esse culpam.

Dicendum quod peccatum mortale est quod cha-
 ritati contrariatur potest autem mendacium
 charitati contrariari tripliciter uno modo se-
 cundum se ex ipsa falsa significatione que si-
 tu circa res diurnas, aut humanas in regna
 in peccatum erit mortale. Si vero circa aliquod
 quod non refert nisi sic vel aliter cognoscatur
 erit veniale secundum se. Alio modo potest
 contrariari charitati ratione finis intenti in in-
 iuriam dei, aut proximi personam v. g. diuiti-
 as aut famam et hoc etiam est peccatum mor-
 tale quod solum intentione peccati mortales a-
 liquis peccat mortaliter. erit autem veniale
 si finis intentus non sit contrarius charitati
 ut patet in mendacis officio. et vocat / Ter-
 tio modo potest mendacium contrariari chari-
 tati per accidens ratione scandalum, vel damni
 consequentis et sic etiam erit peccatum mor-
 tale. dum scilicet quis propter scandalum non
 ve

Summula D. Thomae

verec publice mentij / Ad. 1. Primum
glossa q. intelligit de mendacio permissivo /
Ad. 2. q. in tantum est contra preceptum in
quantum fuerit contradicendum deij. &
proximi / Ad. 3. q. etiam veniale peccatum
large dicitur iniquitas. 1. Joan. 3 / Ad. 4. q. ob
terres meruerant remunerationem eter
nam ex precedenti affectu benevolentie in lu
des. et procepto timore deij. non autem
ex ipso mendacio postea subsequuto cui aliqua
remuneratio temporalis debebat hinc enim
debito sine merito non repugnabat de sumi
tas illius mendacij. sicut repugnabat me
rito remunerationis eterne / Ad. 5. q. in
turbabiliter ab aliquibus affirmati omne
mendacium iniuriis perfectis esse mortale
nisi forte per accidentem rationem scandalij. neq.
aliud intendit Augustinus. quamvis et Au
gustinus non assertive, sed dubitative lo
quitur. permittit enim. nisi forte. ita et per se
horum est.

Questio. 111. De simulatione et

Hypocrisi. in. 4. art. Divisa.

Ar. 1. Vm omnis simulatio sit

Peccatum?

Et videtur q. non q. licet ultimus dominus
frixit se longius ire. et Abraham ut dicit
Ambrosius lib. de patriarchis. captus elo
cutus est. quandoq. genes. 22. dixit ad servos
ego et pater illius properantes cito revertet
mur ad vos. que ad simulationem pertinet
2. q. nullum peccatum est utitur. sed Nieu
vinnus dicit. q. 4. reg. 10. Iob rex israel occi
dit

(Vnde Hieronymus
exponit q. deus
edificavit illis
domos spiritua
les)

dit propheta Baal fingens se idola colere,
 uelle. et dauid immutauit faciem suā
 iram Achis Rege Phil. 1. reg. 21.) 3. qd
 bonum est malo contrarium. ergo si si-
 mulare bonum est malum, simulare ma-
 lum erit bonum) 4. qd Isai. 3. reprehen-
 dunt qui peccatum suum non absconde-
 runt, sed sicut Sodoma prodicauerunt.
 Sed contra est glossa Isai. 16. in illa uer-
 ba in tribus annis etc.

Dicendum ut supra qd mendacium etiam
 consistit in rebus, signis et factis quare
 aliquis non se ipsum qualis est ostendit
 et hoc ad simulationem oppositam ueri-
 tati pertinet ac proinde peccatum est

non solum in uo-
 cibus sed

Ad 1. Rr cum Augustinus in questionibus
 euangelij qd figurales uentus ~~uenerunt~~
 non sunt ~~dicenda mendacia~~ qd
 ad significandum aliquid ordinant. sicut
 ibi dominus fidem illorum discipulorum
 a seipso longe distare insinuauit. ut gregori-
 us dicit. uel ~~dicunt~~ qd iudicant se ad
 patrem recedere. Abraham similiter fi-
 guratiue uentus ex. et uocantur idem. Ambrosius
 prophetauit. quod ignorabat) Ad 2 qd
 Hieronymus simulationem large accepit
 et dauid figuratiter processit. Iohannes
 excusare non est necesse. Sicut in mendacis
 temporaliter remunerat a deo non pro si-
 mulatione, sed pro zelo quo destruxit cul-
 tum Baal) Ad 3. qd ipsa simulatio de
 se mala est siue sit ~~de~~ siue de bono mala
 est) Ad 4. qd sicut sine mendacio potest ue-
 ritas

Summula D Thome

utis reticere. ^{1. sic} ~~ita~~ et peccatum sine simu-
lacione absurdi. ^{ita} et ibi Hieronimus est
intelligendus.

Ar. 7. Vn̄ Hypochrisus sit idem
quod simulatio?

Et videtur non q̄ simulatio est mendaci-
um in facto. Hypochrisus autem est etiam
cum quis exterius ostendit quod interius
agit. iuxta illud Matt. 5. cum facis elee-
mosinam noli tuba canere sicut hypocritae
faciunt | 2. q̄ Gregorius in 31. moralium
eos qui habent exterius habitum sanctita-
tis et perfectioris operationis exercent. non
annumerat inter hypocritas, ~~sed~~ ^{sunt} ^{et tamen}
simulatores ergo | 3. q̄ hypocritis in sola
intentione videtur consistere iuxta illud ma-
t. 23. faciunt opera sua ab hominibus, unde
aut. et ad idem est Gregor. 31. moral. Sed
simulatio consistit in opere exteriori. ut au-
glosa. Job. 36.

Sed contra est Isidorus lib. etymologiarum
Dicendum cum eodem Isidoro q̄ Hypocri-
sis nomen tractum est ab specie eorum
qui in spectaculis aliorum personas gerunt
contorta facie. et idem dicit Augustinus lib.
de serm. dom. in morte. ac proinde Hypo-
chrisus simulatio est non quocumq̄ sed so-
lum illa. qua quis simulat personam al-
terius; sicut cum peccator simulat personam
iusti | Ad 1. Ar. q̄ ibi simulatio est recta intentio-
nis. quam quis non habet. ut Gregor. aut. 31. mo-
ral.

Ad 2. q. qui assumeret deusatus uel reh. /
 quoniam habitum. ut se iustum ostentaret. et
 see hypocrita. morauem si ex infirmitate
 in eodem habitu sanctitatis operam non exer
 ceat / Ad 3. q. in simulatione et est signa
 tum scilicet intentio. et signum scilicet
 externa uerba uel facta sensibilia.

Ad 3. Vm Hypocritus opponat uir
 tituti ueritatis. specialiter?

¶ Fuit et quoniam quod Hypocrita simulat quia
 cumque uirtutem et perquecumque uirtutis
 opera ut ex matt. 6. colligit / 2. quod pro
 cedere uideat ex docto. dolo autem prudentia
 opponit / 3. quod finis Hypocrite est acquisitio
 speciei immorales. et acquisitio lucris
 uel inanis glorie. ut ex glossa 1. 27 dedu
 cit auaritia autem. et inanis gloria ueri
 tati non opponunt ergo.

Sed contra est quod omnis simulatio mendax
 cum quoddam est ergo ueritati opponit.

Dicendum quod cum contrarietas ut dicit
 in 10. metaphys. sit oppositio secundum
 formam. Simulatio siue Hypocritis direc
 ta opponit ueritati. quod per eam alia fingit
 persona. in dicit autem contrarietas eius
 siue oppositio potest atterdi secundum quod
 od eumque accidens. puta secundum aliquem
 finem ueritatem. uel instrumentum ac
 tus et diuini modi.

Ad 1. R. q. hypocritus non opponit directe op
 ponit uirtuti quam uideat exercere sed non
 intente

cum

quasi
 me specu
 contra
 ueritate

Summula D Thomae

intendit ad eam, sed veritati in quantum
vult decipere homines circa illam virtu-
tem / Ad. 2. q. prudentia est virtus et dire-
te opponit astutia. et huius executio est per
dolus in verbis, per fraudem autem in fac-
tis; ad simplicitatem vero pertinet direc-
te se praeservare a deceptione. et secundum
hoc simplicitas est eadem virtus veritati
solum ratione ab ea differens. quatenus
veritas dicit concordantiam signi ad sig-
natum. et simplicitas quod intendat indi-
versa / Ad. 3. quod ille non est finis proximus
sed ostendere se ipsum alium quod sit.

ad decipiendum
principaliter. et
quandoque secunda-
rio ad nocendum

Ar. 4. Vm Hypocritus semper sit
peccatum mortale?

Et videtur quod sic. quod Hieronimus Isai. 16. in glo-
sa ait leturus esse aperte peccare. quod sancti-
tatem simulare. et glossa. Job. 1. simulata
equitas est duplex iniquitas. et glossa. tre-
my 4. maiorem inveni esse gravitatem
Hypocritus quod peccati sodomus / 2. quod ut ait
Gregorius. 31. moral. est peccatum ex ma-
litia. ergo mortale / 3. ut constat Job. 36
et. 13. per Hypocritam meret quis iram dei
et excludi a dei visione.

Sed contra est quod mendacium operis. est
omne mendacium operis est peccatum morta-
le / 2. quod intentio apparet boni non op-
ponit charitati / 3. quod inanis gloria ex qua
nasit ut dicit Gregor. 31. moral. non est
semper peccatum mortale ~ // // //

Dicen

Dicendum q. si Hypocrita dicat cuius intē
 tu fert in defectum sanctitatis. et in simu-
 lationem ipsius est mortale peccatum. nō
 sic autem si ferat in solam simulationem
 quamvis simulans sit in peccato mortali;
 nisi constituat sibi finem dei aut proxi-
 mi charitati pugnantem. alias ut dicitur
 4. et sic. magis dicitur uarrus q̄ malus. ea-
 dem enim est ratio de simulatione et mē-
 dacio. Simulatio autem sanctitatis. que
 non est de necessitate salutis nec semper
^{est} peccatum mortale. nec semper est cum
 peccato mortali. Et Per hoc patet respon-
 su ad obiecta.

Questio. 117. De Iactantia in diuis Articulos diuisa -

Ar. 1. Vm iactantia opponat uir-
 tuti ueritatis?

Et uidetur q. non. q. non semper est menda-
 cum et non uere potest quis se altare de
 propria excellentia ut Assuerus. Nesther
 1. fecit grande conuincium ut ostenderet di-
 uicias et iactantiam q. huius suq. 2. q. po-
 nitur inter quattuor species superbię a greg
 20. 21. moral. et ad idem uidetur esse Hierem
 48. audiuimus superbiam Nab. et 31.
 moral. dicit q. orit ex inanigloria. sed super-
 bia et inanigloria opponuntur Humilitati -
 ergo 3. q. ut inuicē sapię. 5. orit ex diui-
 tijs. superfluitas aut emenditiazum ad aua-
 ritiam pertinet iustitię. uel liberalitati oppo-
 sitam.

Summula D Thomae

quae sit veritas

Sed contra est Philosophus .in. 2 .et 4 .ethic
Ducendum q iactantia est ex ^{proprie} excellentia supra
id quod quis est in se ipso; extenso tamen vo
cabulo et minus proprie iactati etiam dicitur
e qui se extollit supra id quod ipse est in
aliorum opinione . Unde iactantia proprie
veritati opponitur per excessum .

tamq̄ ex causa
interius motiva
et impellente

Ad .1 . R̄ q̄ procedit de iactantia secundum
modum scripturam . Ad .2 . q̄ secundum suam spe
ciem veritati opponitur . quamvis ex super
bia aut arrogantia oriatur quae iactantia
est idem q̄ et ibi ponitur a gregorio inter spe
cies superbiae q̄ ex ^{etiam} inani gloria oritur tamq̄
ex fine ad quem tendit . Ad .3 . q̄ etiam quae
sentia est causa iactantiae occasionaliter .
ut pro .v . 8 . constat . et per modum finis ut
dicitur in .4 . ethic . sunt enim qui se ipsos iac
tant non solum propter gloriam . sed propter
lucrum . ut cum medicus de periculis suis
medicinis extollit etc .

Ar . 2 . Vm iactantia sit pecca
tum mortale?

28

Et videtur quod sic quia qui se iactat et dilatat ut
dicitur pro .v . 8 . concitat iras et discordias
hoc autem dicitur deus pro .v . 6 / 2 . q̄
prohibet expresse eccl . 6 . ibi dicitur exalt
tas est . ut glossa exponit / 3 . q̄ est me
daciurn . et non officiosum neq̄ iocundum
ergo permissum

Sed contra est q̄ oritur ex inani gloria secun
dum

dum Regnum. 3. moralium. quibus
 semper est mortale. immo quandoque ve-
 niale, quod vitare est valde perfectum.
 Dicendum q. iactantia potest considerari se-
 cundum se vel ex parte suorum. Secundu-
 se erit mortale peccatum si sit deus quod
 est contra charitatem proximi. ut constat
 de Rege Tyri ex eccl. 28. et de Barisae luc.
 13. alias erit veniale. ex parte vero iactantiam
 erit mortale si procedat ex superbia, aut
 inan gloria mortalit. alioquin erit venia-
 le. Sed quoniam quandoque proumpit
 quis in verba iactantia propter appetitum
 lucri quod turpius quod est uel dicitur. &
 alio. et ad deceptionem proximi tendere
 uel dicitur proprius accedit ad mortale. nisi ta-
 le sit licet ex quo alius non damnificetur.
 Ad. 1. Pr. q. procedit quando iactantia
 perse est causa iniuriarum / Ad. 2. q. glo-
 sa intelligitur de superbia mortalit. / Ad. 3.
 q. pertinet ad mercedem uel suam qua
 quis se iactat solum, quasi ex hoc ipso de-
 lectatur. immo et ad officium mercedi-
 um reduceo. cum quis se iactat ut uel glo-
 riam. uel lucrum acquirat sine damno ali-
 orum.

Quaestio. 113 De Ironia in
 duos articulos diuisa
 Ar. 1. Vm ironia perquam aliquis
 de se fingit innotia sit peccatum?

Summula 3. Thomae

Videtur quod non quod per prophet. 30. exconfessione
tatione a deo dicitur ut cum quis locutus est
dominus stultissimus sum uerum, et Amos
7. Respondit Amos non sum propheta
quod Gregorius in epistola ad Augustinum
Anglorum episcopum ait donarum me
trium est. ubi suas culpas agnoscere ubi
culpa non est / 3. quod dicens de nobis mi
seria fugimus superbiam. uel dicitur in
et sic.

Sed contra est Augustinus in lib. de ver
bis Apostoli. cum similitatis causa men
tis. si non eras peccator ante quod mentire
ris mentiendo efficeris

quod in p[ro]p[ri]a

Dicendum quod in uerba de seducere con
tine dupliciter. uno modo salua ueritate
maiora que in se sunt reticendo, cum ta
men ea recognoscat. et sic nec est inia
ria nec peccatum secundum genus suum, ni
si forte per alienius circumstantia corrup
tionem. Alio modo dicendo de se aliquid
uile quod non habet, aut cum negat de
se aliquid magnum, quod tamen per
cipit in se ipso esse. et sic est inie
ria et semper est peccatum.

Ad. i. R[es]p[on]d[et] q[ue] sapientia secundum deum est
habet humanam uel mundanam sapi
entiam adiutam. iuxta illud. i. uerum
stultus fiat ut sit sapiens. alia autem est sapi
entia mundana. que stultitia est apud de
um

et qui a deo confite
tur confiteri se es
se stultissimum se
cundum reputatio
nem humanam. uel
ibidem subdit

um. Amos uero negauit se esse propheta,
 tam origine. unde subdit nec filius pro-
 pheta / Ad. 2. q. ad bonitatem mentis
 pertinet ut homo ad iustitiam perfectionem
 tendat: et idcirco non solum reputat culpam
 a communi iustitia deficere. sed et ab eius per-
 fectione deficere. quod quandoque culpa
 non est. neque culpam dicit quod pro culpa
 non recognoscit. Sciri enim esse mendacium
 Ad. 3. q. non licet mentiendo superbiam fu-
 gere. ut dicit August. super Barnabam. Ier-
 gregorius est ad idem.

Ad. 2. Vm in uita sit minus pecca-
 tum q̄ in uita?

Unde q̄ non q̄ discedit ab equalitate
 ueritatis. uero magis autem discedit ab
 equalitate qui excedit q̄ qui diminuit /
 2. q̄ iuxta Philosophum in uita quan-
 do q̄ in uita est. in uita autem non
 est in uita. ergo / 3. q̄ per N. 26. dicitur quod
 ando submissere uicem suam (scilicet per
 inuicem) ne credideris ei. quoniam septem
 nequitia sunt in uide illius.

Sed contra est Philosophus. in. 4. ethic.
 in uis gratiores uicari.

Dicendum q̄ Mendacij grauitas alteridit
 tum ex materia. tum ex modo. in uita au-
 tem et in uita circa idem sunt scilicet in
 ditu nem personam. ex parte tamen in uita
 in peccatum est in uita. nisi in uita sit
 ad

Summula .D. Thomae

ad decipiendum / Ad .1. q. procedit de
equalitate quantum ad materiam / Ad
2. q. cum quis per exteriora intendit ali
quem defectum in temporalibus proterens
spiritualem excellentiam. N. g. cum tan
q. s. p. c. u. a. u. e. s. t. e. u. i. l. i. i. n. d. u. t. u. r. ~~f. i. n. i. s. i.~~
~~q. u. i. n. d. u. t. u. r.~~ in cunctis virtutibus et iustis et
iactantibus. Licet secundum diuersa. ut ex
Philosopho constat. in .4. ethic. ubi ait q.
sicut superabundantia sic et ualde de
fectus iactantur est. et idem tenet Aug.
Ad .3. q. procedit de Sumiliantibus et nequi
tatis cuius interiora plena sunt dolo. ut di
cit eccl. .19.

Quaestio .114 De Amicitia
qua affabilitas dicitur in duos
articulos diuisa

Art. 1. vñ amicitia sit specialis virtus?
Et uidetur q. non q. ut dicitur in .8. ethic. amicitia
perfecta est quae est propter uirtutem. et
quae libet uirtuti. ut pote bonum omnibus a
mabile est amicitiae causa ut dicitur in .4. de
diu. nomin. ergo non est uirtus sed quod ad
uirtutem consequens / 2. q. de amico dicitur
in .4. ethic. q. non de amando uel inimican
do recipit signa ut oportet. Et autem adhi
mulationem uidetur pertinere / 3. q. uirtus
consistit in eo quod sapiens determinauerit
ut dicitur in .2. ethic. sed ecclesiastes 7. dicitur
cor sapientis ubi tributa. ergo amicitia quae
delectationem intendit ut dicitur in .4. ethic.

et non est virtus / Sed contra est precep-
tum eccl. 4. congregatus in pauperum
fabilem refectio

Dicendum q. cum hoc quod est Summum
ad alios Summes recte ordinari habeat spe-
cialem rationem boni, constituenta et spe-
cialis virtus (scilicet amicitia sine affa-
bilitate) que sunt ordinem tam in dictis q.
in factis observet.

Ad. 1. R. q. procedit de amicitia affectuosa
qua quis alium diligit. et tamen alia a-
micitia, quam idem etiam Philosophus
trahit. que consistit in solis exterioribus ver-
bis vel factis communis ad omnes. / Ad. 2.
q. procedit de amicitia generaliter quoad
ne animal ut dicit eccl. 13. diligit sibi
simile. in qua non est simulatio s. nos
tendunt signa perfectae. sed communis ami-
citiae / Ad. 3. q. procedit de tristitia secundum
deum, qua frateris compatitur virtutes edeba-
mus. et his qui ad peccandum sunt prin-
cipaliter multum non ostendere ad eos de-
lectandum. ne videamur eorum peccata
consentire. que e contra faciunt stulti-
mam tristitia cordis delectati. Hec autem ex
Roman. 14. eccl. 7. ec. 2. vult. 7. ec. ex
Philosopho. ethic. 4. facile colliguntur.

Ar. 2. Vm. Summi modi amicitia
sit Pars iustitiae?

Et videtur q. non q. ad eam non pertinet de-
bitum alteri reddere. sed cum alijs delectabi-
liter vivere / 2. q. ut dicitur in. 4. ethic
huc

Summula D. Thomae

hinc virtus uersat circa delectationem
et tristitiam in uoluntate, at hinc pertinet
ad temperantiam | 3. q. Philo sophus dicit
in 4. ethic. q. eiusmodi uirtus equaliter
se habet ad omnes uirtutes scilicet uig
rosos; equalia autem inaequalibus ex
hibere contra iustitiam est |

Sed contra est Macrobius ponens amicitiam
am partem iustitiae.

Dicendum q. amicitia est pars iustitiae in
quantum ei tanquam principali uirtuti an
nectitur. quod est ad alterum tanquam ex
debito legalis aut ex beneficio suscepto sed
ex quadam potius honestate ipsius uirtutis
se facientis alteri tanquam ei debet sed.
quod se ipsum deest facere

Ad. 1. R. q. homo naturaliter est animal
sociale cui ex quadam honestate (ut dicitur
in 2. ethic. 2. conuenit socialiter et delect
tabiliter alijs comminere. nisi ob aliquam
causam deceat aliquando alijs uoluntate
contristare | Ad. 2. q. ad prudentiam per
tinet refrenare passiones sensibiles. hinc
autem uirtus uoluntatis circa delectationes
in uoluntate. quae ex ratione proueniunt et
refrenatione non indigent | Ad. 3. q. Philo
sophus satis se ibi explicat. nec intendit
nisi q. amicitia est ad omnes. non tamen
equaliter.

Quaestio. 115 De Adulatione
in duos articulos diuisa.

Ar

Ar. 1. Vm adulatio sit peccatum?

¶ Unde q. r. q. q. uisus in sermone laudis complacentis alteri. sed nec laudare alium. nec placere uelle est malum. ut patet. proverbia ultimus. et. 1. uisus. 10)

2. q. q. vituperare malum non est peccatum ergo nec laudare bonum. quod ad adulationem pertinet / 3. q. q. adulatio detrahit contrariatur. (et ut dicit Gregorius est remedium contra eam ne elatione efficiamur) sed detrahit est malum. ergo adulatio bonum quid est.

Sed contra est glossa ezechiel. 13. adulatores respiciendos et imitandos eis.

Dicendum q. si quis in omnibus uelit complacere et ad delectationem alteri loqui. peccat per excessum. et si faciat sola intentione delectandi dicit placidus secundum Philo sophum. si uero intentione lucri ut sequendi dicit blanditor. siue adulator. ut minus necesse tamen adulatio non tamen attribuitur sicut omnibus qui supra debitum modum uirtutis. uolunt alios uerbis. uel factis delectare in bonum in uersatione ~

Ad 1. Ar. q. laudare alios et illis complacere inlicitis. cum debita intentione et circumstantijs peccatum non est. Secus si propter inane gloriam. suum. aut alias inde bene fiat. Unde ad galat. 1. dicit Apostolus si adhuc hominibus placerem christi seruus non essem / Ad 2. q. q. et vituperare malum et laudare bonum sine debitis circumstantijs est

Summula D. Thome

est illicitum / Ad. 3. quoniam inuenitur
duo vitia esse contraria et sic se habent adu-
latio et detractio quantum ad ea que dicitur
tunc quamuis non dicitur quantum ad finem.

Ar. 2. Vm adulator sit peccatum
mortale?

Et videtur quod sic quod secundum Augustinum in
enchedrid. malum dicitur quod nocet. sed adula-
tio maxime nocet et frangit mentes corrumpit
per quod gladius persecutoris ut Hieronymus
et glossa super psalmum affirmant. ergo
est gravissimum peccatum. / 2. quod quicquid
quod alijs nocet verbis. non minus nocet sibi
iuxta illud psalmi. gladius eorum intret
in corda ipsorum. sed ille qui alteri adulat in-
ducit eum ad peccandum mortaliter iuxta
illud psalmi. oleum autem peccatoris non
impinguet caput meum. ergo. / 3. quod inde
ceteris quod dicitur. clerico adulatori. et pro-
ditori poena degradationis imponitur.

Sed contra est Augustinus in lib. de purgatione
Ducendum quod adulator est peccatum mortale
seu vel ex parte materis sequitur adulator alteri
de peccato mortali. quod tunc est contra cha-
ritatem dei. et proximi. vel ex intentione
si fiat ad nocendum spiritualiter vel corp-
raliter. de quibus isai. 5. et psalm. 27. edo-
camur. vel testis per occasionem etiam
propter adulatoris intentionem. sed in hoc
considerandum ^{est} utrum occasio data sit. vel
accepta. et qualis ruina subsequatur. cum au-
tem

fraudulenter

cum autem adulatio non fuerit intracta-
ritatem aut veniale peccatum s. q. ad de-
lectandum. vitandum in malum. vel aliquo
ad bonum consequendum.

Ad. 1. Ar. q. procedit de adulatore qui lau-
dat peccatum alicuius. Sic enim ratio re-
materis qz est spiritualis magis nocet qz
gladius persecutoris. sed non effective qz
non est ~~efficax~~ efficax causa incrementi sine
consensu eius cui adulat. Ad. 2. q. proce-
dit de adulatore cum intentione nocendi.

Ad. 3. q. loquitur de adulate pro ditione ut
deceptat.

Quaestio. 116 de Litigio in

duos articulos divisa.

Ar. 1. Vni Litigium opponat vir-
tuti amicitiae seu affabilitatis.
Et videtur qz non qz pertinet ad discordiam si-
cut et contritio, discordia autem est contra
ti opponit. Et qz p. v. 26. vir iracundus
incendit litem. ab iracundia opponit ma-
suetudini. ergo et Litigium. 3. qz p. v. 3.
4. dicitur bellum licet in vobis ex concupiscenti-
is vestris. sed concupiscentia temperantia
opponit. ergo.

Sed contra est Philosophus in. 4. ethicor. 1.
Dicendum qz Litigium proprie est in contradic-
tu in verbis. quia quis alteri opponit. quasi
fiat propter defectum amicitiae ad personam
ad discordiam pertinet est contra amicitiam.
Si autem oritur ratione personae quam quis
con-

Summula D. Thomae

contristare non uerec opponit affabilitati
quia delectabiliter alijs conuincit
Ad. 1. R. q. contritio magis proprie pertinet
ad contradictionem discordie, litigium ad
traditionem que fit animo contristandi
Ad. 2. q. directa opposita uirtutum ad uirtu-
tes non attendit secundum causas, cum
lingua unum vitium ex diuersis causis oritur
sed attendit secundum speciem actus / Ad. 3.
q. Tacitus loquitur de uicupiscentia secundum
q. est generale peccatum. prout dicit glossa
Roman. 7.

siue placiditas

Ar. 2. Vm litigium sit grauius
peccatum q. adulatio?

Et uidetur q. non q. adulatio magis nocet
decepto. ut dicitur in uicupiscentia. 3. quia
beatum dicitur ipsi se decipiunt / 2. quia
sicut utre dolo dicitur. quod non sentit nisi
sue litigatio ergo illud est grauius / 3. quia
magis uerecundat homo de adulatione q. de
litigio. ergo turpius est iuxta Ar. 4. ethic.

immo et gra-
uius peccatum

Sed contra est q. litigium magis contraria-
riac statui spiritualis. episcopi et serui de
ut inueniatur. 1. cor. 4. ac. 2. uincit. 3

Secundum

Dicendum q. ex parte contrarietatis ad uer-
tutem oppositam est speciem actus. grauius
peccatum est litigium q. magis opponit
amicitie uel affabilitati. Sed secundum ex-
terna motiua potest contingere ut se qu-
aridusq. alterum alterum excedat

Ad 7. R. q. litigiosus etiam potest nocere ma-

nifeste impugnavit. et rapina gravior
est q̄ latro furto. Ad. 2. q̄ dicitur q̄ gra-
vius. et aliud turpius. nam peccata carna-
lia turpiora sunt. sed minus gravia q̄ spi-
ritualia. et sic adulter q̄ litigium. Ad
3. q̄ magis verecundatur de turpiori pec-
cato. q̄ de graviore.

Questio. 117. De Liberalitate

in sex articulos divisa.

Ar. 1. Vm Liberalitas sit virtus?

Unde q̄ non q̄ est contra naturalem
inclinationem. minus scilicet sibi pro-
piciens q̄ alijs. ut dicitur in 4. ethicorū
2. q̄ per divitias sibi vitam suam sus-
tentat. et ad felicitatem divitijs organicè
determinat ut dicitur in 2. ethicorū. libera-
lis autem contra est emissus. ut dicitur
in 4. ethicorū. 3. q̄ non videtur esse com-
mune alijs virtutibz. cum multi virtutes
negueant esse liberales q̄ sunt paupe-
res. et e converso multi sunt liberales.
qui carent alijs virtutibz.

Sed contra est Ambrosius in 1. de officijs
dicens q̄ ex evangelio liberalitatem edo-
cemur.

Dicendum cum August. lib. de lib. arbit.
q̄ cum bene uti his. quibus male esse be-
ne uti possumus (N. g. potentijs que intra
nos sunt. et divitijs et alijs rebus. que ex-
transiunt) virtuosum sit. sine dubio.

et passivibus
animæ

Summula D. Thome

liberalitas ad quam pertinet benevolentibus
inter virtutes innumeranda venit.

Ad. 1. R. cum Ambrosius et Basilus pro
paucis non sufficiunt, laudabiliter plu-
ra in alios expendit. sic tamen quod in spiri-
tualibus sibi principaliter attendat. et in
corporalibus consanguineis egentibus non
despiciat. Ad 2. q. liberalis sibi necesse
sacra retinere debet. ut dicit in 4. ethicis
et Ambrosius in 1. de officiis nisi ad statum
transeat perfectum. sicut Meliseus mac-
tavit boves. Et tamen hoc ipsum quod
est propria liberaliter elargiri ad beati-
tudinem ordinat. Ad 3. q. in intempe-
rantibus facultates et divitias insument
non sunt liberales sed prodigi. nec libera-
les ducuntur qui sine debitis circumstan-
tijs aut indebitis divitias effundunt. po-
test autem quos antequam habitum libera-
litatis acquirat plures liberalitatem
actus exercere. nec pauper quantum
uis deficiat si virtus sustinet et habitum
liberalitatis habens desinet esse liberalis. et affertur

Ar. 2. Vm liberalitas sit circa
~ 11 ~ Pecunias? ~ 11 ~

Unde quod quod omnis virtus moralis est
vel circa operationes ut sola iustitia, vel
circa passiones. arguitur nulla circa pecunias
2. quod ad liberalem pertinet quantumcumque
quod divitiarum usus. Divitibus autem natu-
ra

rales ueriores sunt q̄z diuitie artificiales que
induitij pecunijs consistunt. ergo / 3. q̄z
res exteriores sunt materij iudicij commu-
tativa et distributiva.)

Secundum 2^m Philosophum in. 4. ethicorum
dicens q̄ liberalitas uidet esse medietas que
dam circa pecunias

Dicendum cum Philosopho in. 4. ethicorum q̄
liberalis a liberando a se ea que posside di-
cit et sic emittitur nominaliter et largies (que nomine pe-
cunie significano)
ac prout propria materia liberalitatis est
pecunia

Ad. 1. R. q̄ liberalitas non in quantita-
te datur sed in affectu dantis consistit quod dis-
ponit secundum passiones amoris et con-
cupiscentie; et per consequens passionis et
tristitie ad ea que dantur / Ad. 2. cum Augus-
tino lib. de doct. christ. et cum Philosopho
4. ethicorum q̄ nomine pecunie intelligit
quid quid homines in terra habent et que
sunt domini. q̄ antiqui que habebant
in pecunijs habebant / Ad. 3. q̄ iustitiam
moderat interiores passiones, sicut liberali-
tas. Unde aliter pecunia est materia iusti-
tiae et aliter liberalitatis.

Ad. 3. Vm̄ uti pecunia sit actus libe-
ralitatis?

Et uideo q̄ non sit proprius eius q̄ conuenit
alijs uirtutibz. scilicet iustitiz et magnifi-
centia. / 2° q̄ ad liberalitatem etiam perti-
net accipere et custodire qui non sunt actus pertinentes ad usum pecunie

Summula D Thomae

Liberalitatis / 3. q. quando q. liberalis tunc
p. debet quod dicit. neq. dat omnibus uel dicit
in. 4. et sic / ex q. in maxime tenet ad dandum
q. q. utere uis quibus posse habere ad dan-
dum. scilicet petendo etiam ab alijs / s. q.
magis tenetur sibi expendendo q. alijs dan-
do. Sed contra est auctoritas Philosophi in 4.
ethicorum

Dicendum est q. proprium est liberalis uti pe-
cunia. quod in eius emissione consistit. emis-
sio autem ad distantius maiorem arguetur
tutem se proinde ad libertatem magis per-
tinere fore alijs q. sibi expendere. ac quibus
autem pecuniae generalis potius q. usus
assimilat. et custodia eius ad dandum
parat habitus.

3. q. usus pecuniae etiam
sibi in expendendo sibi ipsi. et tamen ut di-
cit Seneca. in. 5. de beneficijs nullus sibi libe-
ralis esse dicitur

Sed contra est q. ut dicit in. 4. ethicorum. unusquis
q. bene utitur qui circa illud habet virtutem
qualis est liberalitas circa usum pecuniae

Dicendum quod obiectum uel materialis
liberalitatis sit pecunia. uel id quod minus
mate commensurari potest. ad usum pecuniae
usui proportionari debet. et in eo consistit.

Ad. 2. Quod liberalitas utriusque in quantum
Suiusmodi, iustitia ut debita. magnificen-
tia ut ad aliquid magnum explendum. ac
proinde habet se ex additione ad liberalita-
tem

et diuitiarum

tem / Ad. 2. q. ad virtutem pertinet et alius
 et preparatio necessaria ad alium succu-
 sum sicut fructus et pugnare. et gladium man-
 te cadentes accuere. / Ad. 3. q. proxima libe-
 ralis materia sunt passiones moderandae
 ad usum pecuniae quae est materia ^{cuius} proxima
 non quidem ^{ut} expendenda sibi sed donanda alijs
 ut dicit Seneca.

Ad. 4. Vm ad liberalem maxime
 pertineat dare?

Et videtur quod non quia liberalitas a prudentia
 dirigitur ^{et} ad prudentiam maxime videtur per-
 tinere divitias conservare. unde in 4. et 5.
 dicit Philosophus q. qui ab alijs pecunias solum a se ipsis ac-
 ceperunt. liberalius eas elargiunt. tan-
 quam in experti indigentibus / 2. quia liberalis quae-
 sitio quae trahit de suis. quae dedit. nec dat o-
 mnia / 3. quia non petit ab alijs ut dicitur
 in 4. et sic. ac ex consequenti non procurat
 media quibus fiat potentior ad dandum /
 4. quia magis tenet sibi providere expenden-
 do. quam alijs donando.

Sed contra est Philosophus. in 4. et sic
 dicendum quod proprium est liberalis uti pecu-
 nia. quod in emissione ipsius consistit. emis-
 sio autem quae fit in distantibus arguit ma-
 iorem virtutem. ac proinde perfectio libera-
 litatis consistit in emittendo pecunias non
 in se ipsum expendendo. sed in alijs dando
 etenim acquisitio pecuniae generativum. conserv-
 ratis

Summula D. Thomae

uatus uero ad dandum habitui comparatur
Ad. 1. Quod ad prudentiam pertinet custodire
pecuniam ne surripiat, aut inutiliter ex
perdat; maioris tamen prudentis est, eam
utiliter expendere. illi autem qui obstitit
in experientiam insperant, non sunt
liberales. quamuis eiusmodi in experien
tia possit tollere impedimentum ad elar
gerendum liberalius / Ad. 2. quod ei quod est
conuenienter dare opponitur duo. scilicet
non dare, quod conuenit. et dare in conue
nienter. et de utroque tractat liberalis. sed ma
gis de primo. quod magis opponit actui libera
litatis. non autem dat omnibus, quod non potest
et impedire actus eius. si quibus libere datur
Ad. 3. quod non est idem principium agendi et
patiendi. ac proprie liberalis ut sic non ex re
cipere. ut multo minus petere. unde est uer
sus si quis in hoc mundo uult multas res
habere. det, capiat. quod non. plurima, pauca
nihil / Ad. 4. quod ad expendendum in se ipso
ipsa natura inclinatur sine uirtutis superaddi
tione.

Ad 5. Vnde liberalitas sit pars ius
titiae.

et uideat quod non quod quanto aliquid est magis
debitum, eo minus liberaliter dat / 2. quod
non est circa operaturus. sed circa amorem
proprie et inuicem certam pecuniam /
3. quod ad liberalitatem pertinet conuenienter
dare

dare. Hoc autem est beneficentia et miseri-
cordia quae ad charitatem pertinent |
Sed contra est Ambrosius in 1. de officiis di-
~~videns~~ ⁱⁿ societatem generis humani ponit
duas partes iustitiae. scilicet iustitiam. et
beneficentiam sive liberalitatem. aut be-
nignitatem.

Dicendum quod liberalitas non est species ius-
titiae. sed sic quibusdam placet virtus ej-
tanquam principali annexa. cum ea conveni-
entia tum in eo quod est ad alterum. tanquam
est circa res exteriores.

Ad 1. Quod liberalitas minimum habet
de ratione debiti. quia in ea non est debiti
legale. sed morale ex quadam condecen-
tia | Ad 2. quod temperantia est circa concu-
piscencias corporaliu delectationu. concu-
piscencia autem pecunia est animalis.

Ad 3. quod datus beneficentia et misericordia
procedit ex affectu ad personam cui datur, et ex
consequenti ad charitatem. datus autem li-
beralitati procedit ex affectione ad pecuniam
cum eam non concupiscit, neque amat.

Ar. 6. Vnde liberalitas sit maxima
virtutum?

Et videtur quod sic quod per eam maxime assimilat
miseres quod dat omnibus affluenter ut
dicitur Psalms. 111. | 2. quod ratio boni tribuit
liberalitati. ab Ambrosio lib. 1. de officiis
et patet quod ipsa est maxime diffusiva sui |

Summula D. Thomae

3. q. amor debet virtuti. et liberalitas
facit homines maxime amabiles. ut dicit
Boetius lib. de consolacione. et Philosophus
in 4. ethic. ergo facit maxime bonos
Sed contra est q. uultuam liberalitati ante
ponit Ambrosius lib. de officijs. quoniam
liberalitas sit grator. et ad idem est Arist
1. ethicorum.

Dicendum q. liberalitas punit et punit ten
dit ad moderandam uincupiscenciam circa
possessorem et usum pecuniarum. et tu
anteferat ei iustitia. et fortitudo quae respi
ciunt bonum commune; immo et tempera
tia quae moderat interiores et magis in
iunctas corporis passiones. Alio modo ordi
nat liberalitas ex consequenti ad omnia
virtutum bona. et sic habet quoniamdam ex
cellenciam. non tamen est maxima virtu
tum. perse
inquan
tum ad
multa
utilis

Ad 1. q. datus diuina ^{non} procedit ex affectione
ad ea quae datur. sed ad eis quibus datur. et sic
procedit a charitate. Ad 2. q. quae liberatio
tus est emissiva sui iustus. quae spei et me
lior q. pecunia. quam emittit liberalitas.
Ad 3. q. liberales reddunt magis clari. et
magis amabiles. non quidem amicitia ho
nesti. sed amicitia utilis.

Quaestio. 118. De virtutibus libera
tati oppositis. Et primo de Aua
ritia in 3. articulos diuisa.

Ar 1 Vm Auaritia sit peccatum;
 Et uideat qd non qd dicitur quasi quis auidi-
 tas seu tenum exteriorum. sed hinc qd natura
 est, tum qd omnia sunt summi subiecta:
 tum qd eis indiget ad uitam peragenda /
 2. qd proprie non est contra deum. neq;
 contra seipsum ut luxuria de qua dicit
 Apostolus . 1. corinth . 6. qui fornicat in cor-
 pore suo peccat. neq; contra proximu
 cum nulli per eam fiat iniuria. ergo /
 3. qd ut dicit in . 4. ethic. naturaliter
 sequit seculum. et quemlibet de seculo
 Sed contra est auctoritas Apostoli hebreo-
 rum ultimum /

Dicendum qd cum bona exteriora in tan-
 tum habeant rationem boni in quantum
 dicunt debere ad mensuram rationem ad ui-
 tam sustentandam ad quod tanq; ad fi-
 nem ordinantur. excessus ab hac mensu-
 ratione. qui pertinet ad auaritiam illicitus
 est. et ipsa auaritia sine dubio peccatum.

Secundum unius
 cuiusq; conditio-
 nem.

Ad 1. qd ille appetitus est naturalis et
 rectus in quantum continet sub regula
 sumpta a ratione finis / Ad 2. qd auari-
 tia quantum ad ipsas res exteriores in
 deitate acquiritas uel retentis est contra pro-
 ximum. quantum ad affectum interiore
 contra seipsum qd sic deordinat. et ex conse-
 quenti est contra deum. sicut quodlibet ali-
 ud mortale peccatum / Ad 3. qd inclinatio

in senibus et
indigentibus
et alijs ~

omnes naturales ut rectificentur regulandae
sunt secundum rationem quae principa-
tum tenet in natura humana.

Ar. 2. Vm Avaritia sit speciale
Peccatum?

Proinde quoniam Augustinus dicit in lib. de
lib. arbit. q. avaritia quae graece Philargi-
ria dicitur est appetitus immoderatus ad quae-
libet peccata patienda / 2. quia iuxta Phi-
dorum lib. et similes avarus est quaevis avarus
quis sub quo nomine omnia exteriora
preferuntur / 3. quia glossa in illud Rom.
7. concupiscentiam non crebam nisi Lex
ceret non concupisces. dicit summus cum
Lex concupiscentiam prohibet omnem ma-
liciam prohibet. at concupiscentia ad avari-
tatem spectat iuxta illud exod. 20. non
concupisces rem proximi tui.

Sed contra est quod numerat inter alia spe-
cialia peccata Romanus 1.

Dicendum quod avaritia est specialis ratio
boni quod inordinate appetit ac per conse-
quens ipsa est speciale peccatum. Sed tamen
sicut nomen habendi sive habere dicitur
multipliciter et extendit ad interiora ut
cum dicimus habere sanitatem etc. ita et
nomen avaritiae ampliatum est ad omnem
immoderatum habendi appetitum quae patet
ut dicit Ambrosius in quadam somniana no-
ta

scilicet pecunie
sub qua omnes
res exteriores pos-
sessa intelliguntur
et.

ut constat ex
medicamentis

est speciale peccatum. Et sic intelligendū
est Augustinus in auctoritate inducta
in Primo argumento.)

Ad 2. q. res exteriores que veniunt in
usum humanam vitam non sunt pecunie in-
telliguntur in quantum habent rationem
bonitatis. neque appetitus honoris. et alio-
rum que pecunia consequi possumus dice-
re avaritia proinde est vitium speciale. Ad
3. q. glossa loquitur de concupiscentia inordi-
nata cuiuscunque rei.

Ar. 3. Vm avaritia opponat li-
beralitati.

Et videtur quod non quia Chrysostomus in matth. 5. dicit
quod opponit iustitie speciali et non generaliter.
ergo non liberalitati. 2. quia transcedere
mensuram in rebus possessis iustitie oppo-
nitur. 3. quia liberalitas ut dicitur in 2. et 4.
et sic mediat in eisdem virtutibus contraria, sed

ut dicitur avaritia non habet contrarium. ergo.

sed contra dicitur eccle. 5. avarus non imple-
bit pecuniam. id est semper inordinate appe-
tet. " " " " "

Dicendum quod avaritia proinde importat immo-
derantiam circa ipsam acceptationem vel re-
tentivam divitiarum vel pecunie alienae
opponit iustitie. et sic dicitur ex eisdem. Si
autem proinde dicit immoderantiam
intermedium passivum. amoris scilicet eccle.
sed etiam circa divitias opponit liberalitati. Et

Sic

rationis

sic summe. 2. ut. q. ut ibi exprimit glossa
 Ad. 1. R. q. procedit de avaritia primo modo /
 Ad. 2. q. iustitia respicit debitum legale in
 acceptationibus et conservationibus exterioribus
 liberalitas autem consistit in immediate
 mensuram in interioribus affectionibus in
 ta debitum legale morale / Ad. 3. q. avari-
 tia secundum q. opponit liberalitati habet
 vitium prodigalitatis oppositum. secundum
 autem q. opponit iustitiae opponit ei minus
 habere quod non habet rationem culpa sine
 vitij, sed poenae.

Ar. 4. Vm avaritas est peccatum
 mortale.

Evidet q. sic q. Roman. 1. avarus dignus in-
 dicat Apostolus morte / 2. q. minimum
 quod habet culpa avaritia est propria retine-
 re, sed Basilus dicit q. in hoc inferre iniuria
 indigentibus eis ergo / 3. q. secundum Chrysos-
 thomum tenebra animae est pecunia in man-
 uibus.

Sed contra est glossa. 1. currit. 3. immensaq.
 avarum pertinet edificare lignum, ferum
 et stipulam. quae venialia sunt. ergo avar-
 itia non semper est peccatum mortale.

Dicendum q. avaritia opposita iustitiae ex suo
 genere est peccatum mortale. Licet contingat
 esse veniale propter imperfectiorem actus.
 Avaritia tamen opposita liberalitati nisi
 amorem divitiarum preferat charitati dei, aut
 proximi veniale peccatum est / Ad. 1. R. q.
 dicitur

dictis. Ad. 2. q. Basilus intelligit quando
occurrit debitorum legale; uel periculum ne-
cessitatis. uel superfluitas rerum habitatarum.
Ad. 3. q. procedit cum amodo uita y diuino
preferitur.

Ar. 5. Vm auaritia sit maximū
Peccatorum?

¶ Fuit q. sic q. eccl. 10. dicit auarus nihil
est secretius. et iniquus. et Tullius in
1. de officijs. nihil tam angust animi q. a
male pecuniam. 2. q. maxime contra
uac. caritati. ad h. Augustinus dicit
lib. 33. qq. q. est uerum caritatis. 3
q. est malum incurabile. unde Philosophus
in 4. ethic. dicit q. senectus. et omnis impo-
tentia auarus facit. 4. q. ad epist. 5. dicit
dolum seruitus.
Sed contra est q. adulterium ut dicit pro
D. 6. grauius est q. furtum. sed furtum ad
auaritam pertinet. ergo.

¶ Dicendum q. in peccato est considerare bo-
num cui opponitur in quantum est ma-
lum. et sic quod bonum oppositum est melius
peccatum erit peius. et ex hac parte auari-
tiam est grauius. est etiam in pecca-
to considerare bonum cui subditur in quan-
tum est uoluntarium. et sic quod bonum est
minus et inferius. peccatum est grauius. et
ex hac parte auaritia habet quoddam modo de-
formitatem maiorem. sed q. boni corruptis
est.

^ cupiditas

^ simile peccato in
spiritum sancti -

^ ipsum peccatum

Summula D. Thomae

est formale in peccato, ides auaritia nō
est peccatum maximum.

~~Ad 1. R. q. quomodo morat mortales per
ut dicitur est / Ad 2. /~~ Ad 1. R. q. auaritia
vitates illę procedunt ex parte boni cuius
subiecte per auaritiam, ut ex ipsis constat,
Ad 2. q. Augustinus ibi accipit cupidita-
tem generaliter. Et non specialiter pro
auaritia / Ad 3. q. insatiabilitas in pecca-
to in spiritum sanctum dicitur ex contem-
ptu dei. in auaritia autem ex fragilita-
te et defectu humani. Unde non sequit
q. sit grauius peccatum, sed quodammodo
periculosius / Ad 4. q. auaritia comparat
idolatrię per quendam similitudinem
in quantum subiecte humanam creaturę
non quantum ad cultum, sed quantum ad
usum.

Ar. 6. Vm auaritia sit peccatum
spirituale.

Et videtur q. non q. est circa corporalia bona
scilicet diuitias temporales / 1. q. sequit
e. corruptionem carnis ut patet in seruis
in quibus auget / 3. q. est solutum max
6. 5. auarum comparat de moria, qui
in corpore uexat / Sed contra est Gregorius
in 31. moralium.

Dicendum q. cum omnia peccata precipue
in affectu consistant (et affectus carnis sine p
ad tristitias uel delectationes terminentur) sicut
ut.

ut dicitur in 2. et sic illa peccata dicuntur carnalia, quae complerentur in delectationibus carnalibus, sicut luxuria. illa uero dicuntur spiritualia, quae complerentur in delectationibus spiritualibus, et ibi perficiuntur absque carnali delectatione. De quibus numerus est superbia, auaritia.

Ad 1. R. q. circa obiectum corporale nunquam delectationem corporalem, sed solum animalem. unde ex parte obiecti media est inter peccata pure spiritualia, et pure carnalia. Ad 2. q. motus recipit speciem non a termino a quo sive unde procedit, sed a termino ad quem tendit. Ad 3. q. Cuiuslibet unus comparat auarum dominum, ut nunquam in uapore uexet, sed sicut dominus, sed per oppositum, quod sicut dominus ille de quo legitur in 1. 5. se deridabat: sic auarus se superfluis diuitijs onerat.

Ar. 7. Vm auaritia sit vitium capitale?

1. uod est quod non habet nec prodigalitas nec liberalitas quibus opponit sunt capita. 2. q. non habet per principalem finem ad quem ordinatur finis aliorum vitiorum, quod diuitijs non habet rationem finis, sed magis eius, quod est ad finem. 3. q. Gregorius dicit in 2. moral. q. quandoque ipsa dicitur ex elatione intentio supra alios, quandoque ex timore defectus eius potius habet originem ab alijs vitijs, quod potest capitalis. Sed contra est Gregor. 31. moral.

Summula D. Thome

Dicendum quod vitium capitale dicitur,
ex quo alia oriuntur secundum rationem
finis. qui subest rationem appetibilem (et
maxime illa finis qui dicitur beatitudo vel
felicitas de cuius ratione est sufficientia
ut quietet appetitum) et cum per se suffi-
cientiam maxime reprobantur dicitur
ut dicitur Proetus. 3. de consolatione. quod dicitur
ut ait Philosophus in 5. ethic. utrum
quasi fidei iustore ad omnia. et omnia obe-
dunt ei. ut habet. ezech. 10. Sequitur quod aua-
ritia. que est appetitus divitiarum seu viti-
um capitale

Ad. 1. R. quod non oportet quod principale vitium
opponatur principali virtuti. liberalitas
tamen non est principalis virtus quod respici-
tur principale bonum rationis. auaritia
tamen respicit pecuniam, que inter bo-
na sensibilia habet quamdam principa-
litatem ratione iam dicta. prodigalitas
autem non ordinatur ad aliquam finem prin-
cipaliter appetibilem ut inquit. in. 4.
ethic / Ad. 2. quod licet pecunia ordinetur ad al-
ium finem. et tamen utilis ad omnia sen-
sibilia acquirenda / Ad. 3. quod sufficientia ra-
tionem capitale quod ex ipso soleant alia vi-
tia omni non obstat quod ab alijs oratur.

Ar. 3. Vm Proditio. Fraus. fallacia
Periuria inquietudo. violentia et
contra misericordiam obduratio
sunt auaritie filie. ?

in ordine ad ap-
petitum.

Et videtur quod avaritia opponitur liberalitati. prodicto autem frans et fallacia prudentia. pericula religio. inquietudo spei. vel constanti. violentia opponitur iustitiae. et obduratio misericordiae. ergo etc.) 2. quod prodicto dolus. et fallacia ad idem pertinent in dante scilicet deceptio. ergo sunt dicitur se / 3. quod Gregorius ponit novem filias eius scilicet mendacium. frans fidem. pericula. et turpis lucri appetitus. falsas timorem. violentia. inhumanitas. et rapacitas / 4. quod Philosophus in 4. ethicis enumerat multa vitiorum genera pertinentia ad avaritiam. quam nominat illiberalitatem / 5. quod tyranni maxime violentiam subditis inferunt. quod tamen secundum Philosophum ibidem illiberales. sine avaris invidiam. Sed contra est Gregorius in 3. moralium. Dicendum quod avaritia filia dicitur superbia enumeratque. quatenus ipsa superabundat in retinendo divitias cum obduracione. et in accipiendo vel secundum affectum cum inquietudine. vel secundum effectum cum fraude dolo. aut personis prodicione. ut feuit ludas de fratre domino.

Ad. 1. Respondeo quod aliud est peccatum habere filias aliud habere speciem. neque oportet filias alij cuius vitij capitalis ad idem genus vitij pertinere. quod finem vitij possunt etiam ordinari peccata alterius generis / Ad. 2. ex dicitur / Ad. 3. quod illa novem ad produlas septem

Isidorus
que sunt
Quaestio. 119
De Prodigalitate
in tres art. divisa
Ar. 1. Vm Prodigalitas opponat avaritiam
Et videtur quod non sunt simul in eodem. quida enim et sunt avaritiae et prodigi / 2. quod avaritia est circa aliquas passiones pecunie scilicet ac prodigalitas ad nullas tales passiones esse videtur ergo non sunt circa idem ac subinde neque opposita / 3. quod ad fratem voluptatis videtur ordinari ut in filio prodigo. ergo cum a fine peccati est potius opponit temperantiam / Sed contra est Philosophus in 2. et in 4. ethicis. Dicendum quod cum in materia filij oppositus vitij alteri et ad invicem. et ad invicem secundum superabundantiam

tantam et defectus
prodigalibus tam secun
dum affellum proffer
tam ex eorum oppo
nit. ~~prodigalibus~~ aua
ritia.

Ad. 1. q. non secun
dum idem quis est pro
digus et auarus. de
terminat ~~secun~~ ^{secun} ~~quoniam~~ ^{quoniam}
aualitatem dandi prodi
gus. Sicut et ~~prodigus~~
~~prodigus~~ a nondando
auarus. / Ad. 2. q. pro
digalitas attendit circa
passiones pecunie. non
solum superabundans
sed sicut deficiens in eis
Ad. 3. q. non semper pro
digus excedit in dando
in passiones circa quas
est intemperantia qz
ut frequentius id con
tingat ut dicit Philo
sophus in. 4. ethicorum /

Ar. 2. Vm Prodi
galitas sit peccatu?
Et uidet q. non qz non
procedit ab ~~cupiditate~~
que uocat ab h. p. h. l.
radix omnium peccatorum
et ad Rom. ultimos / 2. qz
obediam recipiendum aut
diuitibus ut facile dene et co
munent. quod facit pro
digalitas / 3. qz prodigi
abundanter tribuunt et
non fatigant sollicitudine
temporalium. quod potius
conuenit uicis perfectis. ut
constat. Matt. 6. et. 19
sed dicit q. filius prodigus
intemperat. Luc. 15
Dicendum q. medium uir
tutis corrumpit per defectu
auaritie. et per excessum

reducunt. ut consideranti patebit / Ad. 4.
q. ille dicitur magis speciosus qz filius auaritie
ut constat in par. tenace. et similib. usu
raru. et alijs eiusmodi a Philo sophis ubi enu
meratis / Ad. 5. q. sicut liberalitas et circa
moderes pecunias. ita et illiberalitas. Vn
de tyranni qui magna pecunia se tam aufe
runt non dicunt illiberales. sed iniusti /

quod
sicut
depre
uis ma
gratia
cit

Quaestio. 120. De epicheia indu
os articulos diuisa.

Ar. 1. Vm epicheia sit Virtus?
Et uidet q. non qz opponit iustitie decretis
et severitati / 2. qz Augustinus dicit in
lib. de uera religione q. post leges ab ho
minibus institutas ipsi debent non eas
sed secundum eas iudicare. sed contra
Suius facit epicheia. ergo potius est vitium
3. qz epicheia attendit ad intentionem
Legislatoris et eam interpretat ut dicitur
in. 4. et sic. at hoc pertinet ad solum prin
cipem ut habet. C. de legibus et constitu
tionibus Principum.

Sed contra est Philo sophus in. 5. ethicorum
Dicendum q. cum leges dant de singulari
bus contingentibus que infinitis modis ua
riari possunt. non est possibile aliquam re
gulam constitui. que in nullo casu defice
ret; ac proinde necessaria est uirtus epicheia
ad seruandam equitatem iustitie. cum in
casu particulari uerba legis seruata exerce
nt ipsius iustitie detrimentu et contra chari
ta

tatem. / Ad. 1. R. q. epicheia non deservit
 iustum simpliciter. sed iustum quod est le-
 ge determinatum. in casu quo (ut dicitur in C.
 de legibus et constitutionibus principum)
 quia verba legis amplectere contra legis rite
 re voluntatem. / Ad. 2. q. epicheia non iudi-
 cat de lege quia non dicit eam esse iniustam
 sed in tali casu non esse servandam / Ad. 3. q.
 in dubijs est necessaria Principis interpreta-
 tio. sed in manifestis non est opus interpre-
 tatione. sed executione " " " "

Ar. 2. Vm epicheia sit pars iustitiae?
 Et videtur q. non. qz neqz iustitiae particula
 est. cum se extendat ad omnes virtutes. neqz
 iustitiae legalis. cum operetur preter id quod le-
 ge statutum est // 2. qz epicheia sonat id
 quod supra iustitiam. ergo non annexa est
 tanqz minoris principalis, et pars / 3. qz. ad
 Philop: 4. ibi. modestia vestra notabit omni-
 bus summis. Sabee inqz epicheia vestra
 sed secundum Tullium modestia est pars
 temperantiae. ergo.

Sed contra dicitur in 5. et sic epicheia est quiddam
 iustum.

Dicendum q. epicheia proprie non est pars iuste
 gralis neqz potentialis iustitiae sed est pars
 subiectiva iustitiae immunitate dicitur. quae de
 epicheia per prius predicat qz de iustitia lega-
 li. legalis enim iustitia dicitur secundum e-
 picheiam. Unde epicheia est quasi regula
 superior summi actuum.

Ad. 1. R. q. epicheia proprie correspondet iustitiae
 legalis. quodammodo continet sub ea quatenus

= prodigalitates ac
 prodigalitates
 Ad. 1. R. q. quidam
 cupiditatem intelligit
 non actualem sed tra-
 ditivalem quardam
 cupiditatem in se
 Alij cupiditatem ge-
 neralem cuiuscunqz
 boni et expugnata
 cum omnia vitia ex
 secunda parte etiam
 et prodigalitates qz prodig-
 aliquid temporale cu-
 per inordinata ad ip-
 u. sed Apostolus ut ex
 precedentibus in es hoc
 colligit de avaricia in-
 telligit sine cupiditate
 de contrarij. aqua etiam
 procedit q. quis prodiga
 largiatur. sicut ut favora
 potentium acquirat et
 divitias. // Ad. 2. q. A-
 postolus loquitur de danti-
 na et immunitate
 cum debitis circumstan-
 tijs sicut cui quantum
 quando et quomodo oportet
 Ad. 3. q. excessus pro-
 digalitates non consistit
 tam in dabo. qz in modo
 quo fieri oportet. quando
 qz enim magis dat libera-
 lis. et qui se obultram
 omnia largit per festali-
 teralis iudicandus est
 ab anima omnium con-
 poratum sollicitudinem
 remanendo ~

Ar. 3. Vm Prodi-
 galitas sit gravi-
 us peccatum qz a-
 varitia?

Et videtur quod sic primo
 per prodigalitatem -
 nocet sibi. per auari-
 tam vero nocet pro-
 ximo. sed grauius.
 est peccatum contra
 seipsum ergo 1. 2. qz
 auaricia quandoqz est
 cum condicione lauda-
 bile. N. g. magis cogatur
 aliena accipere. inordi-
 natus autem prodigali-
 tatis prouenit cum con-
 ditione vituperabili
 unde in 4. ethic attribui-
 tur intemperatus homini
 6. qz ergo 3. qz magis
 videtur opponi prudentie
 quae est principia inter
 virtutes morales) qz
 auaricia ut colliguntur ex
 cap. 21. prouerb. et ex
 4. ethic
 Sed contra est Philosophus
 4. ethic. dicens qz prodigi-
 gus videtur melius melius
 liberalis
 Dicendum qz prodigali-
 tas secundum se minus
 peccatum est qz auaricia
 tum qz magis conuenit
 cum liberalitate. auari-
 cia enim retinet. et acci-
 pit. tum qz prodigus est
 melius alij auari. etiam
 sibi inutilis ut dicitur in 4.
 ethic. tum qz facilius
 sarrat prodigus accedit
 enim paulatim ad senec-
 tatem in qua homines
 ad auariciam potius de-
 clinant. et danda prou-
 se minus dandi materia
 proterqz que diximus
 facilius curat prodigus
 qz auarus. qz magis acce-
 dit.

Legalis non solum verba, sed ^{et} legis intentio-
 nem considerat. est autem supra eam si le-
 galis iustitia verbis solum legis obtemperet |

Ad 2. qz est melior quadam legali iustitia
 ut modo diximus. Sed non omni. nam et ipsa
 iustitia quaedam est | Ad 3. qz modestia respi-
 ue habetur exterius et minus compo-
 sitionem. epicheia autem moderat verba legis
 qzuis forte apud grecos epicheia nomen ad om-
 nes moderatores transferri solet ~

Quaestio 121 De Pietate in duos
 Articulos diuisa.

Art. 1. Vm Pietas sit donum necne
 Et videtur quod sic qz est virtus quaedam. Virtutes
 autem a donis distinguuntur) 2. qz inter
 tes iustitiae religio est potius pietate. ergo uon
 dona excedant morales virtutes. potius religio
 qz pietas dicere donum) 3. qz dona et estumma
 tus manent in patria. Sed pietas uel uicque
 gorum in. i. moral. ad misericordiae opera atten-
 dit. que in patria cessabunt. cum nulla ibi sit
 futura miseria | " " " "

Sed contra est qz Isai. 11. ponit inter dona
 Dicendum qz per pietatem cultum exhibemus
 des tanqz Patri uel uic Roman. 8. per eam
 a spiritu sancto moti. ac prouidetur donum
 suis. Ad 1. R. qz pietas in patrem carnale
 est virtus. sed pietas in deum donum.) Ad 2.
 qz religio potius est qz pietas uirtus, sed magis que-
 tas donum excellentius est religione qz excel-
 lentius est exhibere cultum des ut patri. qz ut
 creatori aut dominis. quod pertinet ad religio-
 nem

Ad 3 R^m cum Augustinus . 2 . de doct. christia
 q ad pietatem etiam pertinet sancti et res sa
 cras venerari . que ad deum ordinant^r . et etia
 ex consequenti habet subuenire in misera con
 ditio . et qz uis iste altus non habeat locum
 in patria . precipue post diem iudicij . habebit
 tamen locum precipuus altus eius . qui se re
 uereri deum . et in uita sancti qz formatu ad
 inuicem . ut dicit sapi^s 5 . " " " "

dit ad uertutem libera
 lstatus

Ad . i . R^m q . tam aua
 rus qz prodigus sibi
 et alijs nocet . qz pro
 digus reddet impotens
 ad dandum alijs quicquid
 teneat maxime si sit
 clericus qz boni clerici
 qz sunt pauperum . pro
 deo tamen aliquibus
 quod in avaris non ha
 bet locum . quia nisi
 sit bonus et uelut re
 cler . 6 / Ad . 2 . q . de
 vitioy gravitate uidi
 andum est secundum
 proprias rationes . quod

Ar . 2 . Vm doro Pietatis respondeat se
 curda beatitudo . scilicet beati mittes .

Funde q non qz pietas est donum responderi
 iustitiz . ad quam magis pertinet quarta beatitu
 do . uel quinta beati misericordies . qz misericor
 dia opus ad pietatem spectat / 2 . qz donum pi
 etatis dirigit a dno sciencia . ad idem autem
 se extendunt dirigens . et exequens / 3 . qz inter
 fructus qui beatitudinibus responderit . bonitas
 et benignitas magis uidentur conuenire cum
 pietate . qz mansuetudo siue mititas .

ad quod pertinet
 tertia beatitudo

autem quis superflua
 largiat^r sibi in impera
 tum inuoluerit inuam
 malitiam et sic pro
 digus grauius potest
 peccare qz illiberatis
 nec avarus ut dicit
 in . 4 . ethic . q . autem
 avarus abstineat
~~uicium~~ ab accipiendis
 alienis et si in se lauda
 bile uideat^r ex causata
 men sibi quam facit vi
 tu perabile est . dum
 uult ab alijs accipere
 ne cogat^r alijs dare / Ad
 3 . q . omnia uita prude
 nt^r opponunt^r . sicut et
 omnes uirtutes ab ea
 dirigunt^r . et idem uirtu
 ex hoc ipso q . opponit^r s
 si prudentia^r lenius est

Sed contra est Augustinus lib de sermone do
 mini in monte . dicens q pietas conuenit miti
 bus .

Dicendum q . adaptatio beatitudinum ad do
 na secundum conuenientiam ordinis attri
 nata est ab Augustino . sic q . primam beati
 tudinem attribuit infimo dono . scilicet timo
 ri . et sic deinceps . potest tamen alia conueni
 entia alteri secundum ipsam rationem be
 atitudinis et doni . que desumenda esset ex
 obiectis . et actibz ad inuicem collatis . et ita pi
 etati magis responderet . quarta et quinta bea
 titudo . Secunda tamen beatitudo habet conue
 ni

Summula D. Thomae

nientiam cum pietate, in quantum per m^a
suetudinem tollunt impedimenta actu pie
tatis. Et ex hoc patet solutio ad Primum,
Ad. 2. R^o q^o procedit secundum proprietate
beatitudinum, et donoy. Sed secundum ra
tionem ordinis diuersa eis beatitudines adap
tione attendit aliqua similitudine / Ad. 3.
q^o in fructibus illis directe attribui possunt pie
tati.

Quaestio 1. 2. 2 De Preceptis

Iustitiae in sex articulos diuisa.

Ar. 1. Vm Precepta decalogi sunt
Precepta iustitiae.

Fundat q^o non q^o intentio legislatoris ut
dicit in. 2. et 5. ethic. est facere cives virtuo
sos secundum omnem virtutem. ergo ad id
sunt precepta decalogi, quae sunt principia
huius legis diuinae / 2. q^o sunt moralia, quae
contra precepta iudicialia, siue iustitiae erat
indiuisa / 3. q^o non precipiunt de actibus im
punitis pertinentibus ad bonum commune / 4. q^o
precepta decalogi diuiduntur in duas tabulas
iuxta dilectionem dei et proximi. ergo sunt pre
cepta charitatis

Sed contra est q^o per omnia precepta decalo
gi ordinamur ad alterum, quod est proprium
iustitiae.

Dicendum q^o cum ratio debiti quae requiritur
ad preceptum appareat in iustitia quae est ad
alterum, ideo precepta decalogi oportuit ut
ad

ad iustitiam pertinerent. Unde tria prima
precepta sunt de religione que est potissima
pars iustitiz. quartum est de actibus religio-
nis que est pars iustitiz secunda; alia vero sex
precepta dant de actibus iustitiz communiter
dicta, que inter equalia attenditur.

Ad 1. q. lex intendit facere virtus esse ser-
vato ordine debiti. Ad 2. q. ceremonialia et
iudicialia precepta sunt determinationes
moralium decalogi. et sic ad iustitiam perti-
nent. Ad 3. q. ea que pertinent ad bonum co-
mune oportet diversimode dispensari et ita
non potuerunt inter precepta decalogi sed inter
precepta iudicialia. Ad 4. q. pertinent ad
charitatem, sicut ad finem. ut dicitur. 1. Timot
1. sed ad iustitiam in quantum immediate
sunt de actibus eius. //

Ad 2. Vnū primum Preceptum de
decalogi convenienter tradat.

Unde q. non q. magis debemus de patri
spirituali q. patri carnali. ergo primum
preceptum a fortiori affirmative tradide-
bitur magis q. quartum; preceptum enim af-
firmativum sit prior negativum. 2. q. perti-
net ad religionem. sed hec est una virtus. et
quod unum habet actum. ac in primo precepto
triplex actus prohibet. nam primum dicitur non
habebis deos alienos. secundus non facies tibi scul-
ptile. et tertius non adorabis ea regni & legi.
3. q. ut ait August. lib. de decem cordis per pri-
mū

Summula D Thomae

num preceptum excludit vitium superstitiosum. sunt autem multae prope superstitiones praeter idolatriam. ergo insufficienter sola idolatria prohibetur

In contrarium est ~~Auctoritas~~ scripturae. Dicendum quod in lege quae interdicit filios dei generare. ordo generationis servandus est secundum quem in naturalibus primus generat or. et in artificialibus iacet fundamentum. et ex consequenti in moralibus ex fine qui est principium scilicet deo colendo. vitium sumi necesse fuit. Secundo quod ordine generationis primo eradicatione iocunditate etiam. q. proficere terminentur ut dicitur in eodem. q. et matth. 6.

subiecte idolatriae

Ad. 1. R. q. etiam dicit illud affirmativum. ^{etiam} memores ut dicitur sabbatis sanctifices. et in generationibus (maxime obstruam in sufficientiam) praesunt negationes quibus impediuntur. Ad. 2. q. quidam falsos deos sine imaginibus eorum fabricatis abstruunt. ut dicitur Varo. alij etiam in imaginibus. et id est utrumque in primo precepto fuit excludendum. Ad. 3. q. ceterae superstitiones (quae fiunt cum pacto deorum) excluduntur cum dicitur non habebis deos alienos.

Ar. 3. Vm secundum preceptum decalogi sufficienter tradatur?

Et inde quoniam quod ex d. 20 exponit a glossa de errore contra fidem divinitatis Christi. et dicitur

Deuter. 5 exponit de non attribuendo no-
 mendei ligno uel lapidi, per quod prohibet
 falsa confessio. Sed hec sunt actus infideli-
 tatis, que procedit superstitio nem, sicut et
 fides religionem. ergo hoc preceptum de-
 buit antecedere primum de superstitio nem,
 2° q^o nomen dei assumit ad plurima pu-
 ta ad laudandum, admiracula est uel uel
 p^o ad uol. 3. ergo non assumere nomen dei
 in uanum uerius est q^o q^o superstitio
 et ita debuit premi. 3. q^o exod. 20. ex-
 ponit de non iurando per uerba. scilicet sine
 iudicio. sed grauior est falsa iuratio que est
 sine ueritate. et iniusta iuratio que est sine
 iustitia. ergo magis illa debuerunt per hoc
 preceptum prohiberi / 4° q^o grauior est
 asphemia uel contumelia in deum. ergo is-
 talis debetari precepto potius prohiberi,
 5. q^o cum sint multa nomina dei. debuit
 explicari de quo nomine loqueretur
 Sed in contrarium est auctoritas scriptura
 Dicendum q^o superstitio opponit religioni per
 excessum uelendo quod uelendum non est
 in religio sita autem per defectum minus
 uelendo quod cultu dignum est. implicatus
 autem in debito cultu ut in uel. 1. 2. 3.
 non potest debitum cultum suscipere. ac pro-
 inde primo ponit preceptum. quod prohibet
 superstitio. secundo preceptum. quod prohibe-
 tur per iurium ad ineliguitatem pertinens
 Ad. 1. 2. q^o illa expositiones sunt mystice. lit-
 te

Summula D. Thomae

indebita

et uane securum ipsam ueritatem -

terales enim est ut dicit de iur. 5. de iurini-
zando pro re quae non est / Ad. 2. q. dicitur
cum prohibet assumptio diuini nominis per
iuramentum. ex consequenti omnis in-
dinata diuini nominis assumptio. quae
procedunt expositiones praedictae / Ad. 3. q.
prohibet iurare est false iurare quod princi-
paliter per iuramentum iuratur / Ad. 4. q. fre-
quentius iuramentum falsum siue peri-
urium contingere solet qm blasphemia. ides-
per iuramentum potius qm blasphemia inter de-
calogi precepta prohibetur / Ad. 5. q. reueren-
tia debetur nominibus dei ratione re signi-
ficata. quae est una. et ides singulariter di-
citur nomen dei.

Ad. 4. vni tertium decalogi precep-
tum conuenienter tradatur scilicet

1. ut de sanctificatione sabbati

Et uidet quoniam spiritualiter intellectum ut
explicat Gregor. super. 13. est commune et ge-
nerale ad omnia precepta. et litteraliter ut
colligit exod. 31. est ceremoniale / 2. quia in
terres sacras non solum dies. sed etiam loca. ma-
sa et alia multa continebant. arg. insuffi-
cienter ponit preceptum de sanctificatione
dies, sine temporis sabbati / 3. quia non le-
gimus reprehensos multos qui sabbatum ope-
rabant. N. g. sacerdotes qui praeceptis circume-
bantur die octavo. et in templo sabbatum etiam
operabantur. Helias qui quadraginta diebus in
re

et alij dies
praeter sabba-
thum.

nerant. et arcam deferentes Josue .6. et
Luc. 13. asinus et bos permittit solui et cada
quani / 3. qz precepta decalogi etiam seruan
t in multa lege. in qua nunc et in die sabb
bi et dominica equunt cubaria; itinerat
et piscantur homines. et alia faciunt.)

Sed in contrarium est auctoritas scripturę
dicendum qz remittit impedimentis uere re
ligionis per primum et secundum precep
tum, cui ueneris fuit. ut in tertio persenti
bilis signa exterioris cultus ad interiorum
dei cultum (ad quem principaliter ex spiri
tus sancti instructu dicimus) manuducere
mur. et tunc sub signo ueneris beneficij crea
tionis a qua deus die septima quiescisse dicitur
Cuius ratio redditur exod. 20

Ad. 1. qz tertium preceptum est generale
ut significat quiescem ab omni peccato et ces
sationem ab eis. et est ceremoniale in quan
tum per illud determinat speciale tempus cre
ationis mundi. et est morale quatenus de
precat tempus uacandi deo et reficiendi men
tem spirituali refectioe. intelligit etiam al
legorice de quiesce Christi domini in sepulchro
et Anglice de de quiesce et fructu regni /

Ad. 2. qz hoc preceptum qz generale beneficium
significat creationis. postius qz alia ceremoni
alia. debent inter precepta ueneris de
calogii / Ad. 3. qz in sanctificatione sabbati fi
nis est ut homo diuinis rebus et seruiciis. deus
te mancipet. prohibet autem opera seculia
et ab eis cessare debemus quatenus preceptum
fieri

finem impediunt. Sunt autem precipue
 servilia opera peccata que meritem servitu-
 ti subiciunt. et secundario corporalia ope-
 ra que momenta destrahunt a dei cultu.
 nam servilia quibus dei vel proxima
 ritas exercetur. utilitas spiritualis autem
 poralis salus proximi procurat, et imminu-
 tra damna remouent. non solum non pro-
 sident, sed inducunt ad finem sui præ-
 cepti. Vnde loca adducta non probant per-
 uas ibi recensitas sabbati præceptionem fuisse
 se transgressas. et sic Helias potuit fringere
 faciem impiæ Izabelis, et 1. maccab. 2. ma-
 cabij pro sui defensione pugnare. / Ad. 4.
 q. dominica dies succedit sabbato legis in
 ex vi præcepti legis. sed ex constitutione eccle-
 sia. et consuetudine populi Christiani. in di-
 uina autem quædam permissione opera
 que non permittibant fieri sabbato. et in
 quibusdam prohibitis facilius dispensatio
 in noua q. in ueteri lege. q. figura illa per-
 tinebat ad protestationem ueritatis, quam
 nec in iudicio prætere oportet; opera autem
 in se considerata immutari possunt pro
 locis, et tempore.

Sabbato

Ar. 5. Vm conuenienter tradat
 quartum præceptum de honore
 Parentum?

Fundat q. nisi. q. si uent pietas ita et obseruan-
 tra gratia et alia sunt partes iustitiæ. de
 quibus tamen non datur speciale præceptum

2. q. pietas etiam est circa Hollaris sive
 reverentiam Patris & consanguineorum. ergo
 insufficienter dicitur de Sta. honoratio de pa-
 rentum. / 4. q. quandoq. qui magis hono-
 rant parentes mirantur citius. ergo in-
 convenienter addit hunc precepto ut suis
 generis super terram.

1.
 3. q. parentibus
 etiam debetur
 sustentatio →

Sed in contrarium est sacra scriptura aucto-
 ritas.

Dicendum quod cum post deum inter proxim-
 os maxime obligemur parentibus. quar-
 tum preceptum maiorem affirmativam tra-
 bet ad precepta primae tabulae.

Ad 1. q. inter precepta decalogi quae sunt
 iurata magis debuit poni preceptum de
 pietate. quod communiter ad omnes perti-
 net. aliter partes iustitiae respiciunt bo-
 num speciale. / Ad 2. q. patris & consangu-
 inei et benefici. includuntur in honoratione
 parentum. sicut in principalibus. / Ad 3. q. ho-
 nor debet per se parentibus. sustentatio vero
 per accidens si indigeant. servit sine est. /
 Ad 4. q. non solum ad longevitatem futuram
 sed et praesentis vitae conducit pietas in pa-
 rentes. videlicet. 1. ad Timotheum. 4. q. qui gra-
 tias est parentibus a quibus vitam accepit
 mereat in ea conservari. q. tamen presen-
 tia bona vel mala non cadunt sub merito
 vel demerito, nisi in quantum ordinantur
 ad aeternam remunerationem. Ideo secun-
 dum occulta dei iudicia citius quandoq. haec

in quantum tales

Summula D. Thomae

Vita presenti privare. qui in parentes fru-
ruere magis pijs. Et inobedientes diutius vi-
vunt.

Ar. 6. Vm̄ alia sex precepta decal-
ogi convenienter tradantur?

¶ videtur q. non q. tenemur non solum in
inferre damna proximo (quod inducit pre-
ceptis mandata. sed etiam eis debita mē-
dere ut habet Roman. 1. / 2. q. multa a-
lia damna preter in illis preceptis publi-
cita possunt proximo inferri / 3. q. in-
convenienter prohibere quaedam concupis-
cia. cum concupiscentia voluntatis suo-
rum peccatis communit. et primum in
concupiscentia sensualitatis solum sunt pecca-
ta venialia / 4. q. gravius peccatum est
homicidium q. furtum et adulterium
ergo etiam debuit prohiberi concupis-
centia homicidij. sicut furti. et adulterij
¶ Dicendum q. post precepta quibus redditus
debitum specialiter ex religione et pietate
convenienter ponunt precepta quibus
omnibus reddere debitum ex iustitia proprii
edicta.

Ad 1. R. q. inter communia precepta decalogi
potius debuerunt negativa. quibus com-
muniter omnibus damna inferre prohiberi
non item affirmativa. q. de eis in deo dicitur
suis prodesse possumus / Ad 2. q. omnia aliada-
mina que proximo inferuntur tam in propria
per

persona. q̄ in personis communibus. et rebus,
ad la que suis preceptis prohibere reducunt,
Ad. 3. q. non prohibet primus motus sensu-
alitat̄ / Ad. 4. q. Homicidium non habet
rationem concupiscibilis. q̄ neq̄ est bonum
utile. nec delectabile. sicut furtum et adul-
terium.

concupiscentie
qui consuevit in
fratrimites

Quæstio. 123. De Fortitudi-
ne in duodecim art. diuisa
Ar. 1. Vm̄ Fortitudo sit Virtus?

Et uidet q̄ non q̄ uirtus in infirmitate per-
fuit ut dicit. 2. corint. 12. Et fortitudo in-
firmitati opponit / 2. q̄ ut dicit in 4. ethic
quidam sunt fortes propter ignorantiam aut
experientiam. et alij similiter ob timore
turbiditatem aut spem, quæ uel ad artem. uel
ad passiones spectant. uirtus autem mora-
lis ex electione operari debet / 3. q̄ uirtus
est bona qualitas mentis. fortitudo autem
in corpore consistit uel ad complexionem corpo-
ris sequit̄

Sed contra est Augusti. lib. de morib; ecclie
Dicendum q̄ uirtus intellectualis rectificat
ipsam rationem. uirtutibus uero rectificat res
humanas in seipsis. temperantia tollit impe-
dimenta que retrahunt a rectitudine ob al-
quod delectabile. Fortitudo autem tollit im-
pedimentum mentis que a rectitudine abdu-
ci possit ob aliquod difficile incumbens. sicut
de corporalis fortitudo corporalia impedimenta

Summula 2. Thomae

superat et repellit. Unde manifestum est
q. fortitudo est virtus in quantum summe
secundum rationem esse facit.

propria

Ad. 1. R. q. fortitudo mentis in infirmita-
tis perpetuatione et similitudinis cognitione
perficitur. / Ad. 2. q. Philosophus secundum ea
quae in argumentis adducuntur recenset quin-
que modos fortitudinis non vere, sed similitu-
dinarie de qua nunc non loquimur. / Ad. 3.
q. ad similitudinem corporalis dicitur fortitu-
do mentis, neque est contra rationem virtutis
q. ex naturalis complexionis aliquis habeat
ad eam naturalem inclinationem ut su-
pra habitum est. " " "

Ad. 2. Vm Fortitudo sit virtus spe-
cialis?

Et inde quoniam q. sapiens. 8. dicit q. sapientia
docet sobrietatem, prudentiam, iustitiam et
virtutem. ubi nomine virtutis virtutes in-
tellective fortitudo. ergo non est virtus specialis
2. q. Ambrosius in. 1. lib. de officiis. dicit
q. fortitudo contra omnia vitia decertat et
q. non est specialis virtus / 3. q. firmiter
se habere. a quo fortitudo dicitur est quid gene-
rale omni virtuti. ergo non est virtus specia-
lis / Sed contra est Gregorius. 22. moral.
Dicendum q. fortitudo ut dicit firmitatem
animi in bono est generalis virtus aut gene-
ralis virtutum conditio ut colligitur ex 2. et 3.
Sed est virtus specialis in quantum (ut dicit
Tullius in sua rethorica) est firmitas in diffi-
cili.

alibus repellendis et considerata laborum
perpessis et periculum susceptis, qz sec
determinatam habet materiam.

Ad. 1. Rr qz fortitudo est virtus specialis ~~se~~ p^{ro}ue
~~undum~~ importat ultimum potentia
naturalis secundum quam aliquis potest re
sistere ~~con~~ impetibus. non ut est principiu
agendi sic enim communis est omnibus virtuti
bus ut dicit in 5. ethic. / Ad. 2. qz Ambrosius
accipit ~~mat~~ large. et etiam p^{ro}ut est
specialis virtus. ut ex eius verbis constat)

Ad. 3. qz procedit de fortitudine primo mo
do accepta.

Ar. 3. Vm Fortitudo sit circa timo
res & audacias? ~ 11 ~

Quidam qz non qz Gregor. in 6. moral. dicit
qz virtus fortitudo est carnem vincere. et
voluptatibus contraire. ergo magis videt
esse circa delectationes / 2. qz perpessus la
borum. et periculum susceptis. magis videt
pertinere ad adversitates hominis laborosas, &
et ad res exteriores periculosas / 3. qz timori
non solum opponit audacia. sed etiam spes
ergo fortitudo non magis est circa audacia
qz circa spem. / Sed contra est Philosophus. 2. eth
Dicendum qz fortitudo est circa timores et au
dacias. quasi exhibitiva timorum. et auda
ciarum moderativa.

Ad. 1. Rr qz Gregorius ibi ut legenti patebit lo
quitur de fortitudine communi ad omnem virtutem
et

fortitudinem

Summula D Thomae

et subdit postea de fortitudine prout est species
huius virtutis / Ad. 2. q. immediate uersatur cir-
ca timores et audacias, mediate autem circa pe-
ricula et labores, quae sunt praedictarum obie-
ta passionum / Ad. 3. q. spes opponit timorij
ex parte obiecti. audacia uero secundum acce-
sum et recessum ab eodem. ac prout de fortitu-
do non est circa spem nisi in quantum amec-
titur audacia.

Ar. 4. Utrum Fortitudo sit solum circa
pericula mortis?

Fuiderit quoniam quod Augustinus lib. de moribus
ecclesie. et lib. 6. musicus ait. quersat circa
omnia aduersa. tolerando ea ob id quod ama-
t / 2. quod non dat alia uirtus quae alios timores
ad medium reducat / 3. quod nulla uirtus est
in extremis. At timor mortis est in extremis
quod est maximus timor. ut Sabes ethic. 4.
Sed contra est Aristoteles uocat eam non
facile obstupescibilem a timoribus, quae sunt
circa mortem.

Decendum quod fortitudo animi illa proprie dicitur
et quae firmiter retinet uoluntatem hominis
in bono rationis contra maxima mala. nam
ad rationem uirtutis respecta quae respiciat ul-
timum. maximum autem et terribilissi-
mum corporaliu malum est mors. ac ex
consequenti fortitudinis uirtus circa mortem
pericula uersat.

Ad. 1. R. q. ex tolerantia maximorum malorum
dicitur homo fortis simpliciter. ex alijs secundum
quod / Ad. 2. q. ad eandem uirtutem pertinet

moderari amorem aliquorum bonorum. et timorem
 rem contrarium malorum, cum timor ex a
 more nascatur. amare autem vitam est natu
 rale. Et sic necessaria est virtus fortitudinis
 circa pericula mortis. Ad. 3. q. extremum in
 virtutibus accipit secundum excessum ratio
 nis rebus. quod minime contingit in subeun
 dis maximis periculis secundum naturam.

Ar. 5. v. m. Fortitudo proprie consis
 tat circa pericula mortis, quae sunt
 in Bello.

Evidens q. non q. martires de fortitudine
 maxime commendant. et minime de rebus
 bellicis. 2. q. Ambrosius in lib. de officiis
 ait q. fortitudo dividit in res bellicas et domes
 ticas. et Tullius in. i. de officiis asserit mul
 tas res urbanas. maiores, clariores q. esse bel
 licas. 3. q. ut Augustinus dicit. in. 19. de civi
 tate dei. bella pro pace adipiscenda gerunt. sed pro
 pace temporalis. quae multarum lasciviarum
 est occasio. non videtur quis periculis mortis
 in bello exponendus ergo.
 Sed contra est auctoritas Philosophi. in. 3. eth.
 Dicendum q. de ratione fortitudinis ut virtus
 est quod tendat in aliquod bonum etiam cum
 mortis periculis. In mortem autem ex gressu
 dine, a tempestate maris. vel Saturnibus pro ve
 nientem ^{sic} videtur quis tendere in aliquod bo
 num sicut in pericula et mortem in bello
 (sive sit generale. ut cum dacerat in acie. sive
 particulare ut cum quis iudex vel privatus per

Summula. D. Thomae

sona non recedit a rebus iudicis propter im-
minentem et imminentem gladium) ac.
proinde fortitudo proprie est circa pericula
mortalis in bello. /

Ad. 1. R. q. fortitudo martyrum maxime
commendatur. q. impugnant ob summum bo-
num. neq. est extragenus fortitudinis belli.
q. et sic de eis canit ecclesia q. fortes facti
sunt in bello. / Ad. 2. q. etiam in rebus do-
mesticis et urbanis inveniuntur particularis
impugnatioes, siue particularia bella in
mortalis periculis. / Ad. 3. q. pax in se bona est
et militum causa bona. nec curandum si
quij occasione a pace accepta ea male uti-

Ar. 6. Vm sustinere sit Principalis
actus fortitudinis?

Fundat q. non q. difficilius est aggredi. / 1.
q. maioris potentia videtur esse in aliud age-
re, q. ab alio non immutari. ergo idem se
quere quod prius. / 3. q. qui aggreditur. contraria
non nec timenti. qui autem sustinet nega-
tione se habet, et mirus opponit timorij. / 4.
Sed contra est. Philosophus. in. 3. ethicorij
Dicendum ex Philosopho bonum de civitate q.
fortitudo magis est circa timores reprimen-
dos, q. circa audacias moderandas q. ipsum
periculum, quod est obiectum audacie et ti-
moris confert de se aliquid ad audaciam mo-
derandam, ac proinde sustinere tristitia quod se
quere repressionem timoris est principalis ac-
tus fortitudinis. // // Ad. 1

Ad. 1. R. q. aggredi sustinere est difficile /
 tripliciter. primum qz qui aggreditur invadit
 per modum fortis / Secundo qz qui sustinet iam sentit
 pericula imminenta. qui aggreditur ut futu-
 ra. Tertio qz sustinere dicit diuturnitate
 temporis. aggredi autem potest quis ex sub-
 iuncto. et post modum deficere. ut dicitur in
 3. ethicorum / Ad. 2. q. sustinere licet impotet
 passionem corporis. dicit tamen aliam animam
 fortissime intendentem bono / Ad. 3. q. ille qui
 sustinet non timet presente iam causa timo-
 ris. quam non habet presentem ille. qui ag-
 greditur.

Ar. 7. Vm Fortis operet propter bo-
 num Proprius habitus?

Unde quoniam qz fortis est posterior in exe-
 cutione. sed alius fortitudinis in executio-
 ne qz ipse fortitudinis habitus. ergo non pro-
 pter fortis operari propter habitum tanquam
 finem / 2. qz Augustinus. 12. de civitate
 dei perfrigidit eos qui dicebant virtutes pro-
 pter se ipsas appetendas. qz ut ipse dicit pro-
 pter beatitudinem appetendae sunt. ergo /
 3. qz idem dicit lib. de moribus ecclesie qz
 fortitudo et amor omnia propter deum faci-
 le perferens. at deus longe excedit fortitu-
 dinis habitum. ergo.

est posterior

Sed contra est Philosophus in. 3. ethicorum. dicens
 qz forti fortitudo est bonum. id est finis.
 Dicendum qz quemadmodum quodlibet a-
 gens intendit tanquam proximum finem indu-
 cere

Summula D. Thomae

(quodcumque autem bonum extrinsecum si sit inter-
tum potest dici finis remotus a
genitus)

cere similitudinem suam frangere in alterum
sicut ignis calefaciens inducere frigus
similitudinem sui caloris in patiente. ita
fortis intendit tanquam finem proximum ex-
primere similitudinem sui habitus in actu
et finis remotus est beatitudo vel deus.
Et per hoc patet Responsio ad obiecta pri-
ma ratio procedit quasi ipsa essentia ha-
bitus esset finis. et non similitudo eius in ac-
tu. Alia vero duo procedunt de fine ulti-
mo.

Ar. 3. Vm Fortis delectet in suo
actu?

Et videtur quod sic quod delectatur ut dicitur in 10.
et sic. et operatur in naturalibus habitibus non
impeditur. 2. quod ad Galat. 5. dicit Ambrosius
quod opera virtutum ducunt fructus. qui men-
tem dominus sancta. et sincera delectatione
reficiunt. 3. quod debilius vincit a fortiori
ergo delectatio virtutis ob quam fortis in pro-
periculo exponit. ipsum etiam dolorem corporis
evacuat.

Sed contra est Philosophus. in 3. ethicorum
Dicendum quod ut supra habitus est duplex est
delectatio scilicet corporales quae tantummodo sunt
rationem sequuntur. et animalis quae consequuntur
apprehensionem animae et hoc proprie con-
sequuntur opera virtutum quae in eis considerantur
bonum rationis. Principalis autem actus
fortitudinis est sustinere aliquam tristitiam se-
cundum apprehensionem animae puta quod
non amittat corporalem vitam quam virtus

sus amat non solum in quantum est quod
 dam bonum naturale, sed etiam in quan-
 tum necessaria est ad opera virtutum. et
 iterum sustinere aliqua dolerosa secundum
 tactum corporis. ac prout forte ex una par-
 te habet unde delectet scilicet secundum
 delectationem animalem de ipso nimirum
 actu virtutis, et de fine eius, ex alia vero ha-
 bet unde doleat et animaliter, et corporali-
 ter. ut de Halebazur legitur 2. mach. 6. Senti-
 bilis autem dolor facit non sentire animalem
 delectationem virtutis, nisi forte propter abun-
 dantiam dei gratiam, qui fortius elevat animam
 ad divina. ut de Tiburtis nudis pedibus ince-
 ssa carbones calcante legimus. Et istam autem
 animalem superat delectatio virtutis in qua
 tum homo profert bonum virtutis corporali-
 ter, et quibuscumque ad eam pertinentibus. ut do-
 cet Philosophus in 3. ethic. dum ait, q. a forti-
 non requirit ut delectet quasi delectationem
 sentiens, sed sufficit q. non tulerit.

Ad. 1. R. q. vehementia actus vel passivus u-
 nius potentie impedit aliam potentiam in suo
 actu / Ad. 2. q. opera virtutum, et maxime fir-
 titudinis sufficit q. sint delectabilia ex parte
 finis intenti. ut dicit in 3. ethic. / Ad. 3. R.
 iuxta dicta. et q. q. apprehensio sensitiva est
 homini magis in manifesto, a magnitudine
 doloris corporalis exarsit delectatio spiritalia
 sus. que est de fine virtutis.

parte
 corporis

Ar. 9. Vm Fortitudo maxime consistat
 in Repentinis?

Summula D. Thomae

Et videtur quod non quod secundum Tullium in sua
rethorica est considerata periculis susceptis
et laborum perpassis. 2. quod Ambrosius dicit
in 1. de off. q. fortis viri est tanquam dementis spe-
cula obviare cogitatione pro vltima rebus futuris
3. quod Philosophus in 3. ethic. dicit quod fortis est
bonae spei. Spei autem ad futurum respicit quod
od repugnat repentino. " " " " "
Sed contra est Philosophus in 5. ethicorum.
Dicendum quod fortitudo quantum ad electionem
quam facit de periculis suscipiendis non est
circa repentina. et sic dicit Gregorius in quadam
Similia quod minus feriunt iacula quae proqui-
derunt. sed quantum ad manifestationem
bitus est circa repentina et improvisa in quibus
bitus maxime manifestat ut dicit in 3. ethic.
potest autem aliquis qui subito fortitudinis
caret ex diuturna praemeditatione animi
suum contra pericula preparare. quae tamen
preparatione fortis vite dum tempus adest.
et ex his patet solutio ad argumenta. III.

Ar. 10. Vm Fortis utatur ira in
suo actu?

Et videtur quod non quod passio corporalis mota ut
dicit Philosophus in lib. de memoria non sta-
tim quiescit ut homo vult, et iram nec as-
sumere pro libito nec relinquere possumus
2. quod ad fortia peragenda ratio sola sufficit.
Vnde dicit Seneca lib. de ira. quod stultici
quod rationem sanam ab iracundia auxilium. egm

petere / 3. q̄ non assumit tristitiam neq̄
 concupiscentiam per quas ut dicit in. 3. fortis in suo actu
 et hinc incitantur ad fortia ergo neq̄ iram
 sed contra in. 3. et b. dicit q̄ furor operatur for-
 tibus.

Duendum q̄, utique in virtute passiones nō
 admitterentur Per passiones immoderatas af-
 fectus appetitus sensitivi intelligentes. sed (reueras forte
 Per pathetici (quorum Princeps fuit Aristo-
 teles) nam et alias passiones animi attri-
 buantur virtutis ratione moderatas. Et
 hinc modo assumit fortis iram ad suum actum
 Ad. 1. Per q̄ virtus sua pro suo arbitrio utit
 ira moderata ratione / Ad. 2. q̄ ratio non
 assumit iram ut auxilium sui actus ab ea
 accipiens. sed ut ut appetitu tanq̄ instrumē-
 to. instrumentum autem imperfectius est prin-
 cipali agente. Seneca uero tenuit obuersam
 sententiam contra Aristotelem. / Ad. 3. q̄ ad
 actum sustinendi, fortitudo non assumit irā,
 sed ad actum aggrediendi ad quem directo wo-
 perat ira ad quam pertinet insilire in rem
 contristantem. Tristitia autem q̄ succumbit
 non perse. sed per accidens adiuvat ad ag-
 grediendum; uel q̄ causat iram, uel in quā-
 tum quis se exponit periculo ut tristitiam
 fugiat. et similiter concupiscentia (que per
 se tendit in delectabile) per accidens adiuvat
 ad aggrediendum ne careat delectabili. uel dicit
 in. 3. et b. et c.

Ar. 11. Vm. Fortitudo sit Virtus cardina-
 lis?

Summula D. Thomae

↑
dizelte

¶ Videtur quod non quod nequa, nequa audaciaque
maiores affinitatem habent cum fortitu-
dine ponuntur inter passiones principales. 2.
quod ordinatur non ad bonum, sed ad malum sci-
licet ad sustinendum pericula, et passiones,
3. quod virtus cardinalis id est dicitur quod in ea tan-
quam in cardine vertuntur ea, in quibus precipue
versatur vita humana. fortitudo autem est
circa raro occurrentia.

Sed contra sunt Gregorius 22. moralium. Ambrosius
super lucam. et Augustinus lib. de moribus ecclesie.
Dicendum quod ut dicitur in 2. ethic. una ex vir-
tutibus virtutis est quod firmiter operetur.
Sans autem firmitatem prestat fortitudo
non solum contra delectationes, sed etiam
contra dolores qui fortius detrahunt et im-
pellunt ad cadendum vel recedendum
ac proinde fortitudo est virtus cardinalis.

Ad. 1. Quod quod audacia et ira non cooperantur ad
principalem fortitudinis actum qui est susti-
nere, per quem fortis exhibet timorem qui est
passio principalis, ut supra dictum est. Ad
2. quod fortitudo ordinatur ad mala corporalia
sicut ad contraria; quibus resistit, ad bonum
autem rationis, sicut ad finem, quem inten-
dit conservare. Ad. 3. quod quod vis pericula mor-
tis raro contingunt, occasiones tamen illorum
periculorum frequenter occurrunt, dum sci-
licet homini adversarii mortales suscitantur
propter iustitiam, quam sequitur, et etiam pro-
pter alia bona, quae facit. ~ ~ ~

Ar.

Ar. 12. Vm Fortitudo precellat
inter omnes alias virtutes?

Et videtur q, sic q, Ambrosius dicit in. 1.
de offic. q, fortitudo velut ceteris excel
sit. 2. q, q, circa maxime difficultas
3. q, per eam exponit periculum personae
ipsa per alias autem virtutes res exte
riores.

Sed contra est Tullius 1. de off. maximū
splendorem tribuens virtuti iustitiae.

2. q, ut dicit in. 2. rebus omnium maius
res virtutes magis utiles sunt. ac magis
utilis est liberalitas, q, fortitudo. ergo.

Dicendum q, prudentia essentialiter est
perfectio rationis in qua consistit ratio

virtutis. iustitia autem efficit sanam rec
titudinem. et fortitudo circa maiora peri
cula remouendo impedimenta eam con
seruat. et post hanc temperantia. et per
hunc ordinem se in bonitate et maiori ta
te seorsum sequunt. q, ut ait August. 6. de
trinit. in his quae non velle magna sunt
idem est esse maius, quod melius.

Ad. 1. Per q, Ambrosius profert eam secun
dum quendam generalitatem, qua ex
tendit ad res bellicas. et domesticas / Ad. 2
q, virtus magis consistit in ratione boni q,
in ratione difficultatis / Ad. 3. q, fortitudo ad
iustitiam ordinat. ut dicit Ambros. 1. de offic.
Ad. 4. concedimus / Ad. 5. q, fortes sunt ge
neraliter ad omnia utiles. sicut et iusti. ut
dicit. 1. rebus. liberales autem in quibus

cum dicitur. A
cap. de diuin. nom
q, bonum rationis
est summus bonū.

et post has cetera
virtutes.

Summula 2. Thome

dam particularibus. ||-||-||-||-||-||

Questio 124 de Martirio
in 5. articulos divisa

Ar. 1. Vm martirium sit actus vir-
tutis?

¶ Videe q. non q. quando q. non sit
lunaticum, ut in infantibus ab Herode
pro Christo occisis / 2. q. occidere seipsum
ut de quibusdam sanctis feminis legitur
et refert Augustinus quae se in fluvium
tempore persecutionis precipitaverunt et
ut martires venerantur) omnino illicitum
est / 3. q. ingerere se ad virtutis habitum
et sanctum est, ac martirem se voluntarie
ingerere periculosum, et presumptuosum
est.

Sed contra est q. Mart. 5. martirem promit-
te regnum celorum.

Dicendum q. ad martirium spectat firmiter
stare in veritate et iustitia contra perse-
quentium impetus, ac subinde manifes-
tum est q. martirium est actus virtutis /

Ad. 1. R. q. quamvis usurarius illis
infantibus transfuerit acceleratus (ut qui
cuiusdam visum est) per gratiam tamen de
effuso pro Christo sanguine martiri pal-
mam sunt adepti. ut dicit Augustinus in
quodam sermone de epiphania. sicut et
am saluare pueri recenter baptizati / Ad
2. cum Augustinus q. Dignis testimoniis
dulas sanctas celebrat ecclesia / Ad. 3. q.
que

fide

+ q. diuino instinc-
tu se morti tradere
sunt se ipsas occiden-
do.

cu
geric
trium

quaedam precepta dantur secundum prepa-
rationem animi. si offerat occasio. tunc
enim debet quis alteri dare occasionem
iniuste agendi. sed si alius iniuste egerit
ipse moderate tolerare.

et precipue de
martirio

Ar. 2. Vn martirium sit actus
fortitudinis?

Respondet q. non q. est testimonium fidei
ut in illo actus. i. unde martir grecce est
Latinus testis. et maximus in quodam ser-
mone dicit q. fides est mater martirij.

2. q. ad martirium maxime charitas in-
clinat ut dicit maximus in quodam sermone
et maxime charitas in martirio manifes-
tat ut dicit Iohannes. 15. et sine charitate
nihil ualeat ut dicit. 1. corinth. 13. ergo po-
tius est actus charitatis / Ar. 3. q. Augustinus
sermone de sancto Cipriano pro marti-
ri exultat patientiam et fidem marti-
rum imitari q. esse uenerando celebrare
ergo potius est actus patientie.

Sed contra est Ciprianus in epistola ad mar-
tyres et confessores. eos de fortitudine precipue
laudari tanq. milites est.

Dicendum q. firmare in bona contra immi-
nentia mortis pericula ad fortitudinem
pertinet. quod maxime attendit in mar-
tiro ut dicit Ciprianus in quodam sermo-
ne. ac proinde ipsum est actus fortitudinis
et causet de ipsis ecclesia q. fortes facti sunt
in bello / Ar. 1. R. q. martirium compara-

Summula . D. Thomae

Et ad fidem sicut ad finem in quo aliquis
confirmat. ad fortitudinem autem sicut ad
habitu elicientem / Ad 2. q. martirium
est a charitate principali virtute impera-
te. a fortitudine vero ut eliciente. et ubi
usque testimonium perhibet. Subest autem
et sic mentio a charitate. sicut eegit
libet alius actus virtutis / Ad 3. q. q. actus
principalis fortitudinis est sustinere ad
quem deseruit patientia. ^{et} inde est q. unus
mitanter patientia in martiribus comen-
dat.

Ad 3. vñ martirium sit actus
maxime perfectionis?

Et videtur q. non. q. maxime perfectioris
opera notantur de preceptis sed de consilio
ut Rom. 10 dicit q. ore confessio fit ad sa-
lutem. et 1. Ioannis 3. q. debemus ani-
mas pro fratribus ponere / 2. q. obedi-
tia perquam nostris corpus sed anima des-
offertur est preciosa curictis victimis. ut
dicit Gregorius. ultimus moralium / 3.
q. alius docere et instruere. ut pote boni
comune melius videtur. q. martirium
quo quis sibi tantum consulit et prodest.
Sed contra est Augustinus lib. de sancta
virginitate. ubi martirium Virginitati
preferat.

Dicendum q. martirium secundum speciem
actus et ut est a virtute proxime eliciente
scilicet fortitudine non est maxime perfec-
tioris. sic enim perfectior est actus fidei. et
cha

charitatis ad quas ordinat ut in finem
est tamen maxime perfectioris ex par
te proximi sui, scilicet charitatis, que
inducit ubi. 3. est vinculum perfectionis
a qua martirium procedit. quam maxi
me manifestat. et pro qua tuenda bonum
magis amabile. scilicet vitam continentie
et malum horribilius. scilicet mortem
amplexat. ut dicit Iohannis. 15.

Ad. 1. Per q. actus perfectioris que sub co
silio cadunt aliquando sunt de precepto
ut de continentia in absentia uxoris di
cit August. lib. de adulterinis coniugijs
eiusmodi est martirium in casu confite
re fidei. quod sicut et similia precepta in
telligenda sunt secundum preparationem
animi / Ad. 2. q. martirium est perfectio
q. completur. et quod summum in obedi
entia reperit. scilicet usq. ad mortem, ut
Philipp. 2. dicit de Christo domino / Ad. 3
q. procedit de martirio secundum ipsam
speciem actus.

Ad. 4. Vm mors sit de ratione
martirij?

Et videtur q. non q. Hieronymus sermone
de assumptione. Virginem martirem vo
cat quae in pace obiit. et Gregorius marti
res vocat carnalia desideria trucidantes /
2. q. quaedam femine pro carnis ince
stitate seruanda leguntur laudabiliter vi
tam corporalem contempsisse; sed hinc in
guitas auferit quandoq. aut intentat au

Summula D. Thomae

ferri pro Christianae fidei confessione. ut
constat de Agnete, et Lucia. ergo / 3. grad.
fortitudinem pertinet non solum mortem
sed et alios labores et afflictiones tolerare
ut patet figr. 10. et Marcellus Papam
carcere pacifice moriens. martires corona-
tur / 4. q. est actus meritorius. ergo non
post. sed omnino ante mortem.

Sed contradicit Maximus in quodam sen-
tente. q. martirium est pro fide moriendo
qui vinceret sine fide vivendo.

Dicendum q. martir est quasi testis fidei
Christianae quae nobis invisibilia pro invisibi-
libus continentenda proponuntur ut dicit
figr. 11. et id ad perfectam rationem
martiris requiritur q. omnia visibilia etiam
vitam corporalem pro Christo contemnat
et mortem subeat.

Ad. 1. q. ille et similes auctoritates loquuntur
de martiris similitudinariis / Ad. 2. q. d.
quod pro prope mirabitur rationem martiris q.
apud homines non reddat ex eo sufficientem
testimonium utrum mulier sic patiat se
amorem fidei Christianae. vel magis pro
contemptu castitatis. sed apud deum et alia
ratio sicut Lucia dixit / Ad. 3. q. fortitudo
principaliter consistit circa periculum mortis
circa alia consequenter se forte ex his qua-
e moris / Ad. 4. q. martiris ~~consistit~~ in
~~fortitudine~~ ipsa voluntaria sustinen-
tia mortis et afflictione eius. Vulnerum
legatum admortem usq. durantium si di-
u martiriuat.

Ar. 5. Vni sola fides sit causa martiris?

meritum

Et uideat q. sic. q. 2. 1. Petri. q. in bernur pa
 ti non ut maledici est. sed ut Christiani quod fidem respicit.
 2. q. testimonium martirij ueritatem
 fidei, ridiculum enim esset uocare mar
 tirem eum, qui ob tuendam ueritatem ges
 metur. N. g. pateret / 3. q. alias sine du
 bo dicerentur martires, similes qui pro Rei
 publica defensione moriuntur eorum uerum
 uerum gentis sic Melius. ut dicitur in. 1
 ethic.

est de

Sed contra. Matth. 5. beati qui persecutione
 patiuntur propter iustitiam. cum glossa ibide
 Dicendum q. martires quasi testes Christi
 et fidei eius dicti sunt. testimonium autem
 fidei et protestatio fit non solum uerbis
 sed et factis (quoniam est aliter cuius uis uirtutis
 prouocatur in deum) ~~ut dicitur in~~
 principaliter autem per martirium ac pro
 inde cuius uis martirij causa est fidei
 ueritas

ut habet Iaco
 bi. 2

et sic Baptistam
 ob fidem sed ob ali
 am uirtutem de
 ferendam marti
 rum uocatus est.

Ad. 1. R. q. patitur ut Christianus non
 lum qui pro fidei confessione, que fit per uer
 ba. sed qui patitur pro quocumque bono faciendo
 uel malo propter Christum uitando / Ad. 2
 queritur aliam uis scientiarum non pertinet
 ad deum. et ideo non dicitur ueritas, sed
 pietas. ueritas tamen cuius uis menda
 cij q. contra legem dei est potest esse marti
 rij causa / Ad. 3. q. bonum humanum potest
 effici diuinum. si in deum referat. et ut sic
 potest esse martirij causa.

Quaestio. 125. De Timore in. 4°
 Articulus diuisa ~ // ~ // ~

UVA. BHSC. Ar.

Summula D Thomae

Ar. 1. Vm timor sit peccatum?

Et videt q non q est passio. passionibus ne
vne laudamur. nec vituperamur. 2. et
corum / 2. q timor mandatur in lege de
pripue ad ephes. 6 / 3. q naturaliter
inst homini. ut dicitur in 3. ethicis
Sed contra est. Matthe. 10. nolite timere eos
qui occidunt corpus. et ad idem est esechij
et. 2. ne timeas eos. neq sermone eor
Ducendum q bonum malum sumam in or
dine quodam consistit. taliter q appetitus
regimini rationis subiacet. timendum ma
la et prosequendo bona. non desistendo
ab omni prosequendo ob mala que non sunt
uitanda. ac provide cum appetitus repu
git et timet id quod est secundum ratio
nem fugiendum. tunc timor ~~non~~ est pecca
tum. alias non quod non est inordinatus ap
petitus.

Ad. 1. R. q passio timoris et alie passiones
ut sic non sunt peccata. peccant tamen qui
circa eas inordinate se habent / Ad. 2. q. A
pobtus proocat ad timorem ordinatum /
Ad. 3. q. mala quibus homo resistere non
potest, et ex quorum sustentia nihil
boni prouenit ei. ratio dicitur esse fugien
da. et id est timor talium non est peccatum.

Ar. 2. Vm peccatum timoris oppo
natur fortitudini?

Et videt q non q glossa in illud psalmi be
ati domini. qui timebit dominum. dicit q hu
ma

manus timor est quod timeamus pati periculum
 lacrimis. vel perdere mundi bona. et ad
 idem est glossa matth. 26 dicens quod triplex
 est malus timor scilicet mortis. doloris. et
 utilitatis. sed fortitudo est solum circa pe-
 riculum mortis ergo / 2. quod quando quis quare ex
 metu servitutis se tradit morti ne de latro-
 ne narret Augustinus. in. 1. de civitate /
 3. quod omnis desperatio procedit ex aliquo
 timore. quod tamen non opponit fortitu-
 dini sed spei

vel ignominie

Sed contra est Philosophus in. 2. et 3. ethi-
 corum ponens timiditatem fortitudini op-
 positam.

Dicendum quod timor omnis ex aliquo amore
 procedit. amor autem ordinatus non deter-
 minat ad aliquod genus virtutis sed in o-
 mni virtute includit. sicut amor inordina-
 tus in omni vitio. unde similiter inordina-
 tus timor includit in omni vitio. timor ve-
 ro precipuus est periculum mortis. qui si sit
 inordinatus opponit fortitudini. quod circa
 eiusmodi pericula versat. Et pertinet ad timorem
 timiditatis

Ad. 1. quod procedunt glossae de timore non
 ordinato communiter sumpto / Ad. 2. quod illi a
 timore vincunt quod est fortitudini contra-
 rium. unde dicit Philosophus in. 3. ethi-
 corum quod mollicies est fugere laboriosa / Ad. 3. quod
 sicut spes est principium audacie. sic timor
 desperationis. tamen procedit quodlibet
 desperatio ex quolibet timore. sed ex eo qui
 est generis sui. desperatio autem quod oppo-
 nit spei refert ad aliud genus scilicet ad res

Summula D. Thome

divinas. q̄ timor qui opponit fortitudini
quis pertinet ad periculum mortis. uel dicitur
est.

Ar. 3. Vm̄ timor sit peccatum
mortale?

Et uidetur q̄ non q̄ est in rascibili. in qua
non est nisi peccatum ueniale. 2. q̄ in
dicum. 7. in illud omnis formidolosus est
dicit glossa timidus dicitur qui primo apper
tu congressum trepidat. non tamen uide
terret. 3. q̄ non retrahit a precepto, sed
a perfectione contemplationis. uel militis
spiritualis ut dicit glossa in illud deuter
20. qui est formidolosus et uide paridus
sed uirtus est q̄ timidus committit spiritus
poenam inferni Apocal. 21.

Ducendum q̄ timor sistens in sensu appetitu
sensitivo solum est peccatum ueniale. si
autem sit in appetitu rationali sic. q̄ pro
pter eum fiat prohibitorium. aut omittatur
preceptum. erit mortale peccatum. alia se
rit etiam ueniale.

Ad. 1. R̄ ex dictis. Ad. 2. q̄ similiter de ti
more sensualitatis. uel q̄ etiam si timor sit
peccatum mortale non tamen sic timens
obstruere terrere. Ad. 3. q̄ illa glossa loquit
ur de timore reuocante. Timorem ab eo qu
od non est de necessitate precepti, sed de per
fectione consilij. quod quandoq̄ erit uenia
lis quandoq̄ non erit peccatum. si quis ha
beat rationabilem causam timoris. →

Ad 4. Vm Timor excuset a peccato?

¶ Videtur quod non quod timor peccatum est. ac peccatum potius aggravat quam minuat a suo peccatum. ¶ 2. quod maxime excusaret timor mortis. Sed hoc non quod cum mortis omnibus imminet. non videtur esse timenda. ¶ 3. quod timor spiritualis potius retrahit a peccando. et timor carnalis pro temporali non excusat. quod temporalia ut dicit in 3. et sic. non sunt timenda. et ~~quod non excusant.~~

Sed contra dicitur. 1. q. 1. de vi impo et in iure ab hereticis ordinato.

Dicendum quod maiora bona sunt bona anime quam corporis. et bona corporis quam exteriora. unde si quis obmetum mittendi minima, maiora deserat non excusatur totaliter a peccato. quod est timor inordinatus. ~~excuse~~ tamen excusabitur tamen a tanto, quod quod si fuerit sunt voluntaria mixta cum involuntariis, ut dicit Philosophus, et non voluntaria simpliciter. quod si obmetum mittendi maiora. minima spernat erit timor ordinatus secundum rationem, et sic excusabitur a toto.

Ad 1. R. quod timor excusat non quia parte est peccatum. sed quia involuntarium. Ad 2. quod licet mortis omnibus imminet ex necessitate. tamen ipsa dimittitur temporalis vitæ. est quoddam malum. et per se queris timendum. Ad 3. non negamus cum dicitur temporalia mala esse mala. diuina tamen non multum esse timenda. quod sunt

Summula 2. Thomae

contraria minimus bonus. ut dicit Aug.
lib. de libero arbitrio.

Quaestio 126 De Vitio timi-

ditatis in duos articulos. diuisa
Ar. 1. Vmⁱⁿ Timiditas sit Peccatum.
Et videtur quod non quod in laudem iustitiae
proxi 23 q. absq. terrore erit / 2. quod
quod mors est timenda iuxta illud Matthei
10. nolite timere eos. qui occidunt corpus
et Isai 51. non timeat dominum mortale
non timeat / 3. quod nihil mundanum ama-
re pertinet ad perfectionem virtutis. ut
dicit August. 14. de ciuit. ergo nihil
manuum firmidare. videtur non esse pecca-
tum.

Sed contra dicit de iudice iniquus Luc. 13
qui nec deum timebat. neq. dominum re-
uerabat.

Dicendum quod cum timor ex amore nascatur
idem iudicium est de utroq. agit autem
nunc de timore. qui mala temporalia
timeat. qui prouenit ex bonorum temp-
ralium amore. et dicitur sic esse impari-
dum et vitiosum. siue causetur ex defectu
amoris. siue causetur ex elatione carnis. Si-
ue ex soliditate. quae tamen excusatur a pec-
cato siue inuincibilis.

Ad. 1. R. qui iustus emendat quod careat om-
ni timore. sed non retrahente eum a bono /
Ad. 2. quod mors et alia sunt timenda inquan-
tum dominus potest impediri per hoc a opere

bus virtutibus. Unde prout 14. dicit sapiens
 timet. et declinat a malis / Ad. 3. q. bona
 temporalia debent interminari iniquar
 tatis nisi impediunt a timore et amore
 dei. sed non ut ad servendum deserviant /

et non timere
 ut dicit ecclij
 34.

Ar. 2. Vm esse impavidum oppo
 natur fortitudini? ~

Et videtur q. non. qz nullus actus fortitu
 dinis impeditur per hoc q. aliquis est impa
 vidus. qz quilibet remota timore et fir
 miter sustinet. et audacter aggreditur /
 2. qz esse impavidum est virtuosum aut
 propter defectum debilitatis. vel pro
 ter superbiam vel propter stultitiam.
 ergo non opponit fortitudini / 3. qz unius
 virtutis ex una parte non opponit nisi unum
 extremum. ac fortitudini ex una parte
 opponit timor. et ex alia audacia. ergo non
 impaviditas / Sed contra dicit. in 3. ethic.
 Dicendum q. fortitudo versat circa auda
 ciam et timores ratione moderatos. cum
 ergo timor possit esse immoderatus per
 excessum et per defectum sicut timiditas
 opponit fortitudini per excessum timoris.
 ita impaviditas opponit ei per defectum
 timoris in quantum subiecte non timet quic
 od oportet timere. quando. et quomodo est
 Ad 1. Pr q. impavidus nec sustinet nec ag
 greditur clamore rationis. Ad. 2. q. impa
 viditas ex sua specie directe opponit fortitu
 dini. qz medium eius corrumpit. sed secun
 dum

timorem

dum suas causas, nihil prohibet qd oppo-
 nat alijs virtutibz) Ad. 3. q. audacia op-
 ponit fortitudini secundum excessum
 audacie; impuditas autem secundum
 defectum timoris. nec est incommuniens
 q. secundum diversa habeat diversa ex-
 tremata.

Quæstio. 127. De Audacia in
 duos articulos diuisa.

Art. 1. Vm audacia sit peccatum?
 Et videt q. non q. 156. 39 de bono predicato
 re sicut exponit Gregorius in moralibz) dicitur
 q. audaciter in occursum pergit armatus)
 2. q. in. 6. et sic dicit q. oportet tarde con-
 siliari. et tarde consilia uelociter operari
 sed ad hanc uelocitatem iuuat audacia, et
 q. 3. q. causat a spe spes autem uirtus est.
 sed contra dicit esse. 8. cum audaciter eas
 in uia est. Dicendum q. passiones a super-
 abundantia uici solent sicut ira et audacia,
 que tamen si sit moderata ratione non est
 peccatum. Ad. 1. R. q. loquitur de audacia mo-
 derata. Ad. 2. q. audacia que operatur ad ue-
 locitatem aliorum. in tantum est laudabilis
 in quantum a ratione procedente ordinatur
 alias esset precipitata. Ad 3. cum Philo-
 sopho in. 4. et sic. q. quedam uirtutes et uitia
 sunt inordinata, et ideo utrimus in in-
 bz passionum ad eas significandas taliter
 q. passionibus quarum obiecta sunt mala design-
 ant uitia sicut. per iram. odium. et audaciam. et
 illis quarum obiecta sunt bona. significantur

uir

Virtutes sicut per spem et amorem est //

Ar. 2. Vm audacia opponat fortitudi //
dini?

Quidam q. r. q. procedit ex presumptione,
Sed hec ad superbiam pertinet similitudinem
oppositam. et q. / 2. q. audax iritantum vi-
tuperat ut quantum sibi, aut alijs nocet.
at hoc iustitiam opponit / 3. q. sicut timidi-
tas opposita fortitudini per excessum timo-
ris habet vitium oppositum. sic et audacia
opposita fortitudini per excessum audacie de-
bet habere aliud vitium oppositum, quod
tamen non apparet.

Sed contra est auctoritas Philosophi. in. 3. et. 4.
et. 5. et. 6.

Dicendum q. audacia prout est vitium im-
portat intemperantiam circa passiones ma-
teriam fortitudinis ac prout de opponit ei.

Ad. 1. R. q. oppositum vitij ad virtutem attendi,
et principaliter secundum ipsam vitij speci-
em, non secundum causam eius / Ad. 2. q. /
recurrem et effectus audacie secundum
quem etiam non attendit oppositum / Ad. 3. q.
motus audacie consistit in invadendo. id quod
est homini contrarium, ad quod natura in-
clinat nisi in quantum talis inclinatio im-
pedire per timorem patendi recurrence ab-
es. et ideo vitium quod excedit in audacia non
habet contrarium defectum nisi timiditate
tantum.

Quaestio. 1. 2. De Partibus for-
titudinis?

Ar. 1. Vm partes eius convenienter
numerentur? HSC et

Summula D. Thomae

Fuit et q. non. q. Tullius in sua rethorica annumerat quattuor fortitudinis partes scilicet magnificentiam, fiduciam, patientiam et perseverantiam. sed magnificentia seu liberalitas ad iustitiam spectat. ergo / 2. q. fiducia est idem spe. que est specialis et distincta virtus / 3. q. magnificentia et fiducia non importat habitudinem ad pericula / 4. q. fiducia patientia importat per se ipsam difficultatem et non pars sed idem fortitudinis / 5. q. perseverantia virtus est omni virtuti. ut constat. matth. 24 / 6. q. Macrobius ponit septem partes scilicet magnanimitatem, fiduciam, securitatem, magnificentiam, constantiam, firmitatem. et Andronicus ibi ponit septem virtutes annexas fortitudinis scilicet sunt cupiditia, Levia, magnanimitas, virilitas, perseverantia, magnificentia, Andragathia / 7. q. Aristoteles in 3. ethicorum ponit quinq. modos fortitudinis: quartum prima est Politica militaris. 3. que sperat ex passione precipue ira / 4. propter consuetudinem victorie / 5. propter experientiam periculis. ergo etc.

Dicendum q. fortitudo q. versat circa materiam valde specialem non habet partes subiectivas. sed integrales secundum ea que concurrunt ad suum actum. et potentiales secundum ea que fortitudo observat circa difficultata. Et autem duplex actus fortitudinis nimirum aggredi et sustinere. et ad aggrediendum quidem est necessaria antecedens

fiducia et postmodum magnificentia ne
 quis in executione deficiat. Ad alium
 in sustinendis diu similiter requiruntur
 licet. patientia a principio et perseveran-
 tia usque in finem laboris. Si autem prout
 quattuor virtutes nimirum fiducia, ma-
 gnificentia, patientia, et perseverantia
 ad propriam materiam fortitudinis acci-
 dentur. Sed ad quas cumque materias diffi-
 ces extendantur. Sive referantur, erunt virtu-
 tes a fortitudine distinctae, et tamen ei adiu-
 gentur sicut secundariae principales.

Ad. 1. R. q. magnificentia circa materiam
 liberalitatis addit quamdam magnitudi-
 nem que respicit rationem ardui. Ad. 2.
 q. spes theologica confidit de deo. fiducia vero que est
 pars fortitudinis confidit quis etiam de se
 ipso subdes. Ad. 3. q. fiducia et magnificen-
 tia habent cum fortitudine quamdam affi-
 nitatem ratione periculi imminentis. Ad
 4. q. patientia circa quicunque pericula et
 virtus ad iurata prudentis. Sed ut est circa
 pericula mortis et pars integralis ipsius.
 Ad. 5. q. procedit de perseverantia communi-
 ter accepta. Ad 6. q. omnes alie partes re-
 censit ab Macrobio et Aristoteli ad quat-
 tuor ex Cicero adductas reducuntur. Ad
 7. q. illa quinque deficiunt a vera ratio-
 ne virtutis. et ideo ponuntur tanquam quidam
 fortitudinis modi.

Questio. 129 De Magnanimitate
 in 3. articulos divisa.

Ar. 1. Vm magnanimitas sit
circa honores?

Fuisset q. non q. magnitudo animi ad
irascibilem spectat. uedicitur in 3. de ani-
ma. Honor autem est quoddam bonum
concupiscibile / 2. q. non est circa opera
tiones sic enim esset pars iustitiae. Ergo
circa passiones, sed honor non est passio /
3. q. magnanimitas magis uidetur per-
tinere ad prosecutionem, q. ad fugam
scilicet ad magna tendendo, at uirtus
si magis laudantur ex eo q. honores fugiunt /
Sed contra est Philosophus in 4. ethic
ponens eam circa honores, et de honoratio-
nel.

Dicendum q. magnanimitas ut
ipsum nomen sonat importat animi ex-
tensionem ad magna. Habitu autem
uirtutis considerat ad duo scilicet pri-
mo ad materiam circa quam operatur.
Secundo ad actum proprium qui consistit
in debito usu talis materiae. ex quo actus a-
bitus uirtutis principaliter determinat
et ita ~~ita dicitur~~ magnanimus, et
sive uel secundum proportionem in de-
bito scilicet usu rei parum. uel absolute
in optimo usu rei maxima. qualis est ho-
nor. ac proinde sicut dicit aliquis fortis
ex his, que sunt difficilia simpliciter sic
magnanimitas uersat circa honores.

Ad. 1. Arg. bonum eternalum ut sic per-
tinet ad concupiscibilem, sed uel magna
uel ad uia ad irascibilem / Ad. 2. q. est cir-
ca

Honor non est pas-
sio aut operatio
sed obiectum pas-
sionis, magnani-
mitas autem

ca passionem spes immediate, mediate
 uero circa honorem qui est obiectum spei,
 Ad 3 q. ad maximum pertinet face
 re ea que sunt honore digna. non tamen
 sic ac pro magno estimat. Sumanum ho
 norem.

Ar. 2. Vm magnanimitas de
 sui ratione habeat q. sit circa ma
 gnium honorem?

Fuisset q. n. q. ipsa uersat circa ho
 norem ut sic. magnum uero et paruum
 audiunt honorem. ergo de sui ratione est
 2^a q. nec de ratione mansuetudinis est
 q. sit circa magnas. uel paruas res / 3.
 q. magis distat exhoratio a magno
 honore. q. paruum honorem. Sed uersat circa
 exhorationes. ergo et circa paruos hono
 res / Sed contra sic dicitur. in. 2. ethicor.

Dicendum q. cum uirtus sit quaedam per
 fectio potentie ad actum suum ut dicitur
 7. ethicor. et. 1. de uel ad rationem uir
 tutis pertinet q. uersat circa aliquid mag
 num et difficile. actus dupliciter scilicet
 uel q. difficile ex parte medij ut fit in uir
 tutibus intellectualibus et in actibus
 uel ex parte materie ut in alijs uirtutibus
 moralibus que uersantur circa passiones que
 impugnantur rationis modum et sic etiam
 dupliciter nimirum uel ex parte ipsarum
 passionum que in se uel uoluntate sunt ac
 sic fortitudo est circa timores et audacias. et
 temperantia circa maximam delectationem

Summula D. Thomae

principaliter concupiscentias. uel ex parte rerum ^{exteriorum} que
 sunt obiecta passionum. est igitur magna
 ex quibus passio ^{uirtutis} circa magnos honores. et id est di-
 gnitas. et habent ma-
 gnitudinem resulte-
 re rationi. ut patet
 et in amore uel cu-
 piditate pecuniarum
 uel honoris. et in
 his oportet esse uir-
 tutes non solum cir-
 ca magna sed et cir-
 ca media. ut est in
 liberalitate et ma-
 gnificencia.

^ Honoribus

Ad 5. R. q. licet illud uerum sit ad habent
 famem magnam differentiam secundum
 comparationem ad rationem. cuius modum
 sonorus obseruari oportet. Ad.
 2. q. alia est ratio de diuitiis et honoribus
 que sunt res extra animam existentes.
 Ad 3. q. ille qui bene magnus utitur multo
 melius utitur paruis. et etiam de hono-
 ratibus quas sibi reputat indignas
 afferij.
 Ar. 3. Vm magnanimitas sit uirtus
 Et uidetur q. non q. in uersat circa medium
 sed circa maximum ut constat ex 4. et 5.
 2. q. omnes uirtutes sunt in medio. ac ut
 dicit Arist. qui paruis dignus paruis digni-
 ficat se ipsum temperatus et in magnifi-
 ca. et tamen et in uirtute. 3. q. uirtus est
 bona qualitas mentis. magnanimitas au-
 tem teste eodem Phil. 5. in libro in de
 su. uirtute. et in uirtute stabili uirtute.
 4. q. magnanimitas opponit humilitati.
 ut in uirtute in. 4. et 5. 5. q. habet uirtute
 rabiles proprietates scilicet. non est mem-
 berificus. est tarda et diuisa. ut in uirtute
 alius. non potest cum alijs conuincere. et ma-
 gis

quis possidet infructuosa, q̄ fructuosa ~
 Sed contra q̄ q̄ laudatur magnitudo ani-
 mi quodrumdam. 2. Machab. 14.

Decendum q̄ magnanimitas seruat modum
 rationis circa maximum & minus bonum
 scilicet bonum, ac proinde sine dubio est
 virtus.

Ad. 1. q̄ magnanimus ad maxima cum
 modo et oportet tendit ordine rationis.
 seruat / Ad. 2. q̄ virtutes sunt unæ q̄ non
 secundum actus taliter q̄ in actu unius, atq̄
 omnium concurrant, sed secundum habitus
 et animi dispositionem. / Ad. 3. q̄ ille corp-
 rales dispositiones naturaliter consequuntur
 ad os q̄i secundum animum naturaliter
 ad magnanimitatem dispositi sunt / Ad. 4.
 q̄ magnanimitas et similitas non contra-
 riant sibi. q̄ magnanimus magnus pro
 ut a deo acceptis, sed dignificat; et peccatores
 in quantum tales sunt, contemnit. Sum-
 mus autem se ipsum parumpendit secundum
 considerationem proprii defectus, et dona
 deo in alijs etiam sibi inferioribus venerat
 quod dicitur in psalmista, cum ait ad mi-
 seriam ductus est in conspectu eius malignus,
 timoritas autem dominum glorificat /
 Ad. 5. q̄ illi proprietates sane intellectus p-
 tinent sunt etiam magnanimitas, qui bene-
 ficia potius conferenda q̄ accipienda intendit.
 et tunc in eadem considerando magna cum gra-
 vitate sermoris, et in omnia se ipsum noniac-
 tando, et non inveniendis alijs in lenitate
 conversationis communis, et tandem infructu-
 osa id est utilia pro honestis parumpendens ~

Summula D. Thomae

Ar. 4. Vm. magnanimitas sit vir-
tus specialis?

Et videtur quod non quod in 4. ethic. ^{dicunt} q. ad magna-
nimitatem pertinet. quod quod est in qua
libet virtute magnam / 2. q. et attri-
buuntur civitati actus divinarum vir-
tutum scilicet non fugere communitatem
quod est prudentis, non facere iniusta. be-
nefacere. prompte ministrare. vera dicere
et non esse plaudendum quod est patientis
3. q. virtus est ornatu animi. ut in
1. 61. magnanimitas autem est orna-
tus omnium virtutum; ut dicitur in 4. ethic.

Sed contra est Philosophus in 2. ethic.

Dicendum quod ad magnanimitatem perti-
net modum rationis constitutum circum-
stantiam determinatam scilicet bonum
quod bonum quoddam est speciale. ac pro-
inde et ipsa specialis virtus. quod tamen sum-
mum est premium virtutis. id est ex consequenti
ratione signatur magnanimitas res-
picit omnes virtutes. 11.

Ad 1. R. q. magnanimitas specialiter
dicitur magnam operari in qualibet virtute in
quantum sunt digna magno honore / Ad
2. q. illa et similia vitae. et facit magnam
non ut communia virtutibus, sed secun-
dum quamdam specialem rationem, sicut
licet tanquam contraria excellentiae aut
magnitudinis / Ad 3. q. ad ornatum pro-
prium cuiuslibet virtutis. superaddit
alius ornatu ex ipsa magnitudine operis
virtutis per magnanimitatem. ut dicitur in 4.

Ar. 5. Vm magnanimitas sit Pars
Fortitudinis.

Sciendum q. non q. Seneca lib. de quattuor
virtutib. dicit esse idem cum fortitudine
et Tullius. i. de off. magnanimos fortes
et ueridicos uocat / 2. q. in 4. et sic dicit
q. magnanimus non est Pbilichindus
id est periculorum amator / 3. q. magna
nimitas respicit magnum in bonis speran
du. fortitudo autem in malis accedendis uel
timendis. sed bonum est principaliter q. 3.
malum. ergo et magnanimitas dignior q. 3.
fortitudo. et non parueius / — — —
sed contra est Macrobius et Arduus
Ducendum q. magnanimitas firmat a
nimum ~~in~~ circa quod facilius est firmi
tatem seruare. q. in arduo circa quod fir
mat fortitudo firmum circa periculum mor
tis. ac proinde magnanimitas ponit pars
fortitudinis. q. aduergit ei, sicut secunda
via principalis.

Ad. 1. Ar. q. q. conueniunt in arduo pro ea
dem uirtute accipiunt. differunt tamen
q. alia est ratio difficilis in utraq. / Ad. 2.
q. illud de periculis indifferenter, non de
magnis ad que magnanimitas tendit. un
de Pbilosophus dicit ibidem q. magnanimitas
non est in periculis. id est pro paruis peri
culis. sed est in periculis. id est pro mag
nis periculis periculis et ad idem est Sen
ca lib. citato / Ad. 3. q. magis repugnat firmi
tati animi arduum in malis, q. arduum
in

in arduo maxi
mum bonis spera
di uel adipiscendi

Summula . D Thomae

in bonis. Fides principalis est virtus
fortitudinis. q̄ magnanimitatis.

Ar. 6. Vm fiducia pertineat ad
magnanimitatem?

¶ Videe q̄ non q̄ possumus sapere fidu- ^{et debet}
ciam nisi de nobis nec ipsi sed de alio ut
de christo et mundis. 2. videtur. 3. quod
videtur esse contrarietatem magnanimi-
tatis. 2. q̄ fiducia opponit timori iux-
ta illud psalmi fideliter agam et non
timebo. at carere timore magis pertinet
ad fortitudinem. q̄ ad magnanimitatem.
3. q̄ ei ut condignit̄ debet premium. ut
constat iob. 3. et Macrobius eam mag-
nanimitati condidit.

Sed contra q̄ Tullius in sua rethorica fi-
duciam h̄ magnanimitatis esse care
videt.

Dicendum q̄ nomen fiducia a fide sumptū
videtur quā alicui credimus pertinet autem
ad spem ut constat iob. ii. quā ~~alibi~~ alij
quod speramus ~~et quod impunitate~~
et ideo fiducia importat quoddam robur
spei proveniens ex aliqua consideratio-
ne. quae facit vehementem opinionem
de bono assequendo. et vide q̄ ad mag-
nanimitatem pertinet.

Ad. i. R̄ q̄ ad magnanimum pertinet ut
dicitur in. 4. et sic. quasi nulli indigere cum
fiducia de se. et de alijs quos sibi promittit
in promptu sapere. Ad. 2. q̄ fiducia prestat

[^]
vel de nobis non
fidimus.

[^]
a nobis vel
ab alio auxili-
um promitten-
te ~~promittit~~

robur spei que ex parte obiecti timori opponit
 et quia spes causat audaciam, que per
 tinet ad fortitudinem, inde est q. fiducia
 ex consequenti pertinet ad fortitudinem.

Ad. 3. q. fiducia proprie non nominat
 uirtutem. sed creditur nem uirtutis nō
 quali uirtus ad uirtutem fortitudinis (nisi se
 cundum q. accipit pro magnanimitate)
 sed sicut pars integralis. ut dictum est.

Ar. 7. Vm securitas ad magna
 nimitatem pertineat.

Quidam quoniam q. importat quietem a
 perturbatione timoris. quod est proprium
 fortitudinis. 2. q. securitas est sine
 cura quod est contra uirtutem, que de
 se curam gerit. ut dicitur. 2. Timot. 2.
 et precipue contra magnanimitatem. 3.
 q. securitas est premium uirtutis. ut di
 citur Job. 11. securus dormies. ergo non est
 uirtus.

Sed contra est Tullius in. 1. de officijs dū
 ait q. ad magnanimum pertinet. neq.
 perturbationi. neq. homini neq. fortuna
 succumbere.

Dicendum cum Philosopho in. 2. et sic. q.
 timor facit homines consiliarios securi
 tas autem dicitur per remotionem eius cu
 ra, quam ingerit timor: et ides sicut fidu
 cia ex consequenti pertinet ad fortitudi
 nem in quantum uirtus audacia; ita et se
 curitas ex consequenti pertinet ad magna
 nimitatem. in quantum repellit de spe

ratiorem quam causat timor ~

Ad 1. R. q. fortis non laudat precipue quod non timet, quod pertinet ad securitatem sed in quantum importat firmitatem in passionibus. Unde securitas est conditio fortitudinis / Ad 2. q. non quilibet securitas sed circumstantiata est conditio fortitudinis et magnanimitatis / Ad 3. q. in virtutibus est quaedam similitudo futurae beatitudinis et quaedam securitatis. quae premiantur.

Ar 3. Vm Bona Fortuna conserant ad magnanimitatem?

~ rari ad magnanimitatem? Evidet quoniam quod dicit Seneca lib. 12a virtus sibi sufficiens est, quod magnanimitati maxime competere videt / 2. quod magnanimus despiciat res fortunae ut dicit Tullius. i. de officiis. sed nullus despiciat ea quibus iuuat / 3. quod Tullius ibidem et Arist. 4. et sic dicunt quod magnanimus in infortunijs non est tristis quoniam autem tristat ex absentia eorum quibus iuuat

Sed contra est Philosophus in 4. et sic dicendum quod magnanimitas respicit finem sicut materiam; et magna siquid operari tanquam finem et quod abundanter bonis fortunae ab omnibus magis honorantur, et sunt magis potentes ad operandum. ratione utriusque bona fortunae conferunt ad magnanimitatem.

Ad 1. R. q. virtus sola sibi sufficit sed non

ita

ita expedite / Ad. 2. q. despiciat mag-
nanimus res illas. non ut inutiles ad
opus virtutum. sed q. non reputat eas
magnas. pro quibus debeat a. Liquid in
decenti facere / Ad. 3. q. illis nec trista
e. amissus. nec extollitur possessus. q. non
magna reputat.

^
magnanimus
^ multum illis

Quaestio. 130 De Presumpti-
one. in duos Articulos divi.

Ar. 1. Vm Presumptiosus peccat?

Et videtur q. non q. Apostolus dicit ad Phi-
lipp. 3. qui retrorsum obliuiscens ad an-
teriora me extendo. quod presumptuos-
sum esse videtur / 2. q. Arist. in. 10 e
hic. ec. 1. necesse q. homo mortalibus immen-
talia debet sapere. et se ipsum trahere
ad diuina. quod tamen presumptuosus
est / 3. q. 2. cor. 3. dicit q. non sumus sic
fuerit cogitare aliquid ex nobis ergo
si presumptuosus est peccatum, illicitum erit
aliquid etiam bonum cogitare. quod di-
cendum non est.

^
ambis.
quasi

Sed contra est eccle. 37. o presumptione
quissima unde creata est? et Respondeo
glossa. q. ex mala voluntate creaturae?

Dicendum q. ea que sunt secundum natu-
ram sunt ordinata ratione diuina et pro-
inde quidquid fit a ratione humana contra
ordinem communiter in rebus naturalibus
inuentum vitiosum est. tale autem est a
Liquid nihil. quod propriam facultatem ex-
ce

^
et virtutem

ut facit Aposto-
lus

cedit quod presumptionis proprium est. Ad. 1. R. q. non inuenit ut id quod est supra potentiam actiuam alicuius uonsit supra potentiam passiuam eiusdem. nec extendere se ad assequendam uirtutem perfectam uirtusum est. Ad. 2. q. homo uirtus se se trahit ad immortalitatem diuina, quae supra se ipsum sunt, non ut ea operetur. sed ut eis uincat per uoluntatem et intellectum. Ad. 3. cum Arist. 3. ethicorum q. id quod per alios possidemus aliquantulum per nos possedimur. et idem non est presumptuosum, uirtuosum opus intendere cum fiducia diuinae uoluntatis.

Ar. 2. Vm presumptio opponitur magnanimitati per excessum?

Et uidetur quod non quia presumptio est peccatum in spiritu sanctum et ex uoluntate querenti caritati et non magnanimitati oppositum. 2. quia si quis se etiam paruum dignificet excedendo propriam facultatem dicitur presumptuosus et non opponitur magnanimitati. 3. quia presumptuosus ut dicitur in 10. ethicorum propter exteriorem formam. et exteriorem bonam (quae magnanimitas respicit) despicitur alios. ergo magis opponitur per defectum. Sed contra est Philosophus in 2. 4. ethicorum. dicens quod charimus. id est fieri

osus uel uentusus opponit magnanimitati per excessum.

Dicendum q. presumptuosus opponit magnanimitati per excessum. tunc in maiora tendat q. magnanimitas. Sed q. tendit in maiora tendit secundum proportionem ad propriam facultatem.

Ad. 1. R. q. alia est presumptio in spiritum sanctum. ab ea de qua loquimur quamuis et illa. si non ratione materis inquantum tamen est contemptus excedens propriam facultatem potest dici q. magnanimitati opponat. Ad. 2. q. si presumptus circa parua non opponit magnanimitati. Sed illi uirtuti que est circa maiora. Sed non est. Ad. 3. q. nullus attentat aliquid supra facultatem suam. nisi inquantum facultatem suam estimat maiorem q. sit. uel quantum ad quantitatem ut cum putat se maiorem habere. N. y. scientiam. uel quantum ad genus rei. cum scilicet se existimat magis dignum ex eo. ex quo magis dignum non est. unde in uariis deformitatibus uiuunt ut Arist. in. 4. ethic. et Seneca in lib. de quattuor uirtutibus declarant. et sic patet q. presumptuosus secundum rei ueritatem quando deficit a magnanimitate. secundum apparentiam in excessu se habet.

(Sicut illud ad quod tendit se simpliciter magnum sicut tantum secundum stultorum opinionem.)

Questio. 131 De Ambitione.

In duos articulos diuisa.

Ar. 1. Vm. Presumptio sicut Peccatum. Et uidetur q. non q. tendit circa honorem qui.

Ambitio

Summula. D. Thomae

bonum quoddam laudabiliter appetibile est) 2. quod quilibet virtuosus illum potest appetere tanquam premium virtuti debitum ut dicitur in. 1. et 3. ethicorum) 3. quod per honorem homines prouocant ad bona facienda. et mala vitanda ut dicitur in. 3. ethicorum. et ut dicitur Tullius in libro de Tusculanis questionibus honorabilis artes. ergo ambitio non est peccatum) sed contra. 1. in. 13. caritas non est ambitiosa.

propter

Dicendum quod honor importat reuerentiam alicui exhibitam in testimonium ipsius excellentiae eius. illud uero in quo homo excellit prout a deo sibi datum est de quo principaliter honor debet. prout uero illud conferre in utilitatem aliorum. et sibi etiam parat uia ut alijs prout potest sibi placeat honor qui sibi ab alijs exhibetur. potest autem appetitus honoris esse inordinatus tripliciter. primo quod est de excellentia non habita. Secundo quod honor in deum non refert. et tertio quod appetitus honoris in ipso quiescit. nec refert ad utilitatem aliorum. Ambitio autem importat inordinatum appetitum honoris ac ex hoc sequenti est peccatum

Ad. 1. R. quod appetitus honoris ratione regulatus laudabilis est. et contra vituperantur. qui de honore debite renunciant) Ad 2. quod honor est premium virtutis. non ex parte virtutis (qui sola in beatitudine meretur) sed ex parte aliorum qui uident habent aliquid maius. quod tribuant virtuti

Unde patet quod ^{hoc} non est sufficiens premium
 uel deum in 3. ethicorum / Ad 3. q. si uel recte,
 appetitus honoris est causa bonorum. sic inor-
 dinatus est multorum malorum occasus ut
 dicit Salustius in Catilinario. nec quis ob-
 solum honorem bona faciunt. uel mala
 uitant dicendi sunt uirtuosi nec fortes
 ut docet Philosophus in 3. ethicorum 2.
 Ar. 2. Vm Ambitus opponat mag-
 nanimitati per excessum?

Unde quoniam per excessum opponit
 ei presumptio. et unumquodque ex una par-
 te non opponit nisi unum extremum /
 2. quod attamen sicut magnanimitas uersa
 circa dignitates. et honores. et sic. 2. ma-
 gis. 4. dicitur quod Jason ambiebat summum
 sacerdotum / 3. quod ambitus uidetur esse cir-
 ca exteriorem apparatus. ut colligitur ex
 alio. 25. et 2. peralyp. 16. magnanimi-
 tas autem non uersat circa apparatus
 exteriorem. ergo /

Sed contra est Tullius. in 1. de officiis
 Dicendum quod cum ambitus importet in-
 ordinatum appetitum honoris opponit
 magnanimitati. sicut in ordinatum or-
 dinato.

Ad 1. R. q. Ambitus (et quantum ad finem
 scilicet operationem quae est supra facul-
 tatem. et quantum ad materiam scilicet
 honorem indebite pretensum. et exercita-
 tum) opponit magnanimitati per excessum
 nec est inconueniens secundum diuersas et
 sedus excessus eiusdem medij / Ad 2. q.

Summula. D. Thomae

appetitus dignitatis. ob honorem ad am-
bitionem pertinet. sed propter dubium dig-
nitatis usum propriam facultatem ex-
cedentis pertinet ad presumptionem.
Ad. 3. q. ambitio non pertinet ad exteri-
orem cultum. nisi propter honorem; ut
colligitur Jacobi. 2.

Quaestio. 132. De Inaniglo-
ria. in tres. art. diuisa.

Ar. 1. Vm appetitus gloriae sit pec-
catum?

Et uidetur q. non q. tenemur deum imita-
ri ut constat ephesi. 5. ac deus gloriam
ab hominibus querit. isai. 43. / 2° q.
per appetitum gloriae homines prouide-
re ad bonum secundum Tullium in Tus-
culanis, et Romanis. 2. promittitur
gloria pro bonis operibus / 3. q. Tullius
in rethorica dicit q. gloria est frequens fa-
ma cum laude. et idem tenet Ambrosius
sed appetere laudabilem famam peius
est laudabile. ut dicit ezech. 41. et Ro-
man. 12. ergo.

Sed contra S. Augustinus. in. 5. de ciuit.
Dicendum q. gloria claritatem quamda
significat unde idem est gloriam et clari-
ficari ut dicit Augustinus super Iohanne
claritas autem et decus quamdam habet
manifestationem que potest esse apud mu-
ltos. uel paucos. et in cognitione propi-
a superioris. neq. est peccatum q. quis bo-
num

ut ait Salustius
in Catilinario

num suum cognoscat et approbet. ut
 Sabee. 1. cor. 2. neq[ue] quod quis velit o
 pera sua ab alijs approbati. dicit enim
 Matth. 5. Suceat lux v[est]ra. c. 5. et
 de appetitu glorie de se non impon
 tat aliquid vitiosum. nisi sit inanis
 glorie est autem inanis. tripliciter in
 mirum. vel ex parte rei in qua gloria que
 re. vel ex parte eius a qua gloria que
 re scilicet ab homine cuius iudicium
 non est certum. vel tertio ex parte eius
 qui gloriam appetit non referens eam
 in gloriam dei. vel hominis salutem.
 Ad. 1. R. cum Augustinus. Inanis. 13.
 q. pecculo sum et sibi placere. cui care
 dum est superbie. quoniam et deus suam glo
 riam non quaerit propterea. sed propter
 nos. Ad. 2. q. gloria que habet a deo non
 est inana sed vera et bonis operibus repro
 missa. ut Sabee. 2. cor. 10. Ad 3. q. ad
 hominis perfectionem pertinet q. ipse se
 cognoscat. non q. cognoscat ab alijs. si
 tamen etiam est appetendum. ad hoc q.
 deus ab hominib[us] glorificet. vel ad profu
 tum proximi. vel ut ex testimonio laudis
 alienae studeat quis in bonis persevera
 re. et ad meliora proficere.

Ar. 2. Vn inanis gloria magna
 nimitati opponatur?

Et unde q. non q. ore vel ex his que non
 sunt. quod pertinet ad falsitatem. vel ex

Summula D. Thomae

rebus terrenis et caducis quod pertinet
ad cupiditatem uel extestimariis Simi-
runt quorum iudicium non est certum
quod pertinet ad imprudentiam) 2.
q. nec opponit illi per defectum sicut
pusillanimitas nec per excessum sicut
presumptio et ambitio) 3. q. ad philip
2 super illud nihil per contentionem
aut inanem gloriam. aut gloria q. quida
illius contentebant causa inanis gloriae
ac contentio magnanimitati non oppo-
nit. ergo neq. inanis gloria.

Sed contra est Tullius in lib. 1. de officiis
Ducendum q. gloria est effectus quidam ho-
ris et laudis. magnanimitas autem
est circa bonum. ac per consequens cir-
ca gloriam. Et proinde inordinatus ap-
petitus gloriae directe magnanimitati
opponit. " " "

cum Philo-
pho. in 4. et 5.

Ad. 1. Per q. ea quae alijs uirtutibus oppo-
nunt non repugnat opponi magnanimi-
tati. secundum q. habere pro magnis il-
la quae parua sunt. Ad. 2. q. cupidus ma-
nis gloriae in rei ueritate deficit a magna-
nimo, sed considerando estimationem eius
opponit magnanimo per excessum. q. si
scit gloriam. quam appetit reputat a
liquo magnam. et ad eam tendit supra
sua dignitatem. Ad. 3. q. oppositis vi-
tutum non attendit secundum effectum
et tamen hoc ipsum magnitudinem animi
opponit. q. aliqui contentionem intendat
aut

ut dicitur in 4. ebrisy. magnanimus enim
non est contentiosus, qz nihil estimat
magnum.

Ar. 3. Vni inanis gloria sit pec-
catum mortale?

Et videtur quod sic qz Excludit a mercede eter-
na ut habetur marci. 6 | 2. qz attri-
buit sibi gloriam que propria est dei. ut
habetur Isai. 42. et. 1. ad Timot. 1. sol-
des honor ecclia. 3. qz est maxime pe-
niculosum ut ait glossa Augustini. 1.
ad Thesal. 2. et Chrysostomus Matth
6. dicit qz inanis gloria occulte ingreditur
et ea que intus sunt insensibiliter au-
fert. ergo est mortale peccatum.

Sed contra est Chrysost. in Matth. dicens
qz inanis gloria hominum habet in seuis-
dei in quibus nullum est peccatum mor-
tale. Dicendum qz peccatum inanis glorie
non videtur contrariari charitati quantum
ad dilectionem proximi ac proinde ex hac
parte non est mortale. si ~~autem~~ repugnet
charitati et dilectioni dei neque quantum
ad id de quo est gloria. neque quantum ad
intentionem gloriam querentis non e-
rit peccatum mortale sed veniale.

amorem mundane
glorie quamvis
sit inanis non

Ad 1. R. qz opus virtutum obinamem
gloriam amittit vim merendi vitam eter-
nam quamvis illa solum sit veniale.
Ad 2. qz non omnis ^{qui} inanis gloriam cupit
appetit sibi illam excellentiam que est

Summula D Thome

propria des / Ad. 3. q. est peccatum pe-
niculsum non q. mortale sed q. ad gra-
uia, et mortalia disponit nimis de se
presumens.

Ad. 4. Vm inanis gloria sit vi-
tium capitale?

Et videtur q. non q. semper ex alio (nimi-
rum ex superbia) nascitur / 2. q. huius
est causa glorie et ex consequenti rubilior
sed ambitus, quod est appetitus honoris
est vitium capitale. et q. / 3. q. non ha-
bet aliquam principalem, neq. qua-
tum ad gravitatem peccati, neq. quan-
tum ad rationem boni appetibilis, q. est
vana et fragilis humana gloria, et extra
ipsum terminem existens.

Sed contra est Gregorius 31. moral. eam
annumerans inter septem vitia capita-
lia / Dicendum q. licet quidam super-
biam ponant vitium capitale unum de
septem. Gregorius tamen hoc modo cita-
to superbiam ponit regulam omnium
vitiarum, et rationabiliter q. fines om-
nium vitiarum in finem superbie ordi-
antur, et inanem gloriam, quod immedia-
te ex ea oritur ponit vitium capitale.

Ad. 1. R. q. omni ex superbia tanq. ex re-
gula omnium vitiarum, non tollit ratio-
nem vitij capitalis / Ad. 2. q. gloria est
fines laudis et honoris. Licet sequatur ex ip-
sa / Ad. 3. q. inanis gloria ob propinquitate
ad

ad excellentiam Sabecrationem princi-
pales appetibiles. nec inconuenit ex
uenialibus peccatis mortale oriri. in quan-
tum disponit ad illud.

Ar. 3. vñ conuenienter assign-
nentur filiae inanis gloriae. Ino-
bedientia, iactantia, Hypochry-
sus, contentio, pertinacia, dis-
cordia. et inuitatum pre-
sumptio.

Quod et q. non q. iactantia secundum
Gregorium. 22. moral. ponit inter spe-
cies superbiae. Superbia uero non oritur
ex inanis gloria. immo e conuerso. 2.
q. contentiones et discordias uidere ma-
xime ex ira prouenire. 3. q. uel dicit
Chrysostomus in multis uariis gloria u-
biq. maximum est, sed maxime in Philan-
thropia. id est in misericordia. quae tamē
non est aliquod inuicium, sed in uisue-
tudine summum existit. ergo presum-
ptio inuitatum non debet specialiter
poni filia inanis gloriae.
Sed contra est auctoritas Gregorii. 31. mor.
Dicendum q. finis inanis gloriae est ma-
nifestare propriam excellentiam. et hoc
uel directe siue per uerba et sic est iactan-
tia. siue per facta quae sunt uera et habe-
ant aliquam admirationem dicit in-
uitatum presumptio. si sint falsa Hy-
pochrysis. Si autem quis indirecte nititur
sua

Summula D. Thomae

Suam excellentiam ostentare mani-
festando se non esse alio minore con-
tingit quadrupliciter. scilicet quantum
ad intellectum per pertinaciam. quan-
tum ad voluntatem per discordiam. qu-
antum ad locum per contumeliam
et quarto quantum ad factum per in-
obedientiam.

Ad. 1. R. q. iactantia frequentius ordi-
nat ad gloriam et honorem. et secun-
do ex inanis gloria / Ad. 2. q. iactantia cau-
sat discordiam nisi cum adiunctione
inanis gloriae / Ad. 3. q. non vituperat
quis ex hoc. q. presumat elemosinam
facere. quasi aliquid novum.

Quaestio. 133. De Pusillani-
mitate in duos articulos diuisa.

Art. 1. Vm pusillanimitas sit
peccatum?

Et videtur q. non q. in. 4. et sic dicit q.
pusillanimitas non est malus / 2. q.
Philosophus ibidem ait q. pusillanimitas
maxime videtur qui magis bonus dignus
sit non significat se ipsum. ac magis
bonus dignus virtus eius est / 3. q. uedi-
cit eccle. 10. initium omnis peccati est
superbia, a qua non videtur sibi. non
maxime distare Summitas / 4. q. qui-
se dignificat de minoribus q. sic dignus.
pusillanimitas dicitur pusillanimitas. in. 4. et sic. ac sic
sanctificavit. ut moyses exod. 3. et sic
ere

pusillanimitas

eremias. cap. 1. ad officia a deo destinati
sed contra ^{ad} Thersenses. 3. ne pusilli ani-
mos fiant.

Dicendum quod quod est contra naturale
inclinationem peccatum est. est autem
summi in omni et cuilibet rei naturalis
inclinatione ad exequendam actionem suam
potentia commensurata. Unde fit quasi
cui per presumptionem aliquis excedit
sic per pusillanimitatem deficit a pro-
portione debita suae potentiae. et peccat.

Ad quod qui cum talento non est opera-
tus respiciendum. Matthei. 25. et Luc. 19.

Ad 1. R. q. non dicitur malus, quia nulli per-
sone et pusillanimitas. nisi deficiat a
debito munere functione ut dicit Gre-
gorius in pastoralibus / Ad 2. q. procedit
quando dignus, dignitate et merito re-
cusat uti ad virtutem / Ad 3. q. etiam
in pusillanimitate est superbia si in ordina-
te et pertinaciter proprio sensui immitte
reputat se insufficientem respectu eorum
ad quae sufficienter habet ut immitte
proh. 20. unde Gregorius in pastoralibus de
moyses dicit. q. etiam superbus existeret
si auctor imperii obedire recusaret /

Ad 4. q. moyses et Hieremias ex conti-
deratione insufficientis propria infirmi-
tatis recusabant. non tamen pertinaci-
ter ne in superbiam laberentur.

Ad 2. Vm Pusillanimitas oppo-
natur magnanimitati.

Summula 2 Thomae

Videtur quod non quod est sic. dicitur quod pusillitas
 carnis ignorat seipsum et quod dignus
 sit. ergo potius opponit prudentia 2 quod
 magnis. 25. qui pusillanimitas uirtus
 carnis non est lucrativa uocat piger. et si
 multiter. in 4. et sic. pusillanimitas uo
 cat piger. si contra autem sollicitudini
 quae est pars prudentiae opponit 3. quod
 pusillanimitas. uideat procedere ex in
 dignitate timore. unde dicitur Isai 35. pusil
 lanimitas uideat timere. aut ex praesumptio
 ne ad nam uideat Isai 3. ergo potius
 fortitudini. et mansuetudini opponit.
 4. quod si opponit magnanimitati. cum
 magis ab ea distat quod presumptio esse
 grauius peccatum quod presumptio quae
 est nequissima uideat ezech. 27
 Sed contra est ipsorum terminum signi
 ficatio. scilicet magnanimitatis et
 pusillanimitatis.
 Dicendum quod pusillanimitas secundum
 propriam rationem (secundum quam pro
 prie attendit oppositum uirtutis ad uirtutem)
 opponit magnanimitati. potest autem
 ipsa considerari ex parte cause scilicet ig
 norantiae. aut timoris. et etiam ex parte
 effectus. in quantum quis retrahit se ab
 illis. quibus est dignus.

nolite pro uocare
 ad iracundiam.
 filios pestis nec
 pusillo animo si
 ante

Ad 1. Quod procedit ex parte cause in in
 tellectu scilicet ignorantiae. aut pigritiae
 potius considerandi. aut exequendi ut dicitur
 in 4. et sic / Ad 2. quod procedit ex parte effectus

Ad. 3. q. procedit ex parte causae / Ad. 4.
 q. presumptio dicitur nequissima ratione
 causae scilicet superbia a qua procedit.
 nam secundum speciem gravius peccatum
 est pusillanimitas ut dicitur in. 4.
 et sic dicitur.

perquam recedit
 a bonis

Quaestio 134. De magnificentia
 in quattuor. art. diuis.
 Ar. 1. Virtus magnificentia sit
 virtus?

Videe q. non q. omnes virtutes sunt
 omnesq. ac. ut dicitur in 4. ethic. neq.
 omnis liberalis est magnificus / 2. q.
 magnificentia ut pote liberalitatem
 excedens. non in medio sed in extremo
 magnitudinis consistit / 3. q. videtur
 se contra naturalem inclinationem.
 quam maxime quisq. sibi providere curat
 4. q. ars ut dicitur in 6. ethic. est recte
 ratio factibilium; qualis ut nomen
 nat est magnificentia, ars ars est et
 non virtus.

Sed contra est q. virtus humana est par
 tripatis diuinae virtutis. dicitur autem
 deus magnificus ut in psalmo. magni-
 ficentia eius et virtus eius in nubibus
 Dicendum q. cum in 1. de celo virtus
 dicatur comparationem ad ultimum pote-
 tis secundum excessum et non secundum
 defectum. magnificentia in medio vir-
 tus est

Ad. 1. R. q. liberalis quamvis quando
 quovis sit magnificus quantum ad ac-
 tum et tamen quantum ad dispositio-
 nem propinquam vel habitum / Ad 2
 q. versat circa medium rationis. quam-
 vis videat extremum quantitas facti /

Ad. 3. q. in his que ad se ipsum pertinent
 sic videtur quis aliquid magnificum facere
 quamvis ad magnificum etiam pertine-
 at. magnus sumptus in rebus propri-
 is facere, aut convenientem et pulch-
 ram sibi domum fabricare videtur in
 4. ethicorum / Ad. 4. q. videtur in 6. ethic
 ad recte utendum ratione artis. necessa-
 ria est aliqua virtus moralis, qualis est
 magnificentia. " " " "

Ar. 2. Vm magnificentia sit
 specialis virtus?

Et videtur q. non q. facere aliquid mag-
 num pertinet ad quamlibet magna-
 et perfectam virtutem / 1. q. idem vi-
 detur ^{esse} facere aliquid magni, et tende-
 re in illud, et tendere in magni ad
 magnanimitatem spectat / 3. q. mag-
 nificencia videtur ad sanctitatem perti-
 nere iuxta illud. ex. d. 15. magnificencia in
 sanctitate, sed sanctitas est idem re-
 gnum. ergo /

Sed contra est q. Philosophus distinguit
 eam ab alijs virtutibz. 7. Deven

Dicendum q. facere communiter accep-
tum includit etiam actiones intellectus
et voluntatis. proprie autem dicitur ac-
tionem transcurrentem in exteriorem
materiam. sicut urere. et edificare. et
secundum hanc secundam acceptiorem
magnificentia est virtus specialis. qz
in usu operis factibilis ad arte potest in-
ueniri specialis ratio bonitatis. nimirum
q. sic magnum in quantitate. preciosi-
tate. uel dignitate.

Ad. 1. R. q. procedit de facere magna
communiter. Ad. 2. q. magnanimitas
intendit aliquid magnum in omni ma-
teria. magnificentia uero in aliquo o-
pere factibili. Ad. 3. q. sanctitas aduen-
git magnificentia et e converso. qz ma-
gnificentia ut dicitur in 4. ethic. precip-
ue ordinat ad honorabiles sumptus. qui
sunt circa diuina sacrificia.

Ar. 3. Vm materia magnifice-
tie sunt magni sumptus?

Et uidetur q. no. qz circa eandem materi-
am non possunt esse due virtutes. sed li-
beralitas est circa sumptus. ergo non ma-
gnificentia. 2. qz uedicitur in 4. ethic.
omnis magnificus est liberalis. ac libe-
ralitas uersat magis circa dona. qz circa
sumptus. 3. qz in encerijs mittendis. et
et in alijs possunt fieri maximi sumptus.

sine

III Summa D. Thomae

Sine eo q. fiat opus exterius / q. q. pauperes possunt habere omnes virtutes qui non negent exterius fortuna. ut dicitur ut Seneca lib. de ira. ac non possunt facere magnos sumptus

^
sine & quales

Sed contra est Philosophus in 4. ethic. Dicendum q. opus magnum magni sumptus ei pro portione requirunt ut dicitur in 4. ethic. ac proinde materia magnificentiae possunt deici ipsi sumptus. Et etiam pecunia, quae fitur et ipse pecunia amor. quoniam magnificus considerat ne magni sumptus impediatur.

Ad. 1. Ar. q. liberalitas respicit usum pecuniae, magnificentia vero magni eiusdem pecuniae usum / Ad. 2. quoniam pecunia pertinet ad magnificum in ordine ad aliquod magnum opus faciendum, et talis usus non potest esse sine sumptu. sine expensa / Ad. 3. q. magnificus etiam dat dona et ercentia, sed in ordine ad aliquod exterius, et non in ratione desiri. sed sumptus / Ad 4. q. principaliter in virtute est interior electio, quae ad magna potest esse in pauperibus. vel Ar. q. etiam si pauperes negentur a dno exterius magnificentiae simpliciter exercere possunt tamen proportionatum in illo genere.

Ar. 4. Vm magnificentia sit fortitudinis pars? et

Et videtur quoniam quod convenit in mate-
 ria cum liberalitate. quae est pars iusti-
 tiae | 2. quod fortitudo est circa timores
 et audacias. magnificentia vero in nul-
 lo videtur respicere timorem. sed sumptus
 qui sunt operationes quaedam. ergo |
 magis pertinet ad iustitiam | 3. quod in
 4. et sic. magnificus scienti sine pru-
 denti assimilatur ergo magis pertinet ad
 prudentiam.

Sed contra sunt Tullius Macrobius
 et Andronicus.

Dicendum. quod magnificentia prout est
 specialis virtus non convenit cum for-
 titudine in materia. ac prout non est
 eius pars subiectiva. prout tamen
 pars eius tanquam secundaria virtus ad-
 iuncta principalis. quod convenit cum ea
 in hoc quod est esse circa arduum. et
 deficit quod fortitudo est circa ardua per-
 sonae. magnificentia vero circa ar-
 duum in rebus dependit.

Ad. 1. Per quod iustitia respicit debitum
 in actibus. liberalitas autem et mag-
 nificencia respiciunt operationes sum-
 ptuum. per comparationem ad passio-
 nes animae scilicet concupisibiles et
 magnificentia irascibiles | Ad. 2. quod
 convenit cum fortitudine non in materia
 sed in conditione materiae scilicet ardui

et periculosa

Liberalitas

Summula D. Thome

Ad. 3 q magnificencia ut potest
(que est in rati- /
one) dicitur usum artis ad aliquod magnum
indiget diligenti consideratione alias
commineat periculum magni damni

Quaestio. 135. De Paruif-
ficencia in. 2. ar. diuisa

Ar. 1. Vm Paruifficencia sit
peccatum?

E videtur q non in omni virtute que est
etiam moderativa paruorum nam et
liberales et magnifici aliqua par-
ua faciunt / 2. q in. 4. ethic q dili-
gentia ratiocinij est paruifica. at
si diligentia ad virtutem pertinet / 3
q in. 4. ethic etiam dicit q paruificus
consumit pecuniam tristat, quoddam

vel illiberalitatez auaritiam pertinet et moderatam
specialem virtutem. ergo non est speciale peccatum.
Sed contra est Philosophus in. 2. et
4. ethicorum.

Dicendum q moralia ex fine speciem sor-
tuntur dicit autem paruificus ex eo
q ad aliquid paruum tendit secundum
genus operis principaliter intendens pa-
uitatem sumptibus. magnificus vero
principaliter intendit magnitudi-
nem operis non parcens sumptibus
ac p[ro]inde cum paruificus deficiat a pro-
portione que debet esse secundum rati-
onem

nem inter sumptus et opus sequitur quia
 uiscentra sit vitium.

Ad. 1. Arg. parvificus non moderatur
 parua, sed deficit a ratione / Ad. 2. quia
 uiscentra inordinate ratio uincit / Ad. 3.
 quia parvificus conuenit cum illiberali.
 sicut auarus in tristitia, sed differunt in eo
 quod illiberalitas est circa communes sum-
 ptus, parvificentia autem circa mag-
 nos sumptus, quos difficilius est facere
 Et deo minus vitium est parvificen-
 tia quam illiberalitas.

Ad. 2. Vm Parvificentia aliquod
 vitium opponatur? si

et uideat quod nullum, quia magnificentia
 ei opposita potius est uirtus / 2. quia qui
 consumunt multa ubi pauca consume-
 re oportet (ut dicitur in 4. et sic) consumunt
 pauca ubi multa oportet consume-
 re, ac proinde habent aliquid de parui-
 ficentia / 3. quia qui superflue consumunt
 faciunt ex inania gloria (ut dicitur in 4.
 et sic) que opponit magnanimitati.

Sed contra est Philosophus. 2. et 4. et sic.
 Dicendum quod parvificentia que deficit
 in sumptibus operi proportionatis, oppo-
 nit vitium dictam proportionem exce-
 dens, quod graece batinausia, id est quasi
 infans consumens, uel Apyrochalia, id
 est sine bono igne consumens, Latine uer-

Summula. D. Thomae

potest dici insumptus / Ad. 1. R. q. magnificencia dicitur respectu operis facti. cuius insumptus excedat / Ad 2. q. idem vitium opponit virtuti in medio et alteri vitiis extremo. Et sic insumptus opponit parvificenciae ex parte sumptus et virtuti in medio magnificenciae ex parte operis / Ad 3. q. consumens in ipsa specie actus opponit parvificenciae. Sic tamen non prohibet q. ad finem alterius vitiis ordinetur.

Quaestio 136 De Patientia in quinq. artic. divisa

Ar. 1. Vm Patientia sit Virtus?
Et videtur q. non q. impatras sunt virtutes perfectissime. At ibi non erit patientia. q. non erunt mala toleranda ut dicitur Isai. 49. et Apocal. 21 / 2. q. invenit in omnibus peccatoribus. N. q. avarus. qui multa iniuriam patienter ut pecunias servent. prout habetur ezech. 5. / 3. q. ponit interfectus ad galat. 5. / Sed contra est August. in lib. de patientia. Dicendum q. patientia virtus est qua comminationis conservatur ne tristitia succumbamus. et animi iniqua bona deseramus ut locutus est Aug. / Ad. 1. R. q. virtutes morales impatras manebunt secundum eisdem actus quos habent in via. ac prout de patientia ibi

ibi erit in fructu bonorum non in bono
 seruantia malorum / Ad. 2. q. in illis
 secundum Augustinum miranda est
 duritia. et neganda patientia / Ad. 3
 q. patientia quantum ad habitum est
 virtus. et quantum ad delectationem
 alius est fructus. precipue quantum
 ad hoc ne animus obruat tristitia.
 Ar. 2. Vm Patientia sit potes
 sima virtutum?

Et videtur q. sic q. Iacobi. 1. dicit q. opus
 perfectum habet. perfectum autem
 est potissimum in utroque q. genere /
 2. q. Lucq. 21. tribuit ei alius perfectis
 simus salutaris animae. ad quam ordi
 nantur virtutes. dum dicit impatienti
 a. vestra possidebitis animas vestras /
 3. q. Gregorius in quadam homilia
 dicit q. est radix et cibus omnium vir
 tutum.

Sed contra q. Gregorius. in. 22. mo
 raliu. et Augustinus lib. de morib.
 ecclesie non annumerant eam in
 ter quattuor virtutes principales
 Dicendum q. digniores sunt virtutes
 que constituent in bono quales sunt
 fides spes. caritas. prudentia. et ius
 titia. q. illae que impediunt retrahen
 tia a bono. et inter utrasq. alie sunt
 alijs perfectiores. prout scilicet vel
 in maiori bono constituent vel ma
 gis a bono retrahentia impediunt. et
 sic

Summula D. Thome

Et sic patientia ~~quae est virtus~~ non
solum deficiat a praedictis virtutibus,
quae constituentur directe in bono, sed
etiam a fortitudine et temperantia
quae retrahunt a maioribus impedi-
mentis. | Ad. 1. R. q. patientia di-
citur habere opus perfectum in adversus
sterandis ex quibus procedit tristitia
quam primo moderat patientia. in
tamen est simpliciter perfectior virtus.

Ad. 2. q. procedit in quantum pati-
entia radicatus cuilibet passionibus ad-
versitatum, quibus inquietatur ani-
ma | Ad. 3. q. dicitur radix et custos vir-
tutum. non directe eas causando, sed
removendo prohibens. " " "

Ar. 3. Vm Patientia possit ha-
beri sine gratia.

Et videtur quod sic. quia magis rationabile
est pati mala propter bonum quam propter
et malum. Sed hoc ut dicit Augustinus Lib. 8. de
faciunt aliqui sine auxilio gratiae // patientia
ergo est illud | 1. quia multi peccatores
immo et gentiles multa invidiam
patiebantur ne aliqua invidiosa ad-
mitterentur | 2. quia ob salutem corporis
plurimum labores multos tolerare per-
veram patientiam, ergo et multo
magis propter salutem animae | Sed

Extra gratiam
existentes -

Sed contra dicitur in psalms. ab ipso pa-
tientia mea.

Dicendum cum Augustinus lib. de pa-
tientia. quod nemo nisi pro eo quod delectat
propterea suscipit illud, quod cruciat
unde illud bonum ob quod quis uult
pati mala est magis uoluntum et amia-
tum, quod illud bonum, cuius privati-
onem dolerem, quem patienter tolle-
ramus. quod autem quis proferat bonum
gratis omnibus naturalibus bonis ex
quorum amissione potest dolere cau-
sari pertinet ad caritatem. ac pro-
inde patientia prout est uirtus a cha-
ritate causatur. et cum gratia esse de-
bet iuxta illud. 1. corinth. 13. chari-
tas patientis est

Ad. 1. Quod in natura corrupta pro-
ualeat inclinatio concupiscentie unde
de minimis tolerant mala quae secundum
rationem appetunt, quod pertinet ad
ueram patientiam / Ad 2. quod bonum
gratis non potest quis tendere per uirtu-
tem naturalem. sicut in bonum politi-
cae uirtutis / Ad. 3. quod non est similis
ratio de patientia quae procedit ex a-
more supernaturali.

auxilio

propter futura
bona quae

Ar. 4. Vnde Patientia sit Pars

fortitudinis?

Quid dicitur quod patientia omnino
est eadem fortitudinis. cum habeat eum-
dem

idem actum scilicet sustinere. ut di-
 citur in libro sententiarum Prosperij. 2. q.
 uidetur esse circa tristitiam. ac primum circa
 concupiscentias. et magis pertinebit
 ad temperantiam. 3. q. quando quis
 non solum non suffert patienter
 mala. quinimmo egreditur mala fa-
 cientem.

Sed contra est Tullius in sua Rethorica
 Dicendum q. patientia est pars poten-
 tialis fortitudinis ei adiuncta tanquam
 principalis. Sicut dicitur in quibusdam Grego-
 rii in quadam Similia alicuius ma-
 la cum quadam equanimitate. inter
 eiusmodi autem mala precipue ad-
 ficillima sunt. que pertinent ad peri-
 cula mortis. circa que est fortitudo.
 Ad. 1. R. q. ad fortitudinem specialiter
 pertinent similia difficilia. Ad. 2.
 q. ad fortitudinem etiam pertinet persis-
 tere in bono ^{et} non succumbendo tristitia.
 Sed ad patientiam specialiter spectat la-
 udabiliter sine immoderata tristitia
 sustinere. et quamvis patientia sit
 in concupiscentiis potest esse pars fortitu-
 dinis. quod conuenit cum ipsa in mate-
 ria. et ad temperantiam etiam pertinet
 et eiusmodi tristitias referat. Ad 3.
 q. quantum ad illa pericula mortis patien-
 tia potest dici pars integralis fortitudinis.
 nec insulare in facientem mala precipue
 contra Rempublicam. proximum
 et

fugere //

Maxime contra horrendam est
 contra patientiam. ut dicit Chrysostomus
 in Matt. 5. et Augustinus in quadam
 epistola contra Marcellinum.

Ar. 5. Vm Patientia sit idem
 quod longanimitas?

Et videtur q. sic q. secundum Augusti-
 num patientia dei in hoc predicat q. ex-
 pectat malos ut convertantur ut dicit
 eccl. 5. non in hoc q. ipse malus patiat /
 2. q. impatientia opponit longanimi-
 tati. per quam aliquis moram expec-
 tat / 3. q. ex parte boni videtur virtus
 distincta a patientia. ergo neq. ex par-
 te circumstantiarum temporis /

Sed contra est glossa ad Romanos. 2.

Dicendum q. sicut per magnanimita-
 tem tendit quis in magna. sic per lo-
 ganimitatem tendit in id quod in bono
 longum distat. sub eadem autem ra-
 tione mali contristantis. potest compre-
 hendi. et dilatio boni sperati. que per-
 tinet ad longanimitatem. et labor
 quem homo sustinet in continuata ex-
 ecutione boni operis. quod pertinet ad
 constantiam. unde tam longanimitas
 q. constantia sub patientia com-
 prehenduntur a Tullio. et per hoc R^o
 ad Titum^{et 2} / Ad. 3. quid quod est lo-
 gnum bonum est in re natura. et non
 affert difficultatem nisi ratione tempo-
 ris

^
 Sicut proprias iniu-
 rias tolerare lauda-
 bile sit.

us expectati / Ad. 4 concedimus dic
tum glossa attentione differentie

Quaestio .137 De Perseueran
tia in .4. art. diuisa

Ar. 1. Vm Perseuerantia sit
virtus?

^
qz perseue
rantia ->

¶ Vnde q. non q. potior est continen
tia ut dicit in 7. ethic. Et tamen con
tinentia non est virtus ut dicit in
4. ethic. / 2. q. virtus est quae recte
vivit ut ait August. ac perseueran
tia quis non habet dum vivit nisi ut
q. ad mortem pertingat. ut idem dicit
lib. de perseuerantia / 3. q. immo
biliter persistere in bono potius vide
t conditio et proprietas cuius q. virtu
tis ut dicit in 2. ethic.

Sed contra est Aridionius / Dicen
dum q. ut supra dicitur constat ex
2. ethicoy. virtus iustae circa bonum
et difficile ac proinde ubi est specialis
ratio boni. Et difficile assignanda est
specialis virtus, cuius definitio sumi
potest vel ex ipsa specie actus. vel ex di
uturnitate temporis ^{diu} sustinendi in
virtutis operibus. quod ad perseueran
tiam potius ~~q. est specialis virtus~~

^
Specialem virtu
tem pertinet.

Ad. 1. R. q. Philosophus accipit ibi per
seuerantiam secundum q. quis diu per
seuerat in his in quibz difficillimum

est sublimere diu, et autem perseve-
 rantia ~~per se~~ virtus et perfecta cum
 persistit in bono magis perfecta quam
 vis perseveranti ^{sit} minus difficile. qz
 virtus magis versat circa bonum. qz
 circa difficile / Ad. 2. q. virtus summi-
 e et p^{ro} habitus virtutis. et p^{ro} actu q^{ui}
 quidem actus non ex necesse in omni-
 bus virtutibus duret usqz ad finem vite
 sed usqz ad finem operis / Ad. 3. q. per-
 severantia ut est specialis virtus per-
 tineat diu persistere in bono ex propria
 intentione refinit. nam diu persistere
 ex comparatione habitus ad subiectum
 consequit quamlibet virtutem.

Ar. 2. vni Perseverantia sit
Partis fortitudinis?

Et videtur q. non qz secundum Philoso-
 phum in. 7. ethic. pertinet ad tristitias
 talis. arg. magis est temperantia / 2.
 qz non importat moderantiam passio-
 num. qz quavis vehementior fuerit
 tanto quis in ipsis laudabilis perse-
 verat. ergo magis pertinet ad pruden-
 tiam / 3. qz Augustinus dicit. q. perse-
 verantiam non potest homo amittere
 ergo est virtus omnibus principalior
 et non pars alicuius.

Secundum ratio-
 nem

Sed contra est Tullius ponens eam
 partem fortitudinis / Dicendum q. for-
 ti.

Summula D. Thomae

titudini annexae sunt aliquae virtutes
tamq̃ secundariae principalis. inter
quas est perseverantia q̃ sustinet
difficultatem. quae provenit ex diut̃
nitate boni operis dat laudem perse
verant̃. neq̃ est ita difficile. sicut
sustinere periculum vitii.

Ad. 1. q. perseverantia in modo ma
gis convenit infortitudine. licet
magis conveniat in materia sum̃t̃
perantia / Ad. 2. q. illa perseverantia
digna ubi non moderat̃ passiones al
quas. sed dicit firmitatem rationis.
sed perseverantia de qua loquitur
moderat̃ timorem fatigat̃ rationis aut
defect̃. unde et in irascibilibus, sicut et
fortitudo / Ad. 3. q. Augustinus loquit̃
de actu perseverant̃ in timore. in
ta dicit̃. Mat. 5. 24. qui perseveraverit
usq̃. i. f. s. erit /

Ad. 3. ṽm constantia pertinet
ad ad perseverantiam?

Unde q̃ non q̃ pertinet ad patientiam
quae a perseverantia distinguit̃ / 2° q̃
constantem esse habet difficultatem
sum in magnis. ergo constantia ut vir
tus ad magnificentiam pertinet / 3°
q̃ si ad perseverantiam pertinet. non est
assignare. in quo distinguat̃ ab ea //
sed contrarium colligit̃ ex definitione

Ar

Andronicus / Dicendum q. constantia et
perseuerantia conueniunt in fine
persistendi scilicet in aliquo bono, sed
perseuerantia facit firmiter persistere
contra difficultatem, que provenit
ex diuturnitate actus. ac proinde est
principalis pars fortitudinis, q. cons-
tantia. que facit persistere contra dif-
ficultatem proveniente ex alijs ex-
terioribus impedimentis.

Ad. 1. R. q. constantia conuenit cum per-
seuerantia in fine qui potior est. cum pa-
tientia autem in exterioribus impedimen-
tis / Ad. 2. q. constantia quantum ad

magnitudinem actus pertinet ad magna
nimitatem. sed quantum ad difficulta-
tem diuturnitatis. siue in paruis siue
in mediocribus pertinet ad perseuerantiam.

Ad. 3. patet differentia. —

Ar. 4. Vm perseuerantia indige-
at auxilio gratie?

Euidet q. non q. virtus ut dicit Tullius
in sua celsiora agit per modum natu-
re. ergo ista ipsius iustitiae inclinatio
sufficit ad perseuerandum. / 2. q. huius
mo ante peccatum habebat unde posset
persistere. ergo multo magis per gratiam
Christi reparatus sine aliquo rursus auxi-
lio gratie / 3. q. in operibus peccatorum
(que multo tunc difficiliora sunt q. opera
iustorum ut innumer. sap. 5) perseue-
rat

ex vi illius staty

Summula D. Thomae

immobiliter)

rat quis sine auxilio alterius. ergo et
in bono sine auxilio gratiae persevera-
bit. / Sed contra est August. lib. de perse-
uerantia / Dixerunt quod ad perseveran-
tiam habituales sicut ad ceteras virtu-
tes infusas necessaria est habitualis gra-
tia. Et ad perseverantiam habituales
necessarium est gratuitum dei auxili-
um conservari. In enim in bono hoc
enim non est in potestate liberi arbitrii
etiam per gratiam reparati. quamvis
sit in eius potestate. ^{huc} q. eligat. plerumque
enim cadit in nostra potestate electus
sed non executus.

Ad. i. Per q. est illud sit verum habi-
tu tamen utimur cum volumus / Ad
cum Augustinus lib. de civitate. et gratia
primo Inimmi datum est. non ut perse-
veraret. sed ut perseverare possit per libe-
rum arbitrium. nunc autem datum est
est predestinatus ut perseverent per
gratiam Christi / Ad. 3. q. homo perse-
potest peccare. sed perse sine auxilio
gratiae non potest resurgere a peccato

Questio. 138 De vitijs oppo-
sitis perseverantiae in duos
Articulos divisa

Ar. 1. vñ mollicies opponatur
perseverantiae?

Et videtur quoniam quod glossa. 1. corinth. 6. per
mulles patios intelligit. id est mu-
liebra patientes. quod castitati oppo-
nit. 2. quod 7. ethic. delicia molli-
es uicant. ac delicia contra tempera-
tam est. 3. quod ibidem dicitur quod Lysinus
est molli. ac esse nimis Lysinum
virtuti aut speliæ opponit.

Sed contra est Philosophus. in. 7. ethic.
dicendum quod cum molle dicat quod fa-
cile cedat tangenti. mollicies secundum
Philosophum. in. 7. ethic. dicitur. qua-
vis sine grauius impellentibus rece-
dit ab omni propter tristitiam causatam
ex defectu delectationum. quasi cedes
debili mouenti.

Ad. 1. R. quod mollicies prædicta causatur
uel ex consuetudine. uel ex umple-
xione. muliebra autem patientes mol-
les dicuntur. quasi muliebres effecti.

Ad. 2. quod mollicies proprie respicit defec-
tum delectationum. delicia autem res-
picunt causam impeditivam delecta-
tionum. puta laborem. et huiusmodi
ut innuit deus. 2. ad. 1. per uera mulier
et delicata. ^{non potest uel quum} Ad. 3. quod ludus ratio-
ne nimis quietus et remissus pertinet
ad molliem. ratio uero inordinata
delectationis opponit aut speliæ.

Ad. 2. Vm̄ pertinacia opponatur
perseuerantia.

proprie

in voluptati corporali oppo-
nitur labor. et delicassi-
dicuntur quia nec labores pos-
sunt sustinere. neque id quod
voluptatem diminuat. est
ergo delicia quaedam molli-
cies sed differunt quia

inordinatus

Et videtur quod quod secundum Gregorium
31. moral. oritur ex inania gloria. licet au-
tem magnanimitati opponitur / 2. quod
non opponitur ei per excessum, quod pertinaces
cedunt aliquibus delectationibus et
tristitijs ut dicitur in 3. ethic. gaudent
enim vincentes. et tristantur, si sententia

etiam
3. quod peritiam dicitur
quod nimis peris
tie contra fortitudinem.
continentiam. aut temperantiam.))

etiam infirma appareant, neque
ponitur per defectum. quod sic esset idem quod
mollicies. Et hoc dici non potest.

Sed contra est Tullius in sua rethorica.

Dicendum quod peritiam secundum
dicitur quasi impudenter tenas
peritiam autem vocat Philo sophus in
7. ethic. ut chirogramones id est fortis
sententia. vel idogramones; id est pro
pria sententia. opponitur ergo peritiam
perseuerantia per excessum. et mollicies
opponitur eidem per defectum.

Ad 1. R. ut supra quod oppositum non sumitur
ex causa. sed secundum speciem / Ad 2
quod peritiam habet aliquam delectationem
in fine. quam immoderate appetit, et sic
assimilatur molli / Ad 3. quod propria solus
perseuerantia laus consistit in persistendo
laus vero continentia in vincendo

Quaestio. 139 De Dono fortitudinis in 2. art. diuisa

Ar. 1. Vnifortitudo sit donum?
Et videtur quod non quod virtus. Et virtutes
distinguntur a donis / 2. quod actus donum
ma

manent in patria. rursus autem alij //
 fortitudinis (qui secundum Gregorium //
 in .i. moralium est dare fiduciam tre-
 pidanti) cum in patria nullus sit timor //
 3. q. August. in .2. de doct. christiana
 fortitudini tribuit seipsum a mortife-
 ra incurritate sequestrare. circa quod
 magis est temperantia. ergo non respici-
 det virtuti fortitudinis. " " "
 Sed contra est q. inter dona annumerat
 1. cor. 12.

Dicendum quod dnm perveniat ad fine
 operis inchoati. et cadat quicunq; in
 minenta pericula mox a spiritibus.
 perdonum fortitudinis infundens quam-
 dam fiduciam menti. que contrarium
 timorem excludat. " " " "

scilicet beatitu-
 dinem

Ad .i. R. q. fortitudo iustis perficit ani-
 mum ad sustinenda pericula. sed non
 prestat predictam fiduciam | Ad .2. q. do-
 na non habent eosdem actus in patria et
 in via unde actus fortitudinis ibi erit per
 sui plena securitate | Ad .3. q. donum
 fortitudinis respicit virtutem fortitudinis
 in sustinendo pericula: et in quo cuinq;
 opere arduo faciendi. et ideo donum for-
 titudinis dirigit a dono consilij. quod vi-
 detur precipue esse de melioribus bonis |
 Ad .2. vñ quarta beatitudo scilicet
 cet beati. qui esuriunt, et sitiunt
 iustitiam respondeat donum for-

titudinis?
 UVA. BHSC

Summula D. Thomae

¶ Videtur quod non quod eiusmodi pertinet
ad iustitiam cui respondet donum pie-
tatis / 2. quod in dictis importat deside-
rium boni. quod pertinet ad charitatem
cui respondet donum sapientie / 3.
quod interfectus qui responderet beatitu-
dinibus non potest aliquid quod forti-
tudini respondeat.

Sed contra est Augustinus lib. de ser-
mone domini in monte

Dicendum quod fortitudo in auidius consti-
tuit. est autem ualde arduum quod quis non
solum opera uirtuosa faciat. quae immu-
niter dicuntur opera iustitiae. sed quod fa-
ciat ea cum insatiabili quodam deside-
rio. quod potest significari per famem et
sitim iustitiae. ac proinde donum fortitudi-
nis correspondet.

Ad. 1. Quod in omnibus cuiuscumque ius-
titiae operibus fortitudo quae est donum
intendit ad arduum / Ad. 2. quod charitas
est radix uirtutum. et ut sic. quod perti-
net ad fortitudinem pertinet ad chari-
tatem / Ad. 3. quod interfectus sufficien-
ter responderet donum fortitudinis. patien-
tia. et longanimitas.

Quaestio. 140 De Praeceptis for-
titudinis in duos art. diuisa
Ar. 1. Vm conuenienter in lege
diuina tradantur praecipua
fortitudinis.

Videtur quod non quod in legem non quod per
 factum est quod ceteris aliqua etiam de
 fortitudine precepta tradit debuisse
 2. quod affirmativa precepta (ut pote in
 obedientia negativa et non e converso)
 perfectiora sunt. ergo inveniuntur
 in lege ponunt solum precepta negati
 ua de fortitudine timorem prohiben
 tia / 3. quod eius modi precepta. ut pote
 de principali virtute debuisse poni
 inter precepta decalogi. quod factum non
 videtur.

Sed contra est traditio scripturae
 Dicendum quod leges ordinantur ad interitum
 nem legis factus; et sic in humanis alia
 sunt precepta democratica, alia regia
 alia tyrannica. Precepta autem legis di
 vine tam de fortitudine quam alia, dantur
 secundum quod conveniunt ordini mentis in
 deum ut deuter. 20. non formidatis eos etc.
 Leges vero humanarum ordinantur ad aliqua
 mundana bona.

^
 secundum diversitatem
 finium

Ad 1. R. quod in lege veteri quod decertabant
 illius virtutes etiam pro terrenis posse
 sumis ^{ideo} circa eas debuerunt specialiter
 tradi precepta de fortitudine. in legem
 evangelica precepta pro regno celorum
 quod dicitur patre obtinendo matt. 11. et
 contra diabolum. 1. Petri. ultimo. et acci
 sione ne timeamus occidentes corpora
 matt. 10 / Ad 2. quod ea que sunt a gerida in
 periculis non sic possunt reduci ad aliquod
 cum

^
 precepta dantur.

^
et preceptum

commune bonum, sicut ea que sunt in
tarda / Ad. 3. q. precepta decalogi tradi
debuerunt de altis, iustis cuius de
bitum magis constat, qz debita obfati
tudinem exequenda.

Ar. 2. Vn conuenienter tradā
tur in lege precepta de Partibus
fortitudinis?

^ (qua sunt partes
fortitudinis)

Et uidet q. non. q. sicut de patientia
et perseverantia data sunt precepta
sic debuerunt de magnificentia et
magnanimitate dari / Ad. 2. q. de
alijs virtutibus minus necessarijs dan
t expressa precepta. ergo et de patientia
in conuenienter dari secundum prepa
rationem animi ut dicit Augustinus
in lib. de serm. domini in monte / 3. q.
patientia et perseverantia sunt partes
fortitudinis. ergo de eis (sicut et de forti
tudine) non affirmatiua sed negatiua
precepta dari debuerunt

Sed contrarium habet ex traditione sacrae
scripturae. Dicendum q. cum lex diuina
perfecte hominem instruat ad recte vi
uendum. non solum de virtutibus prin
cipalibus sed et de eis adiunctis precipere
debet

Ad. 1. q. magnificencia et magnani
mitas magis respiciunt excellentiam ma
teris et consilium. qz necessitatam ge
neris adus / Ad. 2. q. affirmatiua precepta
et si obligent semper non tamen ad sem

per

per. Et de hisve alia precepta sic uide
 patientia intelligitur quantum ad
 animi preparationem / Ad. 3. q. patien-
 tia et perseverantia sunt circa minus-
 res afflictiones et labores et id est facilius
 potest in eis determinari quid sit agen-
 dum maxime in universali.

Quaestio 141 De Temperantia
 in octo articulos diuisa

Ar. 1. Vm Temperantia sit virtus?

Et uidetur quod non quod retrahit a delectationi-
 bus ad quas natura inclinatur. est autem
 naturalis inclinatio ad uirtutem. ut dicitur
 in 2. ethic / 2. quod omnes uirtutes sunt
 connexae. at multi sunt temperati qui tamen
 sunt auarij. aut timidi / 3. quod si esset uirtus
 responderet ei aliquod donum; ac omnia do-
 na sunt iam supra alijs uirtutibus attribu-
 ta) Sed contra est August. in 6. music

Dicendum quod cum temperantia inclinatur
 ad bonum secundum rationem et causet
 ordinatam quamdam temperem sine du-
 bitio est uirtus.

Ad. i. Rq. temperantia non retrahit a de-
 lectationibus ratione regulatis neque con-
 tra rationalem inclinationem. Sed contra
 bestialem) Ad. 2. q. in illis non est perfecta
 uirtus temperantiae quod sine prudentia repe-
 riri non potest / Ad. 3. q. donum timoris quod
 respondet spei. respondet etiam temperantiae
 qua fugiuntur. quae maxime alliciunt ad peccatum

respicit deum prin-
 cipaliter et
 a alijs uirtutibus qui-
 bus cauetur deo offensa
 et maxime

Ar. 2. Vm Temp sit specialis uirtus?

Summula D. Thomae

Et videtur quod non quod ad eam ut ait Augustinus
lib. de moribus ecclesie pertinet se integrum
in corruptioneque servare. Sed hoc convenit o
mni virtuti. ergo est communis virtus. / 2. quod
Ambrosius lib. 1. de offic. dicit quod in ea precipue
quiescit tranquillitas animi. que omnibus
etiam virtutibus est communis. / 3. quod
ait Tullius in 1. de offic. quod decorum abstr
ne non separat, ac hinc est commune
virtutibus. et decorum proprium tempera
tie. ergo idem quod prius.
Sed contra est Philosophus in 2. et 4. ethic
Dicendum quod nomina communia aliquibus
particularibus debent adaptari. ut nomine
verbis consuevit accipi Roma. sic ergo tem
perantia (que communiter sumpta est tempe
ries quaedam et moderatio quam ratio ponit
in humanis actibus et passionibus) ratio
nominate est virtus specialis refrigerans ap
petitum ab eis que maxime alliciunt ho
minem. que sunt eius propria materia.
Ad 1. R. sicut temperantia summe com
muniter et excellenter. sic et integritas qu
am Augustinus temperantie attribuit. / Ad
2. ut ad primum. sed R. etiam que circa que
est temperantia. maxime possunt homi
nem inquietare. / Ad 3. quod decorum et pulchri
tudo quamvis communis sit omni virtuti. ex
cellenter attribuitur temperantie. et etiam
Sonestas (sive honoris status ut dicitur Isidorus
lib. etymologiarum) quod in his a quibus retrahit
magis deturpatur homo. quod conveniunt ei secu
dum naturam bestialem. et sunt maxime op
pro

subtilis. Et quod temperantia secundum suam
 commensuram rationem. Dicit quendam
 deatam. et convenientem proportionem
 in qua pulchri ratio consistit. ut constat ex
 Dionis. 4. cap. de div. nominibus.

Ar. 3. Vnde temperantia sit solum
 circa concupiscentias et delectationes?

Et videtur quod non quod secundum Iulium
 in sua rethorica est firma ^{et} moderata
~~et~~ dominatio rationis in libidine
 et malis non rebus animi ^{im} impetu. Sed
 impetus animi dicitur omnes animi
 passiones arg. 2. quod difficilius videtur
 moderari timorem maxime circa pericu-
 lam ut dicit August. lib. 83. q. 3.
 quod ad temperantiam pertinet moderatio
 in ^{gratia} ~~lib.~~ ^{ut} Ambrosius et Iulius dicitur
 in lib. de offic. Sed modus etiam ponendus
 est in exterius quibus libet alijs exter-
 nis.

Sed contra est Isidorus in lib. etymolog.
 Dicens quod sicut fortitudo precipue con-
 sistit circa passionem pertinentem ad fu-
 gam corporalem malorum. scilicet circa
 timorem. et ex consequenti circa audaciam
 que aggreditur terribilia sub specie alicuius
 boni. ita et temperantia. que importat
 moderationem quamdam precipue consistit
 circa passiones tendentes in bona sen-
 sibilia scilicet circa concupiscentiam. et
 delectationem. ex consequenti autem
 circa tristitiam. que contingunt ex absen-
 tia talium delectationum. nam sicut au-

da

dacia presupponit terribilia, ita etiam
eius modi tristitia provenit ex absentia
delectationum.

Ad. 1. R. q. dum temperantia directem
dificat passiones concupiscibiles tenden-
tes in bonum, per quamdam consequenti-
am modificat omnes alias passiones, in
quantum ad moderantiam primum
assumunt, sequitur moderantia posterior
quoniam qui enim non immoderate conu-
piscit, necesse est ut moderate speret et
tristet de absentia concupiscibilium.

Ad. 2. q. concupiscentia importat impe-
tum appetitus indelectabile, qui indi-
get refrenatione, et pertinet ad tempe-
rantiam. Sed timor importat retrahenti-
am a malis, et hoc indiget firmitate, quam
præstat fortitudo. Ad. 3. q. actus exteriores
procedunt ab interioribus animi passio-
nibus, ex quibus moderantia moderant.

Ar. 4. Vm Temperantia sit so-
lum circa concupiscentias et de-
lectationes tactus?

R. videtur q. n. q. Augustinus in lib. de mo-
ribus ecclie. dicit q. temperantia vis est
sustine inuicentis, sed dicit q. cupiditas omnibus
et eius officium est in temperare omnes an-
porales illecebras. Sicut enim popularum
2. q. in. 4. et sic. dicit q. patris dignus
illis dignificans se ipsum est temperantia.
ac si res illi de quibus loquitur philosophus
non sunt delectabiles secundum tactum

sed

Sed secundum apprehensionem animalem
 ergo) 3. quod omnes delectationes sensuum
 pertinent ad idem genus, ergo et ad eam
 dem materiam temperantur) 4. quod de
 lectiones sunt maiores quam corporales
 et ob eas homo discedit sepius a lege
 dei, ut prius homo propter appetitionem
 suam, ergo circa eas est etiam temperantia
 5. quod esset circa omnes delectationes tac-
 tus, non autem est circa omnes, cum non
 sit circa eas, quia sunt invidis, ergo etiam
 Sed contra est Philosophus in 3. ethicorum
 secundum quod Philosophus in 3. ethicorum
 dicendum quod, sicut fortitudo est circa ma-
 xima pericula mortis inimicorum qui-
 bus natura corrumpitur, sic temperan-
 tia circa maximas delectationes quibus
 natura conservatur et propagatur scilicet
 venererum, et ciborum quae consequuntur
 et sensum tactus.

spirituales

et vehementiores
 quales sunt

Ad. 1. R. q. Augustinus loquitur de temperan-
 tia generaliter, et non proprie est specialis
 virtus, quamvis etiam dici potest, quod qui-
 refrenat maiores delectationes, refrenat et
 tiam refrenabit) Ad. 2. quod Philosophus ac-
 commodat ibi temperantiam ad moderatio-
 nem rerum exteriorum) Ad. 3. quod bruta non
 delectantur in alijs sensibilibus, nisi in ordine
 ad tactum, sicut leus audiens ceruicem in or-
 dine ad cibum, homo autem delectatur alijs
 sensibus ob convenientiam ipsorum sen-
 sibilium. Sed temperantia rationis est circa ea per se
 sed secundarius ordinem ad tactum) Ad.

4

4. q. delectationes spirituales per se lo-
quendo non indigent refrigeratione. quod sunt
secundum rationem, nec sic vehementer
afficiunt appetitum sicut corporales. quia
uis sunt maiores quam illae. Ad. 5. q. non sunt
omnes delectationes tactus est temperan-
tia. quod non omnes pertinent ad conserva-
tionem naturae.

Ar. 5. Vm circa proprias delectati-
ones gustus sit temperantia?

Et videtur quod sic quod eiusmodi delectationes
sunt in cibis. et potibus. qui maxime ne-
cessarii sunt ad vitam. 1. 2. quod tactus ut
dicitur in. 2. de anima est sensus alimen-
ti quantum ad ipsam alimenti substan-

tiam. sapor autem qui est obiectum gustus
est sicut delectamentum alimenti.

3. q. ut dicitur in 7. ethicorum. circa eadem sunt
temperantia. et mollicies ad quam perti-
nent deliciae. in quibus deliciae saporum et
gustus includi videntur. ergo

Sed contra est auctoritas Philosophi.

Dicendum quod in delectationibus predictis ad
vitam in individuo. et in specie conserva-

dam necessariis. principaliter attenditur ipse
usus necessarius. N. g. cibi. aut nutriendi
et secundarius aliquid. N. g. pulchritudo
aut sapiditas. sive dulcedo. quod facit ut
usus sit magis delectabilis. et ideo tempe-
rantia principaliter est circa delectationes

tactus. quae sequuntur ipsum usum necessa-
rium. circa delectationes vero aliorum sen-
sum secundarius. Licet et magis circa delecta-

aut bona propa-
ratio.

quorum usus
sistit in tangen-

trones gustus qz propinquior est tactui -
 Ad 1. R. q. ad gustum pertinet discere
 sapor. ipse tamen usus ciborum et
 delectatio consequens ad tactum spectat
 essentialiter. ut immo. 2. de anima cu
 dicit q. tactus est sensus alimenti | Ad 2
 q. delectatio tactus per se consequit usum
 cibi. delectatio autem saporis est quasi su
 perueniens | Ad 3. q. delectatio principaliter
 consistit in ipsa substantia alimenti.
 secundario vero in exquisito sapore. et p
 paratione ciborum.

Ar. 6. vñ Regula temperantiz sit
 sumenda secundum necessitatem
 presentis vite.

Et videtur q. non qz necessitas corporalis est
 quod inferius ad temperantiam. que
 virtus est. ergo non potest esse regula ipsius
 qz sic qui cunqz caperet aliquam delecta
 tionem ultra precissam necessitatem na
 tura que paucis contenta est, peccaret | 3
 qz sic qui cunqz uteret aliqua delectatione
 propter necessitatem corporalem. putaret
 sanitatem esse immunitis a peccato. quod
 non videtur dicendum.

Sed contra est August. in lib. de moribus
 ecclie. Dicendum ex supra repetitis q. bo
 num virtutis moralis consistit in ordinera
 tionis psequia ad finem, qz bonum habet ra
 tionem finis. et finis est regula temperan
 tia | Ad 1. R. q. finis temperantiz est bea
 ti)

omnia delectabi
 lia. que in usum
 humanum veniunt
 ordinantur ad aliqua
 finis vite necessita
 tem sicut ad -

Summula D. Thomae

titudo. Sed eius rei qua utitur finis est de qua
La est necessitas Summana uita. infra
quam est id. quod in usum uitae uenit)
Ad. 2. q. necessaria uita dicitur non solum
sine quibus peragi non potest. sed et ea quae
ad convenientiam et bonam Sabitudinē
spectant. ut dicitur in. 3. ethic. potest autē
quis temperate uti delectationibus non
necessarijs ut conuiuat alijs. dummodo
non sint noxia saluti, aut bonae habitu-
dini / Ad. 3. Cum Augustinus lib de mor-
ecclesie q. temperatis respicit non solum
necessitatem. et convenientiam huius
uitae. sed etiam honestatis. Status. et offi-
ciorum personae.

Ar. 7. Vm Temp sit Virtus cardinalis
Et uidetur quod non quod est circa ea quae magis desunt
a ratione. nobis. cum brutis communia / 2. quod
ira quam refrenat mansuetudo est impe-
tiosior (ut in uic pro. 27) quod concupiscentia
ergo potius mansuetudo erit principa-
lis uirtus / 3. quod Similitas refrenat im-
deratum motum presumptuosae spei. quae
est principalis motus animae quod desiderium
aut concupiscentia. ergo Similitas
erit principalis quod temperantia / Sed co-
tra est Gregorius. in. 2. moral / Dicendum
q. ad refrenandas delectationes. a quibus
difficilius abstinemus. et quorum obiecta
sunt magis necessaria. convenienter po-
tius uirtus cardinalis temperantia

Ad 1. Rr q. illud ipsum pertinet ad principa-
 litatem temperantia. q. scilicet possit passio-
 nes maxime distantes moderari / Ad 2. q. mo-
 tus concupiscentia orit a causa interiori
 et naturalis. et sic est diuturnior et com-
 muni q. ira. et proinde indiget principaliore
 re virtute refrenante. scilicet temperan-
 tia / Ad 3. q. spes est ad altiora. Sed temperan-
 tia ad ea quae uehementius mouent appeti-
 tum. et sunt magis naturalia.

Ar. 3. Vm Temperantia sit maxim^a
 Virtutum?

Et uidee q. sic q. dicit Ambrosius in. 1. de
 offic. q. in ea maxime reperit ratio decoris
 et honesti / 2. q. maior difficultas est re-
 frenare delectationes tactus, q. actiones ex-
 ternas. ergo potior uirtus est temperantia
 q. iustitia / 3. q. communis et magis ne-
 cessaria est refrenatio delectationum tactus
 q. actus fortitudinis circa pericula mortis
 ergo temperantia antefert fortitudini.
 Sed contra est Philosophus in. 1. ethicorum q. dicit
 fortes et iustos dicit maxime honorandos
 Dicendum q. cum bonum commune circa quod
 sunt iustitia et fortitudo sic diuinius
 q. particulare circa quod est temperantia
 ut dicit in. 1. ethicorum. iustitia et temperan-
 tia potiores sunt q. temperantia. ipsas uero
 precedunt prudentia et uirtutes ethologica-
 ses. / Ad. 1. Rr q. intelligit propter turpitu-
 dinem malis a quibus temperantia retrahit / Ad
 2. q. uirtus est circa difficile bonum. et in ra-
 tione boni precellit iustitia / Ad 3. q. bonum
 quod

Fortitudo

quod respicit fortitudo est immunitatem
 excellentius. nec refert si rarius occurrat.
 Sicut quo ad aliquid possit dici temperan-
 tia potius q̄ substituta. et fortitudo.

~ Quaestio 1 & 2. de virtutibus opposi-
 tis temperantia in 4. ar. dicitur

Ar. 1. Vm̄ insensibilitas sit vitium?

^ videtur quoniam q̄

et deficere circa delectationes tactus ut
 daniel. 10. cap. se fecisse testatur. Laudabile
 potius esse videtur. 1. q̄ abstinere ab eius-
 modi delectationibus tactus propter ^{vel} firmi-
 nem in bono rationis. ut in pueris cons-
 tat daniel. 1. | 3. q̄ abiciens delecta-
 tiones ut dicit in 2. ethic. minus pec-
 cabimus, sed hoc pertinet ad insensibili-
 tatem ergo non est peccatum.

Sed contra est q̄ ut dicit Philosophus in 2
 et 3. ethic. opponit temperantia.

Dicendum q̄ dignus in tantam delectatio-
 nem refugeret q̄ pretermitteret ea que
 sunt necessaria ad conservationem natu-
 re in vitium insensibilitatis incurreret
 Sicut sic laudabile a delectationibus tactibus
 et alijs abstinere secundum rationem sci
 licet ob bonum finem. vel salutis corpora-
 lis. vel contemplationis. vel domandae
 carnis. | Ad. 1. Respondetur. et constat ex re-
 velatione que statim subditur ei facta. Ad. 2.
 q̄ procedit de abstinentia rationabilis ut du-
 tum est. et de illis firmibus quibus ratio-
 nis status non incumbit operibus carnalibus

et

Et generatiōni uacare / Ad 3. q. delectatio
in tantum fugienda est. in quantum ad fu-
gam peccati inducit.

Ar. 2. Vm̄ intemperantia sit Pueri-
le Peccatum?

Fundat q. non. q. Hieronimus matthej
13 dicit q. paruulus. non irascit. leesus
iniurijs non irascitur. nec visa muliere
pulehira delectat. at hoc pertinet ad intem-
perantiam / 2. q. in pueris non inueniunt
et nisi concupiscentijs connaturales. in qui-
bus parum peccat ut dicit. in 3. ethicorum,
3. q. pueri sunt fueridi et nutriendi de
necessitate. Sed contra dicit. in 3. ethic.

Dicendum q. intemperantia dicitur peccatum
puerile. non q. in pueris reperiat, sed secun-
dum quamdam similitudinem. Primo q.
intemperatus ratione caret. Secundo quod
modum peccari nisi referret paulatim in in-
temperantia crescit. Tertio q. sicut puer
disciplina et correptione emendatur. quae
omnia constant ex Tullio. 1. de offic. ecclj
30. ethic. 7. psal. 23 et ex August. 7. cō-
fess. et. 7. inusq. et ex 3. ethicor.

Ad. 1. Rex dicit q. non dicit puerile q. in
pueris inuenit / Ad. 2. q. concupiscentia po-
test dici naturalis uel secundum genus suū
et sic intemperantia et intemperantia sunt cir-
ca concupiscentias naturales. uel potest dici
naturalis secundum speciem eius, quod na-
tura ad suam conseruationem requirit. et isto

mo

Summula D. Thomae

modo non contingit multum peccare cir-
ca concupiscentias nisi inquantitate aut
~~inquantitate aut inquantitate~~
~~paratitate~~ excessu ut dicit in 3. ethicorum
alia vero in quibus plurimum peccatur
sunt quaedam concupiscentiae rationamen-
ta ut preparatus cibus ciborum et mulce-
rum ornatu. quae quamvis in pueris non
reperiuntur. dicuntur tamen praerubra ob ra-
tionem iam dictam. Ad 3. q. in pueris fo-
uerendum est id quod ad naturam pertinet.
secundum rationem.

Ar. 3. Vm Timiditas sit maius pec-
catum q̄ intemperantia?

Et videtur q̄ sic q̄ opponitur maiori virtuti
scilicet fortitudini. ergo est maius vitium
2. q̄ intemperantia vincit a delectatione
quae fortius impugnat q̄ timor a quo ti-
miditas vincitur. ergo minus peccatum
est intemperantia. 3. q̄ timiditas est ma-
gis voluntaria. nullus enim concupiscit
intemperatus esse. et tamen multi concu-
piscunt fugere pericula mortis.

Sed contra est Philosophus dum in 3. ethicis
ait q̄ intemperantia magis assimilatur
voluntariis q̄ timiditas.

Dicendum q̄ intemperantia est maius vi-
tium q̄ timiditas. tum ex parte materiae
sive obiecti. q̄ timiditas refugit pericula
mortis. tum ex parte peccantis. et hoc tripli-
citer. Primo q̄ timidi nimius et tristitia
luminem minus compotens sui reddunt. Se-
cundo

(ut dicit in 2
ethicorum.)

cundo quod intemperantia est magis uolun-
taria cum timiditas oriat ad exteri-
impellente. et intemperati sunt magis
Suntarij in particulari. ^{et} Tertio quod contra
intemperantiam potest facilius remediū
adhiberi quod delectationes circa quas est oc-
currunt frequentius in vita. eo magis cir-
ca eas exercemur et instruimur quod circa
pericula mortis et similia.

Ad 1. R. quod ex parte finis et boni quod ledit
maius peccatum est timiditas. sed ex par-
te difficultatis. cum difficilius sit subire
pericula mortis. grauius peccatum est
intemperantia in qua a debili uinci-
mur. Ad 2. quod difficilius est uin-
ceri a reprobis. quod uincit a reprobis delecta-
tionem. uincit a reprobis difficilius resistit. quod
in tristitia. et timore. quod uincit a reprobis
uincit a reprobis. Ad 3. quod in timiditate co-
siderat magis uoluntarium in uniuersa
q. sed non in particulari. et hoc ~~peccatum~~
est uoluntarium simpliciter.

Ar. 4. Vm Peccatum intemperan-
tia ~~est~~ maxime exprobabile?

Et uidet quod non quod peccata grauiora uel
mudum et blasphemiam. maius oppro-
bium merentur. 1. quod peccatum intem-
perantia est communi. et de quibus
Suntarij recordantur. 3. quod uelut in
7 ubi temperantia et intemperantia
sunt circa uincit a reprobis Suntarij. quibus
sunt

Summula D. Thomae

maxime expro-
brabilis

Sunt turpiores delectationes alij bestia-
les et q̄gitudinales ut eas illic uscat.
Philosophus. Sed contradictio in 3. ethic.
Dicendum q̄ intemperantia dicitur pro-
terius proterio q̄ est circa passiones nobis
cum brutes communes. Secundo q̄ in eis mo-
di passiones minus apparet delirium
rationis: ex qua tota claritas et pulchri-
tudo virtutis perdet.

Ad. 1. R. cum Gregorius q̄ peccata carna-
lia que sub intemperantia continentur
sunt minus culpa, sed maioris infamie.

Ad. 2. q̄ licet ob consuetudinem deius
modi peccata summes minus verecundetur
in se tamen magis verecundabile est.

Ad. 3. q̄ intemperantia est maxime ex-
probrabilis inter vitia humana que scilicet
hic attenduntur secundum passiones huma-
ne nature aliquantulum conformes. quam-
vis et ille bestiales passiones ad intempe-
rantiam per excessum reducantur.

Questio 143. De Partibus tem-
perantia in generalibus.

Ar vnicus vni Tullius conue-
nienter assignet partes tempe-
rantia continentiam cle-
mentiam et modestiam?

Et videtur q̄ male eas sic in sua Rethorica
assignet. q̄ continentia in 7. ethic. diuidi-

contra virtutem. Temperantia autem
 virtus est / 2. qz clementia mitigativa
 est inq. carnis delectationum etc / 3. qz
 modestia reducit in altibus exterioribus
 et sic Philop. 4. dicit q. rictus in omnibus
 hominibz. actus autem exteriores ad iusti-
 tiz virtutem pertinent / 4. qz Macrobi-
 us super somnium Scipionis plures te-
 perantiz partes assignat. quz sunt vere-
 cundia, abstinencia, castitas, honestas, mo-
 deratio, patientia, sobrietas et pudicitia.
 et Andronicus alias enumerat. quz sunt
 austeritas, sumilitas, simplicitas, orna-
 tus, bona ordinatio, et perse sufficientia.
 Dicendum q. ex predictis partibus quzda-
 sunt integrales, quzdam subiectivz. et
 quzdam potentiales temperantiz. qz scilicet
 quzdam sunt quasi conditiones tempe-
 rantiz. quzdam species ipsius, materia
 siue obiecto differentes. et quzdam etia
 qz principalis adiuncte.

omnibz.

Ad 1. R. qz continentia dividit contra vir-
 tutem temperantiz sicut imperfectum a
 perfecto. et virtus adiuncta principalis / Ad
 2. qz clementia siue mansuetudo ponit partem
 temperantiz. qz conveniat cum ea in ma-
 teria. sed in modo refrenandi. et moderandi /
 Ad 3. qz modestia circa exteriores actus non
 alterat rationem debiti. sed moderationem
 quandam / Ad 4. qz Tullius sub modestia co-
 prehendit omnem moderationem corporaliu
 mo

sicut iustitia

Summula D. Thomae

multum et exteriorum rerum et etiam in
derationem spei quae ad humilitatem perti-
net.

Quaestio 144 De Partibus
Temperantiae in specialibus in
in 4 articulos diuisa

Ar. 1. Vm verecundia sit virtus?

Et videtur quod sic quod consistit in modo rationis
quod est proprium virtutis ut dicitur in 2
ethicorum / 2. quod verecundia est aliquid lau-
dabile et non annexum alicui virtuti
ut videtur ergo est perse virtus / 3. quod hinc
tum cum virtute conuertitur ut dicitur Tulli-
us in 1. de offic. ac Ambrosius primo etiam
de officiis ait quod verecundia prosteruiam fug-
at ad omni luxu est aliena sobrietatem
diligit honestatem fouet et decorem requi-
rit / 4. quod verecundia opponitur vitium inue-
recundia et inordinatus stupor / 5. quod ve-
recundia importat actum laudabilem
ex quo multiplicato generabitur habitus vir-
tutis ut constat in 1. ethicorum.

Sed contra est Philosophus in 2. et 4. ethicorum
asserens verecundiam non esse virtutem.

Dicendum cum Damascenus quod verecundia
est timor de turpi et exprobrabili actu ac
proinde etiam in se bona repugnat perfecti-
oni et deficit a propria ratione virtutis quae
perfectio quaedam est ut dicitur in 7. ethicorum
communiter tamen sumpto virtutis nomi-
ne verecundia dicitur virtus quia est lauda-
bilis quaedam passio.

Ad. 1. R. q. Sicut sic in medio non tamen
 nominatur habitum. neq. est ex electione, sed
 impetusa quorundam passio / Ad. 2. q. verecū
 dia ex parte motus magis pertinet ad tem
 perantiam q. ad alias virtutes / Ad. 3. q. so
 uet S. rursus remouendo humilitati contra
 ria / Ad. 4. q. quilibet defectus causat vitium
 non autem quodlibet bonum sufficit ad ra
 tionem virtutis, neq. oportet q. omne illud cui
 directe opponitur vitium, sit virtus / Ad. 5. q. ex
 multis uerecundarij, causat habitus uir
 tutes acquisitq. per quam aliquis turpi vi
 tute; de quibus est uerecundia, non autem
 ut aliquis ulterius uerecundat. sed ex illo
 habitu uirtutis acquisita sic habet aliq.
 uis q. magis uerecundaretur si materia ue
 recundiae adesset.

quod est turpe

Ar. 2. Vm uerecundia sit de tur
 pi actu?

¶ uidet q. non q. in. 4. ethic. dicit q. uere
 cundia est timor ingloriationis, sed quia
 dicitur illi qui in turpe agunt ingloria
 tionem timere iuxta illud psalmi prop
 ter te sustinui opprobrium. sp. c. f. m. / 2.
 q. quandoq. quis uerecundat non de tur
 pi, sed de seruili opere / 3. q. quidam eru
 bescunt de operibus uirtutum. ut dicit
 Luc. 9 / 4. q. si esset de turpi et peccato
 quis magis turpe magis uerecundaret, sed
 sepe de maiornatua aliqui gloriantur
 iudicium in psalmis. ergo est /
 Sed contra est Damascenus lib. 2. et Gregorius
 na

et vitiosa

Nazianzenus | Dicendum q. turpida
sua est culpabilis. quae procedit ex actu pec-
caminoso voluntario, et hęc proprie non
habet rationem mali ardui. qz consistit
in sola Summi voluntate. et propterea dicit
Petrus in 2. rethorice q. humilitas
qz non est timor. qui ardua respicit. Alia
autem est turpido ^{quasi} poenalis. quae consistit
in vituperatione alicuius (cum contraria
et claudens gloriationis) et hęc habet ra-
tionem ardui. ac proinde verecundia quae
est timor turpitudinis propria et propria
paliter respicit vituperium, sicut oppro-
brium. et qz vituperium proprie debetur
viti. sicut honor virtuti. id est etiam ex
consequenti verecundia respicit turpitudi-
nem vitiosam. vel in publicis per erubes-
centiam. vel in secretis per verecundiam
ut ponderat Gregorius Nazianzenus
Ad. 1. q. opprobria alicui illata obvir-
tutem virtutis contemne. qz indigni
ibi rogare. ut de apostolis constat ad
5. et Isai. 51. nolite timere opprobrium ho-
minum) Ad. 2. q. opprobrium sicut vitu-
perium quamvis proprie debeat soli culpe
respicit tamen. ad minus secundum opi-
nionem Summi quemcumqz defectu
Ad. 3. q. verecundat quis de operibus vir-
tutis qz in peccatis opinionem non approba-
tur. vel qz timet iram de presumptione
aut etiam de simulatione) Ad. 4. q. se-
pe verecundat Summi magis de minus gra-
ui

uobis peccatis, quia minus Sabent de turpitu
dine. uel de excessu temporalis boni. unde
magis uerecundat homo de timiditate
quam de audacia. et de furto quam de rapina.

(ue patet in pecca-
tis spiritualibus res
pectu carnalium)

Ar. 3. Vm homo magis uerecundat
a Personis coniunctis magis?

Fuere q. non q. 2. rethorice dicit q. ho-
mines magis erubescunt ab illis a quibus
uidentur in admiratione esse. ac tunc ma-
xime appetit a melioribus | 2. q. similes
in culpa sunt magis coniuncti. a quibus
minus uerecundamur. ut dicit. in. 2. retho-
ricae | 3. q. ibidem dicit q. magis uerecun-
damur ab his. qui pro palare multos. quod
sciunt, ac illi qui sunt magis coniunctio-
sistent utra pro palare ergo | 4. q. ibidem
dicit q. homo magis uerecundat ab illis a
quibus. in nullis deficit. et ab illis a
quibus prius aliquid postulauit. et quorum
prius uultus esse amicus; Suiusmodi autem
sunt minus coniuncti. ergo et c.

philosophus

Sed contra omnino dicit in. 2. rethorice
Dicendum q. oppositum (in cuius timore est
sunt uerecundia) est testimonium de de-
fectu alicuius. et ideo magis uerecundamur
ab eis quorum testimonium est maius pri-
us. Quid potest contingere. uel propter
certitudinem ueritatis et hoc dupliciter in-
mirum ob relictudinem iudicij que reperitur precipue
in uirtutibus et sapientibus quos magis reue-
remur. et ob dignitatem que de nobis specia-
litas

duobus modis
uno modo

Summula D. Thomae

Sicut Sabes ut contingit in propinquis et magis coniunctis. Secundo testimonium potest esse maioris ponderis ex effectu. propter iuramentum. uel documentum. quod ab aliquibus nobis provenire potest. quos specialius et magis etiam reueremur. et isto etiam modo a magis coniunctis magis uerecurdamur cum quibus sumus conuersati. quatenus hoc nobis perpetuum perueniat detrimentum.

Ad. 1. R. ex dictis. quia magis coniuncti Sabes (sicut et qui recte iudicant) non solum in genere. sed et in particulari certiores cognitionem de rebus nostris. Ad. 2. quia similes in vitro non existimamus. quia apprehendant uirtutem nostram. ut quid turpe. Ad. 3. quia propalantibus infertur maior documentum et sic causant maiorem uerecurdiam. Ad. 4. ex dictis. quibus est maius documentum uel ex opinionibus. uel uerecurdandi. aut propter sequentia ~ " " " " "

Ar. 4. Vm etiam in virtuosissimis hominibus possit esse uerecurdia?

Et uideatur quod sic. quia Hierem. 3. reprehendunt qui malitia abundant. ex eo quod uerecurdant. ergo a contrario. cum contrariis contrariis sint effectus etiam. 2. quia dicitur in 2. rethorice. Viri erubescunt etiam signis uirtutum. quae in uirtuosissimis esse consueuerunt. 3. quia possunt timere indignam et falsam in gloriationem. et falsam diffamam. 4. quia uerecurdia est pars temperantis uirtutis. at

in uirtuosissimis

non solum uirtute sed

part

pass non separare a toto / Sed contra est Phil
 sophus in. 4. ethic. dicens q. verecundia
 non est timor studii.

Dicendum q. profundati in peccatis non vere
 uerant, q. non apprehendunt turpia ut
 turpia. Et virtuti et senes apprehendunt
 turpia ut sibi non possibilia. aut de facili ui
 tanda. Et propterea neutri verecundantur
 sunt tamen virtuti sic dispositi ut verecu
 dantur siquid illis turpe contingeret. ut dicit
 in. 4. ethic. verecundia est ex supposito
 non studii.

Ad. 1. constat ex dictis. Et R. q. in mediocri
 ter bonus bene verecundia reperit / Ad. 2. q. a
 virtus sit vitanda et mala. et maligie
 uem habentia ut dicit. i. Thessalon. 5. Et
 etiam in. 4. / Ad. 3. q. in uere uirtus sit
 habet locum ille timor. immo contemnit
 ab eis. quamuis possint habere aliquem mo
 tum verecundie preuenientem usurati
 onis; sicut et ceterarum passionum / Ad. 4.
 q. verecundia non intrat essentiam tempe
 rantie. sed dispositiue, se habet ad ipsam et
 quasi prima eius fundamenta iacens. ut
 dicit Ambrosius. in lib. de offic.

Quaestio. 145. De Honestate

in quattuor artic. diuisa.

Ar. 1. Vn honestum sit idem vir
 tuti?

Et uidet q. non. q. Tullius dicit in retho
 rica q. honestum appetit propter se ipsum
 uirtus autem ut dicit in. i. ethic. appeti

Summula D. Thomae

hinc propter felicitatem, ac non propter
seipsam) 2. qz secundum Isidorum ho-
nestas est quasi honoris status, ac mul-
tis alijs honor debet qz virtuti) 3. qz vir-
tus magis videt pertinere ad interiorem
electionem. honestas autem ad exteriorē
conuersationem ut dicitur. 1. corint. 14. / 4.
qz honestas (ut innuit ecdy 11) videtur
consistere in exterioribus diuitijs, in qui-
bus non consistit virtus)

Sed contra est Tullius. 1. Off. et. 2. rethor.

Dicendum qz honestas uel dicitur Isidorus est
honoris status honor autem proprie exel-
lentia debet quae maxime reperit in vir-
tute, ac proinde honestum cum virtute
vincit.

Ad. 1. Arg. virtus appetit propter suam dig-
nitatem, non finaliter, sed ut referibilis
in ultimum finem, ut ex Philosopho, et
Tullio. 2. rethorica constat / Ad. 2. qz vir-
tuti debet honor pro ut est appetibilis pro-
pter seipsam. Sane uero pro ut refert ad fa-
licitatem beatitudinis, et ad deum, quae
sunt supra uirtutem honoranda, sicut
et inferiora ad uirtutem, propter ipsam
honore digna reputantur / Ad. 3. qz exterior
conuersatio honorabilis est ex interiori e-
lectione, ac propterea radicaliter honestas
consistit in interiori electione, significa-
tione autem, in exteriori conuersatione /
Ad. 4. qz procedit secundum Summum sti-
mulationem, qui diuitias honorant)

uoluit in 3.
ethicorum)

1. ethic

Ar. 2. Vm Honestum sit idem q^{uo}
Decorum?

Et videtur q^{uo} non q^{uo} honestum sumit ex
appetitu. Est enim quod per se appetit^{ur}
sed decorum magis respicit aspectum cui
placet. ergo | 1. q^{uo} decor requirit clarita-
tem. q^{uo} respicit ad rationem q^{uo}libet. Ho-
nestum autem respicit honorem. qui a glo-
ria distinguitur | 3. q^{uo} honestum est idem vir-
tuti. Et autem aliquis decor contrarius
virtuti. unde dicitur Mich. 1. 6. Habens fiducia
in pulchritudine tua fornicata es in no-
mine tuo. | Sed contra est Apostolus. 1. cor
12. | Dicendum ex Dionisio 4. cap. de diu-
nitate. q^{uo} ad pulchrum sive decorum concur-
rit claritas. et debita proportio. tum in cor-
poralibus. q^{uo} in spiritalibus. hoc autem per-
tinet ad rationem honesti. quod diximus
idem esse virtuti. quod moderat omnes res
humanas. Et idem honestum est idem spiri-
tuali decori. unde August. lib. 33. qq. ait
Honestatem nos intelligibilem pulchritu-
dinem. | Ad. 1. R^{es} q^{uo} obiectum mensuris
appetitum est bonum apprehensum; quod
autem ipsa apprehensione apparet decorum
accipit ut convenientis. et bonum. unde
et ipsum honestum secundum q^{uo} habet spiri-
tualem decorum appetibile reddit. ut ex dis-
tinctione. 4. cap. de diu. nom. et ex Tullio. 1. de
offic. colligi potest | Ad. 2. q^{uo} gloria est effectus
boni. ac proinde sicut idem est honorificum
et

Et gloriosum, ita etiam idem est honestum
et decorum | Ad. 3. q. procedit de pulchri-
tudine corporali: vel de spirituali, in quan-
tum quis de ipsa honestate superbit, ut
constat ex echielis. 28.

Quaestio 146. De Abstinencia in
duos articulos diuisa.

Ar. 1. Vm abstinencia sit Virtus?

Et videt q. non q. 1. dicitur. 1. q. in illud reg-
num dei non est esca et potus. dicit glossa
q. neq. in abstinendo, neq. in manducando
est iustitia) 2. q. Augustinus. 10. confes-
ad deum loquens ait. Docui hinc ~~scilicet~~
~~ut~~ alimenta sicut medicamenta, ac hoc
ad artem medicinae potius spectat | 3. quod
consistit in medio sed in defectu, et subtrac-
tione) 4. q. Gregorius in Pastoralis insinu-
at immo asserit q. quandoq. excludit pa-
trentiam, et admittit superbiam)

Sed contra est q. 2. Petri. 1. connumerat
inter virtutes)

Dicendum q. abstinencia ex visui nominis
importat ciborum subtractionem, quae
sic neq. dicitur actum neq. habitum virtu-
tis. Sed dicitur talem habitum et actum, pro-
ut a ratione et scientia regulatur iuxta
hominum conuictum, congruentiam per-
sonae, et valetudinis necessitatem.

Ad. 1. R. ex modo dictis) Ad. 2. q. modera-
tio ciborum, quantum ad valetudinem
corporis pertinet ad artem medicinae sed se-
cun-

ut ad
sumpturus
accedam.

(ut hoc citato
Petri constat)

cundum inferiores affectus quantum
 ad bonum rationis et in comparatione ad
 illud pertinet ad abstinendam. ut docet
 Augustinus. in lib. de gustibus etia
 gely / Ad 2. q. abstinencia sicut et alia
 partes temperantia determinat a defectu
 sed consistit in medio. in quantum est se-
 cundum rationem rectam / Ad 4. q. pro-
 cedit de abstinencia prout non est secun-
 dum rationem rectam) ~

Ar. 2. Vm Abstinencia sit specia-
 lis Virtus? ~

Et videtur quod non quia Gregorius in Pastoralibus
 dicit. q. non nisi ex alijs virtutibus laudat
 2. q. Augustinus de fide ad Petrum dicit
 q. abstinencia a cibo et potu non est gra-
 signa creatura deus sic mala. sed pro cor-
 poris castigatione. sic autem ad castita-
 tem pertinet.) 3. q. sicut moderatio cibo-
 rum. sic et moderatio vestium est lauda-
 bilis. ut dicitur. 1. Timotheo. ultimo. et tamen
 de moderacione vestium non ponitur spe-
 cialis virtus) Sed contra est Macrobius
 ponens eam specialem partem temperantia
 Dicendum q. cum abstinencia moderet secundum rationem
 ciborum delectationes. que magne sunt
 et ad vitam maxime necessarie. sine du-
 bio est virtus specialis) Ad 1. Rr q. quia
 virtutes sunt connexa, una adiuvat. et co-
 merdat ab alijs) Ad 2. q. abstinencia non
 solum est contra illecebras luxurie. sed et
 contra illecebras gula; neq. ex eis quod cas-

Summula D. Thomae

titatem valet desinit esse specialis virtus
cum una virtus adiuvet ab altera / Ad
3 q. usus ciborum est a natura. usus vero
vestimentorum ab arte introductus. et
ides circa cibos ponit specialis virtus.

magis

moderatione

Quaestio 147. De Ieiunio

in 8 articulos divisa

Ar. 1. Vm ieiunium sit actus vir-
tutis?

Indet q. non q. non semper est des
acceptum iuxta illud Isai. 58. ieiuna-
vimus et non aspexisti / 2. q. recedit
a medio virtutis q. cum per q. sum de-
trahat necessarium naturae / 3. q. non
venit communitur bonis et malis. quib-
bet enim ante q. comedat ieiunium est,
sed contra est q. 2. vivit. 6. commune
rat alijs virtutum actibz

Dicendum q. ieiunium est actus virtutis
q. per ipsum finem ordinat secundum ra-
tionem ad honesta. scilicet ad concupis-
centias carnis reprimendas. ut constat
ex hoc modo citato. et ex Hieronimo dicen-
te q. sine cogere et bacca fuget Venus / 2.
ordinat ad sublimia contemplanda. dan-
107 Tertio ad saltem faciendum pro peccatis
Ioel. 2. ut ponderat Augustinus. sermone
de oratione. et Ieiunio.

Ad. 1. R. q. procedit de ieiunio uestis in
debitis circumstantijs, ut ibidem constat
et ex Gregorio in parabola. et August. 6. 6.

modo citato) Ad. 2. q. medium virtutis
 ut dicitur in 2. ethic. non sumit secundum
 quantitatem sed secundum rationem
 ut ex Augustino. et Hieronimo constat
 Ad. 3. q. procedit de ieiunio natura. quod
 dicitur negatum impuram. et dicitur ieiunium
 ieiunij. non de ieiunio abstinentie
 rationabilis. quod dicitur ieiunium ieiun-
 nantis.

Ar. 2. *Utrum ieiunium sit actus
 abstinentie?*

¶ Videtur quod non. quia matth. 17. dicitur He-
 ronymus. h. est abstinentia non solum ab
 esca. sed et a cunctis illucebris | 2. quia Gre-
 gorius in Epistola quadragessima dicit
 quod ieiunium quadragessimale est de-
 cima totius anni; ac dare decimas est
 actus religiosus. et non abstinentie | 3.
 quia abstinentia est pars temperantie. hinc
 autem contra similitudinem dividit ad-
 quam pertinet ^{etiam} m. lestras sustinere. quod
 maxime videtur esse in ieiuniis |

^
ieiunium.

Sed contra est Isidorus dicens quod ieiunium
 est pars in viciis. abstinentiaque
 ciborum | Dicendum quod eadem est materia
 habitus et actus; ieiunium autem atten-
 dit in cibis. in quibus medium constituit
 abstinentia. ac proinde ieiunium est ab-
 stinentie actus | Ad. 1. Ar. q. procedit de iei-
 unio large et metaphisice sumptis. vel
 quatenus per quolibet vitia adiuncta re-
 in

Summula D. Thomae

ieiunium desinit esse actus virtutis
Ad. 2. q. ieiunium (ut dictum est de alijs
actib; virtutum) potest pertinere ad ali-
as virtutes secundumq; ad fines earum
ordinat; Ad. 3. q. molestie fortitudinisq;
tinent ad periculum mortis. quae autem pro-
cedunt ex defectu delectabilium tactus
pertinent ad temperantiam, & ad partes
eius. et tales sunt molestiae ieiunij.

Ar. 3. Vm ieiunium sit in Precepto
et videtur quod non quod est opus supererogativum
alias enim semper eubiq; esset & quali-
ter observandum | 2. q. si esset in precep-
to omnes non ieiunantes mortaliter pecca-
rent. quod non est admittendum | 3. q. Au-
gustinus in lib. de vera religione. et in lib.
ad inquisitiones ianuarij. dicit q. sapien-
tia dei. pauca sacramenta sublevisima
nobis constituit. ne servilibus premeremur
onerib; . ergo ecclesia non obligabit ieiu-
niis. sed contra est Hieronymus ad Luciani-
um de ieiunijs loquens.

Dicendum q. sicut ad Principes seculares
pertinet legalia precepta condere in tempo-
ralib; iuris naturalis determinativa. Sic
et in spiritualib; ad Principes ecclesiasti-
cos. Vnusquisq; autem ex iure naturae tene-
t tantum uti ieiunijs quantum subfre-
re necessarium ad dicta in primo articulo
huius questionis. Sed de terminatis tempo-
ris, et modi ieiunandi secundum vnicui-
entiam. & utilitatem populi Christiani videt
sub

Sub precepto iuris positivi quod est a Regla
 tis ecclesie institutum. et hoc est ieiunium
 ecclesie; aliud uero est ieiunium naturae
 Ad. 1. Rr q. supposita indigentia nostra
 ad deletionem culpe et cautionem ab ea
 nec non mentis elevationem. ecclesia in
 speciali determinauit circa ieiunium q.
 uod est in commune necessarium. / Ad. 2. q.
 cum ex rationabili causa statutum non
 seruat non committit peccatum mortale
 cessat enim ratio finis legislatoris / Ad. 3.
 q. Augustinus loquitur de his qui neque statu
 to neque consuetudine ecclesie iura obtinuerunt;
 alias in libertatem a peccato obser
 uanda sunt ut dicitur ad galat. 5.

Ar. 4. Vm omnes ad ieiunia ec
 clesie teneantur?

Fundee q. sic q. ad precepta dei omnes te
 nent, ergo et ad precepta ecclesie iuxta il
 lud Luc. 10. qui uos audit me audit et
 2. q. si qui excusarent essent pueri. at
 Isel. 2. post q. dictum est sanctificate iei
 unium. subdit congregate paruulos et
 suggerentes uerba / 3. q. ieiunium est spiri
 tuale quid. et necessarium. ergo preferen
 dum temporalibus subuentibus. et non
 necessarijs peregrinationibus / 4. q. magis
 est aliquid faciendum ex uoluntate q. ex
 necessitate. ut dicitur 2. corin. 9. ergo pau
 peres qui ex necessitate (ob defectum alime
 ty) ieiunant, magis debent ex uolunta
 te ieiunare // Sed contra uidet q. iustitia

siue corporalibus

^ cuius ratio red
dit Luca. 5

^ (presertim consue-
tudine interueni-
ente, aut si supe-
rior defacili adiri
nequeat).

teneant ieiunare immo nec debeant quod
est cum ipso sponsus. ut dicit Luca. 5.
Dicendum quod cum leges statuunt secundum
quod communiter habet et pluribus accidit,
si causa non seruandi legem sit manifesta
poterit quis legem propria auctoritate pro-
terire. si autem causa fuerit dubia debet
ad superiorem recurrere qui potestatem
habeat dispensandi.
Ad. 1. q. q. precepta dei sunt iuris natu-
ralis. ecclesie uero precepta non sunt sic
necessaria. et impediri possunt. Ad. 2. q.
pueri ante tertium septimum (nati-
mentum nature impediatur) ieiunare
non tenent. Sicut sit laudabile ut ad il-
lud assuescant. immo et magna immi-
nente tribulatione. ut Long. 3. ieiunia
eis indicant. / Ad. 3. q. cum occurrat ne-
cessitas succurrendi salutis corporali. aut
spirituali. aut peregrinandi et magnas
distas faciendi ieiunia ecclesie protermit-
ta possunt (si simul obseruari eimode ne-
queant) ne impediant que maiores sunt
meriti. / Ad. 4. q. pauperes qui possunt u-
nam sufficientem commestorem simul
habere a ieiunio non excusant. Ad. 5.
q. locus intelligitur ut ait Chrysostomus
de discipulis presentia corporali Christi fu-
eritibus. et tunc imbecillis) uel ut dicit He-
rorimus. de ieiunio ueterum obseruanti-
ay in quibus non erant detinendi. quos por-
tebat uinitate gratis perfundi) uel tertio
ut exponit Augustinus de ieiunio tribulati-
onis

nis unde mattheus dicit non possum filijps
si lugere. sed ieiunio gaudij suspensio me
as spiritualiter delectarij.

Ar. 5. Vni convenienter determin
ent tempora ieiunij ecclesie?

Et videtur quod non quod debemus Christum imi
tari ut dicitur 1. cor. 4. sed ipse statim post
baptismum matth. 3. ieiunavit. ergo et nos
debemus ieiunia celebrare statim post e
piphaniam / 2. quod ceremonias legis usque
us in nova testamento observare. sed ieiu
nia nostra ut sunt quattuor temporum
comeduntur. cum ieiunio. quarta. quinta.
septima et decima. que precipiebant. Za
char. 8. / 3. quod sicut sunt ieiunia afflic
tionis (sicut dicit Augustinus lib. de ci
sentia evang.) sic et ieiunia exultatio
nis. ergo ad dominicam resurrectionis
debuerunt in dominicis diebus ieiunia
indij / Sed contra est immunitas ecclesie
consuetudo.

Dicendum quod ieiunia convenienter ab
ecclesia. instituta sunt immediate ante
Pascha. et ante festivitatem sine in vigilijs
sanctorum. et quattuor anni temporibus
quando specialiter nos oportet a culpis et
se alienos. et ad deum mente elevari /

Ratio autem numeri dierum ieiunij qua
dragessimalis assignatur a Gregorio. ex obser
vatione decalogi per quattuor libros euange
lij. vel quod decem preceptis corporis ex quattuor
elementis compositum consideramus. vel quod
sic deo reddimus decimas dierum anni. quod per
36 dies affligimur in quadragessima quibus

(cum culpas de
learit et men
tam eleuant)
quibus ordi
nes celebrant

ieiunio

Summula D. Thomae

Solumus decimas. 360. dierum annis
Secundum Augustinum auctem addit quod
area ratio, quod creator est trinitas pater
scilicet, filius, et spiritus sanctus. creatu-
re auctem invisibili debet terranus scilicet
diligere deum ex toto corde, ex tota anima
et ex toto tamento. Singula vero ieiunia
quattuor temporum tribus diebus continen-
t et propter numerum mensium quibus cor-
respondent. creatura vero invisibili quae
ternarius debet calidi et frigidi humidi
et siccis per diarium per diarium dicitur
qui omnia comprehendit etc.

(et ut ad illud
suscipiendum
prepararemur)

Ad. 1. Quod Christus ut verbis baptismum
mendaret baptizatus est, non quod indigne
ut / Ad. 2. quod ecclesia neque omnino eisdem
temporibus neque ob easdem causas ob qu-
as Iudaei ieiunia observant / Ad. 3. quod i-
eiunia exultationis non est preceptum
sed procedit ex instructio spiritus sancti.
nec tempore paschalis aut diebus domi-
nicis contra consuetudinem ecclesiae et
ieiunandum. ut marichei studiose fa-
ciunt. alias enim de se laudabile est omni tempore
str. 6. Vnde ad ieiunium requiritur

quod homo semel tantum comedat
Et videtur quod non quod ieiunantibus non ta-
xat. quantitas cibi. ergo nec numerus
comestionum / 2 quod etiam post ieiunium
nec tamen prohibemur per ieiunium
non plura bibere / 3 quod electuaria in die-
bus ieiuniorum ultra unam comestione

Et videtur ieiunium solvere si
quidem post potum
non possunt esse
charitatem acci-
pere

ieiunare
ut dicit
Hierom-
mus ad
Iuvenium

Summi consueverunt.) Sed contra est
 consuetudo Populi Christiani
 Dicendum q. ieiunium ab ecclesia
 statutum est ad concupiscentiam repre-
 nendam; ita tamen ut natura salua
 e. ac proinde ut utrumq. fiat. Statu-
 tum est ab ecclesia. ut in rebus iei-
 unium unica tantum consuetudine v-
 tamur. Ad 1. R. q. quantitas cibi
 non potest esse de eodem ex equo omnibus ad-
 aptari sicut unitas consuetudinis. Ad 2.
 q. per se totum soluit ieiunium naturae
 non autem ecclesiae. q. magis deser-
 uat potus ad corporis alterationem
 et ubi de consuetudine q. ad nutrimentum.
quis possit quis plures immoderate
bibendo meritum ieiunij perdere si
ut et unica nimia consuetudine immo-
derate cibum sumendo. Ad 3. q. elec-
tricia moderata non assumuntur per
modum cibi. Sed ad regerendum illu,
aut per modum medicinae. // //

quibus non est
 ieiunium

R. 7. Virtus una conue-
 nienter taxet his qui iei-
 unant?

Fuit et q. non. q. in veteri testame-
 to. cuius status erat nimis perfectus
 q. non ieiunium erat usq. ad vespe-
 ram ut leuit. 23 ostenditur. 2. q. non
 omnes ieiunantes possent decernere

Summula D. Thomae

te cognoscere Grammaticam 3. q.
ieiunium est actus virtutis moralis
que non est de modo taxat omnibus
mediis cum id quod est parvum
sit multum alteri.

Sed contra est auctoritas concilij
cedonensis, in quadragesima est.

Dicendum q. cum ieiunium ad ma-
turationem carnis ordinet aliquid su-
peraddendum exonerat ad ordinariu
Grammaticam (que alijs diebus
attenti ordine naturae et digestio-
nis ciborum hora sexta fieri consuevit)
tunc se representatorem passionis
cristi qui hora sexta expiravit que
imitari tenemur crucifigentes in
supplicantiis nostras ut dicitur galat
5. / Ad. 1. Pr. q. in illis statim q. mo-
ti comparabat ieiunabant usq. ad noc-
tem / Ad. 2. q. ad examinandum
re non est subtilis sed grossa sufficit
examinatum / Ad. 3. q. illa distantia
parum vicina est utlibet q. si nocet ut stabili-
tate dispenset re ieiunet aut prope
nialitiam.

Ar. 8. Vin. convenienter ieiuna-
tibus indicat abstinentia car-
nibus. Sicut in iis. Et ovus.

Et videtur q. Non. q. ut pro. 20. accepti
est. 5. constat magis excitat ad luxu-
riam vitium, et tamen in diebus ie-
iunij

ieiunij

Thomas. 13

est requirenda

uicij non interdicit / 2. qz rurnimq
 concupiscibilem comedunt pisces ali
 qui, qz carnes, qui tamen ieiunantibz
 non interdicitur / 3. qz in quibusdam
 diebus ieiuniorum aliqua omnia ecclesie
 utunt. ergo et in diebus ieiuniorum
 quadragesime.

Sed contra est communis fidelium consue
 tudo / Dicendum qz cum carnes ani
 malium et que ex eis procedunt ut pe
 telactumia exgressibilibz. et omnia exa
 uibz maxime delectent. et ad uenera
 prouocent conuenienter in diebus ie
 iuniorum interdicitur.

Ad. 1. R. qz ad generationem abum co
 gerat. calor. spiritus. et humor. ad pri
 mum conuertit specialiter uinum ad
 secundum inflatum. sed ad humore
 maxime cooperat usus carnum ex
 quibz multum de alimentis generat
 et tenacius et diutius durat / Ad. 2
 qz immuniter delectabilior et substan
 tialis et usus carnum / Ad. 3. qz sicut
 carnes magis sustentant et principalibz
 interdicitur ieiunantibz. qz omnia et lac
 tumia. que a carnibz oriuntur. sicut ie
 iunium quadragesimale strictius et
 qz alia ieiunia. qz ad Paschalia festa
 differt. et passim remissimiora
 sentiat. et proinde res omnia et lactuini
 a specialius prohiberi. quamuis indi
 uersis prouincijs diuersa circa sint
 consuetudines licite obseruandz ut

dicte Hieronymus. de ieiunijs loquens

Quaestio. 148. De Gula in 8

articulos diuisa ~?

Ar. 1. Vn gulasit Peccatum?

Et uidet q. non q. Mattheus. 15. dicit domi-
nus. non quod intrat per os conquinat

hominem / 2. q. nullus peccat nec quod
vitare non potest. sed Gregorius. in 30

moral. dicit q. per assum voluptas neces-
sitati mis cetur. et Aug. 10. confess. quos

est domine qui aliquantulum extra
metas necessitatis cibum non sumat.

3. q. in quolibet genere primus motus
est peccatum. at non in gula. quia

sitis et fames essent peccata.

sed contra est q. Gregorius in 20. mor.
eam uocat hystem interioremi animi

Dicendum q. gula non dicitur quemlibet
appetitur edendi et bibendi. sed contra

ordinem rationis. in quo ratio virtutis
moralis consistit. et proinde gula pecca-
tum est.

Ad 1. R. q. substantia ipsa ciborum non
conquinat hominem prout peccabat

iudei et manichei. sed figuratiter
inordinata autem ciborum concupis-
centia spiritualiter conquinat hominem

Ad 2. q. gula consistit in hoc q. aliquis
(non estimans cibum sibi esse necessari-
um) sed propter concupiscentiam ab de-
lectabilis. scienter excedit modum in

peccati

contra quos lo-
quebat dominus

edendo
Ad -

Ad. 3. q. in appetitu vegetabilis non est peccatum. sed in sensitivo qui subiectus rationi.

inquit est sitis et esurientia

Ar. 2. Vm Gula sit peccatum mortale?

Et dicitur quod non quia nulli precepto contrariatur / 2. quia non opponitur dilectioni dei. neque proximi / 3. quia Augustinus in sermone de purgatorio ait. quod sumere de cibo aut potu plus quam necessarium est ad minima peccata pertinet. ergo ad summum erit male peccatum.

Sed contra est Gregorius in 3. moralium dicens quod dum uenter non restringitur simul omnes virtutes obzunt.

Dicendum quod si uicupiscentia inordinata ciborum sit circa ipsorum finem avertens scilicet in inerm ades est peccatum mortale. non tamen si sit circa ea que sunt ad finem. ut pote quod nimis uicupiscent delectationes ciborum non intendens propter eas facere aliquid contra legem dei.

Ad. 1. Ar. q. gula reducitur opponit precepto de sanctificatione sabbathi. et quieti in ultimo fine. / Ad. 2. q. contrariatur dilectioni dei in quantum avertit a fine ultimo. / Ad. 3. q. procedit de gula de ordinante circa ea que sunt ad finem. / Ad. 4. q. gula dicitur uirtutes auferre non propter se solam. sed ob peccata que ex ea oriuntur. ut dicit Gregorius in pastoralibus.

Ar. 3. Vm gula sit maximum peccatorum?

Et videtur quod sic quod ei poena infligenda est ma-
 xima ut patet in Adam. diluio. et so-
 domus ut ponderat Chrysost. et colligitur
 ezech. 16 | 2. quod est causa aliorum pec-
 catorum ut dicit glossa super illud ps.
 qui percussit egyptum cum primogeni-
 tis eorum | 3. quod interimit ipsius in qu-
 busdam ut scribitur eccl. 37. ergo post
 peccata contra deum est gravissimum
 Sed contra est quod secundum Gregorium
 peccata carnalia (de quorum nume-
 ro est gula) sunt minoris culpa
 Dicendum quod gravitas peccati ex tribus
 sumi potest. primo ex parte materis
 et sic maxima sunt peccata circa res
 divinas. Secundo ex parte peccantis
 sic alleviatur peccatum gula; tum ob
 necessitatem ciborum: tum ob difficulta-
 tem moderandi eos. Tertio ex parte ef-
 fectus. et sic gula habet quamdam in-
 agnitudinem in quantum ex ea origi-
 nantur diversa peccata.

Ad 1. R. quod ille poena referunt vel ad
 gulam radice[m] scilicet superbiam in A-
 dam; vel ad peccata ex gula subsequuta
 ut in alijs | Ad 2. quod procedit ex par-
 te peccatoris quod ad gulam subsequuntur
 quamvis ipsa solum per accidens cau-
 set ea | Ad 3. quod visus in cumentum
 non intendit a gula. sed cibi delecta-
 tio. quamvis ex in cumentis corporis
 peccatum gulae aggravetur.

Ar. 4. vni species gulae convenienter
 distinguantur si in has quinque conditio-
 nes proprie laute sumis ardentere
 V. B. H. S. C. studiose. et

a Gregorio. in
 3. Moralium.

Unde quoniam quod eiusmodi sunt circumstantia
sive accidentia. que requirunt
dare speciem actibus / 2. quod sicut secun-
dum tempus assignat una species. sic
debuisset assignari alia secundum lo-
cum. et alias circumstantias etc. / 3.
quod in vitijs que opponunt alijs virtuti-
bus moralibus. tunc distinguunt species
secundum diversas circumstantias.

Sed contra est. auctoritas Gregorij.
Dicendum quod ^{de ordinatis} excessus quibus attenditur
in cibo, et in inestione. in cibo quidem
tripliciter scilicet quantum ad substan-
tiam sive speciem eius, quantum ad qua-
litate[m] et quantitatem. que sunt laute
studiose. et nimis. in inestione vero ip-
sa proprie et ardenter. Isidorus pri-
mam et secundam conditionem subuna
comprehendit. et assignavit quatuor
nimirum. quid. quantum. quomodo
et quando.

Ad. 1. R. quod in dictis circumstantijs sunt
diversa motiva. ex quibus moralium spe-
cies diversificantur. / Ad. 2. quod in illis non
reperit motivum sufficiens ad distingue-
nda species / Ad. 3. quod ubicumque in alijs vi-
tjs fuerint diversa motiva erunt etiam
diverse species.

Ar. 5. Vm. Quis vitium ca-
pitale?

Unde quod non quod vitia capitalia sunt
ex quibus alia tanquam ex fine oriuntur
sed ubi circa quos est gula in appetitu
UVA. BHSC p. p.

Summula D. Thomae

propterea | 2. q. in ratione vitij nullo
Sanguine palatatem videtur habere. im-
mo videtur minimum peccatorum ut po-
te tanquam magis pro pinguium ad id,
quod est secundum naturam. | 3. q. 2.
circa bona que habent rationem tantum
ponit unicum tantum vitium scilicet
avaritia. ergo circa delectabile sufficit
unicum scilicet gula.

Sed contra est Gregorius in 31. moral.
Dicendum q. vitium capitale est ex quo
alia tanquam ex fine oriuntur, q. habet finem
multum appetibilem. talis autem est
gula circa delectationes tantum. ac proin-
de est vitium capitale. ||

Ad. 1. R. q. q. finis cibi scilicet conservatio
vitalis vite est maxime necessarius, et appetit
idem et cibus maxime appetibilis et
et delectabilis. ut dicit arch. 6. c.
Augustinus lib. de vera religione)

Ad. 2. q. gravitas peccati sumit ex avaritia
sive ex conversione ad magis de-
lectabile | Ad. 3. q. utile non appetit
propterea, sicut delectabile. et idem se-
cundum diversitatem delectabilis po-
nunt duo vitia capitalia nimirum
gula et luxuria.

Ar. 6. v. m. convenienter assignat
et luxuria gula sicut filij. sed dicit
inepta letitia, seditivitas, imm-
unditia multiloquium et he-
betudomem, circa intelligen-
tiam?

Suidus q. r. q. in q. p. t. a. l. e. t. t. i. a. e. c. h. e.
 betudo mentis generaliter inueniuntur
 in omni peccato. ut dicitur ps. 2
 ec. 14 / 2. q. immunditia ad vomitum
 pertinere videtur. vomitus autem vel
 est poena peccati. vel quid sub consilio
 cadens ut dicitur eccl. 31. p. 3. q. s. i. d.
 rus ponit scurrilitatem inter filias lu
 xuria. ergo non est filia gula.

ut immut
 uari. 28

Sed contra est Gregorius in. 31. moral.
 Dicendum q. convenienter assignantur
 producte filie gula. sc. hebetudo mentis
 quantum ad rationem; inepta letitia
 quantum ad appetitum. in quo sunt pas
 siones. multum quoniam quantum ad in
 ordinatum verbum. et quarto scurri
 litas quantum ad inordinatum actum.
 ex parte autem corporis ponit immun
 ditia. vel secundum emissionem qua
 rum iungit superfluitatum. vel spe
 cialiter secundum emissionem semini
 nis. que ex eccl. 2. et esdr. 3. Gre
 gorius in Parah. et ephess. 5. colligi
 facile poterunt

ex parte anime
 quadrupliciter

Ad 1. R. q. letitia uaga in composita
 que hie dicitur inepta precipue oritur ex
 gula. Et similiter hebetudo sensus circa
 speculabilia / Ad. 2. q. uitis sum est q. a
 liquisse subiacere necessitati vomitus
 per immoderantiam uisib. Licet possit vomitus
 consilio medicorum absq. culpa procura
 riji remedium languoris / Ad. 3. q. scurri

Litas orit ex aitu gula; et ex uoluntate
 et luxuria. et sic ad utrum⁹³ horum viti-
 rum pertinet.

Quaestio. 149 De Sobrietate
 in quattuor articulos diuisa.

Ar. 1. Vm materia sobrietatis -
 Sit potus?

Et uidet q. sit sapientia. q. dicit Roman
 12. oportet sapere ad sobrietatem | 2. q.
 sap. 8. de sapientia dicit q. docet sobrieta-
 tem. per quam ut ex textu constat intel-
 ligit temperantiam. quae est etiam cir-
 ca cibos et ueneria | 3. q. sobrietas a
 mensura dicta est quam in omnibus
 seruare debemus. ut dicit ad Titum. 2
 sobrie et iuste est. quin et sobrietas ad
 exteriorem etiam habitum extendit. ut
 constat 1. ad Timot. 2 |

Sed contra exprimit. eccl. 31. equa uita
 Luminis. uinum in sobrietate potatum
 Dicendum q. sobrietas a mensura dicitur
 quasi bria. id est mensuram sustin-
 ens. mensura autem maxima secundum
 rationem seruari debet in potu qui in-
 briare potest et iudicium rationis sub-
 uertere ac proinde sobrietas specialiter
 attendit circa potum quemcumque qui
 rationem subuertit. quae uis in unum
 ter sumpta potest ad quamlibet mate-
 riam adaptari |

Ad. 1. Ar. q. ut contemplatio sapientie per
 quamdam similitudinem obseruandi

nem allicui et inebriat. unde in psal
 Ecce inebriatus inebrians q̄s peculiaris
 est. / Ad. 2. q̄ r̄rima sobrietatis tem
 perantia significat. sed q̄ modicus ex
 cessus in potu magis nocet. idē specia
 liter sobrietas ponit circa potum / Ad. 3.
 q̄ sobrietas specialiter statuit in his in
 quibus mensura maxime est necessaria
 An 2. Vin sobrietas sit perse vir
 tus specialis?

Sicut q̄ r̄m q̄ abstinētia ponit circa
 cibos et potum. ac circa cibos r̄mēta
 lia specialis virtus. ergo neq̄ circa potum
 2. q̄ cibis et potus simul cedunt iura
 sumentum circa quod est guba et absti
 nentia / 3. q̄ similiter circa multas dif
 ferentias ciborum, et potuum essent assi
 gnandę distinctę sobrietates.

Sed contra est Macrobius ponens sobrie
 tatem specialem partem temperantię.
 Dicendum q̄ ad impediendum ne immo
 deratus potus usum rationis subvertat
 necessarię constituenda est specialis vir
 tus moralis. que sobrietas nuncupatur.

Ad. 1. R̄ q̄ potus inebriare poteris specia
 liter et r̄rimo excessu impediētis
 usum / Ad. 2. q̄ abstinētia r̄m est
 circa cibos et potus in quantum sunt nu
 titiva. sed in quantum impediunt usū
 rationis / Ad. 3. q̄ in omnib; cibis et potib;

Summula D. Thomae

diendi rationis usum ~//~//~//~//.

Ar. 3. Vm̄ usus vini totaliter sit
illicitus?

Et videtur q. sic q. accertit animum a sa-
pientia ut dicit eccl. 2. si nequa sa-
lus esse nequit. ut dicit sapiens. 7. et 9.

2. q. Roman. 14. dicit bonum est non
manducare carnem et non bibere vinum
neq. in quo scandalizet frater tuus etc.

3. q. Hieronimus dicit q. vinum potest
illicitum est dedicatum. Cuius autem
extremitatem retraxit ad principium
scilicet cum vinum non bibatur.

Sed contra dicitur ad Tim. 5. eccl. 31
de vino moderato.

Decendum quod nullus cubus vel potus secun-
dum se consideratus est illicitus ut dicit
dominus Matth. 15. potest tamen potus
vini reddi illicitus ex parte bibentis si
a vino facile ledit aut iusto de non biben-
do astingit. vel ex modo immoderate bi-
bendi aut scilicet ex parte aliorum si sca-
dalizent.

Ad. 1. Per q. procedit non de sapientia
muniter que sufficit ad salutem, sed
de sapientia perfectorum secundum
quasdam personarum et horum con-
ditiones. Ad. 2. ex ibidem dicitur q. pro-
cedit cum alijs scandalizant. Ad. 3. q. do-
minus retrahit nos a quibusdam vino
ut q. eccl. iij. non ut ab illicitis. sed ut
ab impedimento perfectionis ~//~//~//~//.

Ar. 4. Vm̄ sobrietas magis requi-
rat. in maioribus personis?

¶ Unde q. sic. qz senes qm̄ magis sunt re-
digni sunt ut dicitur Lament. 19. m̄ nent spe-
cialiter ad sobrietatem. ad Titum. 2.)

2. qz episcopis specialiter induit sobrietas
1. ad Timot. 3. et glossa ubi. 3. qz Regi-
bus vinum interdicitur p̄v. 31. et concedi
v̄ desolatus amara animus)

Sed contra qz mulieres et iuvenes ad so-
brietatem invitantur. 1. ad Timot. 3. et ad
Titum. 2.

Dicendum qz sobrietas in quantum dicit
sobrietatem ad concupiscentias et ad vi-
tia que comprimunt magis requiritur in mu-
lieribus quibus minus resistitur. Et in iu-
nibus in quibus concupiscentie magis vi-
gent. Sed in quantum sobrietas dicit or-
dinem ad finem et operationem ad quam
perducit magis requiritur in maioribus perso-
nis. Et hoc probant adducta argumenta

quas refrenat

Quaestio. 150. De Hebrietate
in 4. articulos diuisa

Ar. 1. Vm̄ hebrietas sit peccatum?

¶ Unde q. rati. qz omni peccatum a
suo peccatum opponit. ac ebrietas nō
habet peccatum oppositum. 2. qz nul-
lus inult esse hebrus. ergo hebrietas nō
est voluntaria. 3. qz invitantes ad bi-
bendum vnde sequitur ebrietas peccarent

VVA. BHSZ quod

Summula D. Thomae

quod non videtur dicendum) 4. q. 2. ut peccatum
genuis aut febrii non sunt reprehenden-
di. ne deteriores fiant. ac sine pecca-
tum dignum est reprehensione.

Sed contra dicit Rom. 13. non inmissa
tribus. et febrietatibus.

Dicendum q. febricitas ut dicit prius
narratus et defectum ipsius ex mul-
to vino potato. ~~aut~~ non est peccatum sed
effectus poenalis ex culpa pro veniens.
Prove autem dicit alium ex quo sequitur
productus defectus est peccatum si ex in-
ordinata concupiscentia ~~aut~~ fiat. non
si propter intentionem bibentis. ex nimia
fortitudine vini. ut genes. 9. Ne conti-
nisse leges

Ad. 1. R. q. ut dicit Philosophus in 3. e.
tunc insensibilitas opposita temperantia
non multum contingit. ac proinde ipsa
et eius species non minime careet. peccare
igitur qui cum egerit minimum absti-
nerit a vino. / Ad. 2. q. procedit de de-
fectu consequente. non de actu / Ad. 3. q.
qui irruat scienter in ebriandum peccat
alias non / Ad. 4. q. correctus quandoq.
est ^{inter}mittenda ne correctus fiat deterius
ut etiam prosequitur in eadem materia
Augustinus. in epist. ad Aurelium magis
copiam.

Ar. 2. Vm febricitas sit peccatum
mortale?

Et videtur quod non. q. August. in serm. de
pur

pingaturus. dicit carnesse mortalem sicut,
 assidua. sed assiduitas est circumstantia
 non faciens ad ipsam in se alius speciem,
 2. q. ibidem communerat nimietatem
 ubi est potus inter minuta peccata) 3. q.
 quando q. ob medicinam et consilium me-
 dicum nimium licite bibit de vino ad
 vomitum faciendum. quod non esset si
 esset peccatum mortale.

Sed contra est q. in carnibus Apostolorum
 pene graues contra febres non solum
 ecclesiasticos. sed et laicos statuunt.
 Dicendum q. cum quis ad uertit potum
 se inordinatum, et inebriantem morta-
 liter peccat. ac proinde febricitas eius im-
 di peccatum mortale est. quia se committit
 perire peccandi mortaliter. ut docet Am-
 brosius in lib. de Patriarchis.

Ad. 1. Ar q. assiduitas non facit febricitatem
 mortalem ob iterationem. sed q. in
 actibus iteratis sumit experientia de no-
 cumento vini etc.) Ad. 2. q. procedit de
 gula ueritas non demerit ut dictum
 est. et explicat Augustinus. in. 10. confes.

Ad. 3. q. in illo casu non ducet nimia et
 inordinata potus. nec tamen ad vomitum
 prouocandum requirit q. sit potus inebrians
 q. etiam potus aque tepide vomitum cau-
 sat. et ideo propter hanc causam. non ex-
 cusetur aliquis ab febricitate.

Ar. 3. Vm ebrietas sit grauissimum
 Peccatum? e-

Summula D. Thomae

^{q. sic}
Et videtur quod ebrietas dicitur nihil aliud
demonstrare sicut ebrietas et lascivia
quae est mater omnium vitiorum. Et inde
creatur. dicitur. 35. de eadem causam ma-
xime prohibet clericis / 2. quod maxime
excludit bonum rationis / 3. quod ebrietas
tanti in poenam data est maxima ~~pena~~ ^{supplicium}
ut dicitur Ambrosius scilicet servitus /

Sed contra est quod secundum Gregorium
graviora sunt vicia spiritalia
Dicendum quod peccata quae dicitur tunc
traduntur. ut pote peccata maiora
non graviora sunt quam peccatum ebrieta-
tis quod dicitur oppositum bonum rationis hu-
manae

Ad. 1. R. quod peccata intemperantiae dicitur
et maxime amica diaboli. non quod gra-
viora. sed quod nobis (quod delectatur magis)
magis frequentiora / Ad. 2. quod gravius
peccatum est quod magis contrariatur
rationi. quod quod ad hunc aufert usum
rationis. quod usus rationis potest esse bonus
et malus / Ad. 3. quod servitus non est direc-
te data in poenam ebrietatis. sed secu-
ta est in eam ex eo quod patrem ebrium
derisit.

Ar. 4. Vm ebrietas excuset
a Peccato?

Et videtur quod non. quod in. 4. et sic dicitur
quod meretur duplices maledictiones / 2.
quod ipsa est peccatum ergo potius accu-
satur magis / 3. quod in. 6. ethic. dicitur quod
ligat dominus rationem sicut et alii / ~~contra~~

Contra

ergo / Sed contra est q. Augustinus con-
tra Faustum excusat lēb ab incestu
propter ebrietatem.

Dicendum q. ebrietas quantum ad effec-
tum huiusmodi excusat q. causas in iudicio
tariū. Sed quantum ad actum ante ce-
dendum talem defectum distinguendum
est, taliter q. si ille actus fuit sine culpa
totaliter excusat a peccato. sicut forte
accidit de lēb. ut dicit Augustinus contra
Faustum. alias non excusabit totaliter
sed ~~uxta modum voluntarij~~ attenden-
dus est modus voluntarij. qui fuit in e-
brietatis actu.

Ad. 1. R. q. inquit ibi duplex peccatū
quod est in ebrietas scilicet ebrietas et pecca-
tum quod in ea committit. Sed non maior
gravitas. vel q. plures in ebrietate q.
dunt. est q. secundum legem iuris dā
Praci ebrii magis puniebant / Ad. 2.
q. excusat non ut peccatum. Sed ex par-
te subsequenter defectus / Ad. 3. q. con-
cupiscentia minus dicitur rationis usū
et tamen minus peccatum, q. minus
est ex infirmitate, q. ex malitia pec-
care.

Questio 151. De castitate in
quattuor articulos diuisa.

Art. 1. Vm castitas sit virtus?
Eundem q. non q. loquimur nunc de vir-
tute

Summula D. Thomae

tute animae. castitas autem pertinet ad
debitum usum quorundam partium cor-
poris | 2. qz virtus est habitus in se ten-
tus castitas autem potest per visentia
a mulieribus auferri | 3. qz in infideli-
bus reperit in quibus nulla est virtus |
4. qz ponit inter fructus ad galat. 5 |
sed contra est August. lib. de uerborum
orig. ubi subdit subueno impetu libidinis
cadit. et uis uxorem tuam esse uulticem?
Dicendum qz castitas dicitur qz secundum ra-
tionem ad modum quatenus concupiscen-
tia castigat ne dicitur in 3. ethic. ac prin-
de est virtus.

per ipsam

Ad 1. R. qz castitas consistit in anima
sicut in subiecto sed materiam habet
in corpore | Ad 2. qz bono proposito animi
permanente per quod etiam corpus sancti-
ficari meruit ab eo castitas per uolen-
tiam illatam non auferit | Ad 3. cum se-
dem Augustinus. 4. contra Iulianum. qz
in infidelibus Cum ex fide non uiuant
nulla est uera uirtus neqz in officijs
(id est actibus) sed finibus uirtutes distin-
guuntur a uitijs | Ad 4. qz castitas ut ope-
rans est virtus ut autem habet delecta-
tionem in suo actu innumerat inter
fructus.

ut dicit Augus-
tinus in 1. de
uirt. de j.

Ar. 2. vñ castitas sit virtus
generalis?

Respondet qz non qz Augustinus dicit qz ipsa
est ordinata ad animi motus non ad liberos
maiora minoribus. hoc autem commune est o-
mni

omni virtutis. 2. q. castitas a castigando
dicitur. sed quaevis virtus castigat inordinatam
ergo. 3. q. fornicatus quae oppo-
nitur castitati comprimitur omnia vitia
iuxta illud psalmi. perdes omnes qui for-
nicantur abs te.

Sed contra est q. macrobiius ponit eam par-
tem temperantiae.

Dicendum q. castitas proprie et specialiter
sumpta dicitur virtutem specialem adhibe-
re in concupiscentiam inordinatam ex
concupiscentia ad venerea. Potest tamen
sumi generaliter prout dicitur sicut quam
libet concupiscentiam delectabilem ad-
quirit modo illicita sive corporaliter
sive spiritualiter. et sic est generalis o-
mnibus virtutibus. ut inquit. 2. cor. 10
ubi virginem castam exhibere dicitur. et
Hierem. 3. fornicata es cum amatoribus
multis.

et metaphisice

Ad 1. R. q. procedit de castitate metaphi-
sice. Ad 2. q. sicut peccati maxime indig-
ent castigatione sic in concupiscentia quibus
specialius adhaeremus. Ad 3. q. proce-
dit de fornicatione spirituali. castita-
ti spirituali. et metaphisice opposita.

delectabilium

Ar. 3. Vm castitas sit virtus dis-
tincta ab abstinentia?

Et videtur q. non. q. materia utriusq. per-
tinet ad tactum. 2. q. per abstinentiam
castigantur quaedam vitia intemperantiae.
3. q. delectationes aliorum sensuum per-
tinent ad temperantiam in quantum.

ordinantur ad delectationes carnis sed de
 circa quas est temperantia delectationes ciborum circa quas est absti-
 nentia ordinantur etiam ad delectationes
 uenerum circa quas est castitas. ut
 docet Hieronymus. ergo non distinguitur
 ab abstinentia)

Sed contra enumerat Apostolus 2. cor. 6.
 Dicendum quod cum (ut constat) alterius ge-
 neris sint operationes pertinentes ad usum
 ciborum, quibus natura individui con-
 seruat. Et operationes pertinentes ad usum
 uenerum quibus conseruat natura spe-
 ciei castitas ab abstinentia distinguitur.

Ad. 1. R. q. est alia ratio utendi cibis et ue-
 nereis sicut se uidetur eiusdem sensus.

Ad. 2. q. delectationes uenerae sunt ue-
 hemētiores et magis opprimentes iudi-
 cium rationis. ac proinde magis indigent
 castigatione. ut ponderat Augustinus
 in .1. soliloquio.) Ad 3. q. delectationes
 aliorum sensuum non pertinent ad naturam

Summus conseruandam, nisi prout ordin-
 antur ad delectabilia tactus. delectationes
 ueterum uenerum quatinus aliquan-
 ter ordinantur ad delectationes uenerum
 tamen etiam perse ordinantur ad uitam
 Summi conseruandam. Fides etiam
 perse habent specialem uirtutem quod
 abstinentia ordinat actum suum ad fi-
 nem castitatis. " " " " "

Art. 4. v. m. Pudicitia pertinet
 specialiter ad castitatem?
 et uide q. m. q. Augustinus in .1. de uirg.
 de j

dey. q. pudicitia est quaedam virtus anime
 ergo certa virtus a castitate distincta)
 2. q. a pudore dicitur quod convenit vere
 candidis. hęc autem est de quibus peccatis)
 3. q. 3. et sic dicitur quod omnis intemperantia
 generaliter est maxime exprobatilis. ad
 pudicitiam autem pertinere videtur ex
 probatilia fugere. Ergo pertinet genero
 licet ad omnes partes temperantia. et non
 peculiariter ad castitatem.

Sed contra est August. in lib. de perseverantia
 tra.) Dicendum quod nomen pudicitia a pu
 dore sumit in quo verecundia significat
 verecundamur autem maxime a venereis.
 et a signis venererum. ut dicit Augustinus
 14. de civitate dei. et Philosophus in 2. ethicis
 ubi. unde pudicitia ad castitatem ordinata
 et magis exprimit quamdam eius circum
 stantiam; respicit enim castitatem ipsam
 veneriam et modestiam. interdum tamen
 altera pro altera accipi consuevit.

Ad. 1. R. q. August. ibi accipit pudicitiam
 pro castitate) Ad. 2. q. tripliciter spe
 cialius reperit in vitis intemperantia)
 Ad. 3. q. inter peccata intemperantia expro
 babiliora sunt venerea. tum ob inobedi
 entiam genitalium membrorum. tum quia ma
 gis ab eis ratio absorbetur.

que magis respi
 cit pudicitiam
 magis

Questio. 152. De Virginitate
 in quinque articulos divisa
 Ar. 1. Vm Virginitas consistat
 in integritate carnis?
 Et videtur quod non quia Augustinus dicit in lib.
 de

de nuptijs et concupisc. q. virginitas est
in carne corruptibilibus interruptio per
petua meditata. meditati autem non
pertinet ad carnem.) 2. q. August. in i.
de civitate dei. dicit q. pudicitia (quae ad casti-
tatem spectat) consistit in anima) 3
q. carnis integritas videtur consistere in
signaculo virginalis pudoris. quod quia
deus absque virginitatis praesidio. vel
per viam terram. vel a medicis. vel ab
obstetrice non refert August. in i. de civ.
dei potest infringi. ergo) 4. q. corruptio
carnis maxime in seminis resolutione
consistit. quae sine concubitu fieri potest
in somnis. aut vigilia. sed sine concubi-
tu ut immo August. lib. de virginitate
ipsa deperdi non potest. ergo.

sed contra est Augustinus in eodem libro.
Dicendum q. nomen virginitatis a vero
res sine ~~liberata~~ adustione carnalis
concupiscentiae venerorum sumi videtur
ut ait Ambrosius. lib. de virginitate

est delectatio
nis.

et delectatione
et violatio signaculi
si virginalis

in ea autem tria est considerare primum
pertinet ad solum corpus scilicet ~~in~~
~~quodammodo~~. Secundum etiam ad ani-
mam ut cum corpore communicat scilicet
resolutio seminis. Tertium quod ad so-
lam animam spectat scilicet ~~fructus~~ pro-
positum perveniendi ad talem delectationem.
ergo virginitas dicitur per remotionem pro-
dictae corruptionis / integritas membri perae-
dens se habet ad eam. immunitas a delecta-
tione habet se materialiter propositum ut
perpetuo abstinendi a tali delectatione ha-
bet

betse in virginitate formaliter & tunc)

pletive
Ad. 1. q. Augustinus in verbo incantatio
nis tangit id quod est formale in virginitate
in alijs verbis quod ad materiale illius
spectat. Ad. 2. q. pudicitia sicut et castitas
essentialiter est in anima, materialiter ve
ro in carne. ut docet Augustinus lib. de virgi
nitate. Ad. 3. q. in illo casu formaliter lo
quendo non magis perinde est virginitati qm
si abscideret manus aut pes. Ad. 4. q. per
pollutionem precedentem ex mentis proposito
collucet virginitas. Et tamen extrahitur
quod de eo solum nepote in quo fit talis emis
sio seminis Augustinus facit mentionem
non tamen collucet per involuntariam pollu
tionem.

frequentius

Ad. 2. In Virginitas sit illicita?
videtur q. sic q. est contra illud preceptum
nature necessarium genus i. crescite et mul
tiplicamini. immo maius peccatum videtur
qm omnino abstinere a cubo per quem conser
vatur individuum. 2. q. in. 2. et sic dicitur
q. qui ab omnibus refugit voluptates aggres
sus est insensibilis est. 3. q. apud antiquos
abstinere qui perpetuo celibatum serva
bant. ut dicit Valerius maximus. et Aug.
refert. in lib. de vera religione q. Plato sacri
ficavit ut perpetua eius continentia tanq.
peccatum aboleretur.

Secundum q. deca dicit consilium ab Apo
stolo. 7.
Dicendum q. relecta ratio possit ut si quis sit
ad finem utat aliquis secundum eam men
suram. que virginitati fini. bona autem emente
tura ut dicitur ordinant ad bonum corporis. et

Summula D. Thomae

bona corporis ad bona animae sicut et bona
vitae ad contemplativam. ut dicitur in
ethic. et dominus docuit. Luc. 10. ac primum
ob salutem corporis divitiis expendere. ut
ob contemplativam et salutem animae
delictis et voluptatibus corporis abstinere
laudabile est. et ad virginitatem pertinet
ut docet Ap. 1. Cor. 7. 1. Cor. 7.
Ad. 1. Rr q. quaedam precepta dantur sin-
gularibus personis et tunc singulis implere
debent sicut conservare individuum co-
medendo. alia precepta dantur multitu-
dini quae a singulis impleri non necesse
est dum alij eorum implentur sufficienter
sicut actus generationis. Ad. 2. q. non
trahit ad virginem abstinere ab omnibus
delectationibus; sed a venereis et hoc secun-
dum rectam rationem non secundum
quantitatem ut dicitur in 2. ethic. unde
de magnanimitate dicitur in 4. ethic. quod est
magnitudine extremus, et autem quod
ut oportet medius. Ad. 3. q. virginitas ob-
servata ad vacandum contemplativa
pud antiquos rarum et minus laudabile
erat. nec Plato pro ea tamquam pro peccato
sacrificavit. sed perveris spiritibus civium
cedens ut ibidem ait Augustinus.
Ar. 3. vni virginitas sit virtus?
Et videtur quod non quia non est a natura cum
quolibet mixtatur sicut virgo. 2. quia non
est mixta cum aliis virtutibus. alias
sive ea nullus salvari posset. 3. quia omnis
virtus per poenitentiam reparatur quod de
vir

virginitate ut ait Hieronymus et Augustinus
 sibile) 4. q. nulla virtus perditur sine pec-
 cato. Virginitas autem sic. sicut et perma-
 nentia) 5. q. ut videtur viduitati
 et pudicitie coniugali. Sicut autem re-
 vera est virtus. ergo neque ipsa.

Sed contra est Ambrosius lib. de Virginitate
 dicendum. q. sicut dicitur est principale et
 completivum virginitatis est propositum per-
 petuo abstinendi a venereis delectationibus
 que est specialis materia et reddit tale pro-
 positum laudabile ex fine scilicet ad uidean-
 dum rebus divinis. et sic quidem quod est
 conservare se immunitem ab experimento
 venereis delectationis habet quamdam ex-
 cellentiam ab hoc quod est conservare se im-
 munitem ab irriducatione venereis uolup-
 tatis. et ideo virginitas est specialis virtus
 habens se ad castitatem. sicut magnificen-
 tia ad liberalitatem. " " " " "

Ad 1. q. a natura inest id quod est materiale
 in virginitate non formale ut ponderat Au-
 gustinus lib. de Virginitate) Ad 2. q. ut me-
 xio virtutum intelligit quantum ad forma-
 le virtutum. et animi preparationem. cum
 se materia obtulerit) Ad 3. q. reparat quon-
 tantum ad formale; nam et si quis magnifi-
 cus consumpserit divitias suas. non resumet
 eas per poenitentiam peccati. miraculose
 autem integritas membri amissa reparari po-
 terit. non est tamen factibile q. expertus in
 voluptatem veneream fiat inexpertus. Ad 4.
 q. virginitas importat uoluntatem integritatis per-
 petuo servandae. ac proinde sine peccato amittit

media pruden-
 tia et charitate

Summula D. Thomae

si non potest. Ad. 4. q. castitas coniuga-
lis laudatur ex eo solium quod abstinere ab illicitis
voluptatibus. Et adicitur addit aliquid su-
pra castitatem communem. Virginitas ^{vero} addit
excellentiam dictam, ac proinde ponitur specia-
lis virtus supra castitatem. sicut magnifi-
centia supra liberalitatem.

Ar. 4. Vm. Virginitas sit excellen-
tior matrimonio?

Et videtur quod non quod Augustinus dicit in lib. de
bono coniugali. non impar meritum est
continentis in carne, qui nullas exper-
tus est nuptias. et in Abraham, qui filius
generavit. 2. quod quilibet virgo esset pre-
ferenda cuilibet coniugato. quod dicit non
potest. 3. quod coniugium ordinatur ad bonum
principale, scilicet commune (ut ait Augus-
tinus lib. de bono coniugali) virginitas ad
bonum speciale. ut dicitur in i. cor. 7. ergo?
Sed contra est Augustinus in lib. de virgin-
Dicendum cum Hieronymus quod Iovinianus
turpiter evanuit ~~professus~~ matrimonium quam
virginitati, quam Christus dominus in se ser-
vavit et matri suae excellentissime con-
sue. quam et Ap. Paulus. i. cor. 7. con-
sue tanquam melius bonum. scilicet quod bonum
animae conuersus. tanquam bonum ordinis
et contemplationi accommodatus ~ // ~ // ~
Ad. 1. Quod quod meritum non compensat ex
genere actus sed magis ex animi operantis pro-
temporis congruitate. et hoc non defecit in
Abrahamo. ut dicit Aug. lib. de bono coniuga-

Ad. 2. q. licet Virginitas sit principalis vir-
 tus tamen coniugatus ratione propositi
 seruandi illam. Et aliarum virtutum quae
 ratione / ut in perfectum possidet gradu. perfectior est
 se potest et defacto erit. q. aliquis virgo.

Ad. 3. q. bonum commune eiusdem gene-
 ris perfectius est priuato. Sed non si in di-
 uersi generis ut contingit in casu nostro
 Et ponderat Augustinus lib. de Virginitate

Ar. 5. Vm virginitas sit maxima
 virtutum?

Fuere q. sic. q. Ciprianus lib. de virgini-
 uocat eam illustriorem portione regis
 Christi / 2. q. virginitati debet maximu
 premium scilicet fructus centessimus ut
 patet Matt. 13. in glossa / 3. q. per eam ma-
 xime Christus conformatur. ut patet Apoc
 14. Sequitur dignum quicumq. erit. et
 q. cantant canticum nouum. ~ ~ ~
 Sed contra est Augustinus in lib. de Virgini-
 tate si profereris monasterij statum ac mar-
 tiriū.

Dicendum q. in certis genere scilicet virgi-
 nitas est excellentissima transcendit enim
 et vidualem et coniugalem. ut ponderat
 Ambrosius lib. de Virginitate ei pulchri-
 tudinem maximam tribuit. non ex cau-
 tem excellentissima simpliciter. excedi-
 t enim a virtutibus theologis virtutere
 signis a statu monasticis. et martiris.

Ad. 1. R. q. procedit in certis genere ex com-
 paratione ad viduas. et coniugatas / Ad. 2. sum Hieronimo
 similiter / et cum Augustino q. fructus cen- / a secret ad primū
 tes. a lib. de egg exang.

testimonium est martirium. sexagesimus vir-
ginum. et tricesimus coniugatorum
Ad. 3. cum Augustinus lib. de Virginitate
q. sequitur agnum pleribus modis scili-
cet integritate animae et corporis. ob quod
cantant canticum novum, sed non sequi-
t eum propinquius ei inhaerentes —

Quaestio . 153 . De Vitio Luxuriae
in quinque articulos divisa .

Ar. 1. ut materia luxuria sit so-
lum concupiscentiae et delectationis
Veneris?

Fuerit q. non q. August. in lib. confess
aut q. luxuria amat societatem et abun-
dantiam. quae magis ad cibos. et abun-
dantias pertinet / 2. q. pro v. 2. dicitur
de vino (quod ad cibum pertinet) luxuria
sares est vinum / 3. q. est libidinis q.
suptatis appetitus libidinis autem in
suptas non est solum in veneris .

sed contra dicit in lib. de vera religione
Dicitur q. secundum Isidorum lib. ab-
m. luxuriosus quis dicit. quasi solutus
in voluptates. maxime autem volunta-
tes veneris hinc animum solvunt .
et ideo circa eas maxime luxuria conti-
desat .

Ad. 1. R. q. luxuria ut dicit glossa ad gala-
tas. 5. est in vocabulo dicitur de qualibet
superfluitate / Ad. 2. R. q. intelligit quate-
nus vinum in continentia voluptati veneris
prebet / Ad. 3. q. libidinis voluptas speci-

aliter accommodat veneris delectationibus
ut ponderat Augustinus. 1. 4. de civi. de j.

Ar. 2. Vm nullus actus veneris
possit esse sine peccato?

Fundat q nullus qz omnis talis actus im-
pedit maxime virtutem. ut August. dicit
in. 1. soliloquiorum / 2. qz absorber usū
rationis dicit in. 6. et sic. et Hieronim.
dicit q in illo actu spiritus non tangebatur
corda prophetarum / 3. qz peccatum originē
le trahit a concupiscentia. sine qua actus
veneris esse non potest. ut dicit Augustinus
lib. de nupt. et concup. sed causa potior est
qz effectus. ergo

Sed contra est Augustinus in lib. de bono et
ingamy loqueris de actu veneris. quosanti
qui patet pluribus uxoribus utebantur).
Dicendum cum Augustinus de bono et inga-
ly. q. sicut se habet usus ad salutem et con-
servationem individui, sic concubitus ad
conservationem ad salutem. et conservationem
speciei sine generis. ac proinde sicut usus
cibus potest esse cum debitis circumstantiis
ad bonum finem scilicet. ita et veneris
usus ad finem generationis humanę.

Ad. 1. Rr q impedire bonum virtutis quia
tum ad communem eius statum est propriū
peccati. sed quantum ad perfectum statum
ipsius potest fieri per id quod est minus bonū

Ad. 2. q non est virtuti contrarium si ratio
nis actus aliquando ~~intermittat~~ intermittat
per

contra hereticos

per aliquid, quod secundum rationem fit
Sicut per somnum. N. q. Hoc autem q.
concupiscentia et delectatio ueneriorum
non subiacet imperio, et Moderationi
rationis, pro uenit ex poena primi peccati
in quantum scilicet ratio rebellis desine
re habere suam carnem rebellem ut
patet per Augustinum. in. 13. de uirt. deij.

Ad 3. cum Augustinus ibidem q. ex concu
piscencia carnis, que generanti non impu
tat in peccatum, tamen ex filia peccati, pro
les nascit originali obligata peccato. Unde
in illis actibus non est peccatum, sed aliquid pe
nale a peccato derivatum.

Ar. 3. Vn luxuria que est circa
tus ueneres possit esse peccatum?

Et uidet q. non q. in emissione aliarum
superfluitatum corporis non est peccatum.

ergo neq. in emissione seminis / 2. q. q. q.

Libet licite poterit uti quod suum est acq.
inde extra raptum, uel adulterium non
ere peccatum / 3. q. q. omne peccatum ha
bet vitium sibi oppositum, quod non ha
bet luxuria.

Sed contra est q. vinum propter luxuriam
prohibet ad ephe. 5. ergo magis ipsa 2.
q. ad galat. 5. annumerat inter operas
carnis. / Dicendum q. circa maxime nec
saria, qualis est usus ueneriorum, maxime
debet ordo rationis seruari, qui per luxuriam
sub

subvertit. Et ideo absq[ue] dubio luxuria est peccatum.

Ad. 1. R. cum P[ro]p[ter] q[ui] s[er]men est super flum[en] nutritiv[us]. Sed ~~non~~ ^{necessarium} generativ[us] ac p[ro]inde utendum est eo cum moderatione ad finem ad quem est necessarium. Ad. 2. cum Ap[osto]l[us] 1. Tim[otheo] 6. q[ui] ex eo q[ui] quis in ordinata utro corpore suo per luxuriam immundam facit des, qui est principalis dominus corporis nostri. ut August[us] docet. lib. de decem ebordis. Ad. 3. q[ui] oppositum luxurie non contingit in multis. oppositum tamen vitium continent sub insensibilitate. qua quis etiam uxori debitum reddere perhorrescit.

Calij autem su perfluitatibus summani corporis non indigent

Ar. 4. V[er]u[m] Luxuria sit Vitium capitale? Et ideo q[ui] non. q[ui] identificat eam immundicia ut patet per glossam ephess. 5. sed in munditia ponit a Greg[orio] 31. mor. filia gula. 2. q[ui] videtur aie in lib. de similibus q[ui] om[n]e ex superbia mentis, vitium autem capitale non orit ex alio vitio. 3. q[ui] ut dicitur ephess. 4. om[n]e ex desperatione. qui desperantes tradiderunt se in perditionem. desperatio autem non est vitium capitale. quoniam potius filia accidit. ergo. Sed contra est Greg[orius] 31. moralium.

Dicendum q[ui] cum finis luxurie scilicet ~~mundicia~~ ^{delectatio} concupiscentiarum seu multum appetit; lux. tum ob eius vehementiam, tum ob eius contrarietatem. Luxuria est vitium capitale. Ad. 5. R. q[ui] illa est immundicia corp[or]is

delectatio

Summula D. Thomae

zalis secundum quosdam / q. si procedat de
immundicia luxurie. sic dicitur ^{est} q. ex
gula causat materialiter in quantum su
Sicut gula ministrat materiam corporalem
luxurie. non autem secundum rationem
causae finalis. quae attendit ad vitia capita
lia / Ad 2. q. ex superbia tanquam ex materia
communis. etiam vitia capitalia oriuntur /
Ad 3. q. desperatio causat non per se sed
tanquam removens prohibens. et ideo non est
vitium capitale.

Ar. 5. vni. conuenienter dicantur filiae
luxurie escitatio mentis. in considera
tio. precipitatio. inconstantia a
morsus. odium dei. affectus
presentis seculi. et horror
futuri.

Et videtur quod non quae escitatio mentis. inconsti
tatio. et precipitatio in omni peccato inue
niuntur. tanquam ad communem imprudentiam
spectantia / 2. quae inconstantia ponit passio
nitatem. ergo inconstantia non est filia lu
xurie. quae fortitudini non opponit / 3. quae
dicit August. 14. de ciuitate dei. morsus usque
ad contemptum dei est principium omnis pec
cati. ergo non est filia luxurie / 4. quae uis
us ponit tantum quattuor scilicet trapi
logia. scurrilia. ludicra. et stultilogia.
Sed contra est auctoritas Gregorij. 31. moral
Dicendum. q. quanto uehementius vires in
feriores afficiuntur ad sua obiecta. superiores
animi

animæ vires attenuant et impediunt in
 suis actibz. afficit autem appetitus concu-
 pisibilis per luxuriam vehementissime ad
 delectationem. Et inde nascit q. tum intel-
 lectus qz voluntas in suis actibz prepediant
 intellectus quidem quantum ad simplicem
 intelligentiam per egrotatem mentis. Seui-
 do quantum ad consilium per precipitationem.
 tertio quantum ad iudicium de agendis per
 inconsiderationem. Quarto quantum ad
 preceptum de agendo per instantiam / quibus consonat
 Terentii in eunuchis. et precipue daniel
 13. ~~colliguntur~~ / Voluntas autem impedi-
 e quantum ad appetitum finis. per avaritiam
 sui. et per odium dei in quantum prohibet
 delectationem concupisitam. ex parte vero
 appetitus eorum quæ sunt ad finem impe-
 dit voluntas per affectum presentis sequi
 et per oppositum ~~per~~ desperationem sequi
 futuris. quod cum nimis tum detinet carna-
 libz desideriis ad spirituales pervenire nō
 curat immo fastidit

Ad. i. Rv ex Philosopho. in 6. ethic. q. intem-
 perantia maxime corrumpit prudentiam
 et ides vitia opposita prudentie maxime
 oriuntur ex luxuria. quæ est precipua intem-
 perantie species / Ad. 2. q. constantia in ardu-
 is et terribilibz ponit pars fortitudinis / Ad. 3
 q. amor sui non generaliter. sed quantum ad
 concupisibilia carnis ponit filia luxurie /
 Ad 4. q. illa quæ Isidorus ponit sunt quidam
 inordinati actus exteriores, et precipue ad de-
 lectationem pertinentes. vel ex parte materiz
 ut

Summula D. Thomae

ut turpiloquia. uel ex parte cause ut sacr
rilia. uel ex parte finis. ut uerba ludicra.
uel ex parte sententiae ~~etiam in~~
ut stultiloquia.

Quaestio 154 De Luxuria parti-
bus in duodecim art. diuisa
Ar. 1. Vm conuenienter assignen-
tur sex species luxuria scilicet
fornicatio simplex. adulterium
incestus. Stuprum Raptus.
Furtum contra naturam?

Fuideo q. non. q. predicta diuisio sumit
ex materia scilicet persona. cui fit mix-
to. ergo non est formalis et specifica | 2
q. adulterium non differt a fornicatione
nisi per iniustitiam illatam uiro. sed unum
vitium non diuersificat per alio. ergo |
3. q. etiam potui debuisse et sacrilegium
quod quis ad mulierem non homini sedes ^{accidit}
dicatum per uotum | 4. q. etiam debuit
se in tres species luxuria computari in di-
natus usus uxoris propriae | 5. q. 2. ut
12. annumerat Apostolus tanquam predictis
distinctas in inuidiam. et impudiciam |
6. q. diuisum non conuenit in membris di-
uidentibus. sed luxuria conuenit predictis
ad galat. 5. fornicatio impudicitia luxuria
est ergo fornicatio non est species luxuria.
Sed contra Sabee in decretis. 36. q. 1.) Dicit
dum q. peccatum luxuria consistit in hoc q. a

Siquis non secundum rectam rationem de
 delectatione venerea utitur. et hoc contingit
 dupliciter. scilicet vel ex parte materię in
 qua eius modi delectationem querit. vel
 ex parte modi debita existente materia.
 et quoniam circumstantia ut sic non dat spe
 clem actui moralis. sed eius species sumuntur
 ab objecto. quod est materia actus. ideo oportet
 tunc species luxurie assignari ex parte objec
 ti vel materię. et hoc vel quod impeditur finis ve
 nereis actus scilicet generatus per vitium con
 trarietatis. aut debita educatio ut sic est
 fornicatio simplex. Alio modo materia in qua
 exercetur actus venereus potest non convenire
 rationi recte per comparationem ad alios ho
 mines. et hoc vel ex parte feminę. vel ex par
 te eius sub cuius potestate est etiam de sumitur ex parte feminę
 incestus et stuprum. Rapto. et adulterium. / ex parte vero
 diversificantur autem diversis modi species ma
 gis ex parte feminę. q̄ viri. q̄ in actu vene
 reo feminas se habet ut patiens. et per mo
 dum materia. Vir autem per modum agentis.
 Ad. 1. Quod ubi est diversa repugnans spe
 cie ad rationem rectam / Ad. 2. quod in eadem ac
 tu potest duplicis peccati malitia reperiri
 neque habet se materialiter in adulterio viri
 iniustitia / Ad. 3. quod quousque est de mari
 tata spiritualiter et committit spirituale adul
 terium / Ad. 4. quod ubi non est indebita materia
 sed alie circumstantie / Ad. 5. cum glossa ubi
 quod immundicia porne pro luxuria contrarietatis
 ram. impudicitia autem est quę fit cum liberos non habentibus virum
 ut a quo unde videtur ad stuprum pertinere a
 vel

indebitę
 ⁊ indebitę

⁊ p̄sulis

⁊ ex parte vero
 eius sub cuius
 potestate est -

Summula D. Thomae

vel potest dici q. impudicitia pertinet ad quosdam actus circumstantes actum venereum. ut oscula, tactus. et similia / Ad. 6 q. luxuria sumit pro quavis superfluitate ut ibi glossa dicit.

Ar 2. Vm Fornicatio simplex sit Peccatum mortale?

fornicatio simplex -

Et videtur q. non q. eodem tenore Verborum quos prohibet. usus stercatorum. et sanguinis / et immolatorium simulachrum. que tamen sunt mortalia. cum ut dicitur. 1. Timot. 4. nihil sit reiciendum. quod cum gratiarum actione sumitur / 2. q. osee 1. precipit dominus prophetae ut faciat filios fornicationum et fornicare iurigatur / 3. q. genes. 16. non reprehendit in Abraham cum accessit ad Agar ancillam suam. nec in Jacob. genes 30. cum accessit ad ancillas uxorum suarum Balam et Zelpham. nec in Iuda genes. 32. cum accessit ad Thamar putans eam esse meretricem / 4. q. nec contrariae delectum dei. nec proximi. cum per eam nullifiat iniuria / 5. q. secundum glossam Ambrosij. 1. Timot. 4. non videtur puniri poena eterna dum aut q. sequens pietatem et misericordiam. si lubricum carnis patiat vapulabit. sed non in eternum peribit / 6. q. non omnis inordinatus usus ad conservationem individui est mortalis. ergo nec omnis inordinatus usus ad conservationem speciei. et maxime minus culpabilis. qualis est simplex fornicatio. Sed contra est. auctoritas Thome. 4. et q. ad galat. 5. enumerat inter ea. que excludunt a reg.

regno dei / et in decretis. 22. q. 1. imponit ei
poena que periturus.

Dicendum quod in hoc cum in utroque
sexibus uterque mortale est. et cum uideamus
in ambobus maribus et feminis simul ad educa-
tionem filiorum conuenire. quod seorsum separatim
non sufficiunt nec uagis utitur concubitus
(licet aliud contingat in animalibus in quibus
solum feminis educandis filiis seorsum satis) simi-
liter in hominibus ad debitam proles educa-
tionem necessaria est nutritio matris. et instruc-
tio ac defensio patris. ac proinde cum fornicatio
sic concubitus uagus propter matris mori-
um existens contra bonum proles educandorum
sine dubio est peccatum mortale. quamuis
aliquando contingat filiis ex fornicatione ne-
glectis a parentibus sufficienter prouideri. nec
glossa dicitur. 23. admitti debet in contrari-
um. quoniam cum dicitur quoniam scilicet
ut meretricum usus est uenialis. legendum
est uenialis.

Ad. 1. R. q. fornicatio gentilibus non reputata
est illicita. sed iudex sic qui legem diuinam et rationem rectam
sufficienter norant. alia uero que ibi prohibi-
bentur iudex abominabantur de consuetudine
legali conuersationis / Ad. 2. q. preceptum
dei est secundum rationem rectam. quamuis
sit contra communem ordinem rationis; sic
fuerunt miracula: et Abraham exequutus immo
sarephum suum. ut ponderat Augustinus. lib
3. Confess. / Ad. 3. q. Abraham et Isaac non
accesserunt ad ancillas fornicariis concubitu-
um dicitur infra. Iudam autem non est necesse

ad quod fit ad
et quod recta ratio est
secundumque con-
formae uolunta-
ti diuine)

Summula D. Thome.

a peccato excusare | Ad 3. q. simplex fornicatus est contra dilectionem proles naturę) Ad 5. ex ipsa auctoritate R. q. per opera misericordię et pietatis a lubricis carnis liberamur | Ad 6. q. ex uno concubitu fornicari potest unusquisque generari cuius ista vita periclitatur rursus periclitatur exquiritur cibo inordinatae sumptus. Sed tamen in dicitur tunc nec tamen fornicatus minimum est peccatum quę sub luxuria continentur. minimum enim est quę concubitus cum uxore. quę sit ex libidine.

si talis abus scienter sumeret qui to carnem inordinatam immutaret sicut patet de Adam 211

Ar. 3. Vm Fornicatio sit Pravis.

Simum Peccatum?

Funde q. sic. q. in ea est maximalis libido ut innuit glossa. 1. cor. 7. 2. q. uel dicitur 1. cor. 6. qui fornicat peccat in rem sibi maxime coniunctam. scilicet in corpus suum. ergo peccat gravius | 3. q. est contra maximum bonum scilicet totius generis humani. et specialiter contra ipsum Christum. 1. cor. 6. tollens membra Christi faciam membra meretricis.)

Sed contra est q. secundum Gregorium peccata carnalia sunt minoris uelpe q. spirituales | Dicendum q. grauius peccatum per se sumitur ex maiore bono cui opponitur. ac prout de fornicato quę est contra uitam hominis nascitur. grauius peccatum est q. fornicatio et leuius q. homicidium. quod est contra uitam hominis carnalis) Ad 1. R. q. libido que

que consistit in inclinatione voluntatis est
 que aggravat peccatum; nam que est in
 appetitu quo maior et vehementior magis
 excusat. qualis est fornicatoris. pro quo
 vide August. lib. de agone christi. et hi-
 dorum. in lib. de summo bono | Ad. 2. q. dicit
 fornicans peccare in corpore suo, quod illud
 res dicitur, et inquinat. nec tamen est gra-
 vissimum. quia multa alia peccata magis
 repugnant rationi | Ad. 3. q. maius est pec-
 catum homicidij ^{quod} est contra humanitatem
 naturam. et graviora sunt etiam peccata que
 sunt contra divinum bonum. et que spiritus
 noster etiam unus spiritus sit cum christo
 i. vult. 6. graviora sunt peccata spiritua-
 lia quod fornicatio.

bonum speciei
 Summe quod
 est contra

Ar. 4. Vm in tactibus et osculis con-
 sistat peccatum mortale?

Et videtur quod non. quia Apostolus ad ephess. 5. p
^{tradi} respiciendum (quam procul a malis esse cupit)
 intelligit oscula et amplexus. per quos sicut
 nec per stultilogium ibidem non exclu-
 dit a regno dei. ut facit per alia ibi enume-
 rata. scilicet fornicatio immundicia. et
 auaricia. ergo est. | 2. quod ad educandam
 et procreandam prolem non impediunt os-
 cula et amplexus. | 3. quod predicta possunt
 multo fieri beneficii. ergo non sunt secun-
 dum se peccata mortalia.

ut ait glossa

Sed contra est quod visus libidinosus malus.
 s. damnat et mortalis. et tamen exprimit
 quod quod oscula. et amplexus. | et 2. quod ad
 idem et Ciprianus ad Pomponium de virginia
 ta

Summula D. Thomae

ut libidinosus

tate loquens / Dicendum qd aliquid dicitur peccatum mortale dupliciter. uno modo secundum suam speciem. et sic oscula et amplexus non sunt mortalia. possunt enim licite fieri absq; libidine. vel ob consuetudinem patrie. vel necessitatem alicuiam rationabilem causam. Sunt tamen mortalia ex sua causa quatenus per ea tendit ad consensum in actum. aut delectationem mortalem.

Ad. 1. R. q. Apostolus non reseruit illa tria qd non habent rationem peccati nisi prout ordinantur ad precedentia / Ad. 2. q. licentia impediunt bonum prout procedunt tamen ex libidine. que est radix eiusmodi impedimenti / Ad. 3. q. concludit non esse peccata secundum suam speciem.)

Ar. 5. Vm pollutio nocturna sit peccatum?

Et videtur qd sic qd dormiens potest quis mereri ut salvetur sapientiam. 3. reg. 3. et 2. paral. 1. ergo et dormiens potest quis per pollutionem, aut alias peccare / 2. qd per somnum (ut patet in dormiantibus) fit impedire usus rationis. et aliter / 3. qd in somnis homo instruit et reprehendit a deo ut consistat Job. 33. ergo tunc potest peccare precipue per pollutionem.

Sed contra est August. 12. super genes. ad litteram. / Dicendum qd nocturna pollutio secundum se non est peccatum. qd tunc deficit rationis usus. sicut in amentibus, et furiosis. ex parte tamen sue cause peccatum esse contingit

omul

multitudine potest autem causa esse culpabilis
 et expliciter. Primo corporalis abundantia
 humoris et eius resolutio ex nimio potu aut
 comestione causata. Secundo animalis im-
 ginatio intrinseca procedens somnum nisi
 sit per mere speculativa. aut cum hinc
 libidinis. et Tertio causa spiritualis in-
 trinseca quando in ipso dormiente a de-
 mone phantasmata commoveant ut polluti-
 o sequat. Sicut legitur in vita patrum de
 quodam viro sancto. cui in vigiliis sancto-
 rum similes emissiones per angelos ma-
 gis contingebant. ut die sequenti a comu-
 nione impediret. Et tunc non est peccatum.
 in eo qui se adversus eam facere premu-
 nitus. His omnibus consonat Philosophus
 in 1. ethic. et August. 12. super genes. ad
 litteram. Relinquit ergo quod nocturna pol-
 lutio de se nunquam est peccatum. sed quan-
 doque est sequella peccati precedentis ~ 11.
 Ad. 1. R. q. 3. ab omne dormiente non fuit
 meritum. sed expresso precedentis desiderij
 ut ait August. loco citato / Ad. 2. q. in dor-
 miente quantumcumque discurrat. nunquam
 est omnino liberum rationis iudicium ad
 peccandum, vel merendum / Ad. 3. q. appre-
 hensio rationis non ita impedit a somno
 succus eius iudicium. et ideo non prohibet dor-
 mientem apprehendere aliquid de sensu. vel
 ex reliquijs precedentium phantasmatum
 oblatu: vel etiam ex revelatione divina aut
 emissionem angelis, boni. vel mali ~

Ar. 6. Vm stuprum debeat poni una
 species luxurie? ~ 11 ~ F.

Summula D. Thomae

Et videtur quod non quod stuprum ut dicitur 36. q. 148
defloratio virginis. hoc autem fieri potest in
ter solutum et solutam quod est fornicatio
nis / 2. q. Ambrosius in lib. patriarcharum
dicit quod omne stuprum adulterium est / 3.
q. Stuprator committit iniustitiam contra pa-
trem puellae cui dabitur adus iniuria. ergo
ponitur non debet species luxurie.
Sed contra 42. q. Stuprum consistit in actu ve-
neris quae virgo deflorat.

Dicendum quod quando circa materiam alicuius
vitij occurrunt speciales deformitates debet poni
specialis illius vitij species. In virgine autem
sub cura patris existente si concumpat occur-
rit specialis luxurie deformitas tum ex
parte virginis defloratae tum ex parte pa-
tris de ea cura gerentis ut dicitur ecclij. 42.

Ad. i. Quod Stuprum habet etiam fornicatio-
nis deformitatem quae est inter solutum et
solutam ut dicitur glossa. 2. c. vint. 13 / Ad. 2.
q. Ambrosius accipit ibi Stuprum pro omni ac-
tu luxurie ut colligitur ex subsequentibus et
hoc modo accipit etiam numer. 5. / Ad. 3. q.
nihil prohibet idem peccatum ex admittis-
sione alterius deformitatis fieri. et habere dupli-
cem malitiam. habet autem Stuprum du-
plicem iniustitiam annexam, alteram con-
tra virginem quam et si non ut concumpat
tamen eam seducit et dotare tenet. alteram
iniustitiam habet contra puellae patrem cui
tenet ex lege dare quinquaginta siclos argen-
ti. quae omnia consistunt exod. 22. et deuterio
22. / Ar. 7. Vnde Raptus sit species

Stuprator

Luxurie distincta a Stupro.
OVA. BHSC

videtur quod non quod Isidorus in lib. etymol.
 dicit quod stuprum id est raptus proprie est
 illicitus coitus a corruptore dicitur unde
 qui raptus potest. Stuprum fuit / 2. quod quod per
 uolentiam aliquidauferat. Cuius cum puella
 a domo patris rapit / per accidens se uidet
 habere ad luxuriam / 3. quod peccatum lu
 xuriae per matrimonium est habet. s. crime
 7. propter fornicationem unus quisque su
 am uxorem habeat. Sed raptus impedit
 matrimonium sequens. ut statuit in co
 culo maldenti / 4. quod quis potest cognos
 cere sine peccato luxuriam suam sponsam
 ac raptus potest committi si quis sponsam
 suam uolenter auferat de domo patris sui
 Sed contra est quod teste Isidoro Raptus est il
 licitus coitus.

furtum virginis
 aut seductio -

Dicendum quod Raptus proprie dicitur de eo
 quod est species luxuriae. et quandoque
 quidem coheret cum stupro. quandoque
 est sine eo. Sicut et stuprum potest esse
 sine raptu. si uolenter abducta uolenta
 re concupat sine id fiat fornicatio con
 cubitu sine matrimoniali. Inuenit et
 raptus sine stupro si quis rapiat viduam
 uel puellam corruptam ut pordepat sy
 machus Papa /

Ad 1. R. quod quandoque concurrunt unum
 pro alio potest / Ad 2. quod uolentia nascit
 ex magnitudine uolentis / Ad 3. quod pu
 ella rapta siue deprisata potest esse restitu
 en.

Summula D. Thomae

enda. alias primo ~~est~~ restituenda potesta-
ti patris. et de eius voluntate sicite potest
a raptore in matrimonium accipi. nec rap-
tus dicitur matrimonium iam contrac-
tum. et si impediatur contrahendum. quod
autem dicitur in productis concubis dicitur
est in detestationem illius criminis. et
cum voluntas / ~~est~~ abrogatum. et Hieronimus contra
patris post puel- / iudicium / Ad. 4. q. sponsus obis quod in
la restitutione / sponsam habeat non potest dici q. raptore
interuenerit / ut docet Palasius Papa legem preterito-
rum Principum explicans.

Ar. 3. vbi ad ulterium sit determi-
nata luxuria species ab alijs distincta?
Fruider q. non si uo dicitur quod de angusta
super exp. ad ulterium dicitur accessus ad
uir suam. potest autem non sua esse uel
uirgo. uel meretrix. uel sub patris potesta-
te existens. / 2. q. Hieronimus aut q. non
interest ex qua causa quis insaniat. vbi
de sistus Pitagoreus dicitur inquit est
amator ad dicitur in suam uxorem. et
pauitate in quam libecalem mulierem
debet. ergo / 3. q. in stupro est eadem ratio
deformitatis scilicet mulieris alterius po-
testatis subiecta.
Sed contra est Leo Papa dicens esse concubi-
tum contra coniugale pactum admissum.
Dixerunt q. adulterium (ut ipsum nomen
nec est accessus ad alienum thorum. inquit
q. sic concubitus cum non sua impeditur
tuo

tu proprio proles. Et qz sic cum aliena impe-
ditur educatio proles aliena. uide l. cum ac-
ly. 23. omnis mulier relinquens uirum
suum peccabit etc. ac p̄inde adulteriū
tamq̄ specialem differentiam habens circa
actus ueneres. Et specialis luxurie species
Ad. 1. Q. q. ex parte subiecti uxorem semp
est adulteriū. qz uis ex parte eius ad quā
sic accessus possit malicia uariari. et au-
geri / Ad. 2. q. qz matrimonium specialiter
ordinatum est ad bonum humanā proles.
ideo ardentius accedens ad uxorem, qz uis
non peccet contra fidem matrimonij. fa-
cit tamen contra bonum eius. et uis dici
et adulter aliquantulum. Et magis qz ille. qui
est ardentius amator alterius mulieris /
Ad. 3. q. puella est sub potestate patris dicitur
satione ac uxor. scilicet ut matrimonio
copulanda non copulata /

coniugata per
sona

Ad. 9. Vm̄ incestus sit determinata
species luxurie? ~. ~. ~
Et uide q. non qz incestus dicitur per priua-
tionem castitatis. castitati autem uniuersaliter
opponit luxuria. ergo incestus est
ipsa luxuria / 2. qz. indecretus. 32. q. 1. dicitur
qz incestus est consanguineus uel affini-
um abusus sed affinitas differt a consanguinitate. ergo sunt due species incestus /
3. qz aliquando in lege licuit accedere ad
sanguineas. et affines. ergo non est species luxurie
sed contra est qz in incestu importat specialis
ditio mulierum quibus quis abutitur. ergo
Dicendum qz uincibit uis accessus ad uirā
qui

q. antiquitus
parentibus simul
cum filiis bal
nea prohibeban
tur.

quines et affines dicit specialem ab usum
veneresq. Primum ob reverentiam et exuber
centiam. ut dicit Lenu. 13. et Valerius ma
ximus refert / Secundo ob conversationis
suetudinem. quia daret occasu vacandi mi
nus veneris delectationibus / Tertio. quoniam
pederet amicum consociatu. quod matri
monijs distantium personarum valet ut
ut ponderat Augustinus in. 5. de civit. de
et. 4. quod ut dicit Aristoteles. in. 2. politica
cum naturaliter multum amerie consan
guinej. si veneres coniungerentur mades
ceret nimis contra castitatem libido.

Ad. 1. Prædicta. et ideo talis abusus an
tristitiae appellatur incestus / Ad. 2. quod
finitas ex consanguinitate pensat. et eiq
dem rationis inveniuntur amfaciunt)

Ad. 3. quod in iure ad parentes secundum se
est indecens et repugnans. unde Aristoteles ^{de. 5. de. 5. anima}
de aqua ignoranter matris pulas refert q.
scriptum precipitavit. coniunctio autem ad
alios consanguines legem arari, permit
ti aut prohiberi potuit. ut ait Augustinus
in. 15. de civit. de j.

Ar. 10. Vm sacrilegium possit esse
species luxurie?

Et ideo q. non. quod est species ineligisita
tis. ergo non luxurie. alia enim poneret
sub duobus generibus non subalternatim po
setis / 2. quod in decretis. 36. q. 1. non ponit
inter species luxurie / 3. quod vitium gula et
alia non ponuntur species sacrilegij. quamvis

per illa fiat aliquid contra res sacras. ergo /
sed contra est Augustinus. 15. de civit. cum
parans subidoneum in urberidi; au dicitatib; /
grediendi limites agror; sacror; ac sic ad sa- /
cilegium pertinet. ergo et illud.

in rebus sacris

Dicendum q unum vitium ordinatione ad
speciem alterius assumit speciem illius ut
furtum commissum ob adulterium. castitas
autem prout ordinat ad cultum dei est
actus religionis ut dicit Augustinus. lib
de virgin. ac prout de luxuria prout involat
aliquid ad divinum cultum pertinet spec-
tat ad speciem sacrilegij. et sic sacrilegium
est peccus luxurie.

(in virtutibus)

Ad. 1. R. q. ut ex his virtutibus potest esse etiam
species inreligiositatis sicut cuiusdam su-
perioris generis / Ad. 2. q. ibi enumerantur
ea que sunt species luxurie secundum se ip-
sae ut ordinant ad proprios fines. Alinde
num et si ordinent ad fines alior; virtut;.
ut etiam ponderat Iustinianus imperator.

Ad. 3. q. sacrilegium committitur in re sacra
sive in persona. sive aliquid quod ad posside-
ndum / quoniam et extra iniuriam inferens per-
sonae sacre sacrilegium committit. vel si qu-
libet cibum sacrum assumat.

ad concubitum

Ar. 11. Vm vitium contra naturam
sit in speciebus luxurie.

Fundat q in predicta enumeratione spe-
ciem luxurie. nulla de e; fit mentio / 2.
q luxuria opponit virtuti. et ita subna-
tura vitii est. Vitium autem contra natu-
ram.

ram non continet submalicia. sed sub
 naturalitate. ex. 7. ethic / 3. q. luxuria uer
 sat circa actus ~~ex~~ ad generationem
 humanam ordinatos. ~~est~~. Vitium au
 tem contra naturam non sic.

Sed contra est Apostolus. 2. cor. 12. ubi
 super immundicia. ut exponit glossa.

Dicendum q. vitium contra naturam est de
 terminata luxurie species q. in eis reperit
 specialis ratio de ~~terminata~~ ueneris. ~~non~~
 sum q. est contra reformationem. Sed q.
 est contra ipsam rationem naturalem
 quod potest pluribus modis contingere pri
 mo in pollutione ueneris quae immundicia
 et mollicies uicitae. Secundo si fiat ad rem
 non eiusdem speciei. quod est bestialitas. ter
 tio ad non debitum sexum puta masculi
 ad masculum. aut femine ad feminam
 et est sodomia. quarto si non seruet natu
 ralis modus concubendi. aut quantum ad
 instrumentum non debitum. aut alios mis
 truos concubendi modos.

Ad. 1. q. ubi praetermittit vitium contra na
 turam / Ad. 2. q. bestialitas est excellens ma
 licia / Ad. 3. q. luxuriosus non interdic Su
 manam generationem. sed libidinem ue
 neris.

Ar. 12. Vn vitium contra natu
 ram sit maximum peccatum?
 inter species luxurie?

Respondet q. non q. magis uident contraria
 ri caritati ~~proxi~~ adulterium. Stuprum
 et Raptus. quae uergunt in iniuriam ~~proxi~~
 mi

quod commune
 est omnibus
 luxurie specie
 bus.

mi. 2° qz sacrilegium committit directe
 contra deum. ergo est gravius | 3. qz tantu
 peccatum est gravius quanto magis tene
 mur diligere personas contra quas committi
 e. quales sunt in his magis committitq cum
 quibus est incestus | 4. qz sequitur qz mal
 lices sine immundicia esse gravius
 qz videt esse maxime secundum naturam
 ut alterum sit agens, alterum sit patiens.
 Sed contra est August. lib. de adult. vniu
 Dicendum qz in quolibet genere corruptio
 principij ex quo alia pendunt pessima est
 tam in speculativis, qz in agendis. ac prin
 de agere contra ea que sunt secundum natu
 ram determinata est gravius et tur
 pissimum peccatum. post quod est incestus
 Aliq autem species luxurie sunt contra ra
 tionem rectam determinatam ex suppositi.
 tione naturalium principiorum; inter quas
 adulterium est gravius. deinde stuprum
 et ultima in gravitate simplex fornicatio.
 que ex adiunctis aggravari possunt.
 Ad. 1. Ar qz sicut ordo recte rationis est ab
 homine. sic ordo nature est ab ipso deo. qui
 gravitas in peccatis contra naturam viola
 e ac prinde specialiter sunt contra ipsum
 natura auctorem. ac prinde ^{et} gravissima.
 ut docet Augustinus in. 3. confess. | Ad. 2. qz
 etiam peccata contra naturam sunt contra
 deum. et ordinem ipsum nature summe in
 ditum. qui prior et stabilior est qz quilibet a
 lius ordo superadditus | Ad. 3. qz licet unqz indi
 viduo nihil est magis contrarium qz ipsa natu
 ra speciej | Ad. 4. qz gravitas in peccato magis

attendit ex abusu alicuius rei, q̄ ex o
missione debiti usus. Et idē inter peccata
contra naturam infimum locum in gravi
tate tenet immundicia, quod consistit in
sa cessatione concubitus ad alterū.

Quaestio. 155. De Partibus potē
tialibus Temperantiae in qua
tuor articulos diuisa?

Ar. 1. Vin continentia sit Virtus?

Et uidet quoniam q̄. iii. 7. ethic. videtur
virtuti / 2. q̄ nullus virtute male utitur uel dicit
potest auertere quis a bono proposito se conti
nere / 3. q̄ glossa ad galat. 5. dicit q̄ per
abstinentiam quis etiam a licitis se abs
tinet, quod alterum uidet esse a virtute,
sed contra est Andronicus uocans eam
bitum a delectatione inuidiam.

Dicendum q̄ continentia quandoq̄ pro uirgi
nitate accipit et sic eam Apostolus ad ga
lat. 5. castitati coniungit. Ab alijs uero
dicit principium quoddam laudabile
quo quis concupiscentijs prauis resistit
Secundo accipit in collationibz patrum.
Et 4. et septimo ethic. uel sic uel est uirtus, sed
quaedam mixta large nomine uirtutis
prehensa.

Ad. 1. Rr q̄ procedit de continentia large
sumpta / Ad. 2. q̄ continentia sonat in bo
nam partem, nec dicit quis continere se a
bono. Unde qui continet se a bono proposito
tra

magis dicit obstinatus in malo / Ad. 3. q.
Philosophus loquitur de perfecta virtute con-
tinentie non solum ab illicitis, sed et ali-
cuius minus bonis -

Ar. 2. Vm materia concupiscentie continentie
sunt concupiscentie delectationu
Tactus?

Fuisset q. non q. Ambrosius in. 1. de officijs
continenti tribuit / 2. q. continentie dicitur qua
quis se in bono continet. ac sunt multae
sive passiones quae magis dicitur a ratio-
ne abducunt. ut timores mortis et ira quae
secundum Senecam insanis est similis / 3
q. Tullius in. 2. de oratore. continentie tribu-
it cupiditatem regere; cupiditas autem magis
spectat ad divitias. ut constat. 1. Timor. ult.
4. q. delectationes tactus etiam sunt circa
cibos. circa quos non ponit continentia / 5
q. neque est circa delectationes bestiales come-
dendi carnes humanas. neque circa venerum
abulum cum bestijs. ut dicitur in. 7. ethicis.
Sed contra est Philosophus loquitur de modestate.
dicens q. continentia et incontinentia sunt
circa eadem circaque temperantia et intem-
perantia.

Dicendum q. continentia proprie importat
refrenationem quamdam quia quis se ipsu
tenet ne passiones impellentefu prosequa-
t. ~~quae~~ sementius faciant delectationes
tactus, cibi et venerum, tanq. magis con-
formes inclinationi naturali. ac proinde cir-
ca eas est temperantia continentia. et incontin-
entia / Ad. 1. R. q. sicut temperantia sic

autem impellunt

Summula D. Thomae

et continentia sumit large accimodatu
ad quamcunq; materiam. et sic accipit ea
Ambrosius) Ad 2. q. timor potius dicitur
tractationem q; impulsum. et idcirco cum
inducit quis continens, sed firmus. inave
ro magis sequit inclinacionem animalem
q; naturalem. ac proinde non simpliciter
sed secundum quid dicitur aliquis continens
us) Ad 3. q. accipit a Tullio continentia
large ad continentiam secundum quid ex
tensa. Vel cupiditas accipit stricte pro con
cupiscentia delectabilium tactus) Ad 4.
q. specialius dicitur continentia circa venerea
q; amnis etiam secundum Philo^{sophum} phum dicitur
eat circa cibos) Ad 5. q. ille passiones no
possunt dici summi continentiales. ac proin
de ut dicitur in 7. et sic circa illas est continen
tia secundum quid.

Ar. 3. Vm subiectum continentię
sit vis concupiscibilis.

Fundat q. sic q; passiones circa quas est, sicut
in concupiscibilis) 2. q. incontinentia ut
aut Aristoteli est in concupiscibilis. at co
traria sunt circa idem) 3. q. neq; est in ra
tione. neq; cum non sit virtus intellectualis
neq; in voluntate. q; est circa predictas passio
nes. neq; est circa passiones irascibilis. ergo
est in concupiscibilis.

Sed contra est q. virtus in aliqua potentia ex
stans aufert malum actum illius. habet au
tem continens concupiscentias pravas ut di
cit in 7. et sic)
Dicendum q. omnis virtus in aliquo subiec

in existens facit illud differre a dispositione
 quam habet dum subiecto opposito vitio co
 cupisibilis autem tam in continentia q̄m
 in continentia proumpit in concupiscenti
 as grauas. Similiter et ratio eodem modo
 se habet in utroq̄. q̄ extra passionem existēs
 uerq̄ gerit in proposito passionis illicitas nō
 sequi. Prima autem inter eos differentia
 inuenit in electione qua continentis eligit
 eas non sequi. incontinentis uero e conuerso non obstante con
 ac prouide continentia est in uoluntate. ^{traditione ra}
 Ad. 1. R. q. continentia habet materiam ^{tuus}

concupiscentias non ut moderandas sed ut
 resistendas. ac prouide debet esse in alia
 potentia. Ad. 2. q. uoluntas media est in
 ter rationem et concupisibilem nata mo
 ueri ad utraq̄ ~~per continentiam subiecte~~
~~incontinentiam~~. prout continentis fuerit
 uel incontinentis. Ad. 3. q. uoluntas re
 sistit passionibus. alibi tanq̄ in subiecto
 existentibz. ^{et ita continentia}
^{attribuitur rationi.}
^{et incontinentia}
^{concupisibili.}

Ar. 4. Vm̄ continentia sit melior
 q̄m Temperantia?

Indec q̄ sic. q̄ eccl̄. 26. dicit q. om
 nis ponderatio uiri est sufficiens animo con
 tinenti. 2. q̄ maius meritum est conti
 nentis tanq̄ uirum pugnantis. q̄m tem
 peratis non habet uehementes passionē
 3. q̄ habet nobiliss subiectum scilicet uo
 luntatem. cum temperantia sit in con
 cupisibili. Sed contra sunt Philosecti
 dionius ponentes eam adiunctam tempe
 2. ad Timst. 2.

Fundet q. ad corpus q. d. diversitas sexuum /
 ex parte corporum sumit. et mulieres ut
 dicitur in 7. ethic. non dicuntur continentēs
 aut incontinentes / 2. q. ibidem dicit Philo-
 sophus q. acuti id est cholera et melanch-
 lici secundum irrefrenatam concupis-
 centiam sunt incontinentes / 3. q. ex eo dicitur
 quis incontinentis q. caro concupiscens ad
 sui spiritum superat ipsum)
 Sed contra est q. homo a bestiis differt secundum
 animam. differt autem secundum rationem
 continentis et incontinentis. ex 7. ethicis
 Dicendum q. in continentia principaliter per-
 tineat ad animam. occasionaliter autem ad
 corpus ex cuius dispositione insurgunt passi-
 ones vehementes in appetitu sensitivo. quibus
 virtus corporis organici. q. autem animam non
 resistat passionibus contingit dupliciter. ut di-
 citur in 7. ethic. uno modo q. cadit illi ante q. ra-
 tio consulat. quod dicitur irrefrenata concupis-
 centia aut frigiditas. alio modo. q. homo
 non permanet in his. quibus consultata sunt.
 et hoc vocat debilitas.

^
 quia non resistit
 ut passionibus

^
 quia si adde-
 ritur ut auferat
 usum rationis
 non remanebit
 ratio continen-
 tis. neq. in con-
 tinentia -

Ad 1. R. q. Aristoteles non vocat mulieres
 continentēs aut incontinentes secundum
 perfectam rationem, q. ut in pluribus non re-
 perit usus rationis stabilis. et firmus / Ad
 2. R. ex dictis q. causa incontinentis sumit
 occasionaliter ex corporis dispositione / Ad 3.
 q. superat spiritus non ex necessitate. sed q.
 ex sua debilitate non resistit.

An 2. vni incontinentia sit pecca-
 tum?

Summula D. Thomae

Et videtur quod non quod non est inordinatus in
tate. Et videtur dederit ut dicit sapiens. 8.)
2. quod in incontinentia cessat iudicium ratio-
nis iudicium a passione / 3. quod ut dicitur
aut. 4. cap. de div. nom. Paulus per inconti-
nentiam divini amoris dicit. Vnus ego iam
non nego. ergo non est peccatum)

Sed contra est quod 2. ad Timotheum. 3. connume-
rat alijs peccatis

Dicendum quod incontinentia proprie est circa
delectationes tactus et sic est peccatum. Su-
mme tamen secundo modo ut tendit circa ali-
quid recte appetibile. quod tamen non appe-
titur secundum rationem iudicantem ut quando
quod dicitur et similia. et tandem Tertius ex
tertio vocabulo dicitur similitudinarie pro
ut est circa ea quibus homo non potest ma-
leviti scilicet circa virtutes. et talis inconti-
nentia non est peccatum, sed pertinet ad
perfectiorem virtutis.

Ad. 1. Quod licet ut dicit Iohannes. 15. non pos-
sumus esse continentia sine auxilio gratiae
dei. nihilominus ut dicit in. 3. et sic. id
quod per amicos possumus. per nos possedimus
victor / Ad. 2. quod per incontinentiam non
cessat iudicium rationis ex necessitate
sed ex negligentia culpabilis / Ad. 3. quod pro-
cedit de incontinentia tertio modo accepta
non proprie ~ ~ ~

Ad. 3. Vtrum incontinentis plus peccet quod
intemperatus?

Et videtur quod sic quod magis agit contra conscientiam
ut

ut dicitur in .7. ethicorum quod intemperatus indicat
 quod agit esse ebria. incontinentis non sic. | 2°
 quod videtur esse insaniabilior nihil enim curat
 et admittit incontinenti prodesse solent
 qui sciens et prudens male agit. at non sic im-
 temperatus | 3. quod incontinentis peccat ex ma-
 iori libidine |

Sed contra est Augustinus lib. de verbis domini
 dicens quod in poenitentia est peccatum in spiri-
 tum sanctum. et .7. ethicorum dicit quod intempe-
 ratus non est poenitens immo et enim elec-
 tum. incontinentis vero est poenitens.

Dicendum quod intemperatus peccat ex maiori
 inclinatione voluntatis in qua et aequat
 peccatum. et ex electioe et habitu difficile
 moribus. incontinentis autem ex passione tra-
 sennite. ac proinde gravius peccat intempe-
 ratus. quod gaudet et exultat in rebus pessimis
 cum malefecerit. ut dicitur pro .2. et idem
 est Philo sophus in .7. ethicorum

Ad .1. R^o quod cum ignorantia precedit inclina-
 tionem appetitus diminuit peccatum. sed ag-
 gravat si sequatur eam. tam autem in intem-
 perato quod in incontinenti. ignorantia ratio-
 nis sequitur inclinationem appetitus. sed in
 intemperato diuturnior ut dictum est. et periculosior quod est
 ex parte finis. in incontinenti vero brevis
 et ex parte medij eligibilis. ac proinde in-
 continentis minus peccat ut dicitur in .7. ethicorum |

Ad .2. quod tam incontinentis quam intemperatus la-
 nandus est per gratiam dei interiorem. et per
 monitionem et correctionem exteriorem. diffi-
 cilis tamen. alter ob causas predictas | Ad

Summula D. Thomae

3. q. passus concupiscentie maior est in incontinenti. sed libido voluntatis ex qua agitur
uale peccatum maior est in intemperato
ut dicitur in libro citato ethicorum.

Ar. 4. Vm incontinentis sit Peior

Ar. 4.

q. incontinentis concupiscentie?
Et videtur q. incontinentis ire q. sic dicitur
Heraclitus difficilius est parere contra
concupiscentiam q. contra iram | 2. q. re
inartat plus de ratione in incontinentie ire
q. in incontinentie concupiscentie. videtur
in. 7. ethic. | 3. q. incontinentia ire ducit
ad grauius peccatum scilicet homicidium
q. incontinentia concupiscentie que ducit
ad adulterium.

Concupiscentie

Sed contra est Philosophus. in. 7. ethic. et
Dicendum q. incontinentia ex parte passio-
nis tripliciter est q. ire. quadrupliciter ex causa
prima q. iniustus habet de ratione cui ali-
qualiter conueniat uindicta de iniuriante.
Secundo q. ex ira dicitur ^{percolerant} corpus facilius et na-
uincidit iracundis unde et ex iracundis ^{trahit}
crebrius iracundi nascuntur q. ex libidinosis
libidinosis autem incontinentes | Tertio q. ira
palam proiungit et sine uerecundia | et
quarto q. incontinentis ire cum quadam
ueluti tristitia et uisione operatur. Si ta-
men peccatum incontinentie consideretur
quantum ad malum in quod quis incidit a
ratione discedens; sic incontinentia ire est
ut in plurimum grauius q. ducit in ea que
pertinent ad proximi nocumentum | Ad

Ad 1. Rq. difficilius est pugnare contra concupiscentiam. ob sui continuitatem. Sed ad horam difficilius est vires ob sui impetum resistere. Ad 2. q. concupiscentia dicitur esse sine ratione. non omnino. Sed quia in nullis procedit secundum iudicium rationis unde est turpis. Ad 3. q. procedit ex parte eorum in quibus incontinens deducitur.

illat illam

Quaestio 157 De clementia et mansuetudine in 4 arduj.

Ar. 1. Vm clementia et mansuetudo sint penitus idem necne?

Fundet q. sint idem q. per clementiam moderant et leniunt poenas a superioribus ut ait Seneca. 2. de clementia per poenas autem fit vindicta quae dicitur exira quam mansuetudo moderat. ex 4. ethic. 1. 2. q. Tullius in 2. reb. au. per clementiam odium animi exhibet. diuina autem causat ab ira circa quam est mansuetudo. 3. q. idem vitium scilicet crudelitas opponit utriq. 1.

Sed contra est q. ex definitione Senecae superioris insinuata clementia est superioris ad inferiorem mansuetudo autem latius se extendit.

solum?

Dicendum ex 2. ethic. q. virtutes morales uersantur circa passiones interiores et exteriores operationes. potest autem eadem uirtus dici uersari circa exteriores operationes non solum q. per se circa eas uersat. sed q. principa liter et circa interiores passiones unde ex te

Summula D. Thomae

teriores actiones dimanant. Et sic mansuetudo in quantum refrenat impetum irae concurret in eundem effectum exterius rem quem perse respicit clementia.

Ad. 1. R. q. clementia respicit poenas vindictas exterius. mansuetudo autem ipsum appetitum iradit. Ad. 2. q. clementia dicitur non est moderatua odij sed poenae. Ad 3. q. mansuetudini proprie opponit iracundia que importat excessum irae, crudelitas vero opponit clementiae et importat excessum in puniendo. ut dicit Seneca. in. 2. de clementia. qui autem in poenis summum propter se delectantur & qui et fieri quasi affectu humanum non habentes incupantur

etiam sine cau
sa

Ad. 2. Vm tam clementia q. mansuetudo sit virtus?

Et videtur q. non. q. utraq. opponit virtuti severitatis. 2. q. virtus est virtus per se perfluum et diminutionem. at tam mansuetudo q. clementia in diminutione consistit vel irae vel poenarum. 3. q. mititas sua mansuetudo ponit in altis. s. inter beatitudines. et galat. 5. inter fructus ergo non est virtus

Sed contra est Seneca. lib. 2. de clementia. Dicendum quod cum clementia secundum rationem rectam moderate infligendas poenas et mansuetudo moderate passionem ut dicit Seneca et habet in. 4. et sic. utraq. sine dubio est virtus.

Ad. 1. R. q. severitas non diminuit de rigore poenarum quando et quando oportet

ne proinde nec mansuetudinē neq; clemē
 tiē (cui magis opponi videtur) et opposita
 q; utraq; earum est moderatū secundū
 rationem / Ad. 2. q. Sabitus. qui medicum
 tenet in ira et contuminat; et q; virtus in
 ira propinquior est diminutioni virtus no
 mine mansuetudinis significat. clemen
 tia nocem diminuit poenam. non respectu
 ad rationem rectam, sed ad legem communē
 ut ponderat Seneca. comparat ergo clemen
 tia ad severitatem. sicut epicheia ad ius
 titiam legalem, cuius pars est severitas, quā
 tum ad inflictionem poenarum secundum
 legem. differt tamen clementia ab epiche
 ia. ut infra dicet / Ad. 3. q. beatitudines
 sunt actus virtutum. fructus autem delec
 tationes de eiusmodi virtutum actibus. et
 id est nihil prohibet mansuetudinem porij
 beatitudinem. fructum et virtutem.
 Ar. 3. Vm Predictae Virtutes sint par
 tes Temperantia?

ut ait Salustius

Inde q; non q; clementia est diminiuti
 va poenarū. Sed autem proprium est epiche
 ia que pertinet ad iustitiam / 2. q; tempe
 rantia est circa concupiscentias. circa quas
 non sunt predictae duae virtutes / 3. q; Seneca
 in. 2. de clementia ait cui voluptatis contra
 est possumus in saniam uitate. Sed autem
 opponit clementia et mansuetudini, at in
 sania opponit prudentia /
 Sed contra et Seneca. 2. de clementia et
 Tullius / Dicendum q; partes assignant vir
 tutibus principalibus secundum q; imitant ipsas
 et

Summula D. Thomae

et propterea cum clementia et mansuetudo moderentur passiones inq. et vindictas poenarum. ad temperantiam pertinent que in quadam refrenatione delectationum tactus consistit.

Ad. 1. Quod moderatio poenarum non iuxta verba legis. sed iuxta legis intentionem pertinet ad epicheram. Sed iuxta principientis affectum sua non ueritas potestate. pertinet ad clementiam. ut dicit Seneca | Ad. 2. quod ad iuncturam uirtutis ad uirtutem magis attendit in modo. quod in materia | Ad. 3. quod insania ^{hoc} et secundum rationem. et quantum ad uim appetitiuam humani affectus. ut dicit in 3. ethic. prima autem insania opponitur prudenti. quod autem quis delectetur in peccatis omnium. dicitur esse insania secundum modo cui opponitur clementia. ~

Ar. 4. Vnde clementia et mansuetudo sunt potissime uirtutes?

Et uidetur quod sic quod in mansuetudine cognoscitur deus et suscipit insitum uerbum ut dicit Iacob. 1. et eccl. 5. quin et dicitur ad Demophilum aut moysen ob mansuetudinem dignum habitum fuisse dei apparitione | 2. quod eccl. 1. et 3. et per uerbum mansuetudo et clementia maxime commendantur; et Christus dominus in his ad sui imitationem nos maxime imitatur. ut etiam aduertit Hilarius | 3. quod Augustinus lib. de serm. domini in monte aut quod nites uincunt in

in bonum malum. quod ad misericordiam et
 pietatem pertinet. quae potissimum virtutes
 sunt. ut. 1. ad Timotheum. 4. dicit glossa Am-
 brosius | Sed contra est quod non ponuntur virtutes
 Principales. sed alijs virtutibus adiuvan-
 tibus adiuvantur.

Dicendum quod simpliciter potiores sunt vir-
 tutes quae tendunt in bonum. quaeque retrahunt
 sicut fides spes cha-
 ritas. a malo sicut mansuetudo et clemencia. prudentia et
 iustitia. Sed tamen secundum quod non in bonum
 uenit quod hae virtutes habeant aliquam ex-
 cellentiam. quatenus mansuetudo maxime
 (quod mitigat iram) facit dominum compotem
 sui. et seruat animam. ecclij. 10. et clemencia
 in se quod diminuit poenas charitati appo-
 ximat. bona proximum procurans.

Ad. 1. Quod mansuetudo preparat nos ad
 cognitionem dei remouendo impedimentum
 in eo et disponendo ad cognitionem veritatis.
 ut docet Augustinus. 2. de doctrina christi.

Ad. 2. quod procedit iuxta dicta in corpore ar-
 ticuli | Ad. 3. quod pietas et misericordia con-
 ueniunt cum istis virtutibus. quod concurrunt
 ad eundem effectum. sed differunt ex parte
 motus. nam pietas remouet mala proximi ex reuerentia ad

Quaestio. 158 de ira in octo ar-
 ticulis diuisa

Ar. 1. Vtrum irasci sitlicitum? ~
 Et uidetur quod non quod secundum Hieronymum
 omnino (et non solum sine causa) prohibe-
 tur. Matt. 5. 2. quod dicitur. cap. 4. de diu. nom.
 et

superiorem. mi-
 sericordia in qua
 tum estimat ea
 ad se pertinere.
 mansuetudo
 in quantum re-
 mouet iram ad
 ueritatem. Cle-
 mentia uero ex
 animi lenitate

Summula D. Thomae

Arut. in. 7. ethic. et gregor in. 5. moral
et Casarius. lib. de institutis egroborum
iram quomodo debet exortam reprehendere

3. q. ira est appetitus vindictae. quae solides
reservanda est. ut dicitur deuter. 32. i

Sed contra est Chrysostomus. matt. 5. ira
cum causa. sicere affirmans.

Dicendum q. malicia passivum potest at
tendi dupliciter scilicet aut ex parte obiec
ti. et sic invidia malum quid est: aut ex

parte quantitatis. et sic ira erit peccatum
si quis magis aut minus praeter rationem
irascatur. si quis enim secundum rationem
rectam irascatur laudabile est.

Ad. 1. R. q. Meritimus loquitur de ira et
similibus passionibus iuxta sententiam
Socratis. Sed Augustinus et nos cum peripa
teticis iram et alias moderatas passiones
laudabiles dicimus / Ad. 2. q. passio 129

antecedens rationem vitiosa est. ~~et rationem~~
~~exsequatur~~. iram vero rationem sequens tanquam
pediseca et non domina quae dicitur per se

licet quamvis in executione actus iudi
cium rationis aliquantulum turbet. et impe
diat. non tamen rectitudinem rationis.

tollit. neque est contra rationem virtutis. ut
intermittat deliberationem rationis. in exe
cutione eius. quod est a ratione delibera
tum. quia etiam ars impeditur a suo actu. si
dum debet agere deliberaret de agendis /

Ad. 3. q. vindicta secundum rectam rationem
iustitiae contra vitia appetibilis est / Ad. 4.
q. deo assimilari possumus et debemus in

q. q. ira abducit
nos a dei similitu
tudine. qui cum
tranquillitate iu
dicat. ut habetur
Sapientia. 12.

rectitudinem
rationis tollit
et eam exequ
cat

ut dicitur Rom
13.

appetit ubi. sed in modo appetendi eorum
 non assimilari non possunt. quia non
 est appetitus sensitivus. dicit autem Pre
 gorius in 5. moral. q. tunc robustus ra
 tio contra iura erigit. cum ira subditura
 tum famulamur.

Ar. 2. Vnde ira sit Peccatum?

Et videtur q. non quia ira est passio passivum
 autem non meremur. nec demeremur
 ut dicit in 2. et sic / 1. in omni peccato
 est voluntas ad bonum inmutabile. nisi
 autem non convertitur. nisi ad malum
 alienum / 3. quia ira non est in potestate
 voluntatis ut glossa dicit in illud psalmi
 irascimini et nolite peccare. et in 7. et sic
 dicit q. iratus cum tristitia operatur. quod in
 voluntate inquit sonat / 4. quia peccatum
 est contra naturam ut ait Damascenus
 lib. 2. irasci autem non est contra naturam
 immo alius potentie naturalis scilicet iras
 cibilis. unde et Hieronymus dicit q. irasci
 est Summus. ergo non est peccatum.
 Sed contra et ad Ephes. 4. omnis indigna
 tio. Et ira tollat a vobis.

Decendum q. si ordo rationis in ira pretermittit
 hoc quantum ad appetibile non servatis de
 bitis circumstantiis est vitiosa et peccatum
 et similiter si pretermittat dictus ratio
 nis ordo quantum ad modum irascendi. sicut
 si motus irae nimis effervescat inte
 rius aut exterius etiamsi appetat iusta
 vindicta / Ad. 1. Et q. passio ut sic non me
 re)

scilicet vindic
 tam iniustam
 vel.

Summula D. Thomae

remur, nec demeremur. bene tamen prout
est regulata ratione. ut ibidem subdit
Philosophus | Ad. 2. q. iratus non appetit
malum alterius propter se, sed propter
vindictam in quam convertit appetitum
eius, sicut in quoddam commutabile bonum
Ad. 3. q. motus qui procedunt iudicium
rationis, non sunt in potestate Summi in
generaliter, ut scilicet nullus eorum insur-
gat, quamvis ratio possit quemlibet sin-
gulariter impedire ne insurgat, et inde
non perdit rationem peccati si sit inordina-
tus. iratus autem tristatur non quia irascitur
sed de iniuria sibi illata ex hac tristitia
movetur ad appetendam vindictam | Ad. 4.
q. actus irascibilis in tantum est Summi
naturalis in quantum est secundum ratio-
nem.

~ Ar. 3. vñ omnis ira sit Peccatum.
~ mortale?

et videtur quod sic. q. Iacob. 5. dicit irumstil-
tum interficit iracundia | 2. q. matth. 5.
omnis qui irascitur fratri suo reus censetur
iudicio. id est damnatione eterna. ut ibi
dicit glossa | 3. q. ut matth. 5. dicit Hier-
onimus, et contra proximi dilectionem)
Sed contra est glossa in illud psalmi, iras-
cimini et nolite peccare. dicens venialis
est ira, quae non perducit ad effectum -
Dicendum quod motus irae ex parte appetibilis
inordinatus, quod scilicet appetit iniusta vin-
dicta, ex genere suo est peccatum mortale
ri

non ex eius et imperfecto actus vel ex parte
 appetentis, cum motus inq. provenit iuditi
 um rationis. vel ex parte appetibilis parū
 nocentis. Alio modo motus inq. potest esse
 inordinatus quantum ad modum. si nimis
 interius quis inardescat, aut exterius os
 tendat signa inq. et ita ruinet ex suo gene
 re peccatum mortale. nisi forte quis ex
 vehementia inq. excidat a dilectione dei
 et proximi.

Ad. 1. R. q. non includit omnem iram
 esse mortalem / Ad. 2. q. dominus loquitur
 de morte inq. in quo quis appetit proximi oc
 cisionem, aut gravem aliquam lesionem
 Ad. 3. R. ex dictis.

Ar. 4. Vm ira sit gravissimu peccatu?
 Fuit de q. sic. dicit enim Chrysost. q. nihil
 est turpius visuscentis, et multo magis a
 rima / 2. q. peccatum, quo magis nocet
 gravius est ut dicit August. in credid. ac
 ira maxime nocet, q. tollit rationem, ut
 ait Chrysost. et est temporaneus de mu
 quin. et de morte difficilis / 3. q. eius ef
 fectus scilicet homicidium, est gravissim
 um peccatum.

Sed contra est q. secundum Augustinum
 in regula. ira comparat ad odium sicut
 festuca ad trabem.

Dicendum q. ex parte inordinati appetibilis
 ira minus peccatum est q. odium, et invidia, immo
 q. concupiscentia, q. ira appetit malum alte
 rius

Summula D. Thomae

vis sub ratione iuste videtur. ut immo
in .7. et sic. Sed quantum ad ordinatu
nem que est secundum modum irascendi
ira habet quamdam excellentiam prop
ter vehementiam. et velocitatem motus
ut videtur per .27. et ex Gregorio. in .5.
moral.

Ad 1. Per q. procedit de turpitudine quan
tum ad gestus exteriores quos causat ira

Ad .2. Similiter ex dictis / Ad .3. q. Semicidi
um non minus ~~immu~~ magis provenit ex
invidia et odio. q. ex ira quae lenior est

Ar. 5. vni Philosophus convenien
ter determinet species iracundie
dicens q. iracundorum quidam
sunt acuti. quidam amari. et
quidam difficiles. seu
graves.

Et videtur q. non q. amari dicuntur ut idem phi
losophus ait. quorum ira difficile solui
t. Sed autem ad circumstantiam tempo
ris spectat. unde sequitur q. secundum ali
as circumstantias possunt species multi
plicari / 2. q. difficiles vocat quorum ira
non committitur sine cruciatu. quod ad
idem pertinet ad quod amaritudo / 3. q.
matt. 5. dominus tres gradus ire distin
git. scilicet ^{irae} dicentium Pa
ciba. et dicentium fatue. que ad predictas
species non reducuntur // Sed contra est

Pre.

Gregor. ricens. tres portus nascibilia
in peccis. scilicet felleam que est acuta,
et marianam que est amara. et furem
que spectat tempus supplicij. et est dif-
ficultis. et eandem etiam divisionem
ponit Damascenus lib. 2

Dicendum q. predicta divisio de ira pro-
ut passim est superius magis explicata (et assignatur -
ta. Prout autem est peccatum dividit) a Gregor ricens
in predictas modo species a philo sopho. sic (et Damasceno)
q. acuti sunt qui facile irascuntur. ama-
ri qui dicitur in ira perseverant. diffi-
ciles qui usq. ad punitionem tendunt -
taliter q. predicta differentia exprimi
pro duratione sine modo, et fine de su- / scilicet puni-
maru. / tione -

Ad. 1. R. q. in predictis non considerat
principaliter tempus, sed facilitas uel
firmitas. Veritas ad iram / Ad. 2. q. ama-
ris diuturnitas nascit ex memoria iniu-
re permanenti. in difficultibus vero ex
vehementi desiderio vindicta in qua qui
esunt. nec enim eorum ira tempore dige-
rit sicut amaror. / Ad. 3. q. illi gradus a
domino positi non pertinent ad diversas aspe-
cies ire. sed accipiunt secundum processum
summi actus. scilicet in corde, in signis
exterioribus. et in effectu subsequuto. quibus
pro gravitatis differentia distinte condemna-
tionis differentia assignant a domino. ut
adnotant Augustinus.

Ar. 6. Vmira debeat poni inter vitia
capitalia? ✓

¶ Unde quod non quod ex tristitia siue acci-
 dia. quod est capitale vitium | 2. quod potius o-
 dium. quod grauius peccatum est poni de-
 buisset vitium capitale | 3. quod glossa pro
 N. 29. dicit quod iracundia est causa omnium
 vitiorum. ac capitalia vitia non omnium
 sed aliquorum determinate vitiorum senten-
 tiata sunt. Sed contra est Gregor. 30. moral.
 Dicendum quod ex ira multa oriuntur peccata
 tum ratione sui obiecti. quae (scilicet vindictae
 apprehensioe ut iusta) quod ut sic tanquam bo-
 num honestum multum habet de appe-
 tibilitate. tum ratione impetus quae me-
 tem precipitat.

Ad. 1. Quod illa tristitia ut in plerimum
 non est peccatum accidit, sed passio ex iniu-
 ria illata | Ad. 2. quia quod appetit malum
 sub ratione boni habet finem magis appe-
 tibilem quam odium. quod appetit malum sub
 ratione mali | Ad. 3. quia per se est causa qui-
 rumdam peccatorum. quae dicuntur filii eius.
 per accidens autem tanquam remouens prohibi-
 bens (scilicet iudicium rationis impediendo)
 aliorum multorum est causa.

Ar. 7. Vnde conuenienter assignentur
 filii eius scilicet Rixa. turmentus
 contumelia. clamor. indignatio
 et Blasphemia.

¶ Unde quod non quod blasphemia ponit ab istis
 et filia superbiae | 2. quod etiam odium est filia
 irae | 3. quod turmentus est superbia quae po-
 nitur

ex ea enim
 nascit uedi
 ut August. in
 regula.

tus ut Gregorius ait est mater omnium
vitijs. Sed contra est idem. 31. moralium.
Dicendum q. ex ira ut est in corde nascit in
dignitate ex parte iniuriantis. et tumor ex
parte iniuriati. ut dicit. Job. 15. Ut autem
est in ore nascit clamor confusus. quasi da
cha. et contumelia contra proximum. et
Blasphemia contra deum. Provt autem
ira considerat in factis. habet gignere vi
cias. per quas intelligunt omnia nocumē
ta proximo ex ea illata.

Ad. 1. R. q. blasphemia ~~quodammodo~~ deliberata
procedit ex superbia Dominus se erigens cō
tra deum. ut dicit ecclij. 10. Secus est de blas
phemia que procedit ex commotione animi.

Ad. 2. q. ceteri odium oriat quandoq. ex ira di
uictius tamen orit ex tristitia. Ad. 3. q. hic
tumor mentis non accipit pro superbia. sed
pro acidacia intentantis vindictam. que
fortitudinem opponit.

Ar. 8. Vm sit aliquod Vitium op
positum iracundia proveniens
ex defectu ira?

Et videt q. non q. per omnimodam caren
tiam ira des. (qui cum tranquillitate in
dicat) assimilamus. 1. q. ut dicit Seneca
ira ad nihil est utilis. ergo defectus eius nō
erit vitiosus. 3. q. malum Dominus ut dicit
domus. et p. p. r. rationem esse. subtrahit au
tem omnimodum irā. ad huc manet integrū
iudicium rationis. Sed contra est Chri
stus in Mattheo dicens. qui cum causa
non

perantur / 2. Hierem. 6. dicit crudelitas est non miserebitur. ac misericordia & clementia distinguitur / 3. q. clementia est circa inflictionem poenarum. crudelitas uero circa subtractionem beneficiorum /

Sed contra est Seneca lib. 2. de clementia. dicens q. q. atrocitas animi in exigendis poenis

dicendum q. cum clementia lenitate animi importet crudelitatem uero (tanquam a crudelitate dicta) dicitur et iniquitatem includat. clementia ^{est} opposita

Ad. 1. Ar. q. excessus in poenis exterior pertinet ad iustitiam. austeritas uero interior ad crudelitatem / Ad. 2. q. de

merita respicit subtractionem poenarum. misericordia uero beneficiorum & lenitatem. quamuis obuius similitudinem altera pro altera accipitur / Ad. 3. q. ubi crudelitas accipit pro inmisericordia. quamuis dici etiam possit. q. ipsa beneficij subtractione poena quaedam

est Ar. 2. Vm crudelitas aequitatem

sine feritate differat?

Unde q. q. ^{non} uirtuti a parte unius extremis unum uicium opponit. ac clementia per superabundantiam opponit aequitatem. et crudelitas. ergo sunt eadem / 2. q. secundum Isidorum Seneca dicit q. uari senex et uerus. q. sine pietate

te

Summula D. Thomae

tenet iustitiam. Hoc autem ad crudeli-
tatem uidee pertinere / 3. quidem ui-
tium opponit et crudelitati, et sequitur
videlicet remissio. uel dissolutio. unde
gregor. 31. moral. post alia addit. super-
bia. sed non plura quae expediat pariter.
Sed contra est Seneca. in. 2. de clemen-
tia dicens. quod ille qui non lesus peccat uiras-
cie non dicitur crudelis. sed ferus sine se-
quitur.

Dicendum quod sequitur siue feritas a fe-
ris siue bestiis dicitur. quae in diania-
tione hominum sine officii rationis usu
delectantur. crudelitas autem dicitur ex-
cessum in poenis procedente culpa
sideratione. unde patet differentia.

Ad. 1. Quod clementia tanquam uirtus hu-
mana opponit crudelitati. quae est ma-
licia humana, sequitur autem esse
ritas continere sub bestialitate. et
potest dici quod dicitur pietatis opponatur
uirtuti sciencie. et dicitur uel dominice ut
uocat Philosophus / Ad. 2. quod seuerus non
dicitur simpliciter sequitur / Ad. 3. quod remissio
penitentis quidem a ratione opponit
non sequitur. sed crudelitati.

Quaestio 160. De Modestia
in duos articulos diuisa.

Ar. 1. unde modestia sit pars tem-
perantiae.

Et uidetur quod quod dicitur a modis. qui in mu-
nis est omni uirtutis / 2. quod laus tempe-
ran-

temperantia consistit in quadam moderate.
 detur. ergo est eadem cum modestia,
 3. q. modestia consistit circa proximo-
 rum correctionem. 2. ad Timotheum 5. 2. at
 sic ad iustitiam potius, et caritatem
 pertinet.

Sed contra est auctoritas Iulij
 Dicendum q. cum temperantia sit circa
 uehementes et maximas concupiscen-
 tias tactus. indiget uirtute adiuncta
 circa moderates ut in moderitate ui-
 ta communiter peragat. et hec est mo-
 destia.

Ad 1. Pr. q. uirtutes communes sicut
 infirmis appropriari. ut uirtutes angel.
 et animalis. Ad 2. q. uehementia in-
 digent temperari, ut diuinum nimis force
 moderatis autem in omnibus esse
 necessaria. Ad 3. q. modestia accipitur
 non communiter sumpta prout reperit
 in omnibus uirtutibus.

Ar. 2. vñ modestia sit solum
 circa exteriores actiones?

Et uidet q. sic q. interiores motus neque-
 unt hominibus manifestari. Apostolus
 autem. Phil. 4. precipit ut modestia
 uestra nota sit omnibus hominibus. 2. q.
 sic erit circa interiores ^{non} passiones, uirtutes
 enim morales. aut sunt circa passiones
 aut circa operationes. 3. q. non possent
 esse circa appetitum (quod est uirtutum
 moralium) et circa ea que pertinent ad u-
 gn.

Summula D. Thomae

gritorem, quod est proprium virtutis
intellectualium, neque circa irascibilem
et concupiscibilem ^{at} in his omnibus est mo-
destia necessaria eius.

Dicendum cum Tullio q. per modestiam
quattuor specialiter sunt moderanda
(Sicut alij aliter ^{de ea} senserint) Primo ex cel-
lentia furoris per similitudinem. Secun-
do curiositas intellectus per studiosita-
tem. Tertio corporales motus et actiones
et quarto exterior apparatus, in vestibus
et alijs huiusmodi. Unde relinquitur q.
modestia non solum se habet circa ex-
teriores actiones, sed etiam circa interio-
res) Ad. 1. R. q. procedit de modestia ex-
teriori. quatinus interiorum modera-
tio manifestari potest per quaedam ex-
teriora signa. Ad. 2. q. sub modestia
diversae virtutes continentur, quae a diver-
sis assignantur. Ad 3. patet ex dictis

Quaestio .1. 61. De speciebus
modestiae. et Primo de hu-
militate in. 6. art. diu.

Ar. 1. Vm humilitas sit virtus?
Et videtur q. non q. magis habet rationem
poenae iuxta illud psalmi humilia-
rent in compedibus pedes eius) 2. q.
quandoq. potius sonat virtutem iuxta illud
Iud. iud. 19. est qui nequit se humili-
at. Et) 3. q. opponit alij virtuti sub-
cet

et appetitus
humilis

et magnanimitati / 4° q^z est imper
fectior quoniam est subiecti. unde et de
non humiliat. nec subiecti ulli / 5. q^z
neq^z innumerat a Philosopho inter
virtutes que sunt circa passiones, ne
q^z est circa actus

Sed contra est origenes Luc. 1. unde et
saluator ait discite a me. q^z mitissimum
est humilis corde

Dicendum q^z circa appetitum boni adiu
necessaria est duplex virtus. altera que
firmiter animum contra desperationem
et impellat ipsum ad prosecutionem
magnum. secundum rationem rec
tam. et hec est magnanimitas. et alte
ra que animum refrenet ne immode
rate tendat in excelsa. et hec pertinet
ad virtutem humilitatis.

Ad. 1. R^z q^z humilitas dicitur secundum in
feriorum generati summi acclivius. et in hie
imis. quod vel est a principio extrinsecu
humiliante. et sic habet rationem poen
vel a principio intrinsecu. quando quis
secundum suum modum considerans
suum defectum tenet se in infimis ut
Abraham coram deo genes. 18. et sic est
virtus. q^z si quis honoris suum non in
telligens comparet in mentis est vitu
perabilis humilitas / Ad. 2. q^z actus humi
litatis vere oritur ex interiori laudabili
relectione et in tormentis. et principaliter
consistit in electione mentis ut ait Philo

Summula D. Thomae

Sophus. alias erit potius magnasuperbia. ut in quadam epistola dicit Augustinus / Ad. 3. patet ex dictis quia quod est secundum rectam rationem / Ad 4 / Ad. 4. q. perfectus simpliciter in nobis deficienti soli deo competit. qui summi laici non potest nisi in natura assumpta perfectus tamen secundum talem naturam statum aut tempus dominum competere potest virtus et summi. quamvis quasi nihil sit respectu dei. ut dicitur Isai. 40 / Ad. 5. q. Philosophus agebat de virtutibus in ordine ad vitam civilem. et sic dicitur tunc sub iustitia legalis. Summi tamen ut prout et specialis virtus respicit subiectionem dominum ad deum.

Ar. 2. Vm Humilitas consistat circa appetitum?

Et inde quod non sed ad cognitionem. quod opponit superbie. que in cognitione consistit. ut insinuat Gregor. 34. moral. et in psalmo dicit. neque elati sunt oculi mei qui cognitioni deseruiunt / 2. quod Augustinus lib. de virginitate ait quod humilitas est pene tota disciplina christiana / 3. quod si referretur ad appetitum magnam mundum distinguere et a magnam humilitate / 4. quod Aristoteles ponit eam circa exteriorem cultum. Sed contra est August. lib. de poenitentia dicens quod summi est qui eligit ab illi. e

Sed in hac disciplina inuita meur ad ampl. et tenda meliora et superiora
1. corint. 12

Summula D Thomae

Dicendum q. homo quid quid habet ex se est defectus. quod autem ex deo est perfectio ut consistat o seq. 13. Similitas autem respicit reuerentiam qualem deo subicit. et ex consequenti homini subicit quod suum est respectu illius quod in proximo deest, precipue quia quilibet debet existimare, aliquid boni esse in proximo, quod ipse non habet. et aliquid mali esse in se, quod non sit in proximo. Non autem requiritur Similitas, ut aliquis id quod est deus in seipso, subiciat ei, quod apparet esse deus in altero. ut. 1. i. i. i. 2. et ipse suus. 3. edocemur

qua

excellentius

et galat. 2

Ad 1. R. q. latius dicitur est exhibenda Similitas autem deo. et sic quae sunt dei in homine. ut dicitur. 1. Petri. 2)

Ad 2. q. non false plus estimamus in proximo id quod est deus. q. in nobis id quod est proprium nostrum. et sic intel legit Paulus secundum glossam Philippi 2) Ad 3. q. Similitas precipue consistit in affectu interiori. ut ait Augustinus in regula. in actibus uero exterioribus moderatus est necessaria. ex qua sibi impitet si quis scandalizet

Ar. 4. Vm Humilitas sit Pars modestiae uel Temperantiae?

Fuisset q. non. q. precipue respicit reuerentiam subiectivam ad deum. hinc autem

autem ad virtutem theologicam per-
tinet | 2. qz temperantia est in con-
cupiscibilibus. Humilitas autem videtur
esse in rascibilibus sicut et superbia quae
ei opponitur | 3. qz ut dicitur et circa ea-
dem est circa quae magnanimitas. hinc
autem est pars fortitudinis |

Sed contra est Origenes super lucam. in
carni eam metigatam. id est moderatio-
nem vel mensuram.

Dicendum qz sicut mansuetudo modera-
tione impetum inq. sic Similitas impetum
spei in magna tendentis. ac proinde est
pars temperantiae sub modesta unitate
ta. ut ex 4. ecclie. colligi potest. et ex
Tullio. immo. et. 1. Petri. 3.

Ad. 1. Rr qz virtutes thelogicae sunt cau-
sa omnium aliarum virtutum. Unde
exte qz Similitas causatur a reverentia
divina non excludit quod sit pars mo-
destae vel temperantiae | Ad. 2. qz po-
tius pars eius ut dicitur est non propter
materiam. sed propter modum | Ad. 3
qz licet concernant in materia differunt
tamen in modo.

Ar. 5. Vm Humilitas sit potissi-
ma Virtutum? ~

Et videtur qz sic. qz ut ait Chrysostomus
Luc. 18. de publicano et Pharisaeo loquens
Humilitas iustitiae iudicia quo non vult
assistet tribunali divinis. ergo iustitiam
principem virtutum antecellit. et alias

Summula D. Thome

2. qz ab Augustino de verbis domini
fundamentum virtutum appellat / 3.
qz ei maximum premium scilicet exal-
tatu debet Luc. 14 / 4. qz Augustinus
de vera religione et Gregorius in pasto-
rali Christi nos redimens sancti virtu-
tem specialiter docuit dicens Matt. 12
discite a me. qz mitis sum et humilis
corde.

Sed contra est qz caritas omnibz vir-
tutibz prefertur animalibz; tum in loss. 3.
Dicendum qz cum humilitas generaliter
in omnibz subdat omnem bono ordini
rationis. qui ab appetitu participatur
post virtutes ethicas quas que immedia-
te sunt ad finem. et intellectuales que
immediatus pertinent ad rationem
et post iustitiam precipue legalem pri-
matum obtinet humilitas

Ad. 1. Rr qz humilitas iustitie non pre-
fertur sed iustitie cui superbia coniungi-
t. que iam desinit esse virtus. vide Cori.
sollicitum in caritate / Ad. 2. qz permissio
removentis prohibentia humilitas est
fundamentum virtutum. et velut pri-
matum tenens. ~~sed~~ ut dicit Jacob. 4
sed dicitur in spirituali edificio funda-
mentum precipuum est fides ut constat
Hebr. 11 / Ad. 3. qz sicut contentibus
temporalia specialiter promittuntur ter-
na. Matt. 6. sic specialiter humilibz ex-
altatu ut ponderat August. in lib de poe-
nitentia / Ad. 4. qz dominus de humili-
ta

5. et

spiritualis
non qz et alijs
virtutibus no
debeatur ~

te nos specialius docuit, eam imitandam
proponens. qz remouet impedimenta
et disponit ad virtutes. sunt tamen
posita et perfectior formis post eam in
reductis.

Ar. 6. Vm conuenienter distingu
ant secundum Beatum Benedic
tum duo decim gradus Summita
tis. scilicet corde, et opere semper
Summitatem ostendere defixis
in terram aspectibus etc.

Secundus pauca rationabilia et similia
verba loqui. 3us non ridere / 4us taciturni
tas usqz ad interogationem / 5us tenere co
mitem regulam. / 6. credere et pronun
ciare se omnibz vilissem / 7us ad omnia se
mulum credere et fateri / 8us confiteri pec
cata / 9. patientiam indurus precipue in
obedientia amplecti / 10. Obedienter subdi
maiori / 11. non gaudere in impletione
proprie voluntatis / 12. deum timere
et preceptis eius memorari. Et videt
qz non qz multa ex dictis ad alias virtu
tes uiderit pertinere, sicut obedientia
et patientia, et aliqua ad falsam opinio
nem de seipso ut constat. ergo inuen
ienter eiusmodi gradus Summitatis
assignantur // 2us. qz Summitas ab inter
ioribz ad exteriora procedit. ergo in dictis
gradibz non debuerunt exteriora premit
ti / 3. qz Anselmus lib de similitudinibz

Summula D. Thomae

ponit septem tantum gradus / 4 quibus
 sa Math. 3. ponit tres Similitatis gra-
 dus scilicet subdere maiori. et non
 preferri equali. Secundus subdere se
 equali et non preferri minori. et tertius
 subesse minori in quo est omnis in-
 titia / 5. quod Augustinus Lib. de Virginitate di-
 cit quod mensura Similitatis uniusquodque
 mensura magnitudinis data est. Sed
 in magnitudine non potest determina-
 tus numerus graduum assignari etc.
 Sed contra est auctoritas sancti Bene-
 dicti. / Dixerunt quod cum radix Simili-
 tatis a Reverentia dei oritur et in appe-
 titu consistat quem secundum regulam
 rationis et estimationis sui refrenat
 extendendo se ad exteriora scilicet ver-
 ba. facta. gestus. ornatum. et in excessum
 sine ulloque sufficientia et conveni-
 entia dicitur de cum gradum. quod
 cum duodecimus radicem perit et quod
 est transmissio. Reliqua si animam
 veritas facile applicabis. quaedam sicut
 sicut ex illis. ad appetitum considerandi
 ne inordinata tetidat in excessu. quaedam
 ad rationem sive estimationem ratio-
 nabilem sui ipsius. et tandem alia ad
 predicta exteriora.
 Ad. i. Quod sicut unum vitium movet exa-
 ctum. sic et actus unius virtutis ex actuali-
 teris. et quilibet vere se inutilem et a-
 liis deperitorem indicabit occultis suis

defectus considerans. et id quod ex se et
 uideat. 2. uel. 3. et occultat bona alio
 rum animaduertens / Ad. 2. quibus
 mo ad Similitern peruenit per inte
 uentum gratiam. spiritus sancti. et per
 humanum studium. per quod petusex
 teriora uel. 3. et iuxta hunc secundum
 modum predicti gradus assignantur /
 Ad. 3. quibus gradus pertinent ad abiecc
 tionem diu. et ad assignatos duo decim
 reducunt. Et ad id est Gregorius in re
 gistris / Ad. 4. quibus tres gradus uel. 3.
 capiunt ex parte ipsius rei. id est secun
 dum naturam Similitatis. sed per com
 parationem ad gradus Similitern. qui
 sunt uel maiores. uel minores. uel
 quales / Ad. 5. similiter / ~

Quaestio. 162. de super
 bia in. 8. articulis diu.

Ar. 1. Vm̄ superbia sit peccatū?
 Et uidee q. non est reprobabile a deo. isai
 60. ponam te in superbiā reguloy. sed
 deus id promittit. quod factum est. et
 peccatum facere non potest / 2. q. per
 eam appetimus deo assimilari in quo
 nostra perfectio consistit ut in lib. Sent
 Prosperii. et in Augustino. lib. confession
 Sabae / 3. q. peccatum non solum con
 trariat uirtuti. sed et uitis oppositū. sed
 nullum vitium inuenit oppositum
 superbiq. ergo ipsa non est peccatum -
 sed

ex. 2. ethic.

Sed contra est q. Job 19. 4. prohibetur.
 Dicendum cum Isidorus lib. etymol. q. su-
 perbus dicit q. super se uideri uult; tra-
 bet autem hinc ratio recta ut unusquisq.
 ferat in id, quod sibi proportionatum est
 ac prout de cum superbia contrariatur
 rationi recte sine dubio peccatum est.

^
 Sabeat aliquis
 quod

Ad. 1. R. q. superbia ubi ut ait glossa He-
 wimii intelligit in bonam partem pro
 abundantia siue super excessu bonorum
 uel summe materialiter pro bonis exqui-
 bus homines superbiere solent / Ad. 2. q.
 eorum que sunt naturaliter appetit ra-
 tio est ordinatrix. Superbia autem appetit
 cum excessu ad rationem rectam. uer-
 cet Augustinus .14. et .19. de ciuit. deij

^
 (sicut appetitus
 cibi est)

Ad. 3. q. pusillanimitas prout importat de-
 fectum a prosecutione magnorum pro-
 prie opponit magnanimitati per modum
 defectus: Si autem importet applicati-
 uem animi ad aliqua uilia q. ho-
 minem deceat opponit humilitati se-
 cundum defectum, et quamuis superbia
 etiam magnanimitati opponat directi-
 tamen opponit humilitati.

Ar. 2. vñ Superbia sit speciale pec-
 catum?

^
 Tunc q. non q. August in lib de natu-
 ra et gratia. et Prosper de vita uicemq.
 Latina. dicunt nullum omnino pecca-
 tum sine superbia reperiri posse / 2. q.
 glossa Job. 33. ait q. superbia est precepta
 deij

de peccando transcendere, quod commune
 est omni peccato. quod ab Ambrosio trias
 gressus legis diuine definit / 3. quoniam
 speciali virtuti, sed omnibus generaliter
 opponit tanquam earum ruina. sicut
 Gregorius. 34 moral. et Isidorus lib. ethi-
 mol. docent / 4. quod ut ibidem ait Grego-
 rius, alius elatus, alius diuitijs est
 intumescit. ex quo sequitur, quod superbia non
 habet specialem materiam. ac ex conse-
 quenti non est specialis virtus ~ / sed contra est Augustinus lib.
 de nat. et gratia.
 Dicendum quod superbia secundum pro-
 priam speciem et ex parte proprii ob-
 iecti habet quod sit speciale peccatum. scilicet
 appetitum proprium excellentie. sed tamen
 secundum quamdam redundanti-
 am habet generalitatem ad omnia vitia
 vel perse inquantum omnia ordinantur
 ad finem superbie nimirum ad propriam
 excellentiam. vel per accidentis quatenus
 superbia vult reuolues prohibere. in-
 quantum per superbiam contemnit legem
 diuinam. nec tamen per hoc dicimus quod
 omnia peccata ex superbia oriuntur. sed quod
 possunt oriri. quaedam enim de factis ex
 ignorantia, quaedam ex infirmitate o-
 riginem trahunt. quod Hierem. 2. et ex
 Augustino lib. de natura et gratia constat
 Ad. 1. Per quod Augustinus illa verba inducit
 ex persona alterius / vel intelligit quan-
 tum ad exterius rem effectum superbis qui
 est transgredi precepta / Ad. 2. similiter
 Rr
 aut contemptu
 Legis.

Summula D. Thomae

Ad. 3. q. superbia dicitur inordinatim
sicut neque quodlibet aliud vitium nisi
virtutem sibi oppositam per accidens
tamen potest omnes corrumpere abuten-
do ipsis nec ex hoc sequitur quod sit generale
peccatum / Ad. 4. q. specialis ratio obic-
ti superbiae potest inveniri in diversis
materiis.

Ar. 3. vni superbia sit in rasci-
bili sicut in subiecto?

Et videtur quod non quod dicit Gregorius 23. moral
quod obstatulum veritatis est tumor me-
tus. ac cognitio veritatis non pertinet
ad rascibilem / Et quod idem. 24. mor.
in debita consideratione superbia ma-
tribuit. quae ad ratiunculam partem spec-
tat / 3. quod superbia quaeque excellentiam
in rebus etiam spiritualibus. et intelli-
gibilibus / 4. quod secundum Prosperum
in sententiis est amor proprii excellen-
tie. amor autem est in concupiscibilibus.
Sed contra est quod Gregorius in. 2. moral
ponit contra superbia donum timo-
ris. qui est in rascibilibus.

Dicendum quod subiectum virtutis vel vi-
tij inquitendum est ex proprio obiecto
quod idem est habitus et actus. et potentia
v. tria subiecta. obiectum vero super-
biae est arduum; ac proinde est in rasci-
bilibus. non sumendo rascibilem stulte
pro altera parte appetitus sensitivi sed
pro

sed ad ratiunculam
sem.

autem
est obic-
tum.

potest extendit ad appetitum intellecti-
uum (cui etiam solent na attribui nō
ut passus est. sed secundum redum iu-
ditium iustitiae quae patet exinde et
in angelis) quae circa adha intelligi-
bilia. et spiritualia versat. unde et
in demonibus et superbia) Ad

Ad. 1. Rr q. superbia indirecte tollit
cognitionem veritatis speculativam
ut innuit Matt. 11. et eccl. 6/61.
Sic tamen directe cognitionem ver-
tatis affectivam ut dicit Gregor. 23
moral. unde pr. 11. dicit ubi humi-
litas ibi sapientia / Ad. 2. q. concludit
de non q. superbia sic in rationali, sed
q. aliqua eius causa in ratione existat,
Ad. 3. patet ex dictis / Ad. 4. q. ut dicit
Augustinus. 14. de civit. de. amor
precedit reliquas omnes affectivae a-
nimi. et est causa earum. et sic pro
qualibet earum poni et accipi potest
necnon pro superbia ~

Ad. 4. vñm convenienter a Grego-
rio assignentur quattuor super-
biae species. scilicet estimare
bonum a se ipso habere; sibi-
datum credere pro suis accepis-
se meritis. iactare se habere
quod non habet. et deperditis
ceteris singulariter appete-
re videtur. quod habet. ~

Et videtur quod non quod quis existimet se
 bonum non habere a deo. uel quod bonum
 gratis habeat ex meritis proprijs ad in-
 fidelitatem, potius quod ad superbiam
 pertinet. 2. quod caltantra ponit spe-
 cies mendacij. ergo non est species super-
 bie. 3. quod alie sunt species superbie
 preter assignatas. puta ingratitude
 uel inuicem Hieronymus. et excusatio
 a peccato commissis ut dicit August. 14
 de ciuit. inuicem et presumptio. ergo
 4. quod Anselmus exaltationem super-
 bie diuidit in eam que est in uoluntate
 sermone. aut operatione. et Bernar-
 dus ponit duodecim gradus superbie
 scilicet. curiositas. Leuitas. incepta le-
 titia. caltantra, singularitas, arrogan-
 tia, presumptio, defensio peccatorum
 simulata confessio. rebellio. libertas
 peccandi. et consuetudo.

Sed contra est autoritas Gregorij
 Dicendum quod bonum habitum sequit
 aliquam excellentiam quod potest ad
 siderari secundum se. et ex parte cause
 prout in se a se uel ab alio. et a se uel
 efficienter uel meritorie. unde sumun-
 tur quattuor predictae superbie species.
 Ad 1. R. quod bona existimatio in genero
 corrumpit per infidelitatem. in parti-
 culari uero per alia particularia. ut
 ut contingit in casu de superbia. Ad 2.
 quod caltantra ponit species mendacij quar-
 tum ad exterius tractatum. sed quantum
 ad

superbia est in
 ordinatis excel-
 lentijs appetitque
 ad quodlibet
 siue habeat si-
 ue non.

ad interiorum cordis arguantiam pri-
 va Gregorius species superbię / Ad. 3. q. /
 illę ad assignatas species reducuntur. ut
 consideranti patebit / Ad. 4. q. illa tria Anselmij
 accipiuntur secundum processionem civissi-
 bię peccati. illa vero duo decim que ponit
 Bernardus sumuntur per oppositum ad duo
 decim gradus Similitatis de quibus supra
 dictum est. tanquam autem in his duo
 decim gradibus non solum superbię spe-
 cies, sed etiam que dam alicęcedentia
 et consequentia, sicut de Similitate etiam
 iam diximus.

Ar. 5. Vm̄ superbia sit peccatū
 mortale?

Fuisset quoniam in illud psalmi. dñe
 deus meus si feci istud dicit glossa sub-
 ut universale peccatum. quod est super-
 bia. si ergo superbia esset peccatum mor-
 tale omne peccatum esset mortale / 2. q.
 neg. contrariarum semper delectum dei
 aut proximi / 3. q. non contrariarum vir-
 tuti. immo ex virtutibus intumesimus. ut
 dicit Gregor. 34. moral.

Sed contra est Gregorius in eodem libro
 dum eam signum asserit reproborum.
 Dicendum quod cum superbia Similitatis op-
 posita sit licet defectum subiectionis
 ad deum; quod aversionem ab ipso im-
 portat. Unde ecclij. 10. dicit initium su-
 perbię est apostatare a deo. ac proinde ex
 suo genere peccatum mortale est. quoniam
 vis ex imperfectione alij. sicut et alia pot-
 est esse tantummodo venialis.

Ad.

Ad. 1. R. q. superbia non est generale peccatum per essentiam, sed per eductam, et causaliter erunt autem mortalia peccata, quae oriuntur ex superbia completa / Ad. 2. q. semper est contra dilectionem dei, et quandoque contra dilectionem proximi, cum quis non vult esse subiectus, cui ex divina ordinatione tenetur / Ad. 3. q. superbia non per se sed per accidens et occasionaliter nascitur ex virtutibus, unde et ex ipsa humilitate quidam superbiere solent.

Ar. 6. Vm superbia sit gravissimum peccatorum?

Et videtur quod non quod difficilius cauetur et ut Augustinus dicit in regula etiam bonis operibus insidiat ut pereat / 2. quod ex 3. et sic maius malum non bono opponitur, et humilitas cuius superbia opponitur non est maxima virtutum / 3. quod maius malum non peius permittitur malum, et Roman. 1. superbi philosophi traditisunt in reprobum sensum, ut faciant quae non conveniunt.

Ab elationem cordis

Sed contra est glossa in illud psalmi superbi iniquae agebant usquequaque. Dicendum quod cum formale et completivum peccati sit aversum a deo, et non convertibile ad bonum convertibile (quod est materiale in peccato) cumque quavis superbia ex parte convertibilis ad bonum convertibile scilicet excellentiam pro

quam non sit gravissimum. Et ta-
men tale ex aversione et genere sui
proponit des subdij immo ipsi se
opponit ut ait Bzetus. et inde Jacobij
4. dicit q. deus superbus resistit.

cum alia peccata
ab eo frugiant -

Ad. 1. Q. q. difficile resistit alicui pecca-
to dupliciter. scilicet aut propter ve-
hementiam ut ira et concupiscentia ut in 2 ethic
et hoc diminuit gravitatem eius. aut
propter latentiam et hoc contingit in
superbia ^{cui} quae semel cognita facilius re-
sistit. q. tenemur nostram fragilita-
tem. et de excellenciam cognoscere. q. q.
omnia Augustinus docet. et ecclij. 16. 356
15. Isai. 40. et 64 edocemur / Ad. 2
q. procedit de gravitate peccati ex parte
obiecti. et universum. alia etiam pec-
catum infidelitatis. et desperationis ex
superbia procedens gravior est / Ad. 3
q. deus punire superbiam per alia pecca-
ta. N. q. carnalia (ut dicit Isidorus lib
de summo bono) non q. graviora. sed q.
manifestiora et magis turpia. sicut
et peritus medicus induit infirmita-
tem leviorum. ob graviorum sanandam /

et bonum q.
eius insufficien-
tiam

Ar. 7. Vm superbia sit Primum
omnium peccatorum?

Et dicit q. non q. non inveniunt in omni-
bus peccatis. nec omnia a superbia oriuntur
et dicit Augustinus lib. de nat. et gra-
quoniam in infirmitate. ignorantia
et alunde, omni solent / 2. q. ecclij. 10. di-
cit q. initium superbiae est apostatare a
deo

Summula D. Thome

3. q. ordo peccatorum videtur esse secundum ordinem virtutum. Sed Similitudo non est prima virtutum. Sed magis fides / 4. q. 2 ad Timotheum 3. malitiosissimi et seductores dicunt proficere in peius. ergo principium malitiae non est a maximum peccatorum scilicet superbia / 5. q. id quod est secundum parentiam et filiorum. posterius est es. quod est secundum veritatem. Sed Philosophus dicit. in 3. ethic. q. superbus est filius fortitudinis. et audax ergo audacia est primum quod superbia /

^
Sed contra dicitur
ecclesiasticus 10. initium
omnis peccati
superbia ->

Dicendum quod illud quod dicitur per se primum in omni genere adversus autem ad se pertinet ad superbiam per se. ad alia autem peccata ex consequentia. unde superbia habet rationem primum. et est primum omnium peccatorum / Ad 1. R. q. tantum probatur quod omne genus peccati raturum est ex superbia omni / Ad 2. q. Apostatare non distinguit a superbia. sed est prima ipsius pars / Ad 3. q. non est idem ordo virtutum et vitiorum nam vitium est corruptivum virtutis et id quod est primum in generatione est posterimum in corruptione et ideo sicut fides est prima virtutum. ita infidelitas ultima peccatorum. ut glossa dicit in illud psalmi exinanite exinanite et. i. ad Timotheum 1. / Ad 4. q. inter peccata graviora primum est superbia. quamvis eam

eam precedant alia leuiora. vnde et pri-
ma in causando peccata. et ultimum
in recedendo. vnde dicit glossa in illud
psalms. emundabo a delicto maximo
Ad. 5. q. non in illis superbia consistit sed
per illud homo maxime reputat se ex-
cellentiam posse apud homines consequi

Ar. 3. vñ superbia debeat po-
ni vitium capitale?

Et videtur q. sic q. Isidorus et Casianus eam
capitale ponunt. 2. q. est idem cum ma-
nari gloria quae capitale vitium est. 3
q. Augustinus. Lib. de virginitate dicit q.
parit inuidiam. et rursus sine ea comite
reperit. at inuidia vitium capitale est.

Sed contra est q. Gregor. 31. moral. inter ca-
pitalea carnis non annumerat
dicendum q. quidam superbiam sicut
iuxta dicta est speciale peccatum. posue-
runt inter capitalea vitia. sed gregorius
considerans eam matrem et ducem om-
nium capitaleum vitiorum. eam eis non
annumerauit. et sic patet solutio ad. 1.

Ad. 2. Pr q. inanis gloria est effectus super-
biae appetens excellentie manifestatio-
nem. Ad. 3. q. probat esse excellentius
quid q. capitalea vitia.

Regnam

Quaestio. 163 De Peccato pri-
mi hominis. in. 4. art. diu.

Ar. 1. vñ peccatum primi homi-
nis fuerit superbia? Et

Fuerunt q. non q. Roman. 5. dicit q. per
 inobedientiam unius peccatores consti-
 tuti sunt multi. et Liquet de primo ho-
 minis peccato / 2. q. Ambrosius super
 Lucam dicit q. diabolus eo ordine cibus
 tum tentavit, quo Summum dicit, at
 Christum primo tentavit de gula / 3. q.
 peccavit ut constat genes. 3. ex curiosi-
 tate sine scientia appetitu diaboli inui-
 tante / 4. q. glossa. 1. ad Timot. 2. in
 illud mulier seducta in pernicitate
 fuit. aut q. putavit deum invidere di-
 vinitatem a se consequendam excessu.
 ligni vetitij. Sed hoc pertinet ad infidelitatem.
 ergo primum Summi peccatum
 fuit infidelitas.
 Sed contra est ecclij. 10. et Roman. 5.
 Dicendum q. ad unum peccatum multi-
 ritus concurrere possunt. inter quos
 est Sabecrationem primi peccati in quo
 primo inordinatis inveniuntur. hęc autem pri-
 mo inveniunt in actu interiori animę q.
 in exteriori corporis ut dicit August. 1. de
 civitate et primo inveniunt appetitus interior
 in finem. q. in ea que sunt ad finem. et
 sic primum peccatum Summi ibi fuit
 ubi potuit esse primum ritus inordina-
 ti finis. cum autem in illis statu nulla
 posset esse rebellis carnis ad spiritum
 non potuit esse prima inordinatis appe-
 titus Summi circa aliquod sensibile
 bonum. Sed circa spirituale preter regulam
 a deo prescriptam. et supra propriam men-

Sicutam. quod pertinet ad superbiam ~
 Ad. 1. Per q. huc q. hinc non obedierit
 deum preceptis nisi fuerit ab eo propter
 se uoluntatem. qz hinc non possit uoluntate
 gere. nisi presupposita inordinata uoluntate
 uoluntatis. Voluit ergo ob aliquid ali-
 ud scilicet propriam excellentiam. et
 ides inobedientia in eo causata est ex
 superbia. ut Augustinus dicit ad oro-
 sum / Ad. 2. q. in peccato etiam qu-
 laborem habuit, sed derivata a super-
 bo appetitu sciendi / Ad. 3. q. appeti-
 tus scientie causatus est ex appetitu
 proprio excellentie. unde genes. 3. pri-
 mo dicitur entis sicut dii. et postea ad
 uer sciences bonum, et malum / Ad. 4
 que ait August. 11. super genesim ad
 litteram de re omnia ubi precessit a-
 mor ille proprio preestatus. que dande
 se superba presumptio. ex qua uerum
 credidit dictum serpentis.

post suasionem
 serpentis -

Ar. 2. Vn superbia Primito
 minus in hoc fuerit, q. appetit
 ~ ut diuinam similitudinem.
 Fuit de q. qz similitudo diuina
 pete hinc secundum suam natu-
 ram. genes. 1. / 2. qz appetitus scien-
 tie uerum. i. metaph. est diuina
 naturalis. ergo in illo non fuit peccatum.
 3. qz hinc sapiens qualis erat primus
 homo eccl. 17. non appetit impossibile
 le. quale est deo assimilari. ut dicitur
 exo

exod. 15 / Sed contra est q. Augusti-
nus sup illud psalmi. quod non rapu-
tunc exercebam. dicit q. Adam & e-
va voluerunt rapere diuinitatem
et perdidit eorum felicitatem.

simpliciter

Dicendum q. Sim appetijt diuinā
similitudinem non per equiparan-
tiam (q. hoc non cadit in existimati-
one rationis maxime prudentis ut
dicit Dionysius. cap. 9. de diuin. nom.)
sed per imitationem deficientem a
sua causa. que libet enim perfectio
creature participatio quodam diu-
nitatis est perfectio. fuit autem in ho-
mine sicut et in angelis ut constat

in ipso creaturis
exordis

genes. 1. et ezechiel. 28 similitudo
nature ad deum. et hanc reuera appe-
tijt. fuit et similitudo aliqua ad di-
uinitatis. et in hac defecit inordinate

quam angelus -
in sui creatore
accepit. et ita eze-
chiel. 28. Subdit plenus
sapientia. Sim
autem in sui crea-
tore non actualiter
ceperat. sed solum
in potentia

appetendo ~~sim~~ eam supra se. fuit
et similitudo operaturus. ^{etiam} quoniam tras
gressus est angelus iustis iuribus na-
ture ad supernaturalem finem per-
tingere dei auxilio assequendum. ut
docet Augustinus. 11. super genesim /
et lib. de vera religione. unde quan-

quam neq. ange-
lus neq. homo -
neq. angelus in sua
creatione fuerant
actu assecuti; et
hanc

tum ad aliquid uterq. deo q. equipara-
re appetijt. in quantum uterq. ad al-
quod sibi imitatio suae creature in
hunc diuinam regulam / " " "
Ad. 1. q. ex appetitu similitudinis na-
ture Sim non peccauit / Ad. 2. q. eius
no

in ordinate
specialiter ad suggestionem serpentis

modi appetitus inordinatus peccatum est
 ut dicit August. in illud psalmi. deus
 quis similis tibi? Ad 3. q. procedit de
 similitudine. & equiparantia

Ar. 3. vñ peccatum primo
 Parentum fuerit ceteris gravius?

¶ Unde q. August. 14. dicitur ait
 q. magna fuit in peccando iniquitas
 ubi tanta fuit in non peccando faci-
 litas. cum non haberent. quid ad peccā-
 dum eos impelleret / 2. q. gravissimū
 est peccatum. ut constat Roman. 5 /
 3. q. fuit primum in genere peccati-
 tum. ergo maximum ex 2. metaph.
 Sed contra est Origenes dicens q. a su-
 mo gradu paulatim decidit et per par-
 tes.

Dicendum q. peccatum primum
 Parentum secundum quid scilicet cir-
 cumstantiam personę status et tempo-
 ris gravissimum fuit; non tamen
 ex ipsa peccati specie. q. quæcumque fuit
 ex superbia. gravius peccat ex super-
 bia quæ deus negat. vel blasphemat
 q. cum quis divinam appetit simili-
 tudinem.

Ad 1. R. ex dictis / Ad 2. q. poena gra-
 vior correspondet illi peccato. q. primum
 fuit ex totius nature Summa de-
 ordinatum / Ad 3. q. procedit in peccato
 ordinatis. peccata autem per accidens
 semivicem se subsequuntur / ~||~||~

Ar.

Ar. 4. Vm Peccatum Adae fue-
 rit grauius q̄ peccatum Eug.
 Et uidetur q̄ sic. q̄. 1. Timot. 2. euadi-
 uit seducta non Adam. ergo illa pecca-
 uit ex ignorantia. et leuius uapula-
 da. ut dicitur Luc. 12. | 2. q̄ ut dicit
 Augustinus lib. de decem cordis uirtute.
 tur melius facere q̄ uxor. ergo si ma-
 le fecerit grauius peccat. | 3. q̄ Adam
 uidetur peccasse in spiritum sanctum sui
 licet arguatur de diuina misericordia.
 Sed contra est q̄ Poena respondet culpa
 et ut constat genes. 3. Mulier grauius
 est punita q̄ uir.

Quantum ad ipsum
 genus peccati utri-
 usq̄ peccatum q̄
 quale dicit q̄ utri-
 usq̄ peccatum fuit
 superbia sed

Dicendum q̄ ex circumstantia personae
 grauius fuit peccatum uirij. Sed ex
 parte ~~peccati~~ ex superbia pe-
 cavit ~~peccatum~~ ut dicit Au-
 gustinus. ii. super generationem. Quantum
 uero ad ipsam superbiam peccatum grauius
 peccauit mulier triplici ratione. primo
 q̄ maiori elatione credidit serpenti. Se-
 cundo uolens suentiam contra dei uolun-
 tatem adipisci. Adam uero superbiuit uo-
 lens consequi eam per se ipsum. Secundo
 q̄ mulier uirum induxit ad peccandum
 et Tertio q̄ Adam peccauit amice
 quadam beneuolentia in uxorem. ut
 docet Augustinus locitato super gene-
 sim. Et sic patet q̄ peccatum mulieris
 fuit grauius q̄ peccatum uirij.
 Ad. 1. R. q̄ illa ignorantia orta est ex
 maiori elatione. et aggrauauit peccatum

q̄

quod ignorando in maiorem elationem
 creata est / Ad. 2. ex dictis / Ad. 3. quod
 in Adam non fuit contemptus diuinitatis
 titus. quod facit peccatum in spiritum
 sanctum. sed ut dicit Augustinus. u. su
 per genes. in expertus diuine severitatis
 credidit illud peccatum esse veniale id
 est de facili remissibile.

Quæstio 164 De Penæ pecca-
 ti Primi hominis in duos
 Articulos diuisa -

Ar. 1. Vm mors sit poena pec-
 cati primorum parentum?

Fundetur q. non. quod mors est Summa
 naturalis / 2 quod mors et alij corpora-
 les defectus equaliter reperiuntur in
 Summe et in brutis animalibus ut
 dicit eccl. 3. sed in brutis non est
 poena peccati. ergo neq. in Summe /
 3. quod peccatum primum parentum
 fuit specialium personarum. mors
 autem conseq. totam humanam
 naturam / 4. quod sic omnes equali-
 ter morerent. hoc autem est falsum
 quod quidam citius et grauius moriun-
 tur / 5. quod malum poenæ est ad ea
 peccata. i. dicitur quod deus mortem non
 fecit / 6. quod mors quandoq. est merita-
 ria ut patet in martiribus. poenæ au-
 tem non uidentur esse meritoria quod sub
 malo continentur. Meritum uero sub-
 bono / 7. quod quando Summe moritur iam non
 est

Summula D Thomae

est. ergo mors eius non est afflictiva
et poenalis / 3. q. quia non est statim ad pec-
catum consecuta. cum post illud diu
primiparentes vixerint. genes. 4 /

Sed contra est Apostolus Roman. 5. per
unum. Som. pec. intr. 1. m. et p. p. mors
Dicendum q. ex peccato orta est rebellio
Seminis ad deum, et corporis ad animam
ac proinde cum rebellio appetitus ad
rationem et spiritum sit peccati poe-
na. sic et mors et alij corporales de-
fectus pertinent ad defectum subiecti-
onis corporis ad animam, et sunt eius-
dem peccati poena ~

Ad. 1. Pr q. deus conditor omnipotens
Seminis ad eum suo beneficio ab ho-
mine prius instituto necessitatem mor-
tuendi, ex tali materia consequentem
quod tamen beneficium subtrahitur
est per peccatum primorum parentum
et sic mors et est naturalis, propter co-
ditionem materis. et est poenalis pro-
pter amissionem diuini beneficii pre-
seruantis a morte / Ad. 2. q. illa simi-
litudo Seminis ad animalia intelligi
est quantum ad materiam et corpus ex con-
ditijs institutum; non quantum ad
animam immortalem / Ad. 3. q. Pri-
mi Parentes conditi sunt a deo tanquam
principium totius Summarum naturae /
Ad. 4. q. poena a iudice pro culpa taxa-
ta et generaliter debet in omnibus reperiri inquis
et est culpa

Et hoc est subtractio divini beneficii
 quae relictio. et integritas Summae
 naturae conservabat. aliquem poena
 licet et defectus ad eiusmodi poe-
 nam subsistenti. ut mors non est ne-
 cesse. q. q. qualiter in omnibus reperiat
 vel q. sicut veluti poena infligitur ipsi sui
 primis parentibus. vel ad remedium et
 meritum eorum. qui ipsi subdunt
 non propter aliqua merita prece-
 dentia sanxerunt ut putavit origenes
 contra illic Roman. q. cum mundum
 aliquod boni auctorem egissent / Ad
 5. q. mors est a deo ut sit iusta poena
 non ut est defectus. prout docet August
 lib. retractorium / Ad. 6. cum August
 libro. 15. de civitate dei q. boni etiam ma-
 lus benevolent. et sic merito in-
 dunt. et contra malum etiam legema
 leventur / Ad. 7. q. mors prout privatio
 non est afflictiva. neq. prout est termi-
 nus precedentis alterationis. q. iam in illo instanti
 non est ille. qui moritur. sed prout in-
 cludit alterationem afflictivam pre-
 cedentem / Ad. 8. cum August super
 genesim. q. summi parentes statim post
 peccatum mori ceperunt. q. legem qua
 in mortem veterascerent acceperunt.

Ar. 2. Vm convenienter par-
 ticulares poena primorum paren-
 ~ determinantur in scriptura?
 Et

Summula D. Thomae

Unde quoniam quod dicitur in partu ex ipsa
sa naturae dispositione sequitur. et sic
cedit mulieris ad unum. quin et ger
minatur primarum a terra. ergo
2. quod multiplicatur partus potius per
tinet ad dignitatem mulieris | 3.
quod poena peccati primorum parentum
ad omnes derivatur. sed non omnium
mulierum multiplicatur conceptus
nec omnes viri invidore vultus sui
parte vescunt. ergo et | 4. quod in
veniens poena videtur quod homo a paradi
so excluderet si quidem propter ipsum
factus est | 5. quod cum beatus ille de se
sit inaccessibilis frustra ad eius cubi
dam ponit cherubim cum gladio fla
mes atque versatib | 6. quod homo statim
post peccatum morti fuit additus. frus
tra ergo ei lignum vitae interdicitur gen
3. ne comedat. et vivat in eternum |
7. quod insultare misero repugnat de
mentis. ergo invenienter. dicitur
minus ad Adam ecce quasi unus ex
vobis factus est | 8. quod ut Sabes. ad
Terret. ultimus verumminus necessarius
est Linnii uestitus, quod ubi. ergo etiam
ante peccatum debuit deus Linnii de
vestitu providere | 9. quod ut dicitur gen
5. ex peccato aperti sunt oculi primis
parentibus. Sed autem inviditate prop
derat. poenis quae ex eis sunt secuta er
go invenienter ponunt. |
Sed contra est quod eiusmodi poenis taxant a

divina sapientia. quae omnia fauit in
 numero pondere et mensura. sap. 11
 Dicendum q. cum primi parentes ob
 suum peccatum fuerint privati divi
 no beneficio. quod sunt animum reguntur
 in eis conservabat. Puritati sunt qua
 tum ad locum celi de paradiso. quan
 tum ad corpus. et quantum ad sexu
 dum mulier in conceptu. partu. et
 viri subiectione multat. Et vir
 cui cura familiae et gubernatus est
 commissa affligit de sterilitate la
 boris anxietate. et pernam germina
 tione. Quantum vero ad animam
 tam mulier q. vir feriunt. confusio
 ne nuditate. divina aspernatio
 et tandem in cinerem resolutione
 quod in vestitu ex animalium mor
 tui pellibus congrue designatum est

Ad. 1. R. q. in statu innocencie. suis
 sex partibus sine dolore. et conceptus sine
 libidine. ut ait Aug. 14 de civit. et mu
 lieris subiectus debeat esse viri. spiritus
 autem et tribulatio non in dominis pre
 naan. sed in animalium partum gigne
 rent / Ad. 2. q. ad multitudinem co
 ceptum sequitur nunc multitudo et

nummarum / Ad. 3. q. ille pater omnes
 pertinet dempta Virgine Maria. ste
 rilitas autem praesiderat praemis pre
 dictis. et qui terram omnem sunt alijs la
 boribus occupant. et panem aliorum su
 dore

in conceptu

Summula D. Thomae

vere elaborationem manducant / Ad 4.
q. locus ille paradisi licet non deser-
uiat homini ad usum, pertinet ta-
men ad ^{eius} documentum de preteritis et
defuturo paradiso celesti / Ad 5. q. bo-
cus est inaccessibilis ob q. stum fredi-
tineris. ponit angelus a quo stimo-
tus cum gladio flammeo ad custodi-
dam viam ligni vite ut dicit Augusti-
us super genes. ut interim alia d. mit-
tamus / Ad 6. q. h. in eternum sumi-
t pro in diuinitatem uiuac. nam post
peccatum licet homo comedisset de
ligno vite non recuperasset immorta-
litatem / Ad 7. q. ut dicit Augusti-
nus. et super genes. non sunt tam ^{illari}
insultantes primis parentibus q. este-
ri. ne superbiant et / Ad 8. questi-
tus est homini necessarius ob statum
presentis miseris. ad repellenda exte-
riora incrementa caloris et frigoris. et
ad tegumentum ignis. quoniam
statu innocentis non reperiebantur /
alia autem ratio est de cibo. qui neces-
sarius est ad fomentum caloris natura-
lis et corporis augmentum / Ad 9. cum
Augustinus. et super genes. q. oculi eius
dicuntur aperti non q. antea esset clausos
haberet, sed q. ad aliquod particulari-
ter intuerendum. et esquitandum. quod
antea nunquam aduerterat. scilicet
ad inuicem concupiscendum, quodan-
te non fuerat.

Questio. 165 de Tentatione
Primae parentum. in 2. ar. diu.
Ar

Ar. 1. Vm Fuerit conueniens
q homo a diabolo tentaret?

Et uidet q non qz eadem poena finalis
debet peccato angeli et hominis ut con-
tat math. 25. sed peccatum angelico
fuit ex aliqua exteriori tentatione
ergo neqz hominis esse debuit. 2. qz deo
psecebat ipsum hominem in tentatione
casurum in peccatum. 3. qz sicut carere
impugnatore pertinet ad premium pro
x. 16. sic habere impugnatorem perti-
net ad poenam. poena autem non est an-
te culpam.

scilicet ignis
eternus

Sed contra dicit eccl. 34. qui tentatus no
est qualia scit?

Dicendum qz uedicitur sapientia d. divina
sapientia disponit omnia suauiter. in
quantum singulis uedicitur dicitur. 4. cap
dedi. non. prouidet secundum sua na-
turas. ad humanam autem naturam
pertinet ab alijs creaturis inuari. scilicet
bonis angelis. et ab alijs impediri. scilicet
malis quibz ex auxilio gratia resistere
potuit. Et sic conuenienter tentatus est homo

Ad. 1. R. qz supra naturam humanam
est aliqua natura in qua potest malum
culpe inueniri. non autem supra natu-
ram angelicam. Fides angelis a deo in
bono perfici potuit. non autem ad peccatum
inducit. sicut dicit Jacob. 1. Ad. 2. qz eti-
am sciebat deus hominem per liberum ar-
bitrium resistere posse. et condita natura
ipsius posebat ut relinqueret in manu
suis. eccl. 15. uedicit August. 11. sup

Summula D. Thomae

Ad. 3. q. tentatus cui cum difficultate
resistit poenalis est. Sed autem in sta-
tu irriscentis poterat tentationi absq[ue]
omni difficultate resistere)

Ar. 2. Vm fuerit conueniens
ordo et modus Primae tentationis?
Et uidet q. non q. sicut peccatum per-
uenit ab angelo ad Seminem. paritati-
ne tanq[ue] a perfectiori debuit ab Empire
peruenire in mulierem. 2. q. cum pi-
miparentes essent spiritualiter e-
pigniti, et diabolo potuisset eis suggere
se absq[ue] omni corporali creatura, illud
fuisse conuenientius. 3. q. multa
alia animalia Sabent minorem appa-
rentiam mal[um] q[ue] serpens. que ad decipi-
endum essent aptiora. 4. q. serpens
uelpote irrationale animal inuice-
ritenter inducit calidiora animalia
malib[us]. uel ut alia littera Sabet qu-
dentissimus omnium bestiar[um]. et eum
tentare. et poena.

Sed contra est q. in quolibet genere pecca-
ti inuenit ordo primae tentationis esse
Augustino. 12. de trinit. scilicet in sen-
sualitate (que significat per serpentem)
concupiscentia. in ratione inferiori per
Mulierem significata. delectatio. et
in ratione superioris (que per uirum sig-
nificat) consensus.
Dicendum q. Seminem ex anima spiritali
et sensibili corpore constantem tenta-
uit diabolo. per scientiam que ad animam
per

pertinet. et persensibilem mulierem.
 eius dem species. et per serpentem eius
 dem generis. et per primum generis pro
 pingui. Ad. 1. R. q. principale agens in ten-
 tatione erat diabolus. instrumentum
 uero (quod minus principale esse debet)
 erat mulier. Ad. 2. q. ante peccatum
 minus poterat diabolus in terram
 et ides solum potuit illum exterioris
 tentatione pellicere. Ad. 3. cum Au-
 gustinus. ii. super genes. q. diabolus cupi-
 ens tentare non elegit serpentem. sed
 per illum tentare permissus est. Ad
 4. cum Augustinus. ii. super genes. et
 contra manicheos. q. in serpente de-
 mon. loquebat ipse trescientis quod di-
 ceret. sicut enim quae in demonia.
 et in asina Baalam. et sic ver-
 ba de j. et imminutiones ad demone
 in serpente dirigunt. qui miserior om-
 nibus vitam spiritualem amissit. pecc-
 re superbo rept. terram peccatorum in
 medio. per mulierem id est sensualita-
 tem tentat. calcantes uel plantas muli-
 eris ut eam capiat insidians. et muli-
 eris capite obseruat ut initium ten-
 tationis. et malis suasionis excludat

Quaestio. 166. De studiosita-
 te in duos articulos diuisa
 Ar. 1. Vm materia studiosita-
 tis sit proprie cognitio?

Summula P. Thomae

Evidet q. non q. in qualibet mate-
ria dicitur studium adhibere ut
velle faciat faciendum / 2. q. curiosi-
tas a cura dicta est studiositati opposi-
ta. Et etiam circa ornatum vestium
et similia ut dicitur. Roman. 13 / 3.
q. Hierem. 6. dicit omnes avaritiam stu-
dient. avaritia autem non est proprie
circa cognitionem /

Sed contra est auctoritas ps. 27. Stude
sapientie filium. et c.

Dicendum q. studium dicitur applicatio.
nem vehementem ad aliquid. sed pri-
mo ad cognitionem eius in quod ap-
plicamur. Et cum virtutes primo et
principaliter applicentur sibi illam ma-
teriam circa quam primo sunt relin-
quunt q. studiositas sit circa cogniti-
onem.

Ad. 1. Q. q. per prius studiosita-
tis cognitionem respicit, cuiusq. ma-
terie studium adhibeat / Ad. 2. q. cog-
nitio forte in magis desiderata. quia
sunt quibus maxime car fuerit. et sic
curiositas circa talia constitui dicitur.

Ad. 3. q. ad avaritiam requiritur studium
et peritra humanarum rerum.

Ar. 2. Vm studiositas sit
pars temperantiae.

Evidet q. non q. Philosophus genera-
liter virtuosos studiosos vocat / 2. q.
cognitionem pertinet ad virtutes mo-
ra

↑
matts. 6

rales quae sunt in parte appetitiva
 3. quae non assimilatur temperantiae quae
 autem ad modum, quae temperantiae
 nomen summe ex quadam refrena-
 tione. cui potius studiositas opponi-
 tur. cum secundum Isidorum studio-
 sus dicat quasi studijs curiosus.

Sed contra est August. lib. de mor. eccl.
 Dicendum quod studiositas moderatur
 motum appetitus ^{et} secundum animae
 inclinationem qua naturaliter scire
 desideramus. ex. i. metaph. ac proinde
 est pars potentialis temperantiae. sub
 modestia comprehensa.

Ad. i. R. quod quae ad modum cognitio
 prudentiae ad omnes virtutes pertinet
 ut dicitur in. 6. ethic. sic et studiositas
 ad omnes virtutes derivatur. Ad. 2. quod
 in cognitione quae a vi appetitiva impe-
 ratur ex bonum ipsius cognitio perti-
 nens ad virtutes intellectuales. et ex
 applicatio debita cognitio ad rem. et
 sic ex oib. studiositate moralis virtute.

Ad. 3. ex. 2. ethic. quod virtuosus debet se
 servare ab his ad quae maxime inclinat
 natura. quae in homine ex parte animae
 scire desiderat; et ex parte corporis ala-
 bore scientiae retrahit. Et sic studiositas
 ex parte animae habet refrenare cum
 delectatione appetitum. et ex parte corporis
 laus eius virtutis ^{stat} ~~consistit~~ in quadam de-
 sistentia intentionis ad scientiam vel
 per

et in hoc essentia
 eius consistit.

percipiendam et ex hoc nominatur
removendo prohibens ad scientiam acq-
uisitionem.

Quaestio. 1. 67. De curio-
sitate in duos art. divi.
Ar. 1. vñ circa cognitionem in-
tellectuam possit esse curiositas.
Et videtur quod non quia perfectio hominis est
in cognitione intellectuali ut dicitur in 4.
et dicitur in 1. et est secundum se bona sed
in secundum se bonus aut malus ut dicitur
in 2. et sic non possunt accipi medium
et extrema. Ergo 1. quia deus est et per
eam deus assimilatur ut constat eccl. 1.
et sap. 7. et 1. reg. 2. ergo appetitus qui in-
ternus magna sapientia virtus non
erit 3. quia sic maxime esset circa physicas
Scientias quas tamen in Babylone ni-
verebant addiscere qui de mensa regis no-
luerunt pollui ut dicit Hieron. super da-
nielem. et August. in 2. de doct. christ.
aut quod quae vera dixerunt philosophi sunt
ab eis tunc ab iniustis possessoribus in-
strumentum suum vendicanda.
Sed contra est Hieronimus ^{de} vanitate no-
tans eos qui nimium in dialectica et phy-
sica loquuntur et immorantur.
Dicendum quod cum curiositas ut supra ha-
bitum est movet directe circa ipsam cog-
nitionem. sed circa appetitum et studium
cognitionis acquirere. Cognitionis veritatis
que de se bona est per accidens mala reddi

et signis deca superbiat. aut ad peccandum
 caueat. ut dicitur. i. cor. 10. 3. / Similiter
 appetitus cognitivus ad superbiendum
 vel aliquantulum peccandum vitiosus est
 ut Augustinus docet lib. de moribus eccl.
 et Hierem. 9. Sabec. ex ipsa auctem ap-
 petitus inordinatone reddunt etiam vitio-
 sus quadrupliciter. Primo cum per stu-
 dium minus utile retrahit quod ab utili-
 ori. ut ponderat Hieronymus. 2. cum
 addiscit ab eo a quo non licet. N. q. ad
 more. ut ait August. lib. de uita religio-
 ne. 3. cum appetit cognitivus creatur
 sine relatione ad deum. ut ibi docet idem
 sanctus doctor / et 4. quando supra inge-
 rij facultatem in debite altitudine que-
 ritur. eccl. 3.

Ad. 1. R. q. licet perfectio hominis consis-
 tat in cognitione ueris. potest tamen esse
 vitium in cognitione aliquorum uero-
 rum. si non ordine debito modo ad cogni-
 tionem summe ueritatis. in qua consistit
 summa felicitas / Ad. 2. q. non concludit
 non posse quempiam cognitione uerita-
 tis abuti. uel inordinate cognitione
 ueritatis appetere / Ad. 3. q. procedit de
 his quibus inordinate ueritatis cogniti-
 one reynaturalium. ut dicitur. 2. Sabec
 et docet Dominus. in epistola ad Policarpum.

Ar. 2. Vnde vitium curiosita-
 tis sit circa sensitiuam cognitio-
 nem? / Fidee q. non quod circa ea
 gi

gubilia et gustabilia non ponit nisi
 luxuria et gula. ergo circa cognita per
 vitium non poterit esse vitium curiosita-
 tis) 2. q. ut dicit Augustinus in
 6. confess. in quodam ludorum specta-
 culo curiositate victus aperuit oculos
 sed inspectus ludorum licite et delectabilis
 est naturaliter. ut dicit Philosphus in
 sua poetria. ergo curiositas non est cir-
 ca sensibilium cognitivum. | 3. q. ut
 curiositas est in perquirendis factis a-
 liorum ut dicit Beda. sed eccl. 17. uni-
 cuique mandavit deus de proximo suo
 sed contra est August. lib. de civitate
 di. loquens de concupiscentia ocu-
 lorum.

Dicendum q. curiositas circa sensibilium
 cognitivum ad vitam sustentandam
 vel propter studium intelligendae veri-
 tatis est virtus a studiis. erit au-
 tem vitiosa si retrahat ab utilitate. vel si
 ordine eiusmodi cognitio ad aliquod no-
 xium.

Ad. 1. R. q. luxuria et gula sunt circa
 delectationes cognitivis que sunt in
 usu reij tangibilium, sed circa delecta-
 tionem cognitivis omnium sensuum
 est curiositas. et vocat concupiscenti-
 a oculorum. q. oculi sunt ad cognos-
 cendum in sensibilibus principales. et
 omnia sensibilia videri dicuntur ut ait
 August. 10. confess. | Ad. 2. q. inspectus
 ludorum vel spectaculorum redditus in
 in

cognitivum
 ut dicit August
 in. 10. confess.

in quantum homo sic primum ad uicia
 peccata que ibi representantur ut dicit
 Chrysostomus / Ad. 3. q. secundum de
 bitum modum et regulam caritatis
 facta aliorum inquirere laudabile est
 ut dicit Greg. 13. alias illicitum erit
 ut dicitur. pr. 24 /

Quaestio. 168 de modestia
 secundumq. consistit in exte-
 rioribus motibus corporis -
 in quattuor art. diuisa,
 Ar. 1. Vm in exterioribus moti-
 bus corporis sit aliqua uirtus?
 Fuit et. q. non. qz omnis uirtus in
 scientia et abintus est ut dicit glosa
 psalm. 44 / 2. qz motus exteriores in
 sunt nobis a natura. tardiores uelue
 lociores / 3. qz exteriores motus neqz sunt
 actus circa alterum, neqz sunt passi-
 ones. ergo circa est non est uirtus /
 4. qz. in omni opere uirtutis est studi-
 um ad habendum. sed circa gressum ex-
 teriorem ut dicit Ambrosius in. 1. de
 officijs. omnis affectatus et studium ab
 esse debet. Secunda sunt pr. uid.
 Sed contra est qz compositio exteriorum
 motuum pertinet ad decorem honesta-
 tis. ut docet Ambrosius in. 1. de officijs
 Dicendum qz cum actus et exteriores mo-
 tus sint a recta ratione ordinabiles ut
 si

qui simplex et
 primum esse debet

siderant respectu ipsius personae in se
 et ut considerant in ordine ad negotia aliarum personarum
 loca tempora sine dubio circa eos virtutes et virtutes
 ut docet Ambrosius lib. de officiis. vii. Inertia
 de circa suis modis dicitur in eum ex
 ternum in tuum potest Andronicus
 duo. scilicet ornatum qui respicit con
 uenientiam personae. et bonam ordinem
 tuum circa alios, et diversa negotia,
 Ad 1. R. q. exteriores motus sunt signa
 interiorum dispositionum. ut dicitur eccl. 19
 et docet Ambrosius. in. 1. de officiis
 Ad 2. q. illud quod est natura, virtus
 informat et in dicitur a ratione. ut ait
 Ambrosius / Ad 3. q. motus exterior
 sunt signa interiorum passionum. et
 per eos alij iudicant de nobis; ut dicitur
 sic ad alios etiam ordinant. et ita ordi
 natum talium motuum pertinet ad vir
 tutem veritatis, quia exteriora nos
 tra interioribus bonis dare debent. et
 ad amicitiam, quia circa alios debite
 nos sapere debemus. ut tangit. in. 4
 et sic. ec. eccl. 19. edocemur / Ad 4
 q. studium fictivum circa eius modum
 tus vituperat, tamen tamen virtutes ut
 ait Ambrosius.

An 2. Vm in ludis possit esse
 aliqua virtus?

Et videtur quod non quia Ambrosius in. 1. de
 offic. ponderat illud evangelij ubi
 vobis qui videtur. aut. omnes in vobis de
 ch.

Amoribus arbitror / 2. q. virtutem de
in nobis operat. ac libus st. minus aut
p. dens rionat ludere / 3. q. ex. q. est
virtus ob aliud eligens operat. sed q.
uero ex. sp. esse. non ordinat in aliq.
uid aliud.

amatus illud
sed et populus ma
ducare et surrexe
runt ludere -

Sed contra est Augustinus in lib. 2
musiq. et. P. S. L. plus ponit circulu
dos virtutem eutropelle quam nos pos
sumus dicere in civilitatem.

Dicendum quomodo anima intellectiva
medijs organo corporeis operationes
suas exerceat. Corpus defatigari etia
necesse est si laboris ultra modum
quoniam et ipsa anima non ultra senti
bilis elevat operibus rationis inten
ta nascere exinde quedam fatigatio
animalis. sive. Dom. interdum operi
bus rationis practice, sive speculativa
et precipue in ratione contemplativa que
magis a sensibilibus elevat. de quin
de quiete et delectatione indiget ut in
terminata intentione defatigatus et ha
tur. eorummodi autem quibus meris refi
citur et quiescit ludra et vasa ad
~~quibus~~ ne dicitur

Esu evangelista
Joannes in collati
onibus patrum Le
gic respondisse q. si
non semper videra
aruis distendat no
poterit optato im
pulsu prolici sagitta

in. q. est virtum. ad quorum honesta
tem ut licite fiant. tria requiruntur
Primo ne sint torpida ut. lib. offic. Am
brusius et Tullius docent. Secundo
ne gravitas anime resoluat. Tertio ut
congruane personis. locis. et temporibus
sue pertinent ad habitum virtutis eutro
pel

appellatur

Id est bonis et in pelle que subinde haerentur
 eundem conversis quatenus pertinet virtutem huius
 nis. vel uertibus frenat ab immoderantia ludorum
 Litatis -

Ad. 1. Pr. q. Ambrosius non excludit
 universatiter id cum a conversatione
 humana. sed a doctrina sacra / Ad. 2
 q. Cibus. Item loquitur de inordinate
 ludis uentibus de dicitur sapia. 15. in
 traquis etiam est Tullius. in. 1. de
 officiis / Ad. 3. q. ipsae operationes lu-
 di secundum suam speciem non ordi-
 nantur ad aliquam finem. sed delectatio
 que in talibus actibus habet ordinem
 ad aliquam animi recreacionem
 et quietem. unde ludus iuxta Tullium
 de officiis. uis licet, sed sicut dormio
 et quietibus ceteris in ingrandibus se-
 ritibus quibus satis fecerimus.

Ad. 3. Vm in superfluitate ludj
 Possit esse peccatum?

Unde quoniam quicquid exorsat
 a peccato multa enim ludis facta aut
 peccata non sunt, aut leuissima. que
 si seru fierent essent peccata graua
 2. q. Gregorius 31. moral omnia vi-
 tia reducit ad aliquod ex septem capita-
 libus. ad quoniam tamen nullum ui-
 deo posse reduci superfluitas in ludis
 3. q. sequitur Inuitos et eis uentibus
 esse in statu peccati. quod non uideat
 ceridum // Sed contra est glossa in illud
 prop

post 14 risus dolore miscebit. et ext. g. 11
 L. occupat ~
 Dicendum q. ludicra verba vel facta
 in iudiciis sunt a ratione ac proinde
 si superflua sunt. vel quantum ad ipsa
 species actuum (quod in caridi gerunt
 a Trullo dicit esse illiberale, petulcos
 flagitiosum ^{et} obscenum) vel quantum
 ad circumstantias notabiles loci, tempo-
 ris aut personarum. potest abesse et non esse
 talia. alias ludus esse venialis si prop-
 ter eum in iudicio quis aliquid iusticia
 deum committere.

Ad. 1. R. q. quaedam sunt peccata iusta
 sua ob id sunt intentio. et hanc in-
 tentio nem excludit ludg. et in his ludg.
 excusat a peccato vel illud dicitur
 non alicui in illis que securidum su-
 am speciem sunt peccata. immo ex
 his ludus reddit flagitiosus et obse-
 nus. Ad. 2. q. superfluitas in ludo per-
 tinet ad inceptam libertatem. que est fi-
 lia que ut dicit gregorius. et ext. 37
 ubi dicitur q. post cibum surrexerunt lu-
 dere. Ad. 3. q. nec iustitiam ex officio
 debito modo illud exerceat, neq. eis
 ministrant ^{et} cum moderatone et si-
 ne superfluitate ad utq. recreationem
 sunt in statu peccati. ~~et dicit~~ Aug.
 ustinus super Lament. et Ambrosius
 in lib. de officijs.

q. non tendit ad
 incrementum al-
 terius. sed ad pro-
 priam recreatio-
 nem.

q.

eos fruente ~
 neq. contrarium

Art. 4. Vm in defectu ludicri consus-
 tat aliquod peccatum?
 Et videtur q. non. q. Augustinus poeniten-
 tem

perfectum

sem muret ut se exhibeat a ludis et
cui spectaculis / 2. qui in mendacis
re sanctis dicit qd abstinuerunt ab
do. sicut Hierem. 15. et Tob. 3 /
3. qd Antonius porre uirtutem austeritatis
que a similibus omnino abstinet
et refrenat / Sed contra est Philosophus
in 2. et 4. ethicorum /

et Philosophus
in 4. ethicorum

Dicendum cum Seneca qd seipsum ^{alij} non
rasum exhibere. Quis enim de aggressi
vituperabile est. Scantem eis conuenit
qui nec delectabilia moderata ab alijs
recipiunt. neqz ad alios eis utuntur.
qd tamen ludus non propter se appetit
sed propter quietem et delectationem ad
operandum uideat. in 10. ethic. id est
defectus ludi minus est uirtus qz lu
di super excessus. qd uideat in 9. ethic.
pauca anni propter delectationem sua
habendi. qd sicut ad eruditionem cibo
non parum de sale satis est, sic parum
de delectatione sufficit ad uitam
et eruditionem

Ad 1. R. qd qd poenitentibus indicit luctus
prohibet ludus / Ad 2. qd Hieremias lo
quit de tempore luctus. et Tob. de ludo
superfluo / Ad 3. qd uirtus austeritatis
non omnes delectationes. sed indebitas
et immoderatas excludit. unde uidet
pertinere ad affabilitatem. quam Philo
sophus amicitiam nominat. uel ad eu
spelliam seu inuiditatem. et ta
men nominat et definit eam secundum
conuenientiam ad temperantiam cuius
est delectationes reprimere

Quaestio 169 de modestia
in duos articulos divisa

Ar. 1. Vm̄ circa exteriorem axna =
tum possit esse virtus et vitium?

Et videt q̄ non q̄ exteriore ornatus nulli
modo interest nobis a natura. immo vari
at multum iuxta temporum differenti
am ut ait August. 3. de doct. Christiana
virtutes autem interest nobis naturalis ap
titudinis ut dicit in 2. et dicitur 2. q̄ ne
q̄ excessus in talibus est vitiosus ut pa
ret in vestib; sacris sacerdotum altari
ministrantium, neq̄ defectus q̄ quoda
sancti. Sebq. 1. circumferunt in mello
m. et pellibus caprinis | 3. q̄ nec vide
t circa Censuram esse virtus theologi
ca. nec intellectualis, neq̄ moralis
ergo nulla.

Sed contra est Ambrosius Lib. 1. de
officijs. dicens q̄ in exteriori ornatu
considerat quaedam honestas. neces
sitati deserviens.

Dicendum q̄ in ipsis rebus quibus homo
vitio nullam reperit vitium. nisi ex
parte sumitur qui utitur eis ut dicit
Augustinus. in 3. confoss. et hoc vel
q̄ quis consuetudine sumitq̄ civium
aut legi non conformatur. vel q̄ ex in
ordinato affectu. et hoc quantum ad su
perfluitatem tripliciter. Nimirum si
quis sumit in gloriam querat. aut de

valde precius

exterioribus

et 2. de doctrina
Christiana

Summula D Thomae

ut docet Ambrosius
suis in quadam
Similia

Litias. aut circa id nimia solitudine
adhibeat. quibus Aristoteles tres vir-
tutes opponit. scilicet Similitatem,
per se sufficientiam et simplicitatem
iuxta doctrinam Pauli. i. ad Timotheum
ultimo. Similiter autem ex parte
defectus potest esse duplex in ordina-
tio scilicet per negligentiam. ut di-
cit in 7. ethicorum. vel per defectum
exterioris cultus ad internam gloriam
aliquis ordinat ut ponderat Augustinus
lib. de sermone domini in monte. quibus
sordibus solet esse actantia. et sic Phi-
losophus in 4. ethicorum ait. quod superabun-
dantia et inordinatus defectus adiac-
tantiam pertinent

Ad 1. R. q. quamvis exterior cultus
non est a natura. virtute tamen in-
derandus est.

Ad 2. R. q. preciositas vestrum sacerdo-
talem ordinat ad gloriam dei. et hi-
militet appetit vestrum in sanctis
et poenitentibus. de quibus loquitur A-
postolus. ut docet Augustinus. 3. de doct-
christiana. et glossa matth. 3. 1. Ad 3.
q. cultus exterior inditum est conditio-
nis humane. excessus autem et defectus
in eo reduci potest et regulari per virtu-
tem veritatis. quam ponit Philosophus
circa dicta et facta. quibus aliquid de
statu humani significatur. Illud

Ar

Ar. 2. Vm ornatus mulierum sit sine Peccato?

Et videtur quod non sit sine peccato mortali
quod est contra preceptum. 1. Petri. 3. qm
non (scilicet mulierum) sit ornatus
sive eius capillatura est, iuxta glo-
sam Cyrilli / 1. q. idem sanctus de
Sabbato virginum ait q. manus ~~non~~
~~non~~ cum flau. N. q. ubi
re voluit reprimare, quod ille prima
uit. ^{et} impugnatu ista uel q. diuini o-
peris prouocatus. et oculi tui uersu
quos deus fecit. sed quos diabolus infe-
cit / 3. q. mulieres eodem modo dede-
cet immoderato ornatu uiti, et indus
uiste uult, sed hoc est graue peccatum
ut colligit deuter. 22. ergo et illud,
Sed contra est q. iuxta hoc artifices hu-
ius mundi ornamenta preparantes ma-
litate peccarent.

Dicendum ultra dicta superius de sa-
peribus ornatu. q. in mulieribus hoc ha-
bet specialem deformitatem. q. omni-
nes ad lasciuiam prouocat ut dicit
pro. 7. Ac prout de coniugatis mulie-
ribus ut uinis placeant et adulterandi
admittant occasionem sicutum est de or-
nate. non coniugatis uers et in statu
non nubendi constitutus. Ornare se ut
ad lasciuiam prouocent peccatum ma-
lale est. erit autem ueniale (et idem
dicendum de uis) si ex iactantia aut

Deo inferunt quod

~~immoderato~~
immoderato
neque dicit. 1. cor

7)

Summula D. Thomae

~~aut minus~~

quodam animi levitate fiat, ^{ne do} nec Augustinus in epistola ad Possidium
posset qz omnino ite ipse sanctus ait a
peccato excusari. ^{si} ob consuetudinem
fieret, qzuis eiusmodi consuetudo non
sit laudabilis.

Ad. 1. R. q. mulieres enim qui inter
brutales necerant contemnebant viros
eicut alijs placerent sepulchre orna
bant. et hoc fieri Apostolus prohibet
et in eodem casu loquitur Ciprianus. n.
iuxta dicta ut Apostolus docet. i. ad
Timotheum. 2 / Ad. 2. q. mulierum fura
tio de qua Ciprianus loquitur est quaedam
species fictivus, quae non potest esse si
ne peccato ne dicit etiam Augustinus
in epistola ad Possidium. nec tamen
semper est mortalis sed cum sit ob las
tiam aut de contemptum. et nota
dum q. si intelligit cum fingit pub
licitudo non habita, nam foeditatem
ab aliquo defectu provenientem occul
tate peccatum non est. / Ad. 3. q. min
lucet veste virili indij ut patet, et qz
prohibet in lege. qzuis ob necessitatem
occurrentem. vel ob evadendum hostes
et istud licite fieri poterit. / Ad. 4. q. ar
tifices est qz non possumus bene uti
N. q. idolum non sicut tolerandi. be
ne tamen qui ea faciunt quibz bene
et male datur uti. ut dicit Chrysostomus. si in ma
lissimum. q. si talium sunt artifices qui

et in proprie ar
tifices appellantur

Succedere

bus plures male uti contingit non sine
 illicitis sunt carneri (ut ait Plato) per
 officium Principis extirpandis.

Quaestio. 170 De Preceptis
 Temperantiae in 2. ardy.
 Ar. 1. Vin Precepta temperantiae
 convenienter in lege divina
 Tradantur?

Et uideat quoniam quod in preceptis decalogi
 nullum ponit de fortitudine. quae
 potius est quam temperantia. et tamen in
 preceptis decalogi prohibet adulterium
 quod temperantiae contrariatur / 2. quod
 temperantia non solum ad uererec
 sed ad cibum pertinet, et potum. et ta
 men circa haec nullum preceptum
 nec in lege nec circa uererec nisi solum
 de adulterio / 3. quod principaliter
 intendit legislator inducere ad ueritatem
 quam uisita prohibere ergo potius de
 buisset in lege ponere aliquod preceptum
 affirmatiuum de temperantia quam
 negatiuum de adulterio.

Sed contra est auctoritas scripturae.
 Dicendum cum Apostolo. 1. ad Timotheum
 1. quod finis precepti caritas est ad quam
 inducimur duobus preceptis scilicet di
 lectum dei. et proximi, inter uita autem temperantiae opposita
 dilectum dei. et proximi maxime uideat adul
 terium opponi. et sic specialiter in lege pro
 hibet non solum opus consummatum, sed

Summula D. Thomae

et ~~vide~~ conceptum / Ad. 1. Requiritur vitia opposita fortitudini nullum est quod ita contrarie dilectioni proximi sicut adulterium. quia in eis exaudacia, que opponit fortitudini oritur aliquid quando homicidium. ut dicit eccl. 8. Ad. 2. q. quibus non directe opponit dilectioni proximi. neque aliqua species luxurie sicut adulterium / Ad. 3. q. de temperantia non potuerunt precepta affirmativa dari; quia eius usus, variat secundum diversa tempora. ut dicit Augustinus de bono coniugali. et secundum diversas hominum Leges et consuetudines.

ita directe

Ar. 2. vni convenienter tradantur in lege divina precepta de virtutibus annexis temperantia. Et videtur q. non quia precepta decalogi sunt quedam universalia principia legis divine. in quibus tamen nullum datur prohibitivum superbie. que initium est omnis peccati. eccl. 10 / 2. q. nec de humilitate que principalis virtus per quam legem observamus, et ei obtemperamus: nec de mansuetudine dantur precepta / 3. q. etiam (sicut et adulterium) inordinatio exteriorum motuum opponit dilectioni proximi. ut Augustinus dicit in regula. et tamen non prohibetur in decalogo / In contrarium est auctoritas

per quam legi non contradicimus ut ait Augustinus. in. 2 de doctr. christi)

tas sacre scripture | Dicendum q. virtu-
tes temperantia amexq. secundum se
ipsas non habent directe oppositionem
ad dilectionem dei vel proximi. sed ad
ipsum habentem eas pertinent. secundum
tamen suos respiciunt dilectionem dei
et proximi. Et secundum hoc in decalogo
ponuntur aliqua precepta prohibentia
~~quodammodo~~ effectus virtutum opposi-
toy partibus temperantia. nam extra
procedit homicidium. et ex superbia irre-
verentia parentum. et alia peccata con-
tra precepta prime tabule.

Ad. 1. R. q. superbia latet in corde et idcirco
de ea non prohibet specialiter in precep-
tis decalogi. que sunt principia persensu-
ta | Ad. 2. q. precepta illa que dantur ad
observantiam legis, iam supponuntur pre-
cepta legis | Ad. 3. q. inordinatum exterius
non tuum non pertinet ad offensam
proximi secundum ipsam speciem alty
sed solum prout est signum interioris
inordinatus.

et perse inducunt

Quaestio. 171. De Prophetia
in sex articulos divisa

Ar. 1. vni propheta pertinet
ad cognitionem?

Et uide q. non q. post mortem in visib. uel corpore
non manet cognitus. at corpus Helisi
mortuum prophetauit. eich. 43. et in
fra de ossib. Ioseph. dicit in cap. 49 q. po-
st mortem prophetauit | 2. q. 1. cor

Summula D. Thomae

14. dicit q. qui prophetae Summis loquuntur ad edificationem. Veritas autem est effectus cognitionis. et non ipsa cognitio / 3. q. si esset perfectatus cognitio non posset stare cum stultitia et insania. iuxta illud Osee. 9. scito te israel stultum prophetam et insanum / 4. q. secundum Casiodorum dicitur revelatus. vel inspiratus. ergo magis pertinet ad intellectum. q. ad affectum.

Sed contra est q. dicit. 1. reg. 9. qui dicit prophetat die olim dicebat uident. uisus autem ad cognitionem pertinet. ergo et propheta.

Dicendum q. propheta proprie et primo ad cognitionem pertinet et sic propheta dicitur quasi procul phans sive remota apparitio q. uidebant que procul erant. secundario autem pertinet ad prophetiam futuram et in cognitionem predictam unde dicit a procul fando. et Tertio ad prophetiam pertinet patet miraculorum quasi confirmatio dictorum ut constat miraculorum. q. que supra humanam rationem diuinitus reuelantur non possunt confirmari ratione humana.

u. dicit Isidorus lib. et siml. et ab antiquis gentibus dicebantur uates a uirmentis q. dicitur propheta et manifestatus spiritus ad utilitatem. 1. cor. 12. et cap. 14. et Isai

29 et deuter. ult.

Ad. 1. R. q. auctoritates ille loquuntur de propheta quantum ad hoc tertium / Ad. 2. q. Apolo sus intelligit quantum ad prophetiam enunciationem / Ad 3.

3. q. multi et insani non sunt veri prophetae sed falsi. de quibus loquit Hier 23. et Ezechiel. 13. sequuntur spiritu suum et nihil vident. Ad 4. q. ad ~~quod~~ prophetiam requiritur inspiratio quantum ad mentis elevationem Job. 32. revelatus autem requiritur quia cum ad ipsam divinarum perceptio nec tenebrae expulsi in qua perficitur prophetia. Job. 12. quis ^lonem. ^lum utrumque Ezechiel. 2. expresse edocemur si ponderet locus.

Ar. 2. Vm Propheta sit Sabitus? ut patet
 Fuit et q. sic q. non ex potentia. nec ex passio q. pertinet ad cognitionem. ergo Sabitus a sufficienti enumeratione eorum que sunt in anima ex 2. ethis. 2. q. omnis perfectio anime que non est ⁱⁿ actu est Sabitus. prophetia autem est anime perfectio. et non semper est in actu. sic enim cum dormit mundi ce. quis propheta? 3. q. imputat in te gratias gratis datas. gratia autem Sabitus quodam anime est.

Sed contra est q. Sabitus est qui utitur cum in lumine ut dicitur commentari in in. 3. de anima. sed non potest aliquis propheta uti cum in lumine. ut patet de Heliseo. 4. reg. 3.

Dicendum cum Apostolo ad ephess. 5. q. omne quod manifestat lumen est propheta autem pertinet ad cognitionem supernaturalem. lumine supernatura

Summula P. Thomae

Si indigentem, quod quidem lumen
non inest permanentiter intellectui
prophetae sicut calor in igne. aut sole
sed ad modum passivus vel impressus
transiens sicut lumen in aere
ac proinde propheta ad actum propheta-
tandi semper indiget nova illumina-
tione. quod excepto modo quod dicitur
cum propheta concurre fac manifestum
dicitur enim q. dominus locutus est ad
talem aut talem prophetam. et q. fac-
tum est verbum domini. unde relin-
quitur ergo q. propheta non est habitus
prophetae loquendo. quae omnia nichil
7) 4 reg. 4. exod. 33. 3. reg. 19. uan-
so. et Gregorius super ezechielem fa-
cile colligunt.

Ad. 1. R. q. illa dicitur Philosophia
comprehendit omnia quae sunt in ani-
ma. potest autem dici propheta per-
tinere ad passivum. iuxta eum modum
quod in. 3. de anima intelligere quod
dampati appellat. Ad. 2. q. sicut ex
inflammatione precedenti lignum facile
inflamatur. et mens ex precedenti deuotio-
ne facilius deuotio accendit ut dicit
August. lib. de oratione deum. sic etiam
propheta ex precedenti quamvis tran-
siente illuminatione. Vel possumus
dicere q. propheta dicitur ex deputatio-
ne ipsa diuina iuxta illud Hierem. 1. pro-
phetam in gentibus dedi te. Ad. 3. q. om-
ne

ne donum gratiæ eleuat Summam ad
aliquid aliud, quod est supernaturā
humanam. uel quantum ad substan-
tiam actus. ut in patratione miraculo-
rum, uel quantum ad modum actus si-
cut diligere deum, et agnoscere eum
in speculo creaturarum. et ad hoc datur
num gratiæ habitualis.

et agnitione oc-
cultorum diuina
sapientia ad que
non datur gratia ha-
bitualis

Ar. 3. Vm Prophecia sit solum

~ futurorum contingentium?

Fuadet q. si q. Casiodorus dicit q. rerum
uentus immobili ueritate denunciat
2. q. Distinguitur 1. uirtute. 12 contra fi-
dem. Sapientiam. discretionem spirituum
et scientiam ergo q. defectus uirtu-
tibus / 3. q. cum aliquis propheta
sint defuturis contingentibus. sequitur
quod sit eadem species propheta cum
sint obiecta diuersa.

Sed contra est Gregorius in Ezechielem
dicens q. quaedam propheta est defuturo
ut de partu uirginis. Isai. 7. quaedam
de preterito ut genes. 1. de creatione,
quaedam de presenti ut de manifesta-
tione uirginis. 1. uirtute. 14

Dicendum q. agnitus que fit per aliquod
lumen ad omnia se extendit. que lumi-
ni illi subdunt. aut illi lumine mani-
festant. Lumen autem prophetice nec
supernaturale ad omnia se extendit tam
diuina q. humana. tam spiritualia q. cor-
poralia

diuinum

Summula D Thomae

poralia ut Isai. 6. et 40. et 43. et
 47 constat. Considerandum tamen quod
 propheta dicitur quod quod procul a sinistra
 cognitione ^{sunt} tantis aliqua magis propie
 ad prophetiam pertinenti quare longi
 us ab humana cognitione exstant.
 Hic autem est primus ~~quod~~ eorum quod pro
 cul sunt a cognitione sui sive Divini si
 ve secundum sensum, sive secundum
 intellectum. ut patet de cognitione
 Isej. 4. reg. 5. circa factum Gregorius
 discipulis. et de cogitationibus cordis. 1. ca.
 14 et per hunc modum quod unus sive de
 ministrative alij possunt propheticam
 revelari. Secundus gradus est eorum quod
 excedunt universaliter cognitionem
 omnium Divinorum. non quod secundum
 se non sint cognoscibilia. sed propter
 defectum cognitionis humanam. sicut
 mysterium trinitatis. revelatum per
 Seraphim. Isai. 6. dicentem sanctus. sa
 nus. sanctus. Tertius gradus est eorum
 quod procul sunt ab omnium Divinorum
 cognitione. quod in se ipsis non sunt cogn
 scibilia ut futura contingentia. quod
 veritas non est determinata. Et
 quod quod est universaliter. Et secundum
 se potius est. quod est particulariter et
 per aliud. id est ad prophetiam propriam
 me pertinet revelatio eventuum futu
 rorum. unde et nomen propheticum sumptum
 videtur. Et inde Gregorius super Ezechie
 lem. cum idem propheta dicitur quod futura

triplex gradus

Summula D. Thomae

(in qua propheta
tabula conti-
nentur et uniu-
tate.)

prophetie revelant sic ipsa ueritas
prima quam propheta in se ipsa ui-
uident. nec secundum suam totam vir-
tutem perfecte comprehendunt. non
oportet quod omnia prophetabilia cognos-
cant. sed quilibet iuxta specialem re-
uelationem huius uel illius rei.

Ad. 1. Ar. q. dominus omnia necessa-
ria reuelat prophetis. sed non omnia
singulis / Ad. 2. q. propheta nihil de
est ex his ad que ordinat. est autem ip-
sa imperfectum quod in genere reuela-
toris. que omnino in patria perficitur.
Ad. 3. ex dictis q. principium prophe-
taliu non sic cognoscit in se ipso si-
cut principium scientie, quod cognoscit
secundum totam suam uirtutem.

Ar. 5. Vm Propeta discernat
semper quid dicat per spiritum
proprium et quid per spiritu
Propete.

Quidem q. sic q. Augustinus. in. 6. con-
fess. dicit q. mater sua dicebat discernere
se se. nec uis que sapore. quem uerbu
explicare non poterat. quid inter
esse interdum reuelantem. et a-
nimam suam somniantem / 2. q.
deus nihil impossibile precipit ut dicit
Hieronymus. ac precipit prophetis He-
rem. 23. propheta qui dabit somnum

narret somnium. Et qui habet sermo-
nem meum loquat sermone me-
um vere / 3. q. qui habet scientiam
pro certo se scire. sed lumen divi-
num certius est. ergo /

Sed contra est Gregorius in ezechiele
dicens q. propheta ex usu prophetandi
quodam quodam ex se suo spiritu. pro-
pheta spiritus attribuit.

Dicendum q. cum mens propheta per
expressam revelationem instruitur
sinnis certior sicut constat Me-
sem. 26. et in Abraham cum ex cer-
titudine divina revelationis filium
immolare decrevit. Aliquando ta-
men mens propheta instruit a deo
per quendam instructionem. quem in-
terdum etiam resicientes siman-
tentes patiunt. ut August. dicit. 2
super genes. ad litteram. et in talia
si non plene discernit propheta utri-
que cogitaverit proprio spiritu ar-
dium, nec ibi est omnimoda certitudo
et sic intelligit Gregorius. ne tamen
ex hoc error accidat citius propheta per
spiritum sanctum corrigunt. et sic sol-
vunt objectiones.

Ar. vñ ea que Prophetice cog-
noscunt vel annunciant pos-
sunt esse falsa?

Fuiderit q. sic. q. futura contingunt

Summula D. Thomae

de quibus est propheta possunt non
evenire / 2. q. Isaias propheta per
nunciavit effectum mortem que tunc
non evenit. 4. reg. 20. et Isai. 38. et
similiter Hierem. 18. et Ionq. 3. vide
omnes prophetata non implata / 3. q.
conditio naturalis cuius antecedens est ne
cessarium absolute, et consequens est
necessarium absolute; ergo necessario
evenire contingentia ^{si} prophetata
q. necessarium est q. prophetata fue
runt.

Sed contra est Casiodorus dicens q. est / ^{propheta}
de immobili veritate _{tra}

Dicendum quod cum eadem sit certitudo
prophetice et grivonis. que ^{est} divina
veritatis et enunciationis qua pro
pheta edocetur propheta nullus mo
do falsum subasse potest.

Ad. i. R. q. propheta non excludit
tingentiam rei sicut nec dei presci
entia. ut in primo dictum est. Ad 2
q. prescientia dei per terminat ut ad
futuras ut in scriptis, et sic non possunt
aliter evenire. nec propheta per nec
imprebitur eiusmodi prescientie potere
non implari. Secundo modo terminat
prescientia dei ad res que sunt in
causa et secundum ordinem earum ad
ob effectus successi et sic possunt aliter
evenire. et similiter propheta secundum

dupluciter scilicet
est vel.

impedibilem

q. est similitudo et impressio talis pre-
scentie. et ad hunc modum intelligit
verbum isai ad ezechiam. et LXX ad
miriam / Ad. 3. q. idem dixerunt et
de hac conditio[n]e si aliquid propheta
tuerit. erit. quod de hac si aliquid pre-
sentum est, erit uedictum et in primo

^
R. similiter et

Questio 172. De Causa Pro-
phetia. in 6. Artic. duobus.

Ar. 1. Vm Propheta possit esse
Naturalis?

Et uidetur q. sic qz Gregor. in. 4. dialoq. //
dicit q. quandoqz ipsa animus uis sua sub-
tilitate aliquid preuidet. et ad idem qz
August. 2. super genes. ad litt. de ani-
mabus prout a sensibus corporis abstrahi-
tur. Et autem pertinet ad prophetiam.
2. qz uedicit Phil. sophus lib. de somno
et uigilia quidam dormiantes futura
preuident. ergo multo magis uigilia)
3. qz quidam animalia bruta uel fumi-
ca. ee quidam pisces futura preuident
cum ad se pertinet. ergo multo me-
lius id poterunt naturaliter dormientes)
4. qz psal. 29. dicit q. cum propheta de-
fecerit dissipabitur populus. natura au-
tem non deficit in necessarijs.
Sed contra est auctoritas. 2. Petri. 1. q. n. i.
est allata uoluntate Sumana propheta.
Ducendum q. futura preuidentur prout
UVA. BHSC sunt

Sunt in se ipsis & eternitati presentia et
 proprium ides. et hoc praegnotum non
 esse a natura. Sed bene praegnotum
 futurum in suis causis. et hoc vel quod
 in est animae a se ipsa. Cui dixerunt illa
 (nisi) magis vel minus secundum
~~et a se ipsis expedit vel impedit vel me~~
 L. corporis dispositionem. quod Augustinus
 impugnat. et supergeneres. Vel aliter
 do et melius secundum Aristotelem qui
 animam a sensibus praegnotum acci-
 pere censuit dicendum quod talem praeg-
 notum neminem habent sed ac-
 quiritur per viam experimenta-
 lem. in qua vivunt per naturalem
 dispositionem. Differt autem eiusmodi
 de praegnotum a prima quae dicitur ex re-
 velatione divina dupliciter. Primo quod
 prima est quorum cumque eventuum. et
 infallibiliter. hae autem circa quosdam
 ad quos se potest extendere experientia
 humana. et secundo quod prima est se-
 cundum immobilem veritatem non au-
 tem secunda. Relinquit ergo quod praeg-
 notum simpliciter dicta non potest esse a
 natura. sed solum a revelatione divina

Ad 1. R. quod anima quando abstrahit
 a corporalibus aptior redditur ad percipiendum
 influxum spiritualium substantiarum
 et ad subtiles motus naturalium cau-
 serum ut Gregorius de anima in homi-
 ne appropinquante ad mortem amittat

Et August. 12. super genes ad lit docet
 Ad. 2. illa cognitio in somnis est aut ex
 revelatione spiritualium substantiarum
 aut ex causa corporali. quorum utrumque
 melius potest fieri in dormientibus quam in
 vigilantibus quia hi occupantur circa exte-
 riora sensibilia. Sicut quantum ad per-
 fectionem iudicij plus viget ratio in
 vigilando quam in dormiendo / Ad. 3. quibus
 tamen habent cognitionem futurorum e-
 ventuum nisi secundum quod ex suis cau-
 sis progrosserunt. ex quibus eorum ph-
 antasie moventur et magis quam somnium.
 magis autem et efficaciter ad invicem
 in divina gratia prophetas inspirante /
 Ad. 4. quod etiam ad directiones hu-
 manorum actuum se extendit lumen pro-
 pheticum.

Ar. 2. Vm Propheticam revelationem
 fiat per Angelos?

Et videtur quod non quia sapiens. 7. dicit de divina
 sapientia quod in animas sanctas se trans-
 fert. et amicus dei et propheta constituitur.
 sed amicus immediate per se facit. et per se
 propheta / 2. quod est gratia gratis data
 et gratia gratis data sunt a spiritu sancto /
 3. quod si fieret per angelos non divina sed
 angelica revelatio diceretur /

Sed contra est Dominus. 4. cap. ecclesiasticus
 Hierarchie -

Dicendum quod cum quae a deo sunt ordinata
 Rom. 13 / Smc. et ordo divinus possit ut infima per

Summula D. Thome

media disponant per angelos quoniam
dij sunt intercedunt et dominos ad eos de
divinis et prophetica revelationes defe
runt.

Ad. 1. q. in voluntatem (in qua consistit
amicitia dei per gratiam) solus ipse po
test imprimere. sed in intellectum po
test etiam angelus / Ad. 2. q. gratia gra
tis datq. attribuitur spiritui sancto sicut
primo principio / Ad. 3. q. operatio instru
menti principali agenti attribuenda
est. et sic prophetia non angelica, sed
divina revelatio vocat.

Ar. 3. vñ ad Prophetiam requira
tur dispositio naturalis?

Et videtur q. sic. qz ad modum recipientis
recipit. et ad id videtur esse Hieronimus
Arms. 1. circa illa verba. dominus de
syon rugiet) 2. qz indispotio natura
lis impedit acquisitionem scientie spe
culative. ergo multo magis revelationem
propheticam / 3. qz indispotio acciden
talis superveniens. N. g. alius in lingua
les ut dicit Hieronimus in mattheum
impedit prophetiam ergo magis indispo
tione naturalis

Sed contra est Gregorius in h. mil. penta
costes adducens illud. 1. cor. 6. hec o
mnia operatur unus atq. idem spiritus di
videns singulis prout vult.

Dicendum q. prophetia proprie et simpli
citer

Summula D. Thomae

rapaces / 4. q. Philosophus in lib. de
somnia et vigilia ait. q. si divinitus
somnia sunt a deo inveniunt
est eam immittere. quibus libet. et
non optimus virus.

Sed contra est. q. Matth. 7. Respondet a
domino suus qui dixerat se in nomine
ipsius prophetasse. nescio us. sed no
meo domino quis sunt eius. 2. Tim. 2.
2. arg.

Dicendum q. bonitas morum potest atte
di vel quantum ad ipsam radicem bo
nitatis que est gratia et caritas. et sic
non requiritur in propheta morum boni
tas. q. hec precipue in voluntate consistit.
propheta vero ad intellectum per
tinet ut constat ex. 1. cor. 13. et secu
do q. ex fine. q. propheta sicut et alii
gratiae gratis datur ad utilitatem ecclesie
1. cor. 12. et non ad hoc principali
ter ut mens prophetae uniac deo ad qu
od ordinat caritas. Si vero bonitas mo
rum consideret qua secundum passio
nes animae. et actiones exteriores sic
impedit quis a propheta peccatorum
maliitiam. unde de filiis prophetaru
dicit. 4. reg. 4. q. simuel habitabant in
helies. quia solitariam vitam agen
tes. ne mundanis occupationes a pro
pheta impedirent.

teste Augustino
15. de trinitate

utilitatem prophetantium | Ad. 2. q. ~~qui~~
~~non~~ non semper cum amore revelan
 e divina secreta prophetis, sicut illis
 quibus loquitur Dominus. iuxta Gregorium
 ibi. | Ad. 3. q. non omnes mali sunt lu-
 rapaces. sed qui alijs interdum nocere
 ut dicit Crisostomus in mattheum. et
 tales sunt falsi prophetae qui ad utilita-
 tem aliorum non mittuntur a deo | Ad 4
 q. dona divina non semper dantur optimis
 sed quibus deus optimum iudicat dare

Ar. 5. Vm aliqua propheta sit
 a demonibus?

Et videtur q. No. q. nihil divinum est
 a demone. sed propheta est divinare
 veritate. ergo. | 2. q. demones non illu-
 minant intellectum humanum | 3. q.
 ut dicit glossa Rom. 12. propheta datur
 ad confirmationem fidei |

Sed contra. est q. 3. reg. 18. propheta Ba-
 al. 350. et Sacerdotum. 400. tali nomine
~~veritate nominantur. ut canit~~

Dicendum q. cum demones naturali vir-
 tute multa supra humanam naturam intellectum
 cognoscant possunt de eis illis edocere. no-
 tamen sic edoceri simpliciter dicuntur pro-
 phetae. sed cum aliqua additione scilicet
 prophetae falsi. vel idolorum. ut ait Aug.
 ustinus. 12. super genes. et illuminati

Ad. 1. Ar. q. procedit de propheta proprie
 et simpliciter dicta | Ad. 2. q. demones non
 illuminant humanum intellectum. sed per
 una

Summula D. Thomae

imaginariam visionem, aut locutionem
externam esse instrumentum, quod
deficit a ratione vere prophetica. Ad
3. q. etiam in signis externis vere
propheta a falso discernit. ut putagidic-
ta falsa non semper eveniunt. iudicio
deuteronom. 18.

Ar. 6. Vm Propheta demonum
aliquando predicent verum?

Eundem q. non q. dicit Ambrosius ve-
ritas a quo conq. est a spiritu sancto et
at nulla contentio est de j. ad Belial
2. corint. 6 | 7. q. sicut veri prophetae
inspirant a spiritu veritatis. sic pro-
phetae demonum a spiritu mendacii. ut
1. reg. 3. reg. ultimo. et spiritus me-
dax in ore omnium prophetarum eius
3. q. Ioan. 3 dicit q. cum diabolo lo-
quitur ex proprijs mendacium loquitur
sed diabolus inspirando prophetas suos
non loquitur nisi ex proprijs. non enim
titulus minister dei ad veritatem annu-
ciandam. q. non est contentio lucis ad te-
nebras. 2. corint. 6 ~ " " "

Sed contra est quaedam glossa numer. 22
loquens de Baalam divino demonum
qui multa pronunciauit vera ut num.
24. oriet stella ex Jacob etc.

Dicendum q. sicut nulla res omnino boni-
tate privata qua apparente movet volun-
tatem. sic nulla est gratio omnino privata
ve

veritate ut dicit Beda. et Chrysostomus
super Matth. concessum est diabolo
interdum vera dicere. ut mendacium
suum raris veritate commendat.

qua alluciat in
tellectum

Ad. 1. R. q. non semper prophetae dēmo-
num loquuntur ex dēmonum revelati-
one sed interdum ex revelatiōe divina
ut Baalam. numer. 21. q. dēus utitur
etiam malis ad utilitatem bonorum. ut
credibile fiat veritas etiam ex adver-
sarijs. ut in sybillis de dēis multa
p̄dicentibus constat. quin et quando
dēmonibus instruente aliqua vera p̄-
dicunt, vel virtute p̄p̄riā naturā cuius
auctor est spiritus sanctus. quandoque
et ex revelatiōe bonorum spirituum
ut patet per August. 2. super gen. ad lit.
et sic illud dicitur. quod dēmones enun-
tiant a spiritu sancto est / Ad. 2. q. spiritus
propheta falsus non semper instruit a spi-
ritu falsitatis / Ad. 3. q. p̄p̄riā dēmonū
dicunt illa quae sciebant a seipsis sicut
mendacia et peccata. quae autem perti-
nent ad p̄p̄riam naturam non habent
a seipsis. sed a deo ~ 11 ~

Quaestio. 173. De modo Prophe-
ticae cognitionis in 4. ar. dicitur
Ar. 1. Vm̄ Propheta videant ip-
sam Dei essentiam.

Et videtur quod sic quod glossa in illud Isai. 38. dis-
pone dōmū tuā et dicitur quod propheta in ip-
sa

sa dei prescientia legunt. hęc autem
est ipsa eius essentia | 2. qz q. de trin
dicit Augustinus. qz in ipsa eterna veri
tate visum mentis aspiciunt. ne dum pro
phetę qui altissimam habent cogniti
onem | 3. qz futura contingentia cog
noscunt a prophetis secundum immu
bilem veritatem. sic autem non sunt
nisi in ipso deo.

formam secundum quam sumunt

Sed contra est q. visus diuinę essentię nō
evacuatur in patria, propheta uero sic.
1. cor. 13

Dicendum q. beati dei essentiam de pro
pinquo uident. quia habitant cum uul
tu ipsius. et propheta a longe aspiciunt

hęc. u. non uident dei essentiam neqz
~~ut quidam p. tunc uident eam~~ p. u. et

et sic pro
pheta
ut qui
datur pro
truncat

obiectum beatorum neqz p. u. speculum
trinitatis. et ut in ea sunt rationes futu
rum eventuum. qz etiam sic ipsam
uidere est necesse, et ratio idealis supra
diuinam essentiam non addit nisi res
pectum ad creaturas. tum qz prius et
cognoscere aliquid in se. qz in ordine ad
alterum. Visus ergo propheta non est
diuinę essentię neqz in ipsa diuina es
sentia. sed in quibusdam similitudinibus
secundum illustrationem diuinę lu
minis ut docet d. th. 4. cap. coelest. Mi
erarchie. et huiusmodi illustratus est que

trinitatis

potest dici speculum quod ab eis recipit spe
cies

ues. Et sic vocat speculum eternitatis
quasi representans dei prescientiam
qui in eternitate omnia presentia
ter videt.

Ad. 1. Rr. ex dictis / Ad. 2. q. procedit in
quantum prima veritatis similitudo re
fulget in mente humana ex qua anima
sabet q. seipsam cognoscat / Ad. 3. q. bene
potest imprimi in mente prophetę immo
bilis cognitio veritatis sine eo q. deum
per essentiam videat.

Ar. 2. Vm in Prophetica revela
tione imprimantur diuinitus me
ta Prophetę noua rerum species
et uel solum nouum lumen?

Et uidet q. solum nouum lumen q.
uod dicit Hieron. Amos. 1. prophetę ui
tute similitudinebus rey, in quibus
conuersari solent / 2. q. August. 12. su
per genes. visu imaginaria rursus pro
phetam sed solum intellectum in
anima intelligentia u. dicit Dan. 10. sed visu
intellectuali u. dicit in eodem libro
rursus per similitudines. sed per ipsa
rerum ueritatem / 3. q. formare quas
cumq. species rey potest homo ex facul
tate naturalis /
Sed contra est obseq. 12. visu nes multi
plicari et in manibus prophetarum
assimilatus sum /
Dicendum cum Augustino. 12. super genes

Summula d. Thomae

q. prophetica cognitio maxime ad me-
tem pertinet. potest autem contingere
eiusmodi cognitio cum impressio-
ne specierum sensibilium. Imagina-
bilium, aut intellectualium, vel
cum sola illustratione nihilominus
intelligibilis quod quandoq. impri-
mitur menti Summaque dicitur ad in-
dicandum ea, quae ab alijs uisae sunt
sicut cum Ioseph exposuit somnum
Pharaonis et patet in Apostolis, quib.
dominus aperuit sensum ut intelli-
gerent scripturas. Luc. 21. siue ad
iudicandum secundum diuinam
ueritatem, quae Summa dicitur ab actu
apprehendit, siue ad ueraciter et effi-
caciter iudicandum de agendis. Gal. 6.
spiritus domini ductor eius fuit
Ad. 1. q. conuersatio procedens non
operatur cum species totaliter ab extrin-
secis imprimuntur / Ad. 2. quibus intel-
lectualibus rebus secundum aliquas si-
militudines corporales & individuales
sed secundum aliquam similitudinem
intelligibilem. ut dicit August. 9 de
trinitate quae quandoq. immediate a deo
imprimuntur, quandoq. a formis imagina-
tis resultant secundum adiectum pro-
phetici Summis / Ad. 3. q. licet possit ho-
mo quascunq. formas imaginatas natu-
rali uirtute firmare absolute considera-
das, non tamen sunt ordinatae ad repre-
sen-

sentandas intelligibiles ueritates, que
 luminis intellectum excedunt. quoniam
 nam ad hoc necessarium est auxilium
 supernaturalis luminis ~

Ar. 3. Vm̄ visio Prophetica semper
 fiat cum abstractione a sen-
 sibus? ~

Et uidetur q. semper q. numer. 21. per
 somnum uel in uisione promittitur do-
 minus locutum se prophetis ~ et
 apparitum, per ea scilicet que uidentur
 e. dicit uel fieri ut dicit g. 133 psalterij,
 cum autem aliqua dicunt dicit uel fi-
 eri. que uidentur, uel sunt est alie-
 natio a sensibus. ergo 1. q. cum una
 potentia maxime eleuat alia poten-
 tia remittit. ergo cum intellectus in
 prophetia maxime eleuetur sic sensuum
 abstractio | 3. q. ad opposita non potest
 potentia conuerti. ergo intellectus pro-
 phete ad superiora intelligibilia re-
 cipienda intentus ad inferiora non atten-
 det | Sed contra est. 1. u. 14 spiritus
 prophetarum prophetis subiecti sunt
 ergo a sensibus alienantur.

Dicendum q. prophetica reuelatio fit
 per quattuor. scilicet secundum influ-
 xum intelligibilis luminis, secundum
 immisionem intelligibilium specie-
 rum. secundum expressionem forma-

A tribus modis
primis non est
alienatus a sen-
sibus exterioribus
quod phantasma
ta speculamur
(ut talis appari-
tus phantasma-
tum non ~~referatur~~
referatur ad ea
quae exterioriter sen-
tiuntur)

rum sensibilem. Et secundum im-
pressionem vel ordinatorem ima-
ginabilem primam sed ~~in~~ quarto mo-
do necessarium est quod in propheta fiat
alienatus a sensibus tunc in aliqua
naturae inordinatone. sicut in arre-
ptis et furiosis sed per aliquam cau-
sam ordinatam. vel naturalem si-
cut per somnum. vel spirituales
sicut per contemplationis ueheme-
ntiam. quae ad modum de Petro legitur
actus. 10. quod cum oraret in conuiculis fac-
tus est in excessu mentis. vel virtute
diuina sapientie. secundum illud e-
zechiel. 1. facta est super eum manus
domini. ut tunc tamen quod eius mo-
di abstractus a sensibus quando quod est o-
mnimoda et perfecta. quando quod autem
imperfecta ut scilicet aliquid percipiat per prophetam
sensibus non tamen plene discernat.
quae exterioriter percipit. absque quae ima-
ginabiliter uidet.

Ad. 1. R. ex dictis / Ad. 2. quod quando in
suo actu mens intendit circa dispositio-
nem vel iudicium sensibilem non
oportet quod a sensibus abstrahat / Ad
3. quod non sic abstractus a sensibus nisi qu-
ando mens eleuat ad contemplandum
aliqua sublimiora / Ad. 4. quod in ipsa
reuelatione prophetae subdicitur spiritus inuenit
prophetae. sed subdicitur eius spiritus quia
trium

tum ad prophetiam enunciationem
de qua ibi loquitur Apostolus. non sicut contingit
acceptis aut factis si prout mentiti
sunt Priscilla et Montanus.

Ar. 4. Vm̄ Propheta semper co
gnoscat ea quae prophetant.
Et videtur quod semper. quod in superius dicitur
Augustinus. quod in prophetis necessarium
est accedere mentis intelligentia. 2
quod qui lumine naturali seu aliquo
non ignorat se sine illud. 3. quod 2. Pe
tri 1. dicitur quod attendimus prophetas ser
monem tanquam lucernam lucenti. sed nihil
potest alius illuminare nisi in se sit
illuminatum. ergo.)

Sed contra est quod Ioannes u. Caiphas
a se nec ipse non prophetavit de mor
te domini.

Dicendum quod in revelatione prophetica
mouet mens propheta ab spiritu sanc
to sicut instrumentum deficiens. et
inde etiam veri prophetae non omnia
cognoscunt quae in eorum visis aut ver
bis aut etiam factis spiritus sanctus in
tendit. Sic enim tribus modis mouet
mens prophetae. aut simul omnibus aut
aliquibus uel aliquo eorum. et si intelligat
quod per visionem seu illuminationem
quam apprehendit. per locutionem aut
factum spiritus sanctus intendat dicitur
vere propheta; si minus dicitur sapere

tribus

Summula d Thomae

instinctum propheticum. pro quibus
spūs domini loquitur loquuntur loca scripturae. 2. Reg. 23. Hic
cunctus est per me / remig 13. de limbarij intellectu / et
larnis de captha q seipsum propheta
et per hęc facit Responso ad obiecta
quę loquuntur de veteris prophetis -

Quaestio 174 De divisi
one Prophetę in 6. arti

culos divisa ~
Ar. 1. vñ conuenienter diuidat
Propheta in Prophetam p̄des
tinatus de j. Pręscientiæ. et
cōminatoris.

Fundat q inuenienter a glōsa
mactis. i. sic diuidat. qz cōmune est
omnib; prophetis q legant in libro pu
cientię de j. ergo non est membrum di
uisiōnis / 2. qz etiam est propheta
secundum p̄missiōnem sicut et cō
minatoris. ut Hierem. 13. denotat
constat / 3. qz Isidorus ^{dicat} in lib. 2
Etymol. septem genera prophetę. scilicet
1. extassis. i. mentis excessu. ut in Pe
tro. Secundum visu. Isaia. tertium ge
nus somnium ut in Iacob scala. quar
tum per nubem sicut ad moyses ubi qua
bat deus. Quintum est vox de celis si
cut ad Abraham ne mittas manum in
puerum. Sextum genus accepta para
bola. ut apud Baalam. Septimum re
pletu spiritus sancti. sicut pene apud o
mnes

ue dicit glōssa
Isai 38

quod sup sunt

omnes prophetas. Et ponit etiam tria
genera visionum. scilicet secundum
oculos corporis. secundum spiritum i-
maginarium. et tertium per intuitu
mentis. ergo predicta divisio est insuf-
ficiens.

Sed contra est auctoritas Hieronimi
cuius dicitur esse glossa
dicendum quod cum species habituum et
actuum determinantur ab objectis. et obiectum
tunc prophetie sit id quod est iniquitas
ne divina supra humanam facultatem
existeret per se. hinc differentiam tu-
m assignata dicitur. nimirum quod
res autem in se sunt in suis causis et sic
et prophetia immutabilis. aut ut in se
ipsa fieri a deo et sic et prophetia pre-
destinabilis que solum est bonorum. aut
ut fieri a libero arbitrio et sic et pro-
phetia prescientie. que est bonorum et ma-
lorum. quod tamen predestinatio sub prescien-
tia comprehendit idem in glossa in prin-
cipio psalterij ponit duplex tantum pro-
phetie species. scilicet secundum prescien-
tiam. et secundum immutabilitatem.
Ad. 1. Quod prescientia immuniter sum-
pta extendit ad omnem prophetiam. Ad
2. quod prophetia promissiva sub immuta-
tione continet quod deus promittit et ad rela-
xandam poenam. quod ad subtrahendam bene-
ficiam promissa. Ad. 3. quod Isidorus distin-
git prophetiam secundum modum pro-
phetandi secundum potentias in grossi
ti

Summula D. Thomae

ut doceat Augustinus
12 super genes

est inas sensum. scilicet imaginatio-
nem et intellectum. et secundum dif-
ferentiam prophetici influxus qui ut
illustrat intellectum significat per
repletionem spiritus sancti. et quantum
ad impressionem formam imaginabi-
lium ponit tria. scilicet somnium. vi-
sionem. et extasim ad altiora. et quoniam
antum ad sensibilia signa ponit reli-
quaria -

Ar. 2. Vm excellentior sit pro-
pheta. que habet visionem
intellectualem. et imaginari-
am. q3 que habet intellectualem
- Tantum? -

Et videtur q. que habet utramque q. su-
videtur dicere Augustinus. 12 super genes
et glossa. 1. corinth. 14. spiritus autem ^{in illud}
loquitur mysteria | 2 q. maioris virtutis
videtur q. propheta a mente ad imagi-
nationem deivoc | 3. q. Hieronimus
in prologo lib. regum ~~et~~ distinguat pro-
phetas contra agnographos. omnesque ⁱⁿ
in illis. quos prophetas simul cum intel-
lectualibus imaginariam visionem habue-
runt | 4. q. Dionis. 4. vel est Hierar-
chie dicit q. divinus radius non potest
nobis elucere nisi iacentes sacrorum ⁱⁿ
velaminum circumvelatum | ^{vel phan-}
Sed contra et glossa in principio psalmi ^{tasmatis}
terij | Dicendum quod cum finis prophetie
~~est~~ sic manifestatus aliquid verita-
tis

in supra naturam Simony. quanto
 eius manifestatus est potius tanto
 propheta est dignior. potior autem
 est manifestatus intellectualis et
 visum beatificum magis similis phar-
 asmatibus non indigens. sicut et ille
 discipulus subtilior ingenio. qui verita-
 tem nude prolatam a magistro intel-
 ligere non indigens rudibus et sensibus
 libris exemplis

Ad. 1. Rr q. illud scire verum quando
 aliqua supernaturalis veritas reve-
 landa est per similitudines corporales
 quibus magis est propheta. qui utrum
 q. scire. Ad. 2. q. in his que quere-
 re propter aliud maior est virtus si pa-
 riter sufficiant. imaginaria autem
 visum in propheta quere ob manifes-
 tationem intelligibilis veritatis

Ad. 3. q. non inconuenit aliquid esse
 simpliciter melius. quod tamen minus
 proprie recipit alicuius predicatione
 sicut cognitio ~~impugnata~~ usq. q. patet
 dicitur fides. et sic cum propheta sit cog-
 nitio obscuritati mixta dicitur proprie
 de ea cui imaginaria deseruiunt. sed
 non dicitur excellentius. Ad. 4. q. in ui-
 ta presenti illustratus diuini radij no-
 sit sine uelaminibus pharasma matie
 qualiumcumq. quandoq. tamen suffi-
 ciunt pharasma mata. que communimodo
 a sensibus abstrahunt. neq. exigite alij

Summula D. Thomae

qua visio imaginaria diuinitus pro-
curata. et sic dicitur fieri reuelatio pro-
phetica sine imaginaria visione.

Art. 3. Vm gradus Propheete pos-
sunt distingui secundum visio-
nem imaginariam?

Respondetur quod non quod imaginaria non
quod nisi propter intellectuale
2. quod unum propheete debet unum gradum
propheete. sed unum propheete fieri reue-
latio secundum diuersas imaginari-
as visiones 3. quod secundum glossam
in principio psalterij. propheetia con-
sistit in dictis factis. somniis et visio-
ne. ergo non magis debent poni dis-
tincti gradus propheete secundum vi-
sionem imaginariam ad quam per-
tinet visio. et somnium. quod secundum
dicta et facta.

Sed contra est quod medium diuersificat
gradus cognitionis sicut scientia pro-
pter quod est altior. quod quod vis autem
imaginaria in visione propheetica est
sicut quoddam medium. ergo ibi.

Dicendum quod propheetia per imagina-
riam visionem tenet medium inter
illam in qua reuelat supernaturalis
veritas absque imaginaria visione. et
illam que fit per intelligibile lumen
sine imaginaria visione. ^{per quod}
ms

mo ad ea cognoscenda uel agendaque
 pertinent ad Simoniam conuer-
 tionem. infimus ergo gradus prophe-
 tie est cum quis ex interiori insti-
 tuum uel ad aliqua exterius facien-
 da. sicut samson iudic. 15. Secundo
 gradus est cum quis ex interiori lu-
 mine illustrat ad cognoscenda ea
 que non excedunt facultatem natu-
 ralis cognitionis. sicut de salomone. 3
 reg. 4. dyspuante a cedon usque ad hys-
 rum. Si tamen duo gradus sunt in-
 fra prophetiam proprie dictam. tunc
 succedit imaginaria in vigilia uisus
 ne. deinde que in somno. Quarta
 uero ad expressionem signorum ma-
 giorum dicensificat prophetia
 in eam que fit per solam uenturam et
 hoc fit altius. eadem de succedit que fit
 per signa ^{que} tantum ex altioribus quibus signa
 sunt magis expressa. sicut Hieremias
 i. illa successiva significabat destruc-
 tionem ciuitatis. Tertius tamen osten-
 dit esse altior gradus prophetie quando
 uidentur non solum signa uerborum uel fac-
 torum. sed uel in dormiendo. uel in ui-
 giliando uidet aliquis prophetam alio
 quomodo. et quibus ostendit excellentiam
 et latitudinem prophetie ex dignitate lo-
 quentis si scilicet sit in specie, Summus, an-
 geli aut dei. isai. 6. uidi omnium sedi-
 tem etc. Super omnes autem istos gra-
 dus

aut percipiunt

Summula d. Thomae

Dus est tertium genus prophetiae
in quo intelligibilis veritas et su-
pernaturalis, absque imaginariavi-
sione ostendit, quae tamen excedit
rationem propter quod dicitur uel dicitur
et ideo consequens est quod gradus pro-
phetiae propter dicitur distinguantur se-
cundum imaginariam visionem.

Ad .i. R. quod in rebus ex diuersitate
imaginandi perpendit diuersitas in-
tellectualis luminis / Ad .2. quod prophe-
ta est per modum transeuntis et si-
diuersis vicibus, et per diuersos gradus
eidem fieri potest / Ad .3. quod illa dicta
et facta non pertinent ad reuelationem
prophetiae, sed ad denunciationem quae
fit secundum dyspositionem eorum qui-
bus denunciat id quod propheta
reuelatum est, denunciatio autem
et operatio miraculorum ~~per modum~~
se habet ad prophetiam.

Art. 4. Vtrum Moyses fuerit excellen-
tior omnibus Prophetis?

Et uideo quod non quod glossa in principio per
alicerij dauidem uocat prophetiam per
excellendam / 2. quod maiorem miracu-
qui etiam fecit laeferu d. i. cap. et isai. cap. 38. et
recedere solem Helias, ut colligitur ecclij. 48. quod sustulit
mortuum ab inferis / 3. quod matth. 3. dicitur
nullus maior Ioanne Baptista / Sed

Sed contrarium dicitur deuteronom. ulto
 Dicendum quod licet quantum ad aliquod
 aliquis alius fuerit maior propheta
 quam moyses. Simpliciter tamen ipse
 est maior. et quantum ad cognitum
 nem ~~judicium~~ in intellectualem
 vidit enim ipsam de essentiam sicut
 Paulus in Raptu teste Augustino. 12
 Super genes. ut etiam invenit numerum
 12. Secundo quantum ad imagina-
 riam visionem, quam quasi ad nutum
 habebat. non solum quantum ad ver-
 ba. sed et videns loquentem etiam in
 specie dei. non solum dormiendo. sed
 vigilando. ut constat. exod. 33. Tertio
 quantum ad enunciationem, quam
 faciebat universaliter toti populo.
 expressa de lege de novo proponens quasi
 alijs prophetis inducentibus ad eam ma-
 lucis. 3. Quarto quantum ad opera-
 tionem miraculorum que fecit toti populo
 infidelium. deuteronomij ultimus ~
 Ad. 1. Quod licet quantum ad intellec-
 tualem visionem dauid expropheta
 attigerit prophetiam moyses. visus ta-
 men moyses fuit excellentior quantum
 ad cognitionem divinitatis. Sed dauid
 plenius cognovit expressis mysterium
 carnationis Christi. Ad. 2. quod miracula
 moyses fecerunt maiora ex parte mundi
 quam toti populo. licet non ex parte substan-
 tiarum. Ad. 3. quod Isarnes pertinet ad miran-
 tes

Summula d. Thomae

testamentum, cuius ministri prefe-
runt etiam ipsi Moysi quatenus magis
revelate speculantes ut habet 2 ad
corinth. 3.

Ad 5. Vn aliquis gradus prophete-
tia sit etiam in Beatis?

Respondet q. sic q. Moyses propheta vidit
divinam essentiam. 2 q. etiam ange-
lus et beatus fuerunt divine revelationes,
3. q. Christus dominus comprehensus
erat et prophetam simonem sermone sermone
notat in patria sua. Matth. 13. | 4 q. de
samuele iam mortuo dicit eccle. 46 ex
altamine usque eius de terra in prophetia
delere impietatem gentis. 57.

Sed contra est. 2. Petr. 1. prophetia qua
si lucerna lucet in caligine & lucet, in
beatis vero nulla est caligo.

Decendum q. cognitio prophetica est uari-
tatis pro uia existentis. hinc autem uel
est ex parte ipsius cognitionis q. ueritas
non cognoscit in se ipsa. uel ex parte ipsi
cognoscentis siue uidentis qui mundum
est totaliter in ultimam perfectionem
adductus. 2. ueritate. 5. unde sic consequens
est q. non possit prophetia reperiri in
beatis.

Ad. 1. Per quod illa uis fuit per modum tra-
sientis passus. non permanentis be-
atitudinis. Ad. 2. q. angelus sit reuelato-
ris tanquam deo ueritatis non procul. Ad
3. q. Christus dominus simul erat uia
62

102 Fuit sic compatibatur ei propheta

Ad. 4. q. Samuel tunc mundum erat in
 statu beatitudinis. q. si non fuit uerus
 Samuel sed solum in existimatione
 Saulis. bene potuit et potest contingere
 ut uerum deum consuleret ipse deus per
 suum nuntium ueritatem enunciet
 sicut per Heliam respondit ueritatem
 nuntius Regis. qui mittebant ad con-
 sulendum deum Achaz. 4. reg. 1.

et altarium

Ar. 6. Vm Gradus propheta qua-
 rientur secundum temporis pro-
 cessum

Fuit et sic. q. uerum Regum per
 successiones temporum creuit diuina
 ueritatis augmentum. 2. q. reuela-
 tio propheta fiebat uerbo et scripto sicut
 Samuel. 1. reg. 3: et usq. cap. 8. post
 quos multos alios propheta communicata
 est. 3. q. dominus. dicit Matthe. 11. lex
 et propheta usq. ad Ioannem. Postmodum
 fuit dominum propheta discipulis Chris-
 ti multo excellentius, q. in antiquis ut
 dicit ephess. 3.

prophetauerunt

Sed contra q. q. moyses perfectissimus
 prophetarum alios prophetas precessit.
 Dicendum q. propheta ordinat ad instruc-
 tionem fidei. et ad directionem morum.
 Et quantum ad fidem deitatis instructi-
 sunt fideles in triplici statu seruicia na-
 ture specialiter in Abraham de unitate
 et omnipotentia dei contra idolatriam

tunc

Summula D. Thomae

super quam fun-
dantur omnia alia
prophetarum re-
uelata -

tunc vigentem. In lege autem ins-
truitur dicitur specialiter de simplicitate dei
per moysen ^{prophetam} exod. 3. et specialiter tem-
pore gratiae per Christum dominum de-
unitatis et trinitatis misterium Mat-
th. ultimum. In singulis autem statutis
priorum revelationes fuerunt excellen-
tiores. De misterio ut constat genes-
26. et 28 | exod. 3 | et Matth. 16. sup-
Sancti Petram etc. | Quantum uero ad fidem
incarnatiouis Christi manifestationem et
quod quanto fuerunt fideles Christi propin-
quiores sive ante sive post ut in plu-
rimum plenius de hoc instructi fuerunt
post alicui plenius quam ante. ut dicitur
ad ephess. 3. | Quantum uero ad di-
uersitatem summarum actuum proph-
etica reuelatio diuersificata est. non secun-
dum temporis processum, sed secundum
conditionem negotiorum, quod ut dicitur pro-
p. 29. in mandecentia propheta dissipabitur
populus. et sic quolibet tempore homi-
nes instructi sunt etiam de agendis pro-
ut expediens erat salutis electorum.

Ad. 1. Per quod gregorius intelligit de tem-
pore ante Christi incarnationem quan-
tum ad cognitionem huius misterij |

Ad. 2. quod in principio regni Assyriorum
existit Abraham ^{5a} et tempore Romarum
perij quod Christus uenit propheta ma-
data ex scripturae ut manifestaretur fieret
ad salutem gentium. idem autem tem-
pore

Summula d. Thomae

tatem. ergo / 3. q. Raptus uolentiam
importat. dicitur autem uolentiam dicitur
certus non regit nos uolentem aut uac
te

Sed contra est Raptus Pauc. 2. uolentiam
uolentiam q. uolentiam uolentiam eleuati
Dicitur q. raptus uolentiam importat
uolentiam auctem ex 3. ethicis. est ap
incipit extrinsecus nihil uolentem
quod uolentem. uolentem auctem uolentem
quod q. ad id in quod tendit secundum
sua inclinationem uolentiam
uel naturalem. ac proinde ille qui ra
pit ab aliquo extrinsecus ad aliquid
ducentem ab eo in quod eius naturam
clinet. ducentem inquam uel quan
tum ad finem inclinationis suae in
superius producit sursum. uel quantum
ad modum tendendi. puta si uolentem
producat deorsum q. sit eius motus na
turalis. et ad hunc modum philo sophia
dum est de Raptu animae. ad poenas. uel
ad superiora cum abstractione sensuum
extra somnum. / eiusmodi auctem ab
tractione ad quae uolentem fiat potest extrinsecus
causa contingere. scilicet corporalis
ex corporis infirmitate. Secundo ex uolentem
tute demerito. tertio ex diuina uolentem
te pro uolentem de eo. huiusmodi uolentem
excedi. 3. dicitur etiam quis in pro
rapi ab his quibus intendebat ob men
tis euagationem. / Ad 1. R. q. Summi
est naturale eleuari ad diuina per sen
si

ut in anephi
tys

substantiam ut dicitur Roman. 1 / Ad 2
 qd ad dignitatem humanam pertinet qd
 divina elevat. neq; est contra naturam
 sed supra facultatem naturae / Ad 3. qd
 dicitur tunc intelligitur quod ad ea quae
 per ipsum humanam sunt facienda ad
 excedentia vero facultatem arbitrij
 indiget fortiori operatione elevari quae
 ex alto potest dici quantum ad aliquid
 scilicet modum ipsum operationis

Ar. 2 Vm Raptus magis per
 tineat ad vim intellectivam

~ qd ad vim appetitivam

Et videtur qd magis ad appetitivam. qd
 dicit Dion. 4. cap. de div. nom. et tunc
 extasi in faciens divinus amor. / 2
 qd Gregorius in 2. dialoq. de prodigo filio
 dicit qd sub se nec ipse cecidit. Petrus
 in extasi ab angelis superavit ipsum
 fuit. Sed filius prodigus per affectum in
 inferna delapsus est. ergo extasi
 qui in superiora rapiunt. / 3. qd glossa
 in expositione tituli psalmi in te domine
 speravi dicit qd extasi sine mentis exces
 sus. sic duobus modis. vel paucis terrenis
 rum. vel mente rapta ad superna et ter
 renis oblita. Sed pauci ad affectum per
 tineat ergo et raptus mentis ~

Sed contra est glossa in illud psalmi ego
 dixi in excessum meo om. h. merida x
 Dicendum qd h. mo. ex hoc qd appetit aliquid no
 rapit sed per se movet et sic raptus pertinet
 nisi

raptus ex parte
 termini ad quem

Summula D. Thomae

nisi ad vim cognoscitivam. Sed tamen
Raptus quantum ad suam causam po-
test esse ab appetitiva virtute nimirum
ad aliquid affectu. quoniam et raptus ha-
bet effectum in appetitiva virtute sci-
licet delectationem. Unde Paulus di-
xit de raptum ad tertium caelum quod
pertinet ad contemplationem intell-
ectus. et ad paradysum quod pertinet
ad affectum.

Ad. 1. R. q. raptus addit supra extasim
haec enim importat simpliciter excess-
um a seipso. Sed Raptus addit supra id
volentiam quamdam. ac proinde ex-
tasis potest ad vim appetitivam perti-
nere. Ad. 2. q. hinc potest fieri extra
seipsum dupliciter. nimirum ex uehe-
mentia appetitus intellectivi ad super-
na. contemptu appetitus sensitivi. vel
etiam ex uehementia appetitus sensi-
tivi ad sensibilia intellectus neglecto
et iste appetitus vel extasis magis ap-
propinquat ad rationem raptus q. primus
q. appetitus superior est. Sed minor pro-
pior. Ad. 3. q. sicut amor est motus ap-
petitus respectu boni, sic timor respectu ma-
li. Unde eadem ratione ex utroque potest
causari excessus mentis. ~ ~ ~ ~ ~
cuius timor ex amore cause. ut ait Aug-
ustinus 1. q. de ciuit. de j.

iuxta quod ut no-
bit de omni. q. cap
de diu. nom. dixit
Paulus uiuus ego
nam non ego.

Ar. 3. vni Paulus in Raptu uident
de j. essentiam?

Fui.

Et videtur quod non quod nec Petrus eam vidit in
 illis mentis excessu actus 10). 2. quod fu-
 isse beatus et ad miseriam finitus in-
 te non redisset / 3. quod in illo raptu habuit
 fidem et spem. quae nonstant cum visu-
 ne esset in deo / 4. quod Paulus ibi dicitur
 vidisse quasdam similitudines scilicet
 tertij celi. et paradysi. ergo potius fuit
 ille raptus secundum imaginariam
 visionem.

Sed contra est auctoritas Augustini lib-
 de videndo deum ad Paulinam de moyse
 et Pauli loquens:

Dicendum quod Paulus non solum refulge-
 nam claritatis divinae essentiae (ut quidam
 dixerunt) sed et ipsam de iudicet essentiam
 ut August. loc. citato. et. 12 super genes
 dicit. Et ipsa Pauli verba testantur. 2. cor. 12
 iuxta ieremiam 31. 64. oculus non
 vidit eam.

Ad 1. R. quod Petrus raptus est ad contemplan-
 dam divinam veritatem. per similitudines
 imaginarias. David per intelligibiles in
 excessu suo. Paulus vero eam in se ipsa con-
 templatus est. quod fuit primus doctor gen-
 tium sicut moyses iudaeorum / Ad 2. quod
 summa gloria in Paulo fuit per modum pas-
 sionis transeuntis, et sic non fuit simpliciter
 inter beatus. nec illa gloria redundavit ad
 corpus. immo raptus eiusmodi quoddam
 modo ad prophetiam pertinet / Ad 3. quod
 post tunc non fuit in eo actus fidei. facta
 in eo fidei habitus est / Ad 4. quod nomine
 tertij celi potest intelligi empyreum quod
 est

est supra aereum. et sidereum / ^{supra} ~~quoniam~~ . Potest etiam intelligi in quod ^{sedere} ~~quod~~ ^{et aqua} ~~quod~~ ^{um.} corporeum sed certum genus sublimius contemplationis post visionem super mundanam corporalem. V.g. in parte de Daniel. 5. et imaginariam. quam vidit Isai. et Iohannes in Apocalypsi. Vel tertium velum est cognitio ipsius dei post cognitionem coelestium corporum. et coelestium spirituum. vel tandem tertium velum potest intelligi in contemplatione dei quae est in angelis certis Hierarchibus. post angelos primos et secundos quae ex glossa. 2. cor. 12. et Augustino. 12. super genes. colligi poterunt.

Ar. 4. vñ Paulus in Raptu fuerit alienatus à sensibus? Et videtur quod non quia Augustinus super genesim dicit existimandum esse quod Paulus voluit deus ostendere vitam qua vivendum est in eternum. sed in beatitudine videmus deum sine abstractione à sensibus. ergo 1. quia nec in Christo in via fruente et beato fiebat abstractio dicitur 3. quia ipse ut constat. 2. cor. 12. eorum quae facta sunt in raptu recordabatur. at memoria ad partem sensitivam pertinet. ut constat ex Philosopho lib. de memoria et reminiscencia) Sed contra est Augustinus super genesim! Dicendum quod visus dei per essentiam non potest fieri nec perphantasmata. nec per

Paulus

speciem intelligibilem creatam. ac pro
inde necessarium debet fieri per abstrac
tionem a sensibus.

Ad. 1. R. q. post resurrectionem in bea
tis fiet redundancia ab intellectu ad
inferiores vires et usq. ad corpus. ac per
consequens anima secundum regula
diuinae visionis intendet phantasma
tibz et sensibilibz / Ad 2. q. in christo
illud factum est dispensatiue. et non
propter aliquem defectum ex parte in
tellectus / Ad 3. q. in Paulo post raptu
remanserunt species intelligibiles ha
bituales quibus recordabar. nec pote
rat totam illam cognitionem. aut co
gitare. aut verbis exprimere.

falti

Ar. 5. Vm anima Pauli in sta
tu illo fuerit totaliter a corpore
separata?

Fuerit q. sic q. 2. v. 1. dicitur
q. quandiu sumus in corpore peregr
nauer a domino q. per fidem non per
speciem ambulamus. ac Paulus in
illo statu non peregrinabat a domino
2. q. intellectus fuit abstractus a cor
poralibz per eleuationem ergo multo
magis anima q. potentia non potest su
pra essentiam suam eleuari in qua radi
cat / 3. q. multo magis debet abstrahi
si a viribz animae vegetabilis q. sunt
magis materiales. ac si operatiue
cessante iam nullo modo remanet ani
ma corpori coniuncta

Sed contra est August. in epist. ad Paulu

Summula D. Thomae

nam, de Videndo deum. | Dicendum
q. in Raptu non videtur q. anima corpori
uniat. sed ~~substantia~~ ~~ad~~ actualis
conuersus ~~non~~ ad phantasmata in
quo supra suam naturam eleuatur
ne impediat eius eleuatio in id. quod
omnia phantasmata excedit. ↑
tenden
tia
Ad 1. R. q. Paulus tunc peregrinabatur
quantum ad altum. sed quantum ad
statum. q. adhuc erat ciuitas. | Ad. 2.
q. potentia animae virtutes supernatu
rali potest eleuari in aliquid altius q.
poscat modus sue naturae. | Ad. 3. q. virtu
tes vegetabiles operantur naturaliter
et non ex intentione animae. sic uis sen
situa, ex quarum operatione minuere
e intentione animae circa intellectuam
cognitionem.

Ar. 6. Vn. Paulus ignorauerit
an anima eius fuerit a corpo
re separata?

¶ Fuit q. n. ignorauerit. q. 2. ubi
dicit scilicet in raptum usq.
ad tertium caelum. Sed autem ho
minat compositum ex anima et cor
pore et raptus etiam differt a morte
2. q. scilicet de raptum usq. ad tertium
caelum. quod si q. res corporea et sensibus
corporis videri debuit. | 3. q. ut dicit Au
gust. in super genes. ipse uidit in raptu
deum ea visione, qua uident sancti in
patria. Sancti autem ex ipso q. uident
deum

deum sciunt an animae ex sint a
corporibus separatq

Sed contra. 2. cor. 12. siue in corpore
siue extra corpus nescio deus scit -
Dicendum (omissis alijs modis dicendi
minus probabilibz) iuxta Augusti-
num. 12 super genes. q. Paulus unū
sciuit scilicet se raptum usq; ad terti-
um caelum. et aliud ignorauit scilicet
ut an in corpore. an extra corpus. quod
non sic debet intelligi quasi sollicita-
re num anima ab operibus uege-
tabilibz esset abstracta. q; hoc parui
ponderis erat. nec quasi dubitaret
abstracta esse a sensibilibz id e-
nim certe sciebat. Sed id nesciuit nū-
anima ipsa uere peritorem fuerit
a corpore se iuncta.

Ad. 1. R. q. per synedochem pars homi-
nis dno nominat. uel dicendum q. nō
cum raptus est, sed post annos quattuor
decim dno nominat. uel decem
mortem diuinitus procuratam raptum
diej. uideat August. 12 super genes -

Ad. 2. q. Apstolus sciuit. uel illud ue-
lum esse quid in corporeum, uel aliquo
in corporeum a se uisum in illis ue-
lo. cum hoc potuerit fieri per intelec-
tum eius, etiamsi anima non fuerit
a corpore separata | Ad. 3. cum Augus-
tinus q. illa uisus Pauli fuit similis uisi-
oni

omnibetorum ex parte rei uisq; non
ex parte modi uideri.

Quaestio .176. De Tratijs
gratis datus que pertinet
ad locutionem in duos
articulos diuisa.

Ar. 1. vñ illi qui consequebã
et donum linguarum loquebã
tur omnibus linguis.

Et uidet q; non q; illud quod fit diuina uir-
tute alicui concedit optimum est in suo
genere, sicut uinum ex aqua factum lo-
cumus. 2. sed unusquisq; melius loquitur
propria lingua. unde glossa ponderate
legantiam epistole ad hebraeos supra aliam
Pauli. q; eam non scripsit sermone pere-
grinũ scilicet greco. sed proprio. 2. q; fru-
stra natura terminus deus faciet per plu-
ra que eum defieri possunt per pauciora
sed Apostoli act. 2. ut dicit glossa. uel lin-
guas omnium. uel sola sua hebraea a sin-
gulis intelligebant. 3. q; nec Christus
dominus. neq; modo fideles multiplicita-
te utuntur linguarum.

Sed contra est glossa Gregorij act. 2. in illud
ceperunt loqui uarijs linguis.

Dicendum q; primi discipuli qui erant
unius populi scilicet iuday. isai. 27.
et pauperes quib; non facile adessent qui
eorum dicta alijs interpretarent ut omn-

discipulis
missi ad predica-
dum per totum
orbem

es instruerent omnium linguas erant //
imbuedi. ut sicut gentibus ad idolatri //
am declinantibus introducta est diuer //
sitas linguarum. gen. 11. ita per diuer //
sas linguas ad unitatem uerbi dei redu //
cerentur.

Ad. 1. R. q. discipulos qui propria lingua //
pellebant. instruit dominus alijs linguas //
ad utilitatem ecclesie. et quantum ne //
cesse fuit ad doctrinam fidei, neq. oportet //
bat eos scientijs acquisitis. N. g. geomet //
ria uel arithmetica multum proficit //
esse. Ad. 2. q. conuenientius fuit ut om //
nibus linguis loquerent ad ostendendam su //
entiam sibi a domino collatam. et ut alij //
ei perciperent. cepti alios. alias uide //
re illius uerbi genus. et sic glossa ait. 2 //
maiori miraculo tribuit. Ad. 3. q. Chr //
istus dominus specialiter uerbi proprie //
tatem erat predicaturus. et sic omnium //
cognitum plenus una lingua utebatur. ad //
quod facit doctrina Augustini in Doctorem.

Ar. 2. Vm donum linguarum sit //
excellentijs q. gratia Prophetiq. //
Et uide q. sic. q. donum linguarum est //
magis proprium perfectius status scilicet //
noui testamenti. et sic 2. donum autem //
prophetie conueniebat magis ueteri legi. //
scilicet. s. multifariam multisq. modis //
olundens loquens patribus in prophetis //
2. q. per donum linguarum ordinamur //
ad deum. ~~et sic~~. Per prophetiam //
uero ordinamur ad homines. ut ~~idem~~ di //

Paulus. 1. cor //
14 ait gratias ago //
des q. omnium //
uestrum lingua //
loquor.

3. qz donum linguarum est habituale
 qd utimur cum uolumus. propheticum
 uo minime uedictum est / 4. qz inter
 pretatio sermonum uedec contineri sub
 prophetia. (qz scripturae eodem spiritu ex
 ponuntur quo scribitur edite) sed. i. cor. ii.
 interpretatio sermonum ponit post gene
 ra linguarum. ergo.

Sed contra dicit. i. cor. i. q. maior est
 qui propheta, qz quilibet uisus linguis -
 Dicendum qz prophetia excedit donum
 linguarum tripliciter Primo qz per
 tinet ad ipsam mentis illustrationem,
 donum uero linguarum ad diuersas uo
 ces preferendas. Secundo qz pertinet ad
 rerum notitiam. que notatur et qz no
 titia uocum. Tertio qz donum prophete
 ticum est utilius. ut habet. i. cor. i. q. u.
 Et tripliciter ut exinde constat. scilicet
 ad edificationem ecclesie. secundo
 quantum ad ipsum loquentem cuius
 mens sine uocum intelligentia que
 ad prophetiam pertinet non edifica
 ret. Tertio quantum ad infideles qui
 precipue conuertunt manifestatis
 absconditis cordis sui.

Ad. i. R. quorumqz munus scilicet
 luminis prophetici. et locutionis fit
 a spiritu sancto in uocula lege ad eccle
 sie edificationem. ut habet. i. cor. i. q. u.
 Ad. 2. q. per donum prophetie ordinatur
 homo ad deum secundum mentem
 quod

quod rubilus est q̄ ordinari secundum
 dum linguam, secundum quam
 nus etiam loquitur ad utilitatem ho-
 minum, q̄ secundum prophetiam,
 Ad. 3. q̄ revelatio prophetica extendit
 se ad omnia supernaturaliter cognos-
 cenda, et ita ex eius perfectione procedit
 q̄ in hac vita non possit perfecte haberi,
 per modum habitus. Secus est de dono
 linguarum quod ad cognitionem parti-
 cularem respicit humanarum ut cum
 Ad. 4. q̄ interpretatus sermonum potest
 reduci ad prophetiam sive ob res igni-
 ficatas, sive ob res ignotas quae pro-
 feruntur. sive ob similitudines rerum
 adhibitas. iuxta dictum daniel. 5.
 ac proinde interpretatus dicta, et ubi
 sit donum linguarum. ut patet. 1. corin.
 14. post ponit uerum donum linguarum, q̄
 ad interpretanda diuersa linguarum
 genera se extendit.

Quaestio. 177 De Tratiagra-
 tis data quae consistit in
 sermone in. 2. artic. diij.
 Ar. i. vñ in sermone consistat a
 aliqua gratia gratis data?
 Et uidet quoniam q̄ ex rethorica acquisi-
 ta potest quis docere mouere et p̄belta-
 re. quod pertinet ad dictam gratiam
 supernaturalem / 2. q̄ omnis gratia
 ad

Summula D. Thomae

Beneficentiam.

ad regnum dei pertinet. regnum autem
dei non est in sermone sed in uirtute
i. uirt. 4. 3. q. nulla gratia datur
ex meritis aliter uero esset gratia ut
dicitur Rom. 11. Sermo uero datur ex meri-
tis ut dicit Gregorius super psalm. in illud
ne auferas de oratione uerbum uerita-
tis. 4. q. similiter pronuntiatur ea quae
pertinent ad uirtutem fidei. ergo ser-
mo fidei. sicut et sermo scientiae, et sa-
pientiae poni debet inter gratias gratis
datas.

Sed contra est eccl. 6. Lingua eucharis-
tica. Quod quod gratia gratis datur da-
tur in utilitatem aliorum et cum spiritus san-
ctus in necessarijs suis ecclesiae non defi-
ciat. datur domum linguarum utens lin-
gua tanquam instrumentum. ad docendum ^{efficaci-}
intellectum. Delectandum affectum ^{ter-}
et mouendum ad opera uirtuti consona
ut docet Gregorius in Sermonibus Pentecostes.
Ad. 1. R. q. sicut dicitur miraculis
se quandoque quae naturae potest operari
sic et in presenti spiritus sanctus quod
ad eius operari in seculo mundo. Ad. 2. q. A-
postolus ibi loquitur de sermone qui imi-
tat summam eloquentiam absque uirtute
spiritus sancti ut ex ibidem promissis con-
stat. Ad. 3. q. quandoque dicta gratia sub-
trahitur ob culpam audientium. quando-
que ob culpam loquentis. neque datur ex me-
ritis sicut neque gratia gratis data. quod
ad

ad utramq; per bona opera tollant impe-
dimenta / Ad. 4. q. communicatio fidei
ad alios fit per sermonem scientie, siue
sapientie ut docet Augustinus. 1. 4. de
trinitate.

Ar. 2. Vm Gratia sermonis sapi-
entia et scientia pertineat etiam
ad mulieres?

Et videtur q. sic q. eius non dignitas perti-
net ad doctrinam. que mulieribus compe-
te iuxta illud. ps. 4. unigenitus e-
ram coram matre mea. et docebat me /
2. q. donum prophetie quod maius est co-
munit mulieribus. ut constat. iudic. 4. de
delbora. et de Olda. 4. reg. 22. et aliam
u. de quattuor filiabus Philippis. quod et
inquit Apostolus. 1. cor. 11. 3. q. 1.
Petri. 4. dicit unusquisq; sicut accepit gra-
tiam in alterutrum illam administra-
tes. sed quedam mulieres accipiunt gra-
tiam sapientie et scientie. que non pos-
sunt alijs administrare nisi per grati-
am sermonis. ergo.

Sed contra dicit Apostolus. 1. cor. 14. et
1. ad Timot. 2. ubi mulieres in ecclesia
tacere iubet et docere non permittit.

Dicendum q. quantum ad privata uerba
quia et familiaria ad unum vel pau-
cos gratia sermonis competere potest mu-
lieribus. sed non ad publice docendum in
tota ecclesia. tunc q. naturaliter ^{sunt} subdi-
tarijs. secundo ne alluciantur mines ad

Summula D. Thomae

Libidinem. eccl. 9. Et tertius quod unum
ter mulieres rursus in sapientia per
fecta | Ad. 1. R. q. procedit de doctrina pi
uata | Ad. 2. q. prophetia pertinet ad il
lustrationem mentis in quo sexuum dif
ferentia non attendit | Ad. 3. q. gratiam
diuinitus acceptam oportet diuersimode
aduersus administrari.

Quaestio 178. De Gratia mi
raculorum in 2. art. diuisa

Ar. 1. Vn sit aliqua gratia gratis
data ad miracula facienda?

Et uidetur quod non quod omnis gratia ponitur
siquid in eo cui datur quod de gratia mira
culorum dici non potest si quidem corpus
mortuum reuixit ex uirtute obliuionis
in sepulchris Helisq. 4. reg. 13 | 2. q. q.
tq. gratis datae sunt a spiritibus sanctis. 1. cor.
12. operatio autem miraculorum fiet etiam
a spiritu immundo. ut dicitur matth. 24. q.
surgent pseudoprophetae | 3. q. miracu
la distinguuntur per signa et prodigia si
ue portenta. et per uirtutes. ergo uirtute
gis debuit poni gratia gratis data operati
uirtutum. q. 3. prodigiorum. Et signorum |
4. q. reparatio miraculosa sanitatis per
diuinam uirtutem fit ergo non debet
distingui gratia sanitatum. ab operati
one uirtutum | 5. q. operatio miracu
lorum sequitur fidem uel facientis. 1. cor. 13
uel eorum ob quos miracula fiunt matth.

13. colligitur. ergo si proprie fides gratia gra-
tis data in convenienter etiam proprie
operatio signorum.

Sed contra est Apostolus. 1. Cor. 12.
Ducendum. q. sicut virtutes unius hominis
ad alterum deducit perseverantem et donum
linguarum. sic sermo oportet confirmet
aliquibus signis miraculosis. quibus in
supernaturalium cognitionem perve-
niamus. ut dicitur in ultimis. ac pro-
inde ponenda est gratia gratis data ad mi-
racula facienda.

Ad. 1. R. q. sicut propheta se extendit ad
omnia supernaturaliter cognoscibilia
ita operatio virtutum ad omnia superna-
turaliter factibilia; quorum causa est di-
vina omnipotentia nulli creature im-
vincibilis. unde impossibile est q. principi-
um operandi miracula sic aliqua qua-
litas habitualiter manens in anima

Ad. 2. q. dominus loquitur de signis men-
daciis tempore Antichristi. 2. Thessal. 2.

Ad. 3. q. miracula quantum ad id quod fi-
ciuntur virtutes. quantum ad illud pro-
pter quod fiunt dicuntur signa. propter sui
autem excellentiam dicuntur portenta
vel prodigia. Ad. 4. q. gratia sanita-
tum specialiter pericitur. q. per eam con-
fertur beneficium speciale. propter immu-
ne. quod exhibet in omnibus miraculis ut
scilicet homines adducant inde iustitiam.

Ad. 5. q. licet operatio miraculorum attribua-
tur fidei. q. est ad fidei confirmationem; et
pro!

Cucl q. in semen-
dacia vel q. ad
mendacium in-
ducentia. ut ait
August. 20. deci-
m. de j. de qui-
bus loquitur Aposto-
lus.

Summula D. Thomae

procedit ex dei omnipotentia cui fi-
des immitit; tamen sicut propter gratiam
fidei necessaria est gratia sermonis ad fi-
dei instructionem. ita etiam necessari-
a est operatio miraculorum ad fidei con-
firmationem.

Ar. 2. Vni mali Possint mira-
cula facere?

1. Unde quod non quod miracula impetran-
t per orationem. oratio autem peccato-
ris non exaudit. Ioan. 9. et proph. 28.

2. quod miracula attribuuntur fidei Matt
17. fides autem sine operibus inuana

est Jacobi. 2. ergo mali qui sine sine
bonis operibus miracula facere non possunt

3. quod sunt quedam divina testimonia
libri. 2. deus autem non potest esse testis

falsitatis ergo mali homines non possunt
miracula facere. 4. quod non omnes bo-
ni faciunt miracula. ergo minus illa

faciunt mali.

Sed contra dicitur 1. Cor. 13. si habueris
omnem fidem, ita ut montes transferas
charitatem autem non habueris nihil

sum. Dicendum quod miraculorum quedam
non sunt vera sed phantastica facta. que

dum vera facta sed non miracula et hec pot-
sunt fieri virtute naturalium causarum

et predicta duo possunt fieri per demones
vera autem miracula non possunt fieri

nisi virtute divina ad hominum utilita-
ta

tatem et sic dupliciter. uno modo ad ue-
ritatis predicatę confirmationem. et
sic per malos etiam fieri potest ut ex ma-
g. 7. et Hieronymus ibi constat. alio
modo ad manifestationem sanctita-
tis alicuius et sic fit per sanctos. alio
modo. 19. quamuis et sic rite prohiberet
miracula fieri per peccatorem ad inu-
cationem alicuius sancti. que tamen mi-
racula tunc non dicerentur facere peccator
sed ille ad cuius inuocationem sunt.

Ad. 1. Prę q. quandoq; ex misericordia dei
exardet status peccatoris ^{quamuis} ut ab ipso
est dicitur execrabilis ut dicit Augustinus
super Joannem / Ad. 2. q. agens princi-
pale vitium potest operari per instrumē-
tum mortuum et sic deus per hominē
habentem fidem sine charitate / Ad. 3
q. semper miracula ^{sunt} uera testimonia ei
ad quod inducunt. unde a malis qui fal-
sa denunciant nunq; sunt uera mi-
racula ad confirmationem sue doctrine
et inde Augustinus dicit lib. 33. q. q. ali-
ter magis faciunt miracula. aliter boni
christiani. aliter mali. magi per priua-
tos contractus cum demonibus, boni chr-
istianij per publicam iustitiam; mali-
christianij per signa publica iustitię /

Ad 4. cum Augustinus eodem lib. q. d. d. inq;
nos admonet seeleratos Luminēs aliqua
miracula facere. qualia sancti facere nō
possunt / Ad. 5. cum eodem ibidem. q. deo
non omnibus sanctis ista tribuuntur ne

(uel pro se uel pro
alijs ad gloriam
dei.)

Summula D Thomae

periculosissimo errore decipiant infir-
mi. existimantes in talibus factis esse
maiora dona q̄ in operibus iustitia q̄
bus eterna vita comparat.

Quaestio 179 De Vita activa
et contemplativa in duos

Articulos diuisa.

Art. 1. Vm vita conuenienter diui-
dat per actiuam et contem-
platiuam?

Et uidetur q̄ non q̄ anima per suam esse-
tiam est principium uitae ex 2. de ani-
ma ubi dicitur q̄ vivere in uiuentibus est
esse. actus autem et contemplati-
uus principium est anima per suas po-
tentias. 1. q̄ in uicinerter diui-
ditur prout quate est uivere. per differen-
tias posteriores scilicet actiui et contem-
platiui que pertinent ad intellectum
3. q̄ in men utq̄ dicit motum iuxta
Dionys. cap. 4 de diu. nom. contempla-
tiu dicitur in uiciner quietem. sapie
2. Sed contra est Gregor. in Ezechiel.
Dicendum q̄ uiuentia dicitur que a seip-
sis mouentur seu sperant. et illud est uni-
cuiq̄ maxime competere percipsum quod
est proprium ei, sicut plantarum ui-
ta nutrii. et generari. animalium mo-
ueri et sentire. Et minimum uero in huc
quod intelligunt. Et secundum ratione
agent

3 de anima

agunt et precipue inquis maxime de
 Lectariis ex q. ethic. uel contemplan
 do ueritatem uel in exterioribus actioni
 bus se exercendo.

Ad. 1. R. q. uicere dicit esse uicentiu,
 opes q. uicentia ex hoc q. habent esse
 per suam formam talimodo operant.

Ad. 2. q. uita generaliter sumpta non
 diuidit in actuam et contemplatiua
 sed Vita Summa que ex hoc sortit specie
 q. habet intellectum. Ad. 3. q. ipsum
 templari est quidam interuol animimo
 tu seu operatio. Unde dicitur. 4. cap. de
 uol. uol. ponit tres motus animi con
 templatius. scilicet Rectum, circulari,
 et obliquum.

Ar. 2. Vm Vita sufficienter di
 uidat per actuam et contem
 platiuam?

Et uidet q. 1. et sic. dicit q. tres sunt.
 utiq. maxime excellentes scilicet uol
 uptuosa, civilis (que uidet esse eadem
 ad huc et contemplatiue) ergo. 2. q.
 August. 19. de ciu dei ponit tria gene
 ra utiq. ociosum. aduersum. et exuol
 q. compositum. 3. q. plura sunt Sum
 marum actuum studia. q. contempla
 ti et agere.

Sed contra est q. eiusmodi significant per
 duas uxores Isaac. et per Mariam et Mar
 than teste Gregorio in. 6. moralium

Summula D. Thomae

non esse autem congrua eius modis sig-
nificatio. si essent plures q̄z dicitur.

Dicendum q̄ assignata diuisio est vitæ
Secundum intellectum. qui ^{scilicet}
diuidit in contemplatiuum (cuius fi-
nis est ipsa veritatis cognitio) et in ac-
tuum hinc practicum cuius finis est
aliqua exterior operatio.

Ad. 1. R. q̄ vita voluptuosa est nobis co-
munis cum brutis. ~~ut~~ ut ibidem ait Philo-
sophus de qua nunc non est sermo.

Ad. 2. q̄ media conficiuntur ex extremis
et sic exprimentur et continentur in eis:
et sicut in quolibet mixto predomina-
tur aliquod simplicium. ita in medio ge-
neris utq̄ superabundat quandoq̄ qui-
dam contemplatiuum. quandoq̄ uero
actiuum.

Ad. 3. q̄ omnia studia quae ^{Summa}
ordinantur ad necessitatem presentis ui- ^{na}
tae secundum rationem rectam perti-
nent ad vitam actiuam. quae uero ordi-
nantur ad considerationem ueritatis per-
tinent ad vitam contemplatiuam.

Quaestio. 180. De Vita contem-
platiua in octo articulos diuisa
Ar. 1. Vm̄ vita contemplatiua ni-
hil habeat in affectu. sed totum
in intellectu?

Et uidetur q̄ nihil in affectu. qz. 2. metaph
dicit q̄ finis contemplationis est ueritas
quae

que totaliter pertinet ad intellectum) 2
 q. Gregor. in 6. moral. dicit q. Rachel
 que interpretat vitam principium sig
 nificat vitam contemplativam. Vides
 autem ad intellectum pertinet / 3. q.
 idem Gregor. in ezechiel dicit q. ad vitam
 contemplativam pertinet ab exteriori
 actu quiescere; affectiva autem in
 clinat ad exteriori actus. ergo et
 sed contra est. Gregorius ibidem dicens q.
 contemplativa vita est charitatem dei
 et proximi totamente retinere, et solis
 desideria inquirere.

Dicendum q. cum vita contemplativa
 illorum sit qui principaliter intendunt
 cognitionem veritatis, et intentio sit actus
 voluntatis, que intellectum movet ad
 suam operationem. Vita contemplativa
 quantum ad ipsam essentiam actus //
 pertinet ad intellectum. ad voluntatem
 vero tanquam ad moventem. vel sensibiliter //
 vel intelligibiliter. quandoque quidem prop
 ter amorem rei visq. math. 6. quando
 que per amorem ipsius cognitionis, quam
 quis ex inspectione consequitur. et sic gra
 gorius ponit vitam contemplativam in
 charitate dei. in quantum quis ex amore
 dei inardescit ad eius pulchritudinem con
 spiciendam. terminat autem ad delectatio
 nem, que est in affectu ex qua etiam amor
 interducit / Ad. 2. Per queras sic finalitas
 habet rationem appetibilis, amabilis et de
 lectantis

condito
 214.

boni

Summula D. Thomae

Ad. 2. q. ad illam uisionem incitat amor dei. ut dicit gregor. super ezech. | Ad. 3. q. uis appetitiua non solum membra corporalia. sed et intellectum mouet ut dictum est.

Ar. 2. Vni Virtutes morales pertinent ad uitam contemplatiua
Et uidet q. sic. quoniam eas non aliter pertinent ad dilectionem dei et proximi cui gregor. in ezech. uitam contemplatiua tribuit | 2. q. contemplatiua uita proprie ordinatur ad dei contemplationem ex gregorio ubi supra. sed ad hoc per se nisi non potest nisi per mundiciam quam causant virtutes morales. Malles. 5. et hiebr. 12 | 3. q. gregor. ibidem ait q. uita contemplatiua speciosa est in animo significata per Rachelem. de qua gen. 29. sed pulchritudo animi attenditur secundum uirtutes morales ut acc. Ambrosius lib. de officijs. ergo.
Sed contra est q. ordinantur ad exteriores actiones. Dicendum q. uirtutes morales pertinent ad uitam contemplatiua non essentialiter, sed dispositiue q. sedant interiores passiones et impediunt exteriores actionum tumultus. ut innuit in. 2. et. 12. et hiebr. | Ad. 1. Requiritur contemplatiua habet motum ex parte effectus et secundum hoc dilectio dei et proximi requiritur ad eam et morales uirtutes disponunt | Ad. 2. q. uirtutes morales disponunt ad contemplationem in
quan

quantum causant pacem, et mundici-
am) Ad. 3. q. pulchritudo intellectus
consistit in quadam eius claritate et
debita proportione, que essentialiter
inuenitur in actu rationis contem-
plantis. sapient. 8. factus sum amator
formę illius. participatiue autem in
uirtutibus moralibus maxime tempe-
rantia et castitate qua prohibentur
cipue passiones mentem potissime
distrahunt. ut dicit Augustinus in
lib. soliloquiorum.

Ar. 3. Vm ad vitam contempla-
tuam pertineant diuersi actus?
Funde q. sic. q. Ricardus de sancto Vic-
tore distinguit inter cogitationem me-
ditationem, et contemplationem. que
omnia ad vitam contemplatiuam per-
tinent | 2. q. 2. sunt. 3. dicit q.
speculariter in eandem imaginem tras
formamur. ergo speculatio etiam ad eam
pertinet | 3. q. Bernardus in lib. de con-
sideratione dicit q. prima et maxima
contemplatio est admiratio maiestatis.
Sed hec teste Damasceno spectat ad timo-
rem | 4. q. ad eam requirunt lectio. ora-
tio et meditatio. quoniam et auditus. Suce-
ssio. manu audiebat uerbum illius ~
Sed contra est q. vita hic dicit operatio
cui homo principaliter intendit ~
Ducendum q. actus completiuis contemplatiua uite
tam in homine (de quo in nobis quimur)
est ipsa ueritatis contemplatio quam an-
te

Summula D. Thomae

tecedunt alij duo actus intellectus sui
Sicut cognitio principiorum et deductio
veritatis ex ipsis. nec enim homo
sicut angelus simplici intuitu verita-
tem apprehendit. ex. 7. cap. de div. nom.

Ad. 1. R. cum eodem Ricardo. q. medi-
tatio dicitur inquisitionem veritatis. cogi-
tatio et animi respectus ad evagationem
primam. Sed ut contemplatio est perspicax
et libera intuitus animi in res perspi-
ciendas. Ad. 2. cum glossa Augustini
ibidem. q. speculatio dicitur a speculo. non
a specula in qua similitudo rei cognita
refluet unde ad meditationem reduci
videtur. Ad. 3. q. admiratio est species ti-
moris consequens apprehensionem a-
liquis rei excedentis nostram faculta-
tem et actus consequens contemplatio-
nem sublimis veritatis. dictum est enim
q. contemplatio in affectu terminatur.
Ad. 4. q. meditatio requiritur ad acqui-
renda pro studio; oratio ad acquiren-
da a deo; auditus ad acquirenda per lo-
cutionem a proximo. et lectio ad acqui-
renda ex scriptura.

Ar. 4. Utrum vita contemplativa
consistat solum in contempla-
tione dei. an etiam in conside-
ratione cuiuscumque veritatis?
Et videtur q. in cuiuscumque veritatis. q. cogni-
tio divinarum operum sic per aliquam con-
templationem iuxta illud psalmi. mira-
bilis

bilia operatua & Anima mea agnos-
 cet ritus / 2. qz Bernardus primarius
 contemplatus ~~est~~ est admiratio di-
 vine maiestatis. secunda iudiciorum dei
 certia beneficiorum ipsius. et quarta pro-
 missionum / 3. qz Ricardus a sancto vict
 ponit sex contemplationis species quarum
 prima est sensibilium secundum solam
 imaginatorem. Secunda in imagina-
 tione secundum rationem qua rerum
 sensibilium ordo considerat. Tertia est
 in ratione secundum imaginatorem qu-
 ando per inspirationem ex visibilibus ad
 invisibilia subleuamur. quarta in rati-
 one secundum rationem. quando animus
 intendit invisibilibus que imaginatio no-
 nunc. Quinta supra rationem. quando
 ex divina reuelatione cognoscimus ea
 que humana ratione comprehendere no-
 sunt. Sexta est supra rationem. et preter
 rationem. scilicet quando ex divina reuelatione
 Nature cognoscimus ea que humana ra-
 tionem repugnare videntur sicut mysterium
 trinitatis. sed hoc solum ultimum ad diui-
 nam veritatem pertinere videtur. ergo /
 4. qz in uita contemplatua que est contem-
 platio veritatis in quantum est diuina
 perfectio. ac que libet ueritas est perfectio
 intellectus humani. ergo etc. /
 Sed contra est Gregorius. in 6. moralium.
 ait qz in contemplatione Principium quod
 est deus querit
 Dicendum qz principaliter et primo con-
 tem /

in lib. de conside-
 ratione ait qz

et corporalium re-

^
vita

et incipitur hic
in via perficien-
da et continuari
da in Patria.

templati consistit in contemplatione
primae veritatis. quae est finis et finis huius
neque. ut docet August. in 1. de trinitate
et Philosophus in 12. ethic. secundario
auctem et dispositiue consistit in contem-
platione diuinorum effectuum quibus
ad predictam finem manuducamur. ut
man. 1. Sabee. et docet August. lib. de ve-
ra religione. ex praemissis ergo colligip-
test quod ordine quodam quatuor ad vitam
contemplatiuam pertinent. Primus vir-
tutes morales. secundo alij actus praeter
contemplationem. Tertio contemplatio
diuinorum effectuum. et quarto ipsa diuina
veritatis contemplatio.

Ad. 1. Prae dictis / Ad. 2. quod ex iudicio
diuinorum consideratione dicimus ad cogni-
tionem iustitiae et ex beneficijs ad mise-
ricordiam et bonitatem dei / Ad. 3. quod
designant gradus quibus ad perfectam
contemplationem ascenditur / Ad. 4. quod
sicut veritates perficiunt intellectum in
ordine ad veritatem diuinam.

Ar. 5. Vni vita contemplatiua
secundum statum suius vitae
possit pertingere ad visionem
diuinae essentiae

Et videtur quod sic quod Paulus gal. 32. dixit
uidi dominum in facie ad faciem et sal-
uata est anima mea. ergo. et 2.
quod Gregorius in 6. moral. ait quod in contem-
pla

placuit ad semet ipsos redeunt introitus
 cererum & potalium secum umbras
 non trahunt, sed in circumscriptione lu-
 men videre affectant | 3. q. demsan-
 ctus in 2. dialogorum ait q. armo ui-
 denti deum angusta est omnis creatura
 beatus Benedictus inter ignes globos
 congeles ad webs redeunt uidebat q.
 sed contra est Gregor in exeticelem
 Dicendum cum Augustino .12 super ge-
 nesim q. ueni in sacrisa protulit se
 sibus ut possit uide deum per essentiam
 potest tamen illam uidere securidumq.
 a sensibus et imaginatione abstractu
 sicut eis potentia liter
 sicut de Pauls in raptu dictum est qui in eo
 medium statum tenuit inter uiatores
 et beatos

Ad .1. Ar. cum Dionisius in epist ad Ga-
 ium monachum . et cum Gregorius . q. da-
 ab uidit firmam imaginariam in qua
 deus uentus est . uel q. faciem dei
 cognitionem dei uocant | Ad .2. q. ad
 contemplationem suam uitaq. deseruiunt quide
 p. sancta maria . sed non ipsius substance
 dignitas . qui in potentia tendit ad simplicem
 ueritatem . ut dicit Dionis . 2. cap. Colles-
 tis Hierarchie . et sic intelligendus est Gre-
 gorius | Ad .3. q. ex uerbis Gregorij non
 dat intelligi q. beatus Gregorius in illa ui-
 sione deum uiderit per essentiam . sed q. per
 illustrationem diuini luminis defacili
 possunt cuncta uideri et respectu cogniti-
 onis dei parua apparere .

Ar. 6.

Ar. 6 Vm̄ operatio contempla
tionis convenienter distingua
tur per tres motus. circūlarem
Rectum. & Obliquum.

Et videtur q̄ in convenienter sic distingua
t̄ a Dionisio cap. 4. de diu. nom. q̄ in
templatio ad quietem pertinet & sapie⁸
sed motus quieti opponit. ergo 1. q̄
contemplatio est actus ad intellē
tum pertinet secundum quem homo
cum angelis convenit. sed in angelis
aliter assignat Dionisius hos motus q̄
in anima ergo 1. 3. q̄ Richardus de
sanct. vict. lib. de contemplatione po
nit multas alias differentias motuū
ad differentiam in latitudinem scilicet sub
i^o deorsum. s^o deorsum. d^o deorsum / ^A ^{Sussum}
in anteriora. vel posteriora. et alia qua
de in quibus ~~manent~~. et tandem quā
quasi immobiliter suspense in eodem lo
co manendo.

In contrarium est auctoritas Dionisij
Dicendum q̄ non solum operationes sen
sitivae ~~operantur~~. sed et operatio
ipsius intellectus. motus dicitur a Phi
losopho ad similitudinem precipue
motus localis, qui ^{et} potest et ut constat
ex 8. phys. ^{et} ~~quod~~ triplex esse videtur cir
cularis qui uniformiter fit supra eodem
centrum: Rectus qui fit ab uno in aliud
et obliquus. qui cum varietate ab uno
in aliud tendit. quasi ex utroq̄ compo
situs

tus / Ad. 1. R. q. motus exteriores a contemplatione distrabunt. sed interiores ad ipsam quietem contemplationis spectant.

Ad 2. q. idem in angelis differenter as signat predictis motus divinis ac in

hominine propter diversum modum intelligendi in utroq. q. angelus neq. a sensibilibus cognitionem accipit. neq. per discursum sed simpliciter intuitu

unde motus circularis in eo est quatenus uniprimiter. et indesinenter absq. principio et fine intuitu dei. Recurrem autem motum ponit in eo quantum ad divinam providentiam. qua superiores illuminant inferiores. et tandem obliquum ponit compositum ex recto et circulari. in quantum secundum contemplationem de se inferioribus providet et in anima ponit eiusmodi motum obliquum prout illuminaturibus divinis rationibus doctus / Ad. 3. q. ille differente re ducunt ad motum rectum. et in se habent

per uarietatem

quod dicitur in anima per dicta duplici de firmitate ablata

per medios. et in anima secundum q. ab exterioribus sensibilibus procedit ad intelligibilem cognitionem.

Obliquum

ultima excepta que explicat circularem. unde patet q. divinis multis sufficientius et subtilius motum contemplationis describit.

Ar. 7. Vm contemplatio delectationem habeat?

Et videtur q. no q. delectatio ad vim appetitivam pertinet / 2. q. gregorius in 1. rezechielem dicit q. in contemplatione exierit

Summula D. Thomae

tamen contentus qua animus
subleuat. iam succumbit sed incerta
minime delectatio non apparet. 3. quod de
lectatio sequit operationem perfectam
at in via omnis operatio non contemp-
latur ^{nu} et imperfecta. unde et Jacob in
suo darrinis facie ad faciem claudicab-
at pede. 4. quod lectio corporalis qualis
fuit in rebus dicitur Jacob eum uide-
re in unum generis. 32 impedit delectatio-
nem.

Sed contra est sapientia. 3. non subeca
manitudine conuersatio illius. sed de-
lectatio. et gaudium. et Gregorius sup
ezechielem. ^{contemplatio}

Dicendum quod delectatio aliqua potest
esse delectabilis dupliciter scilicet rati-
one ipsius operatiouis. quod unum quod
quod delectat in operatioue conuenienti
sua natura precipue si ex habitus sapie-
tie aut scientie procedat; aut ex parte
obiecti quod quid remanet in contem-
plac. (quorum utrumque cernit cum quum
templacibram quam diligit oculis cor-
poris intuet). In unam autem ad
templatiuam de i mouet charitas in
in modo contemplatioue est delectatio
non solum ratione ipsius contempla-
tiouis. sed et amoris diuini. unde in
psalms decem gustate et uide te quum
am suauis et dominus.

Ad. i. R. quia uita contemplatiua principi-
um habet in affectu et quod finis respondet
prin

principio inde Gregorius super ezechiel
 elem ait q. cum quis quem amat uidet
 in amorem ipsius amplius ignescit, et
 in hoc consistit ultima contemplationis
 perfectio. / Ad. 2. q. certamen et certamen
 honoris ex parte veritatis in qua con
 tendit contemplatio sed ex defectu et
 corruptibilitate nostri corporis ad inferi
 ora trahentis. ut dicit sap. 9. unde
 exclamabat Apostolus infelix homo
 quis. m. l. d. e. mortis huius. et id docet
 gregorius super ezechiellem. nec dele
 ctat quis esse contra quam pugnat, sed
 pro qua pugnat quia ad eam quanto sunt
 maius periculum in periculo. et maius
 gaudium in triumpho. ut ait August
 in 3. confess. / Ad. 3. q. quamuis con
 templatio et delectatio huius vite sit
 imperfecta respectu contemplationis pa
 tris, excedit tamen quamcumque aliam
 delectationem ex parte excellentia rei
 contemplatae. ut ponderat Philosophus
 in. 1. de partibus animalium. quamuis
 miris habeamus (sic ipse dicit) theo
 rias circa diuinas substantias. et idem
 docet gregorius in ezechiellem / Ad. 4. cum
 eodem sar. R. q. post agnitorem sua
 uicitatis deus unus in nobis pessimus re
 manet cui imitari debemus ad amorem
 deus, debilitate altero scilicet affectu
 cultu. Ar. 3. Vnde vita contemplati
 ua sit diuturna? ~
 et uidet q. non quod omnes intellectiva per

Summula D. Thomae

fectiores suavis uitz euacuabunt. ut
dicit 1. corint. 13 / 2. q. dulcedinem
contemplationis homo raptim et pertran-
sendo de gustat. ut dicit Augustinus
in 10. confess. et Gregorius in 5. mora-
lium exponens illud Job. 4. cum spiritus
me presente transiret / 3. q. uita contem-
platiua non est homini connaturalis. sed
melior q. secundum hominem ut dicit
Philosophus in 10. ethic. arguens
ut diuturna.

Sed contra est q. dominus dicit Luc. 10. q.
maxima optimam partem elegit. quae
Gregor. in ezechielem ait. hic incipit
in celestipatria perficiat.

Dicendum quia uita contemplatiua diutur-
na est secundum se tum q. est circa im-
mutabilia. et incorruptibilia. tum q. non
habet contrarium eius delectatio ut dicit
in 1. topicum. Est etiam diuturna
quoad nos; tum q. impetibus secun-
dum incorruptibilem partem anime. tum
q. in operibus contemplationis corporal-
iter non laboramus. ut dicit in 10. e-
thic. Ad 1. Requiritur contemplatiua
modus non est idem hic et in patria
dicit autem manere ratione charitatis
in qua habet et principium et finem
et hoc docet Gregor super ezechielem
Ad 2. q. etsi nulla actus possit diu durare
in sui summo. neq. ex consequenti con-
templatis attingens uniformitatem

diu-

divinę contemplationis ut dicit Dio-
nysius. potest tamen diu durare quantum
ad alios actus / Ad. 3. q. ex eo q. est supra
luminem (scilicet quantum ad intellec-
tum. quem quod divinum vocat Philo-
sophus) sequitur q. sic diuturna ~

Quaestio 131. De Vita acti-
ua in quattuor art. divisa
Ar. 1. Vni omnes actus virtutum
moralium pertineant ad vitam
activam?

¶ Videtur q. non q. per vitam acti-
vam ordinamur ad alium ut dicit se-
per Gregorium gregor. ac per solamius
vitam ad alterum ordinamur. ergo
2. q. idem sanctus dicit q. activa sig-
nificat per hanc que vivimus videt ee
inutilitatem et subventionem pro-
ximorum fatagat. Sed autem ad charita-
tem. et non ad alias virtutes spectat
3. q. disponunt ad contemplativam
tanq. ad perfectionem. dispositio autē
et perfectio ad idem pertinent.

Sed contra est Isidorus lib. de summo
bono. requirens in activa exercitiis
non operum quib. excurrant vitia
ad transeundum ad contemplativam.

Dicendum q. cum virtutes morales or-
dinentur ad operationes exteriores et non
ad internam cognitionem essentiali-
ter pertinent ad vitam activam et fore
licet

principa-
liter

Summula D Thomae

licitatem, quae in ea consistit, ut dicitur
in 2. et 10. ethicorum.

Ad 1. Primum quod dicitur in 5. ethicorum
ut infra principales est virtus, ideo vita
activa describitur per ea, quae ad alterum
ordinantur. Ad 2. quod per omnes actus mo-
ralium virtutum potest quis proximum
dirigere ad bonum. Ad 3. quod vita activa
de se respicit ad contemplativam, et
ad illam pertinet maxime quando ac-
tus eius exercent non ut per se boni, sed
ut ad contemplativam ordinantur.

Ar. 2. Vnde Prudentia pertinet
ad vitam activam?

Fundatur quod non quod non pertinet ad vitam
appetitivam. 1. quod requirit oculos cla-
ros, quibus caret bestia sicut et animalia
te greg. inzechielum. 2. quod est media
inter morales, et intellectuales, et ex
consequenti pertinet ad medium sta-
tum utque quem ponit Augustinus in
19. de civitate dei.

Sed contra est Philosophus in 10. ethicorum
dicens quod pertinet ad felicitatem activam.
Dicendum quod cum prudentia sit regula
ratio rerum aequilibrium ex 6. ethicorum
ordinat ad operationes virtutum mo-
ralium quarum fines sunt principia
prudenter, ac proinde sicut et illa, sic
ipsa pertinet ad vitam activam, nisi
large sumat prout comprehendit qua
semperque humanam cognitionem, quae
partes

partis quantum ad aliquam sui partem
pertinet ad vitam contemplativam
ut dicit Iulianus lib. 1. de officiis /

Ad. 1. R. ex d. d. / Ad. 2. q. licet occupa-
tus in exterioribus minus faciat videre
in intelligibilibus. facit tamen clarius ui-
dere in iudicio agibulum, quod pertinet
ad prudentiam. quod ubi intendis ubi in
~~videtur~~ generaliter / Ad. 3. q. pru-
dentia dicitur media inter virtutes. quod
in subiecto convenit cum intellectualibus
lib. in materia autem cum moralibus.
Iud autem tertium genus medium
est inter activam vitam. et contem-
plativam. quantum ad ea circa quae oc-
cupatur.

Ar. 3. vni docere sit actus vitae
activae an contemplativae?

Et videtur quod non sit actus quod Gregorius in
epistola ad q. viii. perfecti bonae vo-
luntatis quae contemplativa fratribus de-
moneant. Sic autem ad doctrinam per-
tinet / 2. quod ad idem genus debet pertine-
re actus scilicet docere ad quem scilicet
scilicet sapientia vel scientia / 3. quod qua-
vis oratio impetret alijs pertinet ad con-
templativam. ergo similiter et doctrina
quia alijs scilicet communicare

Sed contra est Gregorius super epistolam
decedendum quod cum doctrina fiat per locuti-
onem. quae est signum audibile inter-
ius conceptum habet duplex obiectum

Sci-

Summula D. Thomae

scilicet id quod est materia interioris con-
ceptionis. et sic quandoque pertinet ad ac-
tuum. quandoque ad contemplativum ut
innuit Augustinus. lib. de verbis domi-
ni. Aliud vero obiectum doctrine est ex
parte sermonis audibilis. et sic eius ob-
iectum est ipse audiens. Et quantum ad
hoc ~~obiectum~~ omnis doctrina pertinet
ad vitam actuam. ad quam spectant
omnes exteriores actiones.

Ad 1. R. q. loquitur de dictum est de doctri-
na quantum ad materiam / Ad 2. simi-
liter q. procedit quantum ad materiam
interioris conceptionis / Ad 3. q. qui o-
rat pro alio nihil agit circa illum. sed cir-
ca intelligibilem veritatem scilicet de-
um.

Activa.

Ad 4. Vm vita contemplati-
ua maneat post hanc vitam?
F. videtur q. sic. q. secundum Augustinum
14 de civitate. virtutes morales post hanc
vitam manent / 2. q. actus doctrine
sicut constat in angelis qui inferiores
purgant illuminant et perficiunt tes-
te Dionis. 7. cap. celestis Hierarchie
manet post hanc vitam / 3. q. de se est
durabilior q. contemplativa. q. in hac
ut dicit Gregorius in Ezechiel. fixi per
manere ^{non} possumus. sicut in activa.
Sed contra est idem sanctus ibidem. dicens
q. contemplativa sic incipit ut in cele-
sti patria perficiat. sed cum presenti seculi

Vita auferat actiua | Dicendum qd
 in patria cessabunt exteriores actiues
 in quibz habet finem vita actiua, uel si
 que fuerint ad contemplatiuam ordina-
 bunt ac per se sequens in patria acti-
 ua uita cessabit. Et sic docet Augustinus
 in fine de ciuit. de j.

Ad. 1. R. iuxta superius dicta q, actus
 uirtutum moralium manebunt prout
 ordinant ad quietem contemplatiuam

Ad. 2. q, respectu uisus dei que erit
 in patria et in qua consistit beatitudo
 non erit in nobis actus doctrine neque
 nos beatus egebit ab alio edoceri sicut
 uel Hierem. 31. sed deus qua pertinet
 ad dispensationem ministeriorum dei unus
 angelus docet alium. et secundum hoc
 habent aliquid de uita actiua. quando
 mundus durat ex hoc q, administratio
 inferioris creature interidunt. unde
 genes. 28. angeli ascendebant et descen-
 debant per scalam contemplando mini-
 mum et agendo quod docet Gregor. in. 2.
 moral. unde in eis non distinguitur uita ac-
 tiua a contemplatiua sicut in nobis

Ad. 3. q, eius modi durabilitas non pro-
 uenit ex ipsa ratione actus uitz et con-
 templatiuz. sed ex defectu uoluntatis quae ex
 uisus grauitate retrahimur ab alti-
 tudine contemplatiuis. ut ibidem sub
 dit gregorius.

Quastio 132 De comparatio-
 ne uita actiua ad contempla-
 tiuam. in. 4. artic. diuisa.

Summula D. Thomae

Ar. 1. Vm vita actiua sit potius
q̄ contemplatiua? ~
et uidee q̄ sic q̄ pertinet ad maiore
res et meliores scilicet Prelatos ut di
cit August. 19 de ciuitate dei / 2. q̄ ad
actiuam pertinet disponere de uita tem
platiua ut constat ex od. 19. ubi domi
nus dixit Moysi. descende et uita
tate populum ne forte uelit transire
de te propositos terminos ad uidentiu
deum) 3. q̄ nullus debet abstrahi
a magis perfecto statu ad perfectiorem
i. in. n. q̄ mulamini carismatame
sua. sed transferre multi ad sta
tu contemplatiui. ad actiones Pre
latis erit)

Sed contra Luc. 10. Maria opt. p. ele
Ducendum q̄ perfectius simpliciter
potest excipi secundum quod ab imper
fectior. q̄t a uita uita contemplati
ua perfectior q̄ actiua ob oia que
refere Philosophus. in. 10. et sic dicitur

Primo. q̄ conuenit homini secundum
optimum quod est in eis scilicet in tel
lectum. et in ordine ad intelligibilia.

Secundo. q̄ q̄t magis continua et du
rabilis de se. unde Maria sedet q̄t pe
des domini) Tertio q̄t maioris delec
tationis unde Martha est que turbat)

quarto. q̄t magis sufficiens et circa
unum. et Martha circa plurima

quinto q̄t propter se appetit uisibile
ac

activa unde in psalms in impetia
 dominus sanc sequiamur. ut. chs. i. d. d.
 o. d. vitq meq. Sexto quoniam in qu
 dam quiete. et uacatione. Septimo
 q. ex secundum diuina. actiua ne
 2o secundum humana. ut docet Aug
 de uerbis domini. Octauo. q. est secu
 dum propria Summi. actiua uero se
 cundum communia ei cum bructis; un
 de cum psalmista dixisset Summe et
 inmerita saluabis domine, subnon
 xvi, in lumine tuo uidebimus lumen
 et tandem dominus. Nonam cau
 sam addit Lucq. 10. q. optima pars Ma
 ris. et inde optima ut dicit Augusti
 de uerbis domini. q. non auferet ab
 ea. Secundum quid tamen ad ne
 cessitates subiecti utq. huius potest
 actiua, et magis eligenda ut dicitur
 in. 3. episcorum.

Ad. i. Prq. Prelatus ut ait Gregorius
 debet esse actiue precipuus. sed precum
 his in contemplatione suspendus. Ad
 2. q. actiua diffinitur seruando ad contem
 platiuam quolibet omnino et ut di
 cit gregorius in episcopi. et Boetius in. 5.
 de consolatore. Ad. 3. quoniam quis a
 contemplatiua ad actiuam uocat non fit
 per modum subtractionis. sed additionis
 ut dicit August. 19. de ciuitate. q. o
 cum sartum querit charitas ueritatis
 negocium autem iustum. (scilicet utq.
 actiua) suscipit necessitas charitatis.

Ar. 2. Vm̄ vita actiua sit ma-
ioris meriti q̄ contemplatiua
Fuit q̄ sic. q̄ actiua tribuit labori
labori autem premium et merces. 1.
cor. 3. et ad idem est Gregor super ezech.
prius poscens hyam q̄ Ractelem cui
conuenit quies | 2. q̄ contemplatiua
sic est in chato fiturq̄ beatitudinis.
ut ait Augustinus Ioannes ultimus. et
gregorius in ezechielem ergo plus habet
de ratione premij. q̄ meriti | 3. q̄
ut idem sanctus gregorius ait nihil est
maioris meriti q̄ zelus animarum
sed per zelum conuertimur ad studia
vite actiue. ergo.

Sed contra est expresse Gregor. 6. mor.

magis merito-
ria est

Dicendum q̄ cum vita contemplatiua
directus ordinet ad dilectionem dei q̄
actiua que directus respicit dilectione
proximi ut docet Augustinus. 19. dicit
ut ~~q̄~~ q̄ satagit circa frequens minus
tarum, ut dicit Luc. 10. et idem dicit
gregorius Symbia. 3. super ezechielem.
Potest tamen contingere q̄ quis plus
mereat in operibus uitae actiue, q̄ alij
in operibus contemplatiue. p̄ca si
ob abundantiam diuini amoris ut ei
uoluntas impleat interdum sustinet
et a dilectione diuine contemplatiue
ad tempus separari, cupiens cum Pau-
lo anathema esse ad omnes profratibus
suis. Rom. 9. ut exponit Chrysost. libro
de

de compunctione / Ad. 1. R. q. augmē
 tantur in respectu premij essentialis
 consistat principaliter in caritate et
 uacatione diuine contemplationis / Ad
 2. q. in beatitudine glorie peruenit ad
 perfectum. et ideo non relinquendus
 proficiendi per meritum. Sitamen re-
 linquere esset maius meritum et
 efficacius propter maiorem charitatem

Ad. 3. q. sacrificium humane anime spirituale et pro
 pinguius deo
 uoluntatum
 q. rei prodest tantum magis acceptum
 et ^{quidem} et primo anime proprię. deinde
 proximo. Tertio ergo q. dicitur q. nul-
 lum sacrificium est deo magis accep-
 tum q. felix animarum non prefer-
 re meritum uite actus meritorij
 uel contemplatiue sed ostendit magis
 esse meritorium sequi offerat deo
 animam suam et aliorum. q. que
 cumq. extera dona. "

Eccl. 30 et
 Apocal. ulti-
 mo)

Ad. 3. vñ vita contemplatiua
 impediatur per actiuam?

Et uidet q. sic q. requirit uacationem
 et quietem. iuxta illud psalmi. uaca-
 te et uidete quoniam. s. est dñus, sed ac-
 tua turbatur erga plurima Luc. 10)
 2. q. gregorius in exechi. dicit q. actiua
 lypsa minus uidet dum occupat in
 pere / 3. q. uident sibi inuicem contra-
 rari dum altera circa unum. altera
 uersat circa multa.

Sed contra est Gregor. in 6. moral dicens
 qui

qui contemplationis arcem tenere desiderat prius se in campo per exercitiū operis probent.

Dicendum q. vita activa ex parte studij quae in operibus exterioribus occupatur impedit contemplatiuam. sed quatenus interiores passionnes componit et ordinat (ad quibus phantasmatum praeueniunt quae conturbant) contemplationem adiuvat ut docet gregorius in 6. moralium. Et ex his solvuntur obiecta.

Ar. 4. Vm̄ vita activa sit prior q̄ contemplatiua?

Et videtur q. non q̄ dilectio dei quae ad contemplatiuam pertinet prior est q̄ dilectio proximi in quantum propter deum diliguntur. 2. q̄ ut docet gregorius in ezechiel. licet secundum bonum ordinem ab activa ad contemplatiuam tendamus plerumq. a contemplatiua ad activam reflectimur. non ergo activa simpliciter est prior. 3. q̄ gregorius in 6. moralium explicat quemadmodum eiusmodi vires diversae competant ~~non temperata~~ dum alij sub quiete cadunt. alij contra occupationibus pressi pereunt. ac primum non videntur ordinem habere inter se. Sed contra est gregorius in 3. Similia super ezechiel. dicens q. activa prior est tempore q̄ contemplatiua.

Dicendum q. secundum se et via perfectioris prior est contemplatiua q̄ dirigic alij
nam

nam. Sed via generatiuus et quod ad nos
 prout est actiua. sicut dispositio ad formam
 Ad. 1. R. q. contemplatiua non ordinat
 e ad qualemcumq; dilectionem dei sed ad
 perfectam. actiua uero ordinat ad quale
 cumq; dilectionem proximi et est necessa
 ria ad intrinsecum regni ut dicit gregorius
 Somil. 3. in Ezechielam / Ad. 2. q. ab ac
 tua procedit ad contemplatiuam via
 generatiuus. sed a contemplatiua ad
 actiuam per uiam directiuius. sicut ex
 habitu genito ex actib; procedunt alij ac
 tus perfectiores. ex. 2. ethic / Ad 3. q. li
 cet illud uerum sit, nihilominus ut ipse
 sanctus subdit ibidem. quia magis apti
 sunt ad exercitia actiua. per ea disponu
 tur ad contemplatiuam. et quia ma
 gis contemplatiua sunt dediti possunt
 exercitia actiua subire. ut per hoc ad co
 templatiuam paratiore reddantur.

per rationem
 superiorem si
 uic uirtute
 rem ut dicit Au
 gustinus in de
 trinitate

Questio. 183 De officijs et
 Statibus hominum in quat
 tuor articulos diuisa
 Ar. 1. Vm status in sui ratione
 importet conditionem liberta
 tis uel seruitutis?

Indee q. neutrius q. status a stando
 dicit et stare dicit rectitudinem. que in sda
 obediencia hominis ad deum saluatur
 iuxta glossam in illud psalmi rebo
 decet uel laudatis. et iuxta gregorium in
 6. moralium / L. q. status importat in

Ezechiel. 2

mobilitatem, ex 1. corint. 15. et gregorius super ezechielem. Sed quilibet virtus facit immobiliter operari ut dicitur in 2. ethic. ergo 3. q. status dicitur altitudinem. Sed per diversa officia vel gradus erigit quis, et fit altior altero. ergo eiusmodi sola sufficiunt ad diversificandum statum.

Sed contra dicitur in decretis. 2. q. 5. ^{ibi} Significando in causa status. id est pertinentiam ad libertatem, vel servitutem.

Dicendum quod status dicitur modum situs et positionem partium convenientem naturae rei stantis. cum quadam immobilitate; sicut naturae hominis est quod caput sit sursum et pedes in terra firmi et media membra convenienti ordine disponantur. quod Summa dicitur. rectus stat et non movet. et idem dicendum de statu regis et conditionum hominum. ac proinde ad statum hominis id solum secundum rationem et ius. id dicitur pertinere quod respicit obligationem personae hominis pro ut scilicet est si iuris vel aliter ex aliquo permanente. et hoc est quod pertinet ad libertatis vel servitutis rationem, tam in civilibus quam in spiritualibus.

Ad 1. Per quod rectitudo status in homine importat quietem. Ad 2. quod immobilitas non sufficit ad rationem status nam etiam iacens vel sedens quiescit. Ad 3. quod status pertinet ad conditionem per

sonq. Officium autem dicitur per compara-
tionem ad altum. et gradus dicitur se-
cundum ordinem inferioritatis. et su-
perioritatis.

Ar. 7. Vm in ecclesia debeat
esse diuersitas officiorum siue
statuum?

Sciendum q. non q. repugnat unitati
quam dominus dicitur. 17. postulat
inter fideles) 2. q. operatio gratie ordi-
nata est et efficacior q. natura. nec
autem que potest facere per unum
facit per multa. ergo melius per esse
Sunt generent ministeria gratie,
sine officiorum. et statuum differentia.
3. q. bonum ecclesie maxime uidetur
in unitate consistere. secundum psal-
mistam. et 2. corinth. ult; sed diuer-
sitas est impedimentum pacis. ^{ut} eccl. 13 -
et. 7. Politicorum ad eternum. ergo est.
Sed contra dicitur in psal. 44 de eccle-
sia q. est circumamicta uarietate. Sci-
licet doctrina apostolorum. confessionem
trium, puritate uirginum. et lamen-
to poenitentiam. ut ibi glossa exponit

Dicendum q. diuersitas statuum
et officiorum in ecclesia necessaria
est ob tria. Primo ad perfectionem ipsi-
us ad ephess. 4. ipse dedit quosdam qui
sunt apostolorum est. Secundo ad neces-
sitate multiplicum altuum in ca-
ad Rom. 12. sicut in uno corpore multa

mem

Summula d. Thomae

membra habemus etiam. Tertio ad dignitatem. et pulchritudinem ipsius ecclesie. que in quodam ordine consistit. ut. 3. reg. 10 testat Regina Sabba de domo Salomonis. et Apostolus dicit. 2. ad Timot. 2. de magna domo in qua sunt diversa vasorum genera.

Ad. 1. Per quosmodum diversitas perficit et charitatem perficit. et unitur per omnem iuncturam. ut habet ad ephes. 4. / Ad. 2. quod nec natura varietate ad unum id ad quod multare quiritur secundum illud. 1. Cor. 12. sicutum corpus oculus ubi auditus / Ad. 3. quod sicut ex una anima et spiritu vivificant. et uniantur membra corporis sic et officia diversa et status ecclesie per spiritum sanctum in unitate spirituali et pace vivunt et conservant. quod dicit unusquisque non que sunt queque. sed que est ecclesiis. Ioannis 6. ad ephes. 4. et. 1. Cor. 12. instrumur. et monemur.

Ar. 3. Vm officia distinguantur per actus?

Et videtur quod non quod sunt infinita diversitates Summariorum actuum. infinitorum autem non potest esse certa distinctio / 2. quod vita activa et contemplativa distinguuntur per actus. alia autem videtur esse differentia in officiis ac vita

2m

3.

B. q. si similiter status et gradus distinguuntur
 et per actus non ergo etiam officia quae
 diversimode in suas partes dividuntur.
 Sed contra est Isidorus in lib. etymol. di-
 cens. q. officium ab efficiendo est dictum
 quasi efficium una mutata littera.
 Dicendum q. diversitas membrorum ec-
 clesiae ad tria ordinatur scilicet ad perfec-
 tionem. actum et deorum. perfectio-
 nem quidem secundum statutum diffe-
 rentiam. actum secundum officia.
 Et deorum secundum graduum distin-
 ctionem. prout unus in eodem statu vel
 officio est alius superior. Unde in ps.
 alms. secundum aliam translationem
 dicitur deus in gradibus eius cognosceat.
 Ad. 1. R. q. materialis diversitas est in-
 finita. sed non formalis a qua sumit
 distinctio specifica actuum. Ad. 2. q. vi-
 ta dicitur absolute et distinguere secundum
 actus convenientes. Et non secundum
 seipsum. Sed efficientia a qua officium
 dicitur importat actum tendentem
 in aliud ut dicitur in. 9. metaph. et idem
 ait Isidorus q. officium dicitur quia quis
 nulli officiat. id est noceat. Ad. 3. q. ut
 la distinguere prout dicitur est. con-
 tingit tamen q. quandoque concurrant ut
 cum quis deputat ad aliquem actum al-
 tum. ex quo simul habet officium et
 gradum. et ulterius quemdam perfectio-
 nis statum sicut patet de episcopo. vide
 Isidorum lib. etymologiae.

UVA. BHSC Ar

Ar. 4. Vm̄ differentia statuum
attendat secundum incipientes
proficientes, et perfectos.

Eundemq, non qd̄ in eis dicitur diuersa
sunt differentia. ac charitas distinguitur
secundum hos gradus. ergo non status,
2. qz̄ ista non videtur pertinere ad liber-
tatis vel seruitutis conditionem. quam
respicit status / 3. qz̄ predicti tres distin-
guuntur secundum magis et minus, quod
potius pertinet ad gradus q̄ ad status -
Sed contra est gregorius in moralibus, et
super Ezechielem.

Dicendum ut supra q, status libertati
respicit vel seruitutem. est autem dup-
lex seruitus. et duplex libertas (ut dicitur
Rom. 6) scilicet peccati et iustitiae. li-
bertas autem a peccato vera libertas est
que coniungit liberam seruituti iustitiae,
et similiter vera seruitus est seruitus
peccati. cui coniungit libertas a iustitia
eius modi autem seruitus iustitia vel
peccati contingit per humanum studium (ut dicitur
in quo est accipere principium incipi.) post hoc
entium, medium proficientium. et (videm)
terminum perfectorum.

Ad. i. R. q, libertas a peccato fit per chari-
tatem diffusam in cordibus nostris per spi-
ritum sanctum. ad Rom. 5. et 2. cor. 3.
et ideo est eadem diuisio charitatis. et sta-
tuum pertinentium ad spiritualem liber-
tatem

Ad. 2. q. incipientes proficientes et perfecti dicuntur homines non secundum quod ad unum studium. sed secundum studium eorum. quod pertinet ad spiritualem libertatem. vel seruitutem. Ad. 3. q. nihil prohibet in idem concurrere gradum et statum. nam et in rebus mundanis illi qui sunt liberi. non solum sunt alterius status. q. serui. sed etiam sunt alterius gradus.

Quaestio 184 De His que pertinent ad statum perfectionis in communi in. 8. artic. diu.
Ar. 1. vñ Perfectio humana utq. specialiter attendat secundum charitatem?

Fuadee q. non. q. 1. cor. 14. dicitur malitia parum habete. sensibus autem perfecti. ac charitas non pertinet ad sensum. ergo / 2. q. ad ephe. ultimum iubemur ad perfectionem multis virtutibus armari / 3. q. Iacob. 1. dicitur q. patientia opus perfectum habet.

Sed contra Coloss. 3. super omnia autem charitatem habete. quod est vinculum perfectum.

Dicendum q. cum specialiter per charitatem uniamur deo qui est nostrum finis. 1. Ioh. 4. secundum charitatem attendit humana utq. perfectio.

Ad. 1. Quod etiam perfectus sensuum radicaliter est in perfectione caritatis. i. vivit. i. sitis perfecti in eodem sensu.

Ad. 2. quod perfectus caritatis est simpliciter et veluti secundum naturam. unde. i. Ioan. 3. dicitur qui non diligit manet in morte. perfectus vero aliarum virtutum non sic. sed quasi secundum accidentia. Ad. 3. quod patientia habet opus perfectum in ordine ad charitatem iuxta illud. Rom. 8. quis non separabit a charitate dei. an tribulatio etiam.

Ar. 2. Vn aliquis in hac vita possit esse Perfectus?

Et videtur quod non quod. i. vivit. 13. dicitur cum venerit quod perfectum est (sicut dicit post hanc vitam) et accipietur quod ex parte est. 2. quod perfectum nihil est ex. 3. phys. sed nullus est in hac vita cui non desit aliquid. ut vivit tunc Iacob. 3. et in psalmo imperfectum meum viderunt oculi tui. 3. quod nec deum in hac vita nisi in his atque diligimus ut dicit gregor. in ezechiel. nec omnes proximos ~~omnes~~ actualiter. sed tantum habitualiter possumus amare. Sed contra. Mat. 5. 48. est perfectus. s. p. v. perfectus est.

Dicendum quod triplex est perfectio caritatis Prima secundum totalitatem
dij.

diligentis et diligibilis que est propria
 deus. Secunda secundum totalitatem
 diligentis taliter q. semper actualiter
 diligit et hęc est propria beatorum. Ter-
 tia perfectus est que neq. attendit ex to-
 talitate diligibilis. nec diligentes q. nō
 semper actualiter amat. ut dicit Au-
 gust. lib. 33. qq. et hęc reperit in vi-
 atoribz (de qua dixit. ~~hęc~~ ipse q. perfec-
 tus caritatis est nulla cupiditas) et hęc
 dupliciter scilicet vel q. excludit omne
 contrarium caritati, vel q. excludit
 ab hominis affectu etiam omne illud q.
 eod. impedit ne affectus mentis totali-
 ter dirigat in deum.

Ad. 1. R. q. procedit de perfectione pa-
 tris) Ad 2. q. perfecti in hac vita dicun-
 tur imperfecti per comparationem ad p-
 fectiōem patris) Ad 3. q. status pre-
 sentis vitę non patit ut sigillatim om-
 nes proximos alio diligamus. sed sabi-
 tualiter. et secundum animi prepara-
 tionem) et hęc vel nihil habendo in affec-
 tu. quod contrariet dilectioni proximi. vel
 extensione. intensiōne. et executione
 nihil pro proximo dmittendo. sine quo
 caritas esse potest. quę Augustinus in
 enciclidon. et Isidorus. 15. et 2. corin-
 12. colligere possumus.

Ad 3. vñ perfectio consistat in
 preceptis an in consilijs?
 et videt q. in consilijs. q. matt. 19. dicit

scilicet deus

sed non secundū
 totalitatem dili-
 gibilis.

sine qua cari-
 tas inveniri nō
 potest.

Summula D. Thomae

dominus siuis perfectus esse uade et
uende que habes. et da pauperibus. at
Secundus est / 2. q. sic omnino
rent esse perfecti. quod est falsum / 3
q. perfectus charitatis non uideat consistere
in obseruantia precepti. q. per
fectiorem charitatis precedit et in
charitate ipsius. ut docet Augustus super
canonicam Iohannis. non potest autem
ipsa in charitate obseruari nisi
precepti. q. ut dicit Dan. 14. si quis
diligat me seruum meum seruabit
sed contradicitur. 6. ecclie. 10. et
matt. 22. ponuntur duo precepta charita-
tis in quibus perfectus consistit.
Dicendum q. perfectus charitatis
perse essentialiter in charitate con-
sistit. principaliter quidem secundum
dilectionem dei. secundario autem se-
cundum dilectionem proximi. non ca-
de autem dilectio dei et proximi sub
precepto secundum aliquam mensura-
tam q. id quod est plus sub obseruare
maritat. q. finis precepti charitas est
ut dicitur 1. ad Timotheum. 1. in fine enim
non adhibet aliquam mensuram sed in his
que sunt ad finem. N. q. in medicina
adhibenda. non in seruitate ad ipse-
nda. 1. Petri. Unde patet q. perfectus es-
sentialiter consistit in preceptis ut docet
Augustus. in lib. de perfectione iustitie
Secundario autem et instrumentaliter
in consiliis que ad charitatem ordinantur
ex

ex Augustino in enchirid. et ad id per
tinent que in collationibus Patrum
et ceppone Abbas moyses de vigi
lijs ieiunij. nuditate et similib; ver
sificiens.

Ad. 1. Per q; in illis verbis domini illa
(vade et accende q. 5. et d. pauperib;)
sunt instrumenta ad perfectionem
sed illis que adduntur scilicet (sequere
rem) consistit perfectio. ut ponderat
Hieronymus in Matt. et Ambrosius
Luc. 5 / Ad. 2. cum Augustino lib
de perfectione iustitiz q; perfectio cha
ritatis domini in hac vita precipitur
non recte currit. si quis currendum
est nesciat. taliter q; nec perfectus pa
nis excludit ab illis preceptis, sed trans
gressionem precepti evadit. qui quocunq;
modo perfectionem divine di
lectionis attingit. / Ad. 3. q; sicut est
in homine perfectus natura cum gignit
et augmentat eum nutrit. sic et cari
tatis.

Ar. 4. Vm quicumq; perfectus
sit in statu perfectionis?

Et videtur sic q; post augmentum corp
rale dicit etiam quis esse in statu per
fecto etatis / 2. q; ex. 5. phisic. eadem
ratione movet quis de minori ad maius
et de contrariis in contrarium, ergo si
cui dicit quis mutare statum cum mo
ve

vel de peccato ad gratiam. simili-
ter cum mouet de minori gratia ad
maiores. 3. q. per caritatem libe-
rat quis a seruitute. et constituit in
esse status perfecti. p. v. 10.

Sed contra est de malis episcopis et
malis religiosis. qui tamen sunt in
statu perfectionis.

Dicendum q. status perfectus ut lo-
quimur nunc de eo est ex quo exte-
rior ecclesie prescriptio consurgit
ad quem se quis obligat cum certa
seruitute ut deo deserviat. neque-
nim idem seruus liber erit q. non ser-
uit. nec liber seruus dicitur ex eo q. ser-
uiat. Stat ergo q. quis in statu perfec-
tus non sit perfectus. et e conuerso
q. quis secundum interiore disposi-
tionem in ordine ad deum perfectus
sit. qui tamen non est in statu perfec-
tus. ut colligere possumus ex ma-
t. 22. in duobus filiis ad patris ius-
sa respondentibus.

Ad. 1. R. q. quantum ad distinctionem
ecclesiasticorum statuum. necessa-
rium est augmentum in his que exte-
rius agunt. alias deus in fine cor. 1.
reg. 16. / Ad. 2. similiter q. loquitur
de statu interiori. in quo est differens
ratio dum transit a culpa in gratiam
q. a minori gratia ad maiorem. / Ad

3. R^e eodem modo. ~||~||~||~||~||~

Ar. 5. Vm Religiosi et Prelati
sunt in statu perfectionis?

Fundet q^{uod} non q^{uia} non sunt ulli status
incipientibus, et proficientibus deputa-
ti. ergo neq^{ue} est status perfectiorum. 2
q^{uia} sequitur q^{uia} quicumq^{ue} religiosus aut
prelatus. qui interior non sit perfectus
sic in peccato mortalⁱ tanq^{am} simulatur
et mendax exterius fabrens. 3. q^{uia} per-
fectus secundum caritatem attendit
que perfectissima omnium in martiri-
b^{us} reperit. Joannis. 15. et hebr. 12.
Sed contra est Durandus. 5. cap. celestis
Hierarchie. perfectus in caris episcopus
Fin. 6. cap. attribuens perfectionem re-
ligiosis q^{uia} ministris. uel diaconis.
uel deo famulantes.

Dicendum q^{uia} religiosi et episcopi obli-
gantur cum quadam solemnitate ad per-
petuam perfectionem. in seipsis seruan-
dam. et alijs. (specialiter ab episcopis)
tradendam ut ex eorum consecratione
constat. teste Durandus. 5. cap. celestis Hi-
erarchie. ac proinde utriq^{ue} sunt in statu
perfectionis. de quo Joannis. 10. et 2 Ti-
m^{otheus}. 1. edocent^{ur} expressius ut notat glo-
sa.

Ad. 1. R^e q^{uia} inchoatus et augmentu^m
non querit propter se. sed propter perfec-
tionem. ad quam propterea quidam as-
sumunt dicunt. Ad. 2. q^{uia} homines assum-
unt statum perfectionis non quasi se per-
fectos

fectos proficientes sed quasi ad perfec-
tionem tendentes iuxta illud philipp.
3. nunquam comprehenderim aut per-
fectissim. sequitur autem si quis modo
prehendam. et postea subdit quicumque
ego perfectissimus. erit igitur ille solus
simulatus qui ab intentione perfectio-
nis animum reuocat, non qui perfectus
non est / Ad. 3. q. matrimonium consistit
in actu caritatis perfectissimo actus au-
tem perfectus non sufficit ad stationem
faciendum ut dicitur est.

Ad. 6. Vni omnes Presbiteri eccle-
siastici sint in statu perfectionis
et uidetur q. omnes q. Hieronymus in
epist. ad Titum ait olim idem pres-
biter. qui et episcopus / 2. q. presbiter
in curati et Archidiaconi sicut et epis-
copi suscipiunt animarum curam cum
consecratione. de quo immo de septem
diaconis idem sentire uidetur glossa ad
1. / 3. q. etiam curati et archidiaconi
sicut et episcopi tenent ponere a-
nimas pro ouibus suis -
Sed contra est dominicus. 5. cap. uelut
Hierarchie perfectionem consummatio-
nis tribueris pontificibus, sacerdotibus
illuminationem. Ministrantibus pur-
gationem. et discretionem -
Dicendum q. ^{et} curati ^{et} archidiaconi non di-
cunt esse in statu perfectionis, cum non
se adstiterint ad immobiliter perma-
nendum in eo. ^{nisi} quatenus in ^{perfectione}

neqz ex parte
ordinis. neqz
ex parte cure
quam suscipi-
unt

sa

Sacris ordinibus initiati apud occide-
ntalem ecclesiam emittuntur continen-
te usum. ex quo tamen non simpli-
ter quis ponitur in statu perfectionis
sed secundum quid. Secus dicendum
est de episcopis. qui sola auctoritate
summi Pontificis possunt curam sibi
missam. et episcopatum desere-
re ac exorsu sequenti simpliciter sunt in
statu perfectionis.

Ad. 1. R. q. in re a tempore apostoli-
cum differunt presbiteri ab episcopis ut constat ex divinis.
ades ut Augustinus. contrarium eni-
meret inter dogmata hereticorum lib. de
heresibus. utrumque tamen non in
differenter olim. utriusque
consueverat attribui. ut patet. 1. Tim.
5. et aliorum. 20. sed non in re ad totu-
lendium scisma. Ad. 2. q. Archidiaconi
et curati sunt veluti balivi et Prae-
positi Respectu Regis. opitulantes id est
operam ferentes eis. et gubernantes mini-
sterialiter ut dicit glossa. 1. corint. 12.
ad quod facit divinus. 5. cap. celestis.
Hierarchie. et idem Sabee. 21. q. 1. Ad
3. q. Archidiaconi et curati plebanis
~~non sunt principaliter sed secun-~~
~~darum ministerium habent. officium~~
~~suum per se animarum per se sed~~
~~quod impatiunt de eorum ordina-~~
gis Sabee quoddam officium ad perfecti-
onem pertinens. qz obtineant perfectio-
nis statum.

5. cap. celestis
Hierar. et glos
sa. Luc. 10

Respectu episcoporum

Ar. 7. Vn Status Religiosorum sit
perfectior qz Status Prelatorum?

Et videtur quod sic quod Matth. 19. dicit si quis
 perfectus esse uade uende que habes
 et da pauperibus. Sed autem religiosi sic
 uerue. ad quod non tenentur episcopi quibus
 12. q. 1. permittitur que habere de pro
 prijs heredibus relinquere / 2. quod de ^{et acquir}
 religiosis directus ordinari ad dilectum ^{satis}
 nem deus ut ex nomine eorum constat iux
 ta d. wms. 6. cap. coelest. Hierarchie. Sta
 tus autem episcoporum ad dilectionem
 proximi cuius uicq. superintendunt in
 de et nominant ut constat ex Augus
 tino. 19. de ciuit. deus / 3. quod ordinant ^{religios}
 ad uitam contemplatiuam. episcopi
 uero ad actiuam ut innuit gregorius
 in Pastoralis. de uaria predicante. et He
 renica refugiente predicatorem et
 contemplante discurrens - ^{et alii}
^{us}

Sed contra est quod 13. q. 1. de monachatu
 dicitur ad episcopum.

Dicendum quod cum agens sit perfectior pa
 triente ut dicit August. 12. super genes
 ad litteram. et episcopi se habeant ut
 perfectiores religiosi uero ut perfectiores
 te d. wms. 6. in rebus status perfec
 tionis potior est in episcopis.

Ad 1. R. quod in abrenunciatio ^{ne} propria
 facultatum prout est in actu non con
 sistit essentialiter perfectio sed est quod
 dam perfectioris instrumentum. con
 sistit autem in ea prout est in animi
 preparatione ad gloriam dei et quia
^{ri}

et caritatem

inimitatem. *Uterand* in *propiam* uedo
 cet August. in lib. de quest. euang.
 unde Apostolus dicit scio et abunda
 re et penuriam pati. et ad hoc tenent
 episcopi cum spūs fuerit / Ad. 2. cū
 gregorius in *Pastoralis*. q. charitas Pre
 lati in gregem a dilectione dei manat
 et inde post q̄s quesiuit dominus a Pe
 tro nūm ipsam amaret. curam ouis
 um ei comisit / Ad. 3. cum gregorius
 in *Pastoralis* et super *Ezechielem*. q. pre
 latus debet esse actiue precipuus.
 precurritur autem contemplatione sus
 pensus ut post contemplationem me
 moriam suauitatis dei alijs erulent

Ar. 3. vñ Presbiteri curati et
 Archidiaconi sint maioris per
 fectionis q̄ Religiosi.

Et uidee q. sic. q. dicitur sententia uide
 e omnino favore expressis uerbis Chri
 stianis in suis d. talis. semel et ite
 rum / 2. q. Augustinus in epist. ad Va
 lerium in d. beatus et laboriosius
 existimat q̄ officium presbiterium
 et ~~Archidiaconi~~ / 3. q. idem ad Au
 relium. ait nullum modo q. non est cum
 excessu monachus clauis preferendus
 cum vix aliquando bonus monachus
 bonum clericum faciat / 4. q. 16. q.
 1. de monacho transire permittitur
 ad curatum. et Hieronymus ad Rusti.
 cum ait sic uix. ut clericus effecime

2e

rearis. / 5. q. ex eo q. habent curam
animarum similiores sunt episcopus q.
religiosi. ergo perfectiores / 6. q. dif-
ficulus est vivere in eiusmodi statu
69 q. in religione. virtus autem ver-
satur circa difficile. ergo /

Gene

Sed contra dicit. 19. q. 1. cap. duo ubi
permittit praedictis transitus ad religi-
onem

Supereminē-
tia

(Et in hoc ex-
cedunt a religio-
sis)

Dicendum q. comparatio inter aliqua
non habet locum ex ea parte in qua
veniunt. sed qua differunt. in cura
autem et Archidiaconi est conside-
rare tria scilicet statum laicum, or-
dinem sacrum, et officium. et quidem
ordo maxime dignitatis est et plura
ad sui decorem requirit. Unde gra-
vius peccat clericus in sacris ordinibus
constitutus si aliquid contrarium sacri-
tati agat. q. religiosus qui non habet
ordinem sacrum. Si vero statum officio
comparemus sic status religionis qua-
tum ad bonitatem excedit officium pre-
dubium. non tamen quantum ad dif-
ficultatem que in utroq. reperit. de
quibus Gregorius in Ezechielem.

Sp
Sp

q. est sicut uni-
versalis ad par-
ticolare. et sicut
solventi ad sa-
crificium

Ad. i. R. q. Chrysostomus si omnia eius
verba ponderent loquitur de curato episcopo
et sic convenit intentum illius
ubi in quo consolatur se et Basilium de
hoc querant in episcopos electi. vel dicitur
dicit q. procedit quantum ad difficulta-
tem et periculum. quamvis hoc etiam.

at

testet perfectiori et magnitudini virtu-
 tis. q. quis fugiendis periculis religionē
 ingrediat. / Ad. 2. q. similiter proce-
 dit de difficultate officij / Ad. 3. q. Au-
 gustinus comparat monachos clericis
 quantum ad distantiam ordinis non
 religiosi. et secularis utq. / Ad. 4. q. mo-
 nachus assumpti ad curam animarum cum
 sint iam in sacris ordinibus constituti asse-
 quunt officium cure quod prius non ha-
 bebant. non autem deponunt religiosi
 statum. cuius perfectus ostendit ex eo q.
 Archidiaconi et curati curam deponunt
 ut religiosam adipiscant / Ad. 5. q. in
 officio et animarum cura sunt similes
 episcopi. sed non in perpetua obligatio-
 ne. que requiritur ad statum perfectio-
 nis / Ad. 6. q. in religioso est maior dif-
 ficultas ex arduitate operum. sed in his
 qui in saeculo qualitercumq. vivunt et
 maior difficultas ex impedimentis vir-
 tutis. quae sunt non intentur ^{unt} diminutioni
 virtutis. Ut Sabae. 1. vult. 9. Et sic
 currentia vivunt perfectiorem virtu-
 tis manifestant et augent. 2. 11.

Quaestio. 185 De His quae
 pertinent ad statum epis-
 coporum
 in octo articulos divisa
 Ar. 1. vñ liceat episcopatum
 appetere? EF

Fuisset q, sic qz ut dicit. i. ad Timotheum 3. qui episcopatum desiderat. bonum opus desiderat / 2. qz laudabile est statum religionis appetere / 3. qz p. v. v. maledicit abscondens fumenta scilicet doctrinam et benedicit qui ueridit ea scilicet se in statu comunicandi constituit. qualis est episcopatus / 4. qz Isaias. 6. cap. obtulit se ad officium predicationis quod est precipuum munus episcoporum

Sed contra est Augustinus. 16 de ciui. dicens, locus superior sine quo populus regimur potest. etsi administrat ut decet, tamen indecenter appetitur
 Dicendum q, in episcopatu sunt tria
 Primum et finale cui intendit est ipsa episcopalis operatio ad subditorum utilitatem; et sane appetere laudabile est. Secundum est altitudo gradus super alios emittens. et Tertium quod consequenter se habet ad ista est reuerentia et sufficientia temporalium et appetere episcopatum suum diuini causa que ipsum circumstante illicitum est. qz ad cupiditatem. et ambitionem pertinet. ad eum ut (ex quo ista annexa sunt episcopatu) ipsum uelle in eo proximo prodesse. nisi manifesta necessitate imminente pressumptuosum uideatur. et sic licebit quando
 opus

^ duo

opus ipsum bonum cadet sub desiderio
non accern primatus dignitatis. pri
matus enim fugientem se desiderat
desiderantem se horret ut Chrysostomus
dicit super mattheum . 1

Ad 1. R. cum Augustinus . 19. de ciuit.
et cum Gregorius in pastoralibus . 9. boni
opus est superintendencia ut prosit. ut
ut prosit / Ad . 2. q. non est eadem ratio
de statu religionis, q. qui eligunt ad epis
copatum. debet iam esse perfectus iux
ta illud. fidelis me plus his pasce
ves meas. tum q. eligunt ad ordinem
excelsum et sublimem. ut alius di
ngat. qui uero ingreditur religionem
ut perficiat et subsit. quod ex mattheo
19. et dicitur Augustinus . 19. de ciuit.
et Chrysostomus super mattheum . et hiero
nimo colligunt / Ad . 3. q. non absurde
spiritualia frumenta qui ex officio
sunt tenent abusu gubernationis in
currere neque ei a superiori iniungi
et ad quod facit Paulus . 1. corinth . 4.
et Augustinus . 19. de ciuitate dei / Ad 4.
p. ut Gregorius in Pastoralibus ait Isaias
p. uis se calcens ignis purgatum uis
dit q. excellens predicationis officium
ad dicit. et ei se offeret exercendo ~

Ar. 2. Vm liceat episcopatum
iniunctum omnino recusare?
Suid ce q. non q. iuxta Gregorium in
pastoralibus Isaias per altissimam vitam Isa
ias

1
In quibus facit
Ioan. ult. matthe
25. / 1 Timoth. 5
matthe. 23. et. 20

Presulis
appetente

efficacis imperis

ias predicatorem appetit officium
 quod per contemptum Hieremi
 as renuit. Sed nullus peccat similes
 ra volit deserere, ut minus bonis in
 hereat / 2. q. ut dicit Gregorius diffi
 cile valde est q. quis se purgatum ag
 noscat. Sed non debet quis non purga
 tus sacramenta adire. ergo / 3. q.
 de Beato Marco dicit Hieronymus in
 prologo super Marcum, q. amputas
 se sibi pollicem dicit ut sacerdotis
 reprobis haberet. Et similiter ali
 qui vestrum emittunt de nunquam adm
 itendo episcopatu. Sed eius dem ratio
 nis est ponere impedimentum ad al
 quod. et omnino recusare illud. ergo.
 Sed contra est Augustinus ad Ludosium
 Dicendum q. in assumptione episco
 patus duo sunt consideranda primo quid
 deceat hominem appetere secundum
 propriam voluntatem. Secundo quid
 deceat eum facere ad voluntatem al
 terius. Sicut ergo ad inordinationem
 voluntatis pertinet. q. aliquis pro
 proprio metu ferat ad prefaturam alio
 rum. ita etiam ad inordinationem
 ut q. aliquis omnino contra superio
 ris inordinationem gubernatus offi
 cium finaliter recuset. tum q. repug
 nat voluntati proximorum iuxta August
 19. de civitate. tum q. repugnat simili
 tati. qua quis superiori subici tenet
 iux

scilicet pro
 priam salutem

iuxta Gregorium in Pastoralibus.
 Ad. 1. Pro quibus sic transferuntur Reg-
 lati ad alteram vitam. ut contemp-
 lativam deserant. et prodesse mal-
 tis laudabile valde. et meritum
 maxime est. pro quo est Augustinus-
 Joannes ultimus ec. 19. de civitate.

Ad 2. quod nullus tenet obedire Reglato
 ad aliquid illicitum. Unde si electus ad
 episcopatum sentit in se impedimē-
 tum. quod ipse nec amovere potest ne-
 que amovere et obedire. Si impedimē-
 tum ^{est} amovibile a Reglato iniungente
 officium manifeste ipsi et sublato
 impedimento obediat. N. g. ex communi-
 catione, quod si neque ab iniungente im-
 pedimentum possit amoveri obedire
 non tenebitur. Ad 3. quod his que sunt
 necessaria ex suppositione precepti po-
 test impedimentum apponi antequam
 veniat preceptum; nisi apponatur cum
 animo contraveniendi etiam precep-
 to et sic licet illa movere quantum
 exiuvence est. Amplicitas autem
 illa Pollicis ex spiritu sancti instinc-
 tu processisse existimandum est.

Ad 3. vni oporteat eum qui
 ad episcopatum assumitur
 esse ceteris meliorem?

Et videt quod sic quod in maiori dilectione
 Petrum examinavit dominus ad officium
 Pastorale. cum quæsiuit ab eo. diligis
 me

aut alio ut de
 moyses constat
 exod. 4

alias nec transi-
 re ad secundas ru-
 ptias liceret per
 quas simile impe-
 dimentum appo-
 nitur

Summula d. Thomae

me plus his? | 2. q^{ue} q^{ue} Symachus Papa
dicit valissimus computandus est mi
si scientia et sanctitate precellat, qui
est dignitate prestantior | 3. q^{ue} epis
pus assumitur ad regimen aliorum. er
go debet alijs esse melior iuxta doctri
nam Augustini. 3. de trinit.

Sed contra est decretalis dicens q^{ue} suffi
cit eligere bonum. neq^{ue} oportet eligere
meliozem.

Dicendum q^{ue} eligens uel prouidens de
episcopatu tenet meliozem eligere in
quidem ^{causa} ~~causa~~ tate (in qua simpliciter
bonitas et perfectio consistit) sed meli
orem qui ad regimen ecclesie. qui scili
cet illam posse intrinsece defendere et
pacifice gubernare alias committit viti
um acceptationis personarum. ut notat
Hieronymus. et Augustinus docet Iaco
bi. 2. nec tenet eligendus semel uice
reputare (Ecce enim presumptio est)
unde dominus interrogauit Petrum. a
mas me plus his? Respondit domine.
tu scis gramate. non dixit q^{ue} magis
amato

præter alia

Ad. 1. R^{espondeo} q^{ue} precipue attendi debet in
Prelato eminentia diuine dilectionis |

Ad. 2. q^{ue} auctoritas illa intelligit qua
tum ad studium ad Siberidum ab illo
qui indignitate constitutus est ut alio
antececellat. ut gregor. ait in Pastoralis |

Ad. 2. q^{ue} in ordine regimini ecclesie non
est

est sicut in ordine naturæ. quod potest quis
esse magis idoneus cum minor excell
entia sanctitatis et gratiæ.

(In quibus superiora
es ipsi disponunt
et gubernant)

Ar. 4. Vm̄ episcopus possit cu
ram episcopalem deserere ut
ad Religionem se transferat?
Fuerit q. non quod illud est retro aspi
cere. quod dominus Luc. 10. reprehen
dit 2. quod vido gratia decentior est quod or
do naturæ. sed in ordine naturæ rursus
vel idem ad contraria scilicet sursum
et deorsum. At in ordine gratiæ sicut tra
sire de statu religionis ad statum epis
copalem. ergo non e converso licet
3. quod nihil visum patet gratia sed
transit episcopatus ~~semper~~ potestas manet
semper esse et autem cessat in transe
unte ad religionem. ergo non potest ad
illam transire.

Sed contra est quod illi qui petunt cessare
a cura episcopali ad cedendum compul
sunt extra de renuntiacione. c. qui
dam.

Dicendum quod cum tardius quis
obliget in episcopatu persistere. quam diu
vires prodesse valeat. si adhuc ponat im
pedimentum. vel ex parte ipsius episcopi
si. quod salute corporis caret. vel anime ut
sunt homicida aut ^{Symoniacus} ~~episcopatus~~. vel <sup>(quod serice aut in
firmus.)</sup>
quod caret scientia ad curam regimini. vel si
irregularitas sit ^{aut} bigamus. Aut pro
prie impedimentum ex parte subditi
in

Summula d. Thomae

in quibus non potest proficere ut do-
cter Gregorius in 2. dialoq. Auctori-
tatem impedimentum adsit ex parte
aliorum qui ex prelatione altius non
acceptum sed datum graue scandalum
emergit. 1. cum dicitur. 3. ex Mattheis
poterit quis episcopatum et curam pa-
triam dimittere. oportet tamen ut
quem admodum eius in diuina aucto-
ritate superioris suscipit sic eius
dem auctoritate deserat suscepto
ut Sabae extra de renunciatione. ex
Innocentio tertio.

Ad. 1. Rr reliquus adhibet studium
proprie salutis Episcopus autem curat
de salute aliorum. quam si procurare non
potest inueniens se in sua salutis
intendat. Ad. 2. q. propter nullum
impedimentum debet homo pretermi-
tere studium sue salutis. quod perti-
net ad religionis statum. potest autem
esse aliquod impedimentum pro curan-
de salutis aliorum. quod cessante etiam po-
t. monachatum poterit Prelatus ad su-
um episcopatum reuerti. uel ad alium
assumi. dum modo ob culpam non fuit
ut ab episcopatu depositus et in monas-
terium datus ad poenitentiam pera-
gendam. ut Sabae. 7. q. 2. Ad. 3. q. e-
tiam in naturalibus superueniente impe-
dimento N. q. infirmitatis. oculus man-
et sine alio videndi ~ // ~ // ~ // ~ // ~
Ar. 5. Vm liceat episcopo ob aliquam
persecutionem episcopalem deserere
regem sibi commissum. Et

et etiam si ipse
ignorante sym-
niace fuerit pro-
motus

Fuit et q. non q. sic esset mercenarius
 et non pastor. quippe qui fugeret ve
 nientem lupum. ut Sabellus Joannis.
 10. et docet Gregorius in Smirna. 2.
 q. ad idem est Gregorius in pastoralis ex
 ponens illud psalm. 6. filij si pro pondus
 si pro annis defixisti apud extraneum
 manum tuam. 3. q. non licet ei qui
 est status perfectionis professus ut de
 serat omnino, ea que sunt perfectionis
 et sic neq. episcopus se subtrahere nisi
 ad ministerium transferat.

Sed contra mandat dominus Apostolus
 Matt. 10. si vos persecuti fuerint in
 una civitate fugite in aliam.

Dicendum q. in qualibet obligatione at
 tendi debet obligationis firmis ac providere
 cum ^{salus} ~~salus~~ subditum presentiam
 Presulis potest non debet personaliter
 suum gregem deserere, neq. propter co
 modum temporale, neq. propter aliquo
 od personale periculum imminens, se
 cius si eo absente periculum queat provi
 deri iuxta doctrinam Augustini in e
 p. ubi ad Honoratum. Cum autem
 est commune periculum si qui alijs in
 digent non deserant ab his quibus in
 digent. Si enim periculosum est nau
 tam in tranquillitate navem desere
 re, quanto magis in fluctibus, ut dicitur
 in 1. Papa. et Sabellus. 6. q. 2.

Ad. 1. Res dicitur cum Gregorius in eadem
 Smirna. Ad. 2. q. sponsarii poterit per a
 Liurn

Summula d. Thomae

Sum satis fieri iuxta dicta) Ad 3 q
si excusis se subtraxerit. non dicitur
statum perfectionis deserere si animu
retineat intendendi pro proximorum sa
lutis. si opportunitas adsit. et necessi
tas requiratur.

Ar. 6 vñ liceat episcopo alij
quid proprium habere?

^{q. non.} et videtur q. Matth. 19 dicit si vis per
fectus esse. vende. et. u. q. s. et da pau
peribus. et sequere me) L. q. episcopi
ut dicit glossa luc. 10. succedunt a
postolus qui nihil proprium habet ^{permittere}
unde dixit Petrus. Matth. 10. reliqui ^{de auro}
mus omnia. et secuti sumus te) 3. ^{argente}
q. Hieronymus ad Nepocianum cle
ricus de sorte domini vocatus dicit vel
q. possident a domino. vel q. dominus
pars illorum est. ergo non solum epis
copi. sed et clerici sibi domino debent
esse contenti.

Sed contra. est q. 12. q. 1. permittitur
episcopus relinquere hereditatem de pro
prijs. vel acquisitis.

Dicendum q. episcopi ex vi muneris in
iuribus non obligantur ad viuendum sine
proprijs. neq. ad perfectionem status
ipsorum necessarium est. sicut in reli
quis ut patet per Augustinum in epis
tola ad Paulinam et Firmientarium) et
Matth. 19 // Ad. 5. R. ex dictis superius
q. voluntaria paupertas solum instru
men

mentaliter operatur ad perfectionem vi
 et. unde cum opulerentia divitiarum
 reperti optime potest. ut patet in A.
 habam genes 17 / Ad. 2. q. verba do
 mini intelligi possunt mystice cum
 Hieronimo sic q. predicatorum tempora
 librorum imitari. uel cum Augustino
 de uis. euangel. q. dominus non proci
 pendo. sed permittendo et locutus. uel
 cum Chrysostomo. q. intelligenda sunt
 predicta verba quantum ad illam mis
 sionem. qua mittebant ad predican
 dum iudaeis. ut per hoc excitarent ad
 confitendum de uirtute ipsius. qui eis
 ab eis sumptibus prouideret / Ad. 3.
 q. bene possunt Ingle curare de pro
 prijs sine defectu in his. que pertinent
 ad cultum diuinum.

eadem

Ar. 7. Vm episcopi mortaliter
 peccent si bona ecclesiastica
 que procurant pauperibus
 non elargiantur?

Fuit et sic q. Ambros. Luc. 12. Quod
~~quis~~ ^{res} de superfluo possidenti pert
 inentis. nec minus est criminis in
 digenti negare. q. Sabenti tollere / 2 q.
 Hieronimus Isai. 3. in illud (Rapina
 pauperum in domo uestra) dicit q. bo
 na ecclesiastica sunt bona pauperum
 ergo nec sibi seruare. neq. alijs dare.
 potest episcopus / 3 q. Hieronimus ad
 Damasum ait q. si clericus bona parer
 tum

tum suorum sufficienter non sunt de
bonis ecclesie sustentandi. sed modo
magis potest quis de bonis ecclesie sibi
necessaria accipere. q̄ superflua con-
gregare. ergo

Sed contra est q̄ plures episcopi caque
superflua non largiuntur pauperibus
sed laudabiliter expendere uidentur
ad redditus ecclesie ampliandos.

2
sine obligatione
ad restituendum

Dicendum q̄ bona propria possunt e-
piscopi sibi retinere et quibus malue-
rint elargiri seruato modo et ordine
charitatis ^{de} bonis tamen ecclesiasticis
tertia tantum eis potius relinquitur. et

aliqua ~~partes~~ ecclesiasti-
cis fabricis. et erogantur in pauperum
assignantur. 12. q. 2. et de tertias sibi
permissa poterit eodem modo que
de bonis aliis propriis disponere. pro
quibus uidendus est Augustinus ad Ro-
m. facium. et matth. 24. et 1. cor. 4.

Ad 1. R. q̄ verbum illud Ambrosij
non solum est referendum ad dispensa-
tionem rerum ecclesiasticarum. nisi
tamen potest determinari. quando ne-
cessitas subornitatis obliget. sicut ne-
q̄ in ceteris particularibus. sed relinquitur
summarie prudentie. Ad. 2. cum Am-
brosius lib. de officijs. q̄ bona ecclesiasti-
ca ut dictum est etiam in aliis. propter
pauperum usus expendi possunt. Et
specialiter in consanguineis non indi-
geant

geant. sed non ut ditiores fiant / Ad
 3. q. non omnia bona ecclesiastica sunt
 pauperibus largienda. nisi forte in ar
 ticulo necessitatis. quae etiam uasa
 sacra distrahere et constringere licet se
 cundum Ambrosium. et in tali casu
 peccaret clericus habens bona patrimon
 nialia si de rebus ecclesie vivere uellet.

Ad. 4. q. non imminente presentine
 cessitate laudabiliter prouidete neces
 sitatibus futuris de bonis superfluis ec
 clesie. alias matth. 6 prohibet dominus
 sollicitus nris esse in crastinum.

Quaestio 186 De His quae per
 tinent ad Statum Religionis
 In decem articulos diuisa
 Ar. 1. Vm Religio importet Sta
 tum perfectionis?

Et uidet q. non q. dicit a religando s. uel
 religando dicitur ut dicit Augustinus
 sed hoc dicit necessitatem ad salutem
 et non supererogata perfectionem

2. q. secundum Tullium religio affert
 cultum et ceremoniam diuinae naturae
 quod magis pertinet ad ministeria sa
 crorum ordinum, q. ad diuersitatem Sta
 tum. 3. q. etiam in religione sunt
 incipientes et proficientes. 4. q. poeni
 tentes ponunt a diuinitate. m. 6. cap. ecclie
 tis Hierarchie interpretandos. sed reli
 gio ex poenitentia dicitur. unde 7. q. 1. de
 ponti

Pontificali dignitate recludit quos ad
poenitentiam in monasterio agendam
Sed contra est Abbas moyses in collatio-
nibus Patrum. et dicitur. 6. cap. celestis
Hierarchie.

Dicendum quod quod multis convenit
per excellentiam prestantiori consuevit
adaptari. Et sic Religiosus nomine illi
status in quo summe specialiter divina
cultus et servitus mancipant nihil
sibi reservantes ut ait Gregorius in 2
zechuelam.

Ad 1. R. q. de necessitate salutis est a
licet ex se ad cultum dei, sed non q.
quis se totum tradat / Ad 2. q. etiam
actus omnium virtutum secundum q.
referunt ad dei servitium et honorem
efficiunt actus religiosi / Ad 3. q. reli-
gio importat perfectionis statum ex in-
tentioe finis. unde non est necesse ut
qui cumque est in religione iam sit perfec-
tus. sed q. ad perfectionem tendat. unde
ecce Origenes. matth. 19 / Ad 4. q. in reli-
gione per quosdam exercitia tollunt im-
pedimenta perfecta caritatis. ac primum
est convenientissimus poenitentibus
ut constat. 33. q. 2. cap. ad monere. deo
qui occidit uxorem.

Ad 2. Vn quilibet Religiosus te-
neat ad omnia consilia
Et videtur q. sic. q. quilibet est in statu per-
fectus. et ex consequenti tenet perfecta
omnia servare / 2. q. iuxta gregorium
in

in ezechielem religiosi deserunt preses
seculum quasi egyptum. agerites om
nia bona que valent ut sacrificent
in hierem. 3. qz multis gentes ali
qua consilia implent. ergo religiosi no
sufficiat aliqua implere. sed ad omnia
tenent.

Sed contra est qz non omnes ad omnia
obligantur consilia. sed quidam ad hec
quidam ad alia.

Dicendum qz perfecti essentialiter
sunt in observantia mandator. et conse
quenter in quibusdam ad que terre
mur secundum animi prepara
tionem in necessitate. que quandoqz
sunt pretermitti ut benefacere ma
le facientibus. dispositio vero consistit
in voluntaria paupertate obedientia
nuditate et similibus ad statum re
ligionis pertinentibus cuius perfectio
charitatis. ad quem diversi diversi per
venire exercitijs. manifestum est
autem qz ille qui operatur propter fi
nem non est necesse qz iam adsecutus
sit finem. sed ad illum tendere ~ 112

Ad. 1. Rv ex dictis qz religiosus non est
transgressor precepti si non sit perfec
tus. sed si contemnat ad perfectionem
tendere. Unde Pythagoras solimense sa
pientie amatorem appellare ausus est)

Ad. 2. qz ut ex dictis constat et si omnes
teneant deum ex toto corde diligere. et

religiosi ~

consistit ~

nisi contemnan
tur -

finis est

non singuli
singulis ~

Summula d. Thomae

nebulosius aliqua totalitas dilec-
tione sive perfectio quae sine peccato pretermittit
tione ~ dum modo non ad se contempto / Ad.
3. quoniam oportet ut reliqui teneant
ad omnia illa consilia quibus non
servatus non implicent negotijs se-
cularibus.

Ar. 3. Vm Paupertas requira-
tur ad perfectionem Religionis?
Fuit q. non q. illucite abiciuntur
~~temporalia~~ temporalia, q. necessaria sunt
ad uitae conservationem. ut dicit glo-
sa. 2. cor. 8. et. 1. ad Timoth. 6. / 2
q. renuncians omnibus temporalibus
bonis exponit se periculo corporis ut
constat eccl. 7. et ex 4 ethic. q. per-
ditas bono protegit. et vivit. et
exponit etiam se periculo animae q.
propter impiam multum deliquerunt
ut Sabes eccl. 27. et psalm. 30 / 3 q.
q. omnia dimittens non servat me-
dium. ergo non agit virtuose / 4 q.
dicitur conferunt ad beatitudinem ut
Sabes eccl. 31. beatus dives qui inue-
tus est sine macula. et Philosophus
dicit in. 1. ethic. q. divites organicè
deserviunt ad felicitatem / 5. q. epus
epi qui perfectiores sunt Sabent pro-
pria ergo et reliqui. / 6. q. paupertas
excludit actum maxime meritum
scilicet elemosinam faciendam ~ / c. ~

Sed contra est Gregorius. in 4 mo
 Dicendum q, ad perfectiorem chari-
 tatis (ad quam status religiosus dis-
 ponit) respicit ut affectum suum
 abstrahat quis a rebus mundanis
 que carnis diligunt a deo qz con-
 cupita hęc enim tanqz extraneae re-
 pudiant. illa uer. uelut membra
 prescindunt. ut docet Augustinus
 ad Paulinum et Therasiam. et in
 confess. et lib. 83 qq. et Chrysost. su-
 per matth. quin et dominus Mat-
 15. 19.

Ad. 1. Primum Ambrosio lib. de officijs
 q, dominus non uult ex necessitate pro-
 cepti simul effundere opes, sed dispensa-
 ri ut alia glossa adnotauit. Ad. 2.
 q, uoluntarie ob Christum relinquen-
 tibz temporalia. nec imminet pericu-
 lum spirituale, qz cupiditate carent:
 neqz temporale uim diuine prouide-
 tiz se committant. et que rentibz regnū
 dei adiciant uitz necessaria. ut do-
 cet August. lib. de serm. domini in mon-
 te. Ad. 3. q, medium virtutis ex. 2. e-
 st sic non attendit secundum quanti-
 tatem rei. sed secundum relectam ratio-
 nem. iuxta quam ut ait Hieronymus
 ad Paulinum Socrates ille Tebanus qu-
 ondam ditissimus diuitias abiicit. et ad
 Rusticum ait Christum nudum nudasse
 querere. / Ad. 4. q, duplex est felicitas si-
 ue

ue beatitudo altera perfecta impa-
 tria altera imperfecta inuisa. et hec
 rursus duplex altera secundum vi-
 tam in re templatiuam quam diui-
 tie et temporalia bona impediunt:
 altera actiua fructus ministerial-
 ter deseruiunt. ut dicit in 10 ethicis.
 quamuis magna cautela in eo
 usu adhibenda sit ne distrahant ab
 exercitijs virtutum. ut Gregorius do-
 cet et matts. 19. consulimus ad domi-
 num ea dare pauperibus ut thesaurum
 habeamus in celo qd sufficit ver-
 bum dei matts. 23. | Ad 5. q. episcopi
 spiritualiter et temporaliter tenen-
 tur subditis providere | Ad 6. q. abre-
 nunciatio bonorum temporalium de-
 bet se ad eleemosinam largitu-
 rem sicut uniuersale ad particula-
 re. et sicut hincustum ad sacrifici-
 um ut dicit Gregorius in Ezechiel
 et Hieronimus contra Vigilantium
 et Saboer lib. de eccles. dignitatibus.

Unde

Ar. 4. vni Perpetua continentia
 requirat ad perfectionem Re-
 ligionis? ~ ~ ~ ~ ~
 Fundet q. vni. qd religiosus perfectus
 ab Apostolis principium sumpsit. at
 Petrus uxoratus fuit. et socium legit
 habuisse. matts. 23 | 2° qd exemplar
 perfectus fuit Abraham gen. 17 am-
 bula

bula uiam me et est perfectus / 3
 quod sic pertinet ad omnem religio-
 nem. ut sunt plures religiosi. qui u-
 xoribus utuntur.

Sed contra est Apostolus. 2. corin-
 7. et. 1. corin. 7.

Dicendum quod usus carnalis uisus
 et matrimonij retrahit animam
 ne totaliter ferat in dei seruitium
 tum ob uehementiam delectationis
 ut dicitur. 3. et sic. tum ob curam
 domus administrandae ut Apostolus
 ait. et ides sicut uoluntaria pauper-
 tas sic et perpetua continentia requi-
 ritur ad religionis perfectiorem. Un-
 de sicut damnatus est Vigilantius
 qui adque uauit diuitias paupertati
 h. ita damnatus est Iovinianus
 qui adque uauit matrimonium uirgi-
 nitati.

Ad 1. R. q. perfectus etiam conti-
 nentia introducta est per Christum. que
 dicitur Matt. 19. sicut eunuchus. qui se
 ipsos. c. p. x. uolunt. et ne alius
 spes saluationis tollere etiam uxora-
 ut ad perfectioris statum assumpsit.
 d. g. Petrum qui relinquit non potest
 sine iniuria uxores. sicut dicitur Ioseph
 Joannem uolentem nubere a nuptijs
 reuocauit / Ad 2. q. tempus Abrahæ
 non erat sic datum continentie et casti-
 tatis seruandae. et ut Augustinus dicit
 lib.

et Augustinus de
 ce. in. 1. soliloq.

lib. de Concordiis. melior est castitas
celibum qz castitas nuptiarum
quarum Abrahama unam habebat in
usu. et ambas in habitu caste quippe

ne infirmiores
qui qz debent per
fectissimi Abbatu
et antiquorum
patrum ad cum
omnitys eterna
tunonia ad equa
2j.

coniugaliter uixit / Ad 3. q. illi no
sunt religiones simpliciter. sed aliqui
id de pertinentibus ad religionem
participant.

Ar. 5. Vm obedientia pertine
at ad perfectionem Religionis?

Et uidee qm qz perfectio religionis
pertinet ad superiorem nem. obe
dire autem propositis, omnibz omni
no necessarium est. ut dicit legbr. ul
trius / 2. qz regi consilio alioz et obedi
re uidee esse indiseretoz. at legbr. 5
perfecti exercitatu habent sensus ad di
cratorem boni et mali / 3. qz solita
rij religiosi et Regali religionum ad
obedientiam non tenentur / 4. qz te
nere subditus in omnibz obedire (si
cet et semper tenet continerij) quod
uerum non est / 5. qz. Solarem et uis
luntarium datorem diligit deus et no
ex necessitate qualiter obedirent re
ligiosi si ex precepto cogerent

Sed contra est qz perfectio consistit in
sequendo Christum Matth. 19. quima
xime obediens fuit. Philipp. 2.

Dicendum qz cum ad perueniendum ad

abj

aliquem terminum (maxime perfec-
tionis) indigeat quis ductore et ma-
gistro experto. Absq; dubio tunc re-
ligiosus instructioni alterius subji-
ci. quod fit per obedientiam.

Ad. 1. R. q. obedientia religiosus est
universalis et in omnibus. et ratio
hinc in illis, que sunt omnibus neces-
saria ad salutem) Ad. 2. q. ex altibus
acquirunt actus. Et sic perfectionem
tam assecuti obedire non quasi in-
digentes dirigi ad perfectionem. sed qua-
si id quod ad eam pertinet conservan-
tes) Ad. 3. cum dicitur. 6. cap. veses-
tus Hierarch. q. utriq; obli. tractu sub-
dunt episcopis saltem in aliquibus
Et in omnibus (etiam ad regularem
observantiam spectantibus) subdiciun-
t Summo Pontifici) Ad 4. quod tunc
obedientia in religiosus ad omnia pertine-
tia ad religionem se extendit tunc vero
ad aliquos particulares actus qui ad
dilectionem dei et proximi non pertinet
ut levare festucam aut fricare bar-
bam. que non cadunt sub verbo sed sub
obedientia. quidam vero contrariarum
religiosus. neq; est simile deus obedi-
entia. per quam excludunt actus om-
nium perfectioni religiosus contrarij ~
Ad. 5. q. illa non est necessitas coactionis
sed libera voluntatis qua quis eam supe-
rat

riori propter deum subdit ex quo
bona quae faciit sunt deo magis accep-
ta etiam si sint minima. Unde in
litteris Patrum Sarabaitz et alij
contra fauentes, inter teterissimos
tractus computant.

Ar. 6. Vm. Requirit ad perfec-
tionem religionis q. Paupertas
continentia et obedientia ca-
dant sub voto?

Respondet q. non. q. dominus nullam
fecit mentionem de voto cum dixit si-
mus perfecti esse. unde. v. q. 5. et de pau-
peribus. 1. q. ubi est exhibitio
res superflua videtur promissio. ergo
sufficit ad religionis perfectionem illa
sine voto seruare. 3. q. Augustinus
ad Potentium de adult. vniuersis dicit
q. illa sunt gratuita quae impenduntur
cum non impendere liceat.

Sed contra est q. in reg. lege. numer. 6
Nazarei cum voto sanctificabantur per
quod sic dicit glossa Gregorij ibidem sig-
nificabantur illi, qui ad summam perfec-
tionem pertingunt.

Docendum q. cum ad statum perfectio-
nis. (qualis est religio) requiratur obli-
gatio ad ea quae sunt perfectivus qua-
lia sunt paupertas continentia et obe-
dientia necessaria est voti eadem emissio
ut Gregorius super Ezechielum docet.

Ad.

Ad 1. Ar q, sequella christi ad perfectio-
nem necessaria non est qualis cum
qz ut ipse dominus dixit. sed quare
tro non abeamus. Sicut q. et id do-
ceat Augustinus lib. de vitiis euangelicis /

Ad 2. q, homo non potest totam suam
vitam des aliis exhibere (qz successi-
ue transit) nisi per uictum. / Ad 3. q,
inter cetera que licet rebus non impê-
dere est propria libertas quam homo ce-
teris rebus chariorem habet. ~~ita~~ et hoc offerre
des charissimum est ^{gratia} ut dicit Aug-
ustinus ad Armentarium. et Pauli.
nam, felix est necessitas. que ad me-
lora pro compellit.

Ar. 7. Vm conuenienter dicat
in suis tribus uotis consistere per-
fectionem Religionis?

Et uidetur q, non qz perfectiores sunt
interiores actus dilectionis et caritati-
placitum qz predicta que ad exteriores
pertinent. ut dicit Rom. 14. ergo poti-
us in illorum uoto consistit religionis
perfectio / 2. qz in multis alijs exercen-
t religiosis ad assequendam perfectionem
ut in vigilijs abstinentia etc. ergo non
magis consistit in predictis tribus reli-
gionis perfectio / 3. qz per uictum ad o-
mnia obligat religiosis. ergo alia ad
necessaria non sunt / 4. qz etiam ad ex-
teriora bona pertinent bonores et magis
qz dimittit. ergo ad eos abdicandos et a
licet

Summula d. Thomae

Suum usum necessarium) Sed con-
tradicitur extra de statum nationum
Dicendum quod utriusque status re-
ligionis extrinsecus predictus usus in-
grat' quantum ad tria que sunt in
religione ad quorum singula pre-
dicta iuxta deseruiunt. Et tunc in
religione tendentia ad perfectionem
et quies in perfectione ad est, quod
tunc utrumque impeditur per ipsam
bonorum temporalium delectationem
uenererem, et euagationem Volun-
tatis deo et superioris iuris subiectam.
et Tandem sic dicit Gregorius in epi-
stolam Tertium in religione est
beatus quod bona exteriora. bona
corporis. et bona anime deo gratis
in offerunt. " " "

quorum ma-
ter est charitas
i. c. 13

Ad. 1. R. q. illi interiores actus perti-
nent ad perfectionem charitatis. que est
finis religionis. ac proinde non cadunt
sub eius iure) Ad. 2. q. omnes alii reli-
gionis obseruantie ordinantur ad predicta
tria principalia iuxta ut discurrenti-
patebit. Determinatum autem sibi
tunc pertinet ad omnia tria iuxta tanquam
signum obligationis. Unde sibi
regularis simul dicitur, uel benedicitur
cum professione) Ad. 3. q. ad exhibendas
passiones carnalium delectationum et
exteriorum appetituum impediuntur

per

perfectiores vitæ necessarium est uo-
tum continentiae, et paupertatis, sed
ad disponendas actiones proprias. Se-
cundum q. requirit perfectioris status
requiritur iustum obedientiae. / Ad 4.
et sic / q. ut dicit Philosophus homo proprie
debet virtuti ex quodam autem
sequenti q. exteriora bona instrum
entaliter ad quosdam alius virtutis
deserviunt eorum excellentie etiam
sonor exhibet maxime a vulgo et
sine reliqui renunciant excipit
q. secularem vitam derelinquunt.

et sic abrenun-
ciare reliquiis
sua impetit.

Ar. 3. Vm votum obedi-
entiae sit potissimum inter tria
vota Religionis?

Finde q. non q. Christus de pauper-
tate specialiter dedit consilium non
de obedientia / 2. q. eccl. 26. dicit q. nō
est ponderatus animæ continentis. ergo
iustum continentie est potius / 3. q. in
vota obedientie dispensat Pontifex
non autem in paupertate et continen-
tia religiosorum / Ergo ista sunt potiora /
Sed contra est Gregorius. 25. moral. obed-
entiam preferens. per quam ~~non~~ propri-
a mactatur.

voluntas

Dicendum q. obedientie iustum est pre-
cipuum in religione. Primum q. per ipse
maius quod hominis est deo scilicet uo-
lum

dicatur

Sunt propria. Secundo quod in
cluduntur alia duo et sunt essentia,
Tertio quod actus eius propinquus acce-
dit actibus propinquis firmi religionis
et proinde est religionis essentialis
(et Augustinus lib. de Virginitate) quam
virginitati etiam ex uerbis observate
preferendam censet.

Ad. 1. R. q. consilium obedientie inclu-
dit in ipsa Christi sequella. et id docet
Hieronymus. super matth. / Ad. 2. quibus
continentia preferat conjugali castitati.
uel etiam exterioribus diuitijs. uel su-
munt generaliter pro abstinentia ab
omni malo. ut supra abstinere est / Ad
Ad. 3. q. Pontifex non potest religiosum
a suis obedientia eximere. et sic nec in
obedientia omnino dispensare.

Ar. 9. Vm Religiosus semper
peccet mortaliter transgredi-
endo ea que sunt in Regula?

Et uidet q. semper quod faciunt contra
iustum. quod damnable est. 1. Timot. 5.
2. quod Regula religiosus est lex / 3. quod qui
frequenter transgreditur uidet facere
ex contemptu. ergo saltem ille peccabit
mortaliter /

Sed contra est q. Status religiosus compa-
ratur a gregor. i. moral. portui tranquillo
6. Status autem secularis mari fluctu-
anti ergo non semper delinquunt mortali-
ter

Liter / Dicendum q. religiosus morte
nec sub mortali ad ea que immunitatem
cadunt sub precepto. q. non tenet esse
perfectus, sed ad perfectionem tendere.

exultium us
horum nisi ad
se contemptus

Ad. 1. R. q. religiosi non obligantur
ad omnia que continentur in regula sed
ad uiuendum iuxta regulam sine eius
contemptu. nam et ea que sunt regu-
la in quibusdam religionibus ad solam
uentale obligant. Et in religione pre-
dicatur ad solam poenam. si contemp-
tus desit ut dictum est / Ad. 2. q. lex que
dam precepta. que dam statuta uel ordi-
nata sine obligatione ad mortale / Ad 3.
q. non ex eo quis ex contemptu peccat q.
frequenter peccat. quamuis frequentia
eiusmodi ad contemptum disponat.

Ar. 10. Vm Religiosus eodem
genere peccati grauius peccet
q. secularis.

Et uidetur q. non. q. 2. paralytomeno //
30. dicit q. dominus magis imputabit q.
minus sanctificati sunt. Sicut qui regni
runt dominum deum patrem suum //
2. q. minus nascitur dominus contra
plura bona facientes ut inuit. 2. pa-
ralyptomen. 9 / 3. q. sequeret eos peis
z. esse conditum. q. ut dicit Iacob. 3.
passim offendimus omnes.
Sed contra est q. magis dolendum est de
peccatis eorum. qui sunt in statu sanctita-
tis et perfectioris ut Hierem. 32 dicit uide
t. de

Summula d. Thomae

de peccatis prophetae et sacerdotis ~
Dicendum q. religiosus eodem genere pec-
cati contra iusta delinquens, aut ex
contemptu, aut propter scandalum gra-
uius peccat. His autem deficientibus
minus peccat, quasi peccatum est sterile quod
asi absorbetur ex multis bonis operibus
quae facit, et sicut mortale facilius ab eo
resurgit tum propter intentionem quae
facilius reparatur ad deum ut super il-
lud psalmi (si ceciderit non collidetur)
dicit Origenes de Petro regante, et dauid
de adulterante: Tum qui iurat a socijs
ad resurgendum eccl. 4. 1. Pro quibus ui-
dendus Hieremias. ii. et. 23.

Ad. 1. R. q. procedit de commissis per igno-
rantiam aut infirmitatem, non per con-
temptum). Ad. 2. q. Isaphat tui illa
verba dicitur non ex contemptu, sed ex
quadam infirmitate summae affectionis
peccavit. Ad. 3. q. iusti rari de facili pecc-
ant ex contemptu, si tamen eo deueniat
fuit pessimi, ut Hieremias. 2. in frequen-
ti iugum est, et Augustinus dicit ad
Populum Hipporensem de religiosus
qui in monasterio ceciderunt.

Quaestio. 187 De His quae compe-
tunt Religiosis in 6. art. diuis.
Ar. 1. Vm Religiosus liceat docere
Predicare et alia huiusmodi fa-
cere?
Fundec q. 11. q. 7. q. 1. in Statuto Consti-
ti

tunc dicitur q. uita monacho
 rum subiectionis habet verbum ecclis
 iasticum non docendi ^{et} presidendi alijs
 et ad idem q. Hieronymus ad Ripari
 um de desiderio. et les papa. 16. q. 1.
 2. q. in Statuto Synodi Nicene. 21. q. 1.
 monachis prohibet poenitentiam tribu
 ere aut sepelire nisi eos qui sunt de suo
 gremio. ergo neq. alia licent nisi cleri
 cis cum secundum Hieronymum ad He
 lidorum alia sit causa cleri aliam
 monachij. 3. q. Gregorius dicit in registro
 q. nemo potest ecclesiasticis ministerijs de
 servire et in regula monastica ordina
 te persistere. et habet. 16. q. 1.

Sed contra est quod dicit gregorius ecclis
 iasticis. 2. q. 1.

Dicendum q. aliquid dicit non licere ali
 cuj dupliciter. uno modo q. in eo est con
 trarium eius. quod ei dicit non licere si
 cut nulli licet peccare q. habet rationem
 repugnantem peccato. vel ratione precep
 ti ut irregularibus non licet ad sacros or
 dines ascendere. et hoc peccati enarrare
 iustitias dei ut dicit in psalmo. et hoc mo
 do non est illicitum religiosus predicare
 docere. et. q. ut probat Bonifacius Papa
 contra stultam quorundam opinionem
 et habet. 16. q. 1. nec repugnat regulis. ne
 q. de ecc. idoneitati monachorum. Alio
 modo dicit aliquid alieni non licere q. ei
 defuit aliquid sicut diacono non licet mis
 sam celebrare ex defectu ordinis sacerdota
 lis

in -

Summula d. Thomae

In quibus est distinguendum quod ea quae
sunt ordinis committeri non possunt nisi
qui ordinem habeat quae sunt uero iuris
dictionis committi possunt iuris dictionem
non habenti. et hoc modo non licet reli-
giosis predicare docere et similia. quia
tunc religiosus non dat eis facultatem eius
modi faciendi. possunt tamen ea facere
si ordinem recipiant uel ordinariam iu-
ris dictionem. aut si eis committantur quae sunt
iuris dictionis.

Ad Dicendum quod Religiosis ex iuris
status non licet ea quae sunt ordinis ex-
equi nisi in ordinibus sint constituti sic
etiam licet quod nec regibus nec decemibus
non contradicere nisi alias aliquo impedi-
mento teneant. ut probat Bonifacius
Papa contra stultitiam quamdam opini-
onem. ea uero quae sunt iuris dictionis
licentur nisi ex commissione. aut potesta-
te ordinaria quam a deo habent.

Ad 1. **R**ex dicitur / **A**d 2. similiter / **A**d
3. quod haec duo se non contrahunt scilicet quod
quis ordinariam uel ecclesiasticam
officium habeat. et monasticam regulam
in monasterio seruet. per hoc tamen quod
dicta sunt non excluduntur.

Ad 2. **V**trum Religiosus liceat se-
cularia negotia tractare?
Et uidetur quod non quod Bonifacius in praedicto
decreto iuxta doctrinam sancti Benedicti
et similibus negotiorum expertes ac imo
et

et carnis omnes secundum doctrinam
 Apostoli. 2. ad Timot. 2 | 2° q. glos
 sa. 1. Thessal. 4 in illud (negotiorum
 tuum agatis) aut in emendationem vi
 tae. hoc autem pertinet ad religiosos
 3° q. ad idem videtur esse Hieronimus
 Matt. 11. ^{ubi} ecce quam mollibus vestuntur
 in domibus requiescunt.

Sed contra Rom. ultimum commendans
 Phobem sororem nostram, et sub
 die assidatis ei in quocumque negotio
 vestri indiguerit.

Dicendum q. et Religiosus et clericus ne
 quocumque secularia interdicitur. nisi cum
 charitas proximi propter deum illud
 possit. Sic enim ad perfectionem tendit
 sic Jacobus 1. glossans admonet. Et
 suble in decretis 88. distinctione. ut
 sic facientes alter alterius onera porta
 tes adimpleamus legem Christi galat. 6.

Ad. 1. R. q. similia negotia prohibentur
 propter cupiditatem | Ad. 2. q. non ex cu
 riositate q. quis ex necessitate negotijs se im
 misceat | Ad. 3. q. ad ne palacia ob chari
 tatem et instructionem licitum est. ut
 constat 4. reg. 4. de Helis q. loquente ad
 mulierem. et Matt. 14. de Ioanne bap
 tista.

Ar. 3. Vni Religiosi manibus ope
 rari teneantur Necne?

¶ Unde q. precipit. 1. Thessal. 4 et Augus
 tinus illud idem prosequitur. sub de operibz

aut superior
 precipit -

Summula d. Thome

monachorum | 2. qz id docet semel et iterum docet et repetit glossa in illud 2. Thessalon. 3. qui non laborat nec manducet de operibus corporalibus exponens et non solum de spiritualibus et Dionis. 6. cap. Celest. Hierarchus | 3. qz Augustinus lib. de laboribus monachorum ad laudem manuum sortat. orantes laudantes deum. legentes sancta. et predicatorem etiam instances qz non omnes predicatorem incumbunt. aut per vicissitudines faciunt | 4. qz glossa in illud Luc. vendite que possidetis. ad ea omnia vendenda suadet. ut manuum labore virtuti necessaria queant | 5. qz religiosi Apostolis succedunt de quibus 1. Cor. 4. laboramus manibus nostris. ~~sed contra est~~

~~Dicendum qd preceptum de manuum labore omnibus communiter imponitur. 2. Thessalon. 3. et proinde ergo eodem modo tenent ad illud religiosi quo seculares.~~

Dicendum qd labor manualis (sub quo intelligitur quolibet membrum labor sine occupatio qz manus est organum organum) est necessarius ad quattuor. Primo ad uitam vite. ecclie videlicet sub precepto tam religiosus qz secularibus iuxta necessitatem eiusmodi finis. Secundo est necessarius ad tollendum oicium (maxime si est turpe) et Tertio ad refrigerandum cupis centiam. et affluentiam carnis. Et

Sis

Siis duobus modis non cadit sub precepto
 quoniam aliter ~~et alij modo~~ potest
 et otium bth. et concupiscentia refre-
 narij. Quarto modo est necessarius ad
 dandam elemosinam. et sic similiter
 non cadit sub precepto religiosi aut secu-
 laris nisi casu quo quis teneret elee-
 mosinam facere, et non haberet nisi
 manuum labore lucrare / que omnia
 et singula ex genes. 3. ex psalm. ecclij
 33. 2. corinth. 6. ad ephess. 4. 1. Thessa-
 lonicen. 4. 2. Thesalon. 3. et ex Hiero-
 nimo in epist. ad galat. et glossa in illud
 psalmi defecerunt oculi mei in eloqui-
 um tuum expresse et late edocemur.
 Ad. 1. R. q. illud preceptum Apostoli de
 labore manuum (quas ad vitam summi
 natura dedit) est de iure nature et omnes
 in comune obligans. non tamen singu-
 los sicut alia precepta. Et inde quodam
 operibus manualibus adducunt alij scie-
 ntij. iuxta illud. 1. corinth. 12. si totum
 corpus oculus, ubi auditus / Ad. 2. q. Au-
 gustinus de operibus monachorum unde
 illa glossa sumpta est. q. loquitur contra
 quosdam monachos affirmantes non li-
 cere servis dei manibus operari propter
 illud math. 6. ne solliciti sitis anime vest-
 re quod manducatis / Ad. 3. q. Augustinus
 loquitur de illis qui predicta spiritualia ope-
 ra privatim et non extrinsece et offi-
 cio publico exercent. ut ex ipsius verbis
 si ponderare constat unde et glossa. 1. cor.

nisi forte ^{sit} ex sta-
 tuto monasterij

et ad Rusticum
 monachum

eiusmodi obli-
 garesolent
 etij.

Summula d. Thoma

2. dicit sermo est qui privatim fit
predicatio, que in comunij / Ad. 4. q. p
cedit de non habentibus unde viuunt
aut de obligatis ad eleemosinam dan
dam. nec habentibus alias unde dare
queant / Ad. 5. q. apostoli laborabant
ex precepto ad habenda necessaria cum
sibi decerant. et ex super erogatione
faciebat Apostolus propter tria. scilicet
contra pseudo Apostolos qui ex auaritia
predicabant, et negratiarent populos quos
instruebant. et tertio ut exemplum
contra ocium omnibus preberetur. que
ex glossa. 1. corinth. 9. et ex 1. corinth. 9.
et 2. corinth. 11. et 12. et 2. ad Thessal
3. colliguntur expresse. quod tamen Aposto
lus non faciebat in locis in quibus ha
bebat facultatem quotidie predicandi sicut in
uedit Augustinus in lib. de operibus ^{thomis}
monachorum. cap. 1.

Ar. 4. Vm Religiosus liceat de
eleemosinis viuere?

Et uideb q. non. q. si sunt ualida possunt
proprijs manibus sustentari. et contra
rium facientes reprehenduntur. 1. ad Tim
1. 5. q. et a Hieronimo ad Damasum Pa
pam in similibus de filiis nimirum habent
ibus pacem a bonis quibus a laicis / 2
uiuere de eleemosinis est proprium pre
latorum predicantium ex officio. quod. ^{matt}
non conuenit Religiosis / 3. q. uedicit ^{10.}
act. 20. beatus et dare et accipere. ergo
Da

Dare magis unquam reliquis / 4. quae
 cupere. Eleemosinam probet occasionem
 peccandi per otium et adulationem. et
 impedit virtutis actum. ex glossa 2 ad
 Thessalonicen. ultimum. et Exod. 23. et pro
 verbum. 22. / 5. quae Apostolus obian
 sas predictas nolebat virtuti necessaria
 gratis accipere. ergo nec reliquis accipi-

ad philipp. 3. aut
 quicumque perfecti
 sumus hinc sen-
 tiamus, sed -

Sed contra est quod sicut Gregorius /
 dicit in 2. dialo. beatus Benedictus in
 peccata passus est a Romano monacho per tres annos
 dicens quod cuilibet vivere de suo vel
 ad se pertinente. esse reliquis de suis quae
 ipsi monasterio donant. vel a Principe
 vel potentibus monasterijs adduntur
 quadrupliciter ergo licet reliquis de
 elemosinis sustentari. Primo si predi-
 cent. Secundo si altari deseruiant. Ter-
 tio si studio sacrae scripturae ad communem
 utilitatem incumbant. et quarto si bo-
 na temporalia monasterio addixerint
 maxime si sint infirmi. et debiles aut
 laerandi et acquiritis quae sunt ne-
 cessaria non sufficienter. dum modo in
 exercitijs spiritualibus occupati pro
 personis sibi subuenientium et proximo-
 rum necessitatibus dominum deprecant.
 de predictis articulis docet nos Ambrosius
 et Augustinus lib. de operibus monach
 et Paulus. 1. corint. 9. Hieronimus con-
 tra Vigilantium.
 Ad. 1. Per quod civitates illae procedunt in
 tempore necessitatis / Ad. 2. quae etiam Re-

Summula d. Thomae

Seguasi ex immissione predicatōnis offi-
cium exercent. et sustentari debent
iuxta superius dicta. et glossam Rom
15. et 2. ad Timoth. 2) Ad 3. vnde
melius est ceteris pauperibus dare q̄
accipere. tamen dare omnia sua pro
vobis. et modica accipere ad sustenta-
tionem vtrius melius est q̄ dare aliqua
particulariter pauperibus) Ad 4. q̄ pro-
cedit quando sine necessitate. et utilita-
te elemosina accipitur ~ Ad 5. q̄ cum
vult ex elemosinis iuxta dicta misericordiam
dabitur infirmis. sed maliciosis ~
Ar. 5. vni Religiosus liceat men-
dicare?

¶ Videtur q̄ non q̄ Augustinus lib. deo-
peribus vniuersorum reprehendit mul-
tos ^{qui} sub hoc pretextu cum hypocritis dis-
currunt mendicantes. quos dixerit calli-
dissimus Sotus) 2. q̄ 1. Thessal. 4. di-
citur ~~ut~~ et 2. Thessal. 3. ponderatur q̄
agendum est et innotiat idem. q̄ hoc
est ad infideles. et dicitur ne compellantur
mendicare) 3. q̄ prohibet in lege di-
uina dicitur. 15. tu eris apud ius indiges
et mendicis. et in psalmo. non nudius
tunc derelictum nec semen e. q̄ panem
et C. de ualidis mendicantibus. eiusmo-
di prouincit) 4. q̄ verecundia uenit
Damascenus est de turpi actu. et Ambro-
sius ait in lib. de off. q̄ verecundia patendi
ingenius pro die natalis) 5. q̄ predicantibus

bis benedice de elemosinis vivere
(q. debitis. no dicit glossa. 2. Timoth. 2)
sed non mendicant. ergo nec reliquii
sed contra est q. Christus mendicavit iux
ta illud psalmi ego autem mendicavi
et pauper. et in alio psalmo ego egenus
et pauper sum. ut explicat glossa. et hic
scribitur in quadam epistola.

Dicendum q. mendicatio ex parte summi
locatus alij communitate laudabilis est ut
contra superbiam. et contraria wr
trarijs curant. de quo immendat Hiero
nimus fabulam in epistola ad oceanum
et Alexius. et Arsenius pauperes dediti
69 ut mendicarent sunt effecti. et ta
mendicatio prudentia et cautela ser
uanda. ex parte autem eius quod per
mendicationem acquirit potest esse
cupiditas reprobabilis. aut necessi
tas uel utilitas laudabilis.

Saber in decretis
de pna. dist. 11.
cap. signis -

et sic pro peccatis
solet in peniten
tiam cum pere
grinatione iniu
gi -

Ad. 1. R. q. Augustus de mendicantibus ex
cupiditate. Ad. 2. q. prima glossa loquitur
de petitione ex cupiditate. et secunda
glossa de petitionibus sine necessitate ad
uincendum otiose. Ad. 3. q. illud precep
tum legis dicitur diuitibus ut pauperibus sub
ueniant. lex autem civilis imponit poe
nam ualidis mendicantibus sine neces
sitate. aut utilitate. Ad. 4. q. turpitu
do exterioris defectus ut infirmitatis. aut
paupertatis non pertinet ad culpam. Ad
Ad. 5. q. predicantibus ex debitis debet mi
tus ab his quibus predicant. si tamen me
dicando petant ad maiorem similitudinem

Ar. 6. Vm sicut Religiosis vili-
 ribus vestibus uti qz ceteri 2
 et videt qz non qz habet speciem malis qz et sic
 matts. 7. falsi propter qz ueritatem
 ueritatis ostendit. et ad idem affludit
 glossa Apocalyps. 6. de equis pallidus. 2.
 Rufus et niger 1. 2. qz. Hieronimus ad
 nepocianum. equi tunc nec uestes ni-
 gras ac candidas vitare. et ornatas et
 sordes parimodo fugere. qz alterum de
 litas. alterum gloriam redoleat. sed ma-
 nis gloria grauius peccatum est qz de
 litatum usus. et qz magis tenetur.
 reliqui viles uestes fugere 3. qz re-
 liqui maxime debent interdere ope-
 ribus poenitentia. a quibz exteriora
 signa tristitia abesse debent ut doming
 matts. 6. ad monac. et ponderat Au-
 gustinus lib. de serm. dom. in monte
 Sed contra est Apollolus hebr. 11. circue-
 runt in mellotis. et in pellibus capri-
 nis. et idem habet in decretis. 11. q. 4.
 Dicendum cum Augustino 3. de doct. ch-
 rist. qz in omnibz exterioribus rebus.
 non usus rerum. sed libido uicantis incul-
 pa est. ^{quo} Propterea qz habitus uiles con-
 siderat et pro uicis signum status uel
 habitus dispositio sumant. qz uideat.
 eccl. 1. qz amictus suminus armum de
 eo scilicet tristitiam. aut gaudium. lo-
 ne. 3. ec. 3. reg. 21. quando qz est signum
 contemptus sumant. uideat. He-
 ronimus ad Rusticum monachum. et u-
 tu qz predicti in uoluntate uenerunt reliqui

ut Helias et
 alij. sicut dicit
 glossa -

sus. q. quis autem hoc uelit alijs signi-
 ficare contingit ab tria scilicet ad sui
 Summiatorem. 3. reg. 2. et ad exem-
 plum aliorum ut Parmes matth. 13. et
 sis dubius modis laudabiliter. tertio
 culpabiliter propter inanem gloriam
 et sordium iactantiam. ut dicit Augu-
 stinus. q. si uilitas uestrum ex caritate
 nascatur. etiam ad vitium pertinet.

Ad 1. Reg. uilitas uestrum ex se potest ha-
 bere speciem boni sub qua ^{ita} des mali suam
 malitiam occultat. ut Aug. lib. de serm
 dom. in monte. Ad 2. q. Nemo minus de
 uestibus uilibus propter humanam gloriam
 Ad 3. q. secundum doctrinam dominum
 perib; sanctitatis nihil dominus debent
 facere propter apparentiam. quod pre-
 cipue contingit quando aliquis aliquid
 bonum facit. ut docet Chrysostomus supra
 cit. et Augustus lib. de serm. dominum in mo-
 te. quamuis aliquid bonum in operibus
 uirtutis bene et laudabiliter fieri pot-
 sit sine ambitione fiat. quod ex parte
 uis faciemus operibus condici potest.

Loquitur

Quæstio. 188. De differentia
 Religionum in octo articu-
 los diuisa.

Ar. 1. Vn sit una tantum religio?
 Et uidet q. sic q. in eo q. taliter et per-
 fecte habet non potest esse diuersitas ut
 inquit gregor. super ezechiel. sed sic est
 in religione. ergo 1. q. ad omnem reli-
 gionem sufficienter tria essentialia uita)

3.

Summula d. Thomae

3. qz omnis episcopatatus videtur.
 Augustinus ad exanidium episcopi
 est unus ratoris) 4. qz ex diversi-
 tate religionis sequitur confusio ~
 Sed contra dicitur in psalm 44. asitit
 regina .a .d .t. circumdata varietate)
 Dicendum q. diversitas religionu[m] quib[us]
 ad perfectionem tendit sumitur prin-
 cipaliter ex parte finium ad quos or-
 dinantur. N. g. ad captivos redimendos
 vel ad predicandum. Et sumit etiam
 ex parte exercitiorum virtuosorum q.
 alia hospitalitati, alia infirmis cura-
 tionem, alia nuditate, alia veivis car-
 nem macerat et eius impetus extin-
 quit.

incumbit

Ad 1. R. q. omnes religiones vni-
 tate in hoc communi quod est se tota
 licet de tradere, sed differunt sicut
 dictum est. Ad 2. q. cum communitate
 vobrum stat diversitas exercitiorum et
 finium) Ad 3. q. episcopatatus et vici-
 tus agens que vna et communis esse po-
 test ad multa que se habent per modum
 patientium) Ad 4. q. esse confusio.
 Si ad idem et eodem modo religiones or-
 dinarentur ~

Ad 2. Vm aliqua religio ins-
 titui debeat ad opera vite alius?
 Et videt q. vna qz perfectio religionis status
 sistit

suble in contemplatione diuina ut
docet d. n. s. 6. cap. uelut Hieron. 2.
2. q. idem iudicium est de monachis
et canonicis regularibus ut Sabec extra
de postulando, ex parte, et de statu mo-
nachorum, quod de iusticiis. Sed mo-
nachorum religio et instituta ad contem-
plationem ut dicit Hieron. ad Paulinu
et idem Sabec extra de renunciatione
nisi cum prudem. et de regularibus licet
quibusdam. ergo omnis religio ordina-
ta ad uitam contemplatiuam ~

3. q. uita actiua est presentis seculi
quod deserunt religiosi tanq. egyptii
ut sacrificent in hieremo ut dicit gre-
gorius in ezechielem!

Sed contra est Jacobi. 1. Religio munda
apud deum et patrem est uisitare pu-
pillos et uiduas in tribulatione con-
f. ult.

Dicendum q. cum religio ordinat
ad perfectiorem caritatis tam perdi-
lectiorem dei. q. per dilectionem proxi-
mi. in ordine ad deum q. Math. 25. di-
ce, quod uni ex minimis meis fecistis
mihi fecistis. et eiusmodi opera beneficia
in proximos sacrificia dicant hier. ult.
que ad religionem pertinent. si red-
bit aliquis religio ad actiuam uitam
spectant. / Ad. 1. R. q. in operibus uita
actiue saluat dei seruitutem et formu-
lat. et singularitas gratentis quos-
taliter eiusmodi se ipsum addicit. quon-
eratio contemplatiui in actibus
ad-

Summula d. Thoma

ad deum ordinatis / Ad 2. q. quantum
ad cōmunia religionis eadem ratio
de monachis. Et de alijs religionibus sed
non quantum ad propria. et id solum
sibi volunt iuxta induc[t]a / Ad 3. q.
religiosi omnes sunt quidem in hoc mū
do quantum ad presentiam corporalem
sed non quantum ad affectum uerum
et ipsi hoc mundo tanq[ua]m non utentes
ut dicit. 1. corinth. 7. unde Iacobus 1. im
maculatus decet esse absque seculo /

^
unde dominus
dicit ad eos ego
uos elegi de mun
do. et inde

Ad 3. Vñ aliqua religio ordi
nari possit ad militandum?

Fundat[ur] non. q. perfectus consistit
(ut dicit dominus matth. 5) impu
bendo alteram maxillam percussen
ti sine defensione / 1. q. Religiosus
prohibet quod minus est scilicet con
tentu ad uicarij p[ro]uicij, ut in dicto
decretal. de Postulario Sabie / 3. q.
religiosus est status poenitentis. a quo
est prohibitum ad militandum tran
sire aut reuerti. ut Sabie de poenit.
dist. 5. / 4. q. bellum iniustum est
nisi auctoritate Principis gerat[ur] ut ait
isidorus lib. 2. c. 1. ergo nullus religio
ad id institui debet q. esset ad iniustum
Sed contra est Augustinus ad Bonifa
cium de dauid bellatore loquens
Dicendum q. conuenienter instituta est
religio militaris non quidem p[ro] ali
quo mundano fine sed p[ro] uictu des
er

conseruando. et publica salute. immo
pauperum deferuere. ut uisat. 1.
maccab. 3. et. 13. et in psalmo eu
pice pauperem. et egerum de manu
peccatorum liberare.

Ad. 1. R. q. non resistere malis uind
nando propriam iniuriam laudabile
est q. carido ita expedit ad salutem a
luy. uel b. carando patienter ab alio
illatam. potest tamen ad uitium per
tinere si quis passit conuenienter in
iuriam resistere. ut docet. Arrius in
in lib. de officijs. et inde Chrysostomus
in Matt. deum ait, iniurias dei desti
mulare nimis est impium. Ad. 2. q.
nec militare. nec ad uscare pro defen
sione pauperum ex superioris licentia
nec est prohibitum. immo est impie
fatis itibus excessum. Ad. 3. q. mi
stra secularis interdicit poenitenti.
6. q. alias permittit intro in subsidj.
um terrę sancte pro poenitentia im
ponit. Ad. 4. q. quis sic instituit re
ligio ad militandum. ut propria auc
toritate liceat eis bella gerere. sed Prin
cipum. uel ecclesie.

Art. 4. Vm aliqua religio insti
tuy possit ad predicandum uel
confessiones audiendum?
Et uidet q. non q. 7. q. 1. dicit q. mona
chorum uita subiectus est et discipli
natus est. non docendi. predicandi aut
pascendi alios. sed ad demratu est de
alijs

Summula d. Thomae

alijs religiosis. ergo / 2. qz eiusmodi
diactus sunt proprij prelaturum. reli
giosa autem debet ad altus sibi maxime
proprios institui / 3. qz inveniens
est qz ad summas fere infirmitas eius
modi altus adaptentur quales sunt re
ligiosi / 4. qz tenere populus cum ma
gis gravamine videtur providere religi
onem ad predicandum institutum / 5.
qz primo misit dominus Apostolos ad
predicandum Luc. 9. et deinde septua
ginta discipulis quorum illi Episcopi
post. Si inferiores curatores vel pres
biteros ^{si} curabant. ergo superflue
ret predicaturum ord. vel confessorum.
Sed contra est Nestorius Abbas de reli
gione ordinata ad curam infirmorum
et ad predicaturis officium institu
ta loquens.

Dicendum qz cum salus spiritua
lis proximorum potius sit qz corpora
lis. et nullum sacrificium de summa
gis acceptum qz animarum zelus.
ut ait Gregor. in Ezechiel. cumqz ad
cultum dei prestatius sit spirituale
qz carnis contrahere. qz corpora
liter pugnare. inconvenientissimum
est. ad predicta aliquam religionem
institui.

Ad 1. Arg. cum Religiosi auctoritate et
ut ministri superiores predicent. non
amittunt subiectionem. et disciplina
tum / Ad. 2. qz eiusmodi altus erunt re
ligiosis proprij cum subordinatone ad
supe

Luc.

in illa
tombis
Patrum

superiores prelatos. quibus ex officio com-
petit / Ad. 3. q. in reliquis non om-
nibus eiusmodi officia committunt. sed
cum delectu personarum / Ad. 4. q. plebs
fidelis tenet ad iudicium eorum qui si
bi ex officio predicant de rigore iuris. ad
iudicium iter aliorum qui se ad id minus
tenent liberaliter exhibent tenentur
ex charitate. si tamen prelati ordina-
rii ad id non sufficerent, tenerent mi-
nistros suis sumptibus alendos adhibere
Ad. 5. q. formam septuaginta duorum
discipulorum non solum tenent infe-
riores presbiteri curati. sed et quicum-
que alij minoris ordinis, qui episcopis
in suo officio subseruiunt.

Ar. 5. Vm sit instituenda alij,
qua religio ad studendum?
Et ut de quibus q. glossa illud psalmi
quoniam ^{non} cogitavit litteraturam in
ibo in potentias domini. explicat in vir-
tutem christianam. ergo non convenit
specialiter alicui religioni / 2. q. studi-
um dissensionem sectarum inducit
constat in philosophis. et Hieronymus
super epistolam ad Titum docet / 3. q.
professio christiane religionis differre de-
bet a professione gentilitium. ~~quod quibus~~
~~seculis et modo secularibus~~ philosophiam
profitebantur. eodem apud nos seculares
eum et alias scientias addiscunt. ergo
sed contra est Hieronymus ad Paulinum
invitans eum ad discendum in statu

Summula d. Thomae

nastio. dicens discamus in terris quorum scientia subsecum perseueret in uelis. et infra ait. quod quid quiesceris tecum seire conabor.

Dicendum q. studium litterarum directe adiuuat contemplationem illuminando intellectum, ut in lege dominime dicitur die ac nocte: et indirecte adiuuat eandem contemplationem repellendo errores qui circa eam contingere possunt ut in Abbate Serapione qui ob primam simplicitatem incidit in errorem Antipodis habitantium exultantium deum Sabere humanam formam. Adiuuat etiam predicatum ministerium et ad illud aptius modo: studium necessarium quoniam et ad uicinia omni religio deseruit scilicet ad lasciuiam carnis deuitandam et domandam ut dicit Hieron. ad Rusticum. ad cupiditatem temporalium contemplationem sapientiam et ad obedientiam amplectendam ut dicit August. lib. de operibus monachorum. Ad. i. De uinculis ubi q. loquitur de littera ueteris legis. que occidit ut Sabec. 2. cor. 3. Ad. 2. q. Hieronimus loquitur de studiis dissensuum hereticorum et schismaticum. alias studium ad charitatem ordinatum. Et non ad inflationem sanctorum et laudem dignum est. Ad. 3. q. religiosis impedit studium non quantum ad seculares doctrinas in seipsis sed ut ad pietatem ordinant. et ad doctrinam sanctam. ut ad Titum. i. dicit. et docet Aug. in fine musicorum.

et ecdy. 311

Ar. 6 vñ Religio que uacat vi-
ta contemplatiua potior sit
ea que uacat uita actiua?

ut habet extrade
regular. et transe
untibus ad relig. c.
Sicut

Sicut quoniam quod bonum commune ad
quod est actiua potius et diuinius est
2. quod certat usque ad sanguinem ut
habet S. b. r. u. in glossa ubi est excel
lentius. Et autem pertinet ad uitam ac
tuam. et militatibus religionibus | 3. quod
multae religiones ex his que ordinantur
ad uitam actiuam sunt actiores ergo
potiores

Sed contra est quod dominus Luc. 10. opti-
mam partem magis contemplantium
fuit.

Dicendum quod perfectio religionis prima
est summa ex fine. quare iste fuerit po-
tior. uel ad plura bona accommodata re-
ligio ante prestantur. exercitia autem
virtuosa non propter se. sed propter fi-
nem que gerunt. Unde si finis alius quare
religionum fuerit idem illa erit dig-
nior que habet media magis proporti-
onata talibus. ^{sunt} ergo religio perfec-
ta que uacat contemplatiua. et
inter has illa perfectior qua contempla-
ta alijs traduntur predicando nimirum - quod iuxta psalmis
et docendo. ^{et} propter quod accedunt tam abundantia
perfectiorum episcopus ponit iuxta doctri- suauitatis deus
nam dicitur dicens. quod fines primorum mutant - et
vniuersum principijs secundorum. deinde cap. 7. de diuinis
de secundum gradum tenent illae religio- nominibus
nes que circa exteriora opera occupant
ma

maioris vel minoris dignitatis secundum ipsorum operum differentiam quod maior est captivus redimere, quam suspectus recipere. Et similiter inter contemplationis actus potior est ~~in contemplatione~~ ^{in contemplatione} quam lectio. potior etiam attendi ~~pergrinita~~ ^{pergrinita} si una earum ad plura horum ~~duas~~ ^{duas} quam alia; vel si convenientior ~~ita~~ ^{ita} habeat ad finem propositum ~~consequendum~~ ^{consequendum}.

ratio

Ad. 1. Quod illa decretalis loquitur de vita activa prout ordinat ad salutem animarum; Ad. 2. quod ordines militares de se magis ordinantur ad effundendum sanguinem alienum. quam suum effundere vel minimum si aliqua actus contemplationi preferat; Ad. 3. quod non ex artibus exercitiis, sed ex magis propositis, et efficaci ad finem. Et cum maiori discretione ut dixit beatus Antonius summe religionis perfectus. ut puta si ieiunio potius quam frigore et nuditate lascivia carnis comprimatur.

Ad. 4. Vnde sapere aliquid in commune diminuat perfectionem.

Sequitur

etiam modo relegis
si

Et videtur quod sic. quod non omnino carendi utilibus mundanis. quas dominus precipit renunciare matth. 19 / 2. quod apostolus vult perfectos sine sollicitudine esse. 1. cor. 7. sed. et dominus matth. 6. sed dicitur etiam minimum sollicitudinem causat.

3° q^o diuitie in comunem etiam pertinet
 ad reliquos singulos. et tanto magis
 quanto erant pauperiores in seculo
 ut adnotat Hieronimus ad Heliodo-
 rum episcopum / 4 q^o gregorius in 3.
 dialo^g. refert de quodam sanctissimo
 monacho Isaac. q^o diuitias ad comunita-
 tem oblatas respuebat, dicens monachy
 qui in terra possessiones querit mona-
 chus non est / 5. q^o Mattheus. 13 dominus
 perfectionem tradens discipulis omne
 genus possessionis. auri argenti et pe-
 cunie^{re} est eis prohibet inquit ut dicit.
 Hieron. dominus philosophus bates pe-
 ritas. quasi contemptores seculy et om-
 nia p^{ro} nobis ducetis arguit.
 Sed contra est Prosper in lib. de uita
 templaria. Et Sabes. 12. q. 1.
 Dicendum q^o diuitie sunt causa tria
 que perfectioni impedimento esse solent
 scilicet solitudinem. auaritiam et ela-
 tionem q^o multi in mult. diuitiarum sua-
 rum gloriare. Primum uero diuitiarum
 uero est inseparabile a diuitijs. sed si sit
 moderata non nocet neq^{ue} est reprehensi-
 bilis. alia duo scilicet auaritia et elatio se-
 quuntur immoderatas diuitias et rimi-
 as. solitudo rursus circa diuitias pro-
 prias cupiditatem sapit. sed circa inco-
 muni possessas charitatis est. que si sunt
 nimis etiam in comunem perfectionem
 impediunt quamuis illam non exclu-
 dant. Secundum autem fines particula-
 res

inoperam

scilicet
sollicitu
do

res religionum paupertas maior vel
 minor religioni accommodat. quoniam
 ad contemplationem pauca sufficiunt
 ad actus multas sunt necessaria ut
 dicit in. 10. et sic. ac proinde religiones
 activa imperfectiores sunt si communibus
 careant divitijs ut militares. et hospita-
 litati vacantes. Religiones vero con-
 templativae tanto perfectiores sunt qu-
 anto eorum paupertas minus rem tem-
 poralium sollicitudinem ingerit, quod
 praecipue exigunt nullis quae ordinantur
 ad contemplanda alijs tradenda. ex
 quibus videtur quod habere bona communia
 propter vitam necessaria perfectiori rone
 vrgat Religionum, cum et Apostolus lo-
 cutus habuisse legantur. et post resurre-
 ctionem praedia possessionum servabat,
 et distribuere unicuique prout opus
 erat. Item omnia et singula ~~patrum~~
~~edidit~~ Hieronymus in Matt. 13. et
 Basilius in collat. patrum. Matt. 13.
 et 19. Augustinus Matt. 6. / loa 4. 12.
 et 13. Ad 1. Rr q. paupertas est instrumentum
 perfectionis. et non in se quod
 maior maioris. sed si firmi accommoda-
 tor. sicut et medicina ad salutem -
 Ad. 2. q. necessaria in crastinum reser-
 vare non prohibet a domino. ut dicit
 Antonius in collationibus patrum. et
 Augustinus in lib. de operibus monachorum
 et Hieronymus Matt. 6. et Chrysostomus
 Ad. 3. q. non procedit de divitijs necessarijs

domi
 musee

discipu-
 l

docere
 nos

Ad

Ad. 4. q. Isaac metuebat ne accipiendo necessaria ad superfluas diuitias ueniret. non tamen illas respuebat.

Ad. 5. omisso q. Philo sophus pariter et uinum diuitias naturales appellauit pecuniam uero artificiales quas Philo sophorum multo respueuerunt. Rq. do minus sicut uerasq. ut dicit Hiero- nimus (Gregorius ualentessunt) pro hibuerunt. non tamen necessarias.

Ar. 8. Vm Perfectior sit religio in societate uel uentium q. agen- tium solitariam uitam?

¶ *Super fluias*
 Fundet q. sic. q. eod. 4. dicit melius esse duos sintus q. unum) 2. q. matt. 5. 18. di- cit dominus. ubi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo ibi sum in me- dio eorum) 3. q. in conuersatione mul- to melius seruat obedientia (quae est in religione precipua) q. seruare in solitu- dine ubi (ut dicit Hieronimus ad Rus- ticum monachum) prohibito uinitur 4. q. Luc. 11. dominus succernam non sub modo. sed super candelabum hoc est in publicis ponendam monet ut possit et succere) 5. q. uita socialis ut dicitur in. 1. politic. q. magis conformis naturae hominis) Sed contra est August. in lib. de operibus monachorum.

Dicendum q. solitudo sicut et paupertas non est ipsa essentia perfectioris. sed ins- trumentum ad eam acquirendam. Soli- tudo

tudo autem contemplationi deservio
 oseq. 2. ac proinde secundum se societa
 ti profertur quae magis actionem respicit
 sed solitudo potest esse aut ex diuino mu
 nere ut in Ioanne Baptista ad huc in fer
 te. aut ex precedentia et exercitio bonoꝝ
 operum ~~Caluarum appropinquat~~
 quibꝫ quis sube iam intellectum illumi
 nationem et edoctum ab alijs socijs. et
 affectum a passionibꝫ perturbantibus
 liberum et purgatum. alius ut aut gre
 gorius pariter prodest solitudo corporis
 si de se solitudo mentis. et ergo reliqu
 in solitudine degenerant perfectum
 si debite assumat. reliqu uero in socie
 tate viventium quasi se ad perfectione
 exercent. Ad. 1. Quod saluum intelligi
 t de auxilijs societatis indigentibꝫ corp
 raliu. aut spiritualiter uo de perfectis
 Ad. 2. q. etiam habitac in medio cordis
 contemplantis et diligentis se / Ad. 3
 3. q. iam perfecti uo indigent actu obe
 dite. Sabent tamen obedientiam in pre
 paratione animi / Ad. 4. q. quos potest
 super candelabum uo ad ipsum perti
 nec. sed ad eius superiores. ut ait Augu
 19. de ciuit deij. Et illi qui solitariam
 uiam agunt ualde utiles sunt gene
 ri humano ut idem August. ponderat
 lib. de moribus ecclesie / Ad. 5. q. huius
 solitarii ex sinistra est balsa. ex dui
 uorum autem contemplatione deus
 ut dicit in 1. Politicoꝝ ~ // ~

in societate

ut ait Hieroni
 mus ad Rusticu
 monachum ali
 as est periculosu
 sum. Vni perdi
 uinam gratiam
 suppleatur. et

quasi
 eorum
 qui-

Quaestio. 139 De Ingressu
Religionis in. 10. art. diu.

Ar. 1. Vm illi qui non sunt in
preceptis exercitati debeant
ingredi Religionem?

Fuadet q. v. q. Cultus dominus a
quo sumpsit initium omnis religio
adolescenti dicentis e mandata seruas
se consilium perfectorum dedisse legit.

2. q. ut Gregorius in ezechielem au-
nestu repente fit sicinus. ergo ab exercitiis
preceptorum ad consilia deueniendum

3. q. Gregorius scribit Anglorum
episcopo. ecclesie. distinet. id. ordine
ad ordines accedendum est nam casum
appetit qui per abrupta querit ascensum,
nec lignorum pondere parietes gravantur
nisi a civitate sua sumere succentur.

4. q. glossa in illud psalmi sicut ablac-
tatus super matrem sua) dicit q. sicut in
ecclesia regeneramur. ad genua porta-
mur et pane solido pascimur. sic ablac-
tari oportet ad perfectionem sectandam.

5. q. precepta sunt communia et pri-
ora. ergo ab ipsis ad consilia est transe-
undum.

Sed contra est q. luc. 5. a Tebni
ad perfectionem consilium uocavit
dominus Mattheum)

Duendum per obseruantias religionis.
tollunt impedimenta ad perfectionem et
ocasiones peccatorum. ac proinde religi-

onem ingredi non solum perfectis sed
et non solum in preceptis exercitatis co-
ueniens est.

Ad 1. admissis peruenit quod dicit Hiero-
nimus adolescentem mentitum quod
intelligit quantum ad perfectam obser-
uantiam precepti ut ait ~~Hieronymus~~
origenes, imperfecte enim et communiter
do uerum est eum obseruasse precepta
ad ostendendum ergo q. perfectus consi-
lium uetus est innocentibus et pecca-
toribus. non solum uero caue adolescentem ^{dormi}
torem innocentem. Sed etiam mattheum
peccatorem. Sed tamen mattheus se u-
tus est euocantem. non tamen adolesces
q. facilius conuertuntur ad religionem
peccatores q. illi qui de sua innocentia
presumunt. Ad 2. ~~quidam dicitur in fi-~~
~~nis~~ q. ab infimo ad summum in eodem
Sunt et in eodem statu non fit repenti-
nus transitus. alias beneficium potest.
Ad 3. q. ordines requirunt perfectum
status autem religiosus est exercitium de
succans panes ad poridera sustinenda
Ad 4. q. illa glossa procedit de ordine doctri-
ne Ad 5. q. obseruantia preceptorum co-
muniter sumpta procedit consilia ordine
naturae non tamen oportet q. tempore q.
non est aliquid prius ingerere q. sic in a-
liqua speciebus: obseruantia uero pre-
cepto q. sine consilijs ordinat ad obserua-
tionem preceptorum cum consilijs. sunt spe-
cies ^{im} perfecta ad perfectam
Ad 2. unde debent aliqui uobis obli-
gari ad reliquos ingressum.
UVA. BHSC eo

Et videtur quod non quod ex statuto sancti Bene-
dicti. et Innocentij quod ante annum
probatus non mittitur in religionem pro-
fessus. ergo neque insequens potest mitti.
utrum de religione / 2. quod ut dicitur Gre-
gorius in registo. et Sabes. in decret. dist
45. Iudges non vi. sed libera voluntate
ut convertantur suaderi sunt. sed imple-
re quod vult necessitas est / 3. quod
non debet alicui preberi occasio reverti ut
constat ex od. 27. ac ex hoc quod aliqui vult
obligantur ad religionem in desperatione
vivere solent.

Sed contra dicitur in psalmo vivere et reddi
te domino deo vestro. Et ibi glossa.

Dicendum quod obligari ad ingressum re-
ligionis secundum se est laudabile; tunc
quod est actus religionis. tunc quod per illud us
sinceritas firmat in bono quod sic factum
est melius sicut malum ex voluntate
obstinata est peius.

Ad 1. R. quod procedit de voto solemni quod
quis efficitur religionis per professionem / Ad
2. quod Gregorius intelligit de necessitate aut
voluntate absoluta non de necessitate ex
fine que reperit in vobis / Et Augustinus dicit
ut ad Paulinum et Armentarium ad
meliora transmittit. / Ad 3. quod vivere reli-
gionis ingressum est quodam confirmatio
voluntatis ad meliora. que de se nullam
prebet occasionem reverti. Sicut qui vult
si delin-
quat. trahit est gravius peccet.

Ad 3. Vm ille qui obligatus est vo-
to ad Religionis ingressum teneat
Religionem intrare?

Et videtur quod non quod 17. q. 2. dicit quod quidam
 presbiter Gotsalvus qui in infirmitate
 vestrum religionis emisit. postquam curua
 luit. beneficium quod habebat in manu
 advocati refecit. et cum monasterium
 postea ingredi voluisset. beneficium restitu-
 tus est, quod non habere licet si tenere
 e. ad completionem promissae Religionis
 2. quod impletus talis voti non est in potes-
 tate promittentis. sed etiam a quibus
 ad religionem est admittere. 3. quod per
 completionem talis voti potest impediri
 aliud maioris meriti. N. g. eundi in sub-
 sidium terre sancte per quod concedere
 missis peccatorum. ergo
 Sed contra dicit ead. 5. si quid voluisti
 deo redde. et in psalm. iuuete et redde
 domino. et ibi glossa.

Dicendum quod ^{aut} si dormiri ut dicit Gregorius
 ad Bonifatium promissum implenda est
 multo magis deo debis que ad ipsum
 pertinent. qualis est religio et sic iuxta
 intentionem modicum tempus. et con-
 ditionem iuuentis. Legitimus impedime-
 to cessante.

Ad. i. R. quod ille Presbiter non emisserat
 vestrum solenne factus monachus. unde
 tenebat quidem stare promisso. sed non
 perdebat beneficium. et sic extra de voto
 c. per tuas consulit episcopo Gratiano
 dicto. qui post vestrum religionis episcopo
 papam assumpserat. ut si suam saluare
 vellet conscientiam regimen ecclesie re-
 sey

resignaret. et redderet altissimo votisua
 Ad 2. q. tenet facere quod in se est ut ad
 mittat iuxta modum sue intentionis.)
 Ad 3. q. in illo casu non esset factor voti
 ut dicitur extra de voto. cap. scriptura. quia
 votum religiosum est perpetuum et pre
 ponderat alteri quod est temporale, et est
 sicut de cautionem et excedit omne gen
 sicut factoris. ut dicit gregorius in epi
 et dicit in iuris patrum. Et dicit q. in
 pletur ne voti tenet sancte fiat remissio abs. c. ad mone
 omni reatu poene. votum religiosum pre
 ponderat quantum ad promotionem
 in bonum.

Ad 4. Vm ille qui uult re
 ligionem ingredi teneat per
 petuo in religione permanere,
 Et uidetur q. sic quod melius religio
 nem non ingredi q. post ingressum
 exire ut dicitur. 1. Petri. 2. et dicitur
 et. 9. sed post uotum tenet quis ingredi
 ergo tenet ingressus permanere) 2
 q. qui exire post uotum scandalizat et
 prebet malum exemplum ergo tene
 re in religione permanere) 3. q. uotum
 religiosum est perpetuum, contra quod fa
 cere qui ingrederet religionem dimi
 nimo permanendi)
 Sed contra est q. exigit annus probatio
 nis ante q. emittat professio.
 Dicendum q. cum ut ait August. uerere
 ex

ex voluntate uolentis dependeat si quis uolens interdum se obligauerit solum ad ingressum religionis, sed etiam ad permanendum tenebitur permanere. q. si tantum intendat experiri, exire poterit. si autem absolute cogitans de religione uoluerit procedet secundum iuris formam. scilicet cum anno probationis.

Ad 1. R. q. melius est ingredi etiamsi abe-
ligione quis exeat q. ad melius se
disponit. nec dicit reticere alias om-
nis qui non continuat bonum opus
ad quod non tenet esse ineptus regno
Dei / Ad 2. q. exiens ex rationabili cau-
sa non dat scandalum etsi alij accipi-
ant / Ad 3. q. qui intrat ut statim exe-
at non uidet satisfacere uoto suo ~ 11 ~

Ar. 5. Vm pueri sint recipiendi
in Religione?

Et uidetur q. non q. extra de regularibus
et transiensibus ad religionem dicitur
nullus recipiatur nisi legitima etate
et spontanea uoluntate, que pueris de-
sunt / 2. q. pueris non competit peni-
tentia / 3. q. pueri non tenent iuramentum
ut sic habetur 22. q. 1. c. pueri. ecc. honestum.
ergo nec sunt uobis obligandi / 4. q.
talis obligatio non potest irritari a patre
tribus uel tutoribus ut sic habetur 20. q. 3.
Sed contra est dominus Math. 19. mitte
paruos uenire ad me. et ubi origenes

ante quattuor
decim annos

Ducendum quod utrum simplex (quod ex libera
 promissio des facta ex interiori delibera
 tione) habet efficaciam ex iure divino, unde
 si deliberatio desit ut in amentibus et
 pueris, desit potestas ut in servis qui non
 sunt sui iuris, nec ad iura recordemur
~~utrumque~~ obligatur, et sicut extra de
 regularibus. c. sicut tenor. et 44 distinc
 . s. servus. Votum autem solemne est
 quod facit monachum vel religiosum
 et hoc subditur ordinationi ecclesie ob
 solemnitatem, quam habet annexam
 et cum ipsa respiciat id quod ut implu
 ribus accidit. professus emissa a recipu
 bertatis amissis non valet, etiamsi qui
 proficitur usum plenum rationis habe
 at. expedit tamen pro pueri cum volun
 tate parentum in monasteriis educere
 ut de Baptista in Hieremio constat Lu
 ca. 1. et de rubilibus Romanis qui fi
 lios suos beato Benedicto instituerunt
 et educandos tradebant. ut dicit Gregor
 in 2. dialogis.

Ad. 1. R. q. ante annos pubertatis pote
 rit quis vendi ut tradat in religione
 nutriendus. Ad. 2. q. status religiosus
 ad perfectiorem tendit et congruit pue
 ris qui defacili inducunt. ex consequen
 ti autem est status poenitentis in quo
 occasiones peccatorum tollunt. Ad. 3. q.
 pueri sicut non loquuntur ad iurandum sic
 neq. ad iurandum. Ad. 4. q. ante annos
 pubertatis filius aut filia potest se voto
 ob

utrum non tene
 bit. sicutem.

potest enim do
 minus reuocare
 et pater filij an
 te pubertatis an
 nos ut dicit de
 muliere num. 30
 quantumvis usu
 rationis polleat

ut dicit thren
 3.

Summula d. Thomae

obligare sine praeiudicio tamen potestatis paternae.

Ar. 6. Vm propter obsequium parentum debeant aliqui retrahi ab ingressu religionis. Et uidee q. sic. q. obsequium parentum est necessitatis ingredi uero religionem libertatis. ut uittat exod. 20. et. 1. ad Timoth. 5 | 2. q. seruus non potest dimittere dominum obsequium ut sacri ordinis recipiat. ac si ut religionem ingrediat. sicut. dicit. 44. dicit. si seruus. ergo neq. filius. cum maior et naturalis et subiectus filiorum ad parentes q. seruus que processit ex maledictione peccati genes. 9 | 3. q. grauati que alieno non sunt admittendi ad religionem ut dicit Gregor. in registo. etha bee 53. dicitur. ergo nec sine parentum licentia.

Sed contra est. q. matth. 4. Iacobus et Ioannes reliquit patrem et matrem et secuti sunt dominum. quod doctee expressit Hilarius ibidem.

Dicendum q. parentibus tanq. principijs filiorum perseuerare ut eorum curam habeant. et sic nisi debite eis de necessarijs prouiderint ad religionem transire non poterunt. ut innuit. 1. ad Tim. 5. filijs autem conuenit parentibus in casu necessitatis succurrere. ac prouidende nisi talis fuerit eiusmodi necessitas q. aliunde parentibus eorum prouideri non possit.

possit etiam inuitis parentibus post pu-
bertatis annos poterint religionem in-
trare. qz post id tempus quilibet ingenu-
us potest disponere de pertinentibus ad
suum statum. Unde matth. 23. et luc.
9. dixit adolescenti sine matris. Repel.
m. 5. tu autem ueni et sequere me.

Ad. 1. R. q. etiam in religione filij obse-
quuntur parentibus eos honorando. Ad. 2.
q. filius non patitur detrimentum ex huius
q. est patris. sicut seruus domini. qz ser-
uitus est in poenam peccati inducta.

Ad. 3. q. qui est obligatus ad aliquid cer-
tum non potest illud pretermittere facul-
tate existente. filius autem non tenet
ad aliquid speciale patris nisi in casu ne-
cessitatis ut dictum est.

Ar. 7. Vm Presbiteri curati possunt
intra religionem ingredi?

Et uideo q. non qz ut ait Gregorius in pas-
torali talis proposuit pro annis et refixit
animam suam. ergo debet ei. ergo mul-
to minus poterit intrare religionem qz gra-
uatus est alieno. 2. qz si cum eo omni-
bus fuerit. et sic remaneret populus sine
Pastore. quod est inconueniens. 3. qz
precepti actus religionis sunt quibus con-
templata alijs tradunt. hęc autem ex of-
ficio competunt presbiteris curatis et ar-
chidiaconis.

Sed contra est quod habet 30. q. 2. cap. dicitur
sunt leges. etiam contradicente episcopo
dicendum q. cum ~~si quis presbiteri curati~~
ti.

Summula d. Thomae

ti. Faciendi autem perpetuo ^{non} astringantur
animarum curam possunt prohibere re-
sponsionem ingredi: episcopi autem non
item nisi summi pontificis auctoritate
ut habet extra de regulis. et transeunti-
bus ad religionem. cap. licet.

Ad. 1. Rr q. sicut non obligantur se ad
perpetuo retinendam parochiam. uel
Archidiaconatum. sic neq. ad curam sub-
ditam | Ad. 2. cum Hieronimus ad Versus
Vigilantium. q. si omnes essent Virgines
periret genus humanum. a paucis vir-
tus appetit. timor ergo eiusmodi stultus
est. quemadmodum si quis timeret
siccitate aquam, ne flumen deficeret.

Ar. 3. Vm licet de vna Religio-
ne transire ad aliam.

Et uidet q. non etiam si sit ad altiorum
q. ad hec. 10. dicitur non deserentes colla-
tionem nostram. sicut et consuetudinis
quibusdam. ubi dicit glossa. qui presum-
ptione a peccatoribus uel imperfectis uicinis
si uideant recedunt etc. | 2. q. profes-
sus regularium est altior q. professus
regularium canonicorum ut habet ex-
tra de statu non. et canonicorum regularium
ad illis transire. ut dicit. 19. q. 3. man-
datus etc. ergo | 3. q. tardius tenetur
quis uoluntatem implere quam diu potest (si-
cut uoluntatem continentem etiam in tractu
matrimonii) ergo teneret quis uoluntatem
emissam

nisi lapsificerint / c. quod de j. timorem. sed de his non licet
quod absit,

emissum de arduu religione implere,
 etiam post q̄ luxuriam et ingressus. Sed,
 hoc generat scandalum ergo)
 Sed contra Sabec. 20. q. 4. de virginib;
 ad arduu monasterium immigrantib;
 Dicendum q̄ transire de religione ad re-
 ligionem nisi propter magnam necessi-
 tatem. uel utilitatem non est laudabi-
 le. tum q̄ qui relinquunt scandalizant,
 tum q̄ melius proficere in expertis. potest
 tamen triplici de causa licere. Primo si
 uisiter de perfectione religionis ad quam
 fit transitus. Secundo si defecerit in suis
 obseruantia illa religio a qua transitur
 etiam si sit luxur religio ad quam. Ter-
 tio ob infirmitatem transeuntis. et in
 primis duobus casib; requirit superioris
 iudicium. quamuis sufficiat in primo
 licentia solum petita et non obtenta; in
 Tertio autem est necessaria dispensatio
 Ad. i. R. q̄ illud non sit presumptio se
 sed ut quia iustiores fiant / Ad. 2 q̄ cano-
 nici regulares ~~deserunt altaria~~
~~et ordinant ad contemplationem~~
 sicut et monachi. et ultra sic Sabent q̄
 in sacris constituti altaris ministerio de-
 seruiant. Si tamen monachi licetiam se-
 cundum Sabecant potere de canonicis ad
 ipsos fieri transitus petita superioris licen-
 tia. ut Sabet. 19. q. 3. c. Statuimus / Ad
 3. q̄ utrum solempne luxur religiois po-
 tius ee melius et q̄ simplex quis quis as-
 tringit arduu. ac proinde in casu argu-
 menti rante ee ille intrare arduorem
 religionem

ut docet Abbas
 Nestorius in col
 lationib; Patrum

sicut facit Ioan-
 nes Abbas

iuxta ea que dicit
 extra de regul. et
 trans. ad religionem. c.
 licet

quod monachus
 de se non impe-
 dit ut Sabetur
 16. q. 1.

Ar. 9. Vm aliquis debeat inducere alios ad intrandum in Religionem?

Et videtur quod non. quia beatus Benedictus monachos probandos esse spiritus ueritatem ad religionem et idem docet Cassianus in lib. de institutis uenerabilior. ergo minus sunt inducendi. 2. quia Mattheus 23. dicit dominus ne uobis qui circumcircum mare et aridam. ut faciatis unum proselitum. et cum factus fuerit. facit isem filium regni duplicis quibus. ergo a simi h. est 3. quia quando quis inducit quis eum qui obligatus est ad maiorem religionem. Sed contra est exod. 23. uertina uertinam trahat.

Dicendum quod inducere alios ad religionem de se laudabile est. ut colligit Daniel. 12. et Iacobus. 1. tripliciter tamen illicitum redditur. ut Sabes. 20. q. 3. et q. 2. c. q. 3. pro Primo si uolenter secundo si synonice (non sub blanditijs et sine patib.) et Tertio si fallaciter aliquis alium inducat (ne retrahat et frangat non uissima suminis illius peiora prioribus) ut dicit Lucas. 11.

Ad 1. q. annus probatorius extendit ne deo facibus religioni ingressus) Ad. 2. in Hilario. qui illud intelligit de iudicis ad suam sectam gentiles conuertentibus. uel cum Hieronymo de eisdem ad se trahentibus gentiles etiam quando legalia obseruare dicebat. sed peruertentibus eos suo malo exemplis ut ad gentilitatem reuertentur

Ad

Ad 2. q. in maiori includit minus et sic p[ro]p[ter] est quis iudicet ut ad maiorem religio- nem transeat licet minorem uiderit nisi sit aliquod rationabile impedimentum non tamen desuadet nisi cum aliqua evidenti causa. Et hoc cum dispensatio- ne superioris.

Ar. 10. Vm sit laudabile q. aliquis Religionem ingrediat absq[ue] mul- tum consilio. Et dicitur de Liberatione precedente?

Et uidetur q. non. q. 1. Barnus. 4. dicit p[ro]bate spiritus utrum exdes sint sed se- pe ingressus religionem egreditur quod non fieret si exdes esset consultum. ut dicit actus. 5. ergo | 2. q. p[ro]p[ter] 25. dicit causam tuam cum amico tuo tracta- re nulla maiori deliberatione indiget q[ue] religionis. ergo | 3. q. dominus lucas ad turrim edificandam monet prius considerare sumptus (scilicet ut Augustinus ad letam renunciandi omnib[us] que possidet) quod multi non possunt si- cut nec dauid incedere cum armis Saulis 1. reg. 17. ergo:

Sed contra est sequella repentina Petri et Andreæ ad uocationem domini. ut ponde- rat Chrysostomus ibi.

Dicendum q. in dubijs magis requirunt deliberatis et multorum consilia. sed no[n] incertis et determinatis ut dicit m. 3. eth[icorum] circa ingressum autem religionis tria pos- sunt considerari scilicet ipsa religio et ex- hac

q[ue] est immo bile

↑ matt. 4

↑ rebus ~ ~

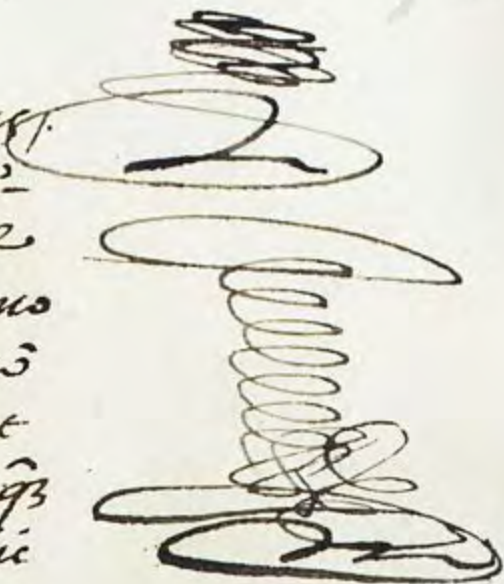
↑ sine ingressus

Haec parte non est necessaria ductiana
 deliberatio aut multorum consilium quia
 hoc est de melioribus bonis a consilio approba-
 tis. Secundo ipse qui ingreditur et neque
 ad hoc praedicta sunt necessaria quia rone
 beatus suis viribus fidere sed confidere in do-
 mino et inmutabilem fortitudinem ut dicitur
 usui. 4o. nisi esset infirmitas corporalis
 aut onera debitorum consilio esse delibe-
 ratione prudentium qui non impediunt
 adhibendum est. Tertio considerat qua-
 lis et quomodo sic eligenda religio et
 ad hoc similiter praedictorum modo consi-
 lio et deliberatione uti oportet ut ex
 eccl. 37. et Hieron. ad Paulinum edo-
 cemur

Speciale impe-
 dimentum ut
 puta
 & tunc enim

Ad. 1. Ar. q. procedit de dubijs et sic qui-
 in religione sunt ingredientem probant
 ipse tamen de suo spiritu certus omnino
 est. nec quia non perseveret ad deum nec
 qui inmutabili consilio contra man-
 ches inmutabilia gubernat / Ad. 2. q. si
 ut caro concupiscit adversus spiritum
 ut Sabec ad galat. 5. Sic plerumque animae
 carnales affectus spirituales. Michae. 7
 et ex cunctis. Luc. 9. instruimur. / Ad. 3.
 q. in casu id ponit sub deliberatione an
 scilicet quis sumptus habeat ~~et~~ nisi
 habendo vellet tamen edificare: et simili-
 ter sub deliberatione cadere non oportet
 an quis debeat renunciare omnibus que
 possidet. vel si hoc faciendo ad perfectionem
 pervenire possit. Sed hoc cadit sub delibe-
 ratione utrum hoc quod facit sit
 abrenunciare omnibus que possidet, quia
 si

si abrenunciaverit. quod est sumptus.
 Sabere non potest ut ibidem subdit.
 Christi esse discipulus. quod est turrim e
 deficere. ad quod facit Augustinus. octavo
 confess. exemplum autem de dauid no
 facit ad propositum. quia arma saules ut
 ait glossa sunt legis sacramenta tanq̃
 onerantia. religio autem est suave in
 quam Christi ut ponderat Gregorius in 3
 moralium quod tanq̃ sempiternam re
 quietem se collentib; reprimit. ad quam
 nos perducit ipse Iesus Christus dominus
 ~ Noster. Amen ~

Handwritten text below the diagrams, possibly a title or description.

Main body of handwritten text in a cursive script, likely a technical description or report.

UVA. BHSC

UVA. BHSC

UVA.BHSC

UVA. BHSC

UVA.BHSC

UVA. BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

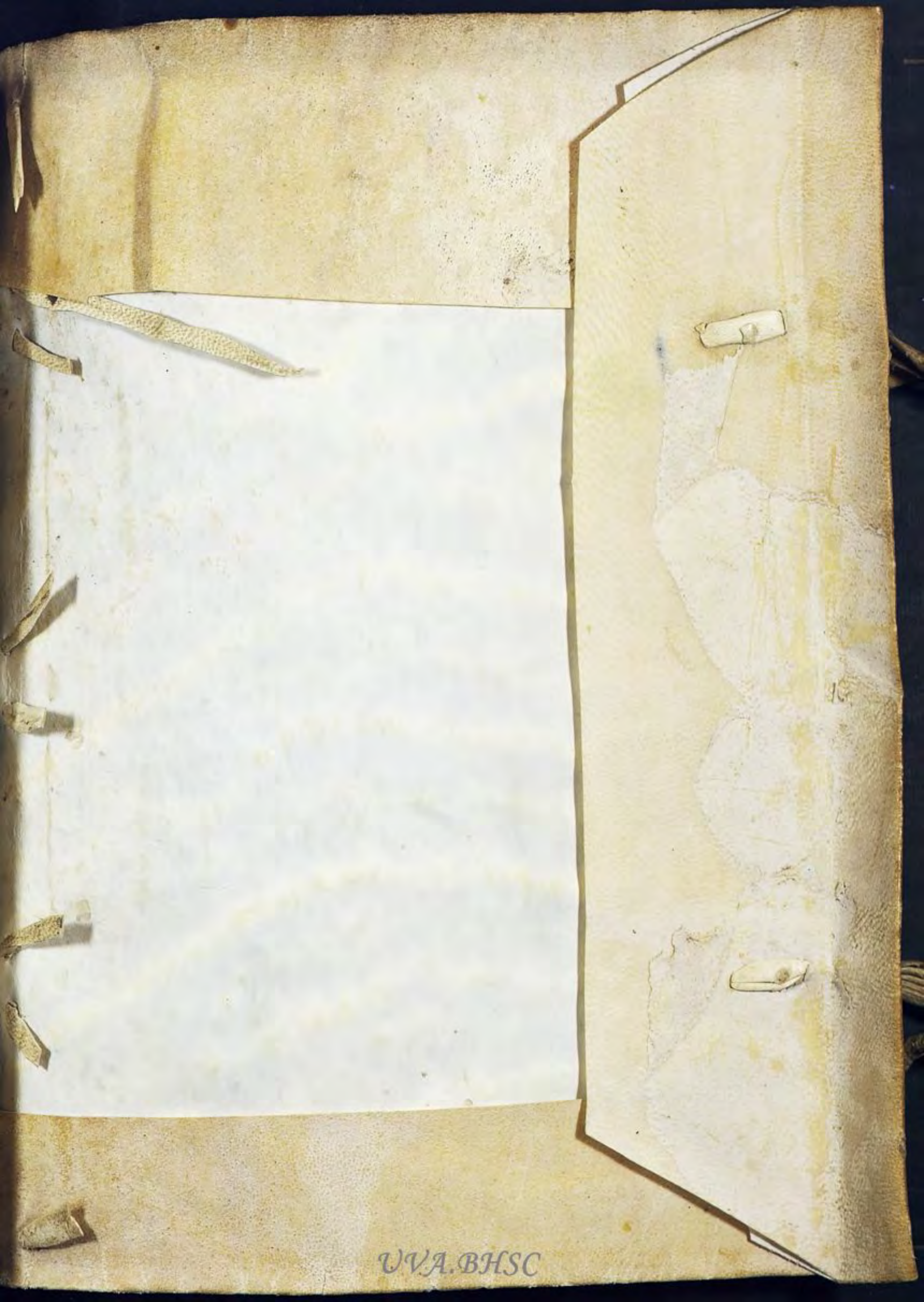
UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

UVA.BHSC

563